This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Digitized by Google

K
465
.94K18
v.2

CORNELL
UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

CORNELL UNIVERSITY LIBRARY
3 1924 071 194 801

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SKRIFTER

UTGIVNA AV

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

I

FINLAND

CLXXI

Digitized by Google

Digitized by Google

SVENSK BYGD I ÖSTERBOTTEN

NU OCH FORDOM

EN NAMNUNDERSÖKNING

AV

T. E. KARSTEN

II

KULTURNAMN

HELSINGFORS 1923

Digitized by Google

DK
465
04K18
v. 2

1147218

HELSINGFORS 1923
MERCATORS TRYCKERI AKTIEBOLAG

Digitized by Google

INNEHÅLL:

Förord VII

Kap. I.

Socken-, by- och gårdnamn ..... 1—236
Inledning ..... 1—5
Närpes härad ..... 6—60
Sideby ..... 6—9
Lappfjärd ..... 10—18
Kristinestads landskommun ..... 18—21
Bötom 21
Storå ..... 22—23
Närpes ..... 23—45
Övermark ..... 46—50
Korsnäs ..... 50—59
Östermark ..... 59—60
Korsholms härad ..... 60—152
Inledning ..... 60—62
Pörtom ..... 62—65
Petalaks ..... 65—68
Malaks ..... 68—76
Bergö ..... 76—77
Solv ..... 77—82
Mustasaari ..... 82—103
Kvevlaks ..... 104—109
Replot ..... 109—113
Korsholms härads nu finskspråkiga socknar ..... 113—152
Laihia (Laihela) ..... 113—125
Isokyrö (Storkyro) o. Ylistaro ..... 126—140
Vähäkyrö (Lillkyro) ..... 140—150
Ilmajoki (Ilmola) ..... 150—152
Lappo härad ..... 153—191
Vörå ..... 153—168
Maksmo ..... 168—170
Oravais ..... 171—175

Digitized by Google

Nykarleby ..... 175—180
Jeppo ..... 180—183
Munsala ..... 183—189
Lappo härads nu finskspråkiga socknar ..... 189—191
Pedersöre härad ..... 191—236
Pedersöre ..... 191—200
Purmo ..... 200—202
Esse ..... 203—207
Larsmo ..... 207—208
Kronoby ..... 209—216
Terijärvi ..... 216—219
Gamlakarleby ..... 220—228
Nedervetil ..... 228—230
Till det forna Pedersöre hörande nu rent finskspråkiga socknar med äldre svensk bosättning ..... 231—233
Till det forna G:la Karleby hörande nu rent finskspråkiga socknar med äldre svensk bosättning .. 233—236

Kap. II.

De svensk-österbottniska kulturnamnens bildningssätt och betydelse ..... 237—270

Kap. III.

Kulturnamnen och våra nationaliteter ..... 271—287

Kap. IV.

Kulturnamnen och våra äldsta förbindelser med det germanska Västeuropa ..... 288—293

Kap. V.

Kulturnamnen och bebyggelsens ålder ..... 294—308
a) **Urkundernas vittnesbörd** ..... 294—300
b) **Namntypernas kronologi** ..... 300—308

Kap. VI.

Landhöjning och bebyggelse ..... 309—330
Inledning ..... 309—310
I. **Avvägning av sträckan Storkyro—Vörå** ..... 310—318
II. **Avvägningar å sträckan Sideby—Gamlakarleby** ..... 318—326
III. **Vasabygdens topografi, landhöjning och geografiska namn** ..... 326—330

Digitized by Google

Kap. VII.

Bosättningscentra. — Urhemsfrågan ..... 331—352

Kap. VIII.

Spår av heden folktro i svensk-österbottniska ortnamn ..... 353—384
I. **Lägre mytiska väsen** ..... 353—356
II. **Rester av heden gudatro** ..... 357—378
III. **Kultplatser och deras namn** ..... 378—381
Österbottniskt namnregister ..... 385—398
Tillägg och rättelser ..... 399—400

Viktigare förkortningar:

Be.	= Bergö.	N.Vet.	= Nedervetil.
Es.	= Esse.	Nä.	= Närpes.
Gkb.	= G:la Karleby.	Or.	= Oravais.
Je.	= Jeppo.	Ped.	= Pedersöre.
Ko.	= Korsnäs.	Pet.	= Petalaks.
Krb.	= Kronoby.	Pu.	= Purmo.
Kve.	= Kvevlaks.	Pö.	= Pörtom.
Ky.	= Kyro (Stor- och Lill-).	Rpl.	= Replot.
La. Lar.	= Larsmo.	Sid.	= Sideby.
Laih.	= Laihela.	So.	= Solv.
L. Ky.	= Lillkyro.	St.Ky.	= Storkyro.
Lpf.	= Lappfjärd.	Ter.	= Teerijärvi.
Maks.	= Maksmo.	Va.	= Vasa.
Mal.	= Malaks.	Vet.	= Vetil.
Muns.	= Munsala.	Vö.	= Vörå
Mst.	= Mustasaari.	Y.	= Ytter-.
Ne.	= Neder-.	Ö.	= Över-.
Nkb.	= Nykarleby.	Öb.	= Österbotten.

dial.	= dialektisk.
E	= öster.
fi.	= finsk.
Finl.	= Finland.
fno.	= fornnorsk.
fris.	= frisisk.
fs.	= fornsachsisk.
fsv.	= fornsvensk.
fty.	= forntysk.
fvn.	= fornvästnordisk.
g.	= gård, gg. = gårdar.
germ.	= germansk.
got.	= gotisk.
h:n	= hemman.
H. S.	= Hausens samling (se I s. 45).

Digitized by Google

isl. = isländsk.
mht. = medelhögtysk.
mlt. = medellågtysk.
msv. = medelsvensk.
N = norr.
nht. = nyhögtysk.
no. = norsk.
n:o el. n. = numero.
nsv. = nysvensk.
Rietz = J. Rietz, Svenskt dialektlexikon.
Rygh, N. G. Indl. = Norske Gaardnavne. Forord og Indledning av O. Rygh.
S = söder
skg. = skärgård
s:n = socken.
Svb. = Åbo Domkyrkas svartbok.
Sv. lm. = Svenska landsmål och svenskt folkliv, tidskrift utgiven genom J. A. Lundell.
Söderwall = Ordbok öfver svenska medeltids-språket af K. F. Söderwall.
u. = under.
utt. = uttal.
W = väster.
vb. = verb.
Vendell = Ordbok över de östsvenska dialekterna av H. Vendell.
> betecknar övergång till, < utveckling från.
* utsättes framför ordformer, vilka förmodats hava existerat, men ej uppvisats vare sig från litteraturen eller talspråket.

Digitized by Google

FÖRORD.

Materialet till „Svensk bygd i Österbotten“ II har till sina huvudbeståndsdelar såväl ute i fält som i arkiven hopbragts av mig själv under en följd av år samtidigt med de i del I behandlade naturnamnen, och även om jag självfallet tillgodogjort mig Svenska Litteratursällskapets under årens lopp förvärvade namnsamlingar för en del österbottniska kommuner — ett större värde ega bland dessa uppteckningar blott de från Gamlakarleby (L. Söderlund), Replot (K. V. Åkerblom) och Närpes (R. A. Krook) —, bär jag själv ansvaret för de här offentliggjorda ortnamnen även i fråga om uttalsformer och lokala varianter. Ensam hade jag dock ej kunnat insamla all den mängd olikartade uppgifter och upplysningar ett arbete sådant som detta förutsätter. Talrika österbottningar, väl förtrogna med sina resp. hemorters förhållanden, ha härvid bistått mig. Utom de meddelare jag uppräknat i „Förordet“ till del I nämner jag här särskilt Lektor Isak Smeds (Petalaks) och Herr Israel Vasberg (Kvevlaks, Vassor).

I och för det arbetsdryga upptecknandet av namnformer ur äldre otryckta urkunder har „Malmska Donationsfondens“ förvaltning tvenne gånger tilldelat mig ett forskningsunderstöd av sammanlagt 10,000 Fmk, för vilket jag här betygar min erkänsla.

Men även vetenskapliga institutioner och enskilda forskare ha effektivt främjat det arbete här framlägges. Ur den famlande osäkerhet och det kaos av

Digitized by Google

stridiga meningar, som tyvärr ännu är utmärkande för den finländska, ja för den nordiska och germanska bebyggelsekronologien i dess helhet och som närmast härflyter ur den ensidigt språkliga eller arkeologiska eller på sin höjd språkligt-arkeologiska synpunkt man i regeln nöjt sig med att anlägga på frågan, torde en annan framkomlig utväg ej givas än den förbättrade och framför allt fördjupade och utvidgade undersökningsmetodens. Det är i sådant syfte jag inlett det i egentlig ortnamnsforskning hittills oprövade samarbete med naturvetenskapen, som kommer till synes i de i kap. VI behandlade försöken till en exakt kronologisk värdesättning av landhöjningens roll i den österbottniska kustbygdens utveckling. En början härtill gjordes sommaren 1922 med avvägningar av en räcka ur landhöjnings- och namngivningssynpunkt särskilt viktiga terränger mellan Storkyro och Vörå. Själva avvägningen verkställdes på uppdrag av „Hydrografiska byrån" vid Överstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna i Helsingfors och „Svenskösterbottniska Samfundet" i Vasa bidrog med Fmk 1,500 till täckandet av övriga därmed förbundna kostnader. Sommaren 1923 fortsattes dessa avvägningar och undersökningar, nu längs den långa sträckan från Sideby till Gamlakarleby. Jag ber att få framföra mitt vördsamma tack till Finska Vetenskapssocietetens „Sohlbergska Delegation", som möjliggjorde detta genom att för ändamålet bevilja ett understöd av Fmk 7,000. Ett tack uttalas här även till Fil. Mag. W. Bergendahl, Grankulla, som ledde det synnerligen mödosamma avvägningsarbetet.

Att de så vunna avvägningsresultaten kunnat på tillförlitliga grunder utnyttjas för bebyggelsens historia, därför har jag att tacka Chefen för vårt Havsforskningsinstitut, prof. Rolf Witting, under vars inseende de kronologiska beräkningarna äro utförda.

Digitized by Google

En varm tacksägelse riktas här slutligen till några för hembygdens utforskning nitälskande enskilda personer för de bidrag de givit till täckandet av de dryga tryckningskostnaderna. Till Svenska Litteratursällskapets tryckningsfond ha för detta ändamål donerats av Direktör Matti Ingman och Fru Eva Ingman i London Fmk 10,000 samt av A. B. Wilh. Schauman i Jakobstad Fmk 5,000. Till bekostandet av de bilagda kartorna har från Jakobstad genom Bankdirektör Halvar Backlund dessutom insänts ett bidrag av Fmk 1,000.

Kartan över Österbotten i slutet av arbetet utgör en del av Forststyrelsens under utgivning varande Finlandsatlas i skala 1:800,000. Vasa-kartogrammen i kap. VI, utarbetade av Havsforskningsinstitutets sekreterare, Dr. Henrik Renqvist, återfinnas i Geografiska Sällskapets senast utkomna „Fennia"-häfte. För tillståndet att avtrycka dessa kartor hembär jag sagda inrättningar mitt tack.

Grankulla i november 1923.

T. E. K.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kap. I.

Socken-, by- och gårdnamn.

Det österbottniska landskapets gräns mot söder var, som redan i Inledningen till detta arbetes förra del framhållits, tidigare en annan än i våra dagar: Närpes vidsträckta socken bildade från Sideby i söder till Petalaks i norr under unionstiden och ända in i 17:de århundradet i administrativt hänseende en del av Satakunda. Denna socken hade undantagits vid det förfogande, varigenom större delen av Björneborgs och Kumo gårds län den 22 februari 1585 förklarades skola tillhöra drottning Gunillas morgongåvolän, och när drottningen efter Johan III:djes död tillträdde detta och den kungliga förvaltningen i Satakunda upphörde, fick fogden i Österbotten övertaga redovisningen jämväl för Närpes. Sedan drottningen år 1597 avlidit, kom socknen visserligen att ånyo en tid räknas till Satakunda nedre härad, men under början av 1600-talet intog den en vacklande hållning, tills att ett kungligt brev av den 27 maj 1605 för alltid fastställde dess samhörighet med det nordligare distriktet [1]).

---

[1]) Närpesborna hade själve genom sändebud i Stockholm underdånigst petitionerat härom med anförande av att de ej hade mer än sju mils väg till Korsholm men fjorton till Björneborg (J. E. Waaranen: Handlingar upplysande Finl:s hist. under Karl

Digitized by Google

I vår tid fördelar sig den österbottniska svenskbygden på följande geografiskt ordnade härad, av vilka ett och vart dessutom omfattar ett antal nu rent finska socknar:

1) *Närpes härad:* Sideby, Lappfjärd, Kristinestads landsförsamling, Storå (fi.), Bötom (fi.), Närpes, Östermark (fi.), Korsnäs och Övermark;

2) *Korsholms härad:* Pörtom, Petalaks kapell, Malaks, Bergö, Solv, Mustasaari, Kvevlaks och Replot samt följande nu rent finska kommuner: Laihela, Jurva, Lillkyro, Storkyro, Ylistaro och Ilmajoki.

3) *Lappo härad:* Vörå, Oravais, Maksmo, Nykarleby, Jeppo och Munsala samt Yli- och Alahärmä, Kauhava, Lappo och Nurmo finskspråkiga kommuner;

4) *Pedersöre härad:* Pedersöre, Purmo, Larsmo, Esse, Kronoby, Terijärvi, Gamlakarleby och Nedervetil samt ett flertal finskspråkiga socknar ss. Vetil, Halso, Kaustby, Kelviå, Ullava, Lohteå o. a. Till det forna Pedersöre hörde även de i vår tid till Kuortane härad överförda finskspråkiga socknarna Evijärvi, Kortesjärvi, Lappajärvi, Vindala och Alajärvi, där ännu en del nutida gård- och andra ortnamn hänvisa på forna svenska nybyggen.

Denna på samma gång geografiska och administrativa indelningsgrund skall ock följas i nedan givna historisk-onomatologiska undersökning av de svenska bebyggelsenamnen i Österbotten. Hemmans- eller gårdnamnen upptagas här i sin historiskt givna nummerföljd, sådan denna tidigast möter i jordeböckerna, från och med den

---

IX:s tid, I s. 45, II s. 198). Jfr även J. A. Almqvist, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523—1630, del II s. 346, 352, 418. Att Närpes s:n administrativt sett fordom räknats till Satakunda framgår bl. a. av Bures utdrag ur 1413 års skattebok för Sategunden (C. G. Styffe, Skand. under unionstiden[3], s. 415, not 3, och 416) samt av ett brev av den 19 febr. 1442, däri riddaren Henrik Klasson, häradshövding i Nedre Satakunda, fastställer rågången mellan Tjerlaks och Nämpnäs byar i Närpes (Hausen III s. 255).

Digitized by Google

av år 1725 (n:o 9276)[1]). Nämnda jordebok är, i likhet med ett flertal tidigare redan från och med år 1650, anmärkningsvärd även i ett annat avseende. Medan de äldsta jordeböckerna (fr. o. m. 1540-talet) oftast blott nämna namnet på själve hemmansinnehavaren, d. ä. namn av typen Matz Nillson, Simon Larsson, Eskell Simonsson, Erick Hindersson o. a. i Sideby, Måns Månsson, Per Olofsson, Simon Simonsson osv. i Skaftung, genomföra urkunderna från och med c. 1650—1700 i allt större utsträckning ett nytt namnsystem med verkliga *familjenamn*, vilka oftast överensstämma med de i vår tid använda hemmansnamnen. Hemmanen från åren 1650—1725 och senare tid visa sig emellertid oftast vara långt färre än de nutida, men de tillväxa snabbt och ha ofta redan vid ingången till 1800-talet nått upp nästan till sitt nutida antal. Hemmanens namnformer i 1600-, 1700- och 1800-talens jordeböcker hava här i urval förtecknats till och med den av år 1810, som är den yngsta av de i vårt Statsarkiv förvarade.

Såsom i den i del I av föreliggande arbete givna allmänna inledningen (s. 35 ff.) antydes, framträda de nutida gårdnamnen emellertid icke sällan redan i våra allra äldsta jordeböcker från 1540-, 1550- och 1560-talen och i min materialsamling här nedan möta enstaka exempel av sådana namn redan i urkunder från 1300- och 1400-talen. Oftast meddela dessa våra äldsta historiska urkunder, som ovan antytts, icke egentliga gårdnamn utan blott personnamn, d. ä. hemmansägarens eget och hans faders förnamn. Dock uppträda bönderna ej sällan redan nu med verkliga tillnamn: med namn av typen Bertil *Småråd*

[1]) I denna jordebok (liksom redan i tidigare sådana) äro socknarna i Österbotten fördelade på tvenne större administrativa grupper: „Korsholms södra fögderi“ eller Lappfjärd, Närpes, Malaks, Mustasaari, Laihela, Ilmola samt „Korsholms norra fögderi“ eller Pedersöre, Nykarleby, Lappo, Vörå, Storkyro och Lillkyro.

Digitized by Google

1544 (Vörå), Anders *Fante* 1544 (Mustasaari), Oleff och Pelle *Kugh* 1546, 1556 (Lappfjärd) och dessa tillnamn fortleva i regeln, om också ej mer alltid å samma ort, inom landskapet. Insamlingen av de i våra så rika otryckta 1500- och 1600-talsurkunder [1]) kringströdda äldsta svensk-österbottniska gårdnamnen har emellertid varit rätt mödosam, då äldre förteckningar av sådana namn alldeles saknas, och vid fortsatt granskning av källorna skulle deras antal helt visst kunna kompletteras. I den i kap. V givna översikten av de svensk-österbottniska bebyggelsenamnens ålder hava dessa gårdnamn blivit sammanställda.

Nedan följande materialsamling meddelar främst namnens nu gällande högsvenska skriftformer (med behörig normalisering av deras ortografi) samt deras i »grövre» ljudbeteckning återgivna motsvarigheter i det lokala allmogespråket. Därpå gives ett urval av viktigare namnformer från äldsta tid intill år 1810 [2]) och slutligen en kort antydan om namnens etymologiska innebörd, ofta

---

[1]) Min i „Inledning" till del I av detta arbete (s. 36 f.) givna förteckning på för detta ändamål genomgångna och här behörigen citerade inhemska källurkunder från 1500- och 1600-talen kan nu betydligt ökas. De viktigaste av dem äro: a) för *Satakunda* (Närpes): 1540—45 (n:ris 1920—26), 1549 (n:o l. n. 1935), 1551 (n. 1943—44), 1552 (n. 1950), 1556 (n. 1991), 1557 (n. 2016), 1561 (n. 2117), 1562 (n. 2137); b) för *Österbotten*: 1546 (n. 4534 a), 1557 (n:ris 4573, 4576—80), 1568 (n. 4697 o. 4702), 1581 (n. 4762), 1606 (n. 4846), 1608 (n. 4861), 1609 (n. 4863), 1650 (n. 9130), 1662 (n. 9142), 1665 (n. 9148), 1670 (n. 9157), 1675 (n. 9162), 1699 (n. 9219), 1700 (n. 9222), 1710 (n. 9253), 1725 (n. 9276), 1749 (n. 9370), 1759 (n. 9415), 1765 (n. 9437), 1774 (n. 9470), 1801 (n. 9578), 1810. Vid citerandet av dessa källurkunder har jag nöjt mig med att angiva deras nummer, då ju hemmanen och deras egare med jämförelsevis ringa möda återfinnas under resp. byar eller (i saköreslängderna) resp. socknar. Foliotalet har blott undantagsvis utsatts.

[2]) Av hänsyn till utrymmet har jag i fråga om namnbeläggen ej avsett fullständighet ens för 1500-talet. Där etymologien var klar, gällde det blott att konstatera namnets förekomst redan då.

Digitized by Google

nog med alternativa tolkningsförslag. De officiella skriftnamnen sakna ej sällan motsvarigheter i talspråket. De ersättas då av andra, »gård emellan» brukade namn, vilka vanligen växlat med de olika generationerna. Dessa senare nämnda namn bevara stundom en lokal tradition av flera århundradens ålder men härröra oftast från något av de senaste decennierna och erbjuda då ej större intresse. I fråga om sådana ofta nog etymologiskt fördunklade »gårdfari»-namn har jag ej alltid uppnått fullständighet. Där bebyggelsenamnen framgått ur naturnamn, har en enkel hänvisning till detta arbetes del I oftast varit tillfylles. Vad särskilt hemmansnamnen beträffar, kunna de naturförhållanden, på vilka de från början syfta, i följd av storskiftet stundom ej längre utrönas.

Från Sydösterbottens nu finskspråkiga kommuner med äldre svenska folkminoriteter (Närpes, Korsholms och Lappo härader) meddelar jag ur jordeböcker från förra hälften av 1700-talet (där de svenska namnen ännu icke hunnit undergå godtycklig finsk ombildning) fullständiga namnlängder: härigenom överskådar man lättare proportionerna mellan denna bebyggelsehistoriskt så viktiga landsdels bägge folkelement. Från de finska socknarna i Pedersöre och Kuortane härader meddelas blott de svenska namnen. I översiktlighetens intresse hava de svenska (och tysk-svenska) gårdnamnens uppslagsformer tryckts med halvfet stil, de finska gårdnamnens med vanlig sådan, de svensk-finska gårdnamnens med kursivstil.

Digitized by Google

Närpes härad.

Sideby socken.

Denna socken (dial. *sībȳ*, fi. *Siipyy*) hade år 1786 som kapellförsamling avsöndrats från Lappfjärd, som i förening med övriga delar av det forna Närpes enligt ovan åberopade urkunder redan år 1605 hade överförts från Satakunda till Österbotten. I de äldsta jordeböckerna, t. ex. den av år 1556 (n:o 1991) upptages Sideby i administrativt hänseende som del av Ulvsby sockens »Norre fierdung», men framträder dock redan så tidigt som 1553 (n. 1956) och 1554 (n. 1969) som första by inom Närpes kyrkosocken.

Jordeboksformer: 1540 (n. 1920), 1541 (n. 1921), 1542 (n. 1922) Sidbÿ, 1543 (n. 1924) Sidheby, 1544 (n. 1925) Sideby, 1545 (n. 1926) Sidby, 1552 (n. 1950) Sydhby, 1556 (n. 1987) Sydeby, 1620 (n. 4936), 1725 (n. 9276), 1805 (n. 9610) Sideby.

Namnet *Sideby*, fsv. **Sīþabȳ*, innehåller svag form av fsv. adj. *sīþer* 'djup, låg, sid', jfr *Sidbäck* del I s. 73 samt, ifråga om förledens form, österb. *Tvära sjön* o. *Bredaholm* (I s. 252, 356) och t. ex. rikssv. *Svartasiö*, *Svartegöl* hos Hellquist, Sjön. 1: 594. I det österb. *Si(d)by* har förledens ändelsevokal *-a* ljudlagsenligt apokoperats (jfr de äldsta namnbeläggen).

Sideby kyrkoby:

Hemmanen:

1. **Teir,** utt. *täir* (*liȧltäir*, *nårrtäir*, *stōrtäir* o. *skräddas*): 1710, 1725 Teirs, 1723, 1810 Teir, 1724 Teiri. Namnet sammanhänger förmodligen med sv. dial. Nyl. *tairo(gär)* 'ömklig, ynklig (om person)' samt rikssv. dial. *taira sig* 'vara tillgjord, konstlad', *tera, taira sig* 'orena sig', *terug* 'oren, smutsig' m. m. (Rietz s. 720 b, 728 a, Vendell 1008 b). Jfr dock *Teir* h:n i Nä. Kåtnäs, ett namn som enl. mig meddelad uppgift av gammalt folk skulle uttalas *däir*, vilket uttal sammanfaller med förra leden i *Däirmȧsan* ('Degermossen') i Nä. Finnby.

Digitized by Google

2. **Hanses,** utt. *hānses:* 1710, 1790 Hansas, 1810 -es. Av personnamnet *Hans* och gårdnamnssuffixet *-as* resp. i yngre form *-es.* — Lokala namn: *hinndäs* (*'Hinders'*) o. *bȳnäs-bakkan* (enl. folktrad. byns äldsta del).

3. **Lassfolk,** utt. *gāmbäl-lasåkk* o. *nȳlasåkk* ('Gammal- o. Nylassfolk'), fi. *Lasukka:* 1710 Lassfålck, 1810 Hanses. Av mansnamnet *Lasse* + suff. *-folk.* — Lokala namn: *dāsbakk* ('Dals-back'), *lāŋgvik* ('Långvik').

4. **Kars,** utt. *gāmbälkās* o. *södärkās* ('Gammal- o. Söderkars): 1699, 1725 Kars, 1810 Kaars. Gen. sg. av fsv. personnamnet *Kar* (Lundgren s. 149).

5. **Pellfolk,** utt. *pällfåkk:* 1710, 1725, 1810 Pellfolk. Av personamnet *Pelle* + *folk.* Gården ligger i »Fladan».

6. **Jossfolk,** utt. *jåssfålk:* 1710, 1725 Jussfolk, 1805 Jåss-folk. Av msv. mansnamnet *Jusse* + *folk.* — Lokalt namn: *tållmåss-āgust* 'Tolvmans-August'.

År 1794 hade följ. hemman tillkommit:

7. **Appelö,** utt. *applöyän, applä-petteras, -kalleas* osv.: 1774 Äppel, 1788 Apple, 1801, 1810 Äppell. Gården belägen vid havsstranden. Se f. ö. del I s. 296.

8. **Bodman,** utt. *bōd-frannsas, bōd-sīgfrīd, bōd-emil* osv.: 1774 Boman, 1801, 1810 Bodman. Gården, som ligger i sö. delen av Sideby vid Bodträsket, kallas ofta även *bōdan* ('Bo-darna').

9. **Västerback,** utt. *vesstärbakk,* i dagl. tal även *hagaled* 'Hagledet'.

År 1801 ha följ. hemman tillkommit:

10. **Högbacka,** utt. *högbakka,* i dagl. tal: *fiššas* 'Fiskars'.

11. **Rosnäs,** utt. *rōsnās,* kyrkoherdebol. Gården ligger in-vid »Rosåkern» (*rōsåkrin*). Främre leden *Ros-* är oklar till sitt ursprung: jfr *Rosnäs,* fi. *Ruosniemi* vid Björneborg: 1540 Roas-näs, Roasnesz, 1549 Ruasnäs. Fi. dift. *uo, oa, ua* återger här sv. *ō* och *Rōs-* kan tänkas stå för *Rōþs-,* gen. sg. av fsv. *rōþer* m. 'rodd', 'skyldighet att göra tjänst med rodd, utskyld som avlösning för deltagande i sjökrigstjänst' (Söderwall), samma ord som ingår i *Roslagen* och i fi. *Ruotsi* 'Sverge'; jfr även no. gårdnamnet *Rosnes,* 1401 Rodtznes, **Róðrsnes* (Rygh, NG. 1: 341). Saxéns förmodan att *Rosnäs* i Satakunda vore bildat på ett personnamn = fno. *Róar* är ohållbar.

12. **Strömsnäs,** utt. *strömsnās* (klockarbol). I »Fladan».

13. **Hedkrok,** utt. *häiden:* 1794, 1800 Hedkrook. Gården l. byn ligger å en hög ås. En forngrav finnes i närheten.

Digitized by Google

14. **Lillbäck,** utt. *lillbäkk-vikktåras, -emɨlias.*

15. **Norrback,** utt. *nårrbakk-ēvärt, -ēlielas.*

16. **Storsjö,** utt. *stōršō.* — Lokala namn: *akkselas ēdvinas, lillakkselas, kɨasas* (< Malakias).

17. **Silverberg,** utt. *sillvärbärg-vikktåras, -ērlanndas.*

18. **Hedback,** utt. *häidbakkan* l. *häiden.* Gården, anlagd 1790, ligger å en hed.

19. **Gäddvik,** vanl. *linnströmas.* Ligger vid ett träsk.

20. **Gäddträsk,** utt. *jeddträsk;* kallas även *dånås.* Ligger vid ett träsk.

21. **Kalltträsk,** utt. *kālltträsk.* Vid ett träsk.

22. **Badstuvik,** utt. *basstuvik.* Vid Flada-fjärden.

Skaftung by, utt. *skafftuŋg.*

Jordeboksformer: Till de del I s. 341 anf. namnbeläggen må fogas: 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936) Skafftungh, 1620 (n. 4937) Skafftunga.

Namnet är en bildning på *-ung* av ordet *skaft,* som här möjl. betecknar landtunga (del I s. 341).

Hemmanen:

1. **Teirfolk,** utt. *täir:* 1710 Teirfålck osv. Av gårdnamnet *Teir* och suff. *-folk,* se Sid. n:o 1.

2. **Grannas,** utt. *gāmbälgranas* o. *nɏ̄granas:* 1710, 1723 Grannas, 1725 Granas osv. Av ordet *granne* o. suff. *-as.* Under denna n:r upptar mantalslängden för 1917 bl. a. bonden Johan Wilhelm *Kugg;* jfr i Lappfjärd 1546 (n. 1927) Pelle Kugh, 1554 (n. 1969), 1556 (n. 1987) Oleff Kugh, 1606 (n. 4846) Oluff och Mångs Kugh (öde). Jfr n:o 14 i Maks. Kärklaks. En annan gård heter *Norrbygg:* jfr Anders *Nordbygge* 1544 i Must.

3. **Ingves,** utt. *innväs:* 1710, 1723 osv. Ingves. Förkortning av fsv. mansnamnet *Ingvar* eller *Ingvalder* (Lundgren s. 134). Jfr gårdnamnen *Ing-ant* i Lappfj. och *Ingå* i Vö. samt t. ex. personnamnen *Inge* Andersson 1548 i Must., *Ingill* 1549 i Kyro, Anders *Ingevaldsson* 1556 i Kemi och det under 1500-t. i Öb. så vanliga kvinnonamnet *Ingeborg.* Om namnstammen *Ing-* i finländska ortnamn se Saxén, Den sv. bos. hist. I reg. och T. E. Karsten i Finsk Tidskr. 1912, sept. Jfr till namnformen isl. personn. *Yngvi,* forngermanska furstenamnet *Inguiomerus* (Tacitus) och stamnamnet *Inguaeones* (Plinius). Om sms. fnord. namn på *Ing-, Ingi-* se senast O. v. Friesen, Rökstenen s. 135 ff.

4. **Norrgård,** utt. *nårrgåls,* 1710, 1723 Norgåhls, 1749 Norrgårds osv. Under denna n:r upptar 1917 års mantalslängd bl. a.

Digitized by Google

g. *Skoglund*, utt. *skokkslunndas*, som år 1801, 1805, 1810 utgör en by i Lappfj.

År 1774 nämnes även

5. **Demansör,** utt. *demansör:* på en backe vid Hamnfjärden. Eg. *Dödmansör: dödman* = 'vålnad, gengångare' (se I s. 263, 333).

År 1801 ha följ. h:n tillkommit:

6. **Österbygd,** vanl. kallad *Småskären* (*småšären*), 2 stora gårdar.

7. **Grankull,** utt. *gränkull.* Gården har legat å en grankulle.

8. **Sundnäs,** utt. *sunnes.* — Lokala namn: *kāl-hinndrikas, stujåssas, ābramas-mannda.*

9. **Henriksdal,** vanl. *dāln.*

10. **Rosenlund,** vanl. *frīvillias.*

11. **Långfors,** utt. *laŋgfåss jūsepas.* Vid en fors.

Ö m o s s a by, utt. *öymåsan*, fi. *Metsälä.*

Jordeboksformer: 1606 (n. 4846) Öiemoſza, 1620 (n. 4936) Äiemåſeby, (n. 4937) Ömoſa, 1629 Öimoſa, 1710, 1805 Ömoſa. — Av ordet *ö* = 'strandäng' (se del I s. 288) och *mosse* sv. m. i oblik form (I s. 276).

Hemmanen:

1. **Skogman,** utt. *skogmann:* 1710, 1725 Skougsman, 1749, 1801 Skogsman. Av msv. (Söderwall) *skoghman* m. 'timmerhuggare'. — Lokalt namn: *aniŋgås* = *annin gåls* 'andra gården' (inom n:o 1).

År 1749 nämnes även

2. **Öman,** hsv. utt. *ömann.* Av msv. (Söderwall) *öman*, isl. *eyjarmaðr* 'öbo'. — Lokalt namn: *sve-vikktåras* (Sved-Viktors).

År 1801 och 1805 tillkomna h:n:

3. **Öström,** utt. *öströmas,* vanl. *Back.* Nära Ömossa å.

4. **Heden,** utt. *häiden* eller **Kallträsk,** utt. *kāltträsk:* 1794 Heed eller Callträsk, 1801, 1805, 1810 Heden. En annan del av Kallträsk hör till kyrkobyn, se n:o 21.

5. **Västervik,** utt. *vesstärvĭtjen:* en lågländ ängsmark inom nummern (på ömse sidor om landsvägen till Sideby) kallas »Öviken» (*öyvitjen*), varom närmare i kap. VI.

Nya hemman:

6. **Österback.** — 7. **Rosenback.** — 8. **Kivistö.** — 9. **Bergvik.**

Digitized by Google

Lappfjärd socken.

Lappfjärd kyrkoby, utt. *lappfjäls, lafffjöls bȳin;* inbyggarne: *laffjälan* 'Lappfjärds-borna'.

Namnformer före 1540: 1303 Michael de Lappafaerd, 1442 Lappfierd, 1492—94 Lappafierd(h)aby, 1508 Lappfiell soken, 1514—7 Lappefierdin (se I s. 193).

Jordeboksformer o. a.: 1546 Lapferby, 1552 Lappfierd osv. (se I s. 193). Tillfogas må här: 1602 Lappfierden, 1604 Lapefiäls Bye (Waaranen: Handl. I—II, reg.) samt fi. *Laffääri* (i Storå). — Namnet betyder eg. 'lapparnas (= finnarnas) fjärd': på ett naturnamn hänvisa ock de best. namnformerna av 1514—7 och 1602.

Hemmanen:

1. **Ulves,** utt. *ullväs:* 1710, 1725, 1774 Ulfwes osv. Gen. sg. av fsv. personnamnet *Ulf* (Lundgren-Brate s. 288). Samma ändelse i Hanses n:o 2 i Sid. — Lokalt namn: *assposinas*, best. form med suff. *-as* av gårdnamnet *asspos* (= Förnäs) i Härkmär by.

2. **Mattfolk,** utt. *mattfålk-kāl* (-Karl): 1710, 1725 osv. Mattfolk (-fålck).

3. **Björman,** utt. *björmas:* 1710 Biörmans, 1725 Biörman. Kanske ombildning av fsv. personnamnet *Biornmund* (Lundgren s. 25). Jfr fty. *Berman*, nht. *Bärmann* (Förstemann I² sp. 263).

4. **Dåli,** utt. *dåli-hinndrikas* osv.: 1710 Dålli, 1723 Dåhlig, 1725, 1749, 1801 Dåhli. Namnet torde på grund av uttalsformens stamvokal icke avse sv. adj. *dålig* (isl. *dåligr*), men kan vara en sidoform på *-ig* till det hos Vendell Ordb. från Nyl. anförda *dålog* = 'dåsig, trött'.

5. **Björses,** utt. *bjås-kāl* (-Karl) osv.: 1710 Biårfes, 1725, 1749 Biörfes, osv. Närmast väl en utvidgning med *-se* av namnstammen *Bær-, Biær-, Biør* i *Bæri, Biæri, Biorn*; jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 43.

6. **Hinders,** utt. *hinndäs:* 1710, 1749 osv. Hinders. Av personnamnet *Hinder = Hindrik* 'Hendrik'.

7. **Äbb,** utt. *äbb-hinndrikas* osv.: 1710, 1749 osv. Äbb. Av fornsv. personn. *Aebbe* (Ebbe), Lundgren-Brate s. 305. Jfr i Nyl., Borgå (Nylands ortn. I s. 34) *Ebbo, Ebbom*, eg. »Ebbe i Skogom», »Ebbe a Skogom». I del I av detta arbete s. 624 en alternativ men mindre sannolik förmodan om ifrågav. gårdnamn *Äbb.*

Digitized by Google

8. **Lillhannus,** utt. *liìlhanus:* 1710, 1749 osv. Lillhannus.
9. **Storhannus,** utt. *stōhanus:* 1710, 1749 osv. Storhannus. *Hannus* är bild. med gårdnamnssuff. *-us* av (*Jo*)*hannes.*
10. **Jossant,** utt. *jåsant:* 1710 Jåfsandt, 1725 Jofsandt, 1749 Jossant osv. Av *Jusse, Josse* (se *Jossfolk* ov.) o. *Ant*(*e*).
11. **Ivars,** utt. *īvas:* 1710, 1749 osv. Ifwars. Av personn. *Ivar* (Lundgren s. 140).
12. **Håks,** utt. *håkks:* 1710, 1749 osv. Håx. Gen. sg. av ett fsv. personnamn på *Hugh-* (Lundgren s. 112)? Man märke att fsv. vb. *hugsa* lyder *håkks* i närpesmålet.
13. **Håkséll,** utt. *håkséllas:* 1710, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Håxell. Av ett **Hoghs-böle* (**Hughs-böle*)?? Jfr n:o 12 samt *Bromels* i Övermark.
14. **Agnäs,** utt. *aŋgness,* i dagl. tal vanl. *mār-hinndrikas* (gården ligger å mossmark, nära ån): 1710, 1725, 1749 *Agnis,* 1774 Agnes, 1801, 1805, 1810 Agnis, 1910 (Ilmola häradsk.) Agnäs. Sammansättning på *-näs,* som i österb. ortnamn ofta antar formen *-nis.* Främre led är väl då ordet *agn* 'lockbete för fisk' eller kanske *agn* = 'borst i sädeskorn'. Man kunde dock även tänka på finl. dial. *agga* svf. 'vågsvall', jfr *aggsjö* 'dödsjö' (Vendell, Ordb. 3).
15. **Åggers,** utt. *åddjäss:* 1710 Åggiärs, 1725, 1774 Åggiers, 1749 Ågiers, 1801, 1805, 1810 Åggers, 1918 (Mantalslängd, Statsark.) Ådjers. Gården ligger nära Lappfjärd å: eg. väl *Å-gärd*(*e*)*s* l. *Åg-gärd*(*e*)*s* (jfr *āg* = *å* 'amnis' i no. Österb., *āg* n. 'stor bölja' å Ormsö, Vendell, ordb.).
16. **Mangs,** utt. *māŋgs* = 1710, 1725, 1749, 1774 Mangs. Av fsv. *Mangs* = Magnus.
17. **Ålgars,** utt. *ållgas:* 1710, 1725, 1749, 1774 Ålgars. Gen. sg. sannolikt av ett fsv. personnamn **Olfgār* = isl. no. *Ulfgeir,* fda. *Ulwger* (*Ulger*), fht. *Wolfgar* (Nielsen, Oldda. personnavne 102). Efterleden *-gar* (*-gār*) förhåller sig till isl. *-geir* som t. ex. isl. *-láfr* i *Óláfr* till *-leifr* i isl. *Á-leifr* (jfr Noreen, Gesch. der nord. Sprachen[3] § 40, b, *β*). Jfr *Ulvösundet,* utt. *ålvösāndä* i Bergö, Österbotten (se Svensk bygd I s. 296).
18. **Klåvus,** utt. *klăvos:* 1710, 1725 Klåfwas, 1749 Klåfwos, 1774, 1801, 1805, 1810 Klåfvus, 1918 Klåvus. Jfr en *Clawus* Bendictsson i Nä. redan 1331 (Hausen I). Av personnamnet **Klāvus, *Klāwus, Claus* (med förkortad stamvokal).
19. **Gullmes,** utt. *gullmäss:* 1710, 1725 Gullnäs, 1724, 1749, 1759, 1765, 1774, 1801, 1805, 1810 Gullmes. Namnet avser sannolikt ett *Gull-näs* : *n*:et har assimilatoriskt labialiserats

Digitized by Google

till *m* efter de labiala *u*- och *l*-ljuden. Gården ligger nära ett näs å kusten. Om österb. ortnamn på *Gull-* se Svensk bygd I s. 374, 532.

20. **Öist,** utt. *öyst:* 1710 Öijſt, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Öiſt. Gården ligger invid gamla ån, nu uttorkad. Sannolikt av äldre **Öista(d)*, i betydelse av 'strandbostad': *ö*, dial. öy = 'strandäng' (se Svensk bygd I s. 289) och *stad* = 'ställe' eller 'landningsplats'. Namnet vore då identiskt med *Ystad* (Sverge), som äldst (1100-talet) skrives *Öystadhä* (Noreen, Sverges ortnamn, Geografien, s. 7). Från Jämtland meddelas ett *Öijestadh* (1560-t.) av Nordlander i Sv. landsm. XV: 2, s. 6. Ett norskt gårdnamn *Øiestad* förmodas dock NG. I: 5, 191 innehålla något personnamn. Jfr n:o 9 i Övermark kkby, n:o 19 *Äystö* i Östermark o. särsk. n:o 11 i Repl. (*Öist* med lokala var. *öyen*).

21. **Perus,** utt. *päros:* 1710 Päros, 1725 Perus, 1749 Pehrus, 1765, 1805 Perus. Av personnamnet *Pär* = Peter.

22. **Mitts,** utt. *mitts-hinndrik* osv.: 1710 Mötts, 1724 Mits, 1725 Mouts, 1749, 1774 o. s. v. Mitts, 1801, 1810 Mits. Enär skärnamnet *Mickelsörarna* (utt. *mittjilsöuran*) även höres under den förkortade formen *Mittsöuran* (Svensk bygd I s. 331), torde det förevarade gårdnamnet avse ett ursprungligt *Mickels*, gen. sg. av personnamnet. Men formerna *Mötts* 1710 och *Mouts* 1725 äro oförenliga härmed. Med hänsyn till hemmansnamnet *Möuts* i Kve. Petsmo (se nedan) är man ej berättigad antaga felskrivning. Kanske har man att utgå från en förbindelse *Nöuts* (*Nöuthus* 'Nöt-hus') *-Mickel*, däri förra ledens *n* övergått till *m* i anslutning till efterledens *m*-ljud (jfr hos K. J. Hagfors, Gamlakarlebymålet § 113 *samt mittsil* = 'S:t Michel')? Ordet *nöt-hus* (dial. *nout-, nöut-hus, nötts*) anföres hos Vendell, Ordb. från bl. a. södra Vasa län. Sedan det gamla ordet emellertid undanträngts av det nu brukliga *fä-hus* (*föus*), kunde det med lätthet ombildas. »Nöthus-Mickel» hörde kanske till de skämtsamma personnamnen.

23. **Holm,** utt. *hål̄m-kāl* (-Karl): 1710 Hollm, 1725 Holm, 1749 Hålm. Nummern har förr legat c. 1 $^1/_2$ km. från kyrkan.

24. **Björs,** utt. *bjās:* 1710, 1749 Biörs, 1725 Biörſes, 1774, 1801, 1805 Björs. Jfr n:o 5. — Annan gård: *panttolīnas.*

25. **Jut,** utt. *jūt:* 1710 Juts, 1725 Juth, 1749, 1774 Juut, kapellansbol. Jfr personnamnen *Iut, Iute* hos Lundgren s. 139 f.

26. **Lilljut,** utt. *liλljūt:* 1710 Lilljuts, 1725 Lilljuth, 1749 Lilliuut, 1774 Lilljuut; 1910 (Ilmola häradsk.) och 1918 (Mantalslängd å Statsark.) möter emellertid i dess ställe namnet *Lillgäls* d. ä. *Lillgärd(e)s*, som i dagl. tal återges med *liλljässbakkan.*

Digitized by Google

Andra lokala namn inom nummern: *elljasas vikktår* (Elias' Viktor) och *liilmåsan*.

27. **Niſsander,** utt. *nisanndäras:* 1710, 1725, 1774 Niſander, 1749 Niſsander, osv. Av mansnamnet *Nisse* och avledningen *-ander*, som återgår på gr. *-andrós* 'man' (jfr Noreen, Vårt Språk V 432, VII 170).

28. **Bränn,** utt. *bränn-kālas* (Karls): 1710, 1749 Bränn, 1725, 1774 Brän, 1805 o. s. v. Bränn. Jfr msv. (Söderwall) *bränna*, f. 'brännande', t. ex. *skogha-*, sv. dial. Österb. *brännland* 'svedjeland' (Vendell ordb.), sv. dial. (Rietz s. 53) *bränn* f. 'avbränd skogstrakt'.

29. **Knus,** utt. *knūs:* 1710, 1749 Knuus, 1725, 1774 o. s. v. Knus. Av *Knuts*, gen. sg. av personnamnet *Knut*.

30. **Klockars,** utt. *klåkkas:* 1710, 1774 Klåckars, 1725 Klåckar, 1805 o. s. v. Klåckars.

31. **Isuls,** utt. *isos:* 1710, 1725, 1805 Iſuls, 1774 Iſulls, 1765 Isul. Sammansatt av personnamnen *Ise* (l. ? *Isak*) och *Ole* (Lundgren-Brate, s. 138, 186). En annan gård i nummern: *Langgäls*, utt. *lānjāls* (= Långgårds).

32. **Manfolk,** utt. *mannfålk:* 1710, 1725 Manfolk, 1749 Manfolck. Av msv. personnamnet *Manne* (Lundgren-Brate s. 175) och *-folk*.

33. **Ingves,** utt. *innväs-jūsep:* 1710, 1725, 1749 Ingwes. Jfr n:o 3 i Sideby, Skaftung.

År 1774 äro följ. hemman tillkomna:

34. **Storsjö,** kallas vanl. *blōminas:* 1805 o. s. v. Storsjö. Gården ligger vid Storsjö träsk eller »Blomträsket», utt. *blōmträšşä;* förra leden i detta namn återfinnes, försedd med namnavledningen *-as* i bestämd form, i den lokala gårdnamnsformen.

35. **Vikbäck,** utt. *vīkaren* (= bonden å Vikbäck gård), *vīk-erik, -annders* o. s. v. Gården ligger v. o. en vik av Storsjö träsk.

36. **Småträsk,** utt. *småträsk*, även kall. *starrēnjen* (Starrängen). Vid ett likabenämnt träsk.

37. **Lillvik,** utt. *liilvīk*. Gården ligger på västra sidan om Sindersjön (se I s. 252).

38. **Ahlkulla,** utt. *ārkulla* (?).

39. **Enkulla,** utt. *ēnkulla* (klockarbol). Gården ligger på en kulle bevuxen med en.

40. **Holm,** utt. *hålm-kālas* (Karls), skrives 1918 *Nyholm*.

År 1801 ha tillkommit:

41. **Lillsund,** nära havsstranden. I dagligt tal: *tasslīnas*.

42. **Bergkulla,** utt. *bärgkulla-hinndrikas*. Å en obetydlig höjd.

Digitized by Google

År 1918 upptagas även:

43. **Bäckelund** (kyrkoherdebol), redan 1774, 1801, 1805 som n:o 41 bland Lappfjärd bys hemman.

44. **Träskvik,** utt. *träšşvīk.* Gården ligger ö. o. Storsjö träsk. Upptages 1801, 1805 och 1810 som särskild by inom Lappfjärd.

Dagsmark by, utt. *dakksmarttjen* (*dakksmarkkan* = 'dagsmarkbor').

Jordeboksformer: 1546, 1552, 1553, 1554, 1556 Daxmarck, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936) Dagzmark, 1710 Dagsmarck, 1725 Dagzmarckenby, 1749 Dagzmarcken, 1765 Dagsmarck och Dagsmarcken, 1774, 1801 Dagsmarck, 1810 Dagsmark (jfr del I s. 487).

Namnets betydelse: 'den ljusa (glesa) skogen', i motsats till *Mörkmark* (se I s. 487).

Hemmanen:

1. **Klemets,** utt. *klémes:* 1710 Clemes, 1725, 1774, 1801 Clemets. Gen. av personnamnet *Clemet.* Lokala namn: *klemes vikktåras, klemes majlīnas vikktår.*

2. **Båsk,** utt. *båsk,* fi. *Puska:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Båsk. Gårdnamnet är en dialektal form av ordet *buske* (*båsska*). Lokalt namn: *gröndālas vikktår.*

3. **Finne:** 1710, 1725, 1749, 1774, 1810 Finne; 1918 (Mantalslängd, Statsark.) ersatt av *Rosenback.* Lokala gårdnamn: *säbbas, kvänåen* (Kvarnån).

4. **Lång:** 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Lång. Lokalt namn: *lillkårk-kālas-jusepas.*

5. **Lillkull,** utt. *lillkullaren:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Lillkull. Lokala namn: *pelas* (= Pellas) *-vikktår, brōbakkan.*

6. **Storkull:** 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Storkull. Lokala namn: *kull-jūsepas, kull-hinndrikas, åsinas-reinhåld* (*åsin* = bonden på *Ås*).

Senare tillkomna hemman:

7. **Korsbäck,** utt. *kåssbättjin:* 1759, 1774 Kårſbäck, 1801, 1810 Korsbäck. Gården ligger vid en sydlig förgrening (bäck) av Lappfjärdså.

8. **Kornbäck,** utt. *kōnbättjin:* 1774, 1801, 1810 Kornbäck. Hör i 1917 års mantalslängd ej mer till Lappfjärd utan till Bötom (= fi. *Ohriluoma*). Gården ligger vid Lappfjärd å. Se I s. 60.

Digitized by Google

9. **Ribäck,** utt. *riarbättjin:* 1774 Rijbäck, 1798 (Hermelins k.) Riarbäck, 1801, 1810, 1918 Ribäck (= fi. Riihiluoma). Se I s. 61 (med en namntydning).

10. **Lillsjö,** utt. *lillʂö:* 1801 Lillsiö, 1810, 1918 Lillſjö. Gården ligger vid ett träsk.

Härkmär by, utt. *härhmär* (ett *k*-ljud höres ej).

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Hercmär, 1552 (n. 1952) Herkmer, 1553 (n. 1956) Härchemerij, 1554 (n. 1968) Haerckämer, (n. 1969) Härckemerij, 1556 (n. 1987) Härkemer, 1557 (n. 2016) Herkemär, 1606 (n. 4846) Härckmär by, 1620 (n. 4936) Härkämeri, 1655 Herkämerij, 1710, 1725 Härckmäri, 1749, 1810 Härkmäri, 1801 Härckmäri. — I ett Storskiftsdelningsinstrument av år 1788 Härkmaren (träsk), se I s. 228. — Namnet *Härkmär* är svenskt återlån av fi. *Härkämeri* (= 'oxhav'), som i sin tur torde återge ett fsv. **Härgh-mar* = 'stenfjärd' (se I s. 228). Härkmär by är kuperad, med stenbunden mark kring träsket.

Hemmanen:

1. **Sjuls,** utt. *ʂulls:* 1710, 1725, 1749, 1774 Siuls, 1801 Sjuhls, 1810 Sjuls. Sannolikt av fsv. personnamnet *Siurd* (av *Sigurd*), icke ovanligt i 1500-talets Österbotten, t. ex. *Siurd* Olsson 1553 (n. 1956) i Tjöck by (Lappfj.), Pedher *Siulson* 1645—49 i Mustasaari. Lokala namn: *hārt-vikktår* o. *sūrs-* (*sūs*) *-räinhålt.*

2. **Grannas,** utt. *granas:* 1710 Grannas, 1725 Granas, 1749, 1774 o. s. v. Grannas. Jfr Sideby, Skaftung n:o 2. Lokalt namn: *nēstu vikktår.*

3. **Teir,** utt. *täir:* 1710, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Teir. Jfr Sideby n:o 1.

4. **Hannus,** utt. *hanus:* 1710, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Hannus. Jfr Lappfjärd n:ris 8, 9.

5. **Geisor,** utt. *jäisgālan:* 1710, 1749 Geisar, 1724, 1725 Geiser, 1774, 1801, 1810, 1910 (Ilmola häradsk.), 1917 (Mantalslängd) Geisor. Gården ligger s. o. Härkmärfjärd, å lågländ mark. Av ett **Geits-ör?* Efterleden *-ör* (= 'skär') uttalas i Närpes *-or* (se I s. 310). Jfr fda. ortnamnet *Getesør* (nu Gjedsør), Nielsen: Personnavne s. 31.

Senare tillkomna hemman:

6. **Ånäs,** utt. *ānes-janneas:* 1749, 1774, 1801, 1810 Ånäs. Gården ligger vid Härkmär å. Lokala namn: *hålmbärgas, ābrŭmīna.*

7. **Förnäs,** utt. *fōrnäs:* 1749, 1774, 1801, 1810 Förnäs. Går-

Digitized by Google

den ligger n. o. föreg., nära ån. Av prep. *för* och *näs*. Lokalt namn: *asspos* (Aspås) efter en aspkulle.

8. Solaks, utt. *sūlakks:* 1774, 1801, 1810 Solax. Av fi. *Suolaksi* ('Suolahti') = 'Kärrvik'. Gården ligger nära en östlig vik av Härkmär fjärd.

9. **Västergård:** 1805, 1810, 1917 Västergård. Lokalt namn: *hakkela tjärre.*

L å l b y, utt. *lālbў.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Lolebў, 1552 (n. 1952) Loleby, 1553 (n. 1956) Loreby, 1554 (n. 1968) Lolleby, 1554 (n. 1964), 1556 (n. 1987) Loreby, 1557 (n. 2016) Loleby, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936), Lårby, 1629 Lållby, osv.

Innehåller msv. personnamnet *Lale*, som att döma av skrivningen *Petrus Lolason* (Finl.) har ursprungligen långt *ā*-ljud (Lundgren, Personnamn s. 164). Jfr fda. *Lali* och fht. *Lali* (Nielsen s. 60, Förstenamn I² 1001). Formerna *Loreby, Lårby* i Lappfjärd ha sitt *r*-ljud sannolikt i följd av dissimilation.

Byn har blott två hemmansnummer:

1. **Storlåhls,** utt. *stōlålls:* 1710, 1725, 1749 Storlåhlby, 1774, 1801, 1810 Storlåhl.

2. **Lillåhls,** utt. *lillålls:* 1710, 1725, 1749 Lillåhlby, 1774, 1801, 1810 Lillåhl.

Lokala gårdnamn 1: *framastu, bagastu, lillstu,* 2: *nårrākäs, hannsas, ann-såfīas.*

M ö r t m a r k by, utt. *mörtton,* fi. *Myrkynkylä, Myrkky.*

Jordeboksformer: 1546, 1552, 1554 Mörtmarck o. s. v., se I s. 489. (Den här meddelade skrivformen *Mörtuick* (1546) bör rätteligen läsas *Mörtmarck.*) — Namnet har ombildats av ett **Mörkmark* (jfr 1620 Miörkmark?), fsv. **Myrk-mark* (varav fi. *Myrkky*) 'Mörkskog', se I s. 488.

Hemmanen:

1. *Mattila:* 1725, 1749, 1774, 1801, 1810, 1910, 1917 Mattila; saknas i 1710 års jordebok.

2. **Söderback,** utt. *sårbakk:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Söderback.

3. **Norrback,** utt. *nörrbakk:* 1710 Nårback, 1725 Nårrback, 1749, 1774, 1801 Norrback. Förleden *nörr* en komparativ = fsv. *nörre,* isl. *nyrðre,* jfr *Nörrminne, Nörrāgä* I s. 146. — Gårdarna n:ris 2 och 3 ligga å smärre höjder.

Digitized by Google

4. Ojala, utt. *djela:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1810 Åjala = fi. *Ojala* av *oja* 'dike'.

Senare tillkomna:

5. **Storås,** utt. *stůrās:* 1774, 1801, 1810, 1910, 1917 Storås.
6. Korpi: 1801, 1810, 1910, 1917 Korpi. Av fi. *korpi* 'ödemark'.
7. Niemi: 1801, 1810, 1910, 1917 Niemi. Av fi. *niemi* 'näs'.
8. Siljamäki: 1801, 1810, 1917. Av fi. *siliä* 'jämn' och *mäki* 'backe'.
9. **Rosenberg:** 1801, 1810, 1917.

Uttermossa by, utt. *åtärmåsan.*

Jordeboksformer: 1700 (n. 9222), 1710, 1725, 1749 Uttermåsa, 1774, 1801, 1805, 1810 Yttermåsa (!), 1910 (Ilmola häradsk.) och 1917 (Mantalslängd) Uttermossa. — Främre led är djurnamnet *utter,* se I s. 267, 296.

Hemmanen:

1. **Utter,** i dagl. tal vanl. *Västergård.* Gården ligger invid en mosse: 1710, 1725, 1774, 1801, 1810 Utter, 1724: Utter l. Gammalgård. Av djurnamnet *Utter;* jfr bynamnet.
2. **Berg,** utt. *bärg-johannes:* 1710, 1725, 1774, 1801 Berg, 1749 Bärg. Gården ligger å en höjd.
3. **Skrivars,** utt. *skrīvas-ērikas:* 1710, 1725, 1749 Skrifvars, 1774, 1801 o. s. v. Skrifvars.
4. **Uddfolk,** utt. *uddfålk-ābramas, u.-hemmiŋg:* 1710, 1725, 1749, 1774 Uddfolck, 1801 o. s. v. Uddfolk. — Av msv. mansnamnet *Ud* (*Udder*) l. *Udde* (Lundgren-Brate s. 286) o. *-folk;* jfr gårdnamnet *Udd* t. ex. i Mal.
5. **Utfolk,** tidigare *Gammal:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801, 1810 Gammal; i dagl. tal ännu *gamästu.* År 1910 (Ilmola häradsk.) och 1917 (Mantalslängd) Utfolk.

Nytillkomna hemman:

6. **Lillträsk,** utt. *liůlträsk:* 1801, 1810, 1910, 1917 Lillträsk. Gården ligger vid ett träsk.
7. **Sandvik:** 1810, 1910, 1917 Sandvik. Gården ligger nära Sandjärv träsk i söder; detta träsknamn återger fi. *Santajärvi,* som är en översättning av sv. *Sandvik.* Gårdens lokala namn: sv. *jäis,* fi. *Keisu;* jfr *Geisor* (*jäis-gālan*) i Lappfjärd, Härkmär by, n:o 5.

Åback by, vanl. *Penik* (av fi. *Pieni-joki* 'Lillå') vid Tjöck å.

Digitized by Google

Orten upptages ännu 1774, 1805 och 1810 som hemmansnummer (n:o 17) i Tjöck by av Lappfjärds socken, men i 1917 års mantalslängd som by i samma s:n.

Hemmanen:

1. **Åback,** 2. **Erikslund** och

3. **Krokbäck,** egaren kall. *krokbäkkaren* (gården i Lappfj. även *Penikby*). År 1801, 1805 och 1810 möta *Erikslund* och *Krokbäck* som n:o 24 och 25 av Tjöck by i Lappfjärd men som innehavda av bonden *Erik* å Åback nummer.

Kristinestads landskommun.

Kristinestad grundlades år 1649 av Per Brahe och fick då namnet *Koppöstad*. Detta är emellertid i fundationsbrevet av år 1651 ändrat till *Kristinestad*, möjligtvis efter drottning Kristina, sannolikare dock efter Per Brahes första gemål Kristina Stenbock. *Koppö*-namnets äldsta jordeboksformer och sannolika grundbetydelse ha meddelats i del I s. 291.

Tjöck by, utt. *tjökk*, fi. *Tiukka*.

Namnformer före 1540: 1303 Tobbe de Tinka (ɔ: Tiuka = fi. Tiukka) i Dipl. suec. II (n:o 1318), Finl. medelt. urk. I p. 97 (jfr Svensk bygd I s. 63, 689).

Jordeboksformer: 1546, 1554, 1557, Tjocko 1552, Tyoko 1553, Tiokkoo 1552, Tiocköö 1710, Tiökå osv. (se I s. 62).

Tjöck-å, fsv. **þiukk-ā* = 'Vid-å' l. 'å med tjockt (trögt flytande, vatten'. Byn är belägen kring nedersta delen av Tjöck å (se I s. 62 ff.).

Hemmanen:

1. **Eriks,** utt. *ĕriks:* 1710, 1725 Erichs, 1749, 1774, 1801 o. s. v. Ericks (Erics). Lokalt namn: *maripåttin.*

2. **Pellfolk,** utt. *pällfălk:* 1710, 1725, 1749, 1774 Pellfolck, 1801 o. s. v. Pellfolk. Jfr Sideby n:o 5. — Lokala namn: *gambäl-täir* och *sār-täir* (= Gammal- och Söder-Teir); jfr Sideby n:o 1.

3. **Grannas:** 1710, 1725, 1749, 1774 osv. Grannas; jfr Sideby, Skaftung n:o 2. — Lokalt namn: *jŏhanas.*

4. **Äbbol,** utt. *äbbŏl:* 1710 Äbbol, 1725 Äbbell, 1749, 1801 Äbboll, 1805, 1810 Äbbol. Av personnamnet *Äbbe* och sv. dial. Rz 45 a *böle* n. 'gård med tillhörande jord' (jfr Lappfjärd n:o 7). — Lokalt namn: *jŏhanas.*

5. **Guss,** utt. *guss-kāl-jŏhan:* 1710 Guus, 1725, 1749, 1801 Guss. Fi. namnform *Kussa.* Gården belägen vid Guss-bäcken.

Digitized by Google

Namnet möjl. ett fsv. **Guss-ā* 'Guss å', däri f. leden kunde avse ett *Guts-*, gen. sg. av fsv. **gut* 'utflöde' = nht. *Guss*, se del I s. 67. I det ovan nämnda brevet av 19. 2. 1442 omtalas emellertid en bonde Jop *Gudze* från Nämpnäs by i Närpes och en annan bonde Henrich *Kuss* av Tierwelax (Tjärlaks). *Guss* i Tjöck kunde vara identiskt härmed och motsvara ett fsv. mansnamn *Guze* (Gutze), anfört hos Lundgren s. 83, bl. a. från Finland (för år 1438 o. 1502). Namnet *Kuss* åter påminner om det förfinskade *Kussa* = Guss. Jfr bynamnet *Kudz by* 1544 i L. Ky. — Lokalt namn: *stu-jäss* 'Stor-Gärds'.

6. **Erlands,** utt. *ālans:* 1710 Ehrlandz, 1725 Erlandt. Gen. sg. av ett fsv. personnamn *Aerland* = fda. *Erland*, isl. fno. *Erlendr*, fht. Eri-, Erland (Lundgren-Brate s. 309, Nielsen: Personnavne s. 21, Förstemann I² 773). Jfr *Ärland* Person i Ko. 1557 (n. 2016), *Erlandh* Joanson i Vö. Tukur 1559 (n. 4603), Lafse *Erlandſon* i Karleby, Palo by 1556 (n. 4566). — Lokalt namn: *Björstäkt (bjāstäkkten);* gården bel. i skogsbrynet.

7. **Kvis,** utt. *kvīs-vikktår* osv.: 1710, 1749 Qwiſ, 1774, 1801 osv. Qvis. Av fsv. mansnamnet *Hwīt* (Lundgren s. 114) i gen. sg. Ang. närpesmålets *kv* för *hv* se Freudenthal, Über den Närpesdialekt § 61. Jfr n:o 7 Hwita (fi. Huita) i Laih. Bådde nedan.

8. **Äppel,** utt. *äpäl-vikktår:* 1710 Äpell, 1725, 1801 osv. Äppell. Av fsv. *äple* (eple), isl. *epli* 'äpple'. Jfr n:o 7 i Sid.

9. **Hermans,** utt. *härrmas-jūsephinndrik:* 1710, 1725, 1749, Hermans, 1774 Herrmans osv. Gen. av personnamnet *Herman*.

10. **Ålme,** utt. *āllme-akksel:* 1710, 1725 Ållmä, 1749, 1774 Ållme, 1801, 1805 Ålme. Gården liggger vid landsvägen, nära ån. Namnet kunde sammanhänga med sv. dial. (Rietz 484 b) *olme-gräs* 'mjödört, spiraea ulmaria', vilket innehåller sv. dial. vb. *olma* 'starkt ånga m. m.' Men man kan också jämföra norska älvnamnstammen *Olm-*, som hos Rygh. No. Elven. s. 178 förbindes med adj. isl. *olmr* 'olm, hidsig'.

11. **Hints,** utt. *hins-jūsip:* 1710 Hins, 1725 Hintz, 1749, 1774, 1801 o. s. v. Hints. Jfr fi. gårdnamnet *Hintsala* (*Hinssa*), i Eg. Finl., Satak. o. Österb. (Saxén, Den sv. bos. hist. I, reg.) samt personnamnet *Hinze* (Hinza) flerst. i Finl. under medeltiden (R. Hausen, Finl. med. urk. I—III). — Lokalt namn: *Jå(v)s-bakkan.*

12. **Smeds,** utt. *smess:* 1710 Smes, 1725, 1749 Smedz, 1774 o. s. v. Smeds. Av fsv. *smiþer, smedher* 'smed', även tillnamn (Söderwall).

13. **Buts,** utt. *butts:* 1710, 1725 Butz, 1749 Buttz, 1774, 1801 o. s. v. Buts. Gen. sg. av ett fsv. tillnamn *But* (jfr isl.

Digitized by Google

butr 'stump, trästycke'), s. Hellquist, Fornsv. tilln. s. 101, jfr *Butte* hos Lundgren s. 41. — Den i ett dombrev av år 1442 (Finl. med. urk. III s. 255) från Lappfjärd omtalade nämdemannen *Jönss Bothe* var kanske bördig från denna gård.

14. **Lillant,** utt. *lilant:* 1710, 1725, 1749, 1774 Lillandt. Av adj. *lille* och personnamnet *Ante* = 'Anders'.

15. **Raggnäs,** utt. *raŋgnis:* 1710, 1725, 1749 Ragnis, 1774, 1801, 1805 Ragnes, 1910 (Häradskarta) och 1917 (Mantalslängd) Raggnäs. Av nsv. dial. *ragg* n. 'duggregn' och *näs;* jfr dock även fsv. *raggotter* (fvn. *rǫggvaðr*) 'raggig, tovig', nsv. dial. *ragg* 'grov ull, stubb å äng m. m.'. Se under *Raggskär* s. 339 och *Ragggrundet* s. 385 i del I. Gården Raggnäs ligger å en kulle (ett 'näs') nära Tjöck å.

16. **Tomasfolk,** utt. *tåmåss:* 1710, 1725, 1749, 1774 Thomasfolck, 1801 Thomasfolk o. s. v. Av personnamnet *Thomas* och *-folk.* Lokalt namn: *millan-jās* (Mellan-gärds).

I 1774, 1801, 1805 och 1810 års jordeböcker upptagas ytterligare följande hemmansnummer, vilka numera äro försvunna, delvis även till sina namn. De nämnas å andra sidan ännu icke i 1724—31 års kyrkoböcker för Lappfjärd. Dessa h:n äro

17. **Åback** eller Penik by, Lappfj., se under Lappfjärd.

18. **Surs:** 1774 Suurs, 1801, 1805, 1810 Surs. Av ett fsv. personnamn *Sūr,* jfr isl. Gisle *Súrsson* (Lundgren-Brate s. 250). Å n:o 1 Sjuls i Härkmär, Lappfj. nämndes ovan en viss *Sūrs-Reinholt.*

19. **Björs:** 1774, 1801, 1810 Björs, 1910 (karta) Björstäkt (utt. *bjās'täkkten*). Jfr Lappfj. kkby n:ris 5 o. 24.

20. **Hebblas,** nu okänt. — 21. **Groop,** nu okänt: — 22. **Nisslas,** nu okänt (< *Nisse* + *Lars*). — 23. **Ingandt,** nu okänt, av *Inge* + *Ante;* jfr n:o 10 *Jossant* i Lappfj. kkby.

Märk år 1303 (del I s. 629) *Tobbe de Tiuka* (= Tjöck). År 1701 nämnes från Tjöck by bl. a. en Jacob *Ryttare.*

Påskmark by, sv. utt. *pàsskon,* fi. utt. *Puskamarkku,* i sv.-fi. blandform *pusskas.*

Jordeboksformer: 1546, 1552 Poskmark o. s. v., se del I s. 488. Namnet betyder ursprungligen 'Buskmark (-skog)'.

Hemmanen:

1. **Yrjens,** utt. *yrrjäs:* 1710, 1725, 1774 Yrjans, 1749 Yrjäns, 1801, 1805, 1810 Yrjens. Gen. sg. av personnamnet *Jyrjen.*

2. **Lillmals,** utt. *liilmās:* 1710 Lillmåls, 1725, 1749, 1801, 1805, 1810 Lillmahls, 1774 Lillmars.

Digitized by Google

3. **Stormals,** utt. *stŏrmās:* 1710 Stormåts, 1725, 1749 Stormahls, 1774 Stormars, 1801, 1805, 1810 Stormahls. Gårdarna n:ris 2 och 3 ligga å stenbunden mark: grundord är därför sannolikt sv. dial. Finl. *mal* m. 1) 'stenbunden och grusfylld mark' (bl. a. just i Närpes), 2) 'mark som tidigare stått under vatten' (Närpes). Jfr andra hithörande österb. ortnamn i del I s. 109 ff., 500.

4. **Kas,** utt. *liλlkās* och *stōrkās:* 1710, 1725, 1810 Kaas. Gårdarna ligga å en kulle: grundord är sv. dial. Finl. *kas* m. 'hög i allm., vårdkase'. Jfr *Kasforsen* invid Kas gård, del I s. 68 samt *Kasgrund, Kasherrn, Kashällan* ss. 384, 482, 395.

5. **Antfolk,** utt. *annfålck:* 1710, 1725 Andtfolck, 1749, 1774, 1801 o. s. v. Antfolck. Av personnamnet *Ante* (Anders) och *-folk.*

6. **Bengs,** utt. *bäns:* 1710, 1749 Bängs, 1725, 1774, 1801 o. s. v. Bengs. Gen. av personnamnet *Bengt.* Lokala namn: *kādjäss (? Kåd-gärds), flakkmo jäss.*

Utom sagda urhemman upptar 1917 års mantalslängd (Statsark.) ett flertal i senaste tid nybildade: *Norrback, Söderback, Rosenback, Rosenlöf, Westerberg.*

Bötom socken,

sv. utt. *bötåm,* fi. *Karijoki,* f. d. by av Lappfjärd, är nu rent finskspråkig, men uppvisar följande *svenska* ortnamn:

Jordeboksformer: 1606 (n. 4846) Böthom, 1620 (n. 4936) Bötåm, 1655 Böötom, 1710, 1725 Bötom, 1749, 1759, 1765 Bötom by o. s. v. Namnet är en fsv. dat. pl. på *-om* av ett neutr. *böte* 'berg', varom närmare i del I s. 516 ff.

Hemmansnamnen i 1725 års jordebok:

1. *Martonen,* 2. **Brusius,** 3. *Hannula,* 4. Hakala, 5. *Lillmartosela,* 6. *Kuutila* (1749 Kuuttila), 7. Huchtela. — Senare tillkomna hemman: (1759) 8. **Rönbäck,** (1765) 9. **Biörnbäck,** (1774) 10. Ahola, (1801) 11. *Mannila,* (1805) 12. *Alahannula,* 13. Saran luoma (nu Saaran luoma), 14. Mylläre, 15. Mylläri, 16. **Wästerback,** 17. Hautavita (-viita), 18. Haranoja (Haaran oja), 19. **Björklund,** 20. Palkamäki, 21. Peldonjemi (Peltoniemi), 22. Myllykoski, 23. Säppä (Seppä), 24. Kariluoma, 25. Ritaoja, 26. Kanganluoma (Kankaan-), 27. **Rönlund,** 28. **Renlund,** 29. Järfvimäki (Järvi-).

Digitized by Google

Storå socken,

sv. utt. *storå*, fi. *Isojoki*, f. d. by av Lappfjärd, är likaledes nu rent finskspråkig, men bevarar delvis ännu i sina ortnamn en del visserligen fåtaliga minnen av svensk bosättning.

Jordeboksformer: 1620 (n. 4936) Stoorååby, 1629 (n. 4963) Stooråå, 1655 Storå å, 1689 Stor Åbyn, 1710, 1725, 1749 Storåhn, 1759 Stor Åby, 1765 Storå by, 1774 o. s. v. Storå.

Kyrkobyn:

Hemmansnamnen i 1710 och 1725 års jordeböcker:

1. Stor *Philpuxela* (1749 Storphilpula, nu Filppula), 2. *Lillphilpuxela*, 3. Nåucki (nu Noukki), 4. *Bengdtilä* (nu Penttilä), 5. Halckåla, 6. *Swartij* (nu Svartti), 7. **Åhstorp** (nu Villamo by), 8. Hånga, 9. *Heickilä*, 10. Keinåkåski, 11. **Forfsby** (redan 1604, n:o 4835 och 1606, n:o 4846 Fårsby, nu Forsby)[1]), 12. Möyckä (nu Möykky), 13. Pöckä, 14. Saroila (1749 Sorrila, 1759 Sårila, nu Sorila), 15. Lillharro (1749 Lillharo), 16. Storharro (1749 Storharo), 17. Kifwinjemi, 18. Kårtesalo, 19. Kårtenjemi (1749 Kårtesniemi), 20. Ytterkåddes (1749 -kådes), 21. Öfwerkåddes (1749 -kådes), 22. Saukåkåski, 23. **Stäikar** (1749 Stekare, nu Teikari). — Senare tillkomna hemman: (1749) 24. Lammasniemi, 25. Talfwitiä, 26. Järfvenpä, 27. Kanganpä, 28. Hånganiemi, 29. Sari (1774 Saari), (1774) 30. **Olofsbäck,** 31. **Granlund,** 32. Wijtala, 33. Sildåja, 34. Sarfwiluoma, 35. Pajuluoma, 36. Kåppelåkårpi, (1801) 37. Pickilä, 38. Witalähde, 39. Hjetåja, 40. Witakoski, 41. Kortela, 42. Österkådes, 4. Sutari (nu Suutari), 44. Läppänjemi, 45. Eräma, 46. Kåtamäki, 47. Hakala, 48. Ritakangas, 49. **Bäckelund,** 50. **Stenbacka,** 51. Myllyåja, 52. Pettenkangas, 53. Jämikåma, 54. Hernesharju, 55. Luokankorpi, 56. Myllymäki, 57. Haramånkangas, 58. Hirsimäki, 59. Warsavita, 60. Åjala, 61. *Sårfvari* (= 'Svarvar'), 62. Hautamäki.

Vesijärvi by i Storå socken:

1710 Sijroi, 1725 Siroi, nu *Siiro*; den ännu i bruk varande svenska namnformen *sȳrinas* (av *Sȳr* + bestämd artikel och gårdnamnssuffixet *-as*) talar möjligen för svenskt ursprung: jfr sv. dial. *syrgräs* 'ängssyra, rumex' (Rietz s. 700 b, Vendell, 986). Ett annat svenskt hemmansnamn i denna by av år 1801

---

[1]) Hemmansegarens namn är vidfogat, vilket intygar att här ej är fråga om en 'by' i nutida mening.

Digitized by Google

o. s. v. är **Djupträsk,** nu Syväjärvi. 1917 års mantalslängd upptar här även ett hemman **Renvik.** Ett svensk-finskt blandnamn är sannolikt gårdnamnet *Tönnijärvi*, d. ä. sv. *Tynnsjö ('Tunnsjö'), se del I s. 249.

Kärjenkoski by i Storå:

Om *Käring-kåsk*, en försvenskning av det finska bynamnet, se del I s. 615. Redan 1710 års jordebok nämner härifrån **Fårsman** hemman och ännu 1917 års mantalslängd **Långfors** h:n med Jaakko **Forsman** som åbo (i svenskt dagl. tal: *sāmelas* = Samuels).

Närpes socken,

sv. utt. *närppis*, fi. *närppöö, -iö;* inbyggarne: *närppesan* = 'Närpes-borna'.

Namnformer före 1540: 1331 Naerpis, 1348 Nerpis o. s. v., se del I s. 69.

Jordeboksformer: 1546, 1556 o. s. v. Nerppis, se del I s. 69.

Namnet torde ursprungligen avse Närpes å eller fjärd: urnord. **NarwiaR*, fsv. **Naerwir* = fi. *Närvijoki* eg. 'Trångå, -fjärd' (se I s. 68 ff.).

Bäckby, utt. *bekkbȳ*.

Namnformer före 1540: 1442 Bäckieby (Hausen, F. M. U. III s. 255).

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Becbý, 1552 (n. 1952) Becby, 1553 (n. 1956), 1556 (n. 1987) Beckäby, 1554 (n:ris 1968, 69), 1557 (n:o 2016) Beckeby, 1606 (n. 4846) Bäck by, 1620 (n. 4936) Beckeby, 1710 Bäckeby, 1725 Bäckby, o. s. v. — Bäckby, fsv. **Bækkiar bȳ*, uppkallad sannolikt efter en liten arm av Närpes å.

Hemmanen:

1. **Uppgårds,** utt. *uppgåss (bakkan):* 1701, 1710, 1725 Opgårds, 1749, 1774, 1810 Uppgårds, 1801 Upgårds, o. s. v. Å gården finnes en sten med inhuggen ring.
2. **Skrivars,** utt. *skrĭvas:* 1710, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Skrifwars.
3. **Filpus,** utt. *felppus:* 1710, 1725, 1749, 1774 o. s. v. Philpus. Av personnamnet *Philippus*.

Digitized by Google

4. **Heikfolk,** utt. *hättfålk:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774 Heickfolck. Av personnamnet *Heike* och *-folk.*

Lokala gårdnamn: *āstu, nātanas, nyibunds, nyistu.*

Böle by, utt. *bölä* (*bʷölä*)[1]), inbyggarna *böliŋgjan* 'bölingarna'.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1552 (n:o 1952) Dalsböl, 1553 (n. 1956) Dalsböle, 1554 (n. 1968), 1556 (n. 1987) Dalsböll, 1606 (n. 4846) Dals Böll, 1620 (n. 4936) Dalsböle, 1635 (mantalslängd) Böölett (något Dalböle upptas ej), 1655 Daals böle (intet *Böle* men väl *Herrböle* och *Gåttböle*), 1701, 1710 Böhle (efter Härsböhle), 1725 Böhle (efter Härtsböhle), 1749 Böleby, 1774, 1801 o. s. v. Böhle.

Hemmanen:

1. **Böling,** utt. *böliŋg:* 1701 Böhling, 1710, 1749, 1774, 1801 o. s. v. Böling, 1725 Böhling. En bildning på *-ing* av bynamnet *Böle.* — Lokala namn: *maris, nösstu-* (= Norrstugu-) *mikk, -ārun* o. s. v.; *sārbakk* (söder-), *söstu* (= Söderstugu-), *nȳstu, smess.*

2. **Härts,** utt. *häss:* 1701, 1710, 1725 Härs, 1749 Härtz, 1774, 1801, 1810 Härts. Jfr n:o 6 nedan.

3. **Hermans,** utt. *härrmans* l. *mās:* 1701 Herman Mars, 1710, 1725, 1749, 1805 Hermans, 1774, 1801 Herrmans. Av personnamnet *Hærman* (Lundgren s. 120). — Lokalt namn: *bänntas* (Bengtas).

4. **Harv,** utt. *harv-nedästu, harv-uppstu* = 1710 Härfz, 1725 *Härff,* 1749, 1774, 1810, Harf, 1801 Harrf. På grund av de äldsta beläggen kan namnet tänkas bildat på en förkortning av ett fsv. personnamn *Hærvardh* l. *-vidh* (Lundgren s. 122). Namnformen *Harv* är då ombildning efter redskapsnamnet.

5. **Simons,** utt. *simuns:* redan 1701, 1710, 1725 o. s. v. Simons. Lokalt namn: *nyistu.*

6. **Härtsböle,** utt. *hässbölä:* 1546 (n. 1927) Herrisböl, 1552 (n. 1952) Hersböle, 1553 (n. 1956) Härʃzeböle, 1554 (n. 1968) Heŗizböll, (n. 1969) Härʃzeböle, 1556 (n. 1987) Härʃzeböll, 1557 (n. 2016) Härrisböll, 1606 (n. 4846) Härsboll, 1620 (n. 4936)

---

[1]) De för Närpes- (inkl. Lappfjärds-) målet karaktäristiska oäkta diftongerna *ie* (= *ē*), *oå* (= *å̄*) och *vö* (= *ō̄*) äro ej här särskilt betecknade, enär de å vissa orter åtminstone i huvudsak torde tillhöra en äldre generation (ej mera överallt fullt tydligt framträda).

Digitized by Google

Heresböle, 1655 Herrsböle, 1710 Härsböhle, 1725 Härtsböhle, 1749 Härtzböle, 1774, 1801 Härtsböhle o. s. v. I alla dessa belägg är Härtsböle upptaget som by av Närpes resp. Lappfjärd socken, fr. o. m. 1725 med hemmanet *Härts*, nu med uttalsformen *hässbakkan*. I 1917 års mantalslängd existerar blott hemmanet Härtsböle i Böle by, ej någon by med detta namn.

Namnets härkomst: **Herres-böle* såsom de äldsta skriftformerna ange. Namnet skrevs emellertid tidigt även **Härzböle*, vilket småningom föranledde uttalet *Härtz-*, *Härts-*, och skriftformen har här som så ofta i ortnamn undanträngt den ursprungliga uttalsformen, som tydligen varit *Härsböle* (jfr beläggen av 1552, 1655, 1710). Främre leden utgjordes av personnamnet *Herre* i gen. sg. (jfr personnamnstammen *Hær-* hos Lundgren s. 120 ff.). Ett finskt gårdnamn *Herrala* är uppvisat från Tavastland.

7. **Granskog,** utt. *gränskōjin, gränskōks:* 1710 Granskoug, 1725, 1749, 1774, 1801, 1810 Granskog, by med *Granskog* hemman. I 1917 års mantalslängd blott ett hemmansnummer *Granskog* i Böle by.

Finnby by, utt. *finnbÿ*, inbyggarna: *finnbyggan.*

Namnformer före 1540: 1442, 1443, 1491 Finby, 1492—94 Finneby, 1498—99 Fynneby (Hausens saml.).

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Finby j Ýterom, Öfuer Finby, 1552 (n. 1952) Finby j ÿterom, Öffuer Finby, 1553 (n. 1956) Öffwerfÿnby, Yterfÿnneby, 1554 (n. 1968) Yterfinby, Öffuerfinbÿ, (n. 1969) Öffuerfinby, Yterfinnby, 1556 (n. 1987) Yter- och Öffuerfinby, 1606 (n. 4846) Finneby, 1620 (n. 4936) Finne by, 1655 Finnby och Öfwerfinnby, 1710 Finbÿ, 1725 Finnebÿ, 1749 Finnby, osv.

Namnets urspr. form: **Finnabȳ* med gen. pl. av folknamnet *finnar* som främre led.

Hemmanen:

1. **Mickels,** utt. *mitjäls:* innehas år 1701 av Bengt Mickellson Mickels, 1710 av Michel Bängt; månne det nutida namnet därav? År 1725 heter hemmanet *Mickels* el. *Bengs;* 1749, 1774, 1801 o. s. v. Mickel(l)s. Lokal namnform: *maninas* (best. f. sg. med avledningen *-as* av personnamnet *Manne* (Lundgren-Brate s. 175).

2. **Lassander,** utt. *lasánndär:* 1710 (saknas), 1725 Laſzander l. Wäſtberg, 1749 Laſzander, 1774, 1801 Lassanders, 1810 Lassander. Av personnamnet *Lasse* och avl. *-ander.* Jfr n:o 27

Digitized by Google

Nissanders i Lpfj. kkby. — Lokala namn: *nedästu janne, -gabil* osv.

3. **Svens,** utt. *svänns:* 1710, 1810 Sväns. Gen. sg. av *Swen* (Lundgren-Brate s. 252). — Lokalt namn: *nȳbund-kāl* osv.

4. **Snickars,** utt. *snekkas:* 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Snickars. Gen. sg. av fsv. *snidhkare* (av mlt. *sniddeker*), anv. ss. tillnamn.

5. **Smeds,** utt. *smess:* 1557 (n:o 2016) Oleff Smedh i Yterfinby, 1581 (n. 2336) Henrich Smidh, 1701 Smetz, 1710 Smes, 1725 Smedz, 1774, 1801 Smeds. Av personnamnet *Smidh* (Smed), Lundgren-Brate s. 237.

6. **Håkans,** utt. *håkons:* 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Håkans. Gen. sg. av msv. personn. *Håkon* (jfr uttalsformen) hos Lundgren s. 91.

7. **Kull,** utt. *kull-johan* osv.: 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Kull. Av subst. *kulle* 'höjd' l. msv. personn. *Kulle* (Lundgren s. 156).

8. **Väster,** utt. *vesstär-kāl:* 1710, 1749 Wäſter, 1725 Wäſtär osv.

9. **Nygård,** utt. *nyigåss:* 1701 Ståbbel, 1710 Ståpell, 1725 Ståpelz, 1749 Ståppel, 1774, 1801, 1810 Ståpell. Det äldre namnet avser, att döma av skriftformen *Ståbbel* 1701, möjligen ett dial. **Ståbbe-böle* av **Stubbe-böle:* jfr i Satakunda, Ulvsby s:n bynamnet *Stubbom* 1549 (n. 1935), 1581 (n. 2336), i Öb., Nä. *Ståbacka* (1552 *Stubbebacka*, se nedan). Formutvecklingen *-böle* > *-bel* är parallell med den i fi.-österb. gårdnamnet *Nyppeli* i Lillkyro av sv. **Nybbele*, **Nȳ-bǭle*, i fi. gårdnamnet *Tiipeli* i Eg. Finl. av sv. *Tibb(e)le* och i fi. gårdnamnet *Juupeli* i Satak. av sv. **Hiūbǭle* (se nedan u. Lillkyro s:n). Uttalet *ståpäl* och skriftformerna av åren 1710—1810 äro i så fall ombildade efter österbottniska dialektordet (Ped.-Pu.) *stoppel* (*ståpäl*) n. 'ett okvädinsord för en snubbelfotad varelse' (Vendell, Ordb. s. v.); jfr även sv. dial. Ped.-Pu. *stopplog* 'ovig, fallfärdig'.

10. **Sund,** utt. *sunn-kāl* osv.: 1701 Sundh, 1710, 1749 Sundz, 1774 Sund, 1801 Sunds.

11. **Klemets,** utt. *klemes:* 1701 Clemens, 1710 Clemes, 1725, 1749 Clemetz. Av personnamnet *Klemet*, jfr fi. släktn. *Klémetti.*

12. **Ers,** utt. *ēs-jǒan-hinndrik* osv.: 1710, 1774 osv. Ers, 1749 Ehrs. Av *Eriks.*

13. **Gullmes,** utt. *gumes:* 1701, 1710, 1725 *Gullnäs*, 1749, 1774, 1801, Gullmes. Jfr n:o 19 i Lpf. kkby.

Digitized by Google

14. **Nicks,** utt. *nikks-kāl:* 1701, 1710, 1774 Nix. Av personn. *Nicke* (Niklas, Nicolaus) i *Nickby* Sibbo (Nyl.), *Nikkinen* i Laihela, Öb. Jfr *Nicks-mossen* mellan Näsby o. Norrnäs.

15. **Lillnicks,** utt. *nikks-ässkar:* 1710, 1725, 1774 Lillnix.

16. **Skinnar,** utt. *stjinar-anndäs:* 1557 (n. 2016) Nils Skinnar i Yterfinby, 1701, 1710, 1725, 1801 Skinnars. Av fsv. *skinnare* 'skinnberedare, buntmakare' (Söderwall).

17. **Malm,** utt. *malm-gābril* osv.: 1701 Mallm, 1774 osv. Malm. Av fsv. *malmber* m. 'sandig mark, sandfält'.

18. **Josslas,** utt. *jässlas:* 1701, 1774 Josslas. Anslogs år 1698 till kapellansbol (Suomi II: 5, s. 12). Av *Jusse* o. *Lars;* jfr *Nisslas* n:o 22 i Tjöck.

19. **Gros,** utt. *grōs-hinndrik* osv.: 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952) Gudmund o. Jöns *Grott* i Finby i Yterom, 1701 Kruus (!), 1710 Groos, 1725 Grosz, 1749 Gråsz, 1774 Groos, 1801 osv. Gros. — Av **Grots*, gen. sg. av personn. *Grōt* (av msv. adj. *grōt* av mlt. *grōt* 'stor, tjock', Söderwall). Jfr 1437, 1440 (Svartb.) gårdnamnet *Grotela* (*Krootila*) i Kumå. — I äldre jordeböcker (1710, 1725, 1749, 1774, 1801, 1810) bär hemmanet n:o 19 namnet *Fiuns* (1725 Finus, 1801, 1810 Fjuns), men detta fördes 1707 till kapellansbolet (se Suomi II: 5 s. 12, där namnet med orätt skrives Finnsl). *Fiuns* avser väl ett *Fiunds*, gen. sg. av närpesmålets *fiund* 'fieńde'. Jfr det bekanta ty. familjenamnet *Fieandt*, å andra sidan gårdnamnet *Frändi* bl. a. i Lappo, Kauhava o. Kortesjärvi i Öb.

20. **Heikfolk,** utt. *hättfälk:* 1701, 1749 Heickfolck osv. Av msv. mansn. *Heike* o. suff. *-folk.*

21. **Svartbäck,** utt. *svattbättjin:* 1774, 1801 osv. Svartbäck. Vid en bäck, se I s. 72.

22. **Karlå,** utt. *kālugālan* (Karlå-gårdarna): 1443 Karleå (H. S.), 1734 Carlå (se del I s. 71), 1801 Carlö, 1805, 1810 Carlå.

Andra lokala namn i Finnby: *bärrgas, dalas, flintas, glepjäss, nårras, åppstu, skrimmbäl, smedinas, smidi, skol, svåras, stamnas, stannjäss* (*Stang-gärds), *sveda, pēras, pitsus, valjäss, vesstästu.*

Gottböle by, utt. *gåttböl;* inbyggarne: *gåttbölsan* = 'gottbölsborna'.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Gottböl, 1552 (n. 1952) Gotteböl, 1553 (n. 1956) Gottböle, 1554 (n. 1968) Gotböll, (n. 1969) Guttböle, 1556 (n. 1987) Gutböll, 1606 (n. 4846) Gåtböll, 1620 (n. 4936) Gåtböle, 1655 Gåttböle, 1710, 1774 Gåttböhle, 1725 Gåtböhle, 1749 Gåttböle, osv.

Digitized by Google

Namnets främre led är fsv. personnamnet *Goti* l. *Gute* l. *Gutte* (Lundgren, Personnamn s. 70, 82, 83).

Hemmanen:

1. **Norrgrann,** utt. *nörrgrann-jăkop:* 1710 Norgran, 1725 Nårrgran, 1749, 1774, 1801 osv. Norrgran.

2. **Mannfolk,** utt. *mannfålk* el. blott *mann:* 1701, 1710, 1749, 1774, 1801 Manfolck, 1725 Manfolk. Jfr *Manfolk*, n:o 32 i Lappfjärd kkby.

3. **Ivars,** utt. *ĭvas:* 1701, 1710, 1801 Ifwars. — Gen. sg. av personnamnet. Jfr n:o 11 i Lappfjärd kkby.

4. **Bärnas,** utt. *bärntas:* 1701 Bärnas, 1710, 1725, 1774, Bernas, 1749, 1810 Bärnas. — Av msv. personnamnet *Bærn* (Lundgren s. 43), utvidgat med suffixet *-as*. Uttalsformen är ombildad efter det nutida *Bernt*.

5. **Prin(t)s,** utt. *prinnsas:* 1701 Printz, 1710, 1749 Prins, 1725 Printz, 1774, 1801 o. s. v. Prints. — Av ordet *prins* använt som tillnamn (= fvn. *prinz* m. av lat. *princeps*). Jfr svensk-österb. hemmansnamn ss. *Greve, Härtug, Riddare* o. a. nedan.

6. **Back,** utt. *bakk:* 1701 Back, 1710, 1725, 1749 Backs, 1774, 1801 Back. — Av ordet *backe*.

7. **Johannesberg,** ett i nyaste tid bildat hemman.

Andra lokala gårdnamn i Gottböle: *kālas, pällfåk, pår, venn*.

Kalaks by, utt. *kălaks*, inbyggarna: *kălaksaṅ* = 'kalaksboarna'.

Namnformer före 1540: 1442 Wäster Calax (Hausens saml.).

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952), 1554 (n. 1968), 1557 (n. 2016) Kalax, 1553 (n. 1956), 1554 (n. 1969) Westercalax och Östercalax, 1556 (n. 1987) Österkalax, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936) Calax, 1701 Caalax, 1710 Calaxby, 1725 Kalax, o. s. v.

Namnets härkomst: fi. **Kalalaksi* 'Fiskvik' (se I s. 559).

Hemmanen:

1. **Tomasfolk,** utt. *tomasfålk*: 1701, 1710 Thomasfolck, -fålck, 1725, 1749, 1774 Thomasfolck, osv. Jfr n:o 16 i Tjöck (Kristin.). Lokala namn: *väkktar, nösstu* (**Nörrstu* 'nordligare stugan'), *söstu* (= 'söderstugan').

2. **Rusk,** utt. *rusk:* 1701 Rusk, 1710 Rusks, 1725, 1749, 1774, 1801 osv. Rusk. Jfr hos Lundgren-Brate, Personnamn s. 210 *Ruska*, »trol. tillnamn», jfr hos Hellquist, Fsv. tillnamn s. 98: *Ruska*. Sannolikt av msv., nsv. *ruska* f. 'lövruska'. I del I s. 326, 378, 445 hänvisades för önamnet *Ruskan* alternativt till nsv. dial. *rusk* 'fint regn'. Gårdnamnet *Rusk* möter ock i

Digitized by Google

Korsnäs och Petalaks. — Lokala gårdnamn i Kalaks under Rusk nr: *bäss* (sannolikt av *Berts*) och *sāndas* (av *Sand* + suff. -as).

3. **Mattfolk,** utt. *mattfålk-jǒhanas:* 1710 (saknas), 1725, 1749, 1774 Mattfolck, 1801 o. s. v. Mattfolk. Jfr Mattfolk, n:o 2 i Lappfjärd kkby.

4. **[Långåls],** *Långgård,* utt. *laŋgull, låŋgād:* 1701, 1710, 1725 Långåhrs, 1749, 1759 Långåhls, 1774, 1759 Långåhls, 1774 Langåls, 1801 Långåls 1805, 1810 Långåhls. — Jag förmodar den ursprungliga namnformen varit *Laŋg-āl* (**Lång-ål*), en sammansättning med det från Replot och Korsnäs skärgård av mig upptecknade *ål* i skärnamn sådana som *Ål-gaddören, Lång-ålen, Smal-ålen* etc., namn vilka avse 'smala, långsträckta utskjutande halsar l. uddar' (se del I s. 416). Då ifrågavarande Kalaks-gård uppgivits ligga å en 'åsudde', ligger denna tydning av namnets efterled nära. Uttalsformens *-ull* beror av svagtonighet (jfr *Karlå,* n:o 22 i Finnby, med utt. *kālugālan*). — **Lång-åls* gård i Kal. går i lokalt språkbruk under namnet *skājäss,* sannolikt ett **Skāg-gärds,* av österb. *skag* = 'udde' (se del I s. 482 f.): detta rent lokala gårdnamn är sålunda en betydelseparallell till det officiella.

5. **Nygård** (1917, mantalslängd), utt. *nyigād,* hette förut *Barkars,* utt. *barkkas:* 1710, 1725, 1749 Barkars, 1774 Barckar, 1801, 1805 Bar(c)kar, 1810 Barkas. — Av fsv. *barkare* 'garvare', även ss. tillnamn (se del I s. 366).

6. **Antas,** utt. *anttas:* 1701, 1710 Antas, 1725 Andtas, 1749, 1774 Anttas, 1801 osv. Antas. — Av personnamnet *Ant(e).*

7. **Erkas,** utt. *erkkas:* 1701, 1710, 1749, 1774 Erckas, 1725 Erckars, 1801 osv. *Erkas.* — Av personnamnet *Erik.*

8. **Nissfolk,** utt. *nissfålk-janne* osv.: 1701, 1710 Nissfolck, -fålck, 1725 Niſſolk, 1749, 1774, 1801 Nissfolck, osv.

9. **Ollant,** utt. *ålas:* 1701 Ollas, 1710 Ållas, 1725 Ållandz, 1749 Ålandz, 1774 Ollas, 1801, 1805 Ållandt. — Av personnamnen *Oll(e)* och antingen *And-* i msv. sms. personnamnen *Andbiorn, Andor, Andridh, Andvidh* (Lundgren s. 12) eller en förkortning av *Anders* (Ante).

10. **Krok,** utt. *krŭks:* 1701 Kruckx, 1710, 1749 Kroks, 1725 Krooks, 1774, 1801 osv. Krook. Av msv. personnamnet *Krok,* fda. *Krogh* (Lundgren s. 155). — Lokala namn: *liläŋgsjōnas* (Lillängs-Jonas) och *klāsas.*

11. **Bondfolk,** utt. *bondfålk:* 1701, 1710 Bondfolck, -fålck, 1725 Bondfolk, 1749, 1774, 1801 Bondefolck osv. — Av msv.

Digitized by Google

personnamnet *Bonde* (Lundgren s. 31) och *-folk*. — Lokala namn: *vesstärgā̄ss* (Västergårds), *frīstjin* (= 'Frisken'), en backe, och *ā̄stu* = 'anderstugan'.

12. **Bonde,** utt. *bonnde:* 1701, 1710, 1712, 1749, 1774 osv. Bonde. Jfr föreg. — Lokala namn: *upigåss* (**Uppigårds*), *röunas* (**Rönns*), *alljäss* (? '*Ahl-gärds*').

13. **Söderman,** utt. *södärmans:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774 osv. Söderman. — Jfr fsv. *suþermaþer* 1) 'söderlänning, en människa från (Europas) södra länder; 2) pl. *-mæn* 'södermanländingar' (Schlyter).

14. **Haga,** hsv. utt. *hāga:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774 osv. — Av msv. *haghi* m. 1) 'inhägnad, stängsel', 2) 'inhägnad mark, hage' (Söderwall).

15. **[Gärds]** *Gäls,* utt. *jā̄s:* 1701 Giel, 1710 Giell, 1725, 1749 Giähl, 1774, 1801 Giäls, 1805 Gjäls. — Av **Gärds,* gen. sg. av *gärde.*

Senare tillkomna hemman:

16. **Benvik,** utt. *bännvĭtjän:* 1758 Bändvikäng, 1774 (n:o 9470) Bänwijk, 1801, 1805 osv. Benvik. — Av *Bänd-vik* = 'Krokvik' l. dyl., se del I ss. 200, 466.

17. **Eskilsö,** utt. *äsköyän:* 1734 Eskön, 1801, 1805 osv. Eſkilsö. — Av msv. personnamnet *Aeskil* (Lundgren-Brate s. 312) och *-ö,* se del I s. 304.

Andra lokala gårdnamn i Kalaks: *barkas* (1701 Barckars), *blinnjā̄s, blyipåttas, dȳr, frammstu, gamästu, kamar, klā̄sas, kombäl, mossas* (*morsas*), *samelas, skājäss* ('skag-gärds'), *skåijar, skåpar, snellinas, stäinas, åddjäss, östär, štjifftas.*

Kaldnäs by, utt. *kallnes,* inbyggarne: *kallnesan* = 'kallnasboarna'.

Jordeboksformer: 1552 (n. 1952) Kaldnäs, 1553 (n. 1956) Coldenes, 1554 (n. 1968) Kaldnäs, (n. 1969) Coldenäs, 1557 (n. 2016) Kaldenäs, 1606 (n. 4846) Kalnäs by, 1620 (n. 4936) Kalness, 1655 Callnääs, Kallnääs, 1701 Caldnääs, 1710 Caldnäs, 1725 Kaldnäs, osv.

Namnet är sammansatt av adj. *kall* (dial. i Österb., Nä. *kā̄ld*) och *-näs.* Byn uppkallad efter Kallnäs-udden vid havet.

Hemmanen:

1. **Teir,** utt. *nörrtäir* ('nordligare-Teir') och *södärtäir:* 1701 Tier, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 osv. Teir. Jfr *Teir,* n:o 1 i Sideby, *Teirfolk* n:o 1 i Skaftung.

Digitized by Google

2. **Konn,** utt. *nörr-* l. *nårr-kånn, södär-kånn* l. *nedästu:* 1701 Kånj, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801, 1810 *Kåni,* 1917 Konn. — Av msv. personnamnet *Koni,* t. ex. *Inghe Konasson, Thore Konasson* fr. Finl. (Lemo) år 1380, Svartb. (s. Lundgren, Personnamn s. 154). Jfr hemmansn. *Kuni* i Kvevlaks (nedan) samt år 1550 (n. 4540) Morten Kona i Ilmola.

3. **Mattfolk,** utt. *mattfålk, mattfåkk-joan:* 1701, 1725, 1774 osv. Mattfolck. — Jfr n:o 3 i Kalaks. — Lokala namn: *mā̆sinas* (= 'Mars' med best. artikel och suff. *-as*) och *marrjäss* (= 'Margärds').

Klaresund (kyrkoherdebol): 1774 Klarafund i Kåtnäs by, 1801 Clarafund. — Å en råsten invid detta bol läses följ. inskription: »Vik och mark boar samla Kyrkvass här förbi A:o 1737». »Detta antyder — säger B. Fr. Nordlund i sin Närpesbeskrivning av år 1866 (Suomi II: 5) — att de numera helt och hållet upptorkade och af odlade marker bestående dälderna emellan nämnde prestbol och Finnby å ena sidan, samt Kottnäs och Bäckby å den andra för något mer än ett århundrade tillbaka ännu varit dylika sanka, med rörvass beväxta hafsvikar som t. ex. den s. k. Kalax fjärden nuförtiden är». I en handling i Närpes kyrkoarkiv av år 1761 skrives också, att »Finby boer i fordna tider idkat fiske till öster, Bäckby och Kottnäs boer till vester om prestebordet (Klaresund) i en wijk n. o. omkring örin (Prestön), hvartil siön då varit». Vid samma tid skola Bäckby- och Kottnäs-borna begagnat s. k. »gångspångsvägar» till kyrkan, varav framgår att den däld, som åtskiljer dessa byar från kyrkan och prästbolet, vid anförda tid varit sank och sumpig. En dom av år 1764 nämner likaså, att »1571 åhrs Härads dom tillägger prestebordet fiskevatn *under sit land*» och att »Nerpes fjälen i fordomtima, inan uplandningen vid prestebordets strand upväxte, med *thet theromkring flytande vatn* haft sammanhang» — »hvaraf (säger Nordlund s. 4) — tydligen synes, att kyrkan och prestegården för 300 a 400 år tillbaka varit helt och hållet af sjön kringflutna». I detta sammanhang kan ock erinras om ett uttalande av år 1674 av en pastor Holmius i Nerpes »att Skutevränger finnes uppe i stora Skogzmarcken och på måssar» (Nordlund s. 4 och där cit. litt.). — Namnet *Klarasund* bär i sin mån ett vittnesbörd om dessa samma tider.

Knåpnäs by, utt. *knā̆pnes;* inbyggarne: *knåparna* (*knā̆pan*) 'knåpnäsborna'.

Digitized by Google

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952) Knapnäs, 1553 (n. 1956) Knapnes, 1554 (n. 1969) Cnapnäs, 1556 (n. 1987) Knappenäs, 1606 (n. 4846), 1655 Knapenäs, 1710 Knapnäs, 1725, 1774 osv. Knåpnäs.

Om namnets härkomst se n:o 2 nedan.

Hemmanen:

1. **Bertils:** 1710 Bertill, 1725, 1749 Bertils, 1774, 1810 Bertills. Av tysk-svenska personnamnet *Bertil* (Bertold, Bertel), som anträffas i Finl. redan år 1297, 1393, 1416 (Svartboken o. Haus. I—III). Detta h:n bär nu, t. ex. i 1917 års mantalslängd, namnet *Nordback.*

2. **Knåp:** 1701 Erick Knaap, 1725 Hindrick Knap, 1749, 1774, 1810 Knåp. Namnet bildar främre leden i bynamnet *Knåpnäs* och återgår sannolikt på msv. personnamnet *Knapi* (Lundgren s. 150), som även möter i nordligare delar av landskapet (se *Knaapi* i St. Ky.). Det från och med år 1749 uppträdande *Knåp-* återgår regelrätt på ett fsv. *Knāp-* (jfr det ovannämnda fi. gårdnamnet *Knaapi* och fi. appellativa lånordet *knaapi* 'ståndsperson') och är i grunden identiskt med msv. *knape* av mlt. *knape* (Söderwall) 'vapensven m. m.' Gårdnamnet *Knåp-* i *Knåpnäs* ingår ock i *Knåpviken* (se del I s. 207, 240). Jfr ock tillnamnet *Knop* (= Knap) i ett brev av år 1378 (Haus. I s. 379). — Hemmanet n:o 2 i Knåpnäs heter nu och redan 1917 *Söderback.*

Senare tillkomna h:n:

3. **Benvik,** urspr. = n:o 16 i Kalaks.
4. **Eskilsö,** urspr. = n:o 17 i Kalaks.

Kåtnäs by, utt. *kātnes,* inbyggarne: *kātuŋgan* = 'Kåtnäs-borna'.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Kåtnäs, 1552 (n. 1952) Kottnes, 1553 (n. 1956) Cattenes, 1554 (n. 1968) Kotnäs, 1554 (n. 1969) Cattenes, 1556 (n. 1987) Kattenäs och Cotenäs, 1557 (n. 2016) Kotnäs, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936) Kåttnäs, 1655, 1710, 1749, 1774 Kåtnäs, 1725 Kåttnäs osv.

Namnets härkomst: antagligen ett *Kåt-näs,* av subst. *kåta* 'fiskarkåta', jfr redan msv. (Söderwall) *kotkarl, kut-* (= isl. *kotkarl*) eg. 'karl som bor i hydda', 'fattig l. ringa bonde'. Namnformerna med *Catte-* ha väl *a* för *å* blott i följd av felskrivning.

Hemmanen:

1. **Nygårds,** utt. *nyigåss:* 1701 Nygårdhs, 1710, 1749 Nygårdz, 1725 Nygård, 1774, 1810 Nygårds.

Digitized by Google

2. **Perus,** utt. *päros:* 1701, 1710, 1725, 1801 Perus, 1749 Pährus. Av personn. *Per* 'Peder'. Jfr n:o 21 i Lappfj. kkby.

3. **Klockars,** utt. *klåkkar-mikkas:* 1701, 1710 osv. Klåckars. Av msv. *Klokkare* ss. tillnamn.

4. **Nynäs,** utt. *nyines:* 1710, 1725 osv. Nynäs.

5. **Teir,** utt. *täir,* bland gammalt folk *däir* (*-kalleas*)*:* 1701, 1710 osv. Teir. Jfr n:o 1 i Sid. — Lokala namn: *brynttinas,* best. form sg. av närpesmålets *brynt* 'brink' med gårdnamnssuff. *-as; brynttin, bryntton* = värden resp. värdinnan å bryntbacken.

6. **Åbbel,** utt. *åbäl:* 1701 Obbel, 1725, 1774, 1801 Åbbel, 1749 Åbbell. Måhända ett fsv. **Of-bǥle* > **Oƀböle* > *Obbel.* Till assimilationen *fb*>*bb* jfr Noreen, Aschw. Gramm. § 284. Formutv. *-bǥle*>*-bel* är identisk med den för *Ståbbel* (s. n:o 9 i Nä., Finnby) förutsatta. Om tydningen träffar det riktiga, är prefixet *of-* antingen ett 'of-intensivum' (t. ex. i sv. dial. Nyl. *o-mēn* 'besvärlighet'), då namnet vore liktydigt med ett 'Storgård', eller också ett fsv. *of* = 'över' (jfr isl. *of* = *yfir* hos Fritzner[2], Ordbog), belagt å östsvensk botten i runömålets *oskutt* l. *āskutt* 'överskjutande tak' (Vendell, Ordb. s. 668) samt från äldre tid i finska lånordet *ullakko* 'vindsrum' av germ. **uƀ-flako-:* fsv. *flaki* m. 'skyddstak' (jfr ty. *Ob-dach*), se mina »Fragen aus dem Geb. der germ.-finn. Berührungen» s. 20. I senare fallet vore namnet *Åbbel* jämförbart med ett 'Övergård' (Närpes), 'Överby' l. 'Övermark' (s:n). Jfr det hos Rz 45 a från Västerb. anförda gårdnamnet *Obbol,* som han anser smstt med ett *-bol* n., se u. n:o 4 i Tjöck, Krist. Mindre sannolikt är ett samband med sv. dial. (Västerbotten) *åbäll* n. 'vidunder, sällsamhet, om en person som utmärker sig' (Rietz s. 837), vilket Ross, Norsk Ordbog, väl med rätta anser höra samman med no. dial. *aabære, -bælе, -bæl* f. o. n. 'en vaeldig og noget plump Figur, en Kolos' och däri han ser ett med »av» l. »ov» förstärkt norskt *berda* f. 'en svaer og plump Figur'.

7. **Erikslund,** nybildat h:n. — Andra lokala gårdnamn i Kåtnäs: *äpelas, durr, liłleŋgs, mār, nikksas, trennjāl, väkktar, venn.*

Norrnäs by, utt. *nårrnes* o. *nårrmes.* Inbyggarne: *nårrnesan* 'norrnäsborna'.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Normis, 1552 Norrmes, 1620, 1647 Norrmnäs osv., se närmare del I s. 470: eg. ett prepositionsnamn: **Norr-um-näs.*

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Nordman,** utt. *nōdmann:* 1701 Norrman, 1710 Nårmans, 1725 Normans, 1774, 1801 osv. Norrman, 1910, 1917 Nordman. Av msv. (Söderwall) *norman* = *nordhman* (isl. *norðmaðr*) m. 'nȯrrman, inbyggare i Norge'. — Lokalt namn: *tål/tmans-ādrin.*

2. **Snickars,** utt. *snekkas:* 1701, 1710 osv. Snickars. Jfr n:o 4 i Finnby. — Lokalt namn: *nämmdemans härrmanas.*

3. **Lassas,** utt. *lassas:* 1701, 1710 osv. Lassas. Av *Lasse* (Lars) med suff. *-as.* — Lokalt namn: *skräddar-kāl-joanas.*

4. **Knuts,** utt. *knŭtts-kāl-pettär:* 1701 Knutz, 1710, 1749, 1801 Knuts, 1774 Knus. — Gen. sg. av personnamnet *Knut* (Lundgren s. 151). Skriftformen av år 1774 häntyder på ett uttal *knūs.*

5. **Smeds,** utt. *smess:* 1701 Smets, 1710 Smes, 1725 Smedz, 1749 Smed, 1774, 1801 osv. Smeds. — Lokalt namn: *svarrvar-kāl-jŏanas.* Jfr n:o 5 i Finnby.

6. **Gräggas,** utt. *gräggas:* 1701, 1710 Gregges, 1725, 1749, 1774 Gräggas, 1801 osv. Greggas. — Av personnamnet *Grägg* (= Gregorius) och suff. *-as.*

7. **Markusfolk,** utt. *markusfålk-jōnasas-kāl-jŏan:* 1701, 1710 Markus-folck, -fålck, 1725, 1749, 1774 Marckusfolck osv.

8. **Frants,** utt. *frans-gābrielas* osv.: 1701, 1710, 1725 Frans, 1749, 1774, 1801 osv. Frants. — Förkortning av personnamnet *Franciscus* (Frantziscus) = nsv. *Frans.*

9. **Räv,** utt. *rēv* (*riev*), *rēv-bäŋgsin:* 1701, 1710, 1725, 1774 Räf, 1749, 1801, 1810 Rääf. — Djurnamnet *räv* ss. tillnamn, jfr Lundgren-Brate s. 203, 210, Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

10. **Skomars,** utt. *skŭmas:* 1701, 1710, 1749, 1774 Skomars, 1801, 1805 Skommars, 1810 Skomakars. Jfr n:o 17 i Öster-Yttermark (nedan).

11. **Finne,** utt. *finne:* 1701, 1710, 1749, 1774, 1801 osv. Finne. Av personnamnet *Finne* (Lundgren s. 53). — Lokalt namn: *jās*-(Gärds-)*matt* osv.

Senare tillkomna h:n:

12. **Näs,** utt. *nēsskat-kāl-hinndrik:* 1774, 1810 Nääs, 1801 Näs.

13. **Nygård,** utt. *nyigād:* 1801 Nygård, 1805, 1810 Nygårds. Lokalt namn: *kuppras* = 'kopparslagars'.

14. **Nybacka,** utt. *nyibakk:* 1801, 1805, 1810 Nybacka. — Lokalt namn: *nikks-mās-mikkas.* Jfr *Nicks-mossen* u. n:o 14 i Finnby.

Digitized by Google

Andra lokala gårdnamn i Norrnäs: *boṇndinas, bäns, härrmas, smedens, stenöyän, vesstästu.*

Nämpnäs by, sv. utt. *nempnes*, fi. *nämppinäinen*; inbyggarne: *nämmpuŋŋgan* = 'Nämpnäsborna'.

Namnform före 1540: 1442 [1657—58] Nämpnäs (Hausen III s. 255).

Jordeboksformer: 1546, 1552 Nempnäs, 1620 Nemptnäs osv. (se I s. 473), 1701 Nämbnääs. Namnets urform **Nämptenäs* = 'det (före-)nämnda näset', se I s. 474.

Hemmanen:

1. **Rös,** utt. *rös* (*ryös*): 1701 Ryss, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Röös. Av sv. dial. Österb. (*jätt-*)*röyso* svf. 'jätteröse', jfr del I s. 369, 510. Gården ligger nära Kambacken (dial. *kāmbakkan*) och Drakåsen. På Varistu och Lindas backar därinvid finnas kummel. — Lokala gårdnamn inom denna hemmansn:r: *neristu* (= Nederstu), *ösästästu, kāmbakkan.*

2. **Langels,** utt. *laŋŋgäs:* 1701 Langers, 1710 Långåhs, 1725 Långåhls, 1749 Långåls, 1774, 1801, 1810 Langels. — Lokala gårdnamn: *södärlaŋŋgäsan* = 'Söderlangels-borna' (= 4 gårdar), *gamästu* (Gambelstu-) och *nyistu.*

Den urspr. namnformen kanske **Langās* l. **Langāls* (av *-āl*), jfr n:o 4 i Kalaks by. Det nutida *Langels* tyder emellertid på ombildning efter ordet *gärde*, dial. *jāl.*

3. **Martens,** utt. *mātäns:* 1701, 1749, 1774 Mårtens, 1710, 1725, 1810 Martins. Av mansnamnet *Martin, Mårten.* — Lokala namn: *upistu* (upp i stugan), *strömas.*

4. **Skomars,** utt. *skumas-jūsip-ĕrik, skumas-anttin* l. *anttarin:* 1701, 1801 Skomars, 1774 Skomar. Jfr n:o 10 i Norrnäs by.

5. **Lassfolk,** utt. *lassfåkk-jūsip:* 1701, 1801 Lassfolk. Jfr n:o 3 i Sid. — Lokalt namn: *klăvos*, jfr n:o 18 i Lappfj. kkby.

6. **Jossfolk,** utt. *jässfälk-hāns:* 1710 Jussfälck, 1801 Jässfolck. Jfr n:o 6 i Sid.

7. **Näs,** utt. *nēs:* 1701, 1774 Nääs, 1801 osv. Näs. Militiebost.

8. **Åbbel,** utt. *åbäl-kāl-jŏan:* 1701 Obbell, 1710, 1725 Åbbels, 1774, 1805 Åbbel. Jfr n:o 6 i Kåtnäs.

Senare tillkomna h:n:

9. [Mjö träsk] **Mjödträsk,** utt. *miö(d)träsk:* 1801, 1810 Mjödträsk. Av sv. dial. Öb. *miō*, miö 'smal' och -'träsk'. Se del I s. 92, 257. — Lokala namn: *jäss* 'Gärds', *nyistu, anndäsas* 'Anders'.

Digitized by Google

10. **Skata,** utt. *skata-kāl-jŏan, skata-mikk:* 1801, 1810 Skata. Om dialektordet *skate* m. 'topp, spets' se I s. 477.

11. **Norrgård,** utt. *nårrgåss-kāl-jŏan:* 1801 Norrgård, 1810 Norrgårds. — Lokala namn: *bĭatas* (efter en änka Beata), *skräddar-jūsip.*

Försvunnet hemmansnamn: Jop *Gudze* i Nämpnäs i brevet av den 19. II. 1442, jfr n:o 5 i Tjöck by. — Andra lokala gårdnamn i Nämpnäs: *brōjäss* ('Bro-gärds'), *fjäs* ('Fjärds'), *fåkkta, hålmuddas, kāmb, kåmmbäl, lövas, neristu* (neder i stugan), *rīpela, skallfot, österstu, štjān, štjön.*

Näsby by, utt. *nēsbў*, inbyggarna: *nēsbyggan* l. *-bȳan.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Näsbў, 1552 (n. 1952) Nesszby, 1553 (n. 1956) Nesby osv., se I s. 465. Byn är uppkallad efter ett i den forna Kalaks-viken (se Kalaks by) utskjutande näs.

Hemmanen:

1. **Teir,** utt. *täir,* bl. äldre folk *däir* (jfr *Deirmossen* i Finnby, se I s. 276): 1699, 1749, 1774 osv. Teir. Se n:o 1 i Sid., n:o 1 i Skaftung, n:o 1 i Kaldnäs, n:o 5 i Kåtnäs. — Nyare officiellt namn: *Jūtman.* — Lokala namn: *båsk, glepjäss, lågbrō, vād.*

2. **Hannus,** utt. *hanus:* 1701, 1774 osv. Hannus. Jfr n:ris 8 o. 9 i Lappfj. kkby samt n:o 4 i Härkmär by. — Lokala namn: *aliks* (ursprung?), *bakk.*

3. **Perus,** utt. *pärus:* 1701, 1801 Perus, 1749 Pährus. Jfr n:o 2 i Kåtnäs. År 1701 nämnes i Näsby en hemmansegare Nills Grellſson *Perander* (jfr *Lassander* i Finnby). — Lokala namn: *byniŋgs, jōnasas.*

4. **Kamb,** utt. *kāmb-kalle* osv.: 1701, 1749, 1801 Kamb, 1710, 1725 Kambs. Av ordet *kam* (dial. *kāmb*) i fråga om höjdsträckningar, se del I s. 374.

5. **Ivars,** utt. *īvas-jūsip:* 1701, 1774 osv. Ifvars. Jfr n:o 11 i Lpfj. kkby, n:o 3 i Gottböle. — Lokala namn: *āstu, mörkas, vīn-ant.*

6. **Maris,** utt. *măris:* 1701, 1774 Maris, 1801, 1810 Marins. Sistanf. form är gen. sng i best. f. av dialektordet *mar* m. 'grund vik l. fjärd m. m.', se I s. 226. Det nutida *maris* förhåller sig därtill som t. ex. dialektformen *prässtis* till hsv. *prästens.* — Lokalt namn: *hässas* 'Härts'.

7. **Klåvus,** utt. *klåvos:* 1701, 1801 osv. Klåfwus. Jfr n:o 18 i Lapfj. kkby, n:o 5 i Nämpnäs. — Lokalt namn: *grōp.*

8. **Änst,** utt. *enst-jŏan* osv.: 1701 Erick Jacobson Änptz, 1710, 1725, 1810 Änst. En dialektal form av fty. personnamnet

Digitized by Google

Ernust (redan i 8. årh.), ags. *Arnost* = nht. *Ernst* (Förstenamn I² sp. 484)? I Skandinavien och Finland är namnet ett sent inlån från Tyskland, men det anträffas dock redan i 1701 års jordebok t. o. m. i Nä., där en viss Ernſt Falck då innehar ett h:n i Finnby by. Det ifrågavarande *Änst* i Nä. kunde dock även återge ett fsv. ortnamn **Aernestad*, ett med personn. *Aerne* (Lundgren-Brate s. 310) bildat *stad*-namn: jfr i Sverge *Ernatunum* Uppl., *Ernestom*, nu Ärnesta etc. (se anf. litt.). Ett fsv. **Aernesta* skulle i Närpes-målet regelrätt givit *Änst* (med *n* för *rn:* Freudenthal, Über den Närpesdial. § 45). Namnbeläggen äro dock något för unga för detta antagande. — Eller avser 1701 års *Änptz* ett *Ämptz* (*Ämts*)? Jfr del I s. 204, 258, 296 ang. sv. dial. *ämt* 'svan' i österb. ortnamn.

9. **Klemets,** utt. *klemes* l. *bōstells:* 1701 Clemens, 1710, 1810 Clemets (milit. bost.).

10. **Gnidars,** utt. *knĭdâs:* 1710, 1725 Gnidare, 1749, 1801 Gnidars. Av vb. *gnida*, ovisst i vad bet. — Lokala namn: *nevärāsin, strāndas.*

Pielaks by, utt. *pjölaks* l. *pjolaks*, inbyggarna: *pjölakksan* 'Pielaks-borna'.

Namnformer före 1540: 1403 Pyhælax, 1422 Pyhalax by, 1424 Pyhælax by (Svartboken), 1442 (Hausen III s. 255) Telax o. Telax träske (läs: Pelax!), 1492—94, 1504—07 (Haus. saml.) Pelax by. Jfr del I s. 559.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952), 1554 (n. 1968) Pölax, 1554 (n. 1969), 1559 (n. 2016) Pälax, 1620 (n. 4936) Pielax by, 1710, 1725 osv. Pielax, 1749 Pielax by. — Av fi. **Pyhälaksi* = 'Helig vik', nu *Piolahti* efter det sv. allmogeuttalet.

Hemmanen:

1. **Lassfolk,** utt. *lassfåkk:* 1701, 1710 Lassfolch, -fålck, 1725, 1774, 1801 osv. Lassfolck. Jfr n:o 3 i Sid. — Lokala namn: *nösstu* ('Norrstu'), *māŋgs, bjärklīda.*

2. **Jeppe,** utt. *jeppe:* 1701 Jepp, 1710 Jäpp, 1725, 1749, 1801 Jäppe. Av personnamnet *Jeppe.* — Lokalt namn: *nyibonndas anndäs-hinndrik.* Enl. uppgift har familjen under 1700-talet inflyttat från Sverge.

3. **Sigg,** utt. *sigg-pettär:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774 osv. Sigg. Av msv. personnamnet *Sigge* (Lundgren-Brate s. 216).

4. **Råtts,** utt. *råtts-kalleas:* 1701 Råtz, 1710 Råttz, 1725 Rotts, 1749, 1774, 1801 Råtts. — Av djurnamnet *råtta*? Om

Digitized by Google

andra sv. tillnamn bildade av djurnamn se Hellquist, Fornsv. tilln. s. 97.

5. **Hannus,** utt. *hanus-jūsip:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Hannus. Jfr n:o 2 i Näsby.

6. **Tåg,** utt. *tāg-āgusstas:* 1710, 1749 Tåug, 1725 Toug, 1774, 1801 osv. Tåg. Gården ligger vid ett gammalt fätå; jfr sv. dial. Finl. (Vendell s. 105, 1060) *tå, tuå* etc. 'bygata, väg mellan gärdesgårdar' samt *tåg, by-tåg* i s. bet.

7. **Ellfolk,** utt. *ellfålk:* 1701 Ellfolck, 1710 Ellfålck, 1725 Elfolck, 1749 Ellfolck, 1774, 1801 Ällfolck. Namnet torde återge ett **Elpfolk, *Älptfolk* (däri *t*-ljudet mellan *p* och *f* lätt försvann i utt.). Förleden identisk med fvn. *ælptr* 'svan', se närmare del I s. 74 f.

8. **Elpe,** utt. *elppe-jūsipas:* 1701, 1710 Ellpä, 1725 Ällpä, 1749, 1774 Ällpe, 1801 osv. Älpe. Gården ligger vid Västerbäcken, största vattendraget i byn, med utlopp i Pielaks vik. I del I s. 74 förbinder jag detta gårdnamn med det här närmast föregående och förmodar däri en gammal ånamnstam = no. *Elft.* Med namnet **Svanbäcken* kunde *Jöussŋ* i Kronoby jämföras, som betecknar en by vid ån och möjligen återger fi. *joutsen* 'svan'.

Senare tillkomna h:n:

9. **Svalskulla,** utt. *svāskullan:* 1774, 1810 Svalskulla, 1801 Svallskulla (som n:o 11). Som n:o 9 möter år 1710 (utan utsatt nummertal) o. 1725 Tegh, 1749 Teeg, 1774, 1801, 1810 Teg. Gården Svalskulla ligger vid södra delen av Pielaks fjärd. Namnet eg. en dialektisk form áv **Skvalskulle,* jfr sv. dial. *strand-skval* 'yttersta stranbrädden', närmare del I s. 524. — Namnet *Teg* av msv. (Söderwall) *tegher* (*theegher*) m. 'teg, långsträckt mindre jordstycke, ssk. om andel i till en by hörande egor'.

10. **Skrattnäs,** utt. *skrattnēs:* 1774 Skrattnäs, 1801, 1810 Skratnäs. Gården ligger nära sydänden av Pielaks fjärd. Namnet innehåller dialektordet *skratt* 'spöke', se del I s. 475.

Andra lokala gårdnamn i Pielaks: *brutta-as, båtus* (båt-hus), *döu-antas, esa'-as, frēdrikas, gamästu, grånnas, jepp, māŋgs, māras, motta-as, nēs, nyistu, nårrbakk, nåsstu, pīl, saks, sannjäss, snekkar, sammlas, sārhanos, sāstu, ălunndas, öurin.*

Rangsby, utt. *rāŋgsbў,* inbyggarne: *raŋgsbyggan* o. *-bўan* 'Rangsby-borna'.

Namnform före 1540: 1442 Rawaldzby (Hausen III s. 255).

Digitized by Google

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1554 (n. 1968) Raualdzby, 1552 (n. 1952) Raualdsby, 1553 (n. 1956) Ragualsby, 1606 (n. 4846) Ranxby, 1620 (n. 4936) Rangzbyn, 1655, 1710, 1725 osv. Rangsby.

Namnets härkomst: Främre led är gen. sg. av fsv. personnamnet *Ragnvald* (Lundgren-Brate s. 199), uppvisat redan 1442 från Närpes: Ragwald Biörneson (Hausen III s. 255). — Här kan erinras om »Jätthögdan» å Starrmossen i denna by (jfr del I s. 520).

Hemmanen:

1. **Brådd,** utt. *bråddas:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Brådd, 1725 Bråd. Av fsv. tillnamnet *Brod* (Brud) = isl. *Broddr* l. *Brodde* (Brudde) = isl. o. fda. *Brodde* (Lundgren s. 36). Samma namn uppträder redan år 1548 (n:o 4534 e) i Mustasaari, Björköby: Per *Brådde,* nu *Brådd* h:n.

2. **Berg,** utt. *bärg-pettär, bärrjinas:* 1701 Bergh, 1710, 1725, 1774, 1801 Berg, 1749 Bärg. Ett naturnamn. Jfr n:o 2 i Uttermossa by, Lappfjärd.

3. **Antfolk,** utt. *antʃålk-kāl-jǒan* osv.: 1710 Antfålk, 1725, 1801 Andtfolck, 1749, 1774 Antfolck. Jfr n:o 5 i Lappfjärd, Påskmark by.

4. **Båsk,** utt. *båsk-pettär, hinndrikas* osv.: 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Båsk. Av ordet *buske,* dial. *båsska:* jfr *Påskmark* (**Båsk-*), by i Lappfjärd, samt h. n:o 2 i Dagsmark by, s. s:n.

5. **Back,** utt. *bakk:* 1701 Backe, 1710 Backfålk, 1725, 1749, 1774, 1810 Backfolck, 1917 Back. Jfr *Norrback* och *Söderback* h:n i Mörtmark by, Lappfj., *Åback* by ibid., *Back* h:n (n:o 6) i Gottböle by, Nä.

6. **Småfisk,** utt. *småfisk-matt* l. *haga-matt:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Småfisk. Kan jämföras med hos Hellquist, Fsv. tillnamn s. 97 uppräknade tillnamn av typen *Aborre, Gædda, Lake, Myrt, Siker* o. a.

Senare tillkomna hemman:

7. **Långvik,** utt. *lāŋgvĭtjen:* 1774 Långwijk, 1801, 1810 Långvik. Gården ligger vid en lika benämnd havsvik. — Inbyggarne kallas *lāŋgvikaran* = 'Långviks-borna'.

8. **Vallvik:** 1774, 1801 och 1810 går även denna nummer under namnet *Långvik;* 1917 (mantalslängd) Vallvik. Gården ligger invid Långviken.

9. **Pettersborg,** utt. *pettäsbårg:* 1801, 1910, 1917 Pettersborg, 1805, 1810 Pettersburg. Gården ligger i byns östligaste del.

Digitized by Google

10. **Uppgård,** utt. *uppgā̆d:* 1801, 1810 Uppgård. Gården ligger vid byns nordgräns mot Träskböle. Lokalt namn: *skräddar.* Jfr n:o 1 i Nä., Bäckby.

11. **Granskog,** utt. *gränskōg:* 1801, 1810 Granskog. Lokalt namn: *sällin* l. *sällas;* antagligen en förkortning av *gesäll* (jfr sv. *sälle* och fi. *sälli* 'hantverkargesäll').

12. **Ömossa,** utt. *öymås:* 1801, 1810 Ömåſa. Gården ligger längst i öster, å sumpmark. Jfr *Ömossa,* by i Sideby.

Andra lokala gårdnamn: *allbäras, bärgnyistu, frammstu, gamästu, hāgas, hōsar, glōwas, nyias, nyistu, nösstu, sūrinas, tobīnas, trässkas, ulla'as.*

Ståbacka by, utt. *stå̆bakkan,* inbyggarne: *stå̆bakkan* = 'Ståbacka-borna'.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Stobbebacka, 1552 (n. 1952) Stubbebacka, 1553 (n. 1956), 1554 (n. 1968—69) Stubbacka, 1606 (n. 4846) Stobacka, 1620 (n. 4936), 1710, 1725 osv. Ståbacka, 1655 Stobackan.

Namnets härkomst: **Ståbb-backa,* jfr sv. dial. Öb. [*stubbe*] *ståbba* svm. 'stubbe; huggkubb', *stubb-rödsel* (utt. *stubbröl*) stf. 'nyodling' (Vörå), se Vendell Ordbok s. 955.

Hemmanen:

1. **Svens,** utt. *svens-åtto:* 1701, 1725, 1749 Swäns, 1774 Swän, 1801 Swens. Av msv. personnamnet *Swen* (Lundgren-Brate s. 252). — Lokala namn: *granndellas* (ursprung?), den nuvarande åbon; *nösstu-juss* (Nörrstu-), *ålldäras* (= 'Åldermans').

2. **Unis,** utt. *ŭnis-johannes:* 1701 Unis, 1710, 1725 Wnis, 1749, 1774, 1801 Unis. Av msv. mansnamnet *Un* eller möjligen *Une* (Lundgren-Brate s. 290). — Lokala namn: *nyigåss* (Nygårds), *svarrvar.*

3. **Lassfolk,** utt. *lassfåkk,* 1701 Laſsusfolck, 1710, 1725 Lassfålk, 1749, 1774, 1801 Lassfolck. Jfr n:o 3 i Sideby, n:o 18 i Lappfj. kkby, n:o 5 i Närpes, Nämpnäs by.

Andra lokala gårdnamn: *manninas, nyibond.*

Tjärlaks by, utt. *tjā(r)laks.*

Namnform före 1540: 1442 (Hausen III s. 255) Tierwelax.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Tieluelax, 1552 (n. 1952) Tieuelax, 1553 (n. 1956) Tierffwelax, 1554 (n. 1968) Tieruelax, 1606 (n. 4846) Tierflax, 1655 Tielfflax, 1710, 1725 Tierlax, 1774 Terlax by.

Namnets härkomst: fi. **Tervalaksi* 'Tjärvik'.

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Norrgrann,** utt. *nårrgrann* l. *granas:* 1701 Norrgran, 1710, 1725 Nårgran, 1749, 1774, 1801, 1910, 1917 Norrgran. — Lokala namn: *råstu* (Råstugan, rå = 'gräns'), *väkktar, söraks* = 'Söderhaks' (jfr *stor-haks* i Eg. Finl. = 'ngt ovanligt stort', Vendell s. 944), *råddlands* (jfr sv. dial. Vendell s. 767 *rådd* n. 'röra').

2. **Södergrann,** utt. *södärgrann* l. *söstu* ('Söderstugan'): 1701, 1710 Södergran, 1725 Söder Gran, 1749, 1774, 1801 Södergran. — Lokala namn: *gamästu* ('Gammelstugan'), *stäinbrŏ* ('Stenbro'), *gläppjäss* ('Gläppgärds'): av sv. dial. Närpes *glēp*, best. f. *gläpe*, n. 'öppning i skogen' (jfr Vendell, Ordb. s. 270)[1]. — Namnen *Norr-* och *Södergran* äro, ss. uttalsformen *granas* antyder, sannolikt ej sammansatta med ordet *gran*, som i dialekten lyder *grēn* (jfr Vendell, Ordb. s. 298), utan med *granne*, som här lyder *grann:* denna uttalsform har förväxlats med det högsvenska *gran* och begynt återges med enkelt *n.* För denna tydning tala även de lokala varianterna *råstu, söstu* och *gamästu.*

3. **Backfolk,** utt. *bakkfålk* l. *bakk:* 1701, 1710 Backfolck, -fålck, 1725, 1749, 1774, 1801 Backfolck. Jfr n:o 5 i Rangsby.

4. **Västerback,** utt. *vesstärbakk:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Wäſterback. — Lokala namn: *övärgåss* ('Övergårds'), *ryistu.*

5. **Herrmans,** utt. *härrmans:* 1701, 1710, 1774, 1801 Herrmans, 1725 Härmans, 1749 Hermans. Gen. sg. av msv. mansnamnet *Hærman.* — Lokalt namn: *sāndjäss* ('Sand-gärds').

Senare tillkommet h:n:

6. **Granö,** utt. *gränöyän.* Detta hemman kallas 1774 *Bockholm,* 1801 Bäckholms, 1810 Båckholm, 1910 och 1917 Granö.

Andra lokala gårdnamn: *bakk, bigginas, bränn, bärgas, erikas, gusstas, hålm, härrmas, ērikas, knāpinas, kvärkas, liłlstu, lunndas, makar, mossinas, nisus* (Nisuls), *opistu* ('Upp-i-stugan'), *pelas, pärus, riddar, rūt, sānd, stäinbro, snekkar* ('Snickar'), *tilda'as, väkktar, övärgåss.*

Träskböle by, utt. *träskbōl.*

Ursprungligen hemmansnummer (n:o 15) av Töjby by av Korsnäs s:n. Den västliga huvuddelen av den kring detta h:n uppkomna byn Träskböle har förblivit under Korsnäs. Endast

[1]) I samband med detta dialektord kan här från Närpes meddelas ett hos Vendell s. 260 från Öb. överhuvud ej alls omnämnt *gat* n. = 'öppning i havet': *ut åt gatte* (= *ut åt gläpä*) 'ut åt öppna havet'. Jfr det bekanta *Kattegat.*

Digitized by Google

det forna hemmanet n:o 9 i Töjby: *Ylsöbäcken* (1801, 1810), *Ylsöbäck* (1910, 1917) hör nu till Närpes, Träskböle by, som dess hittills enda nummer. Då Ylsöbäck gård i NE närmast gränsar till 'Överträsk' by av Korsnäs, kan främre namnleden *Ylsö-* tänkas återge ett finskt **Yli-suo* = 'Över-kärr'. Ett finskt naturnamn som detta kan ej här förvåna, då även det träsk, varefter sagda Överträsk by är uppkallat, bär ett finskt namn: 'Heinjärvi'. Till formutvecklingen fi. **Ylisuo* > sv. *Ylsö-* jämföre man sv. *Sökö*, by i Esbo (Nyl.), av fi. **Suo-joki* = 'Kärr-å' (se mitt arb. »Fragen aus dem Gebiete der germ.-finn. Berührungen» s. 4—5).

Yttermark byar, utt. *ȳtärmartjen.*

Namnform före 1540: 1443 (Hausen III s. 299) Yttermark.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Yttermarck, (n. 4534) Ytermark, 1655 Yttermarken, 1710 Yttermark, 1725 Yttermarcken by, 1774 Yttermarck, osv.; se del I s. 489. (Den där meddelade skriftformen Ytteruick 1546 bör emellertid läsas Yttermarck!). — Främre namnled är msv. adj. komp. (Söderwall) *ytre* = 'längre ut belägen'.

a) *Väster-Yttermark by* (v. o. Närpes å):

Hemmanen:

1. **Kamb,** utt. *kāmb.* F. d. n:o 3 i Yttermark odelade by: 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Kamb. Jfr n:o 4 i Nä. Näsby.

2. **Joppas,** utt. *jåppas-mikk.* F. d. n:o 5 i Yttermark: 1701 Joppe, 1710 Jeppe, 1725, 1749 Jäppe, 1774 Jåppas, 1801, 1810 Joppas. Av sv. personnamnet *Jeppe, Joppe* (= Jakob). Jfr n:o 2 i Nä., Pielaks by.

3. **Nygårds,** utt. *nyigåss:* Nämnes första(?) gg år 1749, då liksom ännu 1774 (jämte Jäppe h:n) som n:o 5 i Yttermark by; — 1774, 1801 Nygårds, 1810 Nygård. Jfr n:o 9 i Närpes Finby, n:o 1 i Närpes, Kåtnås, n:o 13 i Nä., Norrnäs.

4. **Mannfolk,** utt. *mannfåkk-janne.* F. d. n:o 6: 1701, 1710 Manfolck, -fålck, 1725 Manfolk, 1749, 1774, 1801 Manfolck. Jfr n:o 32 i Lappfjärd kkby, n:o 2 i Närpes, Gottböle by.

5. **Pellfolk,** utt. *pellfålk-kāl.* F. d. n:o 10: 1701, 1710 Pellfolck, 1725, 1749, 1774, 1801 Pellfolck. Jfr n:o 5 i Sideby, n:o 2 i Tjöck by (Krist.).

6. **Gädda,** utt. *jedda.* F. d. n:o 11: 1701, 1710 Giedda, 1725, 1749, 1774 Giädda, 1801 osv. Gädda. Jfr till betydelsen n:o 6 i Nä., Rangsby samt msv. tillnamnet *Gædde* hos Lundgren s. 84. — Lokalt namn: *mattfåkk.*

Digitized by Google

7. **Mattfolk,** utt. *mattfåkk.* F. d. n:o 12: 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Mattfolck. Jfr n:o 3 i Nä., Kalaks och n:o 3 i Nä., Kaldnäs by.

8. **Frost,** utt. *fråst-jūsip.* F. d. n:o 15: 1710, 1774, 1801 Fråst. Lokalt namn: *ulans-matt* (jfr nedan). — Enl. E. Brate i 'Sverges folk (I. Flodström)', Personnamnen s. 205, skulle personnamnet *Froste* vara ett kortnamn på *-e* av *Frodh-sten* (jfr ock Hultman, Fi. Tidskr. 1921: 2, s. 15), medan Hellquist i Fsv. tillnamn s. 98 upptar namnet *Frost* bland tillnamn bildade efter 'naturföremål och naturföreteelser' ss. *Bæck, Eld, Fors, Glødh, Storm, Urvædher* o. s. v. Med hänsyn till de många och gamla belägen av namnet *Froste* är det förra antagandet mycket osannolikt. *Frodhsten* saknas i fornnorska och forndanska och är mycket sällsynt även i östnorden.

9. **Lassfolk,** utt. *lassfålk.* F. d. n:o 16: 1701, 1710 Lassfålck, -fålck, 1725, 1749, 1774 Lassfolck, 1810 Lassfolk. Jfr n:o 3 i Sideby.

Senare tillkomna hemman:

10. **Norrholm,** utt. *nårrhålm:* 1801 Norrholm.

11. **Kroksmåssa,** utt. *krŭksmås:* 1801, 1810 Krokmåsa, 1917 Kroksmåssa. Gården ligger uppe vid gränsen mot Övermark; namnet innehåller gen. sg. av ordet *krok,* som väl här betecknar en f. d. vik, nu mossmark (jfr del I s. 225, 280).

Andra lokala gårdnamn i V. Y-mark: *bakkas, bränas, båsk, börknes, dinēras* (?), *gamälgåss, gamästu, glāsas, gränngālan, gubbas, hāgas, håkons, häkkas, kåssas, luvvas, maija-as, möttas* ('Mörtas'), *nyistu, nåribakk* ('Norr i bakken'), *nårras, nösstu, olans, pali, pīras, pūkas, pärjusas, ruskas, skräddar, stjinar* ('skinnare'), *stosstu, svarvar, ballas, tāros* (av fem. formen till »de» = *tār:* anspelar på att flere kvinnor ensamma bott i gården, enl. fil. mag. R. A. Krook), *tåmåsas* ('Tomas'), *urmakas, vād, vesstästu, yrjans-gālan.*

b) *Öster-Yttermark* by. (ö. o. Närpes å):

1. **Uljens,** utt. *ulljäns, ulans.* F. d. n:o 1 i Yttermark: 1701 Ulans l. Fråst o. Ulliens, 1710 Uliens, 1725 Ollians, 1749, 1774, 1801, 1810 o.s.v. Uljens. — Sammansättning av tvenne personnamn: *Ole* och *Jöns* (av *Jonis, Johannes*). Jfr *Jossant* (n:o 10) i Lappfj. kkby, *Isuls* (n:o 31 ibid.), *Ingant* (n:o 23 i Tjöck), *Ållant* (n:o 9 i Nä., Kalaks).

2. **Håkans,** utt. *håkuns.* F. d. n:o 2 i Yttermark: 1701, 1710, 1774, 1801 Håkans. Gen. sg. av fsv. mansnamnet *Hakon,* nsv. *Håkan* (Lundgren s. 91).

Digitized by Google

3. **Kamb,** utt. *kāmb.* F. d. n:o 3 i Yttermark; sannolikt ett på Kamb h:ns (i Wäster-Yttermark) mark nybildat h:n (se ovan).

4. **Mangs,** utt. *māŋgs, mann.* F. d. n:o 4 i Yttermark: 1701 Mangz, 1710 Mann, 1725 Manni, 1749 Mangz, 1774, 1801 Mangs. — *Mangs* är förkortning av *Magnus.* Namnformerna *Mann* och *Manni* motsvara det nutida *Manne* (= Emanuel). Jfr n:o 16 i Lappfj. kkby.

5. **Pellas,** utt. *pelas.* F. d. n:o 7 i Yttermark: 1701, 1710, 1801 Pellas, 1749, 1774 Pällas. — Av mansnamnet *Pelle,* jfr n:o 5 i Sid., n:o 2 i Tjöck (Krist.).

6. **Gull,** utt. *gull-erik.* F. d. n:o 8 i Y-mark: 1725, 1749, 1774, 1801 Gull. Jfr msv. mansnamnet *Gulle* (Lundgren s. 78). — Lokalt namn: *gullmes:* jfr n:o 19 i Lappfj. kkby, n:o 13 i Nä. Finnby.

7. **Lång,** utt. *lāŋg.* F. d. n:o 9 i Y-mark: 1710, 1749, 1801 Lång. Jfr msv. personnamnet *Lang* hos Lundgren s. 165, Hellquist Fsv. tilln. s. 103. I lokalt språkbruk går även detta hemman under namnet *Gulmes,* sannolikt i följd av utflyttning från något ursprungligt Gullmes-h:n.

8. **Gädda,** utt. *jedda.* F. d. n:o 11 i Y-mark (se ovan n:o 6). I dagligt tal: *mattfålk* (jfr n:o 7 ovan).

9. **Pått,** utt. *påttan* ('Påttarna'). F. d. n:o 13 i Y-mark: 1701, 1710, 1725, 1749 Pätta, 1774, 1801 Pått. Det ett flertal gårdar åsyftande namnet, som i nutida uttal uppvisar flertalsform, är bildat på dialektordet *pått* (putt) 'vattenpuss'.

10. **Simons,** utt. *sĭmuns.* F. d. n:o 14 i Y-mark: 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Simons. — Gen. sg. av personnamnet *Simon.*

11. **Spelman,** utt. *spellmann.* F. d. n:o 17 i Y-mark: 1701, 1710 Spellman, 1725 Spelman, 1749 Spellman, 1774, 1801 Spelman. — Jfr msv. (Söderwall) *spilaman, speleman* 'spelman'. — Lokalt namn: *innjäss* ('Ingärds').

12. **Lärka,** utt. *lärkka.* F. d. n:o 18 i Y-mark: 1701, 1710, 1725, 1749 Lärckia, 1774 Lärcka, 1801 Lärka. En bildning på fågelnamnet utan avledning: jfr fsv. tillnamnet *Lærikkia* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokalt namn: *innjäss* ('Ingärds') *matt* osv.

13. **Bengs,** utt. *bäns.* F. d. n:o 19 i Y-mark: 1701 Bengz, 1710 Bängs, 1725, 1749 Bengz, 1774, 1801 Bengs. — Gen. sg. av personnamnet *Bengt* (Benedikt).

14. **Näs,** utt. *nēs.* F. d. n:o 20 i Y-mark: 1701, 1725, 1774 Nääs, 1801 Näs. Jfr bynamnen *Näsby, Kaldnäs, Kåtnäs, Norrnäs, Nämpnäs* i Nä. — Näs gård kallas i lokalt språkbruk *bäns.*

Digitized by Google

15. **Söderback,** namnförändring av n:o 21 *Qwik* i Y-mark: 1710, 1725, 1774, 1801 *Qwick*, 1910 (häradsk.) o. 1917 (mantalslängd) Söderback. Jfr msv. personnamnet **Qvik* i ortn. (Lundgren-Brate s. 193). — Lokalt namn: *skŭ̄mas* (Skomars, Skomakars).

16. **Hummelgård.** F. d. n:o 22 i Y-mark: 1701 Humbla, 1710 Hummelgård, 1725 Hummelgård, 1749 Humbelgårdz, 1774 Hummelgårds, 1801 Humelgård. Jfr fsv. (Sdw.) *humbla garþer* 'humlegård'. — Lokala namn: *kull* (*-mā̆larin* osv.), *årrjā̆låsin* ('Orrgärdsåsen').

17. **Skomars,** utt. *skŭ̄mas*. F. d. n:o 23 i Y-mark: 1557 (n. 2016) Eric *Skomakar* i Ytermark, 1701, 1710, 1725, 1749, 1801 Skomars, 1774 Skommars (jfr n:o 15 ovan, n:o 10 i Nä., Norrnäs).

18. **Saks,** utt. *saks*. F. d. n:o 25 i Y-mark: 1424 Johan *Saxa* i Nä. (Hausen III s. 323), 1701, 1725, 1774, 1801 Sax. Av msv. mansnamnet *Saxe* (Lundgren-Brate s. 215) eller av folknamnet: jfr fi. *Saksa*. — Lokalt namn: *liĺl-grind*. — Senare ombildningar härav inom Saks nummer: *Saksell* och *Saksman*.

19. **Risås** (i 1910 års häradsk. o. 1917 års mantalsl.), invid en höjdsträckning. F. d. n:o 24 Laxas i Yttermark: 1701 Lax, 1710, 1725 Laxes, 1749, 1774, 1801, 1805, 1810 Laxas. Jfr fsv. tillnamnet *Lax* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

20. **Mickels,** utt. *mi̯tjels*. F. d. n:o 26 i Y-mark: 1701, 1710, 1725 Mickels, 1749, 1774 Mickells, 1801 Mickel, 1805 Mickels, 1810 Mickells. — Gen. sg av personnamnet *Michel, Mickel* (<Michael: i Finl. redan på 1300-t., se Svartb. s. 115, Hausen I s. 550).

21. **Smeds,** utt. *smess*. F. d. n:o 27 i Y-mark: 1701 Smetz, 1710 Smes, 1725 Smedzs, 1749 Smed, 1774, 1801 Smeds. Jfr n:o 5 i Nä., Finnby, n:o 5 i Nä., Norrnäs.

Senare tillkommet h:n:

22. **Knös,** utt. *knöus*. F. d. n:o 28 i Yttermark: 1774, 1810 Knös. — Av dialektordet *knös* (i Nä. *knöus*) 'liten kulle l. backe'. Gården belägen å en höjd. Jfr Svensk bygd I s. 429, 521.

Andra lokala gårdnamn i Ö. Y-mark: *ā̆stu* ('andra stugan'), *blekkas, bō̆das, brattas, dā̆las, framstu, gamälgå̆ss, gamästu, högmarkkas, höymans, häitjas* ('Heikas'), *hönas* ('Hörnas'), *klā̆sas, krönin̯gs, kvisstas, innjäss-å̆ppstu, jakåpas, jō̆nasas, jurvas, jäss* ('Gärds'), *nā̆ribakk, nårras, nörrgrann, stå̆lp, stå̆päl, uddas, yrjans*.

Digitized by Google

Övermark socken,

utt. *övärmartjen*, fi. *Ylimarkku*.

Jordeboksformer: 1546 Öfuermarck (icke Öfueruick som i del I s. 489 uppgives), 1552 Öffuermarck, 1655 Öffuer marken, 1710 Öfwer Mark, 1725 Öfwermarckenby, 1749 Öfwermarck osv.

Övermark by, utt. *övärmartjen* (se sockennamnet).

Hemmanen:

1. **Gullans,** utt. *gulans:* 1701 Gullans, 1710 Gullas, 1725, 1771, 1801 Gullans. Av personnamnet *Gulle* (Lundgren s. 78) och gårdnamnssuffixet *-ans*.

2. **Brommels,** utt. *bråmäls*, hsv. *brämmels:* 1710 Brombell, 1725 Bromels l. Andtfolk, 1749 Brombels, 1774, 1801 Bromells. Sannolikt av ett äldre **Brunnbǭle*, dial. *brännböle* och med utveckling av *n* till *m* framför det labiala *b:* **brämbǭle*, **brämbel* (jfr formerna av 1710 och 1749); ang. försvagningen *-bǭle* > *-bel* se under n:o 9 i Nä., Finnby, n:o 6 i Nä., Kåtnäs. Främre led är ordet *brunn*, dial. i Öb. *brånn*, 'källa, brunn'. Jfr Danmarks Stednavne nr. 1, Samsø, s. 4 *Brundby*, utt. *brombǭj*, i Finl.: Nylands ortnamn I s. 140 *Bemböle* av *Bennæböle* 1451, Wembell (läs: Bembell) bol 1575, Bennebeles bol 1586 osv. I utt. *brämmels* och skriftformen *Brommels* beror *mm* (för *mb*) av högsvenskt inflytande: jfr dial. Öb. *kämmbäl* = hsv. *kummel*.

3. **Ragvals,** utt. *ravas:* 1701, 1710, 1725, 1774 Rafwals, 1801, 1810 Rafvalls. Gen. sg. av fsv. personn. *Ragnvald* (Lundgren-Brate s. 199).

4. **Kars,** utt. *kās:* 1701 Carls, 1710 Karls, 1725 Kaas l. Karls, 1749, 1774, 1801, 1810 Kars. Gen. sg. av fsv. personnamnet *Kar* (Lundgren s. 147). Jfr n:o 4 i Sid. kkby.

5. **Åbonde:** 1701 Åbondh, 1710 Åbonde, 1725 Åboende, 1749, 1801 osv. Åbonde. Part. pres. av fsv. vb. *ābōa*, varav subst. *ā-bōi* m. 'åbo, landsbo', jfr *bǭendsman* 'inbyggare'. Då Åbonde h:n emellertid ligger vid Närpes å (i »Pali-böyjin», Paliby), kan främre leden även tänkas innehålla ordet *å* 'flod'. — Lokala namn: *ēs* (Eriks), *mā̄gas* osv.

6. **Ers,** utt. *ēs:* 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Ers, 1749 Ehrs. — Förkortning av *Eriks*.

7. **Nisuls,** utt. *nisus:* 1701 Niſsull, 1710 Niſull, 1725 Niſsull, 1749 Niſul, 1774 Nisulls, 1801 Niſsuls. — Sammansättning av personnamnen *Nisse* och *Ole*. Jfr de under n:o 1 *Uljens* i Nä.,

Digitized by Google

Öster-Yttermark by anförda parallellerna. — Hemmanet n:o 7 kallas även *klemes*.

8. **Bäcks,** utt. *bäkks:* 1701, 1710 Bäck, 1725, 1749 Bäcks, 1774, 1801 Bäck.

9. **Öist,** utt. *öyst:* 1701 Öſt, 1710 Öiſt, 1725 Öijſt, 1749, 1774, 1801 Öist. Gårdar av denna n:r ligga å bägge sidor om ån: i »Myrun» (Myran) och å »Hängnäset» (se del I st. 284 o. 469), orter på vidpass. 3 km avstånd från varandra. En smsg av *ö* (*öy*) 'strandäng' och *stad* 'ställe' eller 'landningsplats'. Jfr n:o 20 i Lappfjärd kkby och n:o 11 i Repl. kkby.

10. **Smeds,** utt. *smess:* 1701 Smetz, 1710 Smes, 1725, 1749 Smedz, 1774, 1801 Smeds. Jfr n:o 21 i Öster-Yttermark.

11. **Brännars,** utt. *brännas:* 1710 Knij, 1725 Kni, 1749, 1774, 1801, 1810 Knij, 1910, 1917 Brännas. — Det äldre namnet återgår på fsv. (fgutn.) *knȳ* 'knä' (Noreen, Aschw. Gr. § 103, 2) = sv. dial. (Dalarna) *kni* (Rietz s. 336). Om fsv. tillnamn bildade på beteckningar för kroppsdelar se Hellquist, Fsv. tilln. s. 100. — Till det nya gårdnamnet *Brännas* jfr n:o 28 i Lappfj. kkby.

12. **Perjus,** utt. *pärrjuss:* 1701, 1710, 1725 Perius, 1749, 1774, 1801 Perjus. Sammansättning av *Per* och *Jusse.* Jfr n:o 7 ovan.

13. **Grop,** utt. *grōpgå̄lan:* 1701, 1710 Groop, 1725 Gropp, 1749, 1801 Grop, 1774 Groop. — Av msv. *grōp* f. o. m. 'grop, grav', jfr mlt. *grope* 'puss, pöl, särsk. avloppsgrav i stall, från början utan tvivel med vidsträcktare betydelse' (Söderwall). Grop gårdar i Ö-mark ligga å ursprungligen sank mark nära ån; enl. traditionen vore den äldsta åbon inflyttad från »Knäpälbackan» inne i byn.

14. **Ersfolk,** utt. *ēsſå̄lk:* 1701, 1710 Ersfålck, 1725 Ersfolck, 1749 Ehrsfolck, 1774, 1801 Ersfolck. — Av **Eriksfolk.* — I lokalt språkbruk: *gränäse* ('Grannäset'). — År 1701 (n:o 9225) nämnes även en *Anttfolck.* —

15. **Rovhök,** utt. *ruhå̄lmin* (eg. väl förkortn. av *Rovhöksholmen*): 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Rofhök. Av msv. *rōf* m. 'rov, det som rövas, byte' (Söderwall) och fågelnamnet *hök.* Om fsv. *Høk* som tillnamn se Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. Ängsmark, kallad »holmen», ligger å Rovhök h:ns mark.

16. **Bränn,** utt. *bränngå̄lan:* 1701, 1725, 1749, 1801 Bränn, 1774 Brän. Jfr n:o 11 ovan.

17. **Gabbels,** utt. *gabå̄ls:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Gabbels. — Gen. sg. av kortnamnet *Gā̄bil* = 'Gabriel' (Österb.).

18. **Fratt,** utt. *fratt:* 1701, 1710 Fratt, 1725 Frath, 1749, 1774, 1801 Fratt. — Lokalt namn: *hättfå̄lk* ('Heikfolk'): jfr

Digitized by Google

n:o 4 i Nä. Bäckby. — Namnet *Fratt* är sannolikt från början en speciellt sydösterbottnisk benämning på tyska handelsresande i Finland. I trakten av Vasa stad är namnet *nu* ett smädenamn: bland de svensktalande för svergesbor, bland de finsktalande för de svensktalande grannarna, som kallas *fratat* 'frattar'. Att namnet ursprungligen använts om sjöfolk synes framgå av sammansättningen *Fratthamnen*, som betecknar en gammal marknadsplats vid Toby å i Mustasaari (jfr del I s. 553 n. 2). *Fratt* är eg. ett medellågtyskt *fracht*, d. ä. en förkortning av sammansättningen *fracht-lude* 'Frachtleute (Kaufleute) an einem Schiffe' (jfr fi. *riksi* = sv. riks-daler, fi. *Pietari* = Peters-burg, osv.). Från medellågtysk källa härstammar även svenska ordet *frakt*, men direkt härpå återgår dialektformen *fratt* sannolikt ej. Denna senare förklaras osökt ur en medellågtysk form **fratt*, ty ett *h* försvann i medellågtyskan (ja sporadiskt redan i fsaks.) dialektiskt framför *t*.[1]) Se min uppsats 'Altdeutsche Kulturströmungen im Spiegel des finnischen Lehnworts' i Idg. Forschungen 26: 242 f.).

19. **Stortors,** utt. *stōrtōss:* 1701 Tårs, 1710 Stortåhrs, 1725 Stor-Tohrs, 1749, 1774, 1801 Stortors.

20. **Lilltors,** utt. *lilltōss:* 1710 Lilltårs, 1725 Lill Tors, 1749, 1774, 1801 Lilltors. — I dessa gårdnamn ingår sannolikt personnamnet *Thordh* (Lundgren-Brate s. 263, 265).

21. **Martens,** utt. *mātäns:* 1701, 1710, 1725, 1749 Mårtens, 1774, 1801 Martins. Jfr n:o 3 i Nä., Nämpnäs.

22. **Brännback,** tidigare *Teir:* 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801, 1810; jfr n:o 1 i Nä., Näsby. — År 1701 (n. 9225) nämnes här även en viss Hindrich Hansson *Korsholm*.

Senare tillkomna hemman:

23. **Rävsbäck,** utt. *rässbättjin:* 1774 Räfsbäck, 1801 Räfsbeck, 1810 Räfsbäck (= hemmanet n:o 25). Gården ligger invid Närpes å. I del I s. 73 hänvisades till norska älvnamnet *Reva*.

24. **Rävså,** nära Rävsbäck. Namnet är en ung ombildning av *Rävsbäck*. I jordeböckerna 1774, 1801, 1805, 1810 är namnet *Rävsbäck* ännu gemensamt för hemmanen n:ris 25 och 26.

25. **Granfors,** i dagl. tal: *dālan* ('Dalarna'). Gårdarna ligga invid Närpes å. Saknas ännu år 1774; i jordebb. 1801, 1805, 1810 ss. n:o 28. Jordebb. av 1774, 1801, 1805, 1810 upptaga ss.

---

[1]) Se Holthausen, Altsächsisches Elementarbuch, 2 uppl. § 214, Agathe Lasch, Mnd. Gramm. § 357. En parallell härtill erbjuder svenska ordet *tratt*, ä. da. *trat*, *tratter* av lågty. *trachter* = fht. *trahtāri* (mht. *trechter*, nht. *trichter*) av mlat. *tractorium* (*trajectorium*).

Digitized by Google

n:o 27 (efter Räfsbäck) *Björn*, men denna hör nu till Horo by i Teuva s:n (se nedan).

26. **Norrback,** utt. *nårrbakka:* 1801, 1805, 1810 Norrbacka (n:o 29). Gården ligger i norra delen av Närpes ådal. Jfr n:o 3 i Lappfj., Mörtmark by.

27. **Pörtfors,** utt. *pöttfåss:* 1801, 1810 Pörtfors (n:o 30). Se del I s. 73.

28. **Valsberg,** *vāsbärg:* 1801, 1805, 1810 Walsberg (n:o 31). Gården ligger vid sydsidan av Valsberget (*vāsbärrjä*). Eg. **Vårdsberg* = *vållberg* i Nyl., 'berg varå vårdtecken el. kasar varit eller äro uppförda'. Se del I s. 513.

29. **Högmark:** 1801, 1805, 1810 Högmarck (n:o 37); med flera ssk. gårdar (bl. a. *Skolmyran*).

30. **Valsås,** utt. *vāsås:* 1801, 1805, 1810 Walsås. Gården ligger å nordöstra sidan av Valsberget. Se del I s. 513.

31. **Åstrand,** kyrkoherdebol.

32. **Stenfors,** utt. *stäinfåssin.* Gården ligger nära ån, vid gränsen mot Väster-Yttermark. — Lokala namn: *ĕrik-hinndrikas, framm̆stu, tjärrbakk* o. a.

Överträsk by, utt. *övärträsk,* belägen ö. o. Heinjärvi (sv. Hinjärvi) träsk.

Jordeboksformer: 1805, 1810 Öfverträsk (ej tidigare som ssk. by).

1. **Bodbacka,** utt. *bōbakka:* 1801, 1805, 1810 Bodbacka (n:o 23). Ligger vid östsidan av Hinjärvi träsk. Jfr n:o 8 i Sideby.

2. **Söderback,** utt. *södärbakk:* 1801, 1805, 1810 Söderback (n:o 34). Gården ligger s. o. föreg. Jfr n:o 15 i Nä., Ö.-Yttermark, n:o 2 i Lappfj., Mörtmark by.

3. **Aspnäs,** utt. *aspnäsä:* 1801, 1805, 1810 (n:o 32). Ligger å sydostsidan av Heinjärvi träsk. Se del I s. 471.

4. **Söderholm,** utt. *södärhålm:* 1805, 1810 Söderholm. Gården ligger s. o. Heinjärvi träsk.

5. **Frönäs,** utt. *fröynäsä:* 1801 (= n:o 35 i Övermark), 1805, 1810 (n:o 7 i Överträsk). En skogsgård i nordligaste delen av Överträsk by. Främre leden utgöres ant. av subst. *frö* n. eller adj. sv. dial. *frö* (fvn. *frœr, friór*) 'fruktbar', se del I. s. 471

6. **Aspbäck,** utt. *aspbättjin:* 1801 (= n:o 33 i Övermark), 1805, 1810 (= n:o 9 i Överträsk) Aspbäck. Se del I s. 73.

7. **Svartnäs,** utt. *svattnäsä:* 1801 (= n:o 36 i Övermark), 1805, 1810 (= n:o 10 i Överträsk) Svartnäs. Jfr del I s. 466.

Digitized by Google

Ovannämnda 7 hemmansnummer överensstämma med 1917 års mantalslängd. I jordeböckerna av 1805 och 1810 äro hemmanen här inalles 10, men *Sandback* (n:o 5) och *Viitaniemi* (n:o 8) ha senare överförts till Korsnäs s:n, Överträsk by, *Östermark* (n:o 6) till samma s:ns Taklaks by.

Korsnäs socken,

utt. *kåssnes* l. *kåssnes;* inbyggarne: *kåssuŋgan* = 'korsungarna'.

Namnform före 1540: 1442 (Hausen III s. 255) Kårsnäss.

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927) Korsnäs, 1552 (n. 1952) Korſnes, 1553 (n. 1956) Korsznes, 1554 (n:ris 1968, 1969) Korſnäs, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936), 1710, 1725 Kårſnäs, 1749 Korsnäs, 1774 Kårsnäs, 1801 Korsſnäs o. s. v.

Om de olika betydelser, vari främre leden *Kors-* här kan tänkas hava använts, se del I s. 315, 467. Då sv. ordet *kors* är ett jämförelsevis ungt lånord — Hellquist, Sv. et. ordb. s. v. anser det långivande språket svårt att bestämma — härrör namnbildningen i varje händelse först från kristen tid.

Kyrkobyn, se ovan.

Hemmanen:

1. **Skyl,** utt. *šȳl* (kyrkoherdebol): 1701, 1749, 1801 Skyhl, 1805, 1917 Skyl. Sannolikt av subst. *skyl* 'sädesskyl', jfr msv. (Söderwall) *hveteskyl, kornskyl.*

2. **Gull,** utt. *gull-kalleas* osv.: 1701 Kull, 1749, 1801 Gull. Jfr n:o 5 i Öster-Yttermark by, n:o 1 i Övermark sn och by.

3. **Rein,** utt. *räin:* 1701, 1749, 1801 Rein. — Sannolikt av fsv. *ren* f. (Söderwall), fvn. *rein* f., gotl. *rain* f. 'åkerren', mindre troligt av adj. *ren,* dial. *räin* eller av ett personnamn **Ren* (= fvn. *Hreinn*), varom se Lundgren-Brate s. 204. — Lokalt namn: *klåkkas.*

4. **Markusfolk,** utt. *markkusfålk:* 1701, 1710 Markusfolck, -fålck, 1725 Markusfolk, 1801 Marcusfolck. Jfr n:o 7 i Norrnäs by, Nä. — Lokalt namn: *grannas.*

5. **Mannfolk,** utt. *mannfålk:* 1701, 1749, 1801 Manfolck. Jfr n:o 2 i Gottböle Nä., n:o 32 i Lappfj. kkby. — Lokala namn: *saks-kālas* och *mann.*

6. **Nissper,** utt. *nisspäss:* 1701 Nisspers, 1710, 1749, 1801 Nisper. Av *Nisse* och *Per;* jfr n:o 1 *Uljens* i Ö.-Yttermark, Nä.

7. **Nygårds,** utt. *nyigåss:* 1701, 1710 Nygåhls, 1725, 1749 Nygårdz, 1774, 1801 Nygårds. Jfr n:o 1 i Kåtnäs, Nä., n:o 13

Digitized by Google

i Norrnäs, n:o 3 i V.-Yttermark. — Lokalt namn: *nyibunds janne* osv.

8. **Rusk,** utt. *rōsk(rūsk)-kalle* osv.: 1701, 1749, 1801 Rusk. Jfr n:o 2 i Nä. Kalaks.

9. **Ragvals,** utt. *ravass:* 1710, 1749, 1801 Rafwals. Jfr n:o 3 i Övermark. — Lokalt namn: *kāṁb-jūsep* osv.

10. **Mars,** utt. *māṣ* (*sturrmāṣ*)*:* 1701 Märs, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Mars, 1917 Maars. Av dialektordet *mār* = 'grund vik, gungfly, kärr' (se del I s. 226). Jfr n:o 6 i Näsby, Nä.

11. **Uppels,** utt. *upäss:* 1701, 1710, 1725 osv. Uppels, 1749 Upells, 1774, 1801 Uppells. Sannolikt ett äldre **Upp-böle,* -bel; jfr ovan bynamnen *Böle* och *Gottböle* samt hemmansnamnet *Härtsböle,* alla i Nä. Beträffande försvagningen av *-böle* till *-bel* (**Upp-bel* > *Uppel*) jfr n:o 6 *Åbbel* i Nä., Kåtnäs, n:o 2 *Brommels* i Övermark. Främre leden i **Upp-böle* är identisk med den i n:o 10 *Uppgård* i Nä. Rangsby, n:o 3 *Uppgårds* i Pö.

12. **Hovman,** utt. *håmāṣ:* 1701 Håman, 1710 Håmans, 1725 Håfmąs, 1749, 1774, 1801 Håfman. Av msv. *hofman* m., även skrivet *homan,* 'hovman, förnäm man' (Söderwall) eller snarare av det likalydande, ursprungligen väl tyska personnamnet, varom se Lundgren s. 105. Från Finland nämnes här en *Pædar Homanson* (1421, avskr.).

13. **Mattfolk,** utt. *mattfålk-janne* osv.: 1701, 1710 Mattfolck, -fålck, 1725 Matfolk, 1749, 1774, 1801 Mattfolck. Jfr n:o 2 i Lappfj. kkby, n:o 3 i Kalaks, n:o 3 i Kaldnäs, n:o 7 i V.-Yttermark (Nä.).

14. **Pellfolk,** utt. *pele-bunndin, pele-gābril, pele-jåŋg* (= Johan) osv.: 1701, 1710, 1749, 1801 Pellfolck. Jfr n:o 5 i Sideby, n:o 2 i Tjöck (Krist.) och n:o 5 i V.-Yttermark (Nä.).

15. **Norrgård:** 1701 Norgåhls, 1710 Nygåhls, 1725 Nygåls, 1749 Nårgårdz, 1774, 1801 Norrgård. Jfr n:o 4 i Skaftung (Sid.), n:o 11 i Nämpnäs (Nä.). — Lokalt namn: *nyimåtts* (jfr n:o 16).

16. **Måtts,** utt. *måtts-jūsep:* 1701 Måtz, 1710 Måtts, 1725 Måts, 1749 Måttz, 1774, 1801 Måtts. Förmodligen gen. sg. av msv. (Söderwall) *mot* m. (no. *mott* m., jfr isl. *motti*) 'mott', i förbind. *moth oc mal.* Om fsv. tillnamn bildade på djurnamn se Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

17. **Antfolk,** utt. *antfålk:* 1701 Antfolck, 1710 Anttfålck, 1725 Andtfolk, 1801 Antfolck. Jfr n:o 5 i Lappfj., Påskmark, n:o 3 i Rangsby (Nä.). — Lokalt namn: *antmāṣ* (*Ant-mars av *Antfolk-mars), i mots. till *liλlmāṣ* (Lill-mars), av *mār* 'grund vik', jfr n:o 10.

Digitized by Google

18. **Lillmars,** utt. *liλlmās:* 1701, 1710, 1801 Lillmars, 1917 Lillmaars. Jfr n:o 17.

Senare tillkommet hemman:

19. **Marielund,** klockarbol (1910, 1917).

Edsvik by, utt. *ässvĭtjen, ässvik-byi:* 1910 (häradsk.) och 1917 (mantalslängd) *Edsvik.* Namnet är bildat efter den lika benämnda viken, se del I s. 148, 201, 462.

Hemmanen:

1. **Riddar,** utt. *ridar-häkk* (Heik) osv.: 1801, 1810 Riddar (= n:o 31 i Korsnäs by). Av msv. (Söderwall) *riddare* m. 1) 'ryttare', 2) 'riddare, innehavare av riddarvärdighet', 3) stridsman, krigsknekt, soldat'. — Lokalt namn: *liλl-joss.*

2. **Hartvik:** 1801, 1810 Hartvik (= n:o 30 i Korsnäs by). Ett ursprungligen tyskt namn: fty. *Harduwich, Hartwig* (Förstenamn I² sp. 758), belagt i Finl. redan på 1300-talet: *Hartekinus* (1343), *Hartichinus* (1365), *Hartika* Dyker (1405) osv., se Hausen I—III (reg.). Lokalt namn: *ässvĭtjen* (Edsviken).

3. **Holti,** utt. *hålttinas:* 1801, 1810 Holti (= n:o 27 i Korsnäs by). Av msv. personnamnet *Hulte* (Hulti, Holti) Lundgren s. 112 eller ock av fsv. appellativet *holt* (*hult*) n. 'hult, liten skog, skogsdunge', se del I s. 484. Skriftformen avser kanske närmast ett förfinskat *Holtti* (jfr *Holtti* i Mustas., Martois by); uttalsformen är namnets best. form med gårdnamnssuff. *-as.* Jfr t. ex. *Jobbens* i Moikipää, nedan.

4. **Sandsten:** 1801, 1810, 1917 Sandsten (= n:o 28 i Korsnäs by). — Lokalt namn: *sālmunas* (av oklart urspr.).

5. **Kronbacka,** utt. *krōnbakka:* 1801, 1917 Kronbacka, 1810 Kronback (= n:o 21 i Korsnäs by).

Harvström by, utt. *harrströmm,* inbyggarne: *harrvuŋgan:* 'harvungarna'.

Namnformer före 1540: 1492—94 (Stockh. stads jordeb. I o. utdrag av Stockh. stads tänkeb. enl. Hausens saml.) Harffuaström och Harffuastrøm.

Jordeboksformer: 1546, 1552 Harfström, 1553, 1554, 1556 Harffström, 1554 (n. 1969) Harf Ström, 1620 (n. 4936) Harfström, 1710, 1725, 1749, 1805, 1810 Harfström, 1774, 1801, 1910, 1917 Harrström. — Om namnets sannolika härkomst se del I s. 75.

Hemmanen:

1. **Mars,** utt. *mās-kalle* osv.: 1710, 1810 Mars, 1725 Mahrs,

Digitized by Google

1910, 1917 Maars. Gården ligger ej långt från Harrström ås utlopp. Jfr n:ris 17, 18 i Korsnäs kkby.

2. **Mattans,** utt. *mattans-janne* osv.: 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Mattans. Gen. sg., best. f. av personnamnet *Matte.* Jfr n:o 1 *Yrjens* i Krist., Påskmark, n:o 1 *Gullans* i Övermark, n:o 5 *Jobbens* i Moikipää, nedan.

3. **Åbb,** utt. *åbb:* 1701, 1710, 1725 Obb, 1749 Äbb, 1774, 1801, 1917 Åbb. Gården ligger något n. o. åmynningen. Namnet sammanhänger kanske med sv. dial. Öb. (Kvevl.) *åbb* m. 'stake, nedslagen i grunt vatten till angöringspåle för ekstock' (Vendell, Ordb. s. 1068), mindre sannolikt med msv. personnamnet *Obbe* (Lundgren-Brate s. 182). — Lokala namn: *smedinas, nårrin* (eg. en som bott norr i byn).

4. **Jut,** utt. *jŭtt-nyistu:* 1701 Juut, 1710 Juts, 1725, 1810 Juuth, 1749, 1774 Juut, 1801 Juth, 1917 Jut. Förmodligen av msv. personnamnet *Jut* (Lundgren s. 139), se del I s. 216 och n:o 26 i Lappfj. kkby. — Lokalt namn: *gamästu jŏan-ērik.*

5. **Båsk,** utt. *stōrbåsk:* 1701, 1710, 1801 Båſk. Namnet är en dialektal form av ordet *buske;* jfr del I s. 67, 108 samt n:o 2 i Lappfj. (Dagsmark) o. bynamnet *Påskmark* i Krist:stads landsförs.

6. **Lillbåsk,** utt. *lillbåsk:* 1701, 1710, 1801 Lillbåsk. Jfr n:o 5.

7. **Ingels,** utt. *injäss:* 1710 Sigfrid Månſson ('öde'), 1725 Ingels, 1749 Ingwes («öde»), 1774 Ingels, 1801, 1810 Ingells, 1910, 1917 Ingels. Namnet avser kanske ursprungligen ett subst. **ingärd* 'inhägnad', jfr msv. (Söderwall) *ingärþis* adv. 'inom hägnade, å inhägnade egor' och vb. *ingärdha* 'ingårda, inhägna'. Gårdnamn sms. på *-gärds* ha nämnts under n:o 6 i Kr:stad, Påskmark, n:o 12 i Nä., Kalaks osv. Eller ock kunde man tänka sig här ett förkortat personnamn på *Ing-;* härpå tyder varianten av år 1749 *Ingwes* (jfr n:o 3 i Sid., Skaftung, n:o 33 i Lappfj. kkby).

8. **Lassas,** utt. *lass-jŏan-ērik:* 1701 Lass, 1710, 1801 Lassas. Av personnamnet *Lasse* (Lars).

9. **Bäcks,** utt. *bäkks:* 1701, 1710 Bäcks, 1725 Beckz, 1749 Bäcks, 1774, 1801 Bäck. — År 1701 (n:o 9225) nämnes här även en Mattz Simonsson *Mört.*

Ett nyare hemman:

10. **Helenelund:** 1801, 1805, 1810, 1910 Helenelund, i lokalt språkbruk: *tvölbakkan:* hemmanet skall ha innehafts av en åbo benämnd 'tvölhärrin' och därmed avses väl den i 1801 och 1805 års jordeböcker som hemmansinnehavare nämnde Hendrik *Thöl-*

Digitized by Google

berg. Gården är belägen i byns östligaste utmark vid Hemträsket. Jfr hemmanet *Helenelund* i Malaks (nedan).

Korsbäck by, utt. *kåssbättjin*, nyare by.

Jordeboksformer av namnet: 1801, 1805, 1810 Korsbäck = n:o 19 i Korsnäs by och s:n.

Hemmanen:

1. **Korsbäck,** utt. *kåssbättjin*, tidigare = n:o 19 i Korsnäs by (se ovan).

2. **Häggvik,** utt. *häggvĭk-kāl* osv.: 1801, 1810 Häggvik (= n:o 20 i Korsnäs by). Gården belägen å gammal sumpmark (f. d. havsvik).

3. **Back,** utt. *timmbärbakka:* 1801, 1810 Back (= n:o 22 i Korsnäs by).

4. **Råbacka,** utt. *råbakk-janne* osv.: 1801, 1810 Råback (= n:o 26 i Korsnäs by), 1910, 1917 Råbacka, Gården belägen nära rån mot Petalaks s:n.

5. **Vadbacka,** utt. *vābakkan:* 1801, 1810 Wadback (= n:o 29 i Korsnäs by), 1910 Vadback, 1917 Wadbacka. Gården ligger vid Korsbäck å, antagligen vid ett gammalt vadställe.

6. **Granskog,** hsv. utt. *grānskōg:* 1801, 1810 Granskog (= n:ris 11 o. 12 i Moikipää by, Korsnäs s:n). Nära den nutida gränsen mot Moikipää. Lokalt namn: *marasbakkan.*

7. **Granlund:** 1801, 1810 Granlund (= n:o 15 i Moikipää). Belägen vid Sannträsket nära Petalaks-rån.

Moikipää by, sv. utt. *mål̆ppe.*

Namnform före 1540: 1491 (Österb:s sö. doms. dombok 1685) Moikepä (Hausens saml.).

Jordeboksformer: 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952) Moickopä, 1553 (n. 1956) Moijckijpä, 1554 (n. 1968) Moickepä, (n. 1969) Moijckipä, 1557 (n. 2016) Moyckepä, 1606 (n. 4846) Måikepä, 1620 (n. 4936) Moikepä, 1710 Mäkipä (!), 1725, 1774, 1801 Måikipä.

Namnet är = fi. **Moikkapää* av *moikka* 'skogshydda' (= fi. *metsä-kota*) och *pää* 'ände' (den delen av Korsnäs, där man uppfört eller använder så benämnda kåtor). Det svenska uttalet beror av svensk formutveckling. Jfr till betydelsen sv. *Kåtnäs* i Nä.

Hemmanen:

1. **Mars,** utt. *māss:* 1701 Mars, 1749 Mahrs, 1774, 1801 Mars. Jfr n:o 1 i Harrström by, Ko. — Lokala namn: *āstu, nyistu.*

Digitized by Google

2. **Norrgårds,** lokal variant: *nårrmark-heik, -jǒan-ērik* osv.: 1701 Norgåls, 1710 Nårgåhls, 1725, 1749 Nårgårdz, 1774, 1801 Norrgårds. Jfr n:o 15 i Korsnäs kkby.

3. **Nygårds,** utt. *nyigåss-ābram, -kāl* osv.: 1701 Nygåls, 1710 Nygåhls, 1725, 1749 Nygårdz, 1774, 1801 Nygårds. Jfr n:o 7 i Korsnäs kkby.

4. **Tomasfolk,** utt. *tåmasfålk-matt:* 1710 Thomas, 1701, 1801 Thomasfolck. Jfr n:o 4 i Nä., Kalaks by.

5. **Jobbens,** utt. *jåbbins:* 1701 Jobbins, 1710, 1725 Jobins, 1749, 1774 Jobbins, 1801 Jåbbins. — Lokala namn: *gamälgālskalle.* Jfr msv. personnamnen *Jobbe, Jubbe* hos Lundgren s. 136, 139. Eller är *Jobb* här kortnamnsform av *Jakob* (jfr del I s. 629)?

6. **Säbbfolk,** utt. *sĕfålk:* 1701, 1710, 1774 Sebbfolck, 1801 Säbbfolck. Främre led är msv. personnamnet *Sæb* l. *Sæbbe* (Lundgren-Brate s. 256).

7. **Antfolk,** utt. *annfålk:* 1701, 1710, 1774 Slask, 1801, 1805, 1810 Slask el. Andtfolck. Till det äldre namnet jfr sv. dial. Rietz s. 621 *slask* n. 1) 'eg. (såsom riksspr.) orent vatten, sköljvatten', 2) 'tvätt', jfr i Finl. (Vendell, Ordb.) *slaska* svf. 'sköka', *slaskor* plt. 'skulor, dricksvatten' osv. Till varianten Antfolk jfr n:o 17 i Korsnäs kkby.

8. **Pått,** utt. *pått-kalle* l. *påttfålk-joannäs:* 1701, 1710, 1801 Pått. Jfr n:o 9 i Ö.-Yttermark by, Nä.

9. **Mann,** utt. *mannfålk, māfålk-ērik:* 1701 Man, 1710, 1774 Mann, 1801 Man. Jfr n:o 5 i Korsnäs kkby. — I n:ris 8 o. 9 visar sig suff. *-folk* alltjämt produktivt.

10. **Jut,** utt. *jŭttfålk:* 1701 Juuth, 1710 Juts, 1725 Juuth, 1749, 1774 Juut, 1801 Juth. Jfr n:o 4 i Ko., Harrström.

Senare tillkomna hemman:

11. **Stenlund,** utt. *stenlund:* 1801, 1810 Stenlund (= n:o 17 i Moikipää), 1917: n:o 11 ibid. Lokalt namn: *kollman-āsin* (efter 'Gambäl Kollman').

12. **Österholm,** utt. *össtärhålm:* 1801, 1810 Österholm (= n:o 13 i Moikipää), 1917: n:o 12 ibid. — Lokala namn: *ērikhinndrik, kollmannas matt.*

Taklaks by, utt. *tāklaks,* av fi. **Takalahti* 'Bakvik', en nyare by. Ang. en efter denna by uppkallad vik, sv. *Tāklon,* se del I s. 630, 632.

Jordeboksformer: 1801, 1805, 1810 Taklax, f. d. hemmanet n:o 11 i Harrström by.

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Träskvik,** utt. *träskvĭtjen:* 1774, 1810 Träskvik (f. d. n:o 10 i Harrström by). Gården ligger v. o. Heinjärvi träsk.

2. Taklaks, utt. *tāklaks,* se ovan anf. jordeboksformer.

3. *Västertaklaks,* bel. v. o. föreg. och urspr. en del därav.

4. **Bjurbäck,** utt. *bjūrbättjin:* 1801, 1810 Bjurbäck, f. d. n:o 12 i Harrström by. Se del I s. 76.

5. **Västerlund,** utt. *vesstärlund:* 1801, 1810 Wästerlund, f. d. n:o 14 i Harrström by.

6. **Åblad,** utt. *ᵘåblād:* 1801, 1810, f. d. n:o 15 i Harrström by.

7. **Lindström,** utt. *linnströmas:* 1801, 1810 Lindström, f. d. n:o 16 i Harrström by.

8. **Grönlund,** utt. *grönlund,* i dagl. tal: *smēbakkan:* 1801, 1810 Grönlund, f. d. n:o 17 i Harrström by.

9. **Kamb,** utt. *kāmb:* 1801, 1810 Kamb, f. d. n:o 18 i Harrström by. Gården ligger v. o. Heinjärvi träsk, ej långt från berg. Jfr n:o 4 i Nä., Näsby, n:o 1 i V.-Yttermark, n:o 3 i Ö.-Yttermark.

10. **Höglund,** utt. *höglund,* i dagl. tal. *tūiŋgs* (= Tuv-ängs?, jfr *Solvingsbakkan* = Solv-ängs-? i samma by): 1801, 1810 Höglund, f. d. n:o 20 i Harrström by.

11. **Strandholm,** utt. *strāndmåss:* 1801, 1810 Strandholm, f. d. n:o 21 i Harrström by. Gården ligger invid Strandmoss mosse.

12. **Västerholm,** utt. *vesstärhålm,* i dagl. tal *hienobakkan:* 1801, 1810 Wästerholm, f. d. n:o 22 i Harrström by.

13. **Västermark,** utt. *vesstärmark,* i dagl. tal *pŭlkar:* 1801, 1810 Wästermark, f. d. n:o 24 i Korsnäs kkby. Gården bel. i nordvästra delen av byn.

14. **Blom,** utt. *blumm-kalle* osv.: 1801, 1810 Blom, f. d. n:o 25 i Korsnäs kkby. Gården ligger vid sydoständen av Edsträsket.

15. **Östermark,** utt. *össtärmark:* 1801, 1810 Östermark, f. d. n:o 23 i Korsnäs kkby. Bel. vid sydoständen av Edsträsket, invid en stor mosse, varav gårdens lokala namn: *sturrmåss.*

Träskböle by, utt. *träskbŏl,* f. d. hemmanet n:o 15 i Töjby av Korsnäs s:n.

Jordeboksformer: 1801, 1810 Träskböhle. Jfr ovan s. 41.

Hemmanen:

1. **Träskbacka,** utt. *träskbakkan:* 1801, 1810 Träskback, f. d. n:o 11 i Töjby. Gården belägen å tillandningsmark.

Digitized by Google

2. **Högbacka,** utt. *hōgbakk:* 1801, 1810 Högbacka, f. d. n:o 12 i Töjby, Ko. — Lokal namnvariant: *būra;* jfr msv. (Söderwall) *būr* m. och n. 1) 'boning, hus, ssk. ett mindre: kvinnoboning', 2) 'förrådshus', 3) 'rum, kammare' samt *būre* m. 'inbyggare', 2) 'stadsbo, borgare'.

3. **Härtsbacka,** utt. *hässbakk:* 1801 Härtsback, 1805 Härtsbacka, f. d. n:o 13 i Töjby, Ko. Antagligen ett äldre **Herresbacka,* jfr *Härtsböle,* n:o 6 i Nä., Böle by.

4. **Träskböle,** utt. *träskbŏl:* f. d. n:o 15 i Töjby, Ko., se ovan.

5. **Österbacka,** utt. *össtärbakka:* 1801, 1810 Österback, f. d. n:o 17 i Töjby, Ko. — Lokal namnvariant: *linnbärrgas.* Gården bel. i östligaste delen av byn.

6. **Asplund,** utt. *asplund,* i dagl. tal ofta *lunnda:* 1801, 1810 Asplund, f. d. n:o 18 i Töjby, Ko. — Lokalt namn: *grēnden* (liten by).

T ö j b y, utt. *töyby;* inbyggarna: *töybuŋgan*='töjbungarna'. *Jordeboksformer:* 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952), 1556 (n. 1987), 1606 (n. 4846) Töby, 1553 (n. 1956), 1554 (n. 1969), 1620 (n. 4936), 1701 Tööby, 1710 Töby, 1725, 1749 Tööby, 1774, 1801, 1810 Töiby, 1910 Töijby.

Namnets främre led utgöres sannolikt av subst. msv. (Söderwall) *thö* (*töö*) m. 'tö' = isl. *þeyr* m. 'töväder'. Byn ligger å tilllandningsmark invid Lillfjärden.

Hemmanen:

1. **Ulvens,** utt. *uljäns:* 1710 Ulgwes, 1725 Ulgweſz, 1749 Ulfwes, 1774, 1801, 1810 Ulfwes, 1910 (häradsk.), 1917 (mantalslängd) Ulvens. Namnet torde avse gen. sg. av fsv. personnamnet *Ulf* (Lundgren-Brate s. 288) med slutartikel; jfr n:o 5 *Jobbens* i Moikipää, Ko., n:o 2 *Mattans* i Harrström, Ko. Formerna av åren 1710, 1725 äro felskrivningar för *Ulfwes* (?), uttalsformen *uljäns* ombildning efter hemmansnamnet n:o 1 *Uljens* i Nä., Ö.-Yttermark.

2. **Mars,** utt. *mās:* 1701 Maſs, 1710, 1801 Mars, 1725 Mahrs. Jfr n:o 10 i Ko. kkby.

3. **Vitans,** utt. *vĭtans:* 1701, 1710, 1801 Hwitans, 1917 Witans. Gen. sg. av fsv. personnamnet *Hwit* eller *Hwite* (Lundgren s. 114) med slutartikel. Jfr n:o 1 *Gullans* i Övermark och n:o 2 *Mattans* i Ko. Harrström.

4. **Geust,** utt. *göus-gābril:* 1701 Göys, 1710 Guſt, 1725, 1749, 1774, 1801, 1917 Geuſt. Förkortning av fsv. personnamnet *Gøtstaf* (Lundgren s. 87), i en äldre form därav, som före-

Digitized by Google

gått den fsv. monoftongeringen av *au, ou* till *ø̄*. Namnformerna *Köösti, Kyösti* och *Köusti* (jfr sv. *Göust*) användas flerstädes i finska Österbotten i betydelse av *Gustav, Gösta*. De finska gårdnamnen *Kaustinen* och *Kaustila* i Storkyro o. Vörå (se nedan) förutsätta en äldre form (**Gaust*) av samma namn (se förf. i Joukahainen XII s. 281 samt Svensk bygd I s. 353). Namnet *Gösta-Gustav* har nyligen (Namn o. bygd 1920, s. 63 ff.) gjorts till föremål för en monografi av O. v. Friesen. Det har visat sig härstamma från götarnas ursprungliga huvudland Västergötland och från början ha varit ett hedersnamn för någon '(väst)göte' i ledande ställning. Dess uppkomst låge blott några släktled bakom tiden omkring 1225, d. ä. namnet vore bildat i så sen tid att diftongen *au* redan monoftongerats. De finländska formerna av namnet: fi. *Kausti, Köusti* och sv. *Göust* visa emellertid att denna tidsbestämning ej är riktig. Sammandragningen av de bägge lederna i *Gaut-stav-* har skett *före* monoftongeringen.

5. **Stuns,** utt. *stuns-kāl:* 1701 Stuns, 1710 Storms, 1725, 1801 Stuns. Sannolikt ett äldre **Stunts*, jfr n:o 19 *Gros* (<**Grōts*) i Nä., Finnby. Jfr msv. tillnamnet *Stunte* hos Lundgren-Brate s. 246, Hellquist, Fsv. tilln. s. 103 samt msv. adj. *stunter* 'kort' (Söderwall). Skriftformen av år 1710 är felskrivning.

6. **Pil,** utt. *pīl:* 1701, 1710, 1801 Pihl, 1749 Pijhl. Antingen av trädnamnet *pil* f. eller av *pil* m. = lat. *pilum*. Om fsv. tillnamn bildade på träd- och vapennamn se Hellquist a. a. s. 98.

7. **Mannfolk,** utt. *mannfålk:* 1701 Manfolck, 1710 Manfålck, 1725 Manfolk, 1749, 1801 Manfolck. Jfr n:o 32 i Lappfj. kkby, n:o 2 i Nä., Gottböle och n:o 4 i V.-Yttermark.

8. **Storgeust,** utt. *stōrgöust*, i dagl. tal vanl. *skatt-jǒan:* 1710 Storgoŭs, 1725 Storgåuſt, 1749, 1801 Storgeust. Jfr n:o 4 ovan. — År 1701 (n. 9225) nämnes här hemmansägaren Mattz Markusson *Ullpernus*.

9. **Storås,** utt. *stǒrås*, omfattar 2 gårdar: *stǒrås* och *gräiva*, ingendera ännu upptagen i 1810 års jordebok; 1910 (häradsk.), 1917 (mantalslängd) Storås.

10. **Österdal,** utt. *österdāl*, f. d. n. 19 i Harrström: 1801, 1810, 1917 Österdahl.

11. **Västerdal,** utt. *vesstärdālaren* (om åbon), f. d. n:o 14 i Töjby: 1801, 1810 Wästerdahl.

12. **Blacknäs,** utt. *blakknäsä*, f. d. n:o 16 i Töjby: 1801, 1810, 1910, 1917 Blacknäs. Främre led är msv. adj. *blakker* 'svartaktig, mörk' (Söderwall). Härmed rättas de oriktiga uppgifterna i del I s. 293, 469 (med *Blaksö* har namnet intet gemensamt). Gården i fråga ligger vid kusten i nordänden av Töjby.

Digitized by Google

13. **Stenholm,** f. d. n:o 21 i Töjby: 1810, 1910, 1917 Stenholm, bel. ej långt från kusten.

Överträsk by, utt. *övärträsk*, bel. söder och öster om Heinjärvi (Hinjärv) träsk. Nyare by.

Jordeboksformer av namnet saknas ännu för år 1810 i Korsnäs; 1910 (häradsk.) och 1917 (mantalsl.) Öfverträsk. Jfr Överträsk by i Övermark s:n, ovan s. 49.

Hemmanen:

1. **Sandbacka,** utt. *sannbakka*, f. d. n:o 19 i Töjby: 1801, 1810 Sandback.

2. Viitaniemi, utt. *vĭtaněmi*, f. d. n:o 24 i Övermark, sedan år 1803 = n:o 8 i Överträsk by av s. s:n: 1801, 1810 Witanjemi, 1910, 1917 Viitaniemi. Av fi. *viita* 'småskog, lund' och *niemi* 'näs'. Gården ligger vid nordöstra sidan av Hinjärvi träsk.

Östermark socken,

utt. *ösštärmark*, fi. *Teuva*.

Jordeboksformer, se del I s. 489; angående det finska namnets möjliga germanska ursprung se I s. 63 ff.

Hemmanen i 1725 års jordebok (redan i jdb. av år 1701 men i annan följd).

1. *Kaupila* (nu Kauppila): av fsv. personnamnet *Kaupe* (Lundgren s. 163). 2. **Ripp** (nu Riipi: jfr sv. dialektordet *rīpa* 1) 'strimma, 2) 'remsa' i Petalaks, Vendell Ordb. s. v.), 3. *Berttula* (nu Perttula), 4. Suxi (Suksi), 5. Måutio (Muotio), 6. Peura (en Morthen *Peura* härst. redan 1581 (n. 2336), 7. **Barck,** 8. Hakala, 9. Tuockola, 10. Säntilä, 11. **Gumbfe** (nu *Komsi:* sv. djurnamnet *gumse* som tillnamn, jfr del I s. 64), 12. *Niſzula* (jfr n:o 7 Nisuls i Övermark), 13. Ala-Niſzula, 14. *Uppa* (jfr n:o 10 Upp-gård i Nä. Rangsby, n:o 11 Uppels i Ko.), 15. *Saxa* (Saksa, jfr n:o 18 Saks i Ö.-Yttermark), 16. *Erckilä*, 17. *Teirilä* (jfr Teir i Sid. kkby och Nä. Kaldnäs), 18. *Foſzila* (nu Fossi av *Fors*), 19. **Öiſt,** nu fi. Äystö (jfr n:o 20 i Lappfj., n:o 9 i Övermark), 20. Warala, 21. *Paſwola*, 22. Heickuri, 23. Luchtala, 24. **Kråka** (nu Krooka), 25. **Diupbäck** l. Peura, 26. Perälä, 27. Kåskela, 28. *Giäſti* (1801 Gästi), 29. Peldokåski, 30. Mylläre, 31. Tupperauta (1774 Tupinrauta), 32. Kitto (1749 Kitti), 33. **Skräddare,** 34. Pulli, 35. Harjunpä, 36. Koiwisto (1801 **Fraſa:** jfr sv. dial. Finl. Vendell s. 299 *frasa* vb. 'sorla, om vatten, brusa, prassla, knastra', *fras* neutr. 'sorl, vattenbrus,

Digitized by Google

fradga, skum'), 37. Mändylä, 38. Puticka, 39. *Närfwa* (jfr del I s. 69), 40. Kiätälä (1749 Käntälä, 1774. Känttä), 41. Norilainen (1774 Norila), 42. Hautala. — År 1774 äro följ. hemman tillkomna: 43. Kåiwiſto, 44. Runſala, 45. Säppälä (Seppälä), 46. Rindala, 47. Ha(a)pakåſki, 48. Ri(i)hiluoma, 49. Marttila, 50. Kaari, 51. *Pietilä*, 52. Niemi, 53. Riſtiluoma, 54. *Heickilä*, 55. *Yrjänen*, 56. Kårpi, 57. *Jussila*, 58. Åjanperä, 59. Myllyniemi, 60. **Årre** (sv. *Orre*), 61. Kallio, 62. *Mattila*.

Byarna i Teuva äro nu: Horo, Kauppila, Kirkonkylä, *Nori* (möjl. ett sv. **Norrby*, byn ligger i socknens nordände), Perälä, *Riipi* l. Riippi o. *Äystö*. **Björn** h:n i Horo by hörde ännu år 1810 till Övermark.

Korsholms härad.

I de egentliga svealandskapen, Södermanland, Västmanland och Uppland samt på Gottland var den från Danmark, södra Norge och de svenska Götalandskapen kända uråldriga häradsindelningen ersatt av en s. k. »hund-» eller något senare en »hundare-» indelning, men redan under unionstiden får denna vika för häradet. Endast i de norrländska landskapen blir den administrativa eller judiciella häradsindelningen aldrig införd.[1]) I de södra delarna av Finland möta vi ett häradssystem redan på 1300-talet, alltså från och med den historiska tidens ingång.[2]) I »Norrfinland» eller trakterna norr och nordväst om Aura å förekommo redan på 1300-talet Masku- och Kalands härad, i »Sydfinland» (trakterna söder och sydost om Aura å) Piikkis och Halikko härad. I Tavastland finnas i äldsta tid — 1400-talets början — trenne härad. I Karelen likaså trenne, omtalade redan år 1323 men under benämningen »gisla lag», som till sin främre sammansättningsled är nära besläktad med det finska *kihlakunta* 'härad'. I Satakunda, som intill år 1605 jämväl omfattar södra delen av Österbotten eller Lappfjärd och Närpes med alla ur dessa socknar senare utbrutna delar (se ovan), omnämnas desslikes redan i förra delen av 1400-talet tvenne särskilda härad: ett »Nedre härad» eller Kumo-gårds-län, vartill

---

[1]) Se S. Tunberg, Studier rörande Skandinaviens politiska indelning, s. 54.

[2]) Jfr A. Neovius, Finlands administrativa, judiciella och kamerala indelning i äldre tider (Finskt Museum 1908, s. 57 ff.).

Digitized by Google

bl. a. det österbottniska området hör, samt ett »Övre härad» i söder. För hela det återstående Österbotten förblir häradsindelningen ända inpå 1800-talet främmande, ett förhållande som har sin historiska förklaring däri, att så även var fallet i landskapen väster om Bottenhavet. Namnet Österbotten möter oss tidigast eller år 1329 under formen »Östernorrland», varav tydligen framgår, att det finländska landskapet i geografiskt avseende ursprungligen fattades som del av Norrland eller »Norrabotn». I konung Eriks skattebok av år 1413 bilda landområdena å ömse sidor om Bottenviken en administrativ enhet med Korsholms slott i Österbotten som huvudort, men redan under den senare medeltiden går landskapet Österbotten ofta allena för sig under namnet »Korsholms län». Dess högste styresmän bära visserligen år 1443 och 1511 titel av »häradshövding» [1]) och ännu under 1700-talet, t. ex. 1710 och 1774, uppgöras jordeböcker för »Öſterbotns Höfdingedömme». Men redan i sistsagda jordebok, den av år 1774, är Österbotten indelat i »Cajana Läns Fögderi», »Uleåborgs Norra Fögderie», »Uleåborgs Södra Fögderie», Korsholms »Norra Fögderie» och »Södra Fögderie», år 1810 »Wasa Län» desslikes i Korsholms »Norra», »Medledels», »Södra» och »Östra» fögderier. »Korsholms härad», huvudrubriken för denna avdelning, är som administrativ term alltså av nyare datum och denna anmärkning gäller även de övriga österbottniska »härad», som omnämnts i detta arbetes inledning (s. 2).[2])

Namnet *Korsholm* behandlades i del I s. 315 och 358. Dess äldsta belägg är emellertid icke det svenska *Korsholm* av år 1393 (Hausen I s. 439) och av år 1441 osv. (se 'Svensk bygd' I 358) utan det tyska *Crysseborgh* i drotseten Bo Jonssons i Wadstena kloster den 15 maj 1384 uppgjorda testamente. Detta senare nämnda namn anträffas ännu år 1388: *Krytzeborgh* och år 1398: »thet slot oc feste *Krytzebergh*» (Hausen I s. 475) och förklaras till sin språkform därav att slottet — såsom i Styffes Skandinavien under unionstiden[3], s. 417, not 4 anmärkes — troligen var uppbyggt av någon tysk fogde under konung Albrekts av Meklenburg första tid (fr. o. m. 1365). Det lågtyska »Krytzeborg», som skulle motsvara ett nyhögtyskt *Kreutzenburg*, är dock väl blott en översättning av ett tidigare förefintligt svenskt »Korsholm». Den tyske hertigen vårdade sig som

---

[1]) C. G. Styffe, Skandinavien under unionstiden[3], s. 417.
[2]) Ang. uttr. »Petaris heredh» av år 1375 se u. »Pedersöre härad» nedan.

Digitized by Google

konung av Sverge-Finland särskilt om Finland — man jämföre en del brev av år 1365 i Finl:s Medeltidsurk. I (Hausen) — och företog år 1367 (Åbo Domkyrkas Svartbok n:o 202) en sjöresa till Österbotten, där han landade i »Vörå hamn» (se »Svensk bygd I» s. 119). Det av handeln förmedlade gamla tyska kulturinflytandet på Finland stärktes därför förmodligen under Albrekts regering (t. o. m. år 1398). Det framträder språkligt sett — utom i »Krytzeborgh» — sannolikt även i ett eller ett par byanamn i Mustasaari socken: *Voitby* och måhända *Veikars*, om vilka närmare nedan.

Pörtom socken,

utt. *pöttåm*, fi. *Pirttikylä*.

Jordeboksformer (Satakunda-Österbotten): 1543 (n. 4531) pörthe, 1546 (n. 4534) Pörtom, 1549 (n. 4537) Pörtöm, 1556 (n. 1987) Pörteby, Pörttom, 1557 (n. 4572) Pyrtom by, 1589, 1593, 1710, 1725 Pörtom, 1655 Porttom, 1774, 1801 osv. Pörtom. — Namnet är en dat. pl. på *-om* av msv. *pörte* (*pyrthe*) n. 'pörte', ett gammalt lån av finska ordet *pirtti* 'rökstuga, badstuga och folkstuga' (se Lönnrots och Söderwalls ordbb.).[1])

Pörtom kyrkoby:

Hemmanen:

1. **Söderman,** utt. *södärmann:* 1701, 1710, 1801 Söderman. Jfr fsv. *supermaþer* m. 1) 'söderlänning, en människa från (Europas) södra länder', 2) pl. *-mæn* 'södermanländingar'. Jfr n:o 13 i Nä. Kalaks. — Lokala gårdnamn: *flakosbakk* (*Flakörsbacke?), *båsk*, *pellas-bakkan*.

2. **Styv,** utt. *stȳv:* 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Styf. Jfr 1548 (n. 4534 e) Hans Styf i Mustasaari o. msv. personnamnet **Styve* hos Lundgren-Brate s. 249 samt sv. dial. Nyl. *styver* m., okv. för en lat l. styv person (Vendell, s. v.). — Lokala gårdnamn: *huššäss* (*Hus-gärds) för gårdar bel. å Peppar-sidan (*pyparsȳdon:* jfr n:o 38 *Pipari* i Kauhajoki by, Ilmola); *Simatas* (av ? *Sid-Mattas, jfr *Sidbäck* g. i Pörtom).

3. **Uppgårds,** utt. *ukkåss:* 1701 Upgåhls, 1710 Upgåhl, 1725, 1801 Upgårds. — Lokala varianter: 1) *pali* (även i V.-

[1]) Å udden, där Närpesån och Lillån sammanflyta, skall enligt sägnen funnits ett *pörte (pött)*, varav orten skulle fått sitt namn.

Digitized by Google

Y-mark), 2) *sekksinas* (= Sexmans). Jfr n:o 10 *Uppgård* i Nä., Rangsby.

4. **Stål,** utt. *stål̄as*, *ūtstål̄as* (utflyttad g.), *stål̄båstjinas* (= 'Stål-buskens'), *stål̄smedinas* (= 'Stålsmedens'): 1701, 1710, 1801 Ståhl. Av metallnamnet ss. tillnamn. Jfr dock msv. personnamnen *Stalbiorn* och *Stale* (Lundgren-Brate s. 241) samt de hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 99 anf. namnen *Stalhamar* o. *Staluæg*.

5. **Gästgivars,** utt. *jeśjivas:* 1701, 1710 Gieſtgifwas, 1725, 1801 Giäſtgifwars. Lokala namn: *nȳgåss*, *ūtnȳgåss* (utflyttad till Ryttås o. Gammehagan).

6. **Back,** utt. *bakk*, *bakkanas* (o. *sannbakk*): 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Back. Lokalt namn: *mattlas* (= 'Matt-Lars').

7. **Svart,** utt. *svatt:* 1701, 1801 Swart, 1710 Swartt, 1725 Swarti. Jfr msv. personnamnet *Swart* hos Lundgren-Brate s. 251. — Lokala namn: 1) *hāg*, *hāggål̄an* (å *asklansjål̄on*), 2) *gamästu*, 3) *skräddas*.

8. **Dunder,** utt. *dunndär:* 1701, 1710, 1801 Dunder. Jfr fsv. tillnamn ss. *Storm*, *Urvædher*, *Vind* (da.) hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 98. Lokala namn: *stustu* (Storstugu) o. *pipar*.

9. **Smått,** utt. *smått-jukka*, *-matt:* 1701 Småt, 1710, 1774 Smått, 1801 Småt. Jfr sv. dial. Finl. *smått* i *halv-smått* stn. 'groft lärft', *småtta* svf. 'småtting', *småtter* stn. 'skräp, smått avfall'.

10. **Kas,** utt. *kās:* 1701, 1710, 1774, 1801 Kaas. Jfr n:o 4 i Påskmark by, Krist. landsf. — Lokalt namn: *gaŋgos* (av oklar innebörd).

11. **Lång,** hsv. utt. *låŋg:* 1701 Langh, 1710 Längs, 1725, 1749, 1801 Lång. Jfr n:o 7 i Nä., Ö.-Yttermark. Lokala gårdnamn: *matus* (= 'Matt-Ols'), *bakk-mikk*, *battjin* (Backen), *tallskuērik* ('Tallskog-Erik').

12. **Stor,** utt. *stōr:* 1701 Stoor, 1710 Storr, 1725, 1801 Stor. Jfr fsv. personnamn ss. *Storbiorn* (Lundgren-Brate s. 245) och gårdnamn ss. n:o 8 *Storgeust* i Ko., Töjby, *Storgård*, *Storas* i Nyl. (Finl.). — Lokala gårdnamn: *nȳstu*, *össtärbäkkas* (inflyttad fr. Bäckby i Närpes) o. *jåssas:* alla 3 gårdarna å *erklasbakkan* ('Erik-Lars' backe), jfr *Mattlars* u. n:o 6.

13. **Nordman,** utt. *nōdmann:* 1701, 1710 Norman, 1725, 1801 Nordman. Jfr n:o 1 *Nordman* i Nä. Norrnäs och n:o 1 *Söderman* i Pö. — Lokala gårdnamn: *tallsku-janne* (Tallskog-Janne) på *benttas-bakkan; hattas*.

14. **Sten,** utt. *stēn:* 1701, 1710, 1749 Steen, 1774, 1801 osv. Sten. Jfr msv. personnamnet *Sten* hos Lundgren-Brate s. 241

Digitized by Google

och där anf. talrika ortnamn bildade med detta personnamn. — Lokala gårdnamn: 1) *ī̆sakas*, 2) *mā̆ttas* (= Mårtens), 3) *sȳmos* (= Simons).

15. **Sved,** utt. *svēd:* 1701 Swedh, 1710, 1774 Swed, 1801 osv. Sved. Jfr msv. (Söderwall) *svi̯þ*, *swedh* f. o. n. 'svedja, svedjeland'. — Lokala gårdnamn: *āstu*, *skräddas*.

16. **Vägare,** utt. *vēgar:* 1701, 1710, 1801 osv. Wägare. En yrkesbeteckning: av msv. vb. *vägha* 'väga, avväga' m. m. (Söderwall). — Lokala gårdnamn: 1) *grāns*, 2) *sāne-mattas* (inflytt. från *Sānemåsan*, *Saari-neva-mossen).

Senare tillkomna hemman:

17. **Köpings,** utt. *tjöpiŋg* (kyrkoherde- och f. d. kapellansbol): 1774 Kiöpings, 1917 Köping. Jfr fsv. (Schlyter, Söderwall) *köpunger* (*kaupungr*, *köping*) m. 'saluplats, stad (köping)' samt det härav lånade finska *kaupunki* 'stad'.

18. **Enlund,** utt. *ēnlund:* 1774, 1801 Enlund (klockarbol).

19—21. **Sidbäck,** utt. *sī̆bäkk:* 1774, 1801 Sidbäck. Om detta bäck-, gård- och bynamns bildning se del I s. 73, 216. — Lokala gårdnamn: *ōwbakk* o. *ōwstrānd* (= Åback, Åstrand).

22. **Bränfors,** utt. *brännfåss:* 1774, 1801 Bränfors. Lokala gårdnamn: *bränn-jukka*, *bränn-mikk* m. fl. Gårdarna bel. å *brännbakkan*.

23. Nojärvi, utt. *nūjärv:* 1774, 1801 Nojerfvi. En finsk namnbildning: *Nuolijärvi* 'Pilsjö' (1734 Nohljärvi, se I s. 560). Gården ligger i västligaste hörnet av Pörtom vid sydänden av Nuolijärvi sjö.

24. **Höglund,** utt. *hōglund:* 1774, 1801 Höglund. Lokalt gårdnamn: *lāplonn* av fi. **Laakaluoma* 'Lågbäck'. Sydligaste gården i Pö.

25. **Burman,** utt. *būrmann:* 1774, 1801 Burman. Jfr fsv. (Schlyter) *būraman* m. 'borgare'. — Lokalt gårdnamn: *prinnsin* l. *prinnsas* (jfr n:o 5 i Nä., Gottböle).

26. **Johannesdal,** utt. *juhannesdāl:* 1801 Johannesdahl. — Lokalt namn: *nȳmans* l. *nȳmannas*. Gården bel. i nordligaste delen av Pö.

27. **Dalbo,** utt. *dālbo:* 1801 Dahlbo. Gården bel. å *dālbakkan*. Jfr fsv. *dalbo(e)* m. 'dalbo, dalslands invånare' (Schlyter). — Lokala namn: 1) *sȳmunas*, 2) *pāras*, 3) *sväivarin* l. *-inas* (jfr sv. dial. Öb. *sveva*, dial. *sväiv* sv. vb. 'driva l. blåsa i virvlar, om rök' Vendell s. 978).

28. **Norrback,** utt. *nårrbakk-mikk* osv.: 1801 osv. Norrback. Jfr n:o 26 i Övermark.

Digitized by Google

29. **Nordbäck,** utt. *nūbäš:* 1801 Nordbäck. Gården bel. vid en bäck.

30. **Björknäs,** utt. *björknäs:* 1801 Björknäs. Lokalt namn: *staffas.*

31. **Högbacka,** utt. *höbakk:* 1801 Högbacka. G. bel. å en backe.

32. **Björndal,** utt. *björndāl:* 1801 Björndahl. — Lokalt namn: *rainebättjin* av fi. **Raja-neva-* 'Gränsmoss-'.

33. **Rönholm,** utt. *rönnhålma:* 1801 Rönholm. Å en backe.

34. **Högdal,** utt. *högdāl:* 1801 Högdahl. — Lokalt namn: *krisstäfferas.*

35. Kajana, utt. *kajane* l. *kaijane:* 1801 Cajanå. Skogsskifte (stor mosse). Av fi. *kaija* 'fiskmåse' och *neva* 'mosse'.

36. **Västerback,** utt. *vesstä(r)bakk:* 1805 Wästerbäck, 1810 Wäſterback. Bel. å en backe.

37. **Hällbacka,** utt. *hellbakkan:* 1805 Hällbacka. Å en backe.

38. **Österback,** utt. *östtärbakk:* 1805 Öſterbacka. — Lokalt namn: *sāne* (av fi. **Saari-neva* 'Ömosse').

39. **Söderback,** utt. *södärbakk:* 1810 Söderback. — Lokalt namn: *laŋgås* 'Långås'.

40. **Svarvar,** utt. *svarrvar:* 1917 Svarfvar. Av msv. (Söderwall) *svarvare.*

41. **Aspholm,** utt. *asphålm:* 1917 Aspholm. Å en backe.

42. **Råholm,** utt. *ruhålms-matt:* 1917 Råholm (dial. *rōwhålm*). Å Backe.

43. **Alholm,** utt. *ālhålm:* 1801, 1810 Ahlholm (f. d. n:o 40 i Ö. Mal.). Å backe. — Lokala gårdnamn: *mānelas, markkusas, rībakk.* En släkt i Pö. kkby bär namnet *Fratt* l. *Krönings* (jfr n:o 18 Fratt i Övermark). År 1701 innehades ett h:n i Pö. av en viss Maria *Lijten.*

Petalaks kapell,

utt. *petulaks,* inbyggarne: *petulakksan.*

Namnformer före 1540: 1480 Peetholax, 1491 Petalaxby, Petulax, 1504 Petalax by, Petelax by, Petulax by (Haus. saml.).

Jordeboksformer (Satak.-Österb.): 1546 (n. 1927), 1552 (n. 1952) Petelax, 1553 (n. 1956), 1554 (n. 1969) Pätolax, 1556 (n. 1987) Pätulax, 1620 (n. 4936) Pethelax, 1710, 1725 osv. Petalax. — Av fi. **Peto-laksi, Peto-lahti* 'Rovdjursvik'.

Digitized by Google

Gammelby, utt. *gamälbȳin* l. *tjörkbȳin:*

1. **Smeds,** utt. *smess-vāner* osv.: 1701 Smeds, 1710 Smess, 1725 Smedz, 1749 Smed, 1801 Smeds. Jfr n:o 2 i Tjöck (Krist. landsf.), n:o 5 i Nä. Finnby. *Smed* möter redan på 1500-t. som släktnamn i Must. o. flerst. i Öb. — Lokala namn: *pimmas, ērkas, ērkmass.*

2. **Frans,** utt. *frans-jossas, -mᵘårtinas, — i bakkan:* 1701, 1710 Frans, 1749, 1801 Frants. Jfr n:o 8 i Nä., Norrnäs. — Lokalt namn: *gräven* (gården uppkallad efter en gyttjepöl), husbonden: *gräva-kāl.*

3. **Jut,** utt. *jūt, jūtinas:* 1701 Juuth, 1801 Juut. Sannolikt av fsv. personn. *Jut(e)* hos Lundgren s. 139 f. (se del I s. 216). Jfr n:ris 25—26 i Lpfj. kkby. — Lokala namn: *tjȳlas* (husbonden: *tjȳlin*), *ēmausas, stōr-gröus* (se n:o 4).

4. **Finne:** 1701 Finn, 1710, 1810 Finne. I Must. o. flerst. i Öb. redan c. 1550 ss. släktnamn. Jfr n:o 11 i Nä. Norrnäs. — Lokala namn: *gröus* l. *liȧlgröus,* gen. sg. av sv. dial. *gröut* (= isl. *grautr*) eg. 'massa av småpartiklar', här 'småsten' = *gryt,* se u. Grötskär i del I s. 219, 337, 509. Gårdarna *Gröus* (Stor- o. Lill-gröus) ligga i en stenig hage.

5. **Tors,** utt. *tōrs-* l. *tōss-ērkas, -mattas:* 1701 Thurs, 1710, 1774 Tors, 1725, 1801 Tohrs. Av personn. *Thord.* Jfr n:ris 19, 20 i Övermark. — Gårdarna ligga strax nedanför kyrkan och tros vara de äldsta i byn.

6. **Båsk,** utt. *båsk-hekkas, -mattas* (även *hålm-jossas* osv.): 1701, 1801 Båsk. Jfr n:o 2 i Lappfj. (Dagsm.), n:o 5 i Ko. (Harrstr.) samt bynamnet *Påskmark* i Krist. landsf.

7. **Grägg,** utt. *gräddjas-gābrelas, -jūsepas, -uppistu, -frammstu* (*frammstu-kāl* o. *frammsturin*): 1701 Greggs, 1710, 1749 Grägg, 1774, 1801 Gräggas. Av *Gregorius.* Jfr n:o 6 i Nä. (Kåtnäs).

8. **Säbbas,** utt. *sebbas-ērkas, -mattas, -jåssas* (*jåssasin, jåssasinas, ērkasinas, anttasinas*), f. d. Jut: 1710 Juts, 1725 Juuth, 1801 Juut. Av personn. *Sæb, Sæbbe* (Lundgren-Brate s. 256). Jfr *Säbbfolk* i Ko. (Moikipää) samt n:o 3 ovan.

9. **Höstman,** utt. *höstmann:* 1701 Hösman, 1710 Höſsmans, 1774 Höösman, 1810 Hösman, 1917 Höstman. Oklart ursprung. Lokala namn: *blanndas-ērkas, -īsakas* l. *uppistu* o. *neristu.*

10. **Spärring,** utt. *späriŋgs:* 1701, 1710, 1725 Sperring, 1774, 1801 Spärring (milit. bost.). Av sv. dial. Öb. *spärring* m, 'hök, ish. sparvhök' (Vendell). Jfr gårdn. *Sperrings* i Kyrkslätt, Nyl. Om det fsv. *Spærringe* Ög. annorlunda hos Hellquist. Sv. ortn. på -inge s. 139, 200.

11. **Fant,** utt. *fanttas-mattas, -kālas, -jūsepas, -poykas*

Digitized by Google

(*poik* = 'ende sonen o. arvingen i gården, ant. utan l. med systrar som skola utlösas', enl. lektor Isak Smeds): 1710 Fantt, 1725 Fanth, 1749, 1801 Fant. Av fsv. *fanter* 'landsstrykare', redan u. medeltiden ss. tilln., se Söderwall, Ordb. o. Hellquist, Fsv. tilln. s. 104.

12. **Prost,** utt. *prōst:* 1701, 1710, 1749 Probst, 1801 Prost. Av fsv. *provast(er)* 'förman inom kyrkan, domprost'. Även ss. tillnamn (Hellqu., Fsv. tilln. 105). Lokala namn: *gamäl-smess, liil-smess, smess i bakkan* l. *smess-anttas, -jåssas* osv.

13. **Rusk,** utt. *rusk-hekkas, -jåssas* (*dali, klåkkas, nȳjäss* = Nygärds, *nöutnäsbakkan, nöut* = 'nötboskap'). Jfr n:o 8 i Ko. Från Hiiripelto by i L. Ky. nämnes 1606 (n. 4846) en Oluf Rusku.

Senare tillkomna namn:

14. **Johannesberg** (kapellansbol), ett nybildat namn, vanl. *prästgᵘårlin.*

15. **Träskbäck,** utt. *treskbäkk:* 1801, 1810 Träskback. Skogsby invid ett flertal träsk: *fiskträstje, liilträstje, stōrträstje, steinträstje, šinntjōllärm* ('Skinnkjortelärm').[1])

16. **Mamrelund,** utt. *māmbrin* l. *gräddjas:* 1801, 1810 Mamrelund. En skogsgård, f. d. n:o 20. Namnet är bibliskt. Enl. 1. Mos. 13: 18 egde Abram vid Hebron ett Mamrelund benämnt tjäll och byggde Herranom där ett altare.

17. **Granberg,** vanl. *lāŋgbakkan:* 1801, 1810 Lotlax (= n:o 17). Se Nyby, n:o 2.

18. **Långbacka,** utt. *lāŋgbakkan:* 1801, 1810 Bjurnäs (= n:o 18). Se n:o 4 i Nyby.

19. **Hultholm,** utt. *hulthålmin:* 1801, 1810 Ågren (= n:o 19). Se n:o 5 i Nyby.

N y b y by, utt. *nȳbȳjin,* ett nyare namn (ännu ej 1810).

1. **Ribacka,** utt. *rībakkan:* 1801, 1810 Riback (f. d. n:o 14 i Pet.). Sms. av *ria* o. *backe.* Lokala namn: *rībakk-smedinas* (enl. uppg. fr. Dalarna i Sverge), *-īsakas* osv., *dāl-mattas, jānērikas* osv.

2. Lolaks, utt. *lōlakks:* 1801, 1810 Lotlax, f. d. n:o 17 i Pet. Av fi. **Lōto-, Luotolaksi* 'Skärvik'. Lokala namn: *lōlaksgābrelas, -villeas, maras, pellas,* bel. alla ovanom den s. k. Lōmossen (eg. Luoto-mossen = 'Skär-mossen'). Här finnes ängen *Hukta* (fi. *huhta* 'äng').

---

[1]) En man skulle enl. sägnen så djupt sjunkit in i detta träsk, att endast ärmen av hans skinnkjortel stuckit upp över vattenytan, varav namnet.

Digitized by Google

3. **Åmossa,** utt. *ᵘåmåsan:* 1801, 1810 Åmåſa. Gårdarna bel. vid övre delen av Petalaks å, jfr del I s. 77. Lokala namn: *ᵘåmåss-mattas, -kālas; skått-janneas* osv.

4. **Bjurnäs,** utt. *bjūros:* 1801, 1810 Bjurnäs (f. d. n:o 18 i Pet.). Ellips av *bjurnäs* + gårdn.-suff. *-os,* se del I s. 76, jfr n:o 4 i Ko. (Taklaks). Fno. *bjórr* m. 'kilformigt stycke', sv. dial. Finl. *bjur* 'nedre del av båts l. fartygs framstäv' (Vend.) föreligger väl icke här.

5. **Ågren,** utt. *ᵘågräinan* 'Ågrenarna': 1801, 1810 Ågren (f. d. n:o 19 i Pet.). Jfr del I s. 77. Lokala namn: *ᵘågräinsanttas, -mikkas* etc.

6. **Österback,** utt. *österbattjin:* 1801, 1810 Öſterback, f. d. n:o 21 i Pet.

7. **Västerback,** utt. *vesstärbattjin:* 1801, 1810 Wäſterback, f. d. n:o 22 i Pet.

8. **Söderback:** ej ännu 1810. Lok. namn: *finnbakka.*

9. **Österholm,** vanl. *tallmåsan* (sista gården mot Pörtom): 1801, 1810 Österholm, f. d. n:o 26 i Pet.

10. **Rivall,** utt. *revāl:* 1801, 1810 Riwall, f. d. n:o 25 i Pet. Lokalt namn: *vītala.*

Malaks socken,

sv. utt. *mālaks,* fi. *Maalahti.*

Namnformer före 1540: 1491 Malax by och Madelax by, 1504 Madelax by (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Yttermalax, 1544 (n. 4532) Öffvermalax, 1546 (n. 4534) Malax, 1548 (n. 4534 b) Öfuermalax, — (n. 4534 e) Yttre malax by, Öffremalax — (n. 4534 f) Öffuermalax, Yttermalax, 1550 (n. 4540) Öffuermalax, 1620 (n. 4936) Öfvermalax, Yttermalax, 1710, 1725 Malax sockn, ơ. s. v.

Det finska ortnamnets ursprungliga form är **Madelaksi* (jfr beläggen av 1491 o. 1504) = 'Lak-vik', varav sv. **mad(e)laks, mālaks:* ett fi.* *Maa-laksi* 'landvik' skulle givit ett sv. **mālaks.*

Övermalaks by, **Överby,** utt. *övärmālaks, övärbȳ* (se ovan).

Hemmanen:

1. **Ture,** utt. *tūre:* 1701, 1710 Ture, 1725 Tuhre, 1749 Tuure, 1774, 1801 Ture. Kallades förut *Jopmans,* t. ex. 1683 (nu *jåpp-*

Digitized by Google

mas), väl av *Jåp* + *Mangs* 'Magnus'. Redan år 1543 (n. 4531) uppträder en viss *Per Ture* i det till Malaks angränsande Laihela, en Eric Ture år 1546 (n. 4534) i Kyro. Jfr fsv. personnamnet *Thure* hos Lundgren-Brate s. 276. — Lokala gårdnamn: *pärjus* l. *päris-grēnde, jåpmas grēnde.*

2. **Röj,** utt.*röy-gåla:* 1543 (n. 4531) Per Röö, 1546 (n. 4534) Michel Röy, 1549 (n. 4536) Per o. Michill Röö, 1550 (n. 4539) Michil Röö, 1640 Röias, 1725—40 Reijas l. Röj (Mal. kkböcker), 1701 Röij, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 (jordeböcker) Röije. Jfr msv. personnamnet *Røe* i ortn. *Røya stodum* (1333) hos Lundgren-Brate s. 211. Från Birkala invid Tammerfors (Finl.) anföres i Hausen III s. 50 år 1433 en syneman Lars *Reija.* Identiskt väl med sv. dial. Finl. fågelnamnet *rö* (*röyj*) n. o. f. 'tjäderhona' (Vendell, Ordb. s. v.). — Lokalt namn: *Paksal-*(Pako-salo) *grändeŋ,* utt. *pakkša-grēnde.*

3. **Stolpe,** utt. *stålppas:* (jordebb.) 1701 Stolpp, 1710, 1725 Stolpe, 1749 Stålppe, 1774 Stålpe, 1801 osv. Stolpe; Mal. kkböcker: 1605, 1640 Stolpas. Jfr fsv. tillnamnet *Stolpe* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 99.

4. **Fogde,** utt. *fōdas:* Mal. kkbb.: 1640 Fogdas; jordebb.: 1701, 1710 Fougde, 1725, 1774, 1801 Fogde; av fsv. *foghate, fogete, foithe, fogudh, fogd* m. 'ståthållare, fogde, herre, husbonde' (Söderwall); i Öb., Mustasaari nämnes år 1544 (n. 4532) en viss Jöns *byfougt.* Lokalt namn: *sĭmas.*

5. **Ström,** utt. (hsv.) *strömm:* 1710, 1749, 1774, 1801 Ström. — Gårdarna belägna i *vīasgrēnde* nära Malaks å. Lokalt namn: *matus-gåla* (1683 Matols i Mal. kkb., 1701 (jdb.) Matohls, av *Matt* + *Ole*).

6. **Gästgivar,** *jeŝjivas:* 1701, 1710, 1774 Giästgifwars. — Gården bel. i *vīasgrēnde.*

7. **Båtman,** utt. *bātmans:* 1701 Båtman, 1710, 1725 Båtzmans, 1749 Båtzman, 1774, 1801 Båtman. Av msv. (Söderwall) *bātsman* 'båtsman, matros'. — Lokalt namn: *barrbusgåla* (1583 Mal. kkb. Barbros gård), jfr *Barbro* vidua å 1540- och 1550-talen i Mustasaari, Kyro och flerstädes i Öb.

8. **Svevar,** utt. *ŝväivas:* 1701 Swefwar, 1710 Swarfwar, 1725, 1749, 1774 Swäfwar, 1801, 1810 Svefvar, Mal. kkbb. 1725—40 Svefvars. Se u. n:o 27 i Pö. Till sv. dial. Mal. *sveva* (*sväiv*) sv. vb. 'driva l. blåsa i virvlar (om rök)', *svävog* 'svävande, obestämd' Vendell, Ordb. s. vv. — Lokala namn: *tunntas* ('Tomtas') o. *hinndās* ('Hinders': jfr Olof *Hinrichs* 1640 i Mal. kkb.).

Digitized by Google

9. **Bro,** utt. *brō:* 1701, 1710, 1725 Bro, 1749, 1801 Broo, 1774 Bro; Mal. kkb. 1725—40 Broo. Av subst. *brō* f. 'av stockar, stenar l. dyl. byggd väg l. passage, särsk. bro (över vatten)', Söderwall. — Lokalt namn: *laşkäs-gåla* (1683 Mal. kkb. Lasse Grels gård).

10. **Baddar,** utt. *baddas:* 1640 (Mal. kkb.) Baddars, 1701, 1710, 1725, 1749, 1774, 1801 Baddar. Jfr nsv. *baddare,* dial. Finl. *baddars* oböjl. adj. 'rackare', *badd-huggare* 'vildbasare' (Vendell, Ordb. s. v.). — Gårdarna bel. i *hāvras-grēnde.*

11. **Fiskar,** utt. *fisskas:* 1628 (Mal. kkb.) Fiskas, 1667 Fjäskas (Aspelin), 1701, 1710 Fiſkar, 1725 Fijſkar, 1749 Fiskar, 1774, 1801 Fiskars. Gårdarna bel. i *hāvras grēnde.* — Lokalt namn: *bässis* ('Berses'), av msv. personnamnet *Bærse, Berse* hos Lundgren s. 43.

12. **Vias,** utt. *vīas-grēnde* (o. *veyjas*): 1549 (n. 4536) Benctt wian, 1559 (n. 4605) Oleff vian, 1683 (Mal. kkb.) Storwias gård, (jordebb.) 1701, 1710, 1725, 1801 Wijas. Närmare om detta namn del I s. 78 ff. — Lokalt namn: *siŋgbäŋgs gåla* (1683 Mal. kkb. *Simon Bengts gård*).

13. **Gullman,** utt. *gumas-grēnde:* 1549 (n. 4536) Tord *Gudmundson,* 1550 (n. 4540) Tordh *Gudmundson* i Ö. Mal., 1550 (n. 4541) Tord *Gudmarson* ib., 1640 (Mal. kkb.) Gulmas gård, 1701, 1710, 1801 Gullman. Ombildat av fsv. *Gudhmar* l. *Gudhmund* (Lundgren s. 75). Jfr fsv. *Gudhbrand* o. *Guldbrand* (ibid. s. 73).

14. **Falur,** utt. *falus:* 1640 Fallors gården (Mal. kkbok), 1710, 1725 Falur, 1749 Fahlur, 1774, 1801 Falurs. Motsvarar sannolikt ett hsv. **Fall-örs:* jfr *Fall-skär, -träsk, -kärr, -back* o. a. österb. namn, däri f. leden utgöres av ordet *fall* 'plats, varå skog är fälld till svedjande', varom se del I s. 261, 351. Senare leden *-or(s)* representerar den i svagton till *o* (*u*) försvagade samnordiska diftongen *ou* i ordet *ör,* dial. *öur* = 'stengrund m. m.', se del I s. 309 ff. och jfr Noreen, Aschw. Gr. § 81: 2. Är denna namntydning riktig — och därför talar formen *Fallors* i Mal. kkb. av år 1640 —, härstammar namnet från den mycket avlägsna tid, då Malaks-viken nådde upp till denna trakt. Om en forntida skärgård erinra även sådana gårdnamn i den närmaste omgivningen som *Paksal*-gränden i norr (av fi. *pako* 'tillflykt' l. *pakka* 'backe, höjd' + *salo* 'skogsholme'), *Kråknäs* och *Pilkar* (av fi. **Pihlaja-kari* 'Rönnskär') i söder.

15. **Jönn,** utt. *jönn-gåla:* 1683 (Mal. kkb.) Jönnas gård, 1701 Jön, 1710, 1801 Jönn. Jfr n:o 26 Jönni i Ilm. Kauhajoki samt personnamnen *Jöns* och *John.*

Digitized by Google

16. **Knös,** utt. *knöus-grēnde:* 1683 (Mal. kkb.) Knus (läs: Knös) gård, 1701 Knÿs (!), 1710 Knŭs (!), 1725 Knös (ändrat av Knus), 1749, 1774, 1801 Knös. Jfr n:o 22 Knös i Nä. Ö.-Yttermark.

17. **Sten,** hsv. utt. *stēn:* 1701, 1710, 1725 Steen, 1774, 1801 Sten. Jfr n:o 14 Sten i Pö. — Lokalt namn: *pă̄vas* (= Mal. kkb. 1667 Ytre och Öfre Påfwals gård).

18. **Påvs,** utt. *pāvs:* 1701 Påf, 1710 Påff, 1725 Påf, 1774, 1801 Påfs; Mal. kkb. 1725—40 Pååf. En fi. lånordet *Paavo* 'Paul' motsvarande förkortning av sv. *Påfwal,* jfr under n:o 17 samt fi. *Paavali* av fsv. *Pāwal* 'Paul'. Eller föreligger här fsv. *pāve,* isl. *páfi* 'påve' ss. tilln.? Lokalt namn: *grannas.*

19. **Smulter,** utt. *smulttär-matt:* 1701 Smulltron, 1710, 1725, 1774 Smultron, 1801 Smulter; Mal. kkb. 1627, 1725—40 Smultronbacka l. Smoltron-. Namnet är, synes det, en förkortning av *Smultron-backa.* Om besl. namn se Hellquist, Fsv. tilln. s. 97 f. — Lokala namn: *pilkkaris* (av *Pilkar* nedan o. *lā̆ris* (*Lars*).

20. **Berg,** utt. *bärg:* 1710 Bergh, 1801 Berg.

21. **Halvar,** utt. *hă̄lvas:* 1683 (Mal. kkb.) Halfvardz gård; 1701, 1801 Halfwar. Gen. sg. av fsv. personnamnet *Halvardh,* »rätt vanligt, särdeles i norra Sverge» (Lundgren s. 94). Jfr Jöns *Halffuarsson* nm. i Must. redan 1440 (Hausen III).

22. **Erkus,** utt. *erkkus:* 1683 (Mal. kkb.) Erkus gård; 1701 Erkus, 1710 Erckas, 1725, 1801 Erikas. Av personn. *Erik,* avlett med suff. *-us.*

23. **Udd,** utt. *ă̊ddas:* 1701, 1725, 1801 Udd. Jfr n:o 4 Uddfolk i Lappfj., Uttermossa by. I 1667 års Mal. kkb. *Nya Paksal.*

24. Paksal, utt. *pakkšagrēnde:* 1640 (Mal. kkb.) Paxal; 1701, 1710, 1725 Packsall, 1774 Paxal, 1801 Paxall. Av fi. **Pako-salo* l. **Pakka-salo,* se u. n:o 14.

25. **Styris,** utt. *stÿ̆ris-gă̄la:* 1701 Styris, 1710 Storis, 1725, 1774, 1801 Styris. Skulle enligt en Malaks-sägen återge ett äldre *Styrmans.* Då denna namnform emellertid ej anträffats i någon urkund, har man möjligen att förutsätta ett fsv. personnamn på *Styr*(-) som utgångsform: *Styr, Styrbiorn, -fast, -ger, -kar, -løgh* (Lundgren-Brate s. 247 ff.).

26. **Sved,** utt. *svēd:* 1640 (Mal. kkb.) Yter och Öfver Storsvedan (= 'Storsvedarna'), 1701 Swedh, 1710, 1801 Sved. Av msv. *svi̯þ* f., pl. *swidhiar,* 'svedjeland', jfr n:o 15 Sved i Pö.

27. **Kråknäs,** utt. *krāknesbakka, krākbakka:* 1701, 1725, 1749 Kråcknäs, 1710, 1801 Kråknäs. Förleden utgöres av ordet *kråka* eller kanske av ett dialektiskt *krăk-*: jfr sv. dial. Finl.

Digitized by Google

krocka sig 'småningom arbeta sig fram', no. dial. *krǫ̈ka* vb. 'bøie sig samman, krumme ryggen' (Vendell, Ordb. 492). Skrivningen *Kråck-* för *Kråk-* är dock måhända blott ortografisk. — Lokalt namn: *storrbakka.*

28. Pilkar, utt. *pilkkas:* 1619 (Mal. kkb.) Pilkars gård, 1701, 1710 Pillkar, 1725 Pilkar, 1774, 1801 Pilckar. Av fi. **Pihlajakari* 'Rönnskär'. (Ett skär ben. *Rönnskär* finnes i Mal. skärgård). Gårdarna belägna å *masusbakka.* Förleden i sistsagda namn föreligger i *Massus* av år 1701—1810 samt i något avvikande form i *Öfre Massas gård* 1621 och *Ytre Massas gård* 1640 (se n:o 31). Den återgår möjligen på en med gårdnamnssuffixet *-us* (*-as*) utbildad gen. sg. **mars* av ordet *mar* m. 'fjärd m. m.' (se del I s. 226) och syftar i så fall på den forna Malaksfjärd, varom vi ha andra språkliga minnen i *Pihlajakari-skäret, Kråknäsbacken och Fallor-ören (jfr n:o 14 ovan).

29. **Nyman,** utt. *nȳmansbakka:* 1701, 1801 Nyman.

30. **Stor,** utt. *stōr:* 1701 Stoor, 1710 Storis, 1725, 1801 Stor. Jfr n:o 12 *Stor* i Pö. Om fsv. tillnamn bildade på adjektiv se Hellquist, Fsv. tilln. s. 102. — Lokalt namn: *antbägg-* (*ambägg-*) *villin;* jfr *Antbägg gård* i Mal. kkb. 1639, uppkallad efter en viss *Ant-Bägg* = 'Antes-Brita'.

31. **Marsus,** *Massus,* utt. *masusbakka:* 1621 Öfre Massas gård, 1640 Ytre Massas gård (Mal. kkb.), 1701, 1710, 1725, 1774 Maſus, 1801 Maſsus, 1805, 1810 Maſsus. Närmare under n:o 28.

32. **Lågas,** utt. *lāgas* o. *lăas-gāla:* 1619 (Mal. kkb.) Låas gård, 1701, 1725, 1774, 1801 Lågas. Namnet återgår möjligen på ett fsv. *lō* f. 'sank äng, vid vatten liggande äng, låg strand nedanför en höjd', blott i ortnamn (Söderwall, Ordb.), men har i så fall undergått ombildning efter adj. *låg.* Fi. adj. *lauha* 'fuktig', som bl. a. ingår i *Lauha-luhta* (starräng i grannsoçknen Laihela), har möjl. framgått ur detta nordiska subst. (se Saxén, Den sv. bos. hist. I s. 206). Lågas gårdar ligga å ängsmark.

33. **Smeds,** utt. *smess-bakka:* 1701, 1725 Smedh, 1774, 1801 Smed. Jfr n:o 1 Smeds i Pet. — Lokalt namn: *Hinders* (*hinndäs*).

34. **Storm,** utt. *stårrmas:* 1701, 1801 Storm. Jfr till bet. n:o 8 Dunder i Pö.

35. **Stav,** utt. *stăvas:* 1628 (Mal. kkb.) Staffas, 1701, 1710, 1801 Stafwas. Jfr fsv. personnamnet *Stave* (Lundgren-Brate s. 241).

36. **Minders,** utt. *minndäs:* 1701 (saknas), 1710 Mindre, 1725 Minder, 1774, 1801 Minders. Av fsv. komp. *mindre* 'mindre, sämre, yngre' (Söderwall).

Digitized by Google

37. **Perjus,** utt. *päris:* 1683 (Mal. kkb.) Perjös gård, 1701 Peris, 1710 Pehris, 1725 Perius, 1774, 1801 Perjus. Sms. av personnamnen *Per* och *Jusse.*

38. **Dala,** utt. *dali-bakka* l. *-gā̆la:* 1640 (Mal. kkb.) Dala gården, 1701, 1710, 1725 Dahla, 1774, 1801 Dahl. *Dala* är gen. pl. av subst. *dal* m.; uttalet *dali-* återger ett försvagat *dale-* med *e* av *a.*

39. **Norrgård,** tidigare *Mara,* utt. *mă̆ras:* 1701, 1710 Maras, 1725 Mahras, 1774, 1801 Mara. Av sv. dial. Finl. *mara* (**mare*) svm. 'sank äng', se del I s. 231.

Senare bildade hemman:

40. **[Ahlholm,** se n:o 43 i Pö.] **Granholm,** utt. *granhā̆lma,* f. d. n:o 42 i Ö. Mal. (1801, 1805, 1810 Granholm).

41. **Erikslund,** vanl. *stoš̆ögā̆la:* 1801, 1810 Ericslund, Eriks-. Bel. vid Storsjön.

42—44. **Svarfvar, Aspholm, Råholm** överförda till Pö. under n:ris 40, 41, 42 (se ovan s. 65).

45. **Helenelund,** se del I s. 81: 1801, 1810 Helenelund. Senare överfört till Solv. Uppkallad efter Helene-mossen, även benämnd *häljumåsa* d. ä. Heligå-mossen, på finska (enl. häradsk.) *Helineva* d. ä. **Helgvin-neva.*

Hemmanen **Björknäs, Björndahl, Rönnholm** år 1797 överförda till Pö. (se där under n:ris 30, 32, 33).

År 1544 (n. 4532) nämnes en Anders *Packan(en),* år 1548 (n. 4534 f) även en Lasse *Loija* = (Löja) i Ö. Mals.

Yttermalaks by, **Ytterby,** utt. *ȳtärmā̆laks, ȳtärbȳ* (se ovan).

Hemmanen:

1. **Tuv,** utt. *tūvas:* 1605 (Mal. kkb.) Tufvas, 1701, 1725 Tuf, 1774, 1801 Tuuf. Jfr msv. personnamnet *Tuve* (Lundgren-Brate s. 285).

2. **Bånn,** utt. *bånnas:* 1607—12 (Mal. kkb.) Bonnas gård, 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Bånn. Sannolikt av ordet *botn* i bet. 'det innersta av en vik' (se del I s. 208 f.). Nummern omfattar tvenne särskilda gårdgrupper: *Bränn-bånn* i 'Bränna*n*' (*bränno*), nu c. 4 km. från kusten och *Ut-bånn* vid kusten. Som senare kompositionsled har *-botn* regelrätt givit **-boǫn* och *-bonn,* liksom fallet var i de svergessvenska sjönamnen *Fillbon, Karbon, Tibon;* se om dessa Hellquist, Sjön. 1: 118, som även hänvisar till no. gårdnamnen *Spærreboln* (utt. *spærrbånn*) och *Fløisbonn.* Gårdarna Bonn i Mal. ligga å tillandningsmark s. o. ån.

Digitized by Google

3. **Köping,** utt. *tjōpiŋgs grēnde:* 1701, 1710 Kiöping, 1725 1749, 1774, 1801 Ländzman (Länsmans). Eg. en vid den gamla strandvägens och byvägens korsning belägen mindre by, som redan 1866 (J. R. Aspelin, Suomi II: 6, s. 135) omfattade 10 gårdar. Jfr n:o 17 i Pö.

4. **Nordman,** utt. *nōdmann:* 1701, 1710 Norman, 1725, 1801 Nordman. Jfr n:o 13 i Pö. — I talspr. vanl. *ērkmas* (1614 i Mal. kkb.: Erick Mars gård).

5. **Herrgårds,** utt. *härrgoss:* 1614 (Mal. kkb.) Herrgården, 1701 Herrgåhls, 1710 Härgåhls, 1725 Härgårdz, 1774 Herrgårds osv.

6. **Alskogs,** utt. *ašku*s*:* 1614 (Mal. kkb.) Aleskoghen, 1701, 1710 Ahlſkogs, 1725, 1774, 1801 Ahlskog.

7. **Svens,** utt. *svännas:* 1605 (Mal. kkb.) Swennas, 1701, 1710, 1725 Swen, 1774, 1801 Sväns. Jfr n:o 1 i Nä. Ståbacka.

8. **Fogde,** utt. *fōdas:* 1610 (Mal. kkb.) Fogde, 1701, 1710 Fougde, 1725, 1801 Fogde. Jfr f. ö. n:o 4 i Ö. Mal.

9. **Skinnar,** utt. *stjinas:* 1549 (n:o 4536) Morten skinnare i Y. Mal., 1610 (Mal. kkb.) Skinnas, 1701 Skinnare, 1710, 1725, 1774, 1801 Skinnar. Jfr n:o 16 i Nä. Finnby.

10. **Kull,** utt. *kullis:* 1701, 1810 Kull; 1725—40 (Mal. kkb.) Kullas. Av subst. *kulle* m. 'höjd' eller msv. personn. *Kulle* (Lundgren s. 156).

11. **Mattlar,** utt. *mattlas:* 1667 (Mal. kkb.) Mattila; 1701, 1710, 1725, 1801 Mattlar. Sms. av personnamnen *Matte* och *Lar(s).* *Mattila* av år 1667 är förfinskning. Jfr n:o 6 i Pö.

12. **Broman,** utt. *brōmann:* 1701 Brooman, 1710, 1801 Broman. Jfr fno. *brúarmaðr* m. 'Person som er sat til at opfore Bro' (Fritzner[2]). — Lokala namn: 1) *benttas* (Bengtas), 2) 1667 (Mal. kkb.) *Ytre Skrampegård* (J. R. Aspelin, Suomi II, 6: 136 n.): jfr sv. dial. Rietz 598 *skramp,* adj. 'utmagrad, om hästar', *skramper* m. 'mager häst', *skrimp* (i avljudsförhåll. till föreg.) 'mager äng', Finl. Pargas *skramp* adj. 'bister' (Vendell, Ordb.); jfr det till form och bet. besläktade sv. dial. adj. *skarp* 'torr, ofruktbar' i *Skarpslätan* Öb. Repl. (del I s. 500).

13. **Spärring,** utt. *späriŋgs:* 1701, 1725 Sperring, 1710 Sperringh, 1774 Spärring, 1801 Späring; 1620 (Mal. kkb.) *Peras gård* av personnamnet *Per?* Jfr n:o 10 i Pet. — Gårdarna äro belägna å *bränno* ('Brännan'): jfr n:o 28 i Lappfj. kkby.

14. **Udd,** utt. *åddas:* 1701, 1710 osv. Udd, 1725 Udds. Jfr n:o 23 i Ö. Mal. Gårdarna Udd ligga alla å *bränno* 'Brännan', se n:o 13. Halva nummern kallas *hānsas-gāla.*

Digitized by Google

15. **Kas,** utt. *kāsas, kāsas gāla:* 1614 (Mal. kkb.) Kaasas gården, 1701, 1710, 1725 osv. Kaas. Jfr n:o 10 i Pö. Från Mustasaari, som fordom jämväl omfattade Malaks, nämnes år 1440 en viss Klemet *Kasa,* år 1443 en Olof *Kasa* (Hausen III s. 196, 304).

16. **Holm,** utt. *hålmas:* 1701, 1801 Holm, 1725—40 (Mal. kkb.) Hålmas. — *Kas-* och *Holm*-gårdarna ligga n. o. Åminneborg (nära Malaks ås mynning), i skogskanten.

17. **Haga,** utt. *hăga:* 1701, 1801 Haga.

18. **Malm,** utt. *malmas:* 1614 (Mal. kkb.) Malmgården, 1701, 1725, 1801 Malm, 1710 Mallm. Av fsv. *malmber* m. 'sandfält' (Söderwall).

19. **Lång,** utt. *lăŋg:* 1701, 1725, 1801 Lång, 1710 Längs. Jfr n:o 11 i Pö. Från Lappå, Storby nämnes år 1547 (n. 4534 a) en Benct Long, från Lochteå (Maringais) år 1546 (n. 4534) en Per Lång. — Lokalt namn: *Berts-gårdarna* (*bäss-gāla*): jfr 1614 (Mal. kkb.) *Bertols gården* samt personn. *Bærte* hos Lundgren s. 43.

20. **Klockars,** utt. *klåkkasbakka:* 1701, 1725 Klåckar, 1801 Klockars. Jfr n:o 3 i Nä., Kåtnäs.

21. **Orre,** utt. *ărre:* 1701, 1801 Orre, 1710, 1774 Ärre; 1725—40 Mal. kkb. Ärras. Jfr n:o 60 i Östermark och Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokala namn: *tåmasas* o. *viddji* ('Viggen').

22. **Bränn,** vanl. *hagi-gåla:* 1701 Brän, 1710, 1725, 1801 Bränn. Jfr n:o 11 i Övermark. År 1667 kallas gården *Öfre Skrampegård,* jfr n:o 12 i Y. Mal.

23. **Brännback,** utt. *brännbakka:* 1701 Punapä, 1710, 1725, 1774, 1810 Punipä; 1910, 1917 Brännback. *Punapää* är ett finskt namn = 'Rödhuvud'. Gårdarna äro belägna å *bränno,* jfr n:ris 13 o. 14.

24. **Berts,** utt. *bässgāla:* 1710, 1725 Landtmätar Mört, 1749, 1774, 1801 Landtmätars; 1910, 1917 Berts. Jfr n:o 19.

Senare tillkomna hemman:

25. **Majors,** utt. *mayjuri* ('Majoren'): 1774, 1801, 1810 Majors. Belägen vid *Majorsträsk* (del I s. 85, 263). År 1725 nämnes gården som nybygge och en viss Jakob Andersson Major som dess åbo; enligt en lokal tradition skulle gården fått namn efter en husbonde som ofta seglat på Stockholm och på grund därav kallats »Majoren på sjön» (J. R. Aspelin, Suomi II, 6: 137).

26. **Åminne,** utt. *ămis:* 1774, 1801, 1810 Åminne. Den c. 1 km. från Åminne hamnplats belägna gården säges hava uppförts i slutet av 1600-talet av sockneadjunkten Tomas Arenius

Digitized by Google

(Suomi II, 6: 134). Det nuvarande namnet *Åminneborg* torde tillagts densamma i början av 1800-talet.

27. **Granlund** (klockarboställe): 1774, 1801 osv.

28. **Björkas** (kyrkoherdebol) nämnes ej ännu 1810.

Emaus (kapellansbol).

År 1548 (n. 4534 f) nämnes en Anders *Biur* i Y. Mal.

Större gårdgrupper (gränder): jfr Suomi II, 6 (år 1866).

I Övermalaks:

Viasgränd: Vias, Smulter, Gästgivars, Ström och Norrgård hemman.

Knöusgränd: Knös (Knöus), Berg o. Svevar hemman.

Mickelsgränd (namnet ej mer i bruk): Ture, Båtman Jönn, Bro o. Perjus h:n.

Paksalgränd: Bro (delvis), Röj, Gullman, Sten, Påvs, Halvar, Erkus, Udd, Paksal, Styris o. Sved h:n.

Havrasgränd: Baddar, Fiskar, Fogde o. Falur h:n. Detta grändnamn betecknade ursprungligen ett enskilt hemman: i jordeb. n:o 4534 av år 1546 nämnes härifrån en *Staffan Haffre* och i Mal. kkb. på 1600-t. omtalas *Tomas Havers* (?) gård. Namnet är bildat på fsv. ordet *hafre* m. 'havre'; jfr personnamnet *Hafuir* hos Lundgren s. 89.

I Yttermalaks:

Köpingsgränd: Malm, Köping o. Orre h:n.

Koppargränd, nu *kåparbȳji:* gårdarna mellan kyrkbyn och 'Brännan' (*bränno*).

Tuv- och Bonn-gårdar sammanfattas under benämningen *ūtigā̆la* 'utgårdarna' (jfr isl. *útigarðr* m., anv. som gårdnamn, *útgarðar*, m. pl., om avlägsna orter). En grupp gårdar kring kyrkan (Sven, Fogde, Skinnar, Haga, Bränn, Mattlar, Broman) går åter under namnet *åpp i ēnda.* Sistsagda uttryck åsyftar möjligen den forna vik, som avsatt minnen i gårdnamnet *Bonn* (s. 73) och i själva sockennamnet *Malaks*, vilket ju innehåller det finska *laksi* 'vik'. Uttrycket 'ände' är här i så fall en parallell till *Vassorfjärdsändan* i Kvevlaks, *Havändan* i Vörå o. a. namn, om vilka se del I s. 238 f.

Bergö socken,

tidigare *Vargö*, stundom även *Ulvö* (se del I s. 7, 296).

Jordeboksformer m. m., se a. o.

Hemmanen:

1. **Väst,** i dagl. tal *einhālmas:* 1701, 1800 Wäst; 1725—1740 i Mal. kkb. Wästergården.

Digitized by Google

2. **Östman** (*bagastu, sīmus*): 1701, 1710, 1725 osv. Öſtman; 1725—40 Mal. kkb. Öſtgården.

3. **Nyback** (*krišanas* o. *finnis*): 1701, 1710, 1725 Uhrwäder, 1810 Urväder. Jfr msv. (Söderwall) *urvädher* n. 'urväder, yrväder'.

4. **Högbacka,** vanl. *bjönas:* 1622 Mal. kkb. Biörnas gård; 1701, 1810 Biörn. Av personnamnet *Biorn* (Lundgren s. 24).

5. **Back,** utt. *battjis* (o. *mattsi*): 1701, 1725, 1810 Back; 1725—40 Mal. kkb. Backegården.

6. **Gästgivars** (*ösſkus* = ? 'Öskogs' o. *nårrskăt*): 1710, 1725 Gieſtgifwar, 1810 Gästgifvars.

7. **Stark,** i dagl. tal *starttjis* o. *māsinas* 'Mars-' (efter en inflyttad närpesbo): 1710, 1725 Starck, 1810 Stark.

8. **Lång,** i dagl. tal: *anttas:* 1701, 1725, 1810 Lång, 1710 Långh; Mal. kkb.: 1622 Antas gården, 1725—40 Lang. Jfr n:o 11 i Pö., n:o 17 i Y. Mal.

9. **Berg** (*bärrjis*): 1710 Bergh, 1725, 1810 Berg. Jfr n:o 20 i Ö. Mal.

10. **Nyman** (*nỹsstu, rījäss* 'Rigärds'): 1710, 1725, 1810 Nyman.

Försvunna namn: *Mellangården* och *Nybyggars* i Mal. kkb. 1725—40.

Solv socken,

utt. *sålv*, fi. *Sulva.*

Namnformer före 1540: 1440 Solffuo, 1443 Solfwå (Hausen III s. 196, 304), 1504 Solfweby (Öster-Norl. domb.: H. S.).

Jordeboksformer och namntydning: se del I s. 97 f.

Öster-Solv by: 1620 (n. 4936) Sålffuaby, 1623 (n. 4946) Sållfwåby, 1701 Öſterſålfwo, 1710 Öſterſolwo osv.

Hemmanen:

1. **Ryss,** utt. *ryssas:* 1701, 1710, 1774, 1801 Ryss, 1725 Rys. Av ordet *ryze, rysze* m. Ryss, ss. tillnamn (Söderwall).

2. **Tors,** utt. *tōss-sakrias, (-johannesas*): 1701 Thuls, 1710, 1749, 1765 Thols, 1725 Tols, 1774 Tors, 1801 osv. Thors. Av fsv. personnamnet *Thordh*: Lundgren-Brate s. 281 u. *Tole* (jfr österb. *gål* av *gård* osv.). Jfr n:ris 19—20 i Övermark, n:o 5 i Pet.

3. **Näsman,** vanl. *benttas* (av Bengt): 1701 Nessman, 1710 Nääsman, 1801 Näsman. Å gammal tillandningsmark: c. 1—$^1/_2$ km, mot E och NE möta ortnamnen *Giningholm* och *Strandäng.*

Digitized by Google

4. **Buss,** utt. *bussas:* 1701, 1801 Buss. Möjligen av **Buts,* gen. sg. av sv. dial. (Vendell s. 101) *but* m. 1) 'knöl, upphöjning', 2) 'kådig tallstubbe', jfr *But* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 101. Eller av förleden *Bot-, But-* i sms. personnamn ss. *Botmar, Botmund, Botniut, Botulf* (Lundgren s. 33, 41) Jfr n:o 13 i Krist. lfs. (Tjöck), men även sv. dial. Öb. (Vendell 101) *buss* m. 'träkil, som inslås i kvarnstenen m. m.', *buss(e)* i sms. växtnamn ss. *vitbusse* 'vitklöver'.

5. **Snickars,** utt. *snikkas:* 1701 Snickare; 1710, 1725 Snickar, 1774, 1801 Snickars. Jfr n:o 2 i Nä., Norrnäs.

6. **Hemming,** utt. *himisbakkan:* 1701 Hämis, 1710 Hemmis, 1725 Hemmiz, 1774 Hemmings, 1801 Hemming. Av personnamnet *Heming* (Lundgren s. 99).

7. **Genas,** utt. *jęnas:* 1701, 1774, 1801 Genas, 1710, 1725 Gennas. Av ett fsv. personnamn *Ginne, Genne,* kortform av komposita på *Gin-* (Lundgren s. 65). Jfr personnamnstammen *Gain-* hos Förstemann I² 570 f., Schönfeld, Wörterb. s. 98, *Gennböle* i Kimito (Eg. Finl.) och ?? *Kainasto* (**Gainastad-*) i Ylistaro.

8. **Gästgivars,** *jeşgivas:* 1701, 1725 Gieſtgifvar, 1774, 1801 Gästgifvars.

9. **Mara** (vanl. *örrjas*): 1701, 1725 Mahra, 1710, 1801 Mara. Av dialektordet *mara,* se del I s. 232. Jfr n:o 39 i Ö. Mal.

10. **Sassi,** utt. *sasi:* 1701, 1710 Saſi, 1725 Saſzi, 1774 Sasse, 1801 Sassi. Av mlt. ordet *sasse* = *sachse,* jfr fno. *saksar* m. pl. 'inbyggare i Saxland'. Jfr n:o 18 i Nä. Ö.-Yttermark samt lokala gårdnamn i Nä., Pielaks.

11. **Ånäs,** utt. *ānäs:* 1701 Ones, 1710, 1810 Ånäs, 1725 Åhnäs. Gården bel. vid mellersta loppet av Solv å.

12. **Perus,** utt. *päros:* 1701, 1710 Peros, 1725, 1801 Perus. Av mansnamnet *Per.*

13. **Skinnars,** utt. *stjinas:* 1701 Skinnare, 1710, 1801 Skinnars. Jfr n:o 9 i Y. Mal., 'övriga gårdnamn' i V.-Yttermark.

14. **Pått,** utt. *pättas:* 1701, 1710, 1725 osv. Pått. Jfr n:o 8 i Ko., Moikipää.

15. **Övermo,** utt. *övärmŏ, mōas*): 1710, 1774, 1801 Öfvermo, 1725 Öfvermå.

16. **Nedermo,** vanl. *mōmattas* osv.: 1710, 1774, 1801 Nedermo. Se del I s. 492.

17. **Majors,** vanl. *länsmans:* 1701 Marior, 1710 Maijor, 1725 Majors, 1774, 1801 Majors. Jfr n:o 25 i Y. Mal.

18. **Helgas,** utt. *hälgas:* 1701, 1801 Helgas, 1725 Hälgas. Av fsv. personnamnet *Hælghe* (Lundgren s. 117).

Digitized by Google

19. **Finne,** utt. *finnas:* 1701, 1801 Finne. Jfr n:o 4 i Pet.

20. **Lall,** utt. *lallas:* 1701 Lallj, 1710 Lall, 1725, 1774, 1801 Lalle. Jfr sv. personnamnet *Lalle* (Lundgren s. 164, not och Förstemann I² 1001).

21. **Näs** (militieboställe): 1701, 1801 Nääs. Bel. ö. o. kyrkan, jfr n:o 11.

22. **Stundars,** utt. *stunndas:* 1725 Stundas, 1774, 1801, 1917 Stundars, f. d. kapellans-, numera kyrkoherdebol. Av ett nom. ag. **stundare* till msv. sv. vb. *stunda* 1) 'vänta, bida', 2) 'vara ivrig, hasta', 3) 'längta, åstunda' (Söderwall)

23. **Anneberg,** utt. *annebäs:* 1786, 1801, 1810 Anneberg.

Väster-Solv by: 1620 (n. 4936), 1623 (n. 4946) Weſterſålffwå, 1701 Wäſterſålvo, 1710 Wäſterſolf osv.

Hemmanen:

1. **Skogs,** vanl. *häittjas:* 1701, 1710 Skougs, 1725 Skoug, 1774, 1801 Skogs. Jfr n:o 1 i Sid., Ömossa.

2. **Busk,** utt. *båsk, båskas:* 1701, 1774, 1801 Båsk, 1710, 1725 Buſk. Jfr n:o 6 i Pet.

3. **Rullas,** utt. *rullas,* ofta *nȳgoss:* 1701, 1710, 1725, 1774, 1801 Rullas. Av ordet *rulle* m. Jfr personn. *Rulla* f. hos Lundgren-Brate s. 209.

4. **Klockars,** utt. *klåkkas:* 1701, 1710 Klåckar(e).

5. **Söderman,** utt. *södärman:* 1701, 1710 osv. Söderman. Jfr n:o 1 i Pö. — Lokala namn: *masas* (*Marsas) o. *härrback.*

6. **Pått,** utt. *påttas:* 1701, 1710, 1725 osv. Pått. Jfr n:o 14 i Ö.-Solv.

7. **Bav,** utt. *bāvas:* 1701, 1710 Baf, 1774, 1801 (= n:o 11) Baf, 1810 Baaf. Jfr ? msv. sv. vb. *bava* 'darra, bäva' (Söderwall), sv. dial. Rietz 27 *bava* 'skälva, darra'. Fsv. namnform **Bave* svm. 'en som bävar'.

8. **Lindmans,** militieboställe: 1710, 1810 Bergh (se n. Rimal by). Jfr n:o 20 i Ö. Mal.

9. **Väst,** utt. *vesstis:* 1701, 1801 Wäſt.

10. **Östman:** 1701, 1801 Öſtman. Lokala namn: *nȳgoss-johannesas, massis-erkkas, -matt.*

År 1725, 1774, 1810: Baf = n:o 11, Lindmans = n:o 12.

År 1543 (n. 4531) nämnes från »Solfuo» en *Heike Månedag* (jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 85, där ett fvn. tillnamn *Månadagr* anföres).

Munsmo by, utt. *munsmo:* jordeboksformer och namntydning del I s. 492. Hörde ännu 1810 till Mustasaari s:n.

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Hellman,** utt. *hällman:* 1710, 1725, 1774, 1801, 1810 Hällman.

2. **Väster,** utt. *vesstär:* 1710, 1725 osv. Wäster. — Lokala namn: *ållas, lunnden* l. *lunndaris.*

3. **Båssars,** utt. *båsas:* 1701 Båſsare, 1710, 1725, 1810 Båſsar. Jfr sv. dial. Öb. (Malaks) *bossa* vb. 'hantera l. spilla boss', 2) Nyl.: 'skilja bosset från säd och sådor efter tröskning', 3) 'genom trampning bereda boss av halm' (Vendell).

4. **Norrgrann:** 1710 Nårgran, 1725, 1810 Norrgran. Jfr n:o 1 i Nä., Tjärlaks.

5. **Snåvs,** utt. *snåvsas:* 1710, 1774, 1810 Snåfs, 1725 Snofs. Gen. sg. av sv. dial. (Rietz 648 b) *snåver* m. 'arg och sticken människa' + suff. *-as.*

Rimal by, utt. *rīmal-bȳjin:* 1656 Matts Simonsson Rimal, bonde i Solv (tidskr. »Hembygden» 1913, s. 55), 1701 Rijmahlby, 1710 Rihmal, 1725 Rijmahl, 1774 Rimal, 1810 Rimahl. — Namntydning del I s. 100, 111.

Hemmanen:

1. **Rimal,** utt. *rīma-mattas,* officiellt nu *rimāl,* f. d. n:o 7 i Väster-Solv. Se u. bynamnet.

2. **Berg,** utt. *bärrjis:* 1701 (u. »Rijmahlby»), 1710 Bergh, 1725, 1774, 1810 (u. n:o 8 i Weſter solfvo).

3. **Helenelund,** f. d. n:o 46 i Ö. Mal., se ovan.

Ytter-Sundom by, f. d. *Sundom* utt. *sāndåm.*

Namnformer före 1540: 1440 Murmesund, 1443 Murmusund (Hausen III s. 196, 304).

Jordeboksformer o. tydning, del I s. 198 f. o. kap. II nedan.

Hemmanen:

1. **Staffans,** utt. *stavas:* 1710 Stafwans, 1725, 1774, 1810 Staffans, 1801 Glafvans. — Lokala namn: *mārtis-ērkas, nårrbȳjis, nårrbybakkan, smedis.*

2. **Hårtans,** utt. *hårrtans:* 1710 Hartans, 1725 (n:o 9) Hårtan, 1774, 1810 (u. n:o 9) Hårtans. Sannolikt en avl. på *-ans* av sv. dial. Öb. *hort* m. 1) 'knut, knöl i huden', 2) 'sammangyttring i håret l. hullet hos hästar o. får' (Vendell, Ordb.). Om fsv. tillnamn bild. på appellativ med bet. 'klump, knöl' se n:o 4 i Ö.-So. o. där cit. litt. — Lokala gårdnamn: *gāmbālstu, nyistu, mattas.*

Digitized by Google

3. **Sund:** 1710, 1725, 1774, 1810 (u. n:o 23) Sund. — Lokala namn: *svarrvas, bjōs, skūtnäs.*

4. **Backholm,** utt. *backhålm:* 1710, 1810 Backholm (u. n:o 17). Lokala namn: *gabbis, jakubis, ābramis.*

5. **Östergård:** 1710 Östergåhls, 1725, 1801, 1810 Östergård, 1774 Östergårds (u. n:o 10). — Lokala namn: *ēvas-īsakas, jōrttis, dllas.*

6. **Båtmästar:** 1710, 1810 Båtmästar (u. n:o 4).

7. **Falk** (vanl. *tjēldas*): 1710 Falk, 1725, 1774, 1801 (u. n:o 5) Falck.

8. **Björs,** utt. *bjōs:* 1710, 1724 Biörs, 1774, 1810 (u. n:o 24) Bjōrs. Jfr n:ris 5 o. 24 i Lappfj. kkby.

9. **Berg:** 1710, 1774, 1810 Berg, 1725 (u. n:o 19) Bergh. — Lokala namn: *bōdiŋgs* ('Bodängs'), *jūtos-mattas.*

10. **Huggar:** 1710, 1725, 1774 Huggars, 1810 Huggar (u. n:o 11). Jfr Nis Huggare 1550 (n:o 4540) i Kyru sockn. — Lokala namn: *stugos, bärrtels, maŋgnusas.*

11. **Mitts,** utt. *mittses:* namnet saknas ännu i 1810 års jordebok. Förkortning av *Mittjils* = Mickels. — Lokalt namn: *härrgdlis.*

Över-Sundom by:

Hemmanen:

1. **Enholm:** 1710, 1725, 1810 (u. n:o 2) Enholm. — Lokala namn: *säbbis, sōdärsunds, mattusjōnis.*

2. **Marins,** utt. *marīns:* 1710, 1725, 1810 (u. n:o 3) *Marins.* Eg. gen. sg. av *mārin,* best. form av ordet *mār* m. 'fjärd'. Jfr n:o 6 i Nä., Näsby.

3. **Svarvar,** utt. *svarrvas:* 1710 Swarfware, 1725, 1801 (u. n:o 6) Swarfvar. — Lokala namn: *smēdis-kālas, ēdvarttas, härrmas* (Herrmans), *villis, maränderas* (av *mar* 'fjärd', jfr n:o 2). Sistsagda namnbildning är en parallell till *Lassander* i Nä. Finnby och *Nissander* i Lappfj.

4. **Släthår,** utt. *slēthār:* 1710, 1725, 1810 (u. n:o 7) Släthår.

5. **Mitts:** gården belägen invid n:o 11 i Ytter-Sundom: ursprungligen samma h:n.

6. **Sköring,** utt. *šōris-jōnasas* osv.: 1549 (n. 4537) Oluff Sköringh i »Mormesund», 1710, 1725 Skiöring, 1774 Skörings, 1801, 1917 Schöring. Jfr *Sköring* h:n i Laihela, Bådde, belagt redan 1548 (n. 4534 b, fol. 28): Mattz Sköringh. Jfr fno. *skörungr* m. 'Person der udmaerker sig ved at holde sig frem' (Fritzner[2]), fsv. personnamnet *Skær(i)ung* (Lundgren-Brate s. 236) =

Digitized by Google

isl. *Skæringr* (Noreen Altschwed. Gramm. § 180: 5). Från Eckerö s:n, Ål. nämnes redan år 1431 en faste Jeppe *Sköring* (Hausen III).

7. **Lervik,** utt. *läivis:* 1710, 1774 Lerwyk, 1725, 1810 Lervik. Jfr del I s. 88, 202. Gården ligger å f. d. vikbotten.

8. **Finne,** utt. *finnas:* 1710 Finnas, 1725 Finnes, 1774, 1810 Finne (n:o 14).

9. **Uppgård,** utt. *ukkus* l. *nȳbond-lāsas:* 1710 Uppgåhl, 1725, 1810 Uppgård, 1774 Uppgårds. Jfr n:o 3 i Pö., n:o 10 i Nä. Rangsby, n:o 12 i Nä. Kalaks, n:o 1 i Nä. Bäckby.

10. **Nedergård,** vanl. *ukkus:* 1710 Nedergåhl, 1725 Nedergåls, 1774 (u. n:o 16) Nedergårds, osv.

11. **Hinders,** utt. *hinndäs:* 1710, 1725, 1810 (u. n:o 18) Hinders. Jfr n:ris 8 o. 33 i Ö. Mal.

12. **Krypar,** utt. *krȳp-jōnis:* 1710 Krypare, 1725, 1774, 1810 (u. n:o 20) Krypar. Av fsv. st. vb. *krȳpa* 'krypa, kräla, smyga'. — Lokala namn: *bakkanas, stäintu-janne* (Stentåg-Janne).

13. **Jåvs,** utt. *jāvs-johannesas:* 1710, 1774, 1810 Jåfs, 1725 (u. n:o 21) Jofs. Jfr nämndeman *Jofse* j Hwitheträske år 1433 i Esbo, Nyl. (Hausen III s. 45) samt Gertrud *Jåufsdotter* år 1546 (n. 4534) i Pedersöre. Motsvarar möjligen finska gårdnamnet *Juva, Juvala* och rikssv. *Juvans, Juves,* omnämnda hos Saxén. Den sv. bos. hist. s. 109. Kortform av ett fsv. mansnamn *Juwar* (Lundgren s. 140)? Jfr personnamnen *Gunne — Gunnar.*

14. **Martins,** utt. *mārtis:* 1710, 1725; 1810 (u. n:o 22) Martins. Jfr n:ris 3 i Nä., Nämpnäs, 21 i Övermark.

15. **Kars,** vanl. *hinndäs:* 1710, 1725 Kaar, 1774, 1810 Kars. Jfr n:o 4 i Övermark.

År 1548 (n. 4534 e) nämnes i Murmusundh en viss Matz *Grabbe,* år 1558 (n. 4589) en Nils *Guppar* (= ? *Kuppar,* jfr Laih. o. L. Ky. Kalsila).

Mustasaari socken,

hsv. *mosstasāri* (dial. *mossar*).

Namnformer före 1540: 1348, 1357 Mustasaari sockn, 1414 Mustesara sokn, 1424, 1426 Mustasare (Hausen I s. 212, 279, II s. 157, 316, 349).

Jordeboksformer: se del I s. 563. Av fi. *musta* 'svart' o. *saari* 'ö'.

Digitized by Google

Mustasaari by, utt. *mossar, mossår,* vanl. *gambälstān* (i mots. till *nȳstān* d. ä. nuv. Vasa stad: 1544 (n. 4534 f) Muſtsoreby, 1549 (n. 4536) Muſteſorby, 1606 (n. 4846) Muſtazarijby, 1620 (n. 4936) Muſtaſaari, 1701, 1710 Muſtaſariby, osv.

Den mark i Mussor by, varå Vasa stad år 1606 (enl. fundationsbrev av den 2 okt.) grundlades, var fördelad på följande nio gårdar, vilkas namn delvis in i vår tid bevarats av traditionen:

1. **Backas:** av det vanl. hemmansnamnet *Back.*
2. **Balsars,** läs **Balsas* av **Bardhs-as:* gen. sing. av fsv. personn. *Bardh* (Lundgren s. 22) med tillägg av gårdnamnssuffixet *-as.* Ljudutv. **Bardhs-* > *Bals-* är parallell med den i *Vardhs-berg, -ås, -öurar* > *Valsberg* osv. (se del I s. 513, 528). Hemmansnamnet *Palsi* i Laih. Käyppälä by är förfinskning av sv. *Bardhs-.*
3. **Grindas.**
4. **Ifvars:** jfr *Ivars* i Nä. Näsby o. Kve. Vassor.
5. **Laxas:** jfr n:o 6 *Lax* i Singsby Must. o. Jacob Lax 1606 i Vallgrund.
7. **Skogas:** jfr n:o 1 *Skog* i Väster-Solv och släktn. *Skog* i Vasa.
8. **Snabbas:** jfr Anders Erſson *Snabb* 1701 i Must. Björkö.
9. **Wisas:** gården var belägen ej långt från gamla kyrkan (Aspelin: Wasa stads hist. s. 55). Jfr *Visborg* i Nyl. (Pojo), *Viborg* i Ö. Finl. (se mina Germ.-finn. Lehnwortstudien s. 51). Så uttytt förelåge här ett ortnamn på fsv. *vī* 'helgedom'. En möjlighet är dock att namnet innehåller adj. *vis,* jfr *Snabbas.*

I jordeböckerna för Mustasaari äro de 9 (eg. 11) hemmansegarne i f. d. Mustasaari by dock icke upptagna med dessa sina gamla gård- och släktnamn.

År 1440 (Hausen III s. 196) nämnes från Mustasaari s:n en syneman Tord *Kidelingh:* av fsv. *kiþlinger* m. 'kidling'. Jfr annorlunda om *Killinge* by i Uppl. (fsv. *Kidhlinge* fr. 1295) hos Hellquist, Ortn. på -inge s. 67. — År 1548 (n. 4534 e, f) nämnas från Mustesar by Nils och Öryan *Helsingh,* Yrian *Westerlenning* samt Mickil *Kölffua* (jfr fsv. *kylva* f. 'klubba' samt fsv. tilln. *Kylva* hos Hellquist s. 99), år 1544 (n. 4532) från Mustas. s:n Anders *Nordbygge.*

Aniksor by, utt. *anikksårr.*

Namnform före 1540: 1488 Anixor (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Anicksar, 1546 (n. 4534) Anicsar, 1548 (n. 4534 e) Aniksar by, (n. 4534 f) Anicksoor,

Digitized by Google

1559 (n. 4601) Anicksår, 1655 Anixar, 1701, 1710 osv. Anixor. Av fi. *anikka* 'näs mellan tvenne isar, isband, -brygga' (Lönnrot) och fi. *saari* 'ö'.

Hemmanen:

1. **Flemming,** utt. *flämisbakkan:* 1548 (n. 4534 e) Michill flemingh, 1559 (n. 4601) Matz flämingh, 1589 Matz Flemmingh, 1710 Jacob Fleming, 1725, 1774, 1810 Flämming. Jfr 1543 (n. 4531) Laſſe *flemingh* å vintertinget i Kyru sochn. Namnet återger en yngre form av gårdnamnet *Flaaminki* (< urnord. **flāmingi*) i Tervajoki, L. Ky., se nedan.

2. **Lall,** utt. *lallis-anttas:* 1710, 1810 Lalle. Jfr n:o 20 i Ö.-Solv.

B ö l e by, utt. *bōle.*

Namnformer före 1540: jfr *Koko böle,* »godz i Mustesara sochn» 1414 (Hausen II s. 157), *Kokko böle* 1445 (Arwidsson III, n:o 43); se u. Klemetsö by.

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Böle, 1548 (n. 4534 e) Böle by, 1549 (n. 4536) Bole, 1550 (n. 4541), 1551 (n. 4542) i bölett (2 gg.), 1556 (n. 4566) böölł, Böölsboar, 1606 (n. 4846), 1620 (n. 4936) Bööle, 1701, 1710 Böhle osv. — Förkortningen Kokko böle > Böle vore en parallell till Dalsböle > Böle i Närpes, se s. 24.

Hemmanen:

1. **Norrgård,** utt. *nårrgād:* 1710 Nårgåhls, 1725 Nårgåls, 1810 Norrgårds. Lokala namn: *tunttas, nȳgåss, järrvis* (jfr n:o 2).

2. **Järv,** utt. *järrv:* 1710, 1725, 1810 Järf. Av djurnamnet *järv.* Lokala namn: *finnas, nȳgållis, frammstu, ālbäkk.*

3. **Varg:** 1710 Wargh, 1725, 1810 Warg. Av djurnamnet *varg,* jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokala namn: *karppis, sanndus.*

4. **Lärka:** 1710, 1725 Lärckia, 1810 Lärka. Jfr n:o 12 i Ö.-Yttermark (Nä.). Lokala namn: *asspis, nȳbakk, mattas* (nu *eide,* enär utflyttade till ett 'ede').

5. **Orre,** utt. *årris:* 1710, 1725 Årre, 1810 Orre. Jfr n:o 21 i Y.-Mal.

Lokala namn: *dalas* (jfr n:o 38 i Ö.-Mal.), *årris, gräddjas.*

6. **Järpe:** 1710 Jerpe, 1725, 1810 Järpe. Av fågelnamnet. Jfr fsv. *Jærpe* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokala namn: *krišanas-härrmanas, krišanas-hanesas, ēdvart på värkbakkan* (gammalt fiskevatten).

7. **Nymån:** 1710, 1725, 1810 Nyman. Jfr n:o 29 i Ö. Mal. Lokala namn: *jeddas, uddis.*

Digitized by Google

År 1548 (n. 4534 f) nämnes från denna by en Oloff *Noribyn* (= Norrby).

Gerby by, utt. *jērbȳ*.

Namnform före 1540: 1474—78 Gerabyn (St:holms stads tänkeb.: Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531), 1544 (n. 4532) Girby, 1548 (n. 4534 b) Gerby, (n. 4534 e) Görby, (n. 4534 f) Gere by, 1549 (n. 4536), 1550 (n. 4540) Gerby, 1606 (n. 4846) Gerby, 1620 (n. 4936) Geerby, 1701 Giärby, 1710 Gierby, 1810 Gerby. — I del I s. 421 har jag sammanställt detta bynamn med ett par andra ortnamn i samma trakt utan att dock yttra mig närmare i frågan. Skriftformen *Gyrby* hänvisar på en grundform **Girby*, varav *Gerby* är en regelrätt utveckling. Det här ingående *Gir-* är sannolikt besläktat med fvn. *geiri*, fsv. *gere* m. 'kil' men kunde även förbindas med fsv. personnamnet *Gere* och därmed bildade komposita ss. *Gerfast, Gerhild, Gerlak, Gerlef, Germund* etc., delvis under en biform *Gir-*: t. ex. i det ofta uppvisade *Girmund* (Lundgren s. 62 f., 66). Formerna *Gerabyn, Gereby* tyda på en grundform **Gira-, Gera-by*, däri f. leden är en gen. sg. av fsv. *gere* m. eller av ett fsv. personnamn **Gire, Gere*, svm.

Hemmanen:

1. **Buss:** 1710, 1725, 1810 Buss. Jfr n:o 13 i Tjöck, Krist. Lokala namn: *påttis, finnbakk-īsakas*.
2. **Sparv:** 1710, 1725, 1810 Sparf. Lokalt namn: *nȳstu*.
3. **Järn:** 1710, 1725, 1810 Järn. Sannolikt av metallnamnet. Jfr dock fsv. personnamnet *Hiærne* (Lundgren s. 104). — Lokala namn: *vesstärbakk, gabbels*.
4. **Syring,** utt. *sȳriŋg:* 1710, 1725, 1810 Syring. Kanske av sv. dialektordet *syring* m. 'liten gosse', *poik-syring* 'liten pojke', *sat-syring* 'större stygg pojke', anförda hos Rietz s. 711 från Småland, Halland, Östergötland o. (det sista) Södermanland. Jfr *Jossgårk* i Esse (nedan). Lokala namn: *bonndis, lassols* (Lasse + Ols), *sīmos*.
5. **Norrgård:** 1710, 1725 Wåtsko, 1774, 1810 Wåtskog. — Lokala namn: *lillfinnas* o. *stōrfinnas*.
6. **Räv,** utt. *rāv:* 1710, 1725, 1810 Räf, 1774 Rääf. Jfr n:o 9 i Nä. Norrnäs. — Lokala namn: *mattas, dålles* (Adolfs?), *hōgbakk*.
7. **Vik,** utt. *vīk:* 1710, 1810 Wijk. Gårdens marker ligga vid Fladan, som går upp till Gerby. — Lokala namn: *lill-anttas, stōr-anttas*.

Digitized by Google

8. **Flygar,** utt. *flȳgar:* 1710 Flygare, 1725, 1774, 1810 Flygar. Av st. vb. *flyga.* — Lokala namn: *påttis, vīklunds.*

Från Gerby bys mark bör det nybildade bysamhället *Dragnäs bäck* (utt. *drainisbäkk*) nämnas (jfr del I s. 103, 253, 472).

Hälsingby, utt. *hälsiŋgby.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Helſingby, 1548 (n. 4534 b) Helſinghby, Helſingby, (n. 4534 f) Helſingeby, 1560 (n. 4617) Hälſingeby åminne, 1655 Helſingby, 1701 Hellſingeby, 1710 Helſingby, osv. Om namnets möjliga ursprung från ett å- eller forsnamn se del I s. 103 (jfr ovan Hälſingeby åminne). Formellt sett kan det även uppfattas som ett fsv. **Hælsinga bȳ* = 'hälsingarnas by' (jfr gårdnamnet n:o 7 *Hälsing* i Norra Jungsund by, nedan), men förutsättningen att byn i sin helhet vore grundad av inflyttade 'hälsingar', alltså på grund av massinvandring från Sverge, är föga sannolik.

Hälsingnorrby.

Hemmanen:

1. **Bengs,** vanl. *smĕdis:* 1710 Bängs, 1725, 1810 Bengs. Gen. sg. av *Bengt.*

2. **Holm,** utt. *hålmas:* 1701 Hollm, 1710, 1725, 1810 Holm. Betecknar ursprungligen en holme i den här inskjutande forna »Viken» (jfr *Vikby* nedan). Om denna erinrar även hemmansnamnet n:o 7. Jfr n:o 16 i Y.-Mal.

3. **Hudd,** utt. *huddas:* 1710, 1810 Hudd (f. d. n:o 7). Av fsv. personnamnet *Hodde* (Lundgren s. 105). Jfr *Huddi* i L. Ky. Ojaniemi.

4. **Klemets,** utt. *klämttas:* 1710 Clemes, 1725 Klemets, 1810 Clemets (f. d. n:o 8).

5. **Styrmans,** vanl. *knȳtas* (kapellansbol): 1710, 1725, 1774 Styrman (f. d. n:o 18).

6. **Nygård,** utt. *nȳguss* (o. *grōpis*): 1710 Nygårds, 1725, 1810 Nygårds (f. d. n:o 5).

7. **Mara,** utt. *maras:* 1710, 1725, 1810 Mara (f. d. n:o 4). Jfr n:o 9 i Öster-Solv.

8. **Back,** utt. *bakkas:* 1710, 1810 Backas, 1774 Back.

9. **Rönnholm,** vanl. *grannas* o. *ērkkusis:* 1710, 1810 Rönholm.

Hälsingsöderby: Hälsingnorrby och -söderby uppträda ännu i 1810 års jordebok under det gemensamma namnet »Helsingby».

Hemmanen:

1. **Mara,** utt. *maras-bakkan:* jfr n:o 7 i Hälsingnorrby. Gårdarna ligga vid en s. k. »flada».

Digitized by Google

2. **Nygård,** vanl. *runndelin* (efter en åbo vid namnet *Rundell*) eller *tjivisar* d. ä. *Kivisaari* (fi.) = 'Stenö'. Jfr n:o 6 i Hälsingnorrby.

3. **Hudd,** vanl. *likatthålm* (*likatt-* ='hermelin') l. *runndelin*. Jfr n:o 3 i Hälsingnorrby.

4. **Sand,** utt. *sanndus-bakkan:* 1710, 1810 Sand (f. d. n:o 9). Ett lokalt gårdnamn: *āgräinan* 'ågrenarna' (g. bel. vid ån).

5. **Pada,** utt. *padas:* 1710, 1725, 1810 Pada (f. d. n:o 3). Gårdarna ej långt från ån, å »Sanndus bakkan». Av sv. dial. Finl. *pada* svm. 'ådal' (jfr fornnorthumbr. *pæþ* m. 'vallis'), nu ur bruk ss. appellativ men bevarat i talrika ortnamn: *Medelpad* (Sverge), *Finn-padha* (-padda) i Nyl., *Paddais* i Eg. Finl. o. möjl. *Paro* i Öb. Must. (förfinskning av fsv. **Padhom?*). Se mina Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 87.

6. **Båsk,** utt. *båsskas:* 1710, 1810 Båſk (f. d. n:o 6). G. bel. å »sanndus bakkan». Jfr *Påskmark*, by i Krist., n:o 6 i Pet. Gammelby.

7. **Storm,** utt. *stårrmis:* 1710, 1725, 1810 Storm (f. d. n:o 17). Jfr n:o 34 i Ö.-Mal. Lokala gårdnamn: *ståbbkull* ('Stubbkulle') o. *skräddars*.

8. **Stegar,** utt. *stägas:* 1548 (n. 4534 b) Hans Steghar, 1548 (n. 4534 f) Anders Stegare, 1701 Stegare, 1710, 1725, 1810 Stegar (f. d. n:o 14). Av sv. dial. Syd-Öb. *stegare* (stägar) m. 'säl av en mindre art' (Vendell, ordb.). Lokalt gårdnamn: *nēsbakk*.

9. **Glader,** utt. *glādär* (*bärrjis, jusspas* d. ä. Josepas): 1710, 1725, 1810 Glader (f. d. n:o 16). Av adj. *glad* med nom. ändelsen *-er:* jfr sådana hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 102 f. meddelade namn som *Bratter, Kaalhviter, Krumber, Oblidher, Rasker, Slemer, Spaker*. Lundgren s. 68 anför personnamnen *Gladh* och *Gladhi*.

10. **Ängman:** 1710 Engman, 1725, 1810 Ängman (f. d. n:o 15). Utbildning av ordet äng. — Lokala gårdnamn: *stålppis, kantbakkan* (å en backe).

11. **Kull,** utt. *koll:* 1710, 1810 Kull (f. d. n:o 13). Gårdarna bel. å en kulle. — Lokalt namn: *häitjas* (av *Heik* = Henrik).

12. **Lall:** 1710, 1725 Lall, 1810 Lalle (f. d. n:o 12). Jfr n:o 2 i Aniksor. — Lokala gårdnamn: *akkselas, abbis* ('Abrahams'), *kollas*.

13. **Pundars,** utt. *punndas:* 1701 Pundare, 1710, 1725, 1810 Pundars (f. d. n:o 19). Av ett fsv. ord motsvarande mlt. *punder* 'der (öffentlich) angestellte Wäger'. —'Gårdarna belägna i *lāŋgskōjin* ('Långskogen'). Jfr *Pyntar* i Alajärvi.

Digitized by Google

Gårdarna under n:ris 7, 9, 11 och 12 ligga å en och samma kulle och kallas gemensamt *kollan*.

År 1555 (n:o 4557) nämnes från Helſingeby en Lasse *Malle*.

Höstevesi by, sv. utt. *hösvis*, fi. *Höystöveden kylä*.

Namnformer före 1540: 1440 (Haus. saml.) Hösteuesi, 1498—99 (Haus. utdr. ur St:holms st. tänkeb.) Heewestawese.

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 b), 1549 (n. 4536) Höſtweis by, 1550 (n. 4540) Höſtweisi, 1556 (n. 4559) Höueſtueſi, 1559 (n. 4604) Höueſtues, 1606 (n. 4846) Höſtwäſi, 1655 Höſtuees, 1701, 1774, 1810 Höſtweſi. — Namnet är tydligen sammansatt med det finska *vesi* 'vatten, sjö'; förra leden är då, ehuru i och för sig oklar, sannolikt även finsk: avser möjligen ett *Haavisto* — 'aspskog'. Liksom ett urnord. **Flāming-* (i Lillkyro-gårdnamnet *Flaaminki*) givit ett nysvenskt *Flæming* (*Flemingh* i Mustasaari), kan ett fi. *Haavisto-* i svenskt uttal ha givit ett **Hǣvist-* **Hēvest-* (jfr skriftformen av år 1498) eller, på grund av *v*-ljudets inverkan på föreg. vokal, *Hövest-* (jfr skriftformerna av åren 1556, 1559) och slutligen (genom sammandragning och anslutning till fi. ordet *höyste* bl. a. 'gödsel', *höystö* 'pölsa' l. sv. ordet höst) *Hös(t)ves*, *-vis* (jfr bynamnet *Palvis*, fi. *Palovesi* i Vörå).

Hemmanen:

1. **Lassas,** utt. *lassas bakkan:* 1701 Hans Hinderson, 1710 Lars Hanſson, 1725 Lars, 1774 Larſes, 1810 Lasſas. Tillhör Vasa stad.

2. **Berg,** utt. *bärrjis:* 1710 Bergh, 1725, 1810 Berg. Gården ligger å klippig mark.

3. **Eriks,** utt. *ēṛiks:* 1701, 1710, 1725 Erich Mattſon, 1774 Ericks, 1810 Eriks. Under Vasa stad.

4. **Sabel,** utt. *sabbäls:* 1710 Sabell, 1725, 1774 Sabbel, 1810 Sabbels. Av subst. *sabel*, jfr *Svärds* och fi. *Miekka* som släktnamn i Vörå resp. Must. (nedan).

5. **Munk,** utt. *munṭtjis:* 1710, 1774 Munsk, 1810 Munk.

6. **Klockars,** utt. *kl̈äkkar:* 1606 (n. 4846) Anders Klåckare, 1710, 1725 Klåckar, 1774, 1810 Klåckars.

7. **Reth,** utt. *rētis:* nytillkommet hemman (ej ännu 1810), bild. på delar av Berg och Klockars h:n. Stamfadern infl. från Sysmä. Namnet oklart.

Jordeböckerna för 1548 (n. 4534 b), 1549 (n. 4536) o. a. upptaga i Höstvesi bönderna Anders och Oluff *Gedde* samt Siffredh *Longh*, den för år 1606 (n. 4846) en Oluf *Gädda*. Jfr Smedsby nedan.

Digitized by Google

Iskmo by, utt. *īsmo.*

Jordeboksformer: 1543, 1548, 1549 Iskimo, 1557, 1606 (n:o 4846) Iſkemå by, 1655 Iſkmo, 1701 Iſkmå, 1710, 1810 Iſkmo by. Se del I s. 492 och där förmodat ursprung för namnet. — Den hos Hahnsson-Cannelin (Finsk ordb.) anförda finska namnformen *Insmoo* är sannolikt felaktig.

Hemmanen:

1. *Lo,* utt. *lō:* 1710, 1810 Loo. Av djurnamnet *lo.* Jfr *Loo* i *Wammeloo* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokala gårdnamn: 1) *lammbus* (= Lamholmen), eg. Lamb-örs?, 2) *liλljănus,* 3) *bjönis,* 4) *skatagålan.*

2. **Glasmästar,** vanl. *uppstu:* 1710, 1810 Glasmäſtar, 1774 Glasmäſtars.

3. **Klo,** utt. *klō:* 1710, 1810 Kloo. Om fsv. tilln. avseende kroppsdelar se Hellquist s. 100. — Lokala gårdnamn: *ālnis* (Alnäs), *nȳstu, nårrbakk.*

4. **Berg:** 1710, 1810 Berg, 1725 Bergh. Hör till Grönviks f. d. glasbruk.

Jungsund by, utt. *joŋgsond:* Jungsund-Norrby och -Söderby.

Namnformer före 1540: se del I s. 197; jfr nu Hausen III s. 196 Juncksund (1440), s. 284 — (1442).

Jordeboksformer: 1543, 1544, 1548, 1549 Junckersund(h), 1556 (n. 4559) Juncsundh, 1559 Juncksundh, 1589 Jungsund, 1606 Jungsundh, 1701, 1710, 1810 Jungsund. — Om förledens betydelse se I s. 197.

Jungsundnorrby: bel. N o. stora landsvägen.

Hemmanen:

1. **Back:** 1710, 1725 Back, 1810 Bäck (!). — Lokala gårdnamn: *hinndrikas* (förut *nȳstu*), *ālness* m. fl.

2. **Stål:** 1710, 1725, 1774, 1810 Ståhl. Jfr n:o 4 i Pö. — Lokala gårdnamn: *nedärgåd, kaisos.*

3. **Grev,** utt. *gräivis* (lok. *jåpus*): 1701 Hendrich Greef, 1710, 1725, 1810 Gref. — Jfr isl. personn. *Greifi* (Hellquist s. 104) samt Henrik *Greve,* nämdem. i Finl. Borgå 1405, Laurens *Grefwe* 1438 i Reso (Hausen II o. III).

4. **Ingman,** vanl. *iŋgby-back, imbyjussas, bȳos-anttus:* 1710 Inman, 1725, 1774, 1810 Ingman. Jfr fsv. personnamnet *Ingiman* hos Lundgren s. 129.

5. **Kalvholm,** utt. *kalvhålmin:* 1710, 1810 Kalfholm. — Lokala gårdnamn: *stōstu, lillstu, jakupas, niklasus, jōnasus.*

Digitized by Google

6. **Nissas,** utt. *nissas:* 1710, 1725, 1810 Niſsas (f. d. n:o 9). Av personn. *Nisse.* — Lokala gårdnamn: *furuhålmin* (backe), *rībakk.*

7. **Hälsing,** vanl. *nȳbonndas:* 1710 Hälſing, 1725 Helſing, 1774, 1810 Hellsing (f. d. n:o 12). Jfr *Hälsingby* ovan. *Helsing* redan c. 1550 släktnamn i Must.: 1548 (n. 4534 e) Örijan och Nils *helsingh* i Muſtesarby, 1548 (n. 4534 f) Tyruis *Helsing* ibid., 1550 (n. 4540) Jöran *helsingh* ibid. Här betyder namnet sannolikt 'hälsinglandsbo'.

8. **Näs,** i lokalt bruk 1) *bȳhålmin* (å en backe) l. *bȳos,* 2) *vāndhålm* (*vālnus*) å en holme: 1710, 1725, 1810 Nääs (f. d. n:o 14).

Jungsundsöderby: den del av byn som ligger s. o. stora landsvägen.

Hemmanen:

1. **Mattas,** utt. *mattos:* 1710, 1725, 1774 Mattas, 1801, 1805, 1810 Mattans (f. d. n:o 6). Av personn. *Matt*(*e*). — Lokalt gårdnamn: *stōrsmåhålman* (2 gårdar) å en backe.

2. **Pellas,** utt. *pellos:* 1710, 1725, 1810 Pellas (f. d. n:o 7). Av personn. *Pell*(*e*). — Lokala namn: 1) *nȳpellos* l. *nȳstu,* 2) *mauritsas.*

3. **Örn:** 1710, 1725, 1810 Örn. Lokala namn: *häitjos* (Heike) och *dållis* (Adolf); jfr Anders Dolle, rådm. i Åbo 1428, 1432 (Hausen II—III).

4. **Sump,** nu försvunnet: 1710, 1725, 1810 *Sump.* Jfr *Somppi* h:n i Laih., *Somppi* i St. Kyro (Heikkola by), *Somppi* i Kauhava samt år 1544 (n. 4532) Jacop Skomp i Kyru (2 gg). I svenska namnformen *Skomp* (av **Skump:* jfr vb. *skumpa* och Hellquist, Fsv. tilln. s. 108) har det finska uttalet låtit ljudförbindelsen *Sk-* förenklas till *S-.* Namnformen *Sump* i Jungsund kan vara ett återlån av det fi. *Somppi* (av sv. *Skomp,* **Skump*).

5. **Själ,** utt. *šēl:* 1710, 1725 Siähl, 1774 Siäl, 1810 Själ, 1917 Skäl (f. d. n:o 11). Av djurnamnet *själ,* fsv. *siäl.* — Lokala namn: *mayjas, ābrams.*

6. **Sid,** utt. *sīd:* 1710 Sydh, 1725, 1774 Sijd, 1810 Sijd. Antagligen av adj. *sīþer* 'djup, låg, vid', se u. *Sideby.* Gården ligger å lågländ mark, ej långt från en havsvik (Grönvik). — Lokalt namn: *erkkus.*

7. **Krutar,** utt. *krūtar:* 1710, 1725, 1774, 1810 Krutar (f. d. n:o 15). Av mlt. *krūder* (*krūdenere*) 'Gewürzhändler, Apotheker'. — Lokala gårdnamn: *finnes, bärgsbakk.*

Digitized by Google

Karkmo by: utt. *karkmu*, fi. *Karkkimala.*

Jordeboksformer: 1543, 1544 osv. Karkimo, 1589 Karchmoo, 1593 Karkemå, se del I s. 493, 563 o. not 3 med alternativa förslag till tydning av det dunkla namnet. Med hänsyn till ortens läge (invid det nu helt finska Laihela) är finskt ursprung i och för sig sannolikare.

Hemmanen:

1. **Boj,** utt. *båyjas:* 1710, 1725 Boij, 1774 Båij, 1810 Båji. Av ordet msv. *boie* (*boye*) n. 'boja, kedja' (Söderwall).

2. **Smedman,** utt. *smēdmann:* 1710, 1810 Smedman. — Lokala gårdnamn: *tårppis* o. *gullmans* (jfr n:o 13 i Ö.-Mal.).

3. **Backman,** lokalt: *ērikas* o. *villis:* 1710, 1774, 1810 Backman.

4. **Hojar,** utt. *håyjar:* 1710 Håyar, 1725 Häjer, 1774, 1810 Håijar. Av mlt. *hoier* = nht. *Heuer* (Höijer i Finl.), mht. *Hover, Hœwer, Hewer* 'messor, Schnitter' (Socin, Mhd. namenb. 516).

5. **Ny,** utt. *nȳ,* vanl. *bonndis:* 1710, 1725 Nij, 1774 Nyy ,1810 Ny. Av adj. *ny;* jfr tilln. *Nyman* (n:o 26 i Pö.) o. t. ex. personn. *Nykomin* hos Lundgren-Brate s. 181.

6. **Källbacka,** utt. *tjellbakk:* 1710, 1725 Kiälbacka, 1774, 1810 Källbacka. Av orden *källa* o. *bakka.*

7. **Dalman,** utt. *dālman,* vanl. *risskus:* 1710, 1725, 1810 Dahlman. Jfr n:o 27 *Dalbo* i Pö.

8. **Hoppa,** utt. *håppas:* 1710, 1725, 1810 Håppa. — Om fsv. personbeteckningar på *-a* bild. av verbala grundord (t. ex. *Brosa, Gepa, Rasa, Skrika* o. a.) se Hellquist, Fsv. tilln. s. 108 f.

9. **Svarvar,** vanl. *nȳbonndas:* 1710, 1725, 1810 Svarfvar.

Karperö by, utt. *karpröyän.*

Namnform före 1540: 1440 [1712] Karperö (Haus. saml.).

Jordeboksformer och *namntydning* se del I s. 303 f.

Hemmanen:

1. **Holm,** utt. *hålm-kālas, hålm-īsrael:* 1710, 1725, 1810 Holm. Jfr n:o 2 i Hälsingnorrby. Andra lokala namn: *sandkālas* och *dållis* (jfr n:o 3 i Hälsingsöderby).

2. **Bejar,** utt. *bäyjas johannes:* 1606 (n. 4846) Matz Beijar, 1701 Isach Beijar, 1710 Beijar, 1725 Beijer, 1774, 1810 Beijar. Av folkslagsnamnet *bejar,* här ss. tillnamn (jfr *Paulus filius Beieri* 1441 i Åbo (Åbo Domk. Svartb. s. 385). — Lokala gårdnamn: *nȳstu-ābramm, nȳbakk, īsak-ērik på öurin, sunnvīks-ērik.*

3. **Norrgård:** 1710 Nårgåhl, 1725 Norgåls, 1774, 1810 Norrgårds. — Lokala gårdnamn: *laksöurin* (*lakksus īsakas*) vid fjärden, *stårm, skräddarin, staffas, nämmdis ant.*

Digitized by Google

4. **Bäck,** utt. *bättjis-akkselas, -kālas* (vid 'Skitbäcken', *stjitbättjin*): 1710, 1725, 1810 Bäck.

5. **Järv:** 1710, 1725, 1810 Järf. Jfr n:o 2 i Böle by. Av djurnamnet. — Lokala gårdnamn: *masus* (d. ä. Mars-us, jfr n:o 31 i Ö. Mal.) *-erkkas, -ī̆sakas, -ābrams, jŏan-fredrikas.*

6. **Snickars:** 1710, 1810 Snickars, 1725, 1774 Snickar. Jfr n:o 5 i Ö.-Solv. — Lokala gårdnamn: *gräddjus-hinndrikas, -markkus, -villin.*

7. **Pada,** utt. *pă̆da:* 1710, 1725, 1810 Pada. Jfr n:o 5 i Hälsingsöderby. — Lokala gårdnamn: *vī̆kbärgs-erkkas, -gustu* o. a.

8. **Mård:** 1710, 1725, 1810 Mård. Sannolikt av djurnamnet. — Lokala gårdnamn: *kā̆ndros-sakri, -janne* (jfr del I s. 427); *tjyloris* (efter en som uppgives hava hit inflyttat från »Tjyluskatan» i Petsmo, Kve.).

9. **Karp:** 1710 Karpp, 1725 Skarp, 1774, 1810 Karp. Ursprungligen identiskt med gårdn. *Karpi* i L.-Kyro, 1540-talets *Karp* och *Garp* se del I s. 303 f. — Lokala gårdnamn: *stōstuerk, -ābram, lillstu-erk, mittjel* o. a.

10. **Back:** 1710, 1725, 1810 Back. — Lokala namn: *mattvī̆kjōnas, nÿ̄goss-kāl, dållis-joss* (jfr n:o 3 i Jungsund-söderby).

Klemetsö by, utt. *klemettsō.*

Jordeboksformer m. m., se del I s. 305.

Byn torde vara identisk med det *Koko böle* »godz», vilket en viss *Baenct Olafson* enl. ett pergamentsbrev av år 1414 (21. sept.), avtryckt senast hos Hausen F. M. U. II s. 157, testamenterat till S:t Anne nunnekloster i Åbo. Godset omnämnes sedermera blott år 1445: Arwidsson, Handl. III, brevet n:o 43 ang. arrendeförbindelse för »kokkoböle» i Mustasaari s:n till klostret i Nådendal. Det årliga klosterarrendet hade intill år 1445 utgjort »eena tunno saltan lax» och redan i brevet av år 1414 talas om godsets »fiskewatn». Orten låg alltså sannolikt vid havet, a priori förmodligen i närheten av n. v. Böleby (se s. 84), som är närmaste by i norr från n. v. Vasa stad och vars namn i så fall till vår tid på visst sätt bevarar det gamla godsets. Av en del räkenskaper för Mustasaari s:n från 1500-talet framgår i själva verket (se redan P. E. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Mustasaari s. 26), att godset i fråga legat i Klemetsö by (invid det nutida Vasa). I jordeb. n:o 4534 d för år 1548 förekommer å fol. 4^{b} rubriken: »Affradz strömming af Bispens Jord nemligen Clemetzöö per anno 48. Strömming 2 tnor», i jordeb. n:o 4769 för år 1584 rubr. »Aff ett kyrckeheman på Clämetzöö udi Musta-

Digitized by Google

sari sochn Affradz strömingh $2^1/_2$ tnor», och denna ränta kallas å ett annat ställe i samma urkund »Closterfiske».

Förleden i *Kokkoböle*-namnet återfinner jag i ett släktnamn *Kokko*, buret år 1440 (Hausen III s. 195) av en *Oloff Kocko*, syneman i Mustasaari s:n. Det var, som ovan nämnts, en Baenct *Olafson*, som vid sin före år 1414 timade död testamenterat godset i fråga till nunneklostret i Åbo. Då ett och samma dopnamn, i Österbotten som annanstädes, ej sällan går i arv inom släkten under flera generationer, kan förenämnde syneman i Mustasaari av år 1440, Oloff Kokko, mycket väl tänkas hava tillhört den ifrågavarande Kokkoböle-släkten. Godset hette 'Kokkoböle', men själva familjen kan — i all synnerhet efter dettas avträdande — hava hetat blott 'Kokko'. Man jämföre sådana fall som bönderna Nils, Gres och Raffuall *Vekar* i *Vekarby*, Must. år 1548 (n:o 4534e); Hans och Jörgen *Meeka* i *Meekaby*, Must. år 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4536), Marcus *Kråke* i *Kråkelund*, Must. år 1543 (n:o 4531). I Satakunda förekommer släktnamnet *Kokkoi* redan år 1420, 1422 i Kjulo (Åbo Domk. Svartb.). Det är av finskt ursprung = 'kägelformig upphöjning, konisk stapel, vårdkase, kummel m. m.' (Lönnrot, Ordb.).

Kråklund, kyrkoherdebol.

Jordeboksformer: 1543 Marcus Kråke i Kråkelund (se ovan), 1548 (n. 4534 b) Per Kråke i Kråkelund, 1548 (n. 4534 e) Kråkelundh, (n. 4534 f) Marcus Krock i Krokelund, 1701 Kråkelund, 1725, 1810 Kråklund. Jfr n:o 22 i Östermark. Tillnamnet *Kråke* återgår på personnamnet *Krake* (Lundgren s. 154) eller direkt på djurnamnet *kråka;* jfr *Kraaka* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

Martois by, utt. *mārtois*, fi. *Martoinen.*

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 b) Laſſe o. Nils Martoynen (bönder i Muſtaſar), 1701 Marttois, 1710, 1725, 1810 Martois. Sannolikt av fi. personnamnet *Martti* = 'Martin'. Även andra sv. personnamn äro i finskt bruk ofta avledda med ett *-(a)inen* l. *-oinen*, t. ex. *Mannoinen*, *Manninen* (Manne), *Kummoinen* (Gumme), *Inkoinen* (Inge) o. a., se Saxén, Den sv. bos. hist. passim.

Hemmanen:

1. *Martola*, utt. *marrtulas:* 1550 (n. 4539) Martula Mickil, 1559 (n. 4604) Martula, 1710, 1725, 1810 Martola. — Lokala namn: *långsis* (efter en *Lång*) o. a.

2. *Holtti*, utt. *hålttis:* 1710, 1725 Hålti, 1810 Holti. Jfr n:o 3 i Ko. Edsvik.

Digitized by Google

Miekka by, utt. *miekk*, fi. *Miekka, Miekan kylä.*
Namnform före 1540: 1440 Meka (Hausen III s. 196).
Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 e), 1549 (n. 4536) Meka by, 1589 Meika, 1701 Miecka, 1710, 1725 Mieka, 1774 Miekka (by). Egentl. ett till- och släktnamn: jfr Hans o. Jörgen Meeka 1546 (n. 4534). Av fi. *miekka* 'svärd', jfr gårdn. *Sväls* (*Svärds) i Vörå.

Hemmanen:

1. **Ingo,** utt. *iŋgå:* 1710, 1725 Jacob Ingå, 1774 Hindrich o. Erich Ingi, 1810, 1917 Ingo. Av fsv. personn. *Inge* (Lundgren s. 126).

2. *Pasto,* utt. *passtos:* 1710, 1725, 1774, 1810 Paſto. Gården ligger ett stycke från ån. En annan gård inom nummern, *grånnas,* befinner sig å en backe c. $^1/_2$ km. från ån. Namnet *Pasto* avser närmast ett fi. *Paasto,* belagt även ss. bynamn i Honkajoki, Satakunda. Det återger sannolikt en fsv. dat. pl. **Pastom* av urspr. **Padastom:* samma namn möter som främre led i bynamnet *Paastakunta* i S:t Karins nära Åbo (1430, 1433 Pastakuntha, 1437 Paastakund, 1378 Padas(t)akunta) samt i ortnamnen *Pasta* (1409 Padestom) o. *Pasta* (1411 Padhastom) i Uppland. Namnet *Pasto* i Must. innehåller liksom de anförda parallellerna sannolikt ett fsv. *pada* 'ådal', här sammansatt med ordet *stad* 'landningsplats'. Se närmare i mina »Lehnwortstudien» s. 87 f., om senare leden även i detta arbetes del I s. 124 f.

3. Raukko, utt. *raukkos:* 1710, 1725 Rauko, 1774, 1810 Raucko. Jfr *Raukko* g. i L. Ky., Tervajoki. Av fi. *ranta-raukku* 'strandpipare'.

Runsor by, utt. *ronnsor, ronnsol,* fi. *Runsoon* kylä, förfinskning av den sv. dialektformen.
Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Roensar, Roansar, Ronsar, 1544 (n. 4534 b) Roensari, Roensar, (4534 e) Roensar by, (4534 f) Rodensoor, Rodensor, 1589 Rodenszari, 1655 Runsor, 1701 Runszor, 1710, 1810 Runsor. — Av ett fi. **Rudansaari* 'Sumpmarksö' (se del I s. 563, 570), med syftning på Runsorträsk E o. byn.

Hemmanen:

1. *Aura,* utt. *auras:* 1701, 1710 nämnes här en befallningsman Anders *Aurin,* möjligen bördig från denna gård; 1725, 1774, 1810 Aura. Namnet bevarar den urnord. formen av sv. dial. *öur* m. 'grus, sand, stengrund, sandbank, mindre holme' (del I s. 309 f.).

Digitized by Google

2. **Storgård,** utt. *stogåss:* 1710 Storgåhl, 1725 Storgåls, 1774 Storgårds, 1810 Storgård. — Lokala namn: *akkselas-härrman, johannas.*

3. **Skata,** utt. *skatas-gā̆lan:* 1710, 1725, 1774 Skata, 1810 Ulricsbacka, 1910, 1917 Skata.

4. **Nygård,** vanl. *härris* l. *gållas:* 1701, 1710, 1725, 1774, 1810 Gållas, 1910, 1917 Nygård. *Gållas* av fsv. personn. *Gulle* (Lundgren s. 78). Jfr n:o 6 i Ö.-Yttermark, n:o 2 i Ko., n:o 1 i Övermark. Namnet *Nygård* förek. bl. a. i Ko. kkby och i Moikipää.

5. **Mårtens:** 1701 Mårten Sigfredsſon, 1725, 1774, 1810 Mårtens. Under Vasa stad.

6. **Simons,** utt. *bō̆ssträlls:* 1701, 1710 Simon Mattſon, 1725 Simon, 1774, 1810 Simons. Kronoboställe.

7. Vakslaks, utt. *vakkslas:* 1710, 1725, 1810 Waxlax. Av fi. **Vaski-laksi* 'Kopparvik', varav **Vaksi-laksi* på grund av förledens ombildning efter senare leden. Ett fi. *vaksi* 'vax' som förled i ett viknamn vore mindre begripligt ur betydelsesynpunkt. En vik av stadsfjärden, den s. k. 'fladan', skjuter in mot denna gård.

Singsby by, utt. *siŋgsbў̆-bȳjin.*
Jordeboksformer och *tydning:* se del I s. 468.

Hemmanen:

1. **Åkerman:** 1710, 1725, 1810 Åkerman. Av msv. *akerman* (isl. *akramaðr*) m. 'åkerman, jordbrukare, lantman' (Söderwall) ss. tillnamn. — Lokala namn: *hā̆nsus, ā̆lnes, nȳstu.*

2. **Järpe:** 1710, 1725 Järpe, 1774 Järppe, 1810 Hjerpe. Av fågelnamnet. Jfr n:o 6 i Böle by. — Lokala namn: *knūs* (Knuts) o. *dållis* (jfr n:o 3 i Jungsund-Söderby, n:o 10 i Karperö).

3. **Ström:** 1710, 1725, 1810 Ström. Jfr n:o 5 i Ö.-Mal. — Lokalt namn: *högsbakkan* (å en backe, som höjer sig över en sänka stående i förbind. med Jungsund): *högsmittjil, -mikk, -abbin* osv.

4. **Liten,** vanl. *mittjils-änndăn:* 1710 Lijten, 1725, 1810 Liten. Jfr Per lijtthen 1544 i Bråttöön (Karleby).

5. **Bäck:** 1710, 1725, 1810 Bäck. Gårdarna ligga invid gammalt, nu upplandat vattendrag. — Lokala namn: *klā̆sus* o. *snåvsas* (jfr n:o 5 i Munsmo, So.).

6. **Lax:** 1710, 1725, 1810 Lax. Av fisknamnet *lax.* — Lokala namn: *hellmans, stă̆vas, ā̆damas, lillstu.*

7. **Dal,** utt. *rŏ̆dā̆lin* (dial. rō̆vdā̆len 'Rå-dalen') l. *rŏ̆da(l)s-gā̆lan:* 1710, 1725, 1810 Dahl.

Digitized by Google

8. **Flygar,** utt. *flȳgar:* 1710 Flygar, 1725 Flygare, 1774, 1810 Flygars. Jfr n:o 8 i Gerby. — Lokala namn: *bonndis, svarrvaris.*

9. **Spikar,** utt. *spīkar:* 1710, 1725 Spikar, 1774, 1810 Spikars. Kronoboställe. Lokalt namn: *stȳris* (innehavaren från Styris i Mal.).

År 1544 (n. 4532) nämnes en *Oluff Gådse* i Signisby.

Smedsby by, utt. *smessbȳjin.*

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Smidzby, 1548 (n. 4534 b) Smidzbyn, Smedzby, 1549 (n. 4536) Smedsby, 1556 (n. 1991), 1606 (n. 4846), 1701 Smedzby, 1774 Smedsby, osv. Jfr n:o 12 i Tjöck (Krist.), n:o 5 i Nä., Norrnäs, n:o 1 i Pet.

Hemmanen:

1. **Storgård,** vanl. *nȳgåss:* 1710 Storgåhls, 1725 Storgårdz, 1774 Storgårds, 1810 Storgård. Jfr n:o 2 i Runsor by.

2. **Kronman,** utt. *krōnmann:* 1710, 1725 Cronman, 1774, 1810 Kronman. Lokala namn: *krōns-vikktår, karrgus* (jfr ? nsv. dial. Ål. *karrgu* 'karg, ödslig'), *skräddaris.*

3. **Gädda,** ut. *jeddas:* 1544 (n. 4532) Töriis Gedde (Höstueis) o. Per Gedda i Mustesara s:n, 1548 (n. 4534 b) Anders gedde i Höſtweis; 1710 Giedda, 1725, 1774 Giädda, 1810 Gädda. Jfr n:o 6 i V.-Yttermark, n:o 8 i Ö.-Yttermark.

4. **Pått,** utt. *pättis:* 1710, 1725, 1810 Pått. Gården ligger å ett fordom sankt ställe. Jfr n:o 14 i Ö.-Solv, n:o 6 i V.-Solv. — Förr *stogåss.*

5. **Lustig,** utt. *lussti:* 1710, 1725, 1810 Luſtig. Av msv. (Söderwall) *lustogher, -ug, ig* 'lysten, begärlig, villig, glad, behaglig, lockande, förförisk'.

6. **Holm,** utt. *hålm:* 1710, 1810 Holm. — Lokala namn: *laŋgvīk* (gården bel. vid en upplandad vik) o. *huggaris* (jfr n:o 10 i So., Ytter-Sund.).

7. **Norrgård,** vanl. *āsīdus* (efter läget i nordligaste änden av byn): 1710 Norgåhls, 1725, 1774, 1810 Själsko (om skor anv. vid själfångst). Jfr n:o 11 i Nä. Nämpn., n:o 2 i Ko. Moikipää, n:o 39 i Ö.-Mal.

8. **Smeds,** vanl. *pāvas* (d. ä. Påvals), jfr n:o 18 i Ö.-Mal.: Kætil *Smidh* 1440 (Hausen III) i Must. Smedsby, 1710 Smedh, 1725, 1810 Smed.

9. **Näs:** 1710, 1725, 1810 Nääs. — Lokala namn: *nēsmans* (jfr n:o 3 i Ö.-Solv), *jāvsis, sumbäss* (Sundbergs).

10. **Rost,** utt. *råst:* 1710 Roſt, 1725, 1810 Råſt. Jfr sv. dial. S.-Öb. *rost* m. 'avtappningstråg vid brygd' (Vendell, Ordb.). — Lokalt namn: *ālbäkks* (g. bel. nedanför en bäck).

Digitized by Google

Staversby by, utt. *stāvässbȳjin*, fi. *Taurila.*

Namnform före 1540: 1484—88 (Haus. saml.) Stogerby.

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Staworby, Staffuersby, 1548 (n. 4534 f) Staŭrsby, 1549 (n. 4536) Staffuersby, 1556 (n. 4563—66) Starsby (= Stavers-), 1559 (n. 4605) Staŭursby, 1606 (n. 4846) Staffuersby, 1701, 1725 Stafwersby, 1810 Stafversby. — Främre sammansättningsled är gen. sg. av fsv. *staver* m. 1) 'stav, stör i allm.', 2) ssk. 'biskopsstav', 3) 'råmärke' (Schlyter). Här föreligger ordet i bet. 3).

Hemmanen:

1. **Nyman,** vanl. *nȳgossbakkan:* 1710, 1725, 1810 Nyman. Jfr n:o 29 i Ö.-Mal., n:o 1 i Böle by.

2. **Villför,** utt. *villför:* 1710 Willför, 1725 Wilför, 1810 Villförs. Måhända = 'vilseförande', jfr msv. *vilfara* 1) 'fara vilse', 2) 'misstaga sig' samt å andra sidan msv. adj. *oför* 1) 'ofarbar', 2) 'ofärdig', 3) 'ur stånd, oduglig' (Söderwall).

3. **Galt,** utt. *galls-janne:* 1710 Gals, 1725 Galts, 1774, 1810 Galt. Jfr Lasse *Galt* 1548, 1551 i Must. (Replot) och Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. — Lokala namn: *gränndāls-gussta, smediskāl.*

4. **Fant,** utt. *fanttas-åtto:* 1546 (n. 4534) Anders Fante, 1710 Fants, 1725, 1810 Fant. Jfr n:o 11 i Pet. G:by.

5. **Krutar,** utt. *krūtar:* 1710, 1725, 1810 Krutar. Jfr n:o 7 i Jungsund-Söderby och *Kruutari* i L. Ky., Selkämäki by. I dagl. tal: *himisbakkan* (Hemmings b.).

Toby by, utt. *tōbȳjin*, fi. *Tuovila.*

Namnform före 1540 (i avskrift fr. 1655): 1504 Toffweby (Hausen saml.).

Jordeboksformer o. tydning: se del I s. 100 f.

Hemmanen:

1. **Backman:** 1710, 1725, 1810 Backman. — Lokala namn: *krōnmans-ērk, kåckas, brōras-īsta* (Israel), *jåvs-īsak.*

2. **Bengs,** utt. *bäŋgs-johannes:* 1710, 1725, 1810 Bengs. Jfr n:o 1 i Hälsing-Norrby. Lokala namn: *ēvlīsas* (Evalisas) *härrman* eller *tōva līte;* det senare namnet syftar enligt traditionen egentl. på en gammal hamnplats vid Toby ås myning: enligt sägnen skulle man här »töva lite» (samlas), innan man avseglade.

3. **Rönn:** 1710, 1725, 1810 Rönn. Av trädnamnet *rönn.* — Lokala namn: *häŋgnas-bakkan, lassas-gust, röyjas* (jfr n:o 2 i Ö.-Mal.).

4. **Sten,** utt. *stäinis-āgust, -sīmon:* 1710, 1725 Steen, 1810

Digitized by Google

Sten. Jfr n:o 17 i Ö.-Mal., n:o 14 i Pö. — Annat lokalt namn: *lilläŋgs* l. *lilliŋgs kāl.*

5. **Rönnberg:** 1710, 1725, 1810 Rönberg. — Lokala namn: *dalibakkan, maŋgnusas-īsak, lillstu-īsak.*

6. **Styv,** utt. *styv:* 1548 (n:ris 4534 b och e) Hans Styff, 1548 (n:o 4534 f) Henrich Styf (i Mustsorby), 1710, 1725, 1810 *Styf.* Jfr n:o 2 i Pö. kkby. — Lokalt namn: *östis.* Gården bel. mitt emot »Töva lite» eller den s. k. Lekattholmen.

7. **Skur,** utt. *skūr-kālas, skūras-ant:* 1710 Skur, 1725 Skurr, 1774, 1810 Skur. Av *skur* = 'regnskur' (som dock i m. Va. har formen *skūru*) eller liktydigt med ett *bōdskūr* 'loftsvale' (Vendell, Ordb. 838 b). — Lokalt (skälls-) namn: *sväissaris* (hsv. *svetsare* av *svetsa* [i hop], nht. *schweissen*).

8. **Berg:** 1710, 1725, 1810 Berg. — Lokala namn: *mallula jōnas,* förr egare av Mallula gård i L. Ky., Hiiripelto by (jfr *Mallila* g. i Laih. (Kupparla by) o. Lasse *Malle* år 1554 (n. 4555) i Helsingeby i Must., Gres *Malle* 1550 (n. 4540) i Solffuo samt sv. dial. Öb. (Kve.) *mallun* best. f. sg., ett okvädinsn. för kvinna; *sīmos annlīsas, nybonndin* (inflyttad) o. a.

9. **Eur,** utt. *öuras:* 1710, 1725, 1810 Eur. Av sv. dial. Öb. *öur* m. 'stengrund, sandbank' m. m.

10. **Smeds,** utt. *smess:* 1710, 1810 Smeds. Militieboställe. Jfr *Smedsby* ovan.

År 1548 (n. 4534 b) o. 1549 (n. 4537) nämnes härifrån en Lasse *Tolk.*

T ö l b y by, utt. *tōlbȳjin.*

Jordeboksformer och tydning: del I s. 91 f.

Hemmanen:

1. **Rodas,** utt. *rōdas:* 1710, 1725, 1810 Rodas. Av oklart ursprung: jfr n:o 7 i Singsby: *rōdas-gālan* (eg. ? dial. *rōvdals-* 'rå-dals-'). I Repl. Björkö uttalas Lövdals Anders *lövdas-ant.*

2. **En,** utt. *ēn:* 1710, 1725 Een, 1774 Enn, 1810 En. Av trädnamnet *en.* — Lokala namn: *villin, finnas, ōlus-johannes.*

3. **Smeds,** utt. *smess, smedis-maj:* 1710 Smetts, 1725 Smedz, 1810 Smeds. Jfr n:o 8 i Smedsby och själva bynamnet. — Lokala namn: *pakksal-johannes, tōbakk-jōnas.*

4. **Fred,** vanl. *rövass* d. ä. Rövars: 1548 (n. 4534 e) Hans Röfuare, 1710 Bengt Röfwar, 1725, 1774 Röfwar, 1810 Röfvare eller Freden. Jfr gårdnamnet *Röfwar* och bynamnet *Röfverby* (Rövärlä) redan c. 1550 i Kyro (se nedan), fsv. tilln. *Røvare* (Hellqu. s. 107) samt å andra sidan fsv. personnamn på *Fridh-*

Digitized by Google

(Lundgren s. 56) o. fda. *Frith, Frithi* (Nielsen, Oldda. personn. 27).

5. **Tätting,** utt. *tättis-johannes* osv.: 1710, 1725 Tetting, 1810 Tätting. Av fågelnamnet *tätting.*

6. **Svarvar:** 1710, 1810 Svarfwar. — Lokala namn: *tåmmåsas åtto, nårrminn-kāl, akksel po nēsbakkan.*

7. **Töliks,** utt. *tölikks:* 1710 Toliks, 1725 Töhlix, 1774, 1810 Tölix. Av **Tölings,* gen. sg. av ett på bynamnet *Tölby* bildat *inge*-namn: jfr *Böling* och *Böle by* i Nä. (ovan s. 24). Jfr gårdnamnet *Kööpikkä* i Laihela av *Köping* (nedan). — Lokalt namn: *nissos abbin.*

8. **Påvs,** utt. *pāvis:* 1710 Påfs, 1725 Påfz, 1810 Påfs. Jfr n:o 8 i Smedsby och fi. *Paavola* flerst. — Lokalt namn: *jāvsullrik.*

9. **Backman:** 1710 Badas, 1725 Badas el. Backman, 1774, 1810 Backman. Jfr n:o 10 *Baddar* (baddas) i Ö.-Mal. — Lokala namn: *håppas-ville* (jfr n:o 8 i Karkmo by), *bakkos-jōn.*

10. **Rut,** utt. *rūts,* vanl. *gräddjus:* 1710 Ruts, 1725 Ruht, 1774 Ruut, 1810 Ruth. Militieboställe. Jfr *Rut* i Laih. Båddeby, Vö. Andiala.

11. **Borgar,** utt. *bårrgar:* 1710, 1725 Bårgar, 1774, 1810 Borgar. Jfr fsv. personnamnet *Borghar* (Lundgren s. 31) och msv. (Söderwall) *borghare* 'borgare, stadsbo, medborgare, landsman'. — Lokala namn: *maras-sīmon, håppas-matt.*

12. **Fort,** utt. *fōrtas:* 1710 Fortt, 1725, 1810 Fort. Av oklart ursprung. G. ligger på »näsbakkan».

13. **Vörts,** vanl. *näsas:* 1710 Wuörs, 1725 Wuörts, 1774, 1810 Wörts. (Kronoboställe). Av oklart ursprung: jfr det nsv. *vört* (-bröd) av mlt. *wort, wurt* 'ört, planta, blomma'.

Nytillkommet h:n:

14. **Enegren,** utt. *ēnegrēn.* Ej ännu 1810. — Lokala namn: *motta, finnas.*

Veikars by, utt. *väikkas,* fi. *Veikkaala.*

Namnformer före 1540: 1440 Witzekurke, Witzekurcku (2 gg), Haus. Saml. o. F. m. U. III s. 196.

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Wiſſekurck, 1546 (n. 4534) Wiſſikurck, 1548 (n. 4534 f) Weſſekurku, 1551 (n. 4542) Wiſſekurku by, 1556 (n. 4559) Weſikurcku, 1557 (n. 4572) Witzakurcku by, 1559 (n. 4604) Wiskurcko; — 1544 (n:o 4532) Raffuall i Weikar, 1548 (n:o 4534 e) Weikar by, 1549 (n. 4536) Wekar by, 1548 (n. 4534 b) Wekar boghan = 'Weikars borna',

Digitized by Google

1606 (n. 4846) Wäikars, 1701 Weickars, 1774 Veickarsby, 1710, 1725, 1810 Weikars, osv. — Att byarna Wissekurck och Veikars äro identiska framgår t. ex. av jordebb. för 1548, n:ris 4534 e och f: i den förra nämnas bönderna Nils Wekar, Gres Wekar och Raffuall Wekar från Weikar by, i den senare samma bönder från Weſſekurcku by. Namnet *Wisse kurck* avser ett fi. *Vesikurkku* 'Vattenstrupen' och dettas betydelse får en osökt förklaring ur ortens terrängförhållanden. Ungefär i mitten av Veikars by, nedanför Berg hemman inklämmes strömmen i Veikars å vid tiden för vårflödet mellan två brant sluttande berghällar — varav gårdnamnet *Berg* — och detta ställe kunde, enligt vad en gammal ortsbo, fil. dr Edv. Keto yttrar i tidn. »Vasa Posten» 1. XII. 1922, träffande betecknas med namnet »vesikurkku» (vattenstrupe), såsom jag i »Svensk bygd i Österbotten I» s. 564 hade tolkat det nu ifrågavarande bynamnet »Wiſſekurck». — Om namnet *Veikar* se nedan.

Hemmanen:

1. **Buskas,** utt. *båsskas:* Namnet saknas ännu i 1810 års jordeb. Där såväl som redan i de äldsta jordeböcker, vilka upptaga byns nugällande gårdnamn, bär hemmansnummern 1 namnet *Veikar:* 1710, 1725 Weikar, 1774, 1810 Veickar eller Christineholm. Som av de ovannämnda bondenamnen Nils, Gres och Raffuall Wekar i Weikar by av år 1548 framgår, daterar sig denna släkt, som givit byn dess nutida namn, emellertid redan från 1500-talet, ja dess äldsta kände ättling nämnes redan år 1440: *Nils Weickare,* jordegare i Witzekurke by av Mustasaari (Hausen, F. M. U. III s. 196). Namnet återger ett medellågtyskt *wêker, visch-wêker* 'Fisch-weicher, der getrocknete Fische, bes. Stockfische aufweicht u. verkauft' (Lübben-Walther), alltså ungef. 'fiskmånglare' (se förf:s »Minnen av forntysk kultur i Österbotten» i Valan II, H:fors 1906, s. 83).

2. **Grop,** utt. *grōp:* 1710 Groop, 1725, 1810 Grop. Jfr n:o 13 i Övermark. — Lokala namn: *bōbakk* o. *nataris* (gårdens egare infl. från Nataris i Kve. kkby).

3. **Studd,** utt. *stoddis:* 1710, 1725, 1810 Studd. Om namnets ursprung se del I s. 452, 627.

4. **Berg,** utt. *bärrjis:* 1710 Bergh, 1725, 1810 Berg. Jfr ovan u. bynamnet *Veikars.*

5. **Kulla:** 1710, 1725, 1810 Kulla. — Lokala namn: *brōänndas gussta, nȳstu hinndrik.*

6. *Pörn,* utt. *pönis:* 1548 (n. 4534 e) Hans Pernu, 1548 (n. 4534 f) Henrik Pernå, 1710, 1725, 1810 Pörn. Namnformen

Digitized by Google

Pernu, varav det nutida *Pörn* är en försvenskning, är finsk och återger det urnordiska **Bernu-*, grundformen för fsv. *Biorn* och nsv. Björn. Egentligen ett personnamn (Lundgren s. 24). Jfr det nsv. gårdnamnet *Biǫn* (**Biorn*) flerst. i Öb. och *Pernula* by i Kyro redan år 1557 (n. 4572).

7. Keto, utt. *tjätos:* 1710, 1725 Ketto, 1749, 1810 Ketå, 1774 Kätå. Sannolikt av det finska *keto* 'linda, gräsmark, fält, mark, vall'. Ett hos Lundgren s. 158 anfört fsv. personnamn **Kæte* är okänt i Finland. Jfr n:o 3 i Laih. Liuskila.

Nytillkommet h:n:

8. **Veikars,** utt. *väikkas:* ej ännu 1810. Jfr n:o 1. Lokala namn: *pjētila jakup, -janne, -finnin.*

Vikby by, utt. *vīkjen.*

Namnform före 1540: 1440 (Hausen III s. 196) Jöns Kedelmansson i Wikom.

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Wickbyn, »i Wiken», 1548 (n. 4534 b) »i Wikhen», »i Wicken», 1548 (n. 4534 f) Wijkeby, 1549 (4536) Wiken, 1560 (n. 4617), 1606 (4846) Wijckeby, 1701, 1710, 1725 Wijken, 1774 Wijkby, 1810 Wiken, jfr I s. 199. En vik av Stadsfjärden skjuter in här.

Hemmanen:

1. **Granholm,** vanl. *öuran* d. ä. örarna: 1710, 1725, 1810 Granholm.

2. **Gök,** hsv. utt. *jōk,* dial. ofta *jöttjin* d. ä. göken: 1710, 1745 Giöck, 1725 Giök,1 810 Gök. Av fågelnamnet *gök* (ss. i *Göukbakka,* Terijärvi). Jfr Lundgren s. 86. — Lokalt namn: *bōbakk-janne.*

3. **Vikman,** utt. *vīkman:* 1710, 1725, 1810 Wijkman. Troligen en utbildning av bynamnet. Jfr dock Lundgren-Brate s. 299. — Lokala namn: *näsas-härrmanas, -joss.*

4. **Källberg,** utt. *tjellbärg:* 1710 Källberg, 1725 Kiälberg, 1810 Kjälberg. — Lokala namn: *farrbrus, ållas.*

5. **Österberg,** utt. *össtebärgs* (*abbis, villis* osv.).

Voitby by, utt. *vāitbȳjin,* fi. *Voitila.*

Namnform före 1540: 1443 (Hausen III s. 304) Woitby.

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Woijtebyn, 1548 (4534 e) Woitteby, 1549 (4536) Voiteby, 1559 (4603) Woidttbÿ, 1589 (4786) Voitby, 1606 (4846) Wåitteby, 1701 Våittby, 1710, 1810 Wåitby. Namnets förled är det medellågtyska lånordet *fogde,*

Digitized by Google

som i medeltida källor skrives *foghate, fogete* osv., men även *fogitte, foithe* i ansl. till den medellågtyska originalformen *voget, voit* (se Söderwall o. Lübben-Walther). Den officiella skriftformen har här, som i flere andra fall, undanträngt den ljudlagsenliga sv. uttalsformen och denna skriftform står sannolikt i samband med det tyska inflytande, som framträder i namnformen *Krytzeborgh* (Korsholm), varom ovan s. 61. Den svenska uttalsformens uddljudande *V*-ljud (för väntat *F*-ljud) kunde direkt återgå på den medellågtyska skriftformen *voit*, men låter i en vid den svensk-finska språkgränsen liggande by som denna dock snarare förklara sig ur det finska *Voitila*, däri det sv. *f*-ljudet regelrätt uppträder som *v*. Till betydelsen jämföre man hemmansnamnet n:o 4 *Fogde* i Ö.-Mal. och det i samband därmed nämnda Mustasaari-tillnamnet »byfougt» från 1540-talet. Se redan förf. i »Valan II» s. 82; jfr gårdn. *Veikars*.

Hemmanen:

1. **Braxenholm,** utt. *brāksŋhålm* l. *lāŋsor* (fi. *Lahnasaari* ds.): 1710, 1725, 1810 Braxenholm. Det finska namnet, som till betydelsen sammanfaller med det svenska, är det folkligt ursprungliga, det svenska sannolikt en officiell översättning därav, ty i den närmaste svenska omgivningen, t. ex. Kve., är *lāŋsor* den alldagliga beteckningen för denna ort (se del I s. 563). — Lokala gårdnamn: *jannes-jussas, mārttis, stēnmans, jōnasas, gammbästu* (Gambel-stuga), *össtärbakk, kamar*.

2. **Alskog,** utt. *alskos:* 1710 Ahlskougs, 1725, 1744 Ahlskoug, 1774, 1810 Ahlskog. Jfr n:o 6 i Y.-Mal. — Lokala namn: *nȳbakk, rībakk*.

3. Paro: 1710 Parå, 1725 Pahro, 1774, 1810 Paro. — Lokala namn: *nȳtumt, årisor* (fi. Orisaari = 'Hingstö'). — Namnformen *Paro* återger antingen det finska *pato*, gen. sg. *padon* 'dam, fördämning, fiskegård, pata' med övergång av det finska **pado* till *paro* i enlighet med en för den finska Kyro-dialekten karakteristisk egenhet (jfr *larva-maa* = *latva-maa* 'utmark'; *Rutuna:* fi. *Ruron kylä* (del I s. 555), liten by mellan Laihela o. Mustasaari), — eller också är *Paro* förfinskning av n:o 5 *Pada* i Hälsingsöderby.

4. **Holm,** utt. *hålmin:* 1710, 1725, 1810 Holm.

5. **Snull,** utt. *snollis:* 1606 (n. 4846) Anders Shulle, 1710, 1725, 1810 Snull. Jfr det hos Rietz s. 642 b från Södermanland meddelade adj. *snullug* 1) 'för kort klippt, om hår', 2) 'stympad: om klädedräkt'.

6. **Haldin,** utt. *halldis* o. *halldī̆n:* 1710, 1810 Halldins, 1725,

Digitized by Google

1774 Haldins. Jfr *Haldinen*, g. i Lillkyro (Selkämäkiby) samt *Per Haldin*, 1548 (4534 e) i Maximo by (Maksmo), Lasse Hallin 1443 i Vörå (Hausen III s. 304). En ombildning av fsv. personnamnet *Halfdan* (Lundgren s. 93), som ofta uppträder under formen *Haldin:* jfr Sigfred Haldinson i Must., Björkö 1548 (n. 4534 f).

7. **Forsman:** 1710, 1801 Fårsman, 1725 Fårſsman, 1749 Forsman. Lokalt namn: *lēk* (en gårdgrupp); jfr *Leikas*, g. i Laih. (Kummarla).

8. **Backman:** 1710, 1725, 1810 Backman. Lokalt gårdnamn: *bärg* (efter ett backbryn).

9. **Finne,** utt. *finnis:* 1710, 1725, 1810 Finne. Av fsv. personnamnet *Finne* (Lundgren s. 53).

Västervik by, utt. *vesstärvīfjen.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531), 1546 (n. 4534) Weſteruick, 1548 (n. 4534 b) Weſterwick, 1655 Wäſterwijk, 1701, 1710, 1725 Wäſterwijken, 1774 Wäſterwijk, 1810 Weſterwik. Byn ligger N om Gerby vid kusten och kallas »Västervikby» till åtskillnad från »Vikby» i SE från Vasa stad.

Hemmanen:

1. **Storm:** 1710, 1725, (1805 Ströml), 1810 Storm. — Lokala namn: *jāvs, lēnis* (efter ngn *Lēna*), *innas* (gården bel. mitt i byn). Jfr n:o 3 i Häls.-söd.

2. **En,** vanl. *nedästu:* 1710, 1725 Een, 1810 En. Av trädnamnet.

3. **Skinnar,** utt. *ſinnaris:* 1710, 1725, 1810 Skinnar. Jfr n:o 16 i Nä., Finnby, n:o 9 i Y.-Mal., n:o 13 i Ö.-So.

4. **Finne,** vanl. *maggas* (efter kv. namnet *Magg* 'Margareta'): 1710, 1725, 1810 Finne. Jfr n:o 9 i Voitby.

5. **Samson,** utt. *sams,* vanl. *pellas* l. *storgård.* (Kronohemman): 1710 Anders Grellsson Samſon (öde), 1725, 1774, 1810 Samſon(s). Vasa skolas hemman.

Den bl. a. år 1548 (n. 4534 f), 1557 (n. 4572) o. 1559 (n. 4604) i 'Synnaſte Fierdung' av Mustasaari s:n näst efter Murmusund (nutida Sundom by i Solv s:n) upptagna byn *Colsöö, Coolsöö* är till namnet sedan århundraden försvunnen ur jordeböckerna men sammanföll sannolikt delvis med sagda by (såsom redan K. V. Åkerblom i Mustasaari s:ns hist. s. 22 antagit). Namnet innehåller möjligen en gen. sg. av msv. personnamnet *Kol* (Lundgren s. 152).

Digitized by Google

Kvevlaks socken,

utt. *kvēvlaks*, fi. *Koivulahti*.

Namnformer före 1540: 1440, i avskr.: Koiffuelaxboar, Koiffuolax, 1443 i avskr.: Kåjwålax (Hausen, F. M. U. III s. 196, 304); 1440 Quiflax, 1554 Queflax, i avskr. (Haus. saml.).

Jordeboksformer o. tydning: del I s. 564.

Kyrkobyn:

Hemmanen:

1. **Herrgård:** 1710 Härgåhl, 1725 Herregåls, 1810 Herrgård. — Lokala namn: *rīmals* (*rīmas*), *visstastu* (Vistar-stugan), *mayjona* (Majorna, se I s. 565).

2. **Kvevlander:** 1710, 1725, 1810 Qweflander. Namnet har bildats på bynamnet *Kvevlaks* med tillägg av avledningen *-ander:* jfr n:o 27 Nissander i Lappfj. s:n o. by, n:o 2 Lassander i Nä., Finnby, Marander(as) i So., Ö.-Sundom. — Lokala namn: *öuras* (av *öur* 'holme'), *stormatt, bärrjis*.

3. **Svarvar:** 1710, 1725, 1810 Swarfwar. Jfr n:o 40 i Pö., n:o 3 i So. (Ö.-Sundom), n:o 6 i Must. Tölby o. fi. *Sorvari* flerst. Lokala namn: *ālskoss, jussos, mārttis, årisår* (fi. *Orisaari* 'Hingstön').

4. **Hjort,** utt. *jōrt:* 1710 Hjortt, 1725 Jort, 1810 Hjort. Jfr fi. *Hyörtti* i Eurajoki, *Herttula* i Nådendal, *Herttola* i Kumo: av nord. namnst. *Her(u)tu*. — Lokala namn: *kullas, fanttis, knippas* (fr. Kronoby), de 2 sistnämnda gårdarna i Mayjona ('Majorna').

5. Hurr, utt. *hurras:* 1710, 1725, 1810 Hurr. Jfr fi. *Hurri* i Pöytis (Eg. Finl.), *Hurrila* i St. Ky. Yryselä. Jfr fi. (Lönnrot) *hurri* 1) 'någonting vattenaktigt, flytande l. ostadigt', 2) 'månglare', 3) 'lymmel': *poika-hurrit* 'pojkslynglar', *Ruotsin hurrit* = 'svenskar' (i sistanförda bet. allmänt i finska Österb.). — Lokala namn: *bränn, skattis, väkktass*.

6. **Nygård:** 1710, 1725, 1810 Lapp. — Lokala namn: *lappas, hinndrikas*.

7. **Norrgård:** 1710 Johan Lembo, 1725 Lämbo, 1810 Lembo. Jfr St. Ky. Torkkola by n:o 2. — Lokala namn: *passtoris* (uppkallad efter någon som varit bördig fr. Pasto g. i Miekka by, Mst.), *smedis*.

8. **Enrot:** 1710, 1725 Eneroth, 1810 Enrot. Lokala namn: *tommtas, markkusas, nabben*.

Digitized by Google

9. **Lustig:** 1710, 1725, 1810 Lustig. Jfr n:o 5 i Smedsby, Must. Lokala namn: *jissnes* ('Gistnäs', se I s. 473), *steinoss* ('Stenörs', även *sanndelīns*).

10. **Knip,** utt. *knīp:* 1710, 1725, 1810 Knip. Jfr sv. dial. Södermanl. *knip-okse* 'hannen av knip-anden' (Rietz s. 337), Öb. *knīpo* sv. f.; från Skåne meddelar Rietz a. o. ett *knip* m. 'bergsklint'. — Lokala namn: *anttusas, jonttis, lillstu, åulis* ('Oles'), *väkktass.*

11. **Al,** utt. *āl:* 1710, 1725, 1810 Ahl. — Lokalt namn: *heitjos* (av *Heik*).

12. **Svan:** 1710, 1725 Swahn, 1810 Svan. Av fågelnamnet. — Lokala namn: *säbbis* (jfr *Sæb, Sæbbe, Sæbiorn* hos Lundgren s. 256), *ståureŋgs, vītjen.*

13. **Lunelund:** 1774 Lonelund (upptages jämte Ahl sagda år under n:o 11). Namnets härkomst oklar. Jfr dock å ena sidan fsv. *lūna* f. 'tidpunkt, stund', 2) 'sinnestämning, infall' (Söderwall), sv. dial. (Rietz 415) *lune-full* 'nyckfull', *lun-god* ds., å andra sidan fsv. *lund* f. 'lynne', sv. dial. Gottl. *lunder* (*lundur*) adj. 'som tiger av ondska', *lundas* sv. vb. 'tiga av ondska', *lundskas* ds. (Gottl.). *Lunelund* eg. 'en som tiger i följd av onda nycker'? Skall *lund* fattas i bet. 'skogsdunge', kunde förleden tänkas återgå på ett fi. *Luode-neva* 'flödvattensmosse', varav i svensk återgivning *Lōne-* (jfr t. ex. *Raine*-mosse i Pö. av *Rajaneva* o. a. dyl. smss., del I s. 560). *-lund* vore då ett senare tillägg ss. i *Helene-lund* Ö.-Mal. — Lokala namn: *Torrkull, Majlund.*

Från Kveflax nämnes år 1549 (n. 4536) en Oluf *Bryggare*, se L. Ky. Tapoila n:o 4.

Koskö by, utt. *kåššen*, av fi. *Kosken kylä* (*koski*, gen. sg. *kosken* 'fors').

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Koſke, 1549 (n. 4536), 1557 (n. 4572) Koſke by, 1606 (n. 4846) Kåſke by (se del I s. 565, 631).

Hemmanen:

1. **Burman,** utt. *būrmann:* 1710, 1810 Burman. Jfr n:o 25 Pö. — Lokala namn: *mālakkses* (bördig fr. Mal.), *skatas, stōstu, södästu.*

2. **Frantz:** 1710 Frans, 1725, 1810 Frants. Jfr n:o 8 i Nä. Norrnäs, n:o 2 i Pet. samt det fi. *Fransi* i Laih. (Mieltylä by). Redan år 1546 (n. 4534) nämnes Jöns *Frantz* i Ilmola. Lokala namn: *dālin, lillis, lillstu.*

3. **Nygård:** 1710, 1810 Nygårds. — Lokalt namn: *dālin.*

Digitized by Google

4. *Jakkula* (kronohemman): 1710 Jackola, 1725 Jackela, 1810 Jackula. Jfr *Jakkula* by o. gårdar i Laih. av fi. *Jaakkola* (*Jakobus, Jack:* 1543, n. 4531 Michil o. Morthen Jack i Ö. Laih.).

5. **Krus,** utt. *krūs:* 1710 Kruus, 1725, 1810 Krus. Av ? msv. *krus* n. (mlt. *krus,* isl. *krús,* f.) 'krus, cylindriskt kärl' (Söderwall). Jfr även sv. dial. Rietz 358 *krus* m. 'tunt järn med taggar varmed järn krusas' och Vendell s. 495 *krūso* sv. f. 'det varmed ngt krusas' m. m. — Lokalt namn: *dalas.*

Petsmo by, utt. *pettsmo.*

Namnformer före 1540: 1440 Petisma, i avskr. Petsmo, 1442 l. 1462 i avskr. Petsmo (se numera Hausen F. M. U. III s. 195, 209, 284).

Jordeboksformer: se del I s. 493. — Den av mig a. o. avvisade tolkningen av detta bynamn som ett fi. *Petäjäis-* l. *Petäismaa* måste jag numera — på grund av det hos Hausen II s. 120, 175 från år 1411 belagda ortnamnet *Pettois, -eis* i Nykyrko (Åbo län) — beteckna som möjlig, måhända sannolik. Enligt en uppgift, som jag dock ej finner fullt tillförlitlig, skulle byn ännu i vår tid i den finska inlandsbygden någon gång gå under namnet *Petäjämaa* 'tall-landet'.

Hemmanen:

1. **Back:** 1710, 1725, 1810 Back. — Lokala namn: *erkkus, hålmas, matlaks* (se I 227, 564), *skräddas, storsveds.*

2. **Fant:** 1710 Fantt, 1725, 1810 Fant. Jfr n:o 11 i Petalaks, n:o 4 i Staversby. — Lokala namn: *īsakus, lillstu, stōrākäs.*

3. **Berts:** 1710 Berttz, 1725, 1810 Berts. Gen. sg. av personn. *Bærte* (Lundgren s. 43). — Lokala namn: *hålmas, markkusas, vallas.* — Jfr n:ris 19, 24 i Y. Mal.

4. **Möuts,** utt. *möuts:* 1710 Moŭtz, 1725 Möutz, 1810 Meuts. Av oklart ursprung. Jfr en lös förmodan under n:o 22 i Lappfj. kkby. — Lokala namn: *framm-, bāk-* och *millan-möuts, kūslåut.*

5. **Håkans,** utt. *håkans:* 1710, 1725, 1810 Håkans. Jfr n:o 2 i Ö. Y-mark. Lokala namn: *sippos, stranndas, mār.*

6. **Lund:** 1710, 1725, 1810 Lund. Jfr n:o 39 i Laih. Bådde, n:ris 7—8 Vö. Mäkipää. — Lokala namn: *bonndas, paskląut.*

7. **Bejar:** 1710, 1810 Beijar, 1725 Beijar. Jfr n:o 2 i Karperö Must. — Lokala namn: *nörrminn* (Norrminne) o. *stäinoss* (*Stenörs*).

Vassor by, utt. *vassor.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Waſſår o. Wartſar, Wartſår, 1548 (n. 4534 b) Waſſar by o. Wartſar, Wartzſar, 1548 (n.

Digitized by Google

4534 e) Waſſar by, 1548 (n. 4534 f) Waſeſoor (med 12 bönder) och Wartſor (som skild by med 9 bönder), 1549 (n. 4536) Wartſåre by och Waſſar (som skilda byar), 1550 (n. 4540) Waſſenſår o. Wartzſar (som skilda byar). — Nu ifrågavarande Vassor by i Kve. s:n sammanfaller med byn Waſſår av år 1546, Waſſar och Waſeſoor av år 1548, Waſſar av 1549 och Waſſenſår av år 1550 och dess namn torde, såsom jag redan i del I s. 565 antagit, återge ett fi. *Varsan-saari* 'Fölö'. Bynamnet *Wartſar* l. *Wartſår* är nu försvunnet. Ännu år 1606 (n. 4846) uppträder det under formen *Warttzarij* (vid sidan av bynamnet *Wassår*), men redan år 1701 och 1710 osv. upptaga jordeböckerna blott bynamnet *Waſsor*. Namnet *Warttzarij* följer i jordebb. efter Merikaarto by i Lillkyro och avser sannolikt de nutida grannbyarna Saarenpää och Saarensivu (i Lillkyro) tillsammantagna; den gemensamma förleden (*Saaren-*) i dessa namn bevarar i så fall en genetivform av efterleden i det forna bynamnet *Wartsaari*.

Hemmanen:

1. **Örn:** 1710 Öhrn, 1725, 1810 Örn. Av fågelnamnet. — Lokala namn: *linndos, jāvs-jossas, -jannis, -mikkas.*

2. **Rabb,** utt. *rabbas:* 1710, 1810 Rabb. Ett naturnamn, se del I s. 441 f. — Lokalt namn: *sandās.*

3. **Vik:** 1710, 1810 Wijk. Gårdarna bel. vid en vik av Wassorfjärden. — Lokala namn: *hagaris, krikkos, nyigāls, nyitāmt.*

4. **Södergård:** 1710 Södergåhl, 1725 Södergåls, 1810 -gård. — Lokala namn: *tjellbakk, vesstäbakk.*

5. **Åman:** 1710 Åman, 1725 Öhman, 1810 Åman. — Lokala namn: *grånnis* ('Grundnäs'), *södros, hellbärgs.*

6. *Kuni,* utt. *koni:* 1710 Kunij, 1725, 1810 Kuni. Numera by. Jfr n:o 2 *Konn* i Nä., Kaldnäs by. Namnformen *Kuni* (med ändelsen i) är sannolikt förfinskad och förklaras i så fall av närheten till den finska grannbyn Mullo i Lillkyro. Lokala namn: *båubakk* (Bod-), *härrgoss, rībakk, sekksis, skatas.*

7. **Östman,** 1710, 1810 Öſtman. — Lokala namn: *gammbäl-bjōnis, nyi-bjōnis, lövis* och *nårrstu.*

8. *Heir* (kronohemman), utt. *heir,* vanl. *härris* (efter där bos. auditörer vid krigsrätten): 1710 Häir, 1725 Heier, 1810 Heir. Jfr gård- (numera torp-) namnet *Heir* i Maksmo; gårdens äldste kände egare är den år 1440 (Hausen III s. 195) nämnde synemannen *Juss Heere* i »Maxima». Namnet är ej rent svenskt, återgår dock möjligen på ett svenskt namn, som senare förfinskats: kanske ett sv. dial. **heide* ('hed'), som i finskt lokalt ut-

Digitized by Google

tal måste hava givit *heire* (jfr *Hede*, utt. *häidi*, by i Or., *Hedorna*, skogsby i Maksmo s:n, där gården *Heir* ligger); samma ljudutv. *d* > *r* möter i sv. dial. *Larven*, äng i Vassor, grannby till Maksmo, av fi. *latva*, *larva* < **laδva*, se del I s. 483, 565.

9. **Vasberg,** utt. *vāsbärg:* 1710, 1810 Waſberg. Namnet är sannolikt bildat på bynamnet *Vassor*. — Lokala namn: *gräddjas* (av *Grägg* = Gregorius), *nyibakk*, *nyistu*.

10. **Smeds** (kronohemman), utt. *smĕdis:* 1710, 1725 Smed, 1810 Smeds.

11. **Ivars,** utt. *īvas:* 1710, 1725 Ifwar, 1810 Ifvars. Av personnamnet *Ivar* (Lundgren s. 140); i denna by uppträder redan år 1548 (n. 4534 f) en Jöns *Iffuarson*. — Lokala namn: *nårras*, *ståbbas*, *södros*, *hagstygos*, *nemmdis*.

12. **Hinders** (kronohemman), *hinndäss:* 1710 Hendrick Mårtensson, 1725 Hindrick, 1810 Hinders. Lokalt namn: *båsskas*.

13. Mälsor, utt. *mäsor* (*-kālas*, *-ēdvarttas*): 1810 Mälsor. Snarast av ett fi. **Melasaari* (*mela* 'styrblad, lösåra' + *saari* 'ö').

Västerhankmo by, utt. *vesstärhaŋkmo*.

Namnformer före 1540: se del I s. 494, jfr numera Hausen III s. 304.

Jordeboksformer: se I s. 494. — Till förmån för det där alternativt framställda förslaget att fatta *Hankama* 1443 som ett finskt **Hanka-maa* l. ? *Hankaan-maa* (*hanka* = 'årtulle', *hangas*, gen. *-nkaan* 'ämne till årtulle', *maa* = 'land'), vilket jag av betydelseskäl tidigare ansett osannolikt, talar emellertid en talrik grupp på olika håll i det finska Finland av mig numera funna ortnamn innehållande det finska ordet *hanka* (*hankaan-*): *Hanka*, *Hankaa*, *Hankaankorpi*, *Hankaankylä*, *Hankajärvi*, *Hankakoski*, *Hankala* (å 3 orter), *Hankamäki* (4 orter), *Hankasalmi*, *Hankavaara*, *Hankavesi* (2 orter); se t. ex. Uppslagsbok för postadresser inom Finland, H:fors 1907. Namnet *Hankmo* är säkerligen finskt; därpå häntyda även de talrika finska skärgårdsnamnen inom l. invid denna bys område: *Hanklot*, *Teilot*, *Köklot*, *Lamaslot*, *Harapois* o. a., jfr I s. 561 ff.

Hemmanen:

1. **Sand:** 1707, 1710, 1810 Sand. — Lokala namn: *bonndis*, *garrvaris*, *nårras*, *nȳstu*, *södäbäkks*.

2. **Näsman:** 1707 Näaſman, 1710, 1810 Näsman. — Lokala namn: *dăl̆as*, *gronndaris*, *lāsos* (Larsus), *nemmdis* ('Nämndemans'), *nyibakks*, *sekksmans*, *södäbäkks*.

3. **Varg,** utt. *varrjis:* 1707, 1810 Warg, 1710 Wargh. — Lokala namn: *babbis* (jfr del I s. 413 u. Babban), *eidisbakk*, *hann-*

Digitized by Google

laris, kasskoss (*Kaskörs, jfr Kaskö, stad), *messtaris, snikkaris, svartbakk, svedibakk.*

4. **Holm,** utt. *hålmas:* 1707 Hollm, 1710, 1810 Holm. — Lokala namn: *dalabakk, åppsto.*

5. **Back:** 1707, 1810 Back (kyrkoherde- och tidigare kapellansbol), vanl. *båuställs.*

Österhankmo by, utt. *östärhaŋkmo.*

Jordeboksformer: se I s. 494.

Hemmanen:

1. **Björk:** 1707, 1810 Biörck. — Lokala namn: *dănis* ('Daniels'), *īsraels, strömms, stālis.*

2. **Ström:** 1707, 1810 Ström. — Lokala namn: *håkkläut, karikar, nårrgālis, nemmdis.*

3. **Nygård:** 1707 Kucks, 1774, 1810 Kux. Gen. sg. av ett personnamn *Kugg* (jfr *Kog, Koghe* hos Lundgren s. 152). Se u. n:o 2 Grannas i Sideby, Skaftung by. — Lokala namn: *nedästu, frammstu.*

4. **Finne:** 1707, 1810 Finne. Jfr n:o 8 i Öv.-Sundom, So. — Lokala namn: *dalas, mattus, sånndis.*

5. **Skräddar,** vanl. *högstu:* 1707 Skreddarr, 1725, 1810 Skräddar(e).

6. Riko, fanns ej ännu 1774, innehades 1810 gemensamt av byamännen. Uppstod under 1700-talets storskifte. Namnet oklart, jfr sv. dial. (Eg. Finl.) *riku* sv. f. 'okvädinsord för en opålitlig person' (Vendell, ordb.).

Replot socken,

utt. *repplått,* fi. *Raippaluoto.*

Namnform före 1540: 1498—99 Repeloth (Haus. saml.).

Jordeboksformer o. tydning: del I s. 339 ff.

Replot kyrkoby:

Hemmanen:

1. *Lassila:* 1710, 1725, 1810 Laſsila. Finskt gårdnamn på *-la* av personn. *Lasse.* — Lokala namn: *jakopas-kālas, tjörkvādis, skräddas-janne, skrädd-fī, möur-brīt, kvänosin,* o. a.

2. **Nabb,** utt. *nabbas:* 1710, 1810 Nabb. Av sv. dial. Öb. *nabb* m. 'udde, m. m.' (se del I s. 463, 625). Lokala gårdnamn: *heddas, smedis, vallaris, kamaris, siūdas-īsak* o. a.

Digitized by Google

3. **Korv,** utt. *kårv* (*kårsskāt-johan,-ērik, -anttin* osv.): 1710 Korff, 1725, 1810 Korf. Av ordet *korv* ss. tillnamn (ett jämförelsenamn: jfr *Korvskatbacken* i Rpl., del I. s. 505). Lokala namn: *lillsto, lennsis* (länsmans) o. a.

4. **Nygård:** 1710 Nygårdz, 1725, 1810 Nygård. — Lokala namn: *slētos, fåssdals* o. a.

5. **Väst,** utt. *vesstis-abbin, -heik* l. *vesstäbakk-heik, -īṣṛäll:* 1701, 1725, 1810 Wäſt. — Lokala namn: *abbos-ābram, jåunis-härrman* o. a.

6. **Kapell,** utt. *kappas-āgost, -krišan:* 1710 Capell, 1725, 1810 Kapell. — Lokala namn: *fījas på bakkan, bennis-anndäs, -āgusstos, kamo-īṣak* (hustrun kallas »kamon»).

7. **Nåls,** utt. *nāls:* 1710, 1810 Nåls, 1725 Nåhls. Av ordet *nål* som tillnamn. Om tyska familjenamnen *Nadal, Nadel* se Socin, Mhd. Namenbuch s. 47, 186, 458. Lokala namn: *påvas-ērik* osv., *påikanas-fredd, sakri-brīt* osv.

8. **Björkas:** 1710, 1725, 1810 Birckas. Av ordstammen *birk-* (se del I s. 297), här ombildad till *björk.* — Lokala namn: *marīos, hagas, nabbas, kogg-fi* o. a.

9. **Gammal:** 1710, 1725, 1810 Gammal. — Lokala namn: *jångas-anttin, slētos-härrin, jyssos-kāl, mānoels-anttin* o. a.

10. **Rönn:** 1710 Rön, 1725, 1810 Rönn. Av trädnamnet. — Lokala namn: *hårrbakk-īṣak, -mittjil, kåtoris-abbin, vall-joss* o. a.

11. **Öist,** vanl. *öyjas anndäs, öy-kāl, ant i öyjin:* 1710 Wäſt, 1725, 1810 Öijſt. Av ett äldre **Öy-stad* (jfr de lokala varianterna) samt gårdnamnet *Öist* i Lpf. kkby n:o 20, Övermark n:o 9, Östermark n:o 19. Andra lokala namn: *dāvis-hannes, tjärr-gussta, svennos-sīdis-heik* l. *sīdin* o. a.

12. **Klavus,** utt. *klavsos-jossin, härrin:* 1710 C afwos, 1725 Klåfwus, 1810 Klafvus. Av personnamnet *Claus.* Jfr n:o 7 i Näsby, Nä. Lokala namn: *bȳeŋgs-abbin, tont-ant* l. *tonntas* o. a.

13. **Fågelklo:** 1710 Simon Bertillsson, 1725, 1774, 1810 Simon. Namnändringen av senare datum. — Lokala namn: *nȳbakk-anndäs, klåkkas hannes, bakkas kāl* o. a.

14. **Rosenlund,** kyrkoherdebol, ej ännu 1810.

Björkö by, utt. *björköyän* l. *björkebȳ,* i Vallgrund by: *björtjö.*

Jordeboksformer och tydning: del I s. 297.

Hemmanen:

1. **Brådd:** 1548 (n. 4534 e) Per bråddhe, 1551 (n. 4542) Per o. Lasse Brod, 1701 Isack Brådd, 1710, 1810 Bråd. Jfr n:o 1 i

Digitized by Google

Rangsby, Nä. Lokala namn: *bäss härr, -abb* (av *Berts* ?), *fladebakk-jakop, mattas-anttin, nȳgoss-hannes* o. a.

2. **Ols,** utt. *åus, las-åus-ant* (Lars Ols' Anders): 1725, 1810 Ohls. — Lokala namn: *hålms-anndäs, hålm-hannes, mār-janne, smedaren* (son till smedas-īsak, son till en smed), *stjäggas* (Skäggs) *hannes, benn-gust* (Benjamins' G.), *finskaren* (gift med en »finsko») o. a.

3. **Galt:** 1548 (n. 4534 e), 1551 (n. 4542) Lasse galtt, 1710, 1810 Galt. Av djurnamnet *galt.* — Lokala namn: *påvas-härr, skate-jåun, liåll-jåun, pär-åus-kāl, pär-åus-pell.*

4. **Sand,** utt. *sānd ant:* 1725, 1810 Sand. — Lokala namn: *pått-kāl, skrädd-kāl, stikkan-bāt, gabb-abb, -kāl, rylten* (bos. å Ryltback i lädojāl d. ä. Laðugärdet) o. a.

5. **Nabb:** 1710, 1725, 1810 Nabb. Jfr n:o 2 i Replot by. — Lokala namn: *strālen* = Stralmans Juss (infl. fr. Sverge), *dåll-joss* (son till *smedas-dåll* d. ä. Adolf), *jåunas, låuses-akksels* (Lots' A.), *stranndaren* (bos. å »strannjāl» 'Strandgärdet'), *bärrjen* (som bott invid ett berghölster) o. a.

6. **Skägg,** utt. *stjägg:* 1548 (n. 4534 e) Per Skegge, 1606 (n. 4846) Simon Skägg, 1710 Skäg, 1725 Skiäg, 1810 Skiägg. Av fsv. personnamnet *Skægge* (Lundgren-Brate 234). — Lokala namn: *abbos-janne, blikt-ann-ull, bȳēngaren* (bosatt å Byängen) o. a.

7. **Brink:** 1710 Brinck, 1725, 1810 Brink. — Lokala namn: *hålm-īsak* (bos. å *hålman*), *nȳstoren* (*nȳsto pojk*) o. a.

8. **Snabb:** 1701, 1710, 1810 Snabb. Jfr n:o 8 Snabbas i Mustasaari by. — Lokala namn: *lövdas-anndäs* (Lövdals A.), *Knilsos-antten* (= Nilson, A.), *mār-kāl* o. a.

9. **Blikt,** utt. *blikt nīls* (ss. ung kall. *Knilsos nīls*): 1710, 1725 Blickt, 1810 Blikt. Av ett fsv. **blikt* (= *blik*) 'sken, glans; blink, blick', å Shetlandsöarna ss. fiskeplatsnamn: *Blit* (Namn o. bygd 1923, s. 52). — Lokala namn: *nilses-ant, addis-kāl* (Adrians K.), *brännbakk-jåun.*

10. **Djup,** utt. *jȳp:* 1710 Diup, 1725, 1810 Djup. — Lokalt namn: *bakkas.*

11. **Doktar,** utt. *dåktas-hannes* osv.: 1710 Docktar, 1725 Dåcktar, 1810 Doctor. Av sv. dial. (Estl.) *doktare* 'läkare, doktor'; härav även fi. dial. *tohtari* (= *tohtori*) 'doktor'. Lokala namn: *josses-anndäs, penobakk-jåun, nämmden.*

12. **Geust,** utt. *göust-ēdvart, -kāl* osv.: 1710, 1725, 1810 Geust. Jfr n:o 4 i Ko., Töjby. — Lokala namn: *döuv-hannes* l. *döuvin* (är döv), *dålles-kāl, mār-abben, dålssen* (från *dålles*, 'Adolfs'), *skati-abb, -jåuna* o. a.

Digitized by Google

13. **Back:** 1710, 1725, 1810 Back. — Lokala namn: *kāl-pellos, skräddar-antta, martjes-jåun* (son till *martjen*, bos. å »martjen», Marken, en åker) o. a.

14. **Dal,** utt. *dale-gusstos-kalle* osv.: 1710, 1725, 1810 Dahl.

15. **Håkans,** utt. *hākos-ann-maj, -kāl-johan* osv.: 1710, 1725, 1810 Håkans. Av personn. *Håkan, Håkon* (Lundgren s. 91). — Lokala namn: *gammbäl-hākon, villas-ant* (*villasen*), *jåunos-kāl, sȳtar-kāl* (ger sytning), *jåunoses-kāl* o. a.

År 1546 (n. 4534) nämnes en Lasse *Gram* i Byrcköö. Av fsv. *gramber* 'vred'.

Vallgrund byar, utt. *vallgrond, -gronn.*

Namnformer före 1540: 1438, 1442, 1443 Walgrund, 1504—7 Vallegrund (Haus. saml.).

Jordeboksformer o. tydning: del I s. 390.

Vallgrundnorrby (redan 1805 o. 1810 ss. särskild by).

Hemmanen:

1. **Bengtas,** utt. *bänntas:* 1710 Bängtas, 1725, 1810 Bengtas. — Lokala namn: *lonndis-ī̆sak, mūras-abb, siūdas-fī̆a* o. a.

2. **Mannas,** utt. *mannas-heik:* 1710, 1725, 1810 Mannas. Av personnamnet *Manne.* — Lokala namn: *nissas, fåssmans, siūdas* o. a.

3. **Näs:** 1710, 1810 Nääs (f. d. n:o 10). — Lokala namn: *svennas-härrman, gusstas-joss* o. a.

4. **Dal,** utt. *dăl̆as-ant, -joss, -pell* (f. d. n:o 11): 1710, 1810 Dahl. — Lokala namn: *ållas-abb, ståupått-pell* o. a.

5. **Kock,** utt. *kåkkas-härr, kåkk-jōn* o. a.: 1606 (n. 4846) Matz Kåck, 1710 Kåck, 1810 Kock (f. d. n:o 13). — Lokala namn: *måsa-kāl, antas-ērkas-pell, gabbis-brī̆t* o. a.

6. **Norrgård:** 1710 Norgåhl, 1725 Norgåls, 1810 Norrgård (f. d. n:o 8). — Lokala namn: *stī̆nos-erk* (efter modren Stina), *simsas-jōn, ståusto-ant* o. a.

7. **Aspholm:** 1810 Aspholm. Lokalt namn: *kåti-pell.*

8. **Nygård:** ej ännu 1810. Lokala namn: *frammsto-brī̆t-lēn, svennos-ērk* o. a.

Vallgrundsöderby (redan 1805):

Hemmanen:

1. **Östergård,** tillnamn för bönder på hemmanet (*Östergård, Öster* o. a.): 1710 Öſtergåhl, 1725 Öſtergåls, 1810 Öſtergård (f. d. n:o 6). — Lokala namn: *gofas-ant* l. *ståusto-anttas, šeparis-härr, bråta-heik* o. a.

Digitized by Google

2. **Backas,** utt. *bakkas abbin* osv.: 1710, 1810 Backas, 1725 Back (f. d. n:o 5). Lokala namn: *tjärr-heik, jossis-joss, villas, svennas* o. a.

3. **Gammalgård,** utt. *gammbälgåls-fredd:* 1710 Gamblegårdh, 1725 Gamalgåls, 1810 Gammalgård (f. d. n:o 7). — Lokala namn: *sānd-ērk, bråta-joss* o. a.

4. **Wästergård,** utt. *vesstägåls-anttis:* 1710, 1725 Wäſtergårds, 1810 Wäſtergård. — Lokala namn: *mattasin, dreŋg-jossas-abb, -ant, jossas-frans* o. a.

5. **Stolpe,** utt. *stålppas-īsräll* osv.: 1710 Stålpe, 1725, 1810 Stolpe (f. d. n:o 9). Jfr n:o 3 Ö. Mal. — Lokala namn: *sekksis-kallin* (f. d. kyrkosexman), *bråta-kāl* o. a.

6. **Ström,** utt. *ströms-joss* osv.: 1710, 1810 Ström, f. d. n:o 10. — Lokala namn: *kåsskat-dåll* (Adolf), *-kāl, båutrāššis-härrman, sīdis-mai-kai* o. a.

7. **Johannesdal,** vanl. *bonndis-hannes* osv., f. d. n:o 11: 1810 Johannesdahl. — Lokalt namn: *kallis-gussta.*

8. **Nybonde,** utt. *nȳbonndas-āgost* osv.: 1710, 1810 Nybonde (f. d. n:o 12). — Lokala namn: *frommhålttas-kallin, joss, bobas-svenn, gräftängs-härr* o. a.

Korsholms härads nu finskspråkiga socknar med äldre svensk bosättning.

1. Laihia,

sv. *Laihela* socken.

Namnformer före 1540: 1440 Grels i Laijhala (Hausen III s. 196), 1508 [1674[Laihela by (Haus. saml.).

Jordeboksformer och tydning: se del I s. 86 ff.

Byar och *hemman* med 1725 års jordebok som utgångspunkt.

Bådde by[1]), fi. *Potila:* 1699 (n. 9219), 1710, 1810 Bådde by, 1917 Potila.

1. **Sui,** nu fi. *Suila:* 1550 (n. 4541) Oluff Swi i Laijall, 1699, 1710 Jacob Swij, 1725 Sui, 1810 Suij. Av det fsv. personnamn *Swie(r),* som enl. Lundgren-Brate s. 254 kanske ingår i en del

[1]) Under 1800-talet (dock ej ännu åt 1810) hava följ. 10 gårdar i Bodde by blivit sammanförda till en ny by *Kupparla* (okänd i jordeböckerna): Suila, Lyyski, Ratila, Sorvari, Tanttari, Hukka, Somppi, Luntila, Mallí, Finnilä, Sarvi (kronobost.).

Digitized by Google

ortnamn ss. *Suiestum* (Svista), Uppl.; urspr. väl identiskt med folknamnet *svear* (*sviar*).

2. **Ruuth,** nu fi. *Ruuti:* 1699 (n. 9219), 1710 Michell Ruuth (Ruth), 1725 Ruuth, 1810 Ruth. Jfr Lasse *Ruuth* redan 1548 (n. 4534 e), nu *Ruts* i Vörå, Andiala by (se nedan). Av fsv. **rūter* = isl. *hrútr* 'vädur', redan i fsv. ss. tilln. (Hellquist, Fsv. tilln. s. 97).

3. **Bådde,** nu fi. *Ala-* och *Yli-poti:* 1551 (n. 4542) Lasse Budde i Layalla, 1583 (n. 4771) Hanss Budde i Ytterby, 1699 (n. 9219) Hindrich Bådd o. Mattz Bådde, 1701 (n. 9225) Hindrich Öfwer Bådd o. Mattz Bådde, 1710 Mattz Bådde, 1725 Brita Bådde, 1810 3 bönder Bådde. Av msv. personnamnet *Bodde* (*Budde*) hos Lundgren s. 29, Hellquist, Fsv. tilln. s. 87.

4. Laula, nu fi. *Laulaja* ('Sångare'): 1699, 1701 Thomas Laulaia, 1710 Laula, 1810 Laulaja.

5. **Skinnar,** nu fi. *Kinnari* i Torstila by: 1699, 1701, 1710 Skinnare, 1749 Skinnar, 1774 Skinnar l. Hannuxela, 1810 Hannuxela. Jfr n:o 9 i Y.-Mal., n:o 13 i Ö.-Solv.

6. **Skiöring,** nu fi. *Söörinki* i Maunula by: 1548 (n. 4534 b) Mattz Sköringh aff Laijalla, 1549 (n. 4537) Mattz Sköringh i Laijall, 1699, 1710, 1774 Skiöring, 1810 Schöring. Jfr n:o 6 Sköring i So., Över-Sundom.

7. **Hwita,** nu fi. *Huita* i Maunula by: 1699, 1710, 1749 Hwijta, 1774, 1810 Huita. Av msv. personn. *Hwite* hos Lundgren s. 114, Hellquist s. 103. Jfr n:o 7 Kvis i Tjöck (Krist. landsf.), n:o 3 i Töjby.

8. *Ollila,* nu *Ollila* i Ratikylä: 1749, 1774, 1810 Ållila. Av sv. personnamnet *Olle.*

9. **Skarf,** nu fi. *Karvi* l. *Vainionpää* n:o 2 i Ratikylä: 1699, 1710, 1774, 1810 Skarf. Jfr msv. personn. *Skarve* i ortnamn (Lundgren-Brate s. 229). Eller kanske här föreligger det i del I s. 318 bebörda sv. dialektordet *skarv* 'stenröse'?

10. Tycke, fi. *Tyykki* n:o 3 i Ratikylä, nu Kangasmaa: 1699 Tyck, 1701, 1710 Tÿckj, 1749, 1774, 1810 Tyki. Av msv. personnamnet *Tyke* (Lundgren-Brate s. 285)? Det felande fi. suffixet *-la* väcker tvivelsmål. Då gården ligger vid en bäck, som infaller i Laihela å, kan man snarare antaga en svensk-finsk grundform **Tȳ-joki,* en parallell till å- och ortnamnet *Tykö,* fi. *Teijo* i Bjärnå, Eg. Finl.: den svenska formen (*Tȳke, tȳtji*) av sistsagda namn skrives 1379 Tiyocke, Tiycke, 1378 Tyioki, d. ä. *Tȳ-joki,* vari förra leden enligt min mening innehåller det fornnord. **tīw, tȳ* = 'gud, helig' (se mina »Lehnwortstudien» s. 13, 225 samt mina »Fragen aus dem Gebiete der germanisch-

Digitized by Google

finn. Berührungen» s. 45). *Tyykki* i Laih. i så fall = *Helig-å* i Malaks, *Pyhäjoki* i Nord-Finland.

11. **Kiöping,** nu fi. *Kööpinki* (ofta *Kööpikkä*, redan 1732), n:o 4 i Ratikylä: 1699, 1710, 1810 Kiöping. Jfr n:o 3 i Ytter-Mal.

12. **Erfwing,** nu fi. *Erving* (utt. *ärvinki*) i Yrjälä by: 1699, 1710, 1774, 1810 Erfving. Jfr sv. dial. Österb. *ärving* 'arvinge'. Om *Ärfvinge*, gårdnamn i Uppl., fsv. **Ærvinge*, redan1323, annorlunda hos Hellquist, Sv. ortn. på -inge etc. s. 182.

13. **Hartwik,** nu fi. *Hartviiki:* 1699, 1710 Hartwijk, 1725 Härtwik, 1810 Hartvik. Jfr n:o 2 i Ko. Edsvik.

14. **Barckar,** nu fi. *Parkkari:* 1699, 1710, 1810 Bar(c)kar. Av fsv. *barkare* 'garvare'.

15. **Öften,** fi. *Öösti, Ööstilä:* 1699 Elias Öſten, 1710 Jacob Öſten, 1749 Öſten, 1774 Öiſti, 1810 Öiſt. Av fsv. personn. *Østen* (Lundgren-Brate s. 321).

16. *Liuſki:* jfr nu fi. *Lyyski* i Lyyskilä by: 1546 (n. 4534) Hans Liuſk i Laiheal, 1548 (n. 4534 b) Liuſkebyn i Laijalla, 1550 (n. 4540) Jöns Anderſson i Liuſkby, 1699 Jöran Liuſki, 1710 Jacob Liuſki, 1749 Liuſki, 1774, 1810 Lyſki. Av fsv. *liuske*, nsv. dial. *ljuske*, da. *lyske* = fsv. *liumske* 'ljumske' (Söderwall). Om beteckningar för kroppsdelar ss. fsv. tillnamn se Hellquist, Fsv. T. s. 100.

17. **Öfwerbådde,** m. fi. *Yli-Poti*, se n:o 3.

18. *Mannila*, n:o 3 i kkbyn: 1699, 1710, 1810 Mannila. Av personnamnet *Manne*. Jfr n:o 16 i Lappfj., n:o 2 i Vallgrund-Norrby, Repl.

19. *Nÿſti*, nu fi. *Nyystilä:* 1699 Jacob o. Anders Nyſti, 1710 Nÿſti, 1749, 1774, 1810 Nyſti. Är antagligen icke identiskt med det i Sv. Öb. flerst. (t. ex. Kvevl. kkby) förekommande lokala gårdnamnet *Nȳstu(ga)*. Härav i fi. uttal närmast **Nyysty* (med *-y* av *-u* på grund av fi. 'vokalharmoni'), däri *y*:et bör väntas kvarstå (jfr fi. *mylly* 'kvarn' av fsv. *myllu*, ack. sg., fi. *pytty* 'bytta' av fsv. *byttu* ack. sg.). Men i detta fall väntade man sig finna *y*-formen bevarad i någon äldre jordeboksform, vilket ej är fallet (jfr däremot n:o 30 *Pränny* i s. by). Dessutom har denna grupp ej att uppvisa ett enda *officiellt* hemmansnamn i hela svenska Österbotten, blott lokala namnvarianter åsyftande enskilda gårdar *inom* en hemmansnummer. Ifrågavarande gård Nyysti i Bådde by hör nu till kyrkobyn och ligger strax N om kyrkan. I Storby (Isokylä) finnes ett annat h:n med detta namn, vid en höjd av mer än 13,5 m. över havet. Närmast i söder vid samma Laihia å ha vi Torstila by, med ett gammalt *stad*-namn

Digitized by Google

(se *Torstila* by nedan!). Namnet *Nyysti* avser möjligen ett fsv. **Nȳ-stad* ('ny boplats'), bildat i motsättning till det äldre **Tōr-stadh-* (Torstila). Ett förkortat forngermanskt personnamn på **Niuja-*, *Ny-* (Förstemann I² 1160, Schönfeld, Wbch s. 172) vore tänkbart även här. Jfr gårdn. n:o 5 *Ny* i Must. Karkmo. En norsk parallell härtill vore det hos Rygh, NG. 2: 276 meddelade gårdn. *Nystad*. Ett svenskt **Nȳsta* gåve med svensk-österbottnisk apokope fi. *Nyysti* (jfr *Torstila* o. *Kausti-nen*, sv. Kaustby). Se nästa n:r.

20. *Alanÿſti*, nu fi. *Ala-Nyysti* ('Neder-Nysti') l. Sillanpää 'Broända': 1710 Ylinennyſti o. Alanennyſti (Över- och Neder-Nysti), 1749, 1774, 1810 Alanyſti.

21. Käcki, nu fi. *Käki* ('Gök') i Yrjälä by: 1699, 1710 Käcki, 1749, 1810 Käki.

22. **Kommar,** nu fi. *Kumara* i Yrjälä by: 1546 (n. 4534) Nils Komar i Laiheal, 1550 (n. 4540) Laſſe Olſon i Kummerby, 1699 Kummar, 1710, 1774 Kommar, 1749 Kommara, 1810 Komar. Jfr n:o 3 i Kommarla by (nedan). Av fsv. personn. *Gudhmar*, *Gummar* (Lundgren s. 75). Jfr Tord *Gudmarson* 1550 (n. 4540) i Mal. samt på icke-nordisk botten burgundiska mansnamnet *Gudomarus* (6. årh.) hos Schönfeld, Wbch der altgerman. Personen- u. Völkernamen s. 115.

23. *Rabbi*, nu fi. *Rapila* i Kupparla by: 1699, 1710, 1749, 1810 Rabbi. Jfr n:o 2 Rabb i Vassor by, Kve.

24. **Swarfwar,** nu fi. *Sorvari* i Kupparla by: 1699, 1710, 1810 Swarfwar(e). Jfr n:o 6 i Must. Tölby, n:o 3 i Kve. kkby.

25. **Dantzar,** nu fi. *Tanttari* i Kupparla by: jfr 1546 (n. 4534 a) Laſſe Danſzar i Laurola by av Kyrobominne. I Laihela: 1699, 1710, 1749 Dantzar, 1774 Dansar, 1810 Dantſar. Av msv. *danzare* 'dansare' (Söderwall). Jfr *plagg-dansare* o. *gåv-dansare* i Estl. (Russwurm).

26. *Packanen*, nu fi. *Pakkanen* i Potila by: 1699, 1701, 1710, 1810 Packanen. Antagligen av ett sv. *Backa*. I Juckaja by, Laih. förekom år 1701 bonden Jacob *Backa*, i Pukkala by finnes nu ett h:n *Pakka* och bland Laihela egor från tiden c. 1750 nämnas sådana som *Flagg-backa*, *Isobacka*, *Bysbackan* o. a. Jfr 1544 Anders Packanen i Ö. Mal.

27. **Steen,** nu *Sten*, fi. *Teini* (av sv. dial. **Stein*) i Yrjälä by: 1710, 1749 Steen, 1774, 1810 Sten. Av fsv. personn. *Sten* (Lundgren-Brate s. 241). Jfr n:o 17 Ö. Mal.

28. *Tuori*, nu fi. *Tuori* i Yrjälä by: 1710, 1749, 1810 Tuori. Av personn. *Thord* l. *Thore* (Lundgren-Brate s. 263, 266).

Digitized by Google

29. Hucka, nu fi. *Hukka* i Kupparla by: 1699, 1710, 1810 Hucka. Av fi. *hukka* 'varg'?

30. **Brännas,** nu fi. *Pränny* i Maunula by: 1699 Brenny, 1710 Bränus?, 1749, 1810 Brännas, 1774 Bränni. Av fsv. **brännu*, jfr sv. dial. *brännon* best. f. sng. av fsv. *bränna* f. 'brännande' (sved) u. n:ris 22—23 i Y. Mal.

31. **Brinck,** nu fi. *Prinkki* i Potila by: 1699, 1710, 1810 Brinck. Av sv. ordet *brink* 'höjd' (se I s. 515). Gården bel. vid Prinkinmäki backe.

32. **Klipping,** nu fi. *Klippi* i Potila by: 1699, 1701 Mattz Klippi, 1710 Mattz Klipping, 1749, 1774, 1810 Klippi. Förmodligen ett diminutiv till ordet *klippa* (jfr del I s. 614 f.). Om gårdnamnet *Klippinge* i Södermanland annorlunda hos Hellquist, De sv. ortn. på -inge s. 70.

33. Åija, nu fi. *Ojanperä* ('Dikesände') i Maunula by: 1701, 1710 Åija, 1810 Åja. Av fi. *oja* 'dike' + *perä* ände.

34. **Murekar,** nu fi. *Mukari* i Maunula by: 1699, 1701 Muckar, 1710 Murckar, 1749 Mukar, 1774, 1810 Mukari. Av ? msv. personnamnet *Morkar*, bel. i latiniserad form (*Morkarus* etc.) fr. år 1296 i Uppl., 1345 i Södermanl. (Lundgren-Brate s. 178). Eg. väl *Mōr(a)-karl*. Jfr *Dal-kar* i Vörå av *Dalakarl* (se u. Vörå nedan). Bägge tillnamnen belagda redan från fsv. (Hellquist, Fsv. tilln. s. 106). I det svensk-finska *Mu(r)kari* har stamvokalen *ō* förkortats i enlighet med svensk-österbottnisk ljudutv. och första stavelsens *r* fallit på grund av dissimilation.

35. Mŭrmäki, nu fi. *Muurimäki* i Yrjälä by: 1710, 1749, 1774, 1810 Murmäki. Bet.: 'Murbacken'.

36. *Tråki*, nu försv.: 1699 Grells Tråckj, 1701 Tråckj, 1710, 1774, 1810 Tråki, 1749 Tråcki. Av msv. personnamnet *Throgils* (Lundgren-Brate s. 273) eller msv. (Söderwall) *trogh* n. 'tråg'. Om redskapsbeteckningar ss. sv. tillnamn se Hellquist s. 98 f.

37. *Bränni*, nu fi. *Pränny* i Yrjälä by: 1710, 1749, 1774, 1810 Bränni; jfr n:o 30.

38. *Sompi*, nu fi. *Somppi* i Kupparla by: 1710, 1749, 1810 Sompi, 1774 Såmpi. Jfr n:o 4 i Jungsund-Söderby, Must.

39. **Lund,** nu fi. *Luntila* i Kupparla by: 1699 Mattz Lundh, 1701 Anders Lundh, 1710 Anders Lund, 1749, 1810 Lund. Jfr *Lund* i Vörå (nedan) med bel. fr. c. 1550.

40. **Mallis,** nu fi. *Malli* i Kupparla by: 1699, 1701 Johan Malli, 1710, 1749, 1810 Malli. Jfr u. n:o 8 i Toby, Must. Formen *Mallis* innehåller den sv. *s*-genetiven.

41. *Sluki*, nu fi. *Sluuki* i Ratikylä (Raddeby): 1699 Slukj,

Digitized by Google

1701 Sluukj, 1710, 1749, 1810 Sluki. Av adj. *slūg* 'förståndig, illistig'.

42. **Buſka,** nu fi. *Puska* i Yrjälä by: 1699, 1710, 1810 Buſka. Jfr n:o 1 i Veikars, Must.

43. **Finne,** nu fi. *Finnilä* i Kupparla by: 1546 (n. 4534) Lasse Finne i Laihela, 1699, 1710, 1810 Finne. Jfr n:o 4 i. Ö. Hankmo, Kve.

44. **Ländzman,** nu fi. *Sillanpää* i kyrkbyn: 1749 Länsmans, 1774 Länsmans l. Sillanpää, 1810 Sillanpä.

45. *Palſi,* nu fi. *Palsi* i Käyppälä by: 1701, 1810 Pallſi, 1710, 1749, 1774 Palſi (jfr c. 1750 Balsin lato ibid.). Av ett fsv. personnamn *Bardh* (Lundgren s. 22) i gen. sg. **Bardhs-* har i ortens sv. dial. utvecklats till *Bals-* liksom ett fsv. **Vardhs-ourar* givit namnet *Valsörarna* i Repl. skg., se del I s. 513, 528. I svensk form föreligger det fsv. **Þardh-s-* i gårdnamnet *Balsas* i Must., ovan s. 83.

46. **Junkar,** nu försv.: 1699, 1710, 1774, 1810 Junckar, 1749 Junckari. Jfr bynamnet *Jungsund* (Junkersund) i Must. o. *Junkais-bränno* i Ö. Mal.

47. *Hållå,* nu fi. *Hollo* i Mannula by: 1699, 1710, 1810 Hållo. Kanske förkortn. av ett fi. *holli-talo* 'gästgiveri', jfr *holli-kyyti* 'hållskjuts', *-mies* 'hållkarl' osv. av fi. lånordet *holli* i bet. 'håll (avståndet mell. gästgiverier)', 'tur att hålla häst på gästgiveri', 'skjuts, hållskjuts' (Lönnrot, lex.).

48. **Berſkar,** nu fi. *Perskari* i Potila by: 1549 (n. 4537) Juſſe Berskar i Ytre-Laijall, 1699, 1710, 1749, 1810 Berſkar. Av fornfris. **berdskerer* = msv. (Söderwall) *bardhskärare* (bardskärer, baarskärare) 'barberare, fältskär' (mlt. *bartscherer*). Fornfris. *berd* är en regelrätt motsvarighet till fht. mht. nht. *bart.* Till sin form har det sv.-fi. *Berskar-Perskari* förkortats i likhet med gårdnamnen *Konsteri* i Laih. (mlt. *kunster* o. *Kunstener*), *Punkari* i Ylistaro av *Pungemakar, Skomakar* i Nä. av *skomakar,* osv. Om frisiska lånord i nord. språk se nu E. Wadstein, Friesische Lehnwörter im Nordischen (Skr. utg. av Kgl. Human. Vet. Samf. i Uppsala 21: 3).

49. Måſkå, nu fi. *Moska* i Kupparla by: 1699, 1710, 1810 Måſka. Av ? fi. *moska* 'mischmasch, röra, mölja, märg', jfr även sv. dial. Estl. *muske* svm. 'smuts, halvdunkel' (Vendell, Ordb.).

50. Kanganpä, nu fi. *Kankaanpää* ('Moände') i Ratikylä: 1699 Kangapä, osv.

51. **Skomakar,** nu försvunnet: 1701, 1749 Skomakar, 1810 Skomakars.

Från Bådde by nämnes i en geometrisk karta av år 1750

Digitized by Google

en ega benämnd **Macabölä,** förfinskning av sv. *Magg-böle* (se del I s. 496), ett ur bruk kommet gårdnamn; fortlever som namn å en på flere hemmansnummer fördelad äng. Förleden, sv. **Magg-* (jfr *Maggkärr, -myl, -ängen* i Vö., *-sund* i Repl.) är förmodligen ett gammalt förstärkningsord: jfr isl. *magn, megin* n. 'kraft', ags. *maegen-folc* 'stor skara' samt fty. personnamn på *Maga-, Magi-, Magan-, Magin-* (*Magipert, Magvald, Magher* o. a.), vilka F. Solmsen, Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte (Heidelberg 1922), s. 154 sannolikt med rätta tyder så. — Geminatan *-gg-* i sv. dial. *Magg-* härrör ur den intensiva betydelsen. Andra förmodanden i del I s. 628 återtagas.

Juckaja by, nu ersatt av *Kylänpää* ('Byände') och *Keskikylä* ('Mellanby'): 1557 (n. 4572) Jukoja by, 1606 (n. 4846) Jucharla by, 1699, 1701 Juchaia, 1710, 1774, 1810 Jukaja. — Hemmanen:

1. Pöyry, nu fi. *Pöyry:* 1699 Pöyry, 1710 Peura, 1810 Pöyro. Av fi. *peura* 'vildren'.

2. Tallſoij, nu *Talso:* 1699, 1710 Taſoi, 1810 Talſo. Av fi. *talso* 'böjd bila, gröpyxa'.

3. *Wijanen,* nu *Viianen* i Keskikylä: 1699, 1710, 1774, 1810 Wiijanen, 1749 Wianen. Av en fsv. gen. pl. *Wīa;* jfr n:o 12 Ö.-Mal.

4. *Tårcko,* nu *Torkko* i Kylänpää by: 1699 Tårckj, 1710 Tårcko, 1749 Tårckå, 1810 Torko. Knappast av fi. *torkko* = 'slantkrok, triangelkrok' eller av fi. *Torkko* ss. finsk förkortning av personn. *Dorothea* (Lönnrot, lex.). Sannolikt av fsv. personnamnet *Thorkil* (Lundgren-Brate s. 270). I de sv. diall. kring Vasa har detta personnamn övergått till ett apellativ: *torkel* (*tårttjil*) = 'spetsbov, kanalje' (Vendell, Ordb.). Namnen *Torkel, -il, Tyris* äro icke ovanl. i Öb. c. 1550 och senare. Jfr Hans Tøryſson 1548 (n. 4534 e) i Y. Laijall o. bynamnet *Torkkola* i Kyro.

5. *Kaupi,* nu fi. *Kauppi* i Keskikylä o. Käyppälä: 1546 (n. 4534) Oleff Kauppi, Oleff Caupson o. Olle Kaupis hustru i Laihial, 1548 (n. 4534 e) Olle Caupi i Öffre Layalla by av Kyru souckn; 1699, 1710, 1749 Kaupi, 1774, 1810 Kauppi. Av fsv. personn. *Kaupe,* se Lundgren s. 163, jfr n:o 1 i Östermark.

6. *Gråffi,* nu fi. *Krossi* i Pukkala by: 1550 (n. 4540) Martin Gross i Laijall, 1557 (n. 4573) Gråſsila by i Laih.; 1699 Gråſi, 1710 Grås, 1749, 1810 Gråſsi. Jfr Brus Gruffi 1546 (n. 4534) i Kyrobominne (Ojaniemi), Jöns Krossi 1547 (n. 4534 a) i Kyru.

Digitized by Google

— Av **Grots, Grōs*, gen. sg. av ett personnamn *Grot*, se n:o 19 i Nä. Finnby. Det finska utt. *krossi* (läs *kråssi*) har framgått ur urspr. *kruossi* (kruåssi), jfr fi. *tårstai* 'torsdag' av *tuorstai*.

7. Mickola, nu fi. *Mikkola* i Kylänpää by: 1699 Mickela, 1710, 1749 Mickola, 1810 Mickula. Av sv. personn. *Mikk*, förk. av Mikael.

8. Ipponen, nu fi. *Iipponen* i Kylänpää by: 1699, 1710, 1810 Ipponen.

9. Tårckånen, nu fi. *Tarkkanen* i Jokikylä by: 1699, 1710 Tarckanen, 1749, 1774 Tarckanen.

10. Rinda, nu fi. *Rinta* i Keskikylä by: 1699, 1710, 1810 Rinda. Av fi. *rinta* 'bröst, övre delen av en backe m. m.'

11. **Gieſtgifvar,** nu fi. *Kestikievari* i Jokikylä by: 1710 Gieſtgifvar, 1810 Gäſtgifvars.

12. *Pucka*, nu fi. *Pukka* i Pukkala by: 1699, 1710, 1749, 1810 Pucka. Av fsv. *bukker* 'bock' ss. tillnamn, jfr Hellquist, Fsv. Tilln. s. 97. Se Hans *Puk* 1546 (n. 4534) i Kyrö.

13. Höte, nu fi. *Hyöty* i Keskikylä by: 1701 Hööte, 1710 Höte, 1749, 1774, 1810 Hyöty. Av ? fi. *hyöty* 'nytta, förkovran, tillväxt'.

14. **Backa,** nu fi. *Pakkanen* i Potila by: 1699, 1710, 1749, 1810 Backa. Jfr n:o 26 i Bådde (Potila) by.

15. **Riddar,** nu fi. *Ritari* i Kylänpää by: 1546 (n. 4534 a) Laſſe Riddar i Laijhija by av Kyrobominne s:n, 1699, 1710, 1749, 1810 Riddar.

16. **Håppa,** nu fi. *Hoppa* i Keskikylä by: 1699, 1749, 1810 Håppa. Jfr n:o 8 i Karkmo, Must.

17. Hako, nu fi. *Hakko* i Keskikylä: 1546 (n. 4534 a) Oleff Hackoÿ, 1699, 1710, 1810 Hacko, 1749 Haka, 1774 Hackå. Sannolikt av fi. *hako* 'barrträdskvist m. m.', 'kullfallet träd'.

18. **Dommar,** nu fi. *Tuomari* i Isokylä: 1699 Dommare, 1710 Domare, 1810 Domar. Av fsv. personn. *Domar* (Lundgren s. 45).

19. Sårri, nu fi. *Sorri* i Keskikylä: 1699 Sårrj, 1710, 1810 Sorri. Av oklart ursprung.

20. Mahla, nu fi. *Mahlamäki* i Keskikylä: 1699, 1810 Mahla, 1710 Mahala. Av fi. *mahla* = *mahala* 'björklake'.

21. Hietanen, nu fi. *Hietanen* i Pukkala by: 1699, 1710 Hietanen, 1810 Hjetanen. Av fi. *hieta* 'sand'.

22. *Kaſi*, nu fi. *Kasi* i Jokikylä by: 1440 *Kasa* Clemetz i Must. (Hausen III s. 196, 209), 1544 (n. 4532) Jöns Kase i Mustesar, 1699, 1710, 1810 Kasi. Jfr n:o 15 Kas i Y.-Mal., n:o 10 i Pö. och n:o 4 i Krist. Påskmark.

Digitized by Google

Tårſtila by, nu *Torstila:* 1543 (n. 4531) Tomas Olſon i *Torſtila,* 1544 (n. 4532) Tomas Olſson *i Torifta,* Oluff Jönſson *i Torifta,* 1546 (n. 4534) Oleff Jonſon *Torifta,* 1546 (n. 4534 a f. 27) *Torfta* (by), 1606 (n. 4846) Tårsttila, 1699 Tårſtilla, 1710, 1810 Torſtila. — Av ett fsv. **Thōr(d)stadha, *Thōrsta.* — Jfr Sv. Riksark. Pergam. br. III, reg. s. 136 *Thorstadha* (1357), s. 135 *Thorista* (1393), nu *Torsta* i Södermanl. — Hemmanen:

1. *Tårfti,* nu *Torsti* i Torstila by: 1543 (n. 4531) Ericus Torsti i Öffre Laijall, 1546 (n. 4534 a, f. 28) Eric och Oleff Torst i Laijhya, 1548 (n. 4534 e) Per Torst i Layalla, 1699 Mattz Tårsti, 1710, 1810 Torsti. Jfr bynamnet.

2. *Juffila,* nu *Jussila* i Torstila by: 1699, 1710, 1810 Jussila. Av personn. *Jusse.*

3. Mäki, nu fi. *Mäki* i Torstila by: 1699, 1810 Mäki. Bet.: 'Backe'.

4. Tuiſko, nu fi. *Tuisku* i Torstila by: 1699, 1810 Tuiſku, 1710 Tuiſko. Av fi. *tuisku* 'yrväder'.

5. *Manni,* nu fi. *Manni* i Torstila by: 1699, 1810 Manni. Jfr n:o 18 i Bådde (Potila) by.

6. Penſoi, nu fi. *Penson* i Torstila by: 1699 Penſoni, 1710 Penſoi, 1749, 1810 Penson. Av ? fi. *pensoin* 'skott, telning'.

7. **Skinnar,** nu fi. *Kinnari* i Torstila by: 1699, 1710, 1810 Skinnar(e). Jfr n:o 5 i Bådde (Potila) by.

8. **Fincka,** nu försv. o. ers. av *Lahti* ('Vik'): 1699 Finckala, 1710 Fincka, 1749, 1774 Fincka, 1810 Finka. Av fågelnamnet *finke* ss. tillnamn. Jfr det medeltida släktn. *Finka, Finke* i Finl. hos Hausen I—III, reg.

9. *Knuti,* nu fi. *Knuutti* i Torstila by: 1699 Knuttj, 1710 Knuth, 1810 Knuti. Av personn. *Knut.* Jfr n:o 12 i Lappfj. kkby.

Jackola by, nu *Jakkula:* 1606 (n. 4846) Jochoila by, 1699, 1710, 1810 Jackula, nu *Jakkula* by. — Hemmanen:

1. *Storjacko,* nu *Isojakku:* 1543 (n. 4531) Mickil o. Morthen Jack, 1546 (n. 4534 a) Eric Jacko i La¨hÿa, 1699, 1710 Jacku, 1710 Storjacko, 1749, 1774, 1810 Storjacku o. Lilljacku. Av **Jackus,* förkortn. av *Jacobus.* Jfr bynamnet.

2. *Wattiloinen,* nu fi. *Vatilo:* 1699 Watiloinen, 1710, 1749 Watilonen, 1774 Watilo, 1810 Watilå. — Finsk utbildning av (?) ett urnord. **vatilo-,* stamformen till det fsv. **vaþil,* som behandlats i del I s. 97, 171. Jfr *Vatil-hällorna* i s. Vörå, I s. 397.

3. *Warå,* nu fi. *Varo* i Jakkula by: 1699 Wahrå, 1710 Wahr, 1749 Warå, 1810 Waro. Innehåller möjligen den urnord. stamformen för ortnamnet *Vör,* se I s. 97.

Digitized by Google

4. *Jacko*, nu fi. *Jakku* i Jakkula by: se n:o 1.

5. Seppä, nu fi. *Seppä* ('Smed') i Jakkula by: 1699, 1810 Säppä.

6. *Joupi*, nu fi. *Jouppi* ibid.: 1546 (n. 4534 a, f. 28) Mickil o. Simon Jop, 1699, 1710 Joupi, 1810 Jouppi. Av personn. *Jåp*, *Jåup* (med svensk dial. diftongering av *å*), förk. av *Jacob*.

7. Hachto, nu fi. *Hahto* ibid.: 1699, 1810 Hachto. Av ? fi. *ha(a)hti* 'skepp, fartyg, skeppsrum'.

Storby, nu fi. Isokylä: 1606 (n. 4846) Storlaihala, 1699, 1710, 1810 Storby. — Hemmanen:

1. *Haka*, nu fi. *Hakala* i kkbyn: 1699 Hacka, 1710, 1810 Hacko, 1749 Hackå. Sannolikt av sv. dial. *Haga* 'hage'. Jfr *Hagan* t. ex. 1699, 1710 i Mustasaari by, *Haga* kyrkoherdebol.

2. **Wärre**, nu fi. *Värri* i Isokylä by: 1699, 1710, 1810 Wärri. Av fsv. *wärre* komp. 'sämre, mindre värdefull, svagare m. m.' Jfr redan 1548 (n. 4534 e) La[ze *werre* i Laijalla.

3. *Heikilä*, nu *Heikkilä:* 1699, 1810 Heickilä. Av personn. *Heikki*.

4. *Nÿsti*, nu *Nyysti:* 1699, 1810 Nysti. Jfr n:ris 19—20 i Bådde by.

5. *Nickinen*, nu *Nikkinen:* 1710, 1810 Nickinen. Jfr n:o 14 Nicks i Finnby, Nä.

6. **Wijk**, nu fi. *Viiki:* 1544 (n. 4532) Lasse Wikz hustru, 1699, 1710 Wijck, 1810 Wijk. Gårdarna ligga invid ån, vid en »joenlahti» (åvik) benämnd utvidgning därav.

7. **Håppa**, nu *Hoppa:* 1699, 1710, 1810 Håppa. Jfr n:o 16 i Juckaja by.

8. **Leikas**, nu *Leikas:* 1550 (n. 4540) Matz Lekare i Kyru sockn (Laih.), 1699 Leickas, 1710 Leikas, 1749 Läickas, 1774 Leickars, 1810 Leikars. Av fsv. *lekare* (isl. *leikari*) 'spelman, gycklare' (Söderwall).

9. Kallio, nu *Kallio* ('Klippa'): 1701, 1810 Kallio.

10. Miska, nu försv.: 1699, 1701, 1710, 1810 Miska. Av dunkel härkomst.

11. **Finne**, nu *Finni:* 1699, 1710, 1810 Finne. Jfr n:o 43 i Bådde by.

12. Karhu, nu *Karhu* ('Björn'): 1699, 1810 Karhu.

13. **Hemming**, nu *Hemminki* i Mieltylä by: 1549 (n. 4536) Hemingh Michelson i Laijalla, 1699, 1810 Hemming. Av msv. personn. *Hemming* (Lundgren s. 99). Jfr n:o 6 i Öst.-So.

14. **Wiikus**, nu *Viikus:* 1701, 1710 Wijkus, 1810 Wikus. Namnet *Wik* (se n:o 6) med sv. gårdnamnssuff. *-us*?

Digitized by Google

15. **Dommar,** nu fi. *Tuomari:* 1699 Dommare, 1710, 1810 Domar. Jfr n:o 18 i Juckaja by, Laih.

Mieltylä by (utt. vanl. *Miettylä*): 1548 (n. 4534 f) Meltula by, 1548 (n. 4534 b) Melteby, 1554 (n. 4555) Meltby, 1557 (n. 4572) Mieltula by, 1606 (n. 4846) Mieltila, 1699, 1710, 1810 Mieltylä. Eg. ett personnamn: 1550 (n. 4540) Lasse *Meltte* i Kyru sockn. Av fsv. *miælte* m. 'mjälte', även fsv. *miælter, milter* m. Om fsv. personnamn bildade på kroppsdelars namn se Hellquist, Fsv. tilln. s. 100.

1. Kara, nu *Kahra:* 1699 Kahro, 1701 Kahara, 1710 Kara, 1774, 1810 Kahra. Bet. oklar.
2. Laitälä, nu *Laitala:* 1699, 1710 Laitila, 1749, 1810 Laitala.
3. Laitinen, nu *Laitinen:* 1699, 1810 Laitinen.
4. *Nicko,* nu *Nikkola:* 1699, 1710 Nicko, 1810 Nickola. Jfr n:o 5 Nickinen.
5. *Hatto,* nu *Hattu:* 1699, 1810 Hattu, 1710 Hatto. Gårdarna ligga å en liten backe. Om sv. ordet *hatt* i höjdbeteckningar se del I s. 62, 519.
6. *Franſi,* nu *Franssi:* 1699, 1710, 1810 Fransſi. Jfr n:o 2 i Koskö, Kve.
7. *Laurila,* nu *Laurila:* 1699 Laurula, 1710, 1810 Laurila. Av fi. *Lauri* 'Lars'.
8. Påchto, nu *Pohto:* 1699 Pachto, 1701 Påchto, 1710 Pahto, 1749 Påchto, 1810 Pochto.
9. *Pafwola,* nu *Paavola:* 1699 Pafwo, 1810 Pafwola. Av fi. personn. *Paavo* (jfr sv. *Påvas* u. n:o 3 i Björkö by, Repl., n:o 8 i Tölby o. n:o 8 i Smedsby, Must.).
10. **Hwaſzs,** nu fi. *Huossa:* 1699 Hindrich Wasſ, 1710 Hwaſs. 1749 Hwaſa, 1774, 1810 Huossa. Av fsv. adj. *hvas(s)* ss. tillnamn; jfr därav fsv. personn. *Hwæssing* (Lundgren s. 114) samt fi. *Suorttila* av sv. *Svart* (nedan).

Kommarla by, nu *Kumarlan* kylä: 1544 (n. 4532) Kummar by, 1550 (n. 4540) Kummerby, 1557 (n. 4572) Kumarla, 1559 (n. 4605) Kumarby, 1606 (n. 4846) Kåmarla, 1699, 1701 Cummarla, 1710 Commarla, 1810 Kommarla. Samma namn som n:o 22 i Bådde by. — Hemmanen:

1. **Leikas,** nu *Leikas:* 1699, 1701 Leickas, 1710 Leikas, 1774 Leickars, 1810 Leikars. Jfr n:o 8 i Storby.
2. Luhtela, nu *Luhtala:* 1701, 1810 Luchtala.
3. **Kommar,** nu *Kumara:* 1699 Kummar, 1710, 1774, 1810 Kommar, 1749 Kommara. Jfr n:o 22 i Båddeby.

Digitized by Google

4. **Jöran** Michelsons (redan 1699, 1701, 1710 och ännu 1749 ss. 'öde').

Liuſkila by: 1548 Liuſkebyn, 1550 Liuſkby, 1606 (n. 4846) Lyſkijla, 1699, 1710 Liuſkila, 1749, 1810 Lyſkilä by. Jfr n:o 16 i Bådde by.

1. Liuko, nu *Liukku:* 1699 Liucko, 1710 Liuko, 1810 Ljuku. Av fi. *liuku* 'skridsko, kälke'.
2. *Liuski*, nu *Lyyski*, se n:o 16 i Bådde by.
3. Ketto, nu *Keto* ('Slätt'): 1699 Keto, 1810 Ketå. Jfr n:o 7 i Veikars, Must.

Käipälä by, nu *Käyppälä:* 1543 (n. 4531) Keipela. Jfr ? fi. *käypäläinen* 'fotgångare'.

1. **Wijk,** nu *Viiki:* 1699, 1710, 1810 Wijk. Gårdarna vid ån.
2. *Philpula*, nu *Filppula:* 1699, 1810 Philpula. Av personn. *Philippus.*
3. Laxo, nu *Lakso:* 1699, 1810 Laxo. Fi. *la(a)kso* 'dal'.
4. *Kaupi*, nu *Kauppi:* 1699, 1810 Kaupi. Av personn. *Kaupe* (Lundgren s. 163).
5. **Konſtar,** nu *Konsteri:* 1699, 1701 Kånſter, 1710 Kånſtar, 1749, 1774, 1810 Kånſter. Av mlt. *kunstener, kunster* m. 'der eine Kunst (Handwerk) versteht, faber, artifex', jfr sv. *konstnär.*
6. **Jaſkar,** nu *Jaskari:* 1699, 1701, 1710 Jöran Jaſkar, 1810 Jaskari. Jfr Peder *Jaskar* i Ilmola redan 1544 (n. 4532). Till ? sv. dial. (Vendell, Ordb.) *jaska* sv. vb. 1) 'gå tyst o. sakta, tassa', 2) 'fjäska, skynda i väg'; därav *jasker* m. 'tasker' (Nyl.) och 'en som saknar fart och drift i sysslorna', även 'nedsmutsad, slarvig människa' (Rietz 296).
7. Murhinen, nu *Mäkelä:* 1699 Murhu, 1701 Murho, 1710 Murhonen, 1810 Murhunen. Av fi. ? *murha* 'mord'.

Swartila by, nu *Suorttila:* 1546 (n. 4534) Per Hanſon i Svartila, 1557 (n. 4572) Swårtila, 1559 (n. 4605) Sworttila, 1699, 1710, 1810 Swartila. Jfr hemmanet n:o 5.

1. Naſkali, nu *Naskali:* 1550 (n. 4540) Per Naſkala i Laih., 1699, 1710, 1810 Naskali. Av fi. *naskali* 'syl'.
2. **Hinſa,** nu *Hinssa:* 1699 Hintza, 1710 Hinſa, 1810 Hintſa. Av ty. personn. *Hinzika, Hinza* (se Hausen I, reg.).
3. Ladwa, nu *Latvala:* 1699, 1710 Ladwa, 1810 Ladvala. Av fi. *latva* (maa), dial. i Laih. även *larva* = 'utmark' (se I s. 565, 632).

Digitized by Google

4. *Haka*, nu *Hakala:* 1701 Hacko, 1710 Hacka, 1810 Haka. Av sv. dial. *haga* 'hage'. Jfr Storby, n:o 1.

5. **Swart**, nu *Suortti:* 1548 (n. 4534 b) Lasse Swart, 1699 Swartj, 1701 Swarttj, 1710, 1810 Swarti. Av fsv. personn. *Swart(e)*, Lundgren-Brate s. 251 f.

Pärälä by, nu *Perälä* ('Änden').

1. *Jaxi*, nu *Jaaksi:* 1699, 1710, 1810 Jaxi. Av **Jakus*, *Jack* (Jakobus), jfr *Jakkola* by ovan. Jfr förkortn. *Jaska* = 'Jakob' i Öb.

2. **Wijk**, nu *Viiki:* 1699, 1701 Wijck, 1710, 1810 Wijk. Jfr n:o 1 i Käyppälä by, n:o 14 i Storby.

3. *Påtka*, nu fi. *Potka:* 1699, 1710, 1810 Påtka. Av fsv. *Bodhger*, *Bodge* (Lundgren s. 29). Jfr gårdn. *Putko* i Kumo (Saxén, Den sv. bosättn. hist. I s. 180, 228) samt *Bodwer* Olson 1550 (n. 4540) i Vörå, Rekipeldo.

4. *Eſkola*, nu fi. *Eskola:* 1699, 1710, 1810 Eskola. Av fi. personn. *Esko* = 'Eskil' (jfr *Torkko* av *Torkil*).

5. Låuko, nu fi. *Loukko* ('Vrå'): 1699 Laucko, 1701 Loucko, 1810 Låucko.

6. Pärä, nu fi. *Perä* ('Ände'): 1699 Pähra, 1710, 1810 Pärä.

7. Dåbbra, nu fi. *Tuokko:* 1710 Dobbra, 1810 Dobbra el. Tuoko. Av rysk adj. *dobryi* 'god'.

8. Panno, nu fi. *Panu* (myt.) 'solens son, eld, låge': 1699 Pann, 1710 Panno, 1810 Panula.

9. Luomo, nu fi. *Luoma* ('Bäck'): 1699, 1810 Luoma.

10. Kärmäki, nu fi. *Kerimäki:* 1710 Kärmäki, 1810 Kärenmäki.

11. *Kirfi*, nu *Similä:* 1710, 1810 Kirsi. Av ? msv. *kirsebär* 'körsbär', varav även fi. *kirsi-marja* id.

Jurfwa by, nu fi. Jurvan pitäjä: 1606 (n. 4846) Jurŭaträſk, se f. ö. del I s. 265.

Hemmanen år 1725: 1. Kåski, 2. Pärä, 3. Wainionpä, 4. Haikto, 5. *Hipacka* (1699, 1710 Hijpacka, 1810 Hibacka, eg. **Hīd-backa*, se I s. 503), 6. Mändij, 7. Alakåski, 8. Hånga, 9. Niemi, 10. Peura, 11. Wuorisluoma, 12. *Karp* (1810 Korpi).

Sarfjåki by, nu fi. *Sarvijoki*.

Hemmanen 1725: 1. Alanen, 2. Pålåk (1699 Pålack, nu *Poola*), 3. Rätte (nu Rätti), 4. Sarfwi, 5. Risko, 6. **Skinnar** (nu Kinnari), jfr n:o 5 i Bådde by.

Digitized by Google

2. Isokyro,

sv. *Storkyro socken.*

Namnformer före 1540: 1413 (Haus. Bidr. t. Finl. hist. I s. 305) Kyru, 1489 Kyre, 1492—94 Køru, 1504—07 Köru (Haus. saml.). — 1443 (Arwidsson, Handlingar V) Kyrubominne sokn, 1499 (Svartboken p. 552) Kyrobomynne.

Jordeboksformer: 1539 (n. 4529) Kirw souckn, 1543 (n. 4131) Kÿrŭ sochn, 1549 (n. 4536) Kyru sochn, 1557 (n. 4572) Köro, 1606 (n. 4846) Körw sochnn, 1699 Stoorkyrå sockn, 1710 Storkyrå sokn, 1725 Storkyro sochn, osv.

Namnet *Kyro* (sv. utt. *tjyrå*), fi. *Kyrö* är av finskt, men f. ö. oklart ursprung, möjl. av fi. *kytö*, gen. *kydön*, dial. *kyrön*, 'sved' (se förf. i Studier i nord. fil. II 2, s. 3 f.). Om namnet *Kyrobominne* se del I s. 129, 234. Med dessa »Kyrobor» avses sannolikt Tavastkyrobor i (Hämeenkyrö) Satakunda (se J. W. Ruuth, Joukahainen XI s. 135).

Byar och *hemman* med 1725 års jordebok ss. utgångspunkt.

Tåpparla by, nu Topparla: 1556 (n. 4559) Topparla, (n. 4567) Topparila, 1557 (n. 4572) Topparla by, 1580 (n. 4758) Topparla, 1606, 1699 Tåpparla, 1810 Topparla, nu Topparla by i Ylistaro s:n. Jfr n:o 5. Sammanfaller delvis med *Pyhäkoski* by år 1546 (n. 4532).

1. **Pungar,** nu fi. *Punkari:* 1543 (n. 4531) Oluff Pungemakar, 1546 (n. 4534) Oleff Pungmakare, Oleff o. Laſse Pungare, 1548 (n. 4534 e) Oluff o. Laſse Pungare i Ormala (nu Orismala) by, 1699, 1710, 1810 Pungar. Av fsv. *pungamakare* 'pungmakare', ss. tilln. (Söderwall).

2. Påchto, nu försv.: 1699 Påchtå, 1810 Påchto. Finskt: ? *pohti* = 'fart', vb. *pohtoa* 'komma med fart'. Jfr Mattz Poctoijnen 1548 (n. 4534 f) i Rodensoor (Runsor), Must.

3. Höllſö, nu försv.: 1699 Hölſsö, 1810 Hölsö. Finskt?

4. Ladwala, nu *Latvala* (1699). Fi. *latva* 'utmark'.

5. **Tåppars,** nu fi. *Toppari:* 1543 (n. 4531), 1546 (n. 4534) Laſse Toppare, Bertill Toppare, 1557 (Arwidsson: Handl. IX 277) Thomas Topper, 1699, 1710, 1810 Tåppar. Av medelty. *topper, dopper,* nht. *Töpfer* 'krukmakare'.

6. Loucko, nu *Loukko:* 1699, 1810 Låucko. Finskt. Jfr n:o 4 i Laih., Perälä.

7. *Plöcki,* nu fi. *Plökki:* 1699, 1710, 1810 Plöcki. Möjligen av ett mlt. *plok* (läs *plökk*) ss. förkortn. av *plockvogt* l. *pluck-*

Digitized by Google

vogt 'Untervogt, Gerichtsdiener' ('der stets *plockt* ɔ: unaufhörlich um etwas bittet od. an etwas mahnt'); jfr mlt. *plucken* (= nht. pflücken), 'bildl. berauben'.

8—9. Lachden, nu *Lahti* ('Vik') by och gård: 1699 Lachden, 1810 Lahden.

10. *Hertu*, nu fi. *Herttua* i Lahti by: 1556 (n. 4567) Jören Härtua i Kyröbominne, 1699 Hertua, 1810 Härtua. Av fsv. *härtoghe* ss. tilln., jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 104.

11. Ladwatalo, nu *Latvatalo:* 1699 osv.

12. Martala, nu *Marttala:* 1699 osv.

13. Köyckä, nu försvunnet: 1699 osv.

14. Tuisku, nu *Tuisku:* 1699 osv.

15. **Kånttur,** nu fi. *Kontturi:* 1699 Konttur, 1810 Kåntur. Av ? ett f. ö. okänt fi. **kontturi* 'en som förfärdigar näverrenslar' (fi. *kontti*), jfr fi. *paturi* 'en som förfärdigar grytor', flerst. i Tavastl. ss. gårdnamn. Snarare av msv. (Söderwall) *komptur* (av mlt. *kumpter*, mht. *kumtûr*, *kommentiur*) m. 'kommendör, komtur, innehavare av ett ordensgods m. m.'

16. **Ifwar,** nu *Iivari:* 1699 osv. Jfr 1549 (n. 4532) Ifuarebyn i Kyru sochn.

17. Kirpu, nu *Kirppu* ('Loppa'): 1699 osv.

18. *Mickilä*, nu *Mikkilä:* 1699 osv.

19. **Tåppars,** nu fi. *Toppari:* Jfr n:o 5.

20. *Pouttu*, nu fi. *Pouttu:* 1546 (n. 4534) Bertil Poucto, 1546 (n. 4534 a) Nils och Knutt Pouctu, 1699 Påuttu, 1810 Pouttu. Sannolikt av ett sv. *byfougt* 'byfogde'. År 1544 (n. 4532, f. 386) nämnes en Jøns *byfougt* i »Råmo, Korsholms len». Ordet *fougde* lyder i den sv. dial. i Must. *fåugd*. Jfr n:o 4 Fogde i Ö.-Mal. Det germ. ordet återgår på mlat. (*ad*)- *vocatus*, uppvisat ss. tyskt familjenamn under formen *Voitus*. Den finska ändelsen *-u* är en rest av det lat. *-us*, såsom fallet även är i fi. personnamnen *Maunu* < Magnus, *Heikku* < Hei(nri)cus, *Filppula* < Philippus, *Hannu-la* < Johannus.

21. **Ruſka,** nu försv.: 1699 Ruuſka, 1810 Ruſka. Jfr Oluf *Rusku* år 1606 i L. Kyro o. n:o 13 i Pet, n:o 8 i Ko.

22. Näycki, nu försv. (jfr *Näykki* i Kauhava): 1544 (n. 4532) Tomas Neuki i Kaupila, 1546 (n. 4534 a, f. 32) Bengt Näycky i Kaukola by, 1699 Näycki, 1810 Neucki. — Etymon?

23. Majala, nu försv.: 1699 Maijalajnen, 1810 Majala.

24. Kelto, nu *Keltto:* 1699 Keltå, 1810 Kelto. Fi. keltto = 'skral, ussel'.

25. *Åkila*, nu *Ookila* (kapell. bǫl): 1774, 1810 Åkila. Av

Digitized by Google

personn. *Åke*, fsv. *Ake* (Lundgren s. 9); i Öb., Kyru 1549 Åke Benctson.

Till Topparla by hör nu bl. a. **Kupari** (n:o 19). I Pyhäkoski by nämnas år 1548 (n. 4534 a) bl. a. Bengt, Laſse, Jöns **Hipacka.**

Kaukola by: 1543 (n. 4531) Kaukull, 1699, 1810 Kaukola. Av fi. *kauko* 'fjärran boende'.

1. Wijta, nu *Wiitala:* 1699 Wijta, 1810 Wjta.
2. **Stöfwell,** nu *Töyli:* 1699 Stöfwell, 1810 Stöfvel.
3. *Kampinen*, nu *Kamppila:* 1699 Campinen, 1810 Kampinen. Av ? sv. dial. *kamp* m. 'slätt' (Vendell).
4. *Krijcku*, nu *Kriikku:* 1699 Krijcku, 1810 Kriku. Jfr? *Skriku* h:n i Nedervetil, bynamnet *Skrikot* 1567 i Ångermanl. (Norrl. saml. I s. 16) samt en del andra ortn. på *Skrik-* i Sverge (Lundgren-Brate s. 233).
5. Impola, nu försv.: 1699 Impola.
6. Nyrhinen, nu Nyrhilä: 1699 Nyrhinen.
7. *Chriſtola* (1699), nu *Kristola.*
8. *Skuggi*, nu *Kuki:* 1699, 1810 Skuggi. Av fsv. *skugge* m. 'skugga, dunkel m. m.' (Söderwall). Om beteckningar för naturföremål i fsv. tilln. se Hellquist s. 98.
9. ? **Dängh,** nu fi. *Tènkku* i Kainasto by, Ylistaro: 1699 Deng, 1810 Dengo. Etymon?
10. Kallionpä (1710), nu försv.
11. Hanhikåſki, nu *Koski:* 1810 Hanhikoski.
12. Sutarla, nu försv.: 1710 Sutarla.
13. Pärä, 1710 Perä.
14. Aij, nu försv.: 1544 (n. 4532) Lasse Aij i Pedmahall, 1699, 1810 Aij. Etymon?
15. Murmäki (1699), nu *Muurimäki.*
16. *Wäſti* (1710, 1810), nu *Västilä.* Jfr n:o 1 i Bergö, n:o 5 i Repl. kkby.
17. Kauckonen, nu *Kaukola:* 1699 Kaukonen. Jfr bynamnet.
18. Kyndäjä (1699, 1810), nu försv.: 1546 (n. 4532) Nils Kinde, osv.
19. Kwifwinen, nu *Kuivila:* 1548 (n. 4534 e) Jeremias Quiffin i Quifuilla by, 1699, 1810 Qwifwinen.
20. **Swarfwar,** nu *Sorvari:* 1548 (n. 4534 e) Morten Swarffuar i Torkola by, Lasse Swarfwar i Ormala by, 1699 Swarffwarr, 1810 Sorfvari.
21. Kaukonen, jfr n:o 17.

Digitized by Google

22. Ylckenen, nu försv.: 1699, 1810 Ylckänen.

23. *Puckinen*, nu *Pukkila:* 1546 (n. 4534) Hans Puk, 1556 (n. 4567 f. 13) Hendrick Puki, 1699, 1810 Puckinen. Av fsv. ordet *bokker, bukker* ss. personnamn, jfr Hellquist s. 97.

24. Neljemarck (1699, 1810), nu försv.

25. Aſu (1699, 1810), nu *Asu.*

26. ? Wackinen (1699, 1810), nu *Vakkila.* Av ? personn. **Wakki*, fht. *Vaco:* Nielsen, Oldda. Personn. s. 104 (Vakkerød). Jfr gårdn. *Vakkinen* i Mietoinen (Eg. Finl.), Saxén: Den sv. bos. hist. s. 91.

27. ? Pållare, nu *Pollari:* 1546 (n. 4534) Lasse Pollar i Pyhäkoski, Mattz Pullar 1550 (n. 4540) i Kyru, 1699, 1810 Pållar. Av ? fi. *pollari* = sv. *pollare* 'de över relingen uppstående topparne av sparrtimren, varvid varpgods och svåra tåg fastgöras'. Jfr även sv. dial. (Närpes) *pålar* 'envar av de stöttor, som uppbära spinrockshjulet' samt sv. dial. (Nyl.) *polle* 'pollare, förtöjningspåle' (Vendell, Ordb.). — Härmed väl ej att förväxla: Philpus *Bulder* i Kyru sochn 1544 (n. 4532), Knudtt *Bulder* ibid. 1550 (n. 4540).

28. *Nalli*, nu försv.: 1710, 1810 Nalli. Av sv. *nalle* 'björn', fi. *nalli* 'ung björn, liten ung man'.

Torckola by, nu *Torkkola* by i Ylistaro: 1546 (n. 4534), 1548 (n. 4534 e) osv. Torkola by. — Fi. *Torkko* förkortning av sv. *Thorkil* (Lundgren-Brate s. 270) liksom t. ex. fi. *Esko* av *Eskil.* Jfr Simon *Torkelson* i Ilmola 1544 (n. 4532), Nils *Torkilson* i Kyru 1546 (n. 4534).

1. Hålckoi (1699), nu *Holkko.*

2. Lembonen, nu *Lemponen* (Lempoola): 1544 (n. 4532) Tomas Lemboynen, 1546 (n. 4534 a) Oleff lempoynen, 1699 Lembonen, 1810 Lämbonen. Jfr n:o 7 i Kve. kkby. Med *Lembonen* avses möjligen en *Lembois-bo* från Lempäälä (Lembois) i Tavastland. Om Lemboisbornas o. a. tavasters forna fiskefärder till Sydösterbottens älvar se J. W. Ruuth i Joukahainen XI s. 131.

3. *Tårckoi* (1699), nu *Torkko:* se bynamnet.

4. *Bertula*, nu fi. *Perttula:* 1699 Berttula. Av sv. personnamnet *Bertel, Bertil*, ett lån av fty. *Berhtolth, Berttold, Bertelt* (Förstemann I² 296). Den fi. namnformen (med änd. *-ula*) återspeglar rätt troget den forntyska originalformen. Jfr ock de finska personnamnen *Perttu, Perttuli* hos Lönnrot, Fi.-sv. lex. (: *S:t Bertils* s:n i södra Finl. = fi. *Perttulin* pitäjä). Hsv. *Bertel* och sv.-österbottniska *Bertil* (se n:o 4 i Vö. Jörala, n:o 5 i

Digitized by Google

Vö. Kaitsor osv.) representera yngre former av det tyska namnet.[1])

5. Sumolain, nu *Suomalainen:* 1699 Suomalaynen.

Från denna by nämnes år 1543 (n. 4531) en Michil *Skålka* (Läs ? *Skålkar:* jfr msv. Söderwall *skulkare* 'en som lurar l. smyger').

Heikola by, nu *Heikkola.* Av mansnamnet *Heikku* = Henrik.

1. Heiska (1699), nu *Heiska.*
2. Karhu, nu *Karhu* ('Björn'): 1544 (n. 4534 a) Karhu.
3. *Sompi,* nu *Somppi:* 1544 (n. 4532) Jacop l. Jåp *Skomp.* Jfr n:o 38 i Laih., Bådde by, n:o 4 i Jungsund-Söderby.
4. Lembonen, nu *Lemponen.* Jfr n:o 2 i Torkkola by.
5. Louckoi, nu *Loukko:* 1710 Låukoi. Jfr n:o 6 i Tåpparla by.
6. Hirfwi (1699), nu *Hirvi:* 1544 (n. 4534 a) Hirui.
7. *Sompi* (1710), nu *Rinta.* Jfr n:o 38 i Laih. Bådde.
8. *Tuhri,* nu *Tuuri:* 1543 (n. 4531) Per Thure, 1546 (n. 4534 a) Eric o. Lasse Ture, 1699 Thuri. Jfr n:o 1 i Ö.-Mal.
9. Sippohla, nu *Sippola:* 1699 Sippåla.
10. *Kåcki* (1699), nu *Kokkila:* jfr n:o 5 i Repl., Wallgrund-Norrby.
11. Kijcka (1699), nu *Kiikka.*

Härifrån nämnes år 1548 (n. 4534 e) en Laur. *Fordell* (jfr n:o 6 i Gkb. Vittsar).

Rijarechto by, nu *Isokylä* ('Storby'): 1543 (n. 4531) Rierecta, 1546 (n. 4534 a) Ridhareckto, 1548 (n. 4534 b) Rierectare, 1549 (n. 4536) Rjarectar, 1557 (n. 4572) Rianrechto by. Av ? fi. *rita* (= *rija*), gen. *ridan,* 'giller, fälla, varggrop' och *rehto* 'avdelning, sträcka'; jfr *Ridanpää,* gårdnamn i grannbyn Kainasto.

1. Quifwinen (1699), nu *Kuivinen.*

---

[1]) R. Saxéns uttalande i Finskt Museum 11 (1904) s. 15 (jfr »Den sv. bos. hist. i Finl.» s. 44), att de västfinländska ortnamnen *Perttula, Perttila, Perttala* o. a. alla återginge på ett och samma fsv. mansnamn **Berte* (»ett i urnordisk tid i finskan såsom proprium inkommet lån») är således oriktigt. Ohållbar är då även A. Grapes i »Stud. över de i fsv. inlånade personnamnen» I: 2, s. 29 ur detta uttalande dragna slutsats betr. det fsv. *Bærte*-namnets höga ålder. Namnet är helt säkert en på svensk botten tillkommen hypokoristisk bildning (»Kurzname») till de från tyskan inkomna namnen på *-bert.*

Digitized by Google

2. *Kaupila* (1699), nu *Kauppila:* 1544 (n. 4532) Kaupila, 1699 Kauppila. Jfr n:o 5 i Juckaja by, n:o 4 i Käyppälä by, Laih.

3. *Marckola,* nu *Markkula:* 1699 Marckåla. Av urnord. **marku-* 'skog' el. personn. *Markus* (del I s. 486).

4. **Röfwar,** nu *Rauhala:* 1543 (n. 4531) Oluff o. Morthen Röffuare, 1546 (n. 4534 a) Eric o. Morten Röwär, 1699 Röfwar, 1810 Röfvar l. Rauhala. Av fsv. *rövare* m., ss. tillnamn. Jfr n:o 4 i Tölby, Must.

5. *Humalain,* nu *Humalainen* (redan 1699). Jfr got. furstenamnet *Humal, Humul* (6. årh.: Schönfeld s. 142) o. gårdnamnet *Hummel* i Krb.

6. ? *Ejlå* (1699), nu *Eilo.* Etymon ? Jfr no. *eil* f. 'skåra l. fördjupning i form av en ränna' och rikssv. sjönamnet *Elen* (Hellquist, Sjönamn 1: 106).

7. Karhunen (1699), nu *Karhunen.*

8. Martila, nu *Marttila:* 1699 Mattila.

9. *Aunela* (1699), nu *Aunela.* Av ? fsv. personn. *Agne* (Lundgren s. 9).

10. *Kärri,* nu *Käri:* 1699 Kärj. Av fsv. *kär(r)* n. 'kärr'.

11. Säppä (1699), nu *Seppälä.*

Orismahla by, nu *Orismala*: namnformer o. tydning del I s. 109.

1. Karhu (1699), nu *Karhu* ('Björn').

2. Laurilain (1699), nu *Laurila.*

3. *Mielty* (1699), nu *Mielty:* 1550 (n. 4540) La[se meltte i Ormala, 1699, 1810 Mielty. Jfr bynamnet *Mieltylä* i Laih., ovan.

4. **Orisberg** bruuck, nu *Orisberg:* 1699, 1810 Orisberg Bruuck. Jfr det nutida finska *Orismala.*

5. Limacka, nu *Liimakka:* 1699 Lijmacka.

6. **Trumbar,** nu *Trompari:* 1699 Trumbar, 1810 Trombar. Av fsv. (Söderwall) *trumpare* (*trompare*) 'trumpetare, trumslagare' (mlt. *trumper*).

7. *Myllar* (1699), nu *Mylläri.*

8. *Katilain,* nu *Katila:* 1557 (n. 4572) Katila by, (n. 4573) Ketilä by, 1699 Katilaijnen, 1810 Kattelain. Av fsv. personn. *Kætil* (Lundgren s. 158), i en förlitterär form (**Katila*) därav. Jfr det lat. *Katillus Thorberni* ibid. samt *Cathelo, Cathili, Cathla* hos Förstemann I² sp. 361.

9. *Arckola* (1699), nu *Arkkola.* Av germ. **arkō:* fsv. *ark* f. 'stor kista, lår', även 'skrin, vari dödas ben förvaras', jfr fi. lånordet (ruumis-) *arkku* 'likkista' samt fsv. *Kista* ss. tilln. (Hellquist s. 98).

Digitized by Google

10. Sucka (1699), nu *Sukka:* fi. *sukka* 'strumpa' av fsv. **sukk-* i *sokker* (*sukker*) m. 'sock' < mlt. *socke* < lat. *soccus.*

11. Annalainen (1699), nu *Annala.*

12. *Skuggi* (1699, 1810), nu *Kuki.* Jfr n:o 8 i Kaukola by.

13. ? Mononen (1699, 1810), nu *Monola.* Av ? fsv. fda. personn. *Mona* (Lundgren-Brate s. 178). Jfr fi. diminutivet *mononen* till *moni* 'mången'.

14. Warſanpä, 1699 *Warſanpää* ('Fölhuvud').

15. Kannasto, nu lika (1699 Kannuſtå). Av fi. *kanta,* gen. *kannan* bl. a. 'stam, rot'.

16. **Skinnare** (1699 osv.), nu *Kinnari:* jfr n:o 7 i Tårstila by.

År 1550 (n. 4540) nämnes från Ormala by en Morten *Quist* (1551, n. 4542 Kuist).

N a p å by, nu *Napue:* se namnformer o. tydning I s. 111.

1. Rautio, nu lika: 1699 Rautiå: eg. *Raut-joki* 'Järn-å' ? Jfr *Rautio* g. i Lojo (se förf:s »Fragen aus dem Gebiete der germ.-finn. Berührungen» s. 46).

2. Sippola (1699), nu lika.

3. Killinen (1699), nu lika.

4. Wuotela, nu *Vuotila* (redan 1699).

5. ? **Kånttur,** nu *Jussila:* 1699 Conttur, 1810 Kåntor. Jfr n:o 15 i Topparla by.

6. *Bertula,* nu *Perttula:* 1699 Berttula. Jfr n:o 4 i Torkkola by.

7. ? Wackinen (1710), nu *Vakkinen.* Jfr n:o 26 i Kaukola by.

8. *Kurckoi* (1699), nu *Mäki:* 1549 (n. 4536) Eskill Kurko. Av ? fi. *kurkku* = sv. *kvark,* dial. *kvärk* 'Strupe'. Jfr *Vesikurkku* = Veikars by i Must.

9. Mäkälä (1699), nu *Mäkelä.*

Härifrån nämnes år 1550 (n. 4141) en Morten *Quist.*

W ä n d ä l ä by, nu *Ventälä:* 1546 (n. 4534 a) Vendelä by, 1548 (n. 4534 e) Wendella, 1551 (n. 4542) Wendela, 1606 (n. 4846) Wändälä, 1699 Wendelä, 1810 Wändälä. Jfr hemm. n:o 2.

1. *Knutila* (1699), nu *Knuuttila:* 1546 (n. 4534 a) Nils Knuth. Av personn. *Knut.* Jfr n:o 4 i Nä. Norrnäs.

2. *Wändähla,* nu *Ventä:* 1546 (n. 4534 a) Jönss o. Hender Wende i Wendelä by, 1548 (n. 4534 e) Jöns Wendell o. Hans Vendell. Av folknamnet *vende* ss. tillnamn och finska gårdnamnssuff. *-la* (*-lä*): mlt. *Went, Wende* 'sclavus'.

Digitized by Google

3. *Laurila*, nu lika (redan 1699).
4. Taipalus, nu *Taipale* (redan 1699).
5. Tallſoi, nu *Talso*. Jfr n:o 2 i Jukkaja by, Laih.
6. **Knap**-Sippola, nu *Knaapi:* 1546 (n. 4534 a) Oleff Knape, 1548 (n. 4534 e) Ole Knapi i Vendelä, 1699 Knaap, 1810 Knapi. Av msv. *knape* (isl. *knapi*, mlt. *knape*) 'tjänare, väpnare', 'vapensven, man tillhörande adelns lägre klass, i värdighet kommande närmast efter riddarne' (Schlyter, Söderwall). Jfr n:o 2 i Knåpnäs by, Nä.
7. *Jussilla*, nu *Jussila* (redan 1699).
8. *Paſwola*, nu *Paavola* (r. 1699). Jfr 1544 (n. 4532) Mattz Olſon i Påuelby i Kyru samt n:o 9 i Mieltylä by, Laih.

År 1551 (n. 4542) nämnas härifrån Lasse o. Siffridh *Wilmar* (fty. *Willamar* Förstemann I² 1603) samt Bertill *Smårådd* (jfr n:o 1 *Smårus* i Vö. Rökiö).

Pahlo by, nu *Palo:* 1546 (n. 4534 a) osv. Palo by.
1. Storpahlo, nu *Palo* ('Bränna').
2. **Rein**, nu *Reini:* 1710, 1810 Rein. Av sv. dial. Öb. *rein* 'ren (åker-ren)'. Jfr n:o 3 i Ko. kkby.
3. Luoma, nu *Luoma* ('Bäck'), redan 1699.
4. *Bentala*, nu *Penttala:* 1558 (n. 4589) Benttala, 1699 Benttala, 1810 Bengtala.
5. *Ollilla*, nu *Ollila* (r. 1699).
6. Pållar, nu *Pollari:* 1699, 1810 Pållar. Jfr n:o 27 i Kaukola by.
7. *Kåntsas*, nu *Kontsas:* 1597 Yrjö Kontsas (bondeledare under Klubbekriget), 1699 John Contzas, 1810 Kåntſas. Jfr mht. personnamnet *Contzo*, *Cuntze* hos Socin, Mhd. Namenbuch p. 9, 10 (kortform av *Konrad*). Ändelsen är måhända det sv. gårdnamnssuff. *-as*.
8. Waisma, nu *Vaismaa:* 1699 Waissma. Etymon?
9. Lillpahlo (1710), nu försv.: se n:o 1.
10. *Warpola* (1710), nu lika. Av sv. *Valborg*, vanligt kvinnonamn i Öb. under 1500-t.: *Valborg ænka* 1546 (n. 4534 a) i Kyrobominne, Tomungila by.
11. **Tummung**, nu *Tummunki:* 1699 Tummungh, 1810 Tummung. Jfr *Tomungijla by* 1546 (n. 4534 a) i Kyrobominne, 1548 (n. 4534 b) Morthen Philpuſson i *Tumungila*, 1557 (n. 4572) *Tumunkijla*, (n. 4573) *Tumungila*, (n. 4574) *Tomlinxby*. Jfr gottl. *Tummungs* och fht. ortn. *Zumminga* samt till varianten *Tomlinxby* (1557) i St. Ky. fsv. ortn. *Tymblinge* Ög. (1413). Till grund för

Digitized by Google

dessa namn lägger Hellquist, Sv. ortnamn på -inge s. 161 personnamnstammen *Tum-* i fda. *Tum(m)i*, isl. *Tumi*.[1])

12. *Piſpa*, nu *Pispa:* 1699 Pispa. Jfr redan 1544 (n. 4532) Per Bijſp i Kyru, 1550 (n. 4540) Per Biſpala. I »Ardhanpeltho» by (n. v. Ikola by, se nedan) nämnes år 1546 (n. 4534 a) en Pedher *Pispa*.

13. *Puckinen* (1699), nu *Pukkinen:* jfr 1556 (n. 4567) Henrik Puki. Om *Bokk(er)* ss. fsv. personn. se Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

Lähmäjoki by, nu *Lehmäjoki* (i Vörå dial. *lemmjåkk*). Här låg troligen godset *Friisilæ* i Laemekosky by i Kyrwbominne sokn hos Arwidsson, Handl. V n:o 122, år 1443.

1. *Klemola*, nu *Kleemola:* 1699 Clemola.
2. Karhu (1699), nu *Karhu* ('Björn').
3. *Thuri* (1699), nu *Tuuri*. Jfr n:o 8 i Heikkola by.
4. Seppenma, nu försv.: 1710 Sepänma.
5. Witalouma, nu *Luoma* ('Bäck'): 1710 Wijtaluoma.
6. Rautio, nu försv.: 1710 Rautiå.
7. Lammi, nu försv.
8. Kårchiakåſki, nu *Koski*.
9. Kamariluoma, nu försv.
10. Sompinluoma, nu försv.
11. *Nickola*, nu *Nikula:* 1710 Nickola. Av sv. personn. *Nicke*, se n:o 14 i Finnby, Nä.
12. Undamahla, nu *Untamala*, by i Ylistaro.
13. Kåſki, nu *Koski*.

Ikola by (1500-talets *Ardapelto*[2]) = 'Plogåker'): 1544 (n. 4532) Ikola, 1557 (n. 4846) Ikåila. Etymon ? Jfr östgot. *Igila*, västgot. *Ig-ulfus*, vandal. *Igillus* (Schönfeld, Wbch s. 145), fsv. *Ighil*, *Ighul* (Lundgren s. 125).

1. *Gumbfilla*, nu *Komssi:* 1557 (n. 4573) Thomas Gumsse i Ardapeltho (nu Ikola) osv. (se I s. 64), 1699 Iſack Gumbse, 1810 Gumſila. Jfr n:o 11 i Östermark.

---

[1]) Hellquist, a. o., meddelar fi. gårdnamnet *Tummunki* med anförande av R. Saxén i Fi. Fornminn. för. tidskr. 21, n:o 3, s. 37 (år 1901). Namnen *Tummung—Tomlinxsby* i St. Ky. möta emellertid redan i min 7 år tidigare publicerade upps. »Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria» i Joukahainen XII, s. 283.

[2]) Man märke ett gammalt släktnamn *Artevelde* (= fi. Ardapelto) på 1300-t. i Flandern (Nord. Fam:bok). Jfr L. Ky. Perkiö by!

Digitized by Google

2. Ihamäki (1710), nu försv.
3. ? *Ikola*, nu *Rinta:* 1810 Ikola l. Rinda. Se bynamnet!
4. *Ickoila.* Se föreg.
5. **Smahlar,** nu och 1810 Smalars (militiebost.): 1699 Smalar. Förkortning av en sammansättning = mlt. *smal-wever* 'Weber, der nur schmale Leinwand fertigt' (Lübben-Walther: Wbch). Jfr *Vevar* i Gkb. Linnusperä samt förkortningar ss. *Pungar* = Pungemakar St. Ky., *Sämskar* = sämskmakare Lars., *Skomar* = skomakare Nä., *Kötar* = kiötmangare 'slaktare' Vö.

Turala by, nu *Tuurala:* 1543 (n. 4531) Turilla o. Turill, 1557 (n. 4574) Turalaby, 1606 (n. 4846) Turala by, 1699 Tuurala. Jfr n:o 6.

1. *Backala*, nu *Pakkala:* 1699 Elisabeth Backman, 1810 Backala l. Beatelund.
2. Kårfwålain, nu *Korvola:* 1557 (n. 4574) Eric Koruolainen, 1699 Karfwola, 1810 Korfvolain. Jfr *Korvolain* i Rekipeldo by, Vörå, nedan.
3. *Kildilä*, nu *Kiltilä:* 1710 Gildilä, 1810 Kildila. Av ? fsv. *gildestuva* 'stuga l. hus varest ett gilles l. skrås dryckeslag och sammankomster hållas' (Söderwall). Jfr dock hos Schönfeld s. 6, 108 *Ala-gildus, Gildila.*
4. Hinttu (1699), nu lika. Etymon?
5. Nuia, nu *Nuija:* 1699 Nuja.
6. **Thura,** nu *Tuura:* 1550 (n. 4540) Matz o. Eric Ture, 1699 Tuura. Av fsv. personn. *Thure* (Lundgren s. 276). Jfr n:o 3 i Lehmäjoki.
7. **Klampu** (1699), nu *Klamppu.* Av sv. dial. Finl. *klampo* svf. 'klamp i kluven träklabb anv. som fot för gärdesgård å berg o. dyl.' (Vendell), här väl ss. tillnamn.
8. Luchtala (1699), nu *Luhtala.*
9. Thuria (1699), nu *Turja.* Här möjl. = fi. *turja* 'Norge l. Lappland; lappländare, trashank' (Lönnrot, lex.).

Pahlolais by, nu *Palhojais.*

1. *Ylerengo*, nu *Renko:* 1546 (n. 4534) Staffan Reng i Minnilä by (se n:o 3), 1548 (n. 4534 e) Staffan Rengoy, 1699 Renkå. Möjl. av ett fsv. personnamn *Ring* (Lundgren-Brate s. 205, jfr Förstemann I² 877) i urnordisk språkform: *Hreng-;* jfr även de sms. personnamnen *Ringfast, -sten, -ulf, *-und, -vidh* ibid. samt fi. lånorden *rengas* 'ring' och *renko*, konamn (sv. 'Ringöga': H. Pipping, De nord. språk. ljudl. s. 97).
2. Saripää (1699), nu *Saari.*

Digitized by Google

3. **Minni,** nu *Minni:* Namnet torde ligga till grund för det gamla sockennamnet *Kyrobominne* 1443, 1490 osv. (se del I s. 4, 233) och bynamnet *Minnilä*: 1546 (n. 4534 a), 1557 (n. 4574) osv. Minnilä by. Jfr Siffrid *Minne* 1551 (n. 4542) i Minnilla. Av fsv. *(*ā*-)*minni* 'åmynning', se I 233.

4. **Förſte** (1699), nu *Försti.* Av msv. (Söderwall) *förste* m. 'förste, furste'.

5. *Kauſtin*, nu *Kaustinen:* 1543 (n. 4531) Per Kauſtin, 1546 (n. 4534 a) Laſſe Kauſtin, 1557 (n. 4574) Laren Kauſti i Kauſtila by, 1559 (n. 4604) Kauſtila by, 1699 Kauſtin, 1810 Kaustinen. Förfinskning av sv. personnamnet *Geust, Göust* i en förlitterär form därav: *Gausta* (**Gaut-staþ-*); se n:o 4 i Töjby (Ko.) och n:o 12 i Björkö (Repl.).

6. Sippola, nu lika: 1699 Sippåla.

7. **Söfring,** nu *Söyrinki:* 1699 Christer Söfringh, 1810 Söfring. Vanlig 1500-talsform för personnamnet *Severin*, se t. ex. Statsarkivets i H:fors biografica-samling (Juusten).

8. *Anala*, nu *Annala* (redan 1710).

9. *Mattila*, nu lika.

Hävonkåſki by, nu *Hevonkoski.*

1. **Håppå,** nu *Hoppa.* Jfr n:o 8 i Karkmo, Must., n:o 6 i Juckaja by, Laih., n:o 7 i Storby, Laih.

2. *Andiala*, nu *Antila:* 1699, 1701, 1710, 1749, 1810 Andila. Namnformen *Andiala* av år 1725 torde alltså vara felskrivning. Förkortning av msv. personnamnet *Anders.* Av sv. kortnamnet *Ant(e)* = 'Anders' fås däremot fi. *Antti.*

3. **Braſk,** nu *Praski:* 1699, 1810 Brask. Jfr Per *Brask* år 1550 (n. 4540) i Ped., Egmoby. Av fsv. *brask* n. 'buller, dån, braskande skryt' (Söderwall).

4. *Thuri* (1699), nu *Tuuri.* Av fsv. personn. *Thure.* Jfr *Tuurala* by med n:o 6 ovan.

5. *Tannonen*, nu *Taanonen:* 1556 (n. 4567 f. 14 b) Tomas tanoij i Heuonkoski by, 1699, 1810 Tanonen. Jfr ? år 1440 Anders *Dan*, nämndeman å ett lagmansting i Mustasaari s:n (Hausen III s. 196) samt Oloff *Danmark* år 1549 (n. 1935) i Ulfsby, Svenskeby.

6. Wällmä (1699), nu *Välmä.*

7—8. ? *Yli-Pickala* o. *Ala-Pickala*, nu *Pikkala:* 1699 Pickala. Av fi. *pikka* 'järnstör' el. ett sv. dial. *picka* f. 'redskap försett med taggar av järntråd' (Rietz 500), sv. dial. (Runö) *navar-picke* 'järnredskap varmed bösspipan rengöres efter borrningen' (Vendell).

Digitized by Google

Riddarla by, nu *Ritaala:* 1544 (n. 4532) Riddareby, 1549 (n. 4536) Riddarla, 1556 (n. 4567) Riddarila, 1606, 1710, 1810 Riddarla.

1. **Riddar,** nu *Ritari:* 1546 (n. 4532), 1548 (n. 4534 e) Eric Riddar(e), 1548 (n. 4534 e) Knudtt Riddar, 1549 (n. 4536) Knud Riddare, 1699, 1810 Riddar. Av msv. *riddare* 1) 'ryttare', 2) 'innehavare av riddarevärdighet', 3) 'krigare' (Söderwall).
2. ? *Warroi,* nu *Varo:* 1699 Warå. Jfr n:o 3 i Jakkula by, Laih.
3. Rindatahlo (1699), nu *Rintatalo.*
4. *Kaupila,* nu *Kauppila* (1699): jfr n:o 2 i Riarechto by.

Kylkelä by, nu *Kylkkäla.*

1. Kecka (1699), nu *Keko.*
2. *Muncki* (1699), nu *Munkki.* Jfr n:o 5 i Höstvesi, Must.
3. *Erola* (1699), nu *Eerola.* Av fi. personn. *Eero* < sv. *Er(ik),* jfr *Ers* i Nä.
4. Tarckanen (1699), nu *Tarkkanen.*
5. *Poutu, Puotu* (1699), nu *Puoto.* Av ? sv. **Bōdum, -om.* Jfr *Sundom, Bötom, Pörtom* i Öb., *Bodom* (gård) i Nyl., Esbo.

Waldarla by, nu Valtaala: 1699, 1810 Waldarla.

1. *Maunuxella,* nu *Maunuksela:* 1699 Maunuxela. Av *Magnus.*
2. **Waldars,** nu *Valtari:* 1543 (n. 4531) Mongs o. Bertil Waltter, Mangs Walttar, 1544 (n. 4532) Thomas Walttar, 1548 (n. 4534 e) Bertil o. Nils Valdare, 1549 (n. 4536) Mons Valdare, 1550 (n. 4540) Oluf Larson Valdar, Mons Valdar, 1551 (n. 4542) Nils Waldar osv. Av fsv. personnamnet *Valder* (fda. *Valder, Volder*), Lundgren-Brate s. 293. — *Valdar* är ett **Vald-harja,* identiskt med fht. *Walt-(h)ari,* langobard. *Valdarus* (Schönfeld, Wbch 252). Jfr isl. *Gunnarr* = fht. *Guntheri,* latin. *Guntharius,* isl. *Óttarr* = ags. *Óhthere.*
3. Nortunen, nu lika: 1699 Nårtujnen.
4. Kallio (1710) nu lika.
5. **Laggare** (1810), nu *Lakari:* 1549 (n. 4536) Juſse Laggare, 1699 Laggar. Av msv. *laggare* 'den som hopsätter laggkärl' (Söderwall).

Qwiſwila by, nu *Kuivila:* 1543 (n. 4531) Quiffuilla.

1. Kuiala, nu *Kujala* (1699). Av fi. *kuja* 'gränd, gata (i by)', 'tåg' < urn. **kuījā* i fsv. *kui.*

Digitized by Google

2. Soinni, nu *Soini* (1699). Av ? urnord. **Swain-* i fsv. personn. *Swen* (Lundgren-Brate s. 252).

3. Piuholainen (1699), nu Piuhola.

4. *Skulti* (1699), nu *Kultti*. Av mlt. *schuld-hete, schultete, schulte* = nht. *Schultheiss*, förkort. *Schulze* 'civildomare, fogde', av fht. *sculd-heizo* 'der Verpflichtungen befiehlt, Richter'. Högtyska *Schulze* och lågtyska *Schulte* höra till Tysklands allra vanligaste familjenamn. Det latiniserade *Scultetus* förekommer redan på 1100-talet. Finska *Skulti* har inlånats före lågtyska ljudutv. *sk* < *sch*, som i skrift börjar framträda redan i fornsaksisk tid (Holthausen, Altsächs. Elementarb.[2] § 241, anm. 1).

5. **Riddar,** nu *Ritari:* 1546 (n. 4534 a) Benct o. Hender Riddar, 1699 Anders o. Johan Riddar.

7. *Rouru* (1699), nu *Rouru*: 1546 (n. 4534 a) Sigurd Rouru o. Roru i Poctola by. Av fsv. **rouru*, nom. pl. neutr. av ett urnord. **rauʀa*, varav fvn. *røyrr* o. *raur* m. 'stenrös, -dynge', fsv. *rør* 'rör, stenrör, råmärke', nsv. dial. *rör* m. 'samling av klappersten'. Ett appellativt lån av urn. **rauʀu* n. pl. ntr., resp. urn. **hraura*, nom. ack. sng., föreligger i fi. *rauru, raura* 'grus, grov sand, småsten' (se förf. i Ark. f. nord. fil. 22: 182).

Ulfwila by, nu *Ulvila.*

1. *Ulfwinen*, nu *Ulvinen:* 1548 (n. 4534 b) Siffrid Ulffuin i Ulffuilla, 1710 Bengt Ulfwinen, 1810 Ulfvinen. Av fsv. personnamn. *Ulf* (Lundgren-Brate s. 288).

2. *Erckilä* (1710), nu *Erkkilä.*

3. *Plucka* (1810), nu *Plukka:* 1699 Christer Pluckala. Av mlt. *pluck(-vogt)* 'underfogde', i en äldre, icke i-omljudd form av mlt. ordet *plok*, som antogs ingå i gårdnamnet *Plökki* (n:o 7 i Topparla by, St. Ky.), se ovan.

4. Sippola, nu lika.

Laurola by, nu *Laurola:* 1556, 1699 Laurola (personn. *Lauri* 'Lars').

1. Turpa, nu *Turppa* (1699).

2. Ollickala (1710), nu *Ollikkala.*

3. **Dantzar,** nu *Tanttari:* 1556 (n. 4567 f. 13) Laſse Danzare i Laurola, 1810 Danſar. Jfr n:o 25 i Bådde by, Laih.

4. *Heickilä* (1710), nu *Heikkilä.*

5. *Bertula*, nu *Perttilä:* 1557 (n. 4572) Bertile by, 1699 Bertila, 1810 Bertilä. Jfr n:o 4 i Torkkola by.

Digitized by Google

Yrifella by, nu *Yryselä.*

1. Hifsa (1699), nu *Hissa.*

2. Mufstasu(u) ('Svartmun'), nu *Ollila.*

3. Hurri (1699), nu *Hurri* l. *Hurrila.* Av fi. *hurri* = 'svensk', eg. 'lymmel': *poika-hurrit* 'pojkslynglar', *Ruotsin-hurrit* 'svenskar' [1]), även 'kringfarande, månglare', 'främmande (i huset), den som första gången besöker ett hus l. ställe; träbild l. annat märke som uppsättes till gästens l. den vägfarandes minne' (Lönnrot). Möjligen ett lån av sv. dial. (Rietz s. 268) *hurrebuss* m. 'duglig karl' (Västerbotten). Jfr n:o 5 *Hurr* i Kve. kkby. Gårdnamnet *Hurri* förek. även i Pöytis, Eg. Finl. (Saxén, Den sv. bosättn. hist. I s. 71).

4. *Jolcka* (1699), nu *Jolkka* (se I s. 178).

Pärälä by, nu *Peralä* g. i Kainasto by, Ylistaro.

1. *Wappula,* nu *Vappula?:* 1699 Warpola, 1810 Varpula. Av sv. kvinnonamnet *Valborg* > **Wabba* > fi. *Vappu,* se n:o 10 i Palo by. Jfr fnord. kortnamn ss. *Kobbi, Kubbi* av *Kolbein, Kolbiorn, Tubbi, Tobba* av *Thorbiorn, Thorbiorgh.*

2. Nyssö (1699), nu *Nyyssä* i Kylkkälä.

3. Seppenen, nu *Seppänen* i Kylkkälä.

Till det år 1658 från St. Kyro ss. kapell avskilda **Ylistaro** (jfr *Ylistar* by 1557 hos Arwidsson: Handl. IX 277), som sedan 1859 är egen socken, höra följande ovan anförda byar av det forna Storkyro: *Heikkola, Isokylä* (Storby), *Kaukola, Kuivila, Topparla, Torkkola, Ulvila, Untamala.* Dessutom numera följande andra byar:

Kainasto (om namnet se n:o 7 i Ö.-Solv): 1. Tenkku (jfr n:o 9 i Kaukola by), 2. Haapala, 3. Hopeavuori (Suutarla), 4. Perälä, 5. **Vitting** (jfr del I s. 117), 6. Rautala, 7. Haapoja, 8. Ridanpää, 9. Talvitie, 10. Ristimäki.

Lahti, se n:ris 8—9 i Topparla by.

Mettälä: 1. Hahkala, 2. *Hööpakka* [läs ? *Hiipakka:* jfr Benctt Hipack 1548 (n. 4534 e) i Pyhäkoski, Hipackala 1557

[1]) I det fi. Laihia framträder bet. hos det fi. *hurrit* som ben. för de svenska grannarna bl. a. i talesättet: *Alapäätä Laihiaa hurrittaa, yläpäätä jurvattaa:* nedre delen av Laihia gränsar till de svenska „hurrit" (det Svenska Mustasaari), övre delen till (det finska) Jurva.

Digitized by Google

(n. 4572—3), nu del av Topparla by och h:n n:o 5 i Laih. Jurvaby], 3. Järvi, 4. Huhtala, 5. Myllykoski.

Pelma (Pedmalby 1546, n. 4534 a, Pedmala 1557, n. 4572): 1. Imppola, 2. Aila, 3. Kyntäjä (1546 n. 4534 a: Hender kynd, Nils kynd), 4. Kaukonen, 5. Ylkänen, 6. Vakkinen (1546 Laſſe Wackinen).

Vähäkyrö,

sv. *Lillkyro* socken: 1699 Lillekyrå Sochn.

Äldre namn: *Alastaro* (del I s. 5): 1606 (n. 4846) Alaſtaro Fierdingh, Alastarå Fierdingh. Till denna eller, som den fol. 183 a. o. även kallas, »Wörå Cappelgäldh» hänföras: Saffuelachtt, Tapåila, Tråndila, Sarenſiu, Tårckåila, Röffuärlä, Sarenpä, Hyriä, Haråy, Åianemi byar, vilka år 1557 (n. 4572) alla höra till »Wörs fierdingh» av Kyro administrativa socken.

Byar och *hemman* i 1725 års jordebok.

Terſwaioki by, nu *Tervajoki.*

1. **Flaming,** nu *Flaaminki:* 1544 (n. 4532) Örjan Flamingh o. Jusſe Flamingh, Lasſe Skomakar i Flamingla, 1546 (n. 4532) Jöns Flaming, 1548 (n. 4534 b) Örijan Flamingh, 1551 (n. 4542) Jusſe o. Örijan Flaming i Kylkela by; — i sistsagda urkund Henric Flemingh i Ardapeltt (= Ikola) liksom redan 1543 (n. 4531, f. 146) Lasſe Flemingh i Kyru. Namnet motsvarar en icke-omljudd form av fornno. *flœmingi* 'flamlänning', fornty. *flāmingi* ds., medelhögty. *flæminge.* Jfr n:o 1 i Aniksor by, Must. Denna tydning av namnet gav jag redan år 1904 i upps. »Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria» (Joukahainen XII s. 279) och den har godtagits av E. Hellquist i Svenska ortnamn på *-inge* s. 188. Jfr hemmansnamnen *Pärkkä* o. *Knööppi* (av kontinental-germanskt urspr.) nedan.

2. Mäckälä, nu *Mäckylä* (1699).

3. *Heickeſelä* (1699), nu *Heikkilä.*

4. **Kempas,** nu *Kempus* (1699, 1710). Av fsv. personn. *Kæmpe* (Lundgren s. 157) o. nsv. gårdnamnssuff. *-as.*

5. Pelckonen (1699), nu *Erkkilä.*

6. *Pärckö,* nu *Pärkkä,* 1699 Pärckiö. Samma ord som bynamnet *Perkiö* i L. Ky., se nedan! Finska uttalsformen *Pärkkä* tyder på inverkan från den förvanskade offic. skriftformen *Pärckö.*

Digitized by Google

7. *Hackala* (1699), nu *Hakala.* Av sv. dial. *haga* 'hage'. Jfr *Hagan* i Must. samt n:o 1 i Storby, n:o 4 i Swartila, Laih.

8. ? *Rullu* (1699), nu *Rullo.* Jfr n:o 3 i V. So.

9. Panulla, nu *Panula* (1699).

10. **Knöp,** nu *Knööppi:* 1550 (n. 4540 f. 36 b) Oluff Knøp, 1551 (n. 4542) Ole Knöpi, 1699 Knöph. Av msv. *knöpe* (av mlt. *knop*) 'knapp, knut' (Söderwall). Jfr *Knap* ss. fsv. tillnamn (Hellquist s. 99).

11. Raucko, nu *Raukko:* 1710 Rauckus. Jfr n:o 3 i Miekka, Must.

12. *Lillflamming* (1699), nu *Lammi.*

Kutila by, nu *Kuuttila:* 1544 (n. 4532) Kudzby o. Kutila, 1548 (n. 4534 e) Kuuttilla, 1606 (n. 4846) Kuttila, 1699 Kuutila, 1810 Kutila. Av ? fsv. personnamnet *Gudze* (Lundgren s. 83): se skriftformen Kudzby. Ljudutv. *dz* > *tt* har försiggått på finsk botten enligt en dialektal ljudlag (liksom i *Pitzari: Piittari,* n:o 1). Jfr tillnamnet Jop *Gudze* år 1442 i Nä. (se under n:o 5 Guss i Tjöck). Förlängningen av *u* i fi. uttalsformen *Kuuttila* är finsk.

1. **Bitzare,** nu *Piittari:* 1543 (n. 4531) Hans Bijſsare i Kuttila, 1546 (n. 4532) Hans Biſare, 1699 Pitzari, 1710 Pitzar, 1810 Pitsar. Av msv. *bitzare* m. eg. 'förskärare', 'hovtjänare som passar upp vid konungens bord' (Söderwall).

2. **Dancka** (1699), nu *Tankka:* jfr sv. dial. Rietz s. 84 *dank(e)* n. 'sankt ställe, däld', *kärr-dank* 'kärr' el. sv. dial. ibid. *dank* m. 'kurtisör').

3. *Martonen,* nu lika (1699). Jfr *Martois* by, Must.

4. *Pucki* (1699), nu *Pukki:* redan 1546 (n. 4534) Hans Puk. Jfr n:o 13 i Palo by, St. Ky.

5. Karhu, nu lika (1699).

6. Rahicka (1699), nu *Rahikka.*

7. Taitonen (1699), nu *Taittonen.*

8. **Waldar,** nu *Valtari:* 1557 (n. 4574) Nicol(-) Valdar, 1699 Waldar, 1810 Walldar. Jfr Waldarla by och n:o 2 i St. Ky.

9. Rautio, nu lika (1699).

10. Manmies (1699), nu *Jouppila.*

11. *Juſsella,* nu *Jussila* (1699).

12. Mahlanen, nu lika (1699).

13. ? Kuånå, nu *Loppela:* 1699 Kuono, 1810 Kuonu l. Loppela. Av fi. *kuono* 'nos' eller fsv. *kōna* 'kvinna', som kvarlever i österb. folkmål.

Digitized by Google

Greggilä by, nu *Krekilä:* 1546 (n. 4532) Gregilä, 1548 (n. 4534 b) Greggila, 1699, 1810 Gräggilä. Av sv. personnamnet *Grägg* (Gregorius). Jfr t. ex. Gräddjas under n:o 9 i Vassor, Kve.

1. *Greggilä*, nu *Krekilä*, se ovan.
2. Hackomäki, nu *Hakomäki* (1699).
3. Hackomäki, nu *Hakola.*
4. *Lillgreggila* (1699), nu *Vähägräggila* (*-krekilä*).
5. *Anttila* (1699), nu lika.
6. *Wappola*, nu *Vappula* (1699). Av kvinnon. *Valborg.* Jfr n:o 1 i Perälä, St. Ky., n:o 10 i Palo by. Jfr *Valborgsdagen* = fi. *Vapunpäivä* (nom. sg. *Vappu*).
7. ? **Kånttur**, nu *Kontturi.* Jfr n:o 5 i Napå by, St. Ky., n:o 15 i Topparla by.
8. Louckola (1699), nu *Loukko.* Jfr n:o 5 i Perälä by, Laih.

Safwilax by, nu *Savilahti* ('Lervik').

1. Rautamäki (1699), nu lika.
2. *Sprättilä*, nu *Yli-Soini:* 1546 (n. 4532) Mattz Sprett, 1554 (n. 4555) Lass Mattz Sprettaſson i Savilax by, 1699 Johan Mattzson Sprättä, 1810 Sprättilä. Av fsv. **Sprette* svm., möjligen i bet. av nysv. *sprätt* 'högfärdig människa', jfr vb. *sprätta* 'vara sprättaktig' (Rietz s. 661).
3. *Hanuxella* (1699), nu *Hannuksela.* Av ett sv. gårdnamn *Hannus:* jfr n:o 5 i Nä. Pielaks.
4. *Heickelä* (1701), nu *Heikkilä.*
5. *Salli* (1699), nu lika. Av fsv. personn. *Salle* (Lundgren-Brate s. 212).
6. *Houſu*, nu lika: 1557 (n. 4573) Matz Housu i Hakamäki by, 1699 Håuſu. Av ? fi. *housu* = fsv. *hōsa* 'benbetäckning', vanl. pl. = 'benkläder'. Jfr *Husa* (: *husa, hosa* 'benklädnad') och *Brok(a)* ss. fsv. tillnamn (Hellquist s. 95, 98). Hit hör sannolikt tillnamnet Laſſe *Houſmes* (= Housumies 'Hosman') i *Houfula* i Kyru år 1544 (n. 4532 f. 34 b), 1546 (n. 4532) osv.; jfr det härmed möjligen synonyma sv. släktnamnet *Brocman.*
7. Säppälä, nu *Seppälä* (1710).

Sarenſiwu by, nu *Saarensivu.*

1. ? *Herå*, nu *Härö* (1710). Etymon ? Jfr *Häros* i Maks.
2. ? **Kaija** (1699), nu lika. Eg. sv. fågelnamn.
3. *Sårfware* (1699), nu *Sorvari:* 1548 (n. 4534 e) Morten Swarffuar i Torkola by. Av sv. *svarvare.* Jfr n:o 3 i Kve. kkby, n:o 24 i Båddeby, Laih.

Digitized by Google

4. *Andila* (1699), nu *Antila*. Av mansnamnet *Anders*, se n:o 2 i St. Ky. Hevonkoski.

5. ? Ackola, nu *Akkola:* 1710 Arckola. Jfr n:o 9 i Orismala, St. Ky.

6. *Gieſtilä* (1699), nu *Kesti:* 1546 (n. 4539 a) Mattz Geſt i Sarenſiwu. Av sv. ordet *gäst* 'utländsk köpman'. — Ett fi. gårdn. *Kestilä* förekommer i Karlö, Limingo, Siikajoki.

Torkola by, nu *Torkkola:* 1543 (n. 4531) osv. Torkola, osv.; 1546 (n. 4534 a) Jöns Torkoij i Sarenſiwu. Jfr Torckola by i St. Ky. och n:o 3 ibid.

1. Ladwahla (1699), nu *Latvala*. Jfr n:o 4 i Topparla, St. Ky., n:o 3 i Swartilaby, Laih.

2. *Påſti* (1699, 1810 Påſtila), nu *Posti:* Antagl. identiskt med det f. d. sv. gårdnamn *Puosta* (1350 Bolstad, 1477 Postha, 1589 Posta), som Saxén, Den sv. bos. hist. I s. 100 anför från Vemo i Eg. Finl.

3. Rinda (1699), nu *Rinta*.

4. *Ellillä* (1699), nu *Rintala*.

Merikart by, nu *Merikaaro:* 1551 Merekartt (se n:o 8), 1699, 1810 Merikart. Av fi. **Meri-kaarto* 'Havsbukt'. Fi. uttalet *-kaaro* återgår på fi. paradigmet *-kaarto*, gen. sg. *-kaarron*.

1. Säppälä, nu *Seppälä:* 1699 Seppä.

2. Sauſo, nu lika: 1699 Sauſo. Etymon?

3. *Hålti* (1699), nu *Holtti:* Jfr n:o 2 i Martois by, Must.

4. Kuckoi (1699), nu *Kukko*.

5. *Hålti*, nu *Sippola*, se n:o 3.

6. *Eſkilä* (1699), nu lika. Av sv. personn. *Eskil, Aeskil* (Lundgren-Brate s. 312).

7. **Traft** (1699), nu *Trasti*. Av fågelnamnet *trast* ss. tillnamn, jfr Hellquist s. 97.

8. **Knåka,** nu *Knooka:* 1551 (n. 4542) Siffrid Knok i Merekartt. Av msv. *knoka* f. (no. *knoka*, mlt. *knoke*) 'knota, benknota' (Söderwall).

9. *Störfwi*, nu *Törvi:* 1699 Störfwi, 1810 Störfvi. Förkortning av ett f. ö. ouppvisat fsv. personnamn *Styrvidh*? Jfr n:o 25 Styris i Ö.-Mal. samt fsv. *Finvidh, Holmvidh* o. a. namn.

10. **Skarra,** nu *Karra:* 1551 (n. 4542) Hans o. Mattz Skarre i Sarenpä (Kyru), 1557 (n. 4573) Henrick Skarra, 1699, 1810 Skarra. Jfr nyno. (Ross) *skarre* m. 'en lang svag figur, der med nød holder sig opreist', *skarren* 'svag, ussel', nsv. dial. Finl. (Vendell) *skarrog* 'kal, gles, t. ex. om enrisbuskar'.

Digitized by Google

11. Lillsaufo (1699), nu *Mäenpää.*

12. *Kålcki* (1699), nu *Kolkki:* i Must.-Kve. uttalas namnet (på svenska) *gårkkas* l. *gålkkas,* vilket jag redan i Joukahainen XII (1904), s. 278 förbundit med gårdnamnet *Joss-gårk* i Esse: sv. dial. Öb. *gårk* 'gosse', jfr *gårker* 'undersätsig, om gossar' (Rietz 225). Knappast av fi. *kolkki* 'lätt snavande l. stupande häst'.

13. Liuckoi (1699), nu *Liuko:* 1543 (n. 4531) Heike o. Morthen Liucko i Mere-kart. — Etymon?

14. Kuckoi (1699), nu *Annala.*

15. **Barkar,** nu *Parkkari* 1699, 1810 Barckar(e). Jfr Eleff *Barckare* 1440 i Must. (Haus. III) samt släktnamnet *Barckar* i Vörå c. 1550 (se nedan). Se n:o 14 i Bådde by, Laih.

16. Wahli (1699), nu *Waali.*

Röffwarla by, nu *Järvi,* Järven kylä: 1544 (n. 4532), 1548 (n. 4534 e) Röffuer by, 1557 (n. 4573) Röffuerla by, 1699 Röfwerlä, 1810 Röfvarla.

1. *Myntti,* nu lika: 1548 (n. 4534 e) Anders Myntti i Röffuer by, 1699 Myntti, 1810 Mynti. Förkortn. av fsv. *myntamästare*?

2. **Storröfwar,** nu *Vanhala* och

3. **Röfwar,** nu *Uusitalo:* 1544 (n. 4532) Oluff o. Eric Röffuar, 1699 Röfwärlä, 1810 Storröfwar l. Vanhala, Röfvar l. Usitalo. Jfr n:o 4 i Riarehto (= Isokylä) by, St. Ky.

Sarenpä, nu *Saarenpää* by.

1. Tahlonen, nu *Talonen*: 1699 Tålåjnen.

2. Juckarainen (1710), nu *Jukkara.*

3. *Mulloi* (1699), nu *Mullo.* Se del I s. 115.

4. **Waldar,** nu *Valtari:* 1699 Waldarj; jfr Kuuttila by n:o 7 o. Waldarla by med n:o 2 i St. Ky.

5. Mäntä (1710), nu *Mänttä.*

6. *Erckelä* (1699), nu *Eriksberg:* 1810 Erckilä l. Eriksberg.

7. Sålcki (1810), nu *Solkela:* 1546 (n. 4534 a) Nilss Solgi.

8. *Mulloi,* nu *Karra.* Jfr n:o 3 ovan samt n:o 10 i Merikart.

9. *Lillmulloi,* nu försv.

10. **Skarra,** nu *Karra.* Se n:o 10 i Merikart by.

Harå by, nu *Haaro:* 1557 (n. 4572) Horaby, 1699 Haarå.

1. *Nissilä,* nu lika (1699). Av personn. *Nisse.*

2. Kårpelain (1699), nu *Korpela.*

Digitized by Google

3. *Nippelä*, nu *Nyppeli:* 1699, 1710 Nippilä, 1749, 1774 Nyppeli. Vid vägen till Vörå. Av ett sv. **Nȳ-böle*, **Nybbel*, se redan Saxén, Den sv. bos. hist. s. 231, jfr n:o 2 i Övermark, n:o 11 i Ko. kkby.

4. *Finnilä*, nu *Finni:* 1544 (n. 4532) Hans Finne. Jfr n:o 43 i Laih. Bådde by, 1546 (n. 4534) Brus Finni i Ojanem by.

5. Ellolla (1699), nu *Ello.*

6. *Finnilä*, se n:o 4; nu *Filla*, sammandragen form.

7. *Pluſsu*, nu *Plusu:* 1699 Pluſsu. Jfr 1546 (n. 4534) Bruss Gruſſi i Ojanem by.

8. Yrielä (1699), nu Yrjälä.

9. *Piri*, nu lika: 1544 (n. 4532) Eric Bijrij i Håro, 1699 Pirj.

10. *Harri* (1699), nu lika. Av fisknamnet *harr.*

11. **Tacku** (1699), nu lika: Av sv. dial. Öb. *takku* 'tacka, fårhona'. Jfr *Gumse* i St. Ky., Ikola by n:o 1.

12. *Knutila* (1699), nu *Knuuttila.*

Aianiemi by, nu *Ojaniemi.*

1. *Torila*, nu *Tuorila:* 1710 Thorila.

2. **Biörn** (1699), nu *Björni:* Jfr 1557 (n. 4573) Laſſe Biörnſson i Oianiemiby samt n:o 6 i Veikars by, Must.

3. Sätula, nu *Setula* (1699).

4. *Huddi*, nu Huti: 1699 Hutj, 1810 Huddi. Jfr n:o 3 i Hälsing-söderby.

5. Vanha kartano (1699), nu *Ranta.* Jfr sv. *Gammelgård* = fi. 'Vanhakartano'.

6. Lindala (1699), nu *Lintala.*

Pärckiö by, nu *Perkiö:* 1546 Perköö (se n:o 5), 1548 Pörke by.

I del I s. 553 uttalade jag som förmodan att bynamnet *Perkiö* i L. Kyro innehölle det frisiska ordet *birk, berk* 'rättskipning, rättsdistrikt', vilket enl. Wadsteins där citerade upps. »Friserna och forntida handelsvägar i Norden» (jfr nu även hans »Friesische Lehnwörter im Nordischen» i Skr. utg. av K. Humanistiska Vet. Samfundet i Uppsala 21: 3) förelåge som lån i da. ordet *birk* med s. bet. samt som förra led i den gamla nord. benämningen på *stadslag:* fda. *birke-ret, berke-logh, biærke-ræt*, fsv. *biærkøa-ræt.* Härmed sammanhänger — då ju handelsplatser och städer i äldre tid vanligen hade sina särskilda lagar — enl. Wadstein även det äldsta namnet för en handelsplats i Norden: *Birka* i Mälaren, ett namn som återkomme i det forna *Birköö*

Digitized by Google

(nu *Pirkkiö*) vid Torneå, i *Björkö* (1268 *Berkö*) S om det nuvarande Viborg samt i *Bjarkøy* (tidigare *Berkøy*) i Nordnorge. Då *Birka*, *Birkö* etc. i Sverge och Norge just voro handels- eller marknadsplatser, blevo dessa namn snart liktydiga med »köpstad« eller »handelsplats» och med tiden sammanblandades det i dessa namn ingående främmande ordet med det liknande inhemska trädnamnet: sv. *björk*, da. *birk* (i äldre tid i vissa former även *biark*, *biærk*-) och så uppstod sv. *Björkö*, no. *Biarkøy*. — Byn *Perkiö* i Lillkyro, Österb. är en bekant fyndort från vår äldre järnålder (1. och 5—6. århh. e. Kr.: se Hackman, Die ältere Eisenzeit in Finland I, s. 79 ff. och 289 ff.), kan därför mycket väl redan i 8. och 9. århundradena hava varit en viktigare marknads- eller handelsplats. Att där t. o. m. redan under äldre järnålderns tidigare skede drevs handel göres sannolikt genom ett viktigt fynd från 1. århundradet e. Kr.: en romersk vinskopa av brons, som hade utgått ur en verkstad i den syditalienska staden Capua, vars alster genom *handeln* hade förts vida omkring i Europa (se Hackman, Förhist. fynd i Atlas öfver Finland 1910: III Järnåldersfynd, text. s. 44). Antagandet stödes medelbart genom ett ortnamn. Perkiö ligger strax S om Lillkyro kyrkoby, vars medeltida namn *Alastaro* till sin senare del (*-taro*) av mig i del I s. 123 ff. härletts ur ett urnordiskt **staðō* = 'landningsplats'. Den förhistoriska handelsplatsen i Perkiö by låg således i närmaste grannskapet av en förhistorisk landningsplats (Ett urnordiskt **staðō* kan ej vara yngre än c. 800 e. Kr. men väl århundraden äldre). Bynamnet *Perkiö* erinrar genom sin form om det fris. *berk*, *birk* sådant ordet möter i de äldre namnbeläggen: *Berkö* 1268 vid Viborg och no. *Berkøy*, senare *Biarkøy*. Namnet är sannolikt en förkortning av ett finskt **Perk-joki* (jfr fi. *Perniö* av **Pern-joki* = sv. *Björnå* m. fl. paralleller i mitt arbete »Germanisch-finnische Lehnwortstudien» s. 13), är således en motsvarighet till de medeltida benämningarna *Ankoperfluvius* (1532) och Купецкая рѣка 'Köpmansälv' (i den novgorodska krönikan av år 1310—12) för Kymmene älv (se min upps. »Äldre germ. kultur i Finland» i Stud. i nord. fil. II, 2, s. 35 f.). I finskan finnes visserligen ett ord *perkiö* = 'nyrödjad mark, nybrytning', vilket i och för sig kan tänkas ligga till grund för bynamnet *Perkiö* i Lillkyro. Namnets frisiska ursprung synes mig emellertid sannolikare på grund av en del andra ortnamn: Av byns sju hemmansnummer under 1700-talet buro ej mindre än 3 germanska namn, bland dem namnet *Flander* (redan fr. 1546), som avser ett av frisernas forna landområden, landskapet Flandern strax W om Frisland. Anmärkas bör, att det äldre

Digitized by Google

nederländska ordet *ber(e)k* (varav da. *berk, birk*, sv. *bjærk-, Birk-*) anträffats i medeltida urkunder från staden Brügge, som ligger i norra Flandern, nära Frislands sydgräns. Till Flandern hänvisar oss även ett gammalt hemmansnamn i grannskapet: n:o 1 *Flaaminki* (*flāming* = 'inbyggare i Flandern') i det på äldre järnåldersfynd så rika Tervajoki i samma Lillkyro s:n vid samma älv, c. 4 km. söderut från Perkiö by; i Tervajoki by finnes f. ö. även ett hemman *Pärkkä* (Perkiö), givetvis samma namn som bynamnet *Perkiö*. Namnet *Flāming* återkommer i yngre gestalt i grannsocknen Mustasaari: n:o 1 *Flemming* i Aniksor by vid samma Kyro älv. Vidare möter själva *Fris*-namnet i grannsocknen St. Ky., Lehmäjoki by i det medeltida *Friisilä* (1443). Framhållas må dessutom att (utom *Flander*) två andra hemmansnamn i Perkiö by: *Valdar* o. *Huovari* kunna vara av tyskt ursprung och att de i varje händelse äro ickefinska samt att vi i Tervajoki by, utom *Flaaminki* och *Pärkkä*, ha ett h:n *Knööpi*, som är säkert nordtyskt. Mot denna bakgrund förstår man ock, huru hemmansnamnet *Berskar* i Laih. Bådde by kan uppvisa frisisk ljudform, såsom jag s. 118 ovan har förmodat.[1])

Hemmanen i Perkiö by äro:

1. Åianperä (1710), nu *Ojanperä*.

2. *Walda*, nu *Valta:* 1699, 1710, 1749, 1774 Waldar. Jfr n:o 4 i Saarenpää by.

3. *Huofware*, nu *Huovari:* 1551 (n. 4542) Eric Hoffuar, 1710 Huowari, 1810 Huofvari. Icke av msv. *hovare* m. 'person som uppträder med stå t' (Söderwall), ty detta hör väl till mlt. *hoven* sv. vb. 'Hof halten, bes. festlichen Hof halten' = *hoveren* 'spielen, tanzen' (jfr sv. dial. *hovéra* 'pråla'). Det finska namnet är väl identiskt med mlt. *hover* = *hovenere* 'Hüfner, Hübner, der eine Hufe Landes besitzt, mansionarius, hubarius'. Jfr tyska familjenamnen *Huber, Hüber* (redan på 1200-t.) samt *Howare, Höfare* i Sverge (Sv. Riksarkivets pergamentsbrev III, 1351—1400).

4. Purrunen (1699), nu *Hakala*.

---

[1]) Det av fris. *berek* bildade fris. *berecker* 'styresman, föreståndare' föreligger ss. lån i sv. *bærchara* (1498), *Bircari* (Olaus Magnus) och — med ombildning — i *birkarlar;* jfr 1528 *Berkala*, 1530 *Berkarlana*. Jalmari Jaakkola, Pirkkalaisliikkeen synty (Turku 1923), s. 58 o. pass. förnekar sambandet mellan det frisiska *berek* och *birkarla*-namnet, men på ohållbara grunder. Det gamla *Birkala* (av *Birka* + fi. lokalsuff. *-la*) invid n. v. Tammerfors stad synes varit ett finländskt »Birka» eller »Sigtuna» (f. d. frisiska handelsplatser i Sverge).

Digitized by Google

5. **Flander** l. Perelä: 1543 (n. 4531) Hans Flander i Kalsela by, 1546 (n. 4534 a) Morten Flander i Perköö, 1699, 1710 Flander, 1810 Pirilä l. Flander. Jfr fno. *Flander* n. 'Flandern' (Fritzner [2]).

6. Laitinen, nu lika (1699).

7. Mayrå (1699), nu *Mairå.*

Hiripeldo by, nu *Hiiripelto:* 1543 Hijropelt osv.

1. *Heiri,* nu *Ollila:* 1699 Heiri, 1810 Häiri. Jfr n:o 8 i Vassor, Kve.

2. *Heikelä* (1699), nu *Heikkilä.*

3. Laturi, nu lika (1699).

4. Tapiå (1699), nu *Tapio:* 1546 (n. 4534 a) Eric Tapio.

5. *Karpi,* nu *Karppi:* 1543 (n. 4531) Oluff Karpe, 1544 (n. 4532) Oluf Garp i Hijropelt, 1550 (n. 4540) Hans o. Olle Karp, 1699 Kårppi, 1810 Karpi. Jfr n:o 9 i Karperö, Must.

6. *Frufti,* nu lika: 1544 (n. 4532) Per Ffrust i Hyropelt, 1546 (n. 4534) Per Froft, 1699, 1810 Frufti. Av ett fsv. personnamn *Froste* ss. tillnamn (Hellquist s. 98); jfr isl. (Heimskringla I: 22) *Froste* (finsk höving) samt gårdnamnen *Frost* Nä. V. Y.-mark, *Frostas* Nkb., Soklot. Enl. O. F. Hultman, Finsk Tidskr. 1921: 2 s. 15 vore *Frusti* i L. Ky. en förkortning av fsv. personnamnet *Frodhsten* (Lundgren s. 57), jfr n:o 8 i Nä. V. Y.-mark.

7. *Pifpa,* nu lika: 1544 (n. 4532) Per Bijfp, 1550 (n. 4540) Per Bifpala, 1699 Pifspa, 1810 Pifpa. Jfr n:o 12 i Paloby St. Ky.

8. *Mallulla,* nu *Mallula* (1699, 1810). Jfr n:o 40 i Bådde by, Laih., n:o 8 i Toby, Must.

Tapioila by, nu *Tapoila.*

1. *Jussila* (1699), nu *Jussila.*

2. Soinila (1699), nu *Ala-Soini.* Jfr n:o 2 i Kuivila by, St. Ky.

3. *Finnilä* (1699), nu lika. Jfr n:ris 4 o. 6 i Harå by.

4. *Bryggilä,* nu *Prykä:* 1699 Bryggärlä; jfr redan 1548 (n. 4534 b) Per Bryggar i Tapu by (Kyru) samt 1549 (n. 4536) Oluff Bryggar i Quiffuelax (Kve.), Must. Av msv. *bryggiare* 'bryggare' ss. tilln. (Söderwall).

Trändila by, nu förbunden med Tapoila by.

1. *Trändi,* nu *Tronti:* jfr 1544 (n. 4532) Anders Tronde i Trondela, Karin vidua i Trondila, 1548 (n. 4534 e) Anders *Trond-*

Digitized by Google

son i Kyru, 1699, 1810 Trändi i Trändila by. Om f. leden se del I s. 368, 527.

2. *Nickola* (1699), nu *Nikko:* av personn. *Nick(e).* Jfr n:o 5 i Jakkula by o. n:o 4 i Mieltylä by, Laih.

3. Mäkälä, nu *Mäkelä* (1699).

Hyriä by, nu *Hyyriä:* 1557 (n. 4573) Hÿråby, 1557 (n. 4574) Hyrieby.

1. *Muncki* (1699), nu *Munkki.* Jfr n:o 2 i Kylkkälä by, St. Ky., n:o 5 i Höstvesi, Must.

2. *Puckilla,* nu *Puukila:* 1557 (n. 4574) Henric Puki, 1699, 1810 Puckila, men 1710 *Puukila,* varigenom den finska uttalsformen bekräftas ss. den riktiga. Av fsv. personnamnet *Puke* (Lundgren-Brate s. 193); jfr fsv. *pūke,* isl. *púki* 'djävul' (Söderwall).

3. *Eilefwi,* nu *Eeveli* för (**Eelevi*): 1546 (n. 4534 a) Jöns o. Oloff Eleffsson, 1699 Efwela, 1749, 1774, 1810 Elefwi. Av fsv. personn. *Elef* (Eleuer, Elefwir osv.), Lundgren s. 47.

4. *Luckarla,* nu lika: 1543 (n. 4531) Jacop Olſon Klockars i Kyru, 1699, 1810 Luckarla. Jfr n:o 6 i Höstvesi, Must.

5. *Klancki,* nu *Klankki:* 1699 Klanck, 1810 Klancki. Jfr sv. dial. Rietz s. 324 *klank* adj. 'ren, purus, merus'.

6. *Hackari,* nu *Hakkari:* jfr 1548 (n. 4534 e) Nils Hugkari i Selkemecki (L. Ky.), 1550 (n. 4540) Nils Huggare, 1699 Hackarr, 1810 Hackari. Ombildning (förfinskning) av *Huggar.* Jfr n:o 10 i Ytter-Sundom (So.).

7. Wättyr, nu *Ilkka:* 1543 (n. 4531) Hans Ilka, 1699, 1710, 1749, 1774 Wättyr, 1810 Wättyri. *Wättyr* är oklart till sin härkomst. *Ilkka* av fi. *ilkka* adj. 'ngt stygg, obehaglig', subst. 'otäcka'. Jfr ? sv. dial. Öb. *ilak* 'elak'.

Sälkimäki by, nu *Selkämäki.*

1. *Jackola* (1699), nu *Jaakola.* Jfr *Jakkula* by i Laih. och n:o 1.

2. **Krutar,** nu *Kruutari:* 1699 Kruttarr, 1710 Kruttar, 1810 Krutar. Jfr n:o 7 i Hälsing-Söderby.

3. *Pindare,* nu *Marttila:* 1699, 1710, 1749, 1774 Pindar, 1810 Bindar. Av fsv. *bindare, tunnobindare* 'tunnbindare'.

4. *Torckoi* (1699), nu *Torkko:* jfr *Torkkola* by ovan.

5. *Haldinen,* nu *Kallio:* 1699, 1810 Haldinen; jfr n:o 6 i Voitby.

6. *Puotela,* nu *Sillanpää:* 1699, 710 Puotela, 1749 Påutila, 1774, 1810 Puoteli. Jfr n:o 5 i Kylkkälä by, St. Ky. Av ? ett

Digitized by Google

fsv. personnamn *Bōdh- (Lundgren s. 29 f.) med fi. gårdnamnssuff. *-ila*. Skriftformen av 1749 återger ett sv. dial. *bâud-* = 'bōd-' i Mustasaari-målet.

Härifrån nämnes år 1544, 1546, 1548 en Lasse *Housmeis* (fi. *Housu-mies*), se n:o 6 i Savilax, L. Ky.

Kallfila by, nu *Kalsila:* 1543 Kalsela by (s. 148 u. Flander), 1546 (n. 4534 a), 1557 (n. 4573) Kalfila by. Måhända av ett sv. **Kalfs by:* ang. fsv. personn. *Kalf* se Lundgren s. 145.

1. *Laurilla* (1710), nu *Laurila*.

2. **Riddar,** nu *Ritari:* 1699, 1810 Riddar. Jfr n:o 5 i Kuivila by St. Ky., Riddarla by med n:o 1 ibid.

3. Kaminen, nu *Kamila:* 1551 (n. 4542) Laffe Kaminen, 1699, 1810 Kamminen. Icke av sv. dial. *kamb* (med utljudande *b*), utan sannolikt av fi. *kami* 'hästkrake, kamp'.

4. **Kuppare,** nu *Kuppari:* 1543 (n. 4531) Eric Koppare i Hijripeltt, 1699, 1810 Kuppari. Av msv. *koppare* m. 'man som har till yrke att koppa o. dyl., fältskär' (Söderwall). Jfr noten till *Bodde by* i Laihela.

5. **Trutza** (1699), nu *Trutsa:* av fsv. *drotsäte, drotze, drotz* osv. (mlt. *drotzete, drucsate,* mht *truhtsaeze*) 1) 'skaffare, den som besörjer mat och dryck', 2) 'drotset, konungens o. rikets högste ämbetsman' (Söderwall).

Ilmajoki socken,

sv. *Ilmola* i 1725 års jordebok.

Pendenä by, fi. *Päntäneen kylä:* av oklart etymon; jfr en förmodan i del I s. 115, 540.

1. Racho, 2. Moike (Möykky), 3. *Carlela,* 4. Kyny (Kyyny), 5. Pendinen (Pentilä), 6. Käira (Käyrä), 7. *Puska,* 8. Ketturi (Keturi), 9. Halcko, 10. Nirfwa (etymon?), 11. Urrå (Uurro), 12. *Tårcko,* nu *Tarkka* (jfr *Torkkola* by i St. Ky.), 13. Talwetie.

Kauhajåki by, nu *Kauhajoki* s:n: 1. **Rein** (jfr n:o 3 i Ko. kkby, n:o 2 i Palo by, St. Ky.), 2. *Ifwari* (jfr n:o 16 i Topparla, St. Ky.), 3. Hafwunen, 4. Kåski, 5. Yrjäinen, 6. *Puckila,* 7. Panula, 8. *Philpula,* 9. Jokälä, 10. Kårhoinen, 11. *Häickilä,* 12. Kåcko, 13. Kauhajärfwi, 14. Kåiveluoma, 15. Numijärfwi, 16. *Laurinen,* 17. Vähäaro, 18. Säppä, 19. Työ, 20. Kalalachti, 21. Ickeläjärfvi, 22. Kaura, 23. Numikåski, 24. Täh-

Digitized by Google

wainen, 25. Rauska, 26. *Jönni* (jfr *Jönn* i Ö.-Mal.), 27. Numikåski, 28. Pantj, 29. Könö, 30. Säppänen, 31. Eno, 32. Türia, 33. Kåhla, 34. Laturi, 35. Murhoinen, 36. Wackuri, 37. Rahikas, 38. Pipari.

Mieto by: 1. Haria, 2. *Grekola*, 3. Kackuri, 4. Låhikoſki, 5. *Tårcko*, 6. Laulaja, 7. *Hackuni* (Hakuni), 8. Sänti, 9. Mietoi, 10. Luſa, 11. Taipalus, 12. Mändy, 13. Låhiluoma, 14. Kåiviſto, 15. Kåuckari, 16. *Skyttelä* (*Skyttä*), 17. Pyrtoi (Pirto), 18. *Sorſwarj*, 19. Tåiwaka, 20. *Taſsi* (= ? *Daniels*), 21. Kiſko.

Jalaxjerfwi by, nu *Jalasjärvi* s:n: 1. Luopa, 2. Kiando, 3. Sielå (Seilo), 4. Majala, 5. Kårckiakåſki, 6. Hulckå, 7. Mandilainen, 8. *Wändila*, (Wändelä), 9. Raijala, 8. Ylijåkipi, 11. Alajåkipi, 12. Pirtojus (Petäjis-), 13. *Harri*, 14. Håmi, 15. Opas, 16. Lambi, 17. Kuha, 18. Iſotalo, 19. Kauko, 20. **Gumbſe** (Gumſi), 21. Wùohiluoma, 22. Kifwiſto, 23. Loupajerfwi (Luopa-), 24. Hapaniemi, 25. Kaukola, 26. Kåifwåniemi.

Kuricka by: 1. Iſokurika, 2. Wähäkurika, 3. Kyllmäjyre (-jyrä), 4. Sarj, 5. Kåchtala, 6. *Reinik(k)a* (fht. *Reinco* Förstemann I² 1222), 7. *Paſwola*.

Tuiſkula by: 1. Yliantila, 2. Wähätuiſku, 3. *Nikula*, 4. Lefwola, 5. Orhoinen, 6. *Blåſila* (jfr *Plusu* i Haaro by, L, Ky., *Blusi* i Vörå, Lotlaks nedan), 7. Iſåtuisko, 8. *Alaandila*, 9. Lipaskuſi.

Nänätömä by (Nenättömä = *Näselösby* t. ex. 1557, se del I s. 119)).
1. *Nickola*, 2. Hirfwilä, 3. Panti, 4. Håiſka, 5. Äijälä.

Joupila by (av sv. dial. personn. *Jåup*, *Jåp* < Jakob): 1. Randoi, 2. Rachko, 3. Pyrtoi (Pirto), 4. *Iſåjåupila*, 5. Wähäkåiviſto, 6. Kåiwiſto, 7. Iſokåiwiſto, 8. *Bengdtilä*, 9. Alabengdtilä, 10. *Joupilå*, 11. Karjala.

Kåckola (Kokkola) by: 1. *Wäſti*, 2. Poſsoi, 3. Kåſkenkorfwa, 4. Kåcko, 5. Yrjänäkåcko, 6. Säppä l. Kåcko, 7. Suomo, 8. Taloiſela, 9. **Ländzman**, 10. *Pietilä*, 11. Hafwunen, 12.? *Ilcka*, 13. *Hyöwäldi* (? fsv. *Hoſvalde*, *Howilde*, Lundgren s. 105), 14. Raſkula (Rauskula).

Digitized by Google

Lachtis by: 1. Rachnaſto, 2. Tårala, 3. Lachtis, 4. Karjanma, 5. Rannan, 6. Huckoi (Huicku), 7. Nahkaluoma.

Peurala by, 1606 (n. 4846) Piurala, 1548 (4534 e) Örijan Peura i Ilm., jfr 1548 (n. 4534 f) Anders Biur i Mal.: 1. Peurala, 2. *Håppa* (jfr n:o 7 i Storby, n:o 16 i Jukkaja by, Laih.), 3. Jåupunen, 4. Kårpi, 5. Ylikjka, 6. Alakika.

Kyrkio By: 1. *Hannuxela*, 2. Kåcko, 3. *Andila*, 4. Säppälä, 5. *Ollila*, 6. *Yli-kaupila*, 7. *Lauruſela*, 8. *Ala-Kaupila*. — År 1805 *Köningsbäck*, se del I s. 117 f.

Pahlo by (nu Palo): 1. Kahma, 2. *Kiättäla* (? Kettil), 3. *Mattila*, 4. *Juſsila*.

Röiſkelä by (Röyskälä): 1. Röiſke, 2. Ladwa-Röiſke, 3. Åijanpärä, 4. Ladwa-Luoppi, 5. Käſki-Luoppi, 6. Rinda-Luopi, 7. Luchteſalo, 8. Kuhna.

Peldoniemi by: 1. Pelldoniemi, 2. *Birilä*, 3. Sichtola, 4. Rinda-*Nickola*, 5. Ladwa-*Nickola*, 6. Talwetie, 7. *Fåſsila* (1548, n. 4534 e Mattz *Fossi* i Ilm., Pelttonem by).

Säinäjoki by, nu *Seinäjoki* s:n: 1. *Joupi*, 2. *Uppa* (jfr n:o 14 i Östermark), 3. *Joupila*, 4. Ala-*Martila*, 5. Yli-*Martila*, 6. Kärki, 7. Mylläri, 8. *Knuti*, 9. Kåiwiſto, 10. Wiitanen, 11. Kaukari, 12. Huchtela, 13. Säinäjerfwi, 14. Luoma, 15. Aho, 16. Likaluoma, 17. Påſkenkoſki, 18. Mylmäki, 19. Läppänen, 20. Niemiſto, 21. Kihino, 22. Kurcki.

Till Ilmola socken hör vid denna tid och ännu år 1774 även

Alavo by, nu s:n. Bland 24 hemman märkas här följ. med svenska namn: ? *Ilcka* (n:o 7), *Winika*, nu *Viinikka* (n:o 11: jfr fty. släktn. *Winicho* 8. årh. hos Förstemann I[2] 1611, i Finl. *Vincke* 1400-t. hos Hausen III, reg.), *Hafweri* (n:o 24), 1749 Hafwari (fsv. *Hafuer:* Lundgren s. 89): jfr *Hafras gränd* i Ö. Mal.

Digitized by Google

Lappo härad.

Vörå socken,

(sv. utt. *vō̄rs sǻuk'n*), fi. *Vöyri* (fi. utt. *vööri*).

Namnformer före 1540: 1367 *apud portum* Vøra, se del I s. 119, 1478 Wörå (Haus. saml.).

Jordeboksformer: se del I s. 119 f.

Namntydning: se I s. 120 ff. Om »Wörs fierdingh» i Kyro administrativa socken se ovan under *Vähäkyrö-Lillkyro* s. 140.

Andiala by, sv. utt. *anntjil.*

Namnform före 1540: 1443 Andilla (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Andiala, 1547 (n. 4534 a) Antiala by, 1548 (n. 4534 e) Andilla, 1606 (n. 4846), 1699, 1810 Andiala. Av urnord. *andia-* 'ände' se I s. 239.

Hemmanen:

1. **Ruts,** utt. *rūs:* 1544 (n. 4532), 1548 (n. 4534 e) Laſse Ruuth i Andilla, 1606 (n. 4846) Hinrich Rutt, 1699 Ruuth, 1810 Ruts. Av fsv. **rūter*, isl. *hrútr* 'vädur', jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. Jfr n:o 2 Ruuth i Båddeby, Laih.

2. *Mannil,* utt. *manil:* 1699, 1810 Mannil. Av fi. *Mannila:* sv. personn. *Manne* och fi. suff. *-ila.* Jfr n:o 5 i Torstila by, n:o 18 i Bådde by, Laih.

3. **Grannas,** utt. *granas:* 1699, 1810 Grannas. Av sv. *granne.*

4. **Nyby,** utt. *nyibȳ:* 1551 (n. 4542) Nyby, 1559 (n. 4603) Hendrec i Nyby, 1699 Mattz Mattſon Nyby, 1810 Nyby. Ordet -by här = 'gård', 'gårdgrupp'.

5. Hirsal, utt. *hirsal:* 1699 Hirſsall, 1810 Hiſsal. Av fi. **Hirvi-salo* 'Elg-ö'.

6. **Härtus,** utt. *hässtus:* 1547 (n. 4534 a) Anders Hertugh i Antiala by, 1699 Hertus, 1810 Härtus. Av **Härtughs*, gen. sg. av fsv. *härtugh.* Jfr n:o 10 i Topparla by, St. Ky. (Ylistaro).

7. *Antil,* nu *anttil:* 1547 (n. 4534 a) Anders Andersſon, Anders Mickelson o. Anders Larson, bönder i Antiala by, 1544 (n. 4532) Anttilla, 1699 Anttil, 1810 Antill. Av personnamnet *Ante* o. fi. suff. *-ila* (**Anttila*).

Bergby, utt. *bjärjbȳ, bjärrbȳ.*

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532), 1546 (n. 4534), 1699, 1810 Bergby, 1555 (n. 4557) Bergeby, 1606 (n. 4846) Bärgby. Om *berg* i sv.-österb. ortnamn se I s. 508. Den här belägna forna

Digitized by Google

byn låg invid Gulldynt backe. Se del I s. 519 och jfr J. Tegengren i Arkiv för Svenska Österbotten I s. 7 ff.

Hemmanen:

1. *Jussil*, utt. *jossil:* 1699, 1810 Jusſill. Av fi. *Jussila:* personn. *Jusse* + fi *-ila.*

2. Kärp, utt. *tjärppas:* 1699 Kerp, 1810 Kjerp. Sannolikt av fi. *kärppä* 'hermelin, lekatt'. En svensk ordstam *tjärp* resp. *kärp* är okänd i Finland. Huru rikssv. ortnamnet *Tjerps* (*karlar*), omnämnt i Namn o. bygd 1918, s. 182, bör tydas, vet jag ej.

3. **Kötar,** utt. *tjötas:* 1606 (n. 4846) Mattz Köttar, 1699 Kööttar, 1710 Köötar, 1774 Kötar, 1810 Kjötar. — Liksom ett äldre *Pungemakar* i Öb. förkortats till *Pungar*, nu Punkari (se n:o 1 i St. Ky. Topparla by ovan) eller ett *Skomakar* till *Skomar* (se n:o 10 i Nä. Norrnäs, n:o 4 i Nämpnäs), kan det föreliggande *Kötar* tänkas återgå på ett fsv. *kiötmangare* 1) 'köttmånglare, slaktare', 2) 'bödel' (Söderwall).

4. *Ollil*, utt. *ålil:* 1699 Ollill, 1810 Allil. Av fi. *Ollila:* personn. *Olle* + fi. suff. *-ila.*

5. **Smeds,** utt. *smess:* 1699 Smedz, 1810 Smeds. Jfr 1549 Lasse Smed i Vörå, Karffuasari by.

6. Talus, utt. *talos:* 1699 Anders Talus enkia, 1810 Talus. Av fi. *talo* 'gård'.

7. *Konsti*, utt. *kånsti:* 1699, 1810 Kånſti. Måhända ett gammalt *stad*-namn: **Kon-sta(da)*, **Kond-sta(da)*. Jfr fsv. personn. *Koni* (n:o 2 i Kaldnäs, Nä.) samt *Konde* och de därmed bildade gamla sv. ortnamnen *Condestum* o. *Conzzsta* (Lundgren s. 153). Uttalsformen *Konsti* är finsk: jfr i Laih. bynamnet *Torsta* (1500-t.) och fi. gårdnamnet *Torsti* (1500-t. *Torst*) ibid., se under Laihela, Torstila by

8. **Joupers,** utt. *jåpäs:* 1699 Jåpers, 1810 Jåpars. Sms. av *Jåp* och *Er* + *s.* Jfr t. ex. *Nisper* n:o 6 i Ko. kkby.

Bertby, utt. *bässbÿ.*

Namnform före 1540: 1514—17 (Haus. saml.) Berteby.

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532), 1546 (n. 4534) Berteby, Bertebyn, 1548 (n. 4534 e), 1550 (n. 4540) Berteby, 1561, 1655 osv. Bertby. — Förra led är personnamnet *Bærte* (Lundgren s. 43). Jfr n:o 3 i Petsmo Kve. samt 1544 (n. 4532) Bertill Hertogh i Berteby.

Hemmanen:

1. Kålaks, utt. *kålaks:* 1699, 1810 Kålax. Av fi. *kuola* 'drägel, fradgande slem' + *laksi* (= *lahti*) 'vik'.

Digitized by Google

2. **Finnas,** utt. *finnas:* 1710 Finnas, 1810 Finne. Jfr n:o 3 i L. Ky. Tapoila.

3. **Ollus,** utt. *ållos:* 1699 Ollas, 1810 Ållus. Av personn. *Olle* o. sv. gårdnamnssuff. *-us.*

4. **Toppars,** utt. *täppas:* 1699 Täppar, 1810 Toppars. Jfr *Topparla* by o. gård i St. Ky.

5. **Zachris,** utt. *sakäs:* 1699 Zacharias Erſson, 1810 Zachris, 1810 Sachris.

6. Lillkålaks, utt. *lillkålaks:* 1699 Kålax, 1710 Iſaak o. Kålax Mickell, 1810 Kålax. Jfr n:o 1.

7. **Pedars,** utt. *pedas:* 1699, 1810 Pedars. Gen. sg. av personn. *Pedher.*

8. **Strand,** utt. *stranndas:* 1699, 1810 Strandas. Gården belägen nära den forna havsstranden.

9. **Jåvs,** utt. *jāvs:* jfr 1699 Brusius Jåvsſon Ollas (n:o 3); 1710 Jåfs, 1810 Jååfs. Jfr n:o 13 i So. Ö.-Sundom.

10. **Tors,** utt. *täus:* 1699 Tohrs, 1810 Thors. Av personn. *Thord* (Lundgren-Brate 265). Jfr 1547 (n. 4534 a), 1549 (n. 4536) Jöns Tordson i Bertteby. Av personn. *Thordh* (Lundgren-Brate s. 265).

11. **Antus,** utt. *anttos:* 1547 (n. 4534 a) Anders Olſſon i Bertby, 1699 Anttoſs, 1810 Antus.

12. **Mattus,** utt. *mattos:* 1699 Mattois, 1725 Mattos, 1774, 1810 Mattus. Av personn. *Matte.*

13. **Trött,** utt. *tröyttas:* 1699 Trötters, 1725 Tröttas, 1810 Trött. Av adj. *trött.* Jfr ? fsv. personn. *Thrøtte* (?), Lundgren-Brate s. 276.

14. **Backils,** utt. *bakkils:* 1699 Backills, 1710, 1810 Backils. Lokalt namn: *Aura,* jfr 1699 Anders Simonſon *Aur* i Bertby: av urn.-fi. *aura* i sv. dial. *öur* 'grus, sand, sandbank, holme' (se del I s. 309 f.). Namnet *Backils* återger icke ett fi. **Pakkila* (jfr sv.-fi. *Antil, Jussil, Mannil, Ollil* med annan ändelse, gårdnamn i Vö.), utan är möjligen förkortning av ett **Back-hympils.* Vörå-målets *hymmpil* betyder 'liten backe l. kulle' (Freudenthal, Vöråmålet s. 80). Jfr n:o 4 Backull i Lotlaks. Om »naturnamnsellipser» i Öb. se del I s. 632.

15. **Gåll,** utt. *gållos:* 1699, 1710, 1810 Gåll. Av en biform **Golle* till fsv. personn. *Gulle* (se n:o 2 Gull i Ko. kkby). Kortform av fsv. *Gudhleſ,* **Godhleſ:* jfr fsv. *Gudhmar* o. *Godhmar* i *Kommar(la)* Laih.

16. **Svens,** utt. *svenns:* 1699 Swens, 1810 Svens. Av fsv. personn. *Swen* (Lundgren-Brate s. 252).

Digitized by Google

Jörala by, utt. *jöral.*

Namnformer före 1540: 1443 Jörala, Jörälä (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Jurilla, 1546 (n. 4534) Jyrälä, 1548 (n. 4534 e) Jurilla by, 1548 (n. 4534 a) Jyryläby, 1551 (n. 4542) Jurella by, 1556 (n. 4563) Jörele, 1606 (n. 4846) Jörälä, 1699 Jöralaby, 1810 Jörala. Väl ej av fi. *jyrä* 'bäck med branta stränder, bråddjup, kanal, brunn; djup dal' (jfr 1725 n:o 3 Kylmäjyrä, nu *Jyrä* i Kurikka kyrkoby) utan av personn. *Juriän* (Örien, Göran), Hausen III reg.: jfr i Jörälä by år 1548 *Örian* Anderson (n. 4534 a), år 1606 (n. 4846) Anders o. Erich *Jörennsonn.* Suffixet *-la* är i varje fall finskt.

Hemmanen:

1. *Härtul,* utt. *hässtul:* 1548 (n. 4534 a) Marcus Hertug, Gregorius Hertugh, 1551 (n. 4542) Laſse o. Ers Hertogh, 1699, 1710 Hertull, 1810 Härtull (fi. **Herttula* av sv. *Härtugh*). Jfr n:o 6 *Härtus* i Andiala, n:o 10 *Herttua* i Topparla, St. Ky.

2. **Jåvs,** utt. *jāvs:* 1699, 1810 Jåfs. Jfr n:o 9 i Bertby.

3. **Bondas:** 1699, 1725, 1810 Johans. Av personn. *Johan* resp. appell. *bonde* (l. personn. *Bonde,* Lundgren s. 31).

4. **Bertils,** utt. *bässtils:* 1699, 1810 Bertills. Jfr 1544 (n. 4532) Bertill Hertogh i Berteby samt n:o 4 i Torkkola by, St. Ky.

5. *Heinul,* nu *häinul:* 1699 Hejnull, 1810 Häinull. Av fi. **Heinola:* personn. *Heine* (av Heinrik), Hausen III reg., Lundgren u. *Heike.* Jfr 1547 (n. 4534 a) Henric Olsson i Jyryläby samt år 1440 (Hausen III) *Heijno* i Meka.

6. *Kattil,* utt. *kátill:* 1699 Katill, 1810 Kattil. Av fi. *Kattila* 'Kettil': jfr n:o 8 i Orismala by, St. Ky.

7. **Jakas,** utt. *jakas:* 1699 Gabriel Jakobsſon Jakobz, 1710, 1725, 1810 Jacobs. Förkortn. av *Jakopas.* Jfr *Jakkula,* by i Laih.

8. *Nickull,* utt. *nikkoll-sīmon:* 1699, 1810 Nickull. Jfr n:o 11 i Lehmäjoki, St. Ky.

9. **Träsk:** 1710, 1810 Kaurijerfwi. Av fi. *Kaurajärvi* 'Haversjö'.

Kaitsor by, utt. *kaitsor.*

Namnform före 1540: 1443 Kaitesur (Hausen III: icke Kaitelun ss. därl).

Jordeboksformer: 1547 (n. 4534 a) Kaijteſarby, 1550 (n. 4541) Kaiteſar, 1699, 1810 Kaitſor. Av fi. **Kaitasaari* 'Smalö'.

Hemmanen:

1. Kejsar, utt. *tjäisar:* 1699, 1810 Kejſar. I dagl. tal: *pǎris.* Namnformen *Kejsar* är gammal svensk återgivning av fi.

Digitized by Google

Kaitasaari, jfr t. ex. sv. *Replot* (1548 Reyploth, 1556 Reiploth osv.): fi. *Raippaluoto*. Alla gårdar i Kaitsor by högt belägna (å den 'långsmala' forna ön). Mitt igenom byn går en djup dalsänka: gammal fjärdbotten.

2. **Heikus,** utt. *häitjos:* 1699, 1710 Heickus, 1810 Haikus. Av personn. *Heike*. Jfr 1547 (n. 4534 a) *Henric* Andersſon i Kaÿteſarby.

3. **Finne,** utt. *finnjussos* (å Ulvsön): 1699 Finn, 1810 Finne. Jfr n:o 2 i Bertby.

4. **Hannus:** 1699, 1810 Hannus. Jfr n:o 1 i Ilm. kkby, n:o 2 i (Nä.) Näsby, n:o 5 i Pielaks. Nu vanligen *Raddas* (jfr del I s. 442).

5. **Bertils:** 1699 Bertils, 1810 Bertills. Jfr n:o 4 i Jörala by.

6. **Sigfrids,** utt. *siffris:* 1699 Åke Sigfredsson Sigfris, 1710 Sigfris, 1810 Sigfrids. Av msv. personn. *Sighfridh* (Sighfridær redan i VGL. IV), Lundgren-Brate s. 218; icke ovanl. i Öb. på 1500-t.

7. **Håkus,** i dagl. tal: *rībakk, raddas* (jfr n:o 4): 1699, 1710 Håkås, 1810 Håkus. Av personn *Håkon*, fsv. *Hakon* (Lundgren. s. 91).

8. **Präst,** i dagl. tal: *tåmasosbakkan:* 1699, 1710, 1810 Präst. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 105 (samt *Pispa* i St. Ky., n:o 12 i Palo by).

Från Kaitsor by nämnes år 1544 (n. 4532) o. 1550 (n. 4541) en Nils *Welgådr;* jfr ännu år 1606 (n. 4846) i s. by en Erich *Wälgår*. Ett s. k. satsnamn ? Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 111. I s. by förekom år 1550 en Jöns *Swinehår*.

Karvsor by, utt. *karvsårr*.

Jordeboksformer: 1547 (n. 4534 a) Karffſårby, 1548 (n. 4534 e) Karffuasarby, 1699 Karfzor, 1810 Karfſor. Av fi. **Karva-saari* 'Hår-ö'.

Hemmanen:

1. **Herr,** utt. *härras:* 1699, 1710, 1810 Herr. Jfr *härris* under n:o 4 i Runsor by, Must. samt år 1477 (Åkerblom, Must. s:ns hist. s. 28) Peder Herre i Must.

2. **Hovman,** utt. *håmmas:* 1699, 1710, 1810 Håfman. Jfr n:o 12 i Ko. kkby.

3. **Hov,** utt. *håvas:* 1699 Hååf, 1710, 1810 Håf. Gården bel. å »Hovkullen».

4. **Simons,** utt. *sīmos:* 1699, 1710 Kafwus, 1810 Kafvus el. Simons. *Kafvus:* jfr msv. *kaf* n. (isl. *kaf*) 'djup, havsdjup, djupt vatten', sv. dial. Rietz 315 *kav* n. ds.

Digitized by Google

5. **Antus,** utt. *anttos:* 1699, 1710 Anttus, 1810 Antus. Jfr *Anttos* i Kve. kkby.

6. **Bobacka** l. *Lissbakk:* 1699, 1710, 1810 Tåſs, ännu stundom *tåssos.* — *Tåss* av oklart ursprung.

7. **Skarper,** utt. *skarppäs:* 1699, 1710 Skarp, 1810 Skarper. Jfr adj. *skarp* samt personn. *Skarpe* hos Lundgren-Brate s. 299 (jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 103).

8. **Södergård:** 1699, 1710 Pedars, 1810 Pörus (utt. *pā̄ros*).

Koske by, utt. *kåssbȳin.*

Namnform före 1540: 1443 Kåskby (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531), 1548 (n. 4534 e) Koskeby, 1606, 1699 Kåſkeby, 1810 Kåſke. Av fi. *Kosken kylä* 'Forsby', jfr *Koskö* by i Kve.

Hemmanen:

1. **Dalkarl,** utt. *dalkkas:* 1551 (n. 4542) Laſse Dalakar, 1555 (n. 4557) Laſse Dalakarl, 1699 Dahlkarll, 1810 Dahlkarl. Jfr *Murkar* av ? *Morakarl,* n:o 34 i Laih., Bådde by.

2. **Gråbbil,** utt. *gråbbils:* 1699, 1710 Grobbils, 1749, 1810 Gråbbils. Av ett svenskt österbottniskt dialektord *gråbbil* = 'grov, tjock person', ung diminutivbildning av adj. *grov.* Jfr ock personnamnet fsv. *Grubbe,* fda. *Grubbus* (Hellquist, Fsv. tilln. 88).

3. **Isakas,** utt. *ī̄sakas,* även *hnättji:* 1699, 1725 Stoorkneck, 1710 Stoorknek, 1749, 1774, 1810 Storknäck. Jfr sv. dial. Nyl. *knäck* m. 'bröddnagg' (Vendell, Ordbok).

4. **Ollus,** utt. *ållos:* 1699, 1710, 1725 Kråkas, 1810 Kråka, 1917 Ollus. Av personnamnen *Olle* resp. *Krake* (Lundgren s. 154, 187). Jfr *Kråklund* kyrkoherdebol i Must. efter släktnamnet *Kråke,* uppvisat redan 1543, se ovan s. 93.

5. ? **Sippus,** utt. *sippos:* 1699, 1710, 1810 Sippus. Jfr fi. gårdnamnet *Sippola,* n:o 6 i Palhojais, St. Ky. och de finska orden *sippo* 'fårets parningslust', *sippeä* 'flink, snäll, händig', å andra sidan sv. dial. (Vendell) *sipp* adj. 'skengalen, om boskap', *sipp* m. 'kalv m. m.'

6. **Klemets:** 1699, 1725 Clemes, 1810 Klemets.

7. **Rånman,** utt. *rånndas:* 1699, 1710 Rondman, 1725 Råndman, 1810 Rånman. Sannolikt av ett **Rundman,* dial. i Vö. *råndman* (liks. t. ex. *stund* uttalas *stånd*). Adj. *rund* är = fsv. *runder,* ett yngre fsv. lån av mlt. *rund* genom fransk förmedling från mlat. *rotundus.* Jfr fsv. *Rundaby* (Rondaby), nu *Runnaby* i Närke, Hellquist, Ortn. på -by, s. 51, 53, 118.

Digitized by Google

8. Kaminen, utt. *kamis:* 1551 (n. 4542) Öryan, Nils och Erich Kamin, 1699 Caminen, 1810 Kamminen. Jfr n:o 3 i Kalsila by, L. Ky. Har sannolikt ej något gemensamt med sv. ordet *kam*, dial. *kamb* (jfr finska lånordet *kampa*).

9. *Nikonen*, utt. *nikos:* 1699, 1810 Nikonen. Jfr n:o 11 i Lehmäjoki by, St. Ky., n:o 1 i Nenättömä by, Ilmola, n:o 3 i Tuiskula by ibid., n:o 8 i Jörala by, Vö.

10. **Bengts,** utt. *bäns:* 1699 Bengtz, 1810 Bengts. Jfr n:o 8 i Joupila by, Ilmola, n:o 1 i Vallgrund-Norrby, Repl. osv.

11. **Knubb,** utt. *knubbas:* 1699, 1710, 1810 Knubb. Av nsv. *knubb* 'kort, knutig stock m. m.', se del I s. 625.

12. **Knäck,** utt. *hnättji:* 1699 Kneck, 1810 Knäck. Jfr n:o 3.

Kovjoki by, utt. *kåvik.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Kouiock, 1548 (n. 4534 e) Kåffuiock, 1606 (n. 4846) Kåffiocki, 1699 Kåwijoki, 1810 Kofjoki. Av fi. *Kauhajoki*, se del I s. 143 f.

Hemmanen:

1. **Bertils,** utt. *bässtils:* 1606 (n. 4846) Bertill Anderſson, 1725 Jörans, 1749, 1774, 1810 Bärtills. Jfr n:o 5 i Kaitsor, n:o 4 i Jörala.

2. **Månsus,** utt. *månnsos:* 1699 Mårten Månſson, 1710 Johan Månſson Mickels, 1725, 1749, 1774, 1810 Månſus.

3. **Widd,** utt. *viddas:* 1699 Mattz Carſson Widd, 1710, 1725, 1774, 1810 Stor- och Lillvidd (n:ris 3—4). Namnformen **Vidde* förhåller sig till fsv. personnamnet *Vidhbiorn* (Lundgren s. 296) sannolikt som kortnamnet *Sigge* till *Sighbiorn*. Mindre sannolikt är att här förelåge subst. *vidd* 'vidd, bredd'. Jfr personnamnet *Bodde* (i Laih.), kortform till namn på *Bodh-* (Lundgren 29), personn. *Gubbe* av *Gudhbiorn* (Lundgren 72).

4. **Smeds,** utt. *smess:* 1548 (n. 4534 a) Anders Smödh, 1749, 1774, 1810 Smeds (= n:o 6).

5. **Ingo,** i dagl. tal. vanl. *ātjibakkan* (efter personn. *Åke*, se nedan): 1699 Åke Perſson, 1710 Mårten Åkeſson Ingå, 1725 Mårten Ingå, 1749 Erich Ingo, 1774 Mårten Ingo, 1810 Mårten och Simon Ingo. Av personnamnen *Inge* och *Åke*, förr *Ake* (Lundgren s. 9, 126). Ändelsen *-o*, *-d* i *Ingo*, *-d* är oklar: rest av en fsv. dat. pl. på *-om* eller av ett finskt Inko(nen) Jfr n:o 1 i Miekka by, Must.

Lomby, utt. *låumbȳin.*

Namnformer före 1540: 1443 Lomby, 1478 Lumby (Haus. saml.).

Digitized by Google

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531), 1544 (n. 4532), 1548 (n. 4534 b), 1549 (n. 4536), 1557 (n. 4573) Lumby, 1546 (n. 4534 Lumbi, 1699, 1710 Loomby, 1725 Lomby, 1749, 1774, 1810 Lomby.

Tydning: Innehölle namnet det finska *luoma* 'bäck' (en bäck faller här ut i ån), skulle man vänta sig en 1500-talsform på *-e*: *Lume by:* jfr ovan det genomgående *Kåskeby* av fi. *koski* (gen. *kosken*) 'fors'; formen *Kåskby* av år 1443 är avskrift. Ortsuttalet leder till en äldre form **Lōmby* (jfr namnformerna år 1699, 1710), däri f. leden kan jämföras med sv. dial. (Vendell) *lōm* n. 'skräll, dån' och vb. *lōma* 'genljuda, skrälla, dallra'. Ett **Lōmbäck* förhölle sig till *Lomby* som *Tölbäcken* till *Tölby* i Must. (se del I s. 91 f.). Eller ha vi här ett f. d. **Lō-hem, Lōm* (av *lō* = 'lund' l. 'sank äng')?

Hemmanen:

1. *Martois* (utt. *mā̆stis*): 1699, 1710 Mårten Martois, 1810 Martois. Jfr Martois by i Must. med n:ris 1—2, n:o 3 i Kuuttila by, L. Ky.

2. **Budd,** utt. *buddas:* 1699, 1710 Mårten Budd, 1749, 1774, 1810 Budd. Jfr Bådde by i Laih. med n:o 3.

3. Kylckinen, utt. *tjyltjis:* 1699, 1810 Kylckinen. Fi. *kylki* = 'sida'.

4. **Tors,** utt. *tåus:* 1547 (n. 4534 a) Tord Nilson, 1699, 1710 Toors, 1810 Thoors. Av personn. *Thordh*, jfr n:o 10 i Bertby.

5. **Rasmus,** utt. *rā̆smus:* 1547 (n. 4534 a), 1551 (n. 4542) Rasmus Jönsſon, 1699, 1710 Raſsmus, 1810 Rasmus. Av personn. *Rasmund* (Lundgren-Brate 202).

6. **Ollis,** utt. *åulis:* 1699, 1810 Olis. Av personn. *Ol(e)*, Lundgren-Brate 186.

7. *Jäppil,* utt. *jeppil:* 1699, 1710 Jeppil, 1810 Jeppel. Av fi. **Jäppilä:* personn. *Jeppe.* Jfr i samma by år 1547 (n. 4534 a) Jåper Öriansſon.

8. **Knuts,** utt. *hnius:* 1547 (n. 4534 a) Knut Nilſson, 1699, 1710 Knuus, 1810 Knuts. Av personn. *Knut* (Lundgren 151). Jfr n:o 1 i St. Ky. Ventälä.

9. **Skrivars,** utt. *skrīvas:* 1699 Samuell Backman, 1710 Skrifv. Samuel Backman, 1725, 1810 Skrifvars.

10. **Ingo,** utt. *iŋgas:* 1710 Johan Mårtenson Ingå, 1725 Ingå, 1810 Ingo. Jfr n:o 5 i Kovjoki by.

11. **Kulp,** utt. *kulppas:* 1699 Kullpaſs, 1710, 1725, 1810 Kulpas. Av msv. personn. *Kulpe*, blott i ett par ortn. (Lundgren s. 156); jfr fda. *Colpi, Colpe* 10. årh. (Nielsen 58).

Digitized by Google

12. *Kaustinen*, utt. *kaussal-kollan* (halva byn på denna kulle): 1551 (n. 4542) Mattz och Staffan Kauſti, 1606 (n. 4846) Nils Kaustinen, 1699 Steffan Kaustin, 1710 Mårten Staffanſson Kauſt, 1725 Kaustin, 1810 Kaustinen. Jfr n:o 5 i Palhojais by, St. Ky. Svenska uttalsformen *kaussal* möjligen av fi. **Kaust(in)-salo* (= Gaust-gårdens skogsholme). Jfr i Vö. *Kirksal*, utt. *tjirksal* (Kirkko-salo 'kyrkön'), *Hirvsal*-backen, *Höisal*-träsk och *Tulsal* (Tuli-salo = 'Brännholmen'), se del I s. 568.

13. *Nissil*, utt. *nissil:* 1699 Niſsill, 1710, 1810 Niſsil. Jfr n:o 1 i Harå by, L. Ky.

Lotlaks by, utt. *lâutlaks.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Lotelax, 1547 (n. 4534 a) Låtelaxby, 1557 (n. 4573) Loothlax, 1606 (n. 4846) Lottlax, 1699 Lootlax, 1810 Lotlax. Av fi. *Luoto-laksi* 'Skär-vik'.

Hemmanen:

1. **Blusi,** utt. blosi: 1710 Uno Carlsson Bruſsi, 1725, 1749 Bluſsi, 1810 Bluſi. Av mansnamnet *Ambrosius*. Jfr *Ambrosius* Larson 1550 (n. 4540) o. *Blofius* Larſon 1557 (n. 4573) i Bärteby (Vörå), n:o 7 Plussu i Haaro by, L. Ky. och n:o 6 Blåsila i Tuiskula by, Ilmola.

2. **Sandås,** utt. *sanndas:* 1699 Nårckon, 1710, 1725, 1749, 1810 Norcken. Måhända ursprungligen finskt (jfr fi. *norkka* 'knapp, dålig, svag') eller ett f. d. skärnamn: *Norkan*, dial. *nårkkon* (jfr formen 1699): se del I s. 437. Därpå tyder även det nybildade *Sandås* (ett sandfält). — Lokalt namn: *siffris* (1557, n. 4573: Sigfredh Olſson).

3. **Lassus,** utt. *lassos:* 1547 (n. 4534 a) Laſſe Nilſson, 1557 (n. 4573) Laſs Matzon, 1699, 1810 Laſsus. Av personn. *Lasse.*

4. **Backull,** utt. *bakkoll:* 1699, 1710 Backull, 1810 Backul. Av *backe* + *kulle*. Backen i fråga kallas nu »Storkull» (*stâurkoll*).

5. **Kullas,** utt. *kollas:* 1699, 1810 Kullas. Av *kulle.*

6. **Ols,** nu vanl. *lôukkos:* 1547 (n. 4534 a) Oleff Larſson, Oleff Anderſson, 1557 (n. 4573) Oluff Jörenſson, Oluff Bengtzon, Oluff Larſon, 1699, 1810 Ohls.

7. **Kroks,** utt. *krâuss:* 1557 (n. 4573) Erich Krook, 1699, 1725 Krookz, 1810 Krooks. Antagligen av ordet *krok* som viknamn, se del I s. 225.

8. **Hälsing,** utt. *hannosos hälsiŋg:* 1699, 1710 Helsing, 1810 Hällsing. Denna och de närmaste granngårdarna, benämnda *Skata* (se n:o 10), ligga på en höjd, en s. k. hals innanför Skataudden. Namnet *Hälsing* kan här vara ett på ordet *hals* bildat naturnamn.

Digitized by Google

9. **Källbacka,** utt. *tjellbakk:* 1710, 1725, 1810 Klafwus. Av personn. *(Ni)c(o)laus.*

10. **Skata,** utt. *skatas, skata-kāl,* även *jūspås* (av Jōsep): 1699 Joſep Josepsſon, 1710 Josep Josepſson Skata, 1725, 1810 Skata.

11. **Huggars,** utt. *hoggas:* 1699, 1710 Huggar, 1725, 1810 Huggars. Jfr n:o 6 i Hyriä by, L. Ky.

12. **Rännars,** utt. *rännas:* 1699, 1710 Rennars, 1810 Rännars. Av msv. (Söderwall) *rännare* m. 'lätt beväpnad krigare, ssk. ryttare i förtruppen'.

13. **Nytomt,** utt. *nȳtåumt:* 1699 Slögz, 1710 Slögh, 1810 Slögs. Jfr redan 1547 (n. 4534 a) Oleff Slögh i s. by. Av fsv. adj. *slögher* 'skicklig, kunnig'.

14. **Slögs,** utt. *slögs-ērkkos:* jfr n:o 13, som är utbruten ur denna.

15. **Åkers,** utt. *åkäs-danils* (en annan hemmansdel kallas nu *heikkos*): 1699, 1710, 1810 Åkers. Gårdarna bel. invid den s. k. Kittåkern (*tjittākrin*) nedanför Storkull.

16. **Snickars,** utt. *snikkas-ērkkos:* 1699, 1710, 1810 Snickars.

År 1544 (n. 4532) nämnes en Lasse *Drincker* i Lotelax, år 1547 (n. 4534 a) bonden Henric Olſson i *Nyby* i samma by.

Lålaks by, utt. *lālaks.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531), 1547 (n. 4534 a) Lålaxby, 1557 (n. 4573), 1606 (n. 4846), 1699, 1810 Lålax. Av fi. **Lohilaksi* 'Lax-vik'.

Hemmanen:

1. **Jåvs,** utt. *jāvs:* 1710 Jåſsis, 1725, 1810 Jåss. Jfr n:o 9 i Bertby.

2. **Fors,** utt. *bräiſåss:* 1699, 1710, 1810 Bredforſs. Bel. nära ån.

3. **Jossis,** utt. *jåssis:* 1699, 1710 Joſsis, 1810 Jåſsis. Av personn. *Jusse, Josse.*

4. **Mosa,** utt. *måsa-mattas:* 1699, 1710, 1725, 1810 Måſa.

5. **Ollus,** utt. *ållos:* 1710, 1725 Ollus, 1810 Ållus. Jfr 1557 (n. 4573) *Oluff* Bram i Lålax.

6. **Haga,** vanl. *kapptäins:* 1725, 1774, 1810 Haga; jfr 1699 kapt. Arfwid Silfverbaggs enka, 1710 Matz Abramſson Capteins.

7. **Änges,** utt. *äŋges:* 1710 Johan Danielson Enges, 1725, 1810 Enges. Gen. sg. av sv. dial. *änge* ntr. = fsv. *änge,* isl. *engi* ntr.

8. **Dunck,** utt. *dunkkäs* (efter ett nybildat *Dunker*): 1699, 1710, 1774 Dunck, 1810, 1917 Dunk. Jfr sv. dial. (Ål.) *dunk* m. 'större mjölkkärl'.

Digitized by Google

9. **Norrgård,** ofta *hälsiŋgs:* 1699 Thomas Helsing, 1710, 1725, 1810 Hellſing, Hällſing, 1917 Norrgård. Jfr n:o 8 i Lotlaks. Här kanske = 'hälsinglänning': jfr n:o 7 i Jungsund-Norrby, Must.

Miemois by, utt. *mjēmos.*

Jordeboksformer: 1547 (n. 4534 a) Memåſby, 1557 (n. 4573) Miemosby, 1606 (n. 4846) Miemoisby, 1699 Miemos, 1810 Miemos. Av fi. hemmansnamnet n:o 4 Miemois (nedan).

Hemmanen:

1. **Grannas,** utt. *granas:* 1699, 1810 Grannas. Jfr n:o 3 i Andiala by.

2. Karlas, utt. *karrlas* l. *karulas:* 1699, 1710, 1725 Karjalain(en), 1810 Karjalain ('karelare'). En ombildning av fi. *Kårvolainen* ? Jfr år 1557 (n. 4573) i samma Miemois by Henrick Kåruolayne, n:o 2 i Tuurala by, St. Ky. och n:o 13 i Rekipelđo by, nedan.

3. **Grims,** utt. *grīms:* 1555 (n. 4557) Michel Grym, 1699 Michell Grym o. Sigfred Grym, 1710, 1725 Grym, 1810 Grims. Av fsv. personn. *Grīm* (isl. *Grīmr*), Lundgren s. 70.

4. Miemois, utt. *mjēmos:* 1606 (n. 4846) Oluff Miemonen, 1699 Michell Persson Miemonen, 1710, 1810 Miemonen. Jfr redan 1549 (n. 4537) Clemet *memoij* i Liuſkby, Laihela. Jfr fi. adj. *miemo* 'vanmäktig', subst. *miemos* 'vanmäktigt tillstånd'.

5. **Nygård,** i dagl. tal vanl. *jūvas:* 1699 Thomas Juas enckia, 1710 Juas, 1725 Jufwas, 1747, 1810 Jufvas. Jfr fsv. personn. *Iowar, Ioar, Iuwar* (Lundgren 140).

6. **Tunis,** utt. *tūnis:* 1550 (n. 4540) Olle Tuna, 1557 (n. 4573) Oluff Tunaijnen, 1699 Mattz Tuuns enckia, 1710 Erich Mattzon Tuuns, 1725 Tuhns, 1774 Tunes, 1810 Tunis. Av fsv. ordet *tūn* n. 'inhägnad plats', eg. 'gärdesgård', jfr *tungarþer* m. 'inhägnad gård' (Schlyter); Söderwall: *tun* f. och n. ?, i pl. f. 'inhägnat jordstycke, gårdsplats, i ortnamn'. Se del I s. 253.

7. **Kroks,** utt. *krāuss:* 1606 (n. 4846) Lasse Krock, 1699, 1710 Krook, 1810 Krooks. Jfr n:o 7 i Lotlaks.

8. **Grind,** i dagl. tal *grīms:* 1699, 1710, 1725 Grym, 1810 Grims. Jfr n:o 3 ovan. Av urspr. *Grimund* (Lundgren 71)?

Från denna by nämnas år 1547 (n. 4534 a) bönderna Jeppe o. Henric *Barchar,* år 1606 (n. 4846) en Morten *Asumosson* (*Asmund-*).

Myrbergsby, med *Myrbergslund* kyrkoherdebol (1774 osv.).

Digitized by Google

Mäkipää by, utt. *metjipe.*

Namnform före 1540: 1443 Mäkipä 2 ggr (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Mekepe, 1557 (n. 4573) Mäkipäby, 1699 Mäkipää, 1810 Mäkipä. Fi. *Mäki-pää* = 'Backände'.

Hemmanen:

1. *Murkais,* utt. *morkkas:* 1699 Isach Abramsson Murckanen, 1725, 1810 Murkain. Finsk ombildning? av ett **Murkars* (jfr sv. uttalet *morkkas*), **Mōr-karls* = *Murckar* i Laih. Bådde by, n:o 34? Jfr *Junkais-bränno* i Ö. Mal. av *Junkars-*?

2. **Grägg,** utt. *gräddji:* 1557 (n. 4573) Henrik o. Bertill Gressonn i s. by, 1710 Johan Nilson Gregg, 1810 Grägg. Jfr Greggilä by i L. Ky. med n:o 1.

3. Seppä, utt. *seppas:* 1699, 1725 Sepp, 1810 Säppä. Av fi. *seppä* 'smed'.

4. **Olis,** utt. *åulis:* 1557 (n. 4573) Oluff Nilson, 1699 Olis, 1810 Ohlis. I 1725 års jordebok svarar häremot *Antolis,* likaså ännu 1749, 1774 och 1810. Jfr n:o 6 i Lotlaks, Vö.

5. **Staffans,** utt. *staffas:* 1725, 1749 Ollis, 1744, 1810 Ohlis, 1917 Staffans.

6. **Vöråborg,** kapellansbol: 1699, 1710, 1725, 1810 Wöråborg: 4 $^3/_4$ mantal säterier.

7. **Lillsund,** utt. *liłluns:* 1710, 1725, 1749 Lillånd, 1774, 1810 Lillund.

8. **Storlund,** utt. *lånndil* (av fi. **Lontila*): 1557 (n. 4573) Laſſe Lundh, 1699, 1710 Ländh, 1725 Storlånd, 1810 Storlund. — Gårdarna Lillund o. Storlund ligga nedanför det s. k. Lundberget (*låndbjärrje*).

9. **Gammals,** nu vanl. *päss* (Pers): 1699 Herr Pehr Gammall, 1710 Herr Pehr Gamals encka, 1725, 1810 Gamals. Av msv. personnamnet *Gamal* (Lundgren 61). År 1606 (n. 4846) nämnes en Dom. Matias *Gamall* i Reckioki (Rökiö), Vö.

Palvis by, utt. *pallvis.*

Jordeboksformer: 1547 (n. 4534 a) Palvesiby, 1557 (n. 4573) Palweſi, 1699, 1710 Pallwis, 1725 Palfwis, 1810 Palfvis. Av fi. *Palovesi* 'Bränn-vatten'.

Hemmanen:

1. **Skotars,** utt. *skåtas mattas:* 1699, 1710, 1810 Skåtars. Av en msv. motsvarighet till mlt. *schotter* (= *Schutte,* fi. *Skyttä*) 'skytte'.

2. **Lassus,** utt. *lassos:* 1547 (n. 4534 a) Laſſe Jonsson, 1699,

Digitized by Google

1710 Mårten Larſson Laſsos, 1810 Laſsus. Jfr n:o 2 Lāsos i Kve., W.-Hankmo, n:o 3 Lassus i Lotlaks, Vö.

3. **Yrjas,** utt. *yrrjas:* 1699, 1710 Yrjas, 1810 Yrjäs.

4. **Knuts,** utt. *hnius:* 1699 Knuus, 1710 Knus, 1810 Knuts. Jfr n:o 8 i Lomby.

5. **Ströms,** utt. *strōms:* 1699, 1710 Ströms, 1810 Ström.

6. **Ers,** utt. *ēss-jossos:* 1699, 1710 Ers, 1810 Ehrs.

7. **Petas,** utt *.pēt-sånndä, -mutt* osv.: 1699 Peetas, 1710, 1810 Petas. Jfr n:o 1 i Hirvlaks (Muns.).

Rekipeldo by, sv. utt. *reippelt,* fi. utt. *reikäpelto.* *Jordeboksformer:* 1543 (n. 4531) Rekepeltt, 1547 (n. 4534 a) Rekypeltby, 1557 (n. 4573) Rekipeldå by, 1699, 1810 Rekipeldå, -o. Av fi. *Reikäpelto* 'Hålåker'.

Hemmanen:

1. **Jåvs,** utt. *jāvs:* 1710, 1725, 1810 Jåafs. Jfr n:o 1 i Lålaks, Vö.

2. **Smeds,** utt. *smess:* 1699, 1710 Smedz, 1810 Smeds. Jfr n:o 4 i Kovjoki, Vö.

3. **Svens,** utt. *karu:* 1547 (n. 4534 a) Jöns Karchu, 1557 (n. 4573) Henrik o. Lars Karhw, 1699 Stoorkarhu, 1710 Storkarhu, Lillkarhu o. Josskarhu, 1725, 1810 Storkarhu. Av fi. *karhu* 'björn'. Jfr n:o 2 i Lehmäjoki by, St. Ky., n:o 1 i Orismala och n:o 2 i Heikkola by, St. Ky., n:o 5 i Kuuttila by, L. Ky., n:o 12 i Isokylä, Laih.

4. *Kastus,* utt. *kasstos:* 1699, 1710, 1810 Kaſtus. Måhända ett gammalt *stad*-namn: **Karstum* av **Karstadum* av personn. *Kar,* i Sverge bl. a. i *Karstatha,* nu Karsta (Lundgren s. 147).

5. **Väst,** utt. *vesste:* 1699, 1710 Wäſt, 1810 Wäſtas. Uttalsformen tyder på ett förfinskat *Västi,* vilket, då gården i fråga ligger längst i öster och söder, synes hava införts till Rekipelto. Jfr *Västi* n:o 16 i Kaukola by, St. Ky., n:o 1 i Kokkola by, Ilm.

6. **Pet,** utt. *pēt:* 1557 (n. 4573) Per Mickelſon, 1699, 1710 Peet, 1810 Peth. Jfr n:o 7 i Palvis by.

7. **Grannas:** 1725, 1810 Lillkarhu, 1917 Grannas. Jfr n:o 3.

8. **Simons,** utt. *sīmos:* 1699, 1710 Simos, 1725, 1810 Simons. Jfr 1547 (n. 4534 a) Simon Anderson i s. by.

9. **Omars,** utt. *åumas:* 1699, 1710, 1749 Omar, 1725 Ohmars, 1810 Omars. Jfr fsv. personnamnet *Omer* (1259) hos Lundgren-Brate s. 188. Måhända ett fornty. *Ōthmar, Ōdmar, Audamar* (Förstemann I² 98). Dentalen frf. *m* har bortfallit liksom i fsv. *Rōmunder* av *Rōþmundr* (Noreen, Ashw. Gr. § 244: 1).

Digitized by Google

10. **Klemets,** utt. *klemis:* 1699, 1710 Clemes, 1810 Klemets.

11. **Israels,** utt. *isarells* (jfr i Kve. *Rällin,* kortform av Israel): 1699, 1810 Israels.

12. **Fors,** i dagl. tal vanl. *jåsskaru:* 1699, 1810 Jåsskarhu, 1917 Fors. Jfr n:o 3 ovan.

13. **Kullas,** i dagl. tal ofta *kårvlis:* 1550 (n. 4540) Lasse Korffuulaijn, 1699 Kårfwolaynen, 1810 Karfuolain. Jfr n:o 2 i Miemois by.

14. **Långs,** utt. *laŋgs:* 1699, 1710 Lang, 1725 Lång, 1810 Långs.

15. **Bengs,** utt. *bäns:* 1699 Bengtz, 1710 Bäns, 1810 Bengs.

16. **Ers,** utt. *ēss:* 1699 Eers, 1710, 1810 Ehrs.

17. **Bjons,** utt. *bjåuns:* 1699, 1710, 1810 Bions. Av fsv. personnamnet *Biorn.* Jfr i Rekypeltby år 1547 (n. 4534 a) Biörn Andersson.

18. *Pörnull,* utt. *pönoll:* 1699, 1710, 1810 Pörnull. Av fi. *Pernula* (av urn. **Bernu* = fsv. *Biorn* + fi. ändelsen *-la*). Jfr bynamnet *Pernula* i Kyro s:ns Nederst Fierdingh redan 1557 (n. 4572) samt vidare n:o 2 Biörni i Ojaniemi by, L. Ky., n:o 6 Pörn i Veikars by, Must.

19. **Badstubacka,** utt. *basstobakka:* 1810 Badstubacka.

I Rekipeldo by nämnas vid medlet av 1500-talet, t. ex. 1549 (n. 4536) bl. a. bönderna Jören, Jåp och Oluff *Konungh,* ett namn som numera är försvunnet i Vörå, samt år 1548 (n. 4534 e) bönderna Mattz och Michill *Leistoijnen.* Detta senare släktnamn fortlever än i dag i icke-officiellt språkbruk: i namnet *Leistus,* varmed en betydande del (c. $^1/_3$) av gårdarna i Rekipeldo nu sammanfattas. (Byn i fråga är nu delad i 3 läslag: *Leistus, Storby* och *Havändan*). Det finska *Leistoinen* kan tänkas hava utgått från en fsv. dat. pl. **Leidstom* av **Leidstadhom,* ett *stad*-namn bildat med fsv. personnamnet *Leide.*

Om *Havändan,* södra änden av Storbyn, se del I s. 239.

Rökiö by, utt. *rötje.*

Namnformer före 1540: 1443 [1811] Rökio by, Rökiö, 1478 [1500-t.] Rekiioki (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Reckiöö, 1544 (n. 4532) Recköö, 1546 (n. 4534) Rekiöö, 1547 (n. 4534 a) Rekyoky, 1551 (n. 4542) Rekeiocki, 1606 (n. 4846) Rekioky, 1699, 1810 Rökiö. Av fi. *Reki-joki* 'Släd-å'.

Hemmanen:

1. **Smårus,** utt. *småros:* 1544 (n. 4532) Jöns Småråd, 1699 Småruss, 1710, 1725, 1810 Smårus. *Småråd* är motsvarighet till

Digitized by Google

fno. adj. *småråðr* 'som befatter sig med Smaating, Ubetydeligheder, mods. *störråðr*' (Fritzner [2]). Jfr år 1551 (n. 4542) Bertill Småråd i Wendela by, St. Ky.

2. **Pytar,** utt. *pȳtar:* 1699, 1810 Pytar. Neđanför 'Pytarbakkan'. Av sv. dial. *pȳt* 'fånga säl' (av fi. *pyytää* 'fika efter, eftersträva'), jfr Rietz s. 516.

3. **Holms,** utt. *hålms:* 1725 Holms, 1810 Holm. Gården bel. på en backe.

4. **Påls,** utt. *pāls:* 1699, 1810 Påhls.

5. **Kullas,** utt. *kollas:* 1699, 1810 Kullas. Gården bel. på en kulle.

6. **Höjers,** utt. *höyäs:* 1699 Höyar, 1710 Höyer, 1810 Höijers. Jfr n:o 4 i Karkmo by, Must.

7. **Knuts,** utt. *knūs:* 1699 Knuus, 1810 Knuts. Jfr n:o 8 i Lomby.

8. **Gammal,** vanl. *bakkas:* 1725 Gamahls, 1810 Gamals. Jfr n:o 9 i Mäkipää by.

9. **Antbrams,** utt. *ammbrams:* 1699 Anders Antbram, 1710, 1810 Antbrams. Av *Ante* + *Bram* (Abra(ha)m).

10. **Nygård,** vanl. *klemitos:* 1699, 1810 Nygård.

11. **Bagge,** utt. *baggas:* 1551 (n. 4542) Jöns Bagge, 1606 (n. 4846) Oluff Bagge, 1699 Bagg, 1710, 1810 Bagge. Gården bel. under det s. k. *Bagg-bjärrje.* Av djurnamnet *bagge* (jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97) eller personn. *Bagge* hos Lundgren s. 21.

12. **Rex,** utt. *räkksas:* jfr 1440 Påual *Räck,* syneman å ting i Mustasaari (Hausen III s. 195), 1699, 1710, 1810 Rex. Av fsv. personnamnet *Ræk* (Raecker) hos Lundgren-Brate s. 211, jfr fsv. *ræcke* m. (mlt. *recke,* isl. *rekkr*) 'kämpe'. I uttalsformen *räkksas* har gårdnamnssuff. *-as* vidfogats genetivformen.

13. **Svens,** utt. *svens:* 1699, 1710, 1810 Swens. Av personn. *Swen.* Jfr n:o 3 i Vö. Rekipelto.

14. **Brams,** utt. *brams:* Jfr 1557 (n. 4573) Oluff Bram i Lålax, 1699, 1710, 1810 Brams. Jfr n:o 9.

15. **Klärk,** utt. *klärkkas:* 1699, 1710 Klerck, 1725 Klerckas, 1810 Klärckas. Av subst. *klärker* m. 'präst'.

16. **Antus,** utt. *anttos:* 1699, 1710 Anttus.

Tuckur by, utt. *tokor.*

Namnformer före 1540: 1478 [1553] Tockkara, Tockkoro, 1442 [1500-t.] Tokkur.

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 b) Tukuk[r], 1547 (n. 4534 a), 1549 (n. 4536) Tukur by, 1557 (n. 4573) Tukur, 1606 (n. 4846) Twckur, 1699, 1710, 1810 Tuckur. Av ? fi. **Tukki-kari* 'Stockskär', vars förfornsv. form lytt ? **Stukk-skari* (del I s. 345).

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Ers,** utt. *ēss:* 1699, 1810 Ers. Jfr n:o 16 i Rekipeldo.

2. **Jåvs,** utt. *jᵘåvs:* 1699 Mattz Bruſiusſon Jåfz, 1810 Jååfs. Jfr n:o 1 i Rekipeldo.

3. **Grind,** utt. *grinndas:* 1699 Grindass, 1810 Grind. Jfr n:ris 3 o. 8 i Miemois by.

4. **Brors,** utt. *brâus:* 1699, 1710 Broor, 1810 Brors. Av fsv. personn. *Brodher* (Lundgren 37).

5. **Akers,** utt. *akäs:* 1697, 1710, 1725, 1810 Åkers, men 1749, 1774 Akers. Av fsv. och sv. dial. *aker* m. (isl. *akr*) 'åker' (Rietz s. 46), en gammal biform till *åker* (jfr lat. *ager*). Personnamnet *Aker* i Siffrid Akerſon i Palvis, Vörå 1551 (n. 4542) är kanske felskrivet för *Akesſon?*

6. **Skott,** utt. *skâttas:* 1699 Skått, 1710 Skått, 1725 Skåttas, 1810 Skått. Jfr fsv. *skotar, skottar* m. pl. 'skottar' (Söderwall) eller sv. dial. *skott* n. 'hastigt påkommande sjukdom' (Rietz 589).

7. **Back,** utt. *bakk-ērk:* 1699, 1810 Back.

8. **Rex,** utt. *räks-jāp:* 1699, 1710, 1725 Reck, 1749 Recks, 1774, 1810 Rex. Jfr n:o 12 i Rökiö by.

9. **Finne,** vanl. *markkos:* 1699, 1710 Finn, 1810 Finne. Jfr n:o 3 i Kaitsor, n:o 2 i Bertby.

10. **Svāls** [Svärds], utt. *svāls:* 1699, 1710 Swäls, 1810 Sväls. Av ett fsv. personn. *Swaerd* (Lundgren-Brate s. 259). Jfr *Miekka* by och hemman i Must.

11. **Jont,** utt. *jânttas:* 1699, 1810 Jånt, 1710 Jåntt. Av personn. *Jonte,* kortform av Johan. Jfr *Jonttis* i Kve. kkby (n:o 10 Knip).

12. **Kock,** vanl. *dala* (efter en närliggande dal: *dālin*): 1547 (n. 4534 a) Mattz o. Thordh Kock, 1606 (n. 4846) Oluff Kock, 1699, 1710, 1810 Kåck.

Maksmo socken,

utt. *maksmo,* av fi. *Maksa(n)maa.*

Namnformer före och efter 1540: se del I s. 495 f.

Kyrkobyn:

Hemmanen:

1. **Finne,** utt. *finnas:* 1557 (n. 4572) Michel Finne i Öſtermaximå, 1699, 1710 Finn, 1810. Jfr n:o 9 i Tuckur by.

Digitized by Google

2. **Tottesund** (militieboställe), utt. *tåttläsúnd:* 1699, 1710 Tottesund, Johan Westerenius, 1725 Tottesund (Bullick) osv. Se I s. 198.

3. **Hals,** utt. *hāls:* 1699, 1710, 1810 Haals. Vid en f. d. 'hals' mellan vattnen Svältmar och Fagnis träsk (se I s. 175, 231, 463).

4. **Kock,** utt. *kåkkas:* 1699 Kåck, 1710 Kåckois, 1725 Kåckas, 1810 Kåck. Jfr n:o 12 i Tuckur by.

5. **Kagg,** utt. *kaggas:* 1699, 1710, 1810 Kagg. Ett tillnamn, se del I s. 628. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 98, n. 10.

6. **Eurs,** utt. *öuras:* 1710, 1725, 1810 Eurs. Av sv. dial. *öur* 'holme'. Gården bel. vid 'Fladan'.

7. **Heir,** utt. *häiras* (numera torpare under n:o 2): 1699 Herr, 1710 Heir, 1725 Heyrs, 1749 Häir, 1810 Hair. Jfr redan 1440 (Hausen III s. 195, 196) Juss Heere, syneman i Maxima, se u. Heir n:o 8 i Vassor by, Kve.

8. **Puss,** utt. *possas:* 1557 (n. 4572) Thomas Puſs i Öſtermaximå, 1699, 1710, 1810 Puſs. Gårdarna bel. invid åkrar som kallas 'Kärren'. Bönderna här kallas nu *Norrgårds.*

9. **Häros,** utt. *häros:* 1699, 1725 Heross, 1710 Herås, 1810 Häros. Nu arrendator å kyrkoherdebolet »Rönnlund». *Häros* av ? *Här-* i fsv. personnamn ss. *Hærbiorn, Hærlef* o. a. (Lundgren s. 120). Jfr n:o 1 i Saarensiwu by, L. Ky.

10. **Österö,** utt. *össtäröyän:* 1810 Österö.

11. **Västerö,** utt. *vesstäröyän:* 1546 Veströö, 1810 Weſterö (se I s. 294).

År 1544 (n. 4532) nämnes en Lasse *Wibbe* i Maximo.

Kvimo by, utt. *kvīmo.*

Namnform före 1540: 1478 [1553] *Quima* (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1544, 1548 osv. Quiffimo. Sannolikt ett fi. **Kuivamaa,* se I s. 496.

Hemmanen:

1. **Rådman,** utt. *rādmans:* 1710 Anders Rådman, 1725, 1810 Rådman. Av fsv. *radhman* ss. tillnamn (Lundgren-Brate s. 195). I fall ej ett äldre *Radhmund?*

2. **Borgmästar,** utt. *bomässtars:* 1710, 1725 Johan Borgmestar, 1810 Borgmästar.

Kärklaks by, utt. *tjārklaks.*

Namnform före 1540: 1443 [1811] Kärklaks (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 b) Kerkelaks 2 ggr, 1557 (n.

Digitized by Google

4572) Kerkilaxby, 1606 (n. 4846) Kärkelax, 1699 Kercklax, 1810 Kjerklax. Av fi. **Kärkilaksi* 'Uddvik'.

Hemmanen:

1. **Öling,** utt. *ölis-bȳin* (på en liten f. d. ö): 1699, 1710 Öhling, 1810 Öling. Närmare del I s. 461.

2. **Furunäs,** utt. *fonis:* 1699, 1710, 1810 Furunäs. Jfr *Furunäs,* utt. *fonisbakkan* i Kve. kkby.

3. **Bertils:** 1699, 1710 Bertils, 1810 Bertills. Jfr n:o 5 i Laurola by, St. Ky.

4. **Klemets:** utt. *klemis:* 1699, 1710 Clemes, 1810 Klemets. Jfr n:o 10 i Rekip.

5. **Storm,** utt. *stårrmas:* 1699, 1810 Storm. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 98.

6. **Skarper,** vanl. *markkos:* 1699, 1810 Skarper. Jfr fsv. *Skarpe* hos Lundgren-Brate s. 229, Hellquist s. 103.

7. **Lassus,** utt. *lassos:* 1699, 1810 Lassus. Jfr n:o 3 i Lotlaks, Vö.

8. **Backman:** 1699, 1710, 1810 Guttas. Av msv. personn. *Gutte* (Lundgren s. 83).

9. **Kull,** utt. *kollåm:* 1699, 1710, 1810 Kullas. Av ordet *kulle.* Uttalsformen *kollåm* är möjl. en dat. pl. liksom *Sundom, Bötom, Pörtom.* Eller en smsg på fi. *-luoma* 'bäck'? En annan gård på Kull-nummer heter *Fallesa* (*falisa*), och är belägen vid en bäck, se I s. 131, 522.

10. *Audas,* vanl. *nissos:* 1699, 1710 Audas. Av urnord.-fi. *Aud-,* fsv. *Ødh-* i sms. personnamn ss. *Ødbiorn, Ødhe, Ødhfast* osv.

11. **Esars,** utt. *esas:* 1710, 1749 Esars, 1810 Esars l. Stagnäs (jfr I s. 469). Av förleden *Es-, Aes-* i fsv. personnamn ss. *Aesbiorn, Aese, Aesger, Aeshild* (Lundgren-Brate s. 311 f.). Ändelsen *-ars* återgår här på gårdnamnssuff. *-as.*

12. **Smeds,** utt. *smess:* 1699, 1810 Smeds.

13. **Stenkull:** 1725, 1810 Stenkull.

14. **Södergård:** 1699 Kuck (Hans Mattzon och Erick Mattzon), 1710, 1725 Kuks, 1810 Kux. Förmodl. av ett svenskt tilln. *Kugg:* jfr släktn. *Kugg* (1546 Kugh) under n:o 2 i Skaftung by, Sideby.

Från Kerkelax nämnes år 1548 (n. 4534 b) en Knudt *Drucken.*

Teugmo by, utt. *töumo.*

Namnformer före och efter 1540 samt tydning: se I s. 496. Av sv. dial. *tög* (*töug*) 'notlina' + *mo.*

Hemman: 1. **Holm,** utt. *hålmas:* 1725 Teugmo, 1810 Hollmas. År 1547 (n. 4534 a) hade byn inalles 5 bönder.

Digitized by Google

Oravais socken,

utt. *årrvass.*

Namnform före 1540: 1478 [1553] Oruas (Haus. saml.).

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 131 f.

Oravais kyrkoby:

Hemmanen:

1. **Karls,** utt. *kā̆ls:* 1725, 1749 Carls, 1774, 1810 Karls. Gården bel. nedanför och på »Karlsberget». Betecknar *Karl* här själva berget? Denna animistiska uppfattning framträder säkerligen i en del klippnamn ss. *Karlen* i Kökars skg., se del I s. 451.

2. **Backa,** utt. *bakka:* 1725, 1749 Carlsback, 1810 Karlsbakka. Gården bel. invid Karlsberget.

3. **Nybonde,** utt. *nȳbonndi:* 1710, 1725 Nybond, 1810 Nybonde.

4. **Tors,** utt. *tȧus, tōs:* 1699, 1710 Toors, 1810 Thorſs. Av personn. *Thordh.* Jfr n:o 4 i Lomby, Vö.

5. **Väst,** utt. *vesstas* l. *tȧllmans* (tolftmans): 1710, 1725, 1810 Wäſt. Jfr n:o 5 i Rekipeldo, Vö.

6. *Erkkilä,* utt. *ērkkila:* 1710, 1810 Erckilä.

7. **Bertils,** utt. *bässtils:* 1699, 1810 Bertills. Jfr n:o 3 i Kärklaks, Maksmo.

8. **Ropar,** utt. *rȧupas:* 1699, 1710 Roopar, 1810 Ropar. Av msv. (Söderwall) *ropare* m. 'ropare, utropare, härold'. Jfr *Roparsand* i Munsala, Veksala by, *Roparnäs* i Must. (I s. 411, 475).

9. Seiplaks, utt. *säiplaks:* 1549 (n. 4536) Nils Anderſon Sepelax, 1699, 1725 Seeplax, 1710 Seplax, 1810 Seiplax. Av fi. **Seipi-laksi* 'Karp-vik'.

10. **Mårtens,** utt. *mā̆rttis:* 1548 (n. 4534 e) Jöns o. Per Mortinſon, 1699 Mortiſs, 1710 Mårtis, 1810 Mårtens. Jfr n:o 21 i Övermark.

11. **Jakobs,** utt. *jā̆kops* l. *panndros:* 1699 Jakobz, 1810 Jakobs. Jfr n:o 7 i Jörala by, Vö.

12. **Knuters,** utt. *knū̆täs:* 1710, 1725, 1810 Knutars. Jfr 1547 (n. 4534 a) Knut Iuarſon. *Knuter* är väl en fsv. nom. sg. = isl. *Knútr* (Lundgren s. 151), vartill man bildat en sekundär genitiv på *-ers.*

13. **Skog,** utt. *skōg:* 1699 Skogzbyggiarr, 1710 Skogbyggiars, 1810 Skogsbyggars.

14. **Simons,** utt. *sīmos* l. *kollas:* 1699 Simos, 1725, 1810 Simons. Jfr n:o 8 i Rekipeldo, Vö.

Digitized by Google

15. **Betlehem,** utt. *bättlehems:* 1710, 1810 Bethlehem. 'Gårdfari' *tåmasos.* Ett bibliskt namn, jfr Mamrelund i Pet.

16. **Ruts,** utt. *rūs:* 1549 (n. 4536) Anders Ruutt, 1699 Johan Ruuth (Eſkils), 1710 Ruutz, 1810 Ruuts. Jfr n:o 1 i Vö. Andiala.

17. **Eskils:** 1699, 1710, 1774 Eſkils, 1810 = Myrbergslund i Rökiö (kyrkoherdebol), 1917 kyrkoherdebol i Oravais. Jfr redan 1549 (n. 4536) Eſkill Jonſon.

Från Oravais nämnes år 1548 (n. 4534 e) Nils *Getungh* (1549 Getung). Av fsv. *getunger* m. 'geting'.

Karvat by, utt. *karrvat.*

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Karvatt, 1547 (n. 4534 a) Karuat, 1549 (n. 4536) Karffwatt, 1606 (n. 4846) Karuatt, 1699 Karfwat, 1810 Karfvat. Av fi. *karvatti* 'luden sko l. vante'; jfr den närbelägna byn *Karvsor* av fi. **Karva-saari* 'luden ö' samt sv. önamnet *Lonnan* (av *luden*) 'den ludna ön' i s. Finl.

Hemmanen:

1. **Ulvis,** utt. *olvis:* 1606 (n. 4846) Nils Wlff, 1699, 1710 Ulfwis, 1810 Ulfvis. Av fsv. personn. *Ulf* (Lundgren-Brate s. 288).

2. **Markus,** utt. *markkos,* i talspr. vanl. *pedaris:* 1699 Peet, 1725 Peetz, 1810 Pets, 1917 Markkus. Av personnamnen *Pet, Pedar* resp. *Markus.*

3. **Rännar,** utt. *rännas:* 1699, 1810 Rennars. Av msv. *rännare* 'lättbeväpnad krigare, ryttare'. Jfr n:o 12 i Lotlaks, Vö.

4. **Lassus,** i talspr. *bänttas:* 1547 (n. 4534 a) Laſſe Perſon, 1699, 1810 Laſsus. Jfr 1547, ib. Jöns Benſson i Karvatt samt n:o 7 i Kärklaks, Maks.

5. **Eurs,** utt. *öus* (militiebost.): 1699 Åura, 1710 Äur, 1725 Äuras, 1810 Eurs. Av sv. dial. *öur* 'holme', jfr n:o 6 i Maks. kkby.

6. **Kock,** utt. *kåkkas:* 1699, 1810 Kåck. Jfr n:o 12 i Tuckur, Vö.

Kimå by, utt. *tjimo.*

Jordeboksformer: 1557 (n. 4572) Kimåå, 1606 (n. 4846) Kimo 2 ggr, 1699 Kimåby, 1810 Kimo. Tydning se I s. 132.

Hemmanen:

1. **Jakobs:** 1606 (n. 4846) Jacob Franſon, 1699, 1710, 1810 Jacobs. Jfr n:o 11 i Or. kkby.

2. Roukkus, utt. *råukkus:* 1557 (n:ris 4572—3) Rokus Nilſon, 1699, 1710, 1725 Roukus (eg. n:o 4), 1749 Roukos (n:o 4), 1810 Råuckas (= n:ris 2 o. 4). Jfr n:o 3 Raukko i Miekka by,

Digitized by Google

Must. Formerna *Råukkus, Rouk-* i Kimo motsvara en regelrätt yngre svensk återgivning av det (?) urspr. fi. *Raukko* (jfr hos Lönnrot *raukko, raukka* 'jämrare, pipare', ranta-*raukka* = 'strandpipare') eller av sv. dial. *röuk* (isl. *raukr*, urn. **rauka-*) 'rök'.

3. **Mattus,** utt. *mattos:* 1699 Mattois, 1725 Mattos, 1810 Mattus (eg. n:o 5). Av personn. *Matte.*

4. **Jopers,** utt. *jāpäs* l. *bakk:* 1699 Jåpers, 1810 Jopers l. Back. Jfr n:o 8 i Bergby, Vö.

5. **Back:** 1699, 1710 Back, 1725 Mattos, 1810 Mattars, 1917 Back. Jfr n:o 3.

6. **Staffans,** utt. *staffas* l. *baggas:* 1699, 1810 (n:o 9) Staffans.

7. **Perus,** utt. *päros:* 1699, 1710 Pärås, 1725 Perus, 1810, 1917 Pärus. Jfr n:o 12 Pärus i Ö.-Solv.

8. **Knuters,** utt. *knūtäs:* 1710, 1725 (n:o 11) Knutz, 1810 Knutars. Jfr n:o 12 i Or. kkby.

9. Mutta [= fi. ? *Mutka* 'bukt']: 1699, 1725, 1810 Mutta (= n:o 13).

10. **Söder,** i talspr. *kokkos* l. *södär:* 1699 Kuckåj, 1710, 1725 (eg. n:o 14) Kuckoi, 1810 Kuckos, 1917 Söder. Jfr n:o 4 i Merikart, L. Ky.

11. **Gammelgård:** 1699, 1710, 1810 Gammalgård.

12. Kyr, utt. *tjȳras:* 1699, 1710, 1810 Kyras, 1917 Kyhr. Enl. lokal sägen = **Kyrobōas* (efter ngn fr. Kyro inflyttad person).

13. **Präst,** utt. *präst:* 1699, 1710, 1810 Präſt. Jfr n:o 8 i Kaitsor, Vö.

14. **Sigfrids,** utt. *siffris:* 1710 Sigfris, 1725 (eg. n:o 18) Sigfredz, 1810 (n:o 18) Sigfrids. Jfr u. n:o 2 i Lotlaks, Vö.

15. **Sågars,** utt. *sågas:* 1699, 1710 Sågar, 1725, 1810 (n:o 20) Sågars. Av subst. *sågare* (fsv. *saghare*).

Komossa by, utt. *kåumåsan:* om byns läge se I s. 538. Eg. ett h:n i Kimo by.

Jordeboksformer: 1710 Koomåſa, 1724, 1810 Komåſa (= n:o 24 i Kimo by).

Hemmanen:

1. Röuks, utt. *röukkas:* 1699 Rouck, 1710, 1749 Rouk, 1725 Röuck, 1774 Röukas, 1810 Råuckas. Jfr n:o 2 i Kimo by. Namnformerna n:o 2 och n:o 4 i Kimo: *Röuk* resp. *Roukus* äro väl urspr. identiska, se u. n:o 2 i Kimå, varifrån n:o 1 i Komossa sannolikt är utflyttad.

Digitized by Google

2. *Auras*, utt. *auras:* 1699, 1810 Auras (eg. n:o 3 i Kimo). Av urnord.-fi. *aura* = sv. dial. *öur* 'holme', se n:o 5 i Karvat, n:o 2 i Kve. kkby samt del I s. 309 f.

3. **Bagge,** utt. *baggas:* 1699, 1725 Bagg, 1710, 1810 Bagge (eg. n:o 6 i Kimo). Jfr n:o 11 i Rökiö by, Vö. År 1606 (n. 4846) nämnes en Nils *Bagge* i Kimo.

4. **Svedar,** nu försvunnet: 1699, 1710 Swedar, 1810 Svedar (eg. n:o 12). Eg. 'en som bränner sved'.

5. Keskis, nu försvunnet?: 1699, 1710 Keſkis, 1725, 1810 Storkeſkis (eg. n:o 19). Av fi. *Keskinen*, gen. -isen.

6. **Hede,** utt. *häidi:* 1710, 1725, 1810 Heed (eg. n:o 21). Jfr I s. 224, 483.

7. **Agnesbäck,** utt. *āgnässbäkk, aŋgnäss-*: 1710 Agnisbeck, 1726, 1810 Agnisbäck (eg. n:o 22 i Kimo). Vid det i del I s. 133 gjorda tydningsförsöket hade även den möjligheten bort beaktas, att här förelåge ett kompositum på *-näs*, dial. *-nis: *agnäs* (jfr t. ex. *Singsby*, av Signis-, Signes-by i Must., *Fonis* av *Furunäs* i Kve., del I s. 468, 472).

8. **Brännars,** utt. *brännas:* 1710 Bränn, 1725, 1810 Brännars (eg. n:o 23). Jfr till bet. n:o 4 Svedar.

9. **Komossa,** utt. *kåumåsan:* eg. n:o 24, se u. bynamnet.

10. *Kocki:* 1774 Kåcke, 1810 Kåcki (under Kimo bruk). Eg. n:o 25. Nu försv.

11. Kuoppa: 1810 Kuopakangas. Eg. n:o 26.

12. Haapa: 1810 Hapaholm. Eg. n:o 27. Av fi. *haapa* 'asp' o. sv. *holm(e)*.

13. **Lillbacka:** 1810 Lillbacka. Eg. n:o 28.

Oxkangar by, utt. *åkskaŋgar* o. *åksgaŋgar.*

Namnform före 1540: 1443 [1811] Oxkangar (Haus. saml.).

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 438 f. Mot möjligheten att namnet vore finskt: av fi. *oksa* 'gren' + *kangar* = *kankare, -i* 'sandbacke, sandmo, mo, hed, sandhed', talar ganska bestämt att detta finska ord i Vörå s:ns ortnamn f. ö. alltid har formen *kangas*, jfr *Kangas* i Koske by, med förhistoriska fynd (Arkiv för sv. Österb. I s. 10 f.) ävensom *Kuopakangas*, n:o 11 i Komossa by, Or. (ovan).

Hemmanen:

1. **Abrams,** utt. *ābrams:* 1699, 1710, 1810 Abrams. Jfr n:ris 9, 14 i Vö. Rökiö.

2. **Antus,** utt. *anttos:* 1699, 1810 Antus. Jfr n:o 11 i Vö. Bertby.

Digitized by Google

3. **Sigfrids,** utt. *siffris:* 1699 Sigfris, 1810 Sigfrids. Jfr Siffred Perſon i Orawas 1549 (n. 4536). Jfr n:o 14 i Kimo by, Or.

4. **Ryss,** utt. *rȳssas:* 1557 (n. 4573) Laſse Rytz, 1699 Ryſsus, 1710, 1810 Ryſsas. Av folknamnet *ryss.* Jfr tillnamnet *Ryss* (Rytze, Ryz) hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 106. Av fi. *Ruotsi* 'Sverge', varav närmast fsv. **Rūtsi*$_R$ och med *i*-omljud *Rȳtser* (*i*-stam) = Roslagsbor i Ryssland, ryssar. Dialektuttalet *rȳss* (med *ȳ*) är här av vikt.

5. **Nygård,** i talspr. *nȳstu* o. *fuġos:* 1699 Carl Mattzon Fuſsjoſs, 1710 Anders Carlſon Fuſsjoſs, 1749, 1810 Fusius. Av fsv. adj. *fus* (*foos*), isl. *fúss,* 1) 'villig, begärlig, ivrig att få', 2) 'kommen till styrka ?' (Söderwall) och personn. *Jusse.* Jfr sms. personnamn ss. *Langmatt* 'Lång-Matts' (i Närpes: Z. Topelius) o. a.

6. **Nissus,** utt. *nissos:* 1699, 1810 Niſsus. Av personn. *Nisse.*

7. **Lundberg,** i talspr. *skratas:* 1699, 1710 Skratars, 1810 Skrattars, 1917 Lundberg. Av fi.-österb. *skrātari* 'skräddare' <(isl. *skraddari*) mlt. *schrader* (se förf. i Idg, Forsch. 26: 255).

8. **Skeppars,** utt. *stjepas:* 1710 Skepars, 1725, 1749 Skieppars, 1810 Skeppars.

Österby, nybildad by (ännu icke år 1810): 1917 Österby.

1. Pensar, utt. *pännsar:* 1917 Pensar. Av fi. *Pieni-saari* 'Lill-ö'.

2. Rausk, utt. *rausk:* 1917 Rauſk. Jfr fi. adj. *rauska* 'bräcklig, skör'.

3. **Ängland,** utt. *äŋgland:* 1917 England. Jfr I s. 133.

Nykarleby socken,

utt. *nȳ́kārbi.*

Nykarleby stad grundlades år 1617 av Gustav II Adolf och uppkallades efter Nykarleby kyrkosocken, som hade bildats år 1607 av delar utbrutna från Pedersöre och Vörå församlingar. Den gängse uppfattningen att Nykarleby socken fått namn efter Karl IX, »med antydd åtskilnad i namnet från det förutvarande Karleby» (K. G. Leinberg: Finl:s territ. förs. s. 58), är oriktig: socknen benämndes tydligen så med tanke på det gamla, redan från 1300-talet bekanta Karlaby, det nutida Gamlakarleby, varom se nedan. Ett »Södra Karlby», i tydlig motsättning till det äldre Karleby i norr, uppträder tidigt (redan 1549 och 1551) även i södra Pedersöre, där bynamnet *Karby* (se nedan) är dess nutida motsvarighet.

Digitized by Google

Jordeboksformer: 1609 (n. 4863) Ny-Carlby Sochn, 1699, 1710 Ny Carleby sockn, osv.

Kyrkobyn, i lokalt bruk ofta *läpo bȳ* (se del I s. 134 f., 140).

Namnform före 1540: 1375 (Hausen I s. 358) Lappabi.

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Lapu, 1549 (n. 4536) Lapu by, 1606 (n. 4846) Lapwby, 1608 (n. 4861) Lapuåå, 1665 (n. 9148) Lapå by, — men redan 1675 (n. 9162) och 1699 (n. 9219) Kyrckio by, 1810 Kyrcko By. — Byn i fråga ligger vid Lappo ås mynning — Nykarleby stad bar tidigare även det finska namnet »Lapuanjoensuu» (Lappo åminne) — och byn har tydligen även i detta fall benämnts efter ån, ej tvärtom. Det forna bynamnet *Lappo* i Nykarleby användes tidigare även som fjärdingsnamn: Pedersöre administrativa socken omfattade sålunda år 1568 (n. 4702) följande större områden: Lepalax Fierdhung, Kyrcke Fierdhing, *Lepå Fierdhing* (den sistnämnda med byarna Jepo by, Lapoby, Pekuſöö, Modenſalby) och Purmo Fierdhing.

Hemmanen:

1. **Jutas,** utt. *jūtas:* 1551 (n. 4542) Erich Jute, 1699 Juuth, 1710 Juut, 1810 Juth. Av fsv. personn. *Jute* (Lundgren s. 140). Jfr n:ris 25—26 i Lappfj. kkby, n:o 3 i Pet.

2. **Klockars,** utt. *klåkkass* (även *pär hinndäss*): 1548 (n. 4534 e) Nils Klockare, 1699, 1810 Klåckars. Urspr. n:o 18.

3. **Ols,** utt. *ōls:* 1699, 1810, 1917 Ohls och redan 1551 (n. 4542) Oluff Skomakar. Jfr n:o 4 i Mäkipää, Vö.

4. **Isakas,** utt. *īsakas:* 1699 Iſakz, 1710, 1725, 1810 Iſakas. Urspr. n:o 21.

5. **Forsbacka,** utt. *fåssbakk:* 1699, 1810 Forsbacka. Urspr. n:o 20.

6. **Jutbacka,** utt. *jūtbakka:* 1699, 1725 Juutbacka, 1810 Juthbacka. Urspr. n:o 5. Om möjligheten att i främre leden se ett dial. *gjuta* se del I s. 215 f.

7. **Nybacka,** utt. *nȳbakka:* 1725 Frillas, 1749, 1810 Frill. Se u. n:o 11 nedan.

8. **Smedsbacka,** utt. *smessbakka:* 1699, 1725 Smedzbacka. Urspr. n:o 6.

9. **Högbacka,** utt. *högbakka:* 1699, 1810 Högbacka. Urspr. n:o 4.

10. **Kuddnäs,** utt. *kuddniss:* 1699, 1725, 1810 Kuddnis. Urspr. n:o 8. Om utv. av efterleden *-näs* > *nis* (bel. redan fr. 1550-t.) se I s. 465 ff (u. art. Monäs, Signsby, Norrnäs, Kudd-

Digitized by Google

näs, Buskenäs-, Furunäs-, Häggnäs-, Kornnäs-, Bodnäs-, Dragnäs-, Roparnäs-, Pettnäs-).

11. **Frill,** utt. *frillan:* 1551 (n. 4542) Mons Frille, 1699, 1710 Frill, 1725 Frillas, 1749, 1810 Frill. Urspr. n:o 7. Av msv. personn. *Frille* (Lundgren s. 56, Hellquist, Fsv. tilln. s. 87). Jfr fsv. *frilla*, isl. *friðla* samt Hellquist, Sjön. 1: 141, Sv. O. 17: 53.

12. **Nygård,** utt. *nȳgā̊ls:* 1699, 1725, 1774 Nygården, 1710, 1810 Nygård. Urspr. n:o 19.

13. **Jeansborg** (1810, 1917), kyrkoherdebol. Urspr. n:o 25.

14. **Bonäs,** utt. *bō̊näs:* 1699, 1710 Boonäs, 1810 Bonäs. Urspr. n:o 22. Av **Bodnäs.*

Forsby, utt. *fårsbȳ, fåssbȳ,* nybildat bynamn: ej ännu 1810 (1917 Forsby). Byn bel. vid å̊n, S om kyrkobyn.

Hemmanen:

1. **Drakabacka,** utt. *drăkabakka:* 1710, 1725, 1810 Drakabacka. F. d. n:o 3 i kyrkobyn. Namnet syftar på den urgamla, i Öb. ännu fortlevande folktron på »drakajōmor».

2. **Bro,** utt. *brō̊as:* 1710 Broo, 1725, 1810 Bro. F. d. n:o 9. Jfr n:o 9 i Ö.-Mal.

3. **Mickelsbacka,** *mittjilsbakka:* 1710, 1810 Mickelsbacka. F. d. n:o 10 i kkby.

4. *Yrjäs,* utt. *yrrjas:* 1710, 1725, 1749, 1774 Yrjas, 1810, 1917 Yrjäs. Av fi. *Yrjänen* (häradsk.). F. d. n:o 11.

5. Pelkos, utt. *pälkos:* 1699 Pelckonen, 1710 Pelkonen, 1810 Pellkonen. F. d. n:o 12 i kkby.

6. **Bäck,** utt. *bäkkas:* 1710, 1810 Bäck. F. d. n:o 13 i kkby.

7. **Lillollas,** utt. *lillållas* (kapellansbol): 1710, 1810 Lillollas. F. d. n:o 14 i kkby. Jfr n:o 2 i St. Ky. Yryselä, n:o 5 i Palo by.

8. **Renvaktar,** hsv. utt. *rēnvakktars:* 1710 Staffan Andersson Reen, 1725 Reenwachtars, 1810 Renvachtar. Urspr. n:o 15.

9. **Kärr,** utt. *tjärras:* 1699 Kierr, 1710 Kärr, 1810 Kjärr. Urspr. n:o 16.

10. **Harald,** utt. *hårallden* (< Harald-forsen): 1699 Hans Thomasson Harald, 1710, 1810 Harald. Urspr. n:o 17. Se del I s. 140, 632.

11. Sorvist, utt. *sårrvist:* 1699 Sårwist, 1810 Sorfvist. Urspr. n:o 24. Av fi. *Sorvisto.* Etymon?

Kovjoki by, utt. *kā̊jok.*

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 b) Mattz Kouick, 1699, 1749 Kåfjoki och Strömmen, 1810 Kofjoki och Strömmen. Om fi. *Kovjoki* se del I s. 143.

Digitized by Google

Hemmanen:

1. *Hannula:* 1725, 1810 Hannula. Urspr. n:o 7.
2. *Lassila:* 1710, 1810 Lassila.
3. **Runt,** utt. *ronttaṣ:* 1699 Runtt, 1810 Rundt. Urspr. n:o 9. Av sv. dial. Öb. *runt* l. *rånt* 'bagge'.
4. **Petas,** utt. *pēlas:* 1699 Petars, 1710 Peetas, 1810 Petas.
5. **Biggas,** utt. *biggas:* 1710 Simon Hansson Biggas, 1810 Biggas. Urspr. n:o 14. *Bigg* av *Birgitta.*
6. **Lukus,** utt. *lokos:* 1699, 1710 Luukås, 1810 Luukos. Urspr. n:o 6. Av ett personnamn **Lūk* (förk. av *Lukas,* redan 1368 på Ål., 1435 i Finl., Hausen I, III) med gårdn:suff. *-os.*

Markby, vanl. *markken, marttjen* l. *tjörran* (jfr sv. dial. Finl. *körra, tjörru* svf. 'trassel i garn l. nät'), nybildat bynamn. *Jordeboksformer:* 1710 Anders Mattson Marcken, 1749, 1810 Marken. Urspr. n:o 5 i byn Kofjoki o. Strömmen.

Hemmanen:

1. **Nygård,** 1917 Nygård.
2. **Långholm,** utt. *laŋghålmin:* 1810, 1917 Långholm.
3. **Finne,** vanl. *rūdbakkan* (jfr *rude, rūda* svm.: 'morgon- l. aftonrodnad' Öb., Vend.): 1710, 1810 Finne; jfr 1548 (n. 4534 e) Jöns Finne i Lapu by (= Nykarleby kkby). Jfr n:o 1 i Maks.
4. **Marken,** utt. *martjen:* se bynamnet. Jfr *Markkula* h:n i Alahärmä.

Soklot by, utt. *såkklått, såkkläut.*

Namnformer före 1540: 1424 Sukalotu j Pedersøre sokn, Sukalothu j Pedersøre soken (Åbo Domk. svartb. s. 316, 317). *Jordeboksformer:* 1548 (n. 4534 e) Soclott by, 1551 (n. 4542) Soclotto by, 1606 (n. 4846) Sochlott, 1699 Såcklot, 1810 Socklot. — Av fi. **Suka-luoto* 'Borst-skär'.

Hemmanen:

1. **Gästgivars,** *jessjivass:* 1710 Giestgifwaren Anders Jöransson, 1810 Gästgifvars.
2. **Sigfrids,** utt. *sījfris:* 1548 (n. 4534 e) Siffrid Monsson o. Per Siffridson, 1699 Sigfredz, 1810 Sigfrids. Jfr n:o 3 i Oxkangar.
3. **Snåre,** *snārās, snuārās:* 1710, 1810 Snåre. Av subst. *snår* n. 'snärjgräs'.
4. **Vik,** utt. *vīk* (vanl. *ållas, elljasas*): 1710, 1810 Wijk.
5. **Tågs,** utt. *tāgs* (vanl. *nåssas*): 1699 Hans Erſson Nårſs, 1710 Matts Ehrſson Tåag, 1810 Tågs. Jfr n:o 6 i Nä. Pielaks.

Digitized by Google

6. **Nybonde,** utt. *nȳbonndas:* 1699 Nybond, 1810 Nybonde. Jfr n:o 3 i Or.

7. **Alnäs,** vanl. *rīvas:* 1710 Alnäs, 1725, 1810 Ahlnäs.

8. **Mannfors,** utt. *mānsfåss:* en del av Ahlnäs h:n. Namnet nytt: 1810 Manfors (urspr. n:o 21 i Soklot by). Av personn. *Magn(us), Mang, Manne.*

9. **Harald,** vanl. *nȳbonndas, finnas:* 1710, 1810 Harald. Jfr n:o 10 i Forsby.

10. *Mikkilä,* utt. *mittjils:* 1710, 1810 Mickilä.

11. *Nisula:* 1699 Niſsilä, 1810 Nisula. Jfr n:o 7 i Övermark.

12. **Nors,** utt. *nåssas:* 1699, 1710, 1810 Når∫s. Se n:o 5.

13. **Björn,** vanl. *bakkas:* 1710 Biörn, 1810 Björn. Jfr n:ris 17, 18 i Vö. Rekip.

14. **Hemming,** vanl. *anderssons:* 1699, 1710 Hemmingh, 1725 Back-Lars-Heming, 1810 Back-Hemming. Jfr n:o 13 i Laih. Storby.

15. *Nikonen:* 1699 Nykönen, 1725 Nikonen, 1810 Nykönen.

16. **Rank:** 1710, 1810 Rank. Av msv. personn. *Ranke* (Lundgren-Brate s. 202); jfr ock sv. dial. *rank(e)* m. 'bogträ kring hästens hals' (Vendell).

17. **Hints,** utt. *hinnsas:* 1699, 1710 Hintz, 1725, 1810 Hints-Jörans. Jfr n:o 2 i Laih. Swartila by.

18. **Frost,** utt. *gammbäl-* o. *nȳfråsstas:* 1699, 1725, 1810 Fråst. Jfr *Frusti* i L. Ky. Hiiripelto by, *Frost* i Nä. V. Y.-mark.

19. **Gertruds,** vanl. *ålila* o. *ålila-sīfriss:* 1699, 1710 Gertrud Enckia, 1725 Jönsas-Gertrudz, 1749 Jöns-Giertrus, 1810 Jöns-Gertrudz.

20. **Smeds,** utt. *smess* l. *smessas:* 1699, 1710 Peer Ersson, 1725 Pehr Erssons-Smedz, 1810 Pehr Ers o. Smeds. Jfr n:o 2 i Vö. Rekip.

År 1546 (n. 4534) nämnes här en Poual *Jubb.*

Ytter-Jeppo by, utt. *ȳtär-jäpo.*

Jordeboksformer: 1655 Ytterjepu, 1699, 1710 Ytterjepåby, 1749 Ytteriäpo, 1810 Ytterjeppo. — Om det osms. *Jeppo,* dess belägg och tydning se del I s. 137 f.

Hemmanen:

1. **Knuts,** utt. *knūs:* 1710 Knuss, 1810 Knut. Urspr. n:o 8. Jfr n:o 7 i Vö. Rökiö.

2. **Bro,** utt. *brōas:* 1699, 1710, 1810 Broo, 1725 Brous. Urspr. n:o 11. Jfr n:o 2 i Nkb. Forsby.

3. **Ryss,** utt. *rȳssas:* 1699, 1710, 1810 Ryss. Urspr. n:o 12. Jfr n:o 4 i Or. Oxk.

Digitized by Google

4. **Back,** vanl. *lavast:* 1699, 1710, 1810 Back. Urspr. n:o 6.

5. **Lågväg:** 1699, 1710, 1725 Högwäg, 1810 Högväg. F. d. n:o 4.

6. **Högväg,** utt. *höyvis:* 1699, 1810 Högväg. F. d. n:o 5. För undvikande av tvetydighet har den ena av n:ris 5—6 »Högväg» senare omdöpts till »Lågväg» (ännu icke 1810).

7. **Knock,** utt. *knåkkas:* 1699, 1810 Knåck. Urspr. n:o 17. Jfr sv. dial. Nyl. *knokke* svm. 'knippe av häklat lin' (Vend.), mlt. *knucke, knocke* 'ein zusammengedrehtes Gebündel Flachs etc.' (Schiller-Lübben). Jfr ock n:o 8 i L. Ky. Merikart.

8. **Järpe,** utt. *järppas:* 1699 Jerpe, 1710 Jerp, 1810 Hjerp. Urspr. n:o 24. Av fågelnamnet. Jfr n:o 6 Must. Böle.

9. **Draka,** utt. *drakas:* 1699, 1810 Draka. Urspr. n:o 13. Jfr Drakabacka, n:o 1 i Forsby, Nkb.

10. Lävälä, utt. *levela:* 1710 Lefwäla, 1725 Lefwalla, 1810 Lävälä. Jfr msv. kvinnonamnen *Lef* och *Leva* (Lundgren s. 165, 166).

11. **Löv,** utt. *lövas:* 1699, 1710, 1810 Lööf. Urspr. n:o 18.

12. **Bjons,** utt. *bjōns:* 1699, 1710 Bion, 1810 Bijon. Urspr. n:o 15. Av personn. *Biorn,* jfr n:o 13 i Nkb. Soklot.

13. **Dalabacka,** utt. *dalabakkan:* 1810 Dalabacka. Urspr. n:o 27.

14. **Lillas,** utt. *lillas:* nybild. namn (ännu icke 1810), 1917 Lillas.

15. **Runt,** utt. *runttas:* 1699 Runtt, 1725 Runt, 1810 Rundt. Urspr. n:o 3. Jfr n:o 3 i Nyk. Kovjoki.

Jeppo socken,

utt. *jäpo.*

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 137 f. (jfr Ytterjeppo by ovan).

Överjeppo by: 1655 Öfwerjepu, 1699 Öfwer Jepåby, 1810 Öfverjeppo. Se I s. 9, 137.

Hemmanen:

1. **Stenbacka,** utt. *steinbakka:* 1699 Steenbacka, 1810 Stenbacka. Urspr. n:o 9.

2. *Kaup,* utt. *kauppas:* 1699 Kaupp, 1725, 1810 Kaup. Urspr. n:o 8. Av msv. personn. *Kaupe* (Finl.). Jfr Kauppila i St. Ky. Riarehto o. Riddarla byar. — Härunder »Frideborg» kapellansbol.

Digitized by Google

3. **Holm,** utt. *hålmbōas:* 1699 Hollm, 1810 Holm.

4. **Mjölnars,** utt. *möllnass:* 1699 Möllnarr, 1725 Möllnars, 1810 Mölnar. Av fsv. *myllari, möllare, mölnare* 'mjölnare' (mlt. *molner*).

5. **Finskas,** utt. *finskas* l. *kālasbakkan:* 1699 Finskass, 1810 Finskas (f. d. n:o 29).

6. **Måtar,** utt. *måtass:* 1699 Måtarr, 1810 Måtari. F. d. n:o 28. Motsvarar måhända ett hsv. **måttare,* dial. **måtar,* av sv. vb. fsv. *māta* 'måtta, passa, jämka m. m.' (Söderwall). Jfr sv. dial. Nyl. (Vendell) *måtta* sv. vb. 'taga mått av ngn el. ngt'. Eller är *Måtar* = fsv. *Mutare* hos Hellquist, Fsv. tilln. 104?

7. **Lavast,** vanl. *stamppas:* 1710, 1725 Lafwaſt, 1810 Lavaſt. F. d. n:o 10. Kallas även »Nedra Lavast» till åtskillnad fr. följ.

8. **Back:** 1710, 1725 Öfwerlawaſt, 1810 Öfver Lavaſt. F. d. n:o 11. Lokala namn: *lavastn* l. *påros.* **Lavasti* kanske finsk återgivning av ett fsv. *lagha-faste,* m. pl. *-fastar* 'gode män vilka voro närvarande vid och gåvo laga stadfästelse åt vissa juridiska handlingar'. Jfr fi. *Vastila,* gård i Strömfors (Ö. Nyl.) o. i Lemo (Eg. Finl.) av fsv. *Faste* (Lundgren s. 52).

9. **Käppå,** utt. *tjäpo:* 1690 Käppå, 1699, 1710, 1725 Kieppå, 1810 Kjeppo. F. d. n:o 31. En förmodan om namnets härkomst i del I s. 139.

10. *Kamppinen* (militiebost.), sv. utt. *kamppas:* 1699 Campinen, 1810 Kampinen., F. d. n:o 33. Se I s. 139.

Jungar by, utt. *joŋgarbȳ.*

Jordeboksformer: 1699 Jacob Hindersson Jungar, 1710, 1725, 1810 Jungar. F. d. n:o 6. Märk år 1773 skrivf. *Ljungo* (Kammarark. i St:h.)! — Av oklart ursprung. Jfr sv. dial. (Kökar) *jungare* 'förskärarkniv' (Vendell, Ordb.). Eller av msv. *junkhärra, junkar* (= isl. *jungherra*), fsv. *jvngara* nom. pl. (Söderwall)? Jfr *Junkkari,* n:o 46 i Bådde by, Laih.

Hemmanen:

1. **Skog,** utt. *skōgsbȳjass:* 1699, 1710 Skogbyggiars, 1810 Skogsbyggars, 1917 Skog. F. d. n:o 32 i Ö.-Jeppo.

2. **Romar,** utt. *rōmar,* nu ofta *fjössmans* (eg. *Fjöskman okv. för en härstädes bosatt gudfruktig gubbe, som ansågs fjollig: jfr sv. dial. *fjöskog* 'tafatt, virrig'): 1699 Roomar, 1710, 1810 Romar. F. d. n:o 18 Ö.-Jeppo. — Knappast av fsv. *rōmare* 'romare'. Möjl. av en motsvarighet till fno. personnamnet *Hróðmarr* (O. Rygh, Gamle Personnavne i norske Stedsnavne 206), fht. *Hrotmar* (Förstemann I²). Till förlusten av dentalen jfr *Omar* < **Othmar,* n:o 9 i Vö. Rekip.

Digitized by Google

3. **Fors,** utt. *fåss* l. *krymmbŏas* (= 'krūn-boas', Kronobybo): 1710 Lill-Sillwaſt, 1725, 1810 Lillſillvast. F. d. n:o 25 i Ö.-Jeppo. Av msv. personn. *Silfast* (Lundgren-Brate s. 225).

4. **Silvast,** utt. *sillvastn:* 1710 Storſilwaſt, 1810 Storſillvast. F. d. n:o 26 i Ö.-Je. Jfr n:o 3 ovan.

5. **Grötas,** utt. *grötas:* 1699, 1710, 1810 Grötas. F. d. n:o 1 i Ö.-Jeppo. Av sv. dial. *gröt, gröut* (stamf. *graut-*) 'massa av småsten', se n:o 4 i Pet., Gammelby samt del I s. 337.

6. **Bösas,** utt. *bösas:* 1710 Böoſas, 1725, 1810 Böſas. F. d. n:o 24 i Ö.-Jeppo. Av msv. personn. *Bøse* (Lundgren s. 43).

7. **Jungar,** utt. *joŋgar:* se u. bynamnet. F. d. n:o 39 i Ö.-Je.

8. Ruotsala: 1710 Ruotsenkåſki, 1810 Ruotinkåſki (= Svensk-fors). Av fi. *Ruotsi* 'Sverge'.

9. Mietala, utt. *mjētas:* 1725 Mietahla, 1810 Mietala. F. d. n:o 23 i Ö.-Je.

10. **Gunnar,** utt. *gonnass:* 1699, 1810 Gunnar. F. d. n:o 21 i Ö.-Je. Av fsv. personn. *Gunnar* (Lundgren s. 80). Jfr *Kunnari* i Alahärmä.

11. Tollicko, utt. *tållikkos:* 1699, 1710 Tålicka, 1810 Tållicko. F. d. n:o 22 i Ö.-Je. Av fi. *tollikko* 'utkaserat hus, uselt boningsrum'.

12. *Jungarå:* 1774 Jungar Krog, 1805, 1810 Jungar. F. d. n:o 39. Se n:o 7.

Lassila by: nybildad by ('gränd').

Jordeboksformer: 1699, 1710, 1810 Laſsila, f. d. hemm. n:o 2 i Ytterjeppo by. Finskt gårdnamn bildat på personn. *Lasse.*

Hemmanen:

1. **Slangar,** utt. *slaŋgass:* 1699, 1810 Slangar. F. d. n:o 23 i Ytter-Jeppo by. Av ett ? **slang(o)-giutare* 'kanongjutare', **slango-mästare* 'befälhavare vid artilleriet' l. **slango-skyttare* 'artillerist': jfr fsv. *slanga* f. 'ett slags kanon' (Söderwall). Jfr *Pungar* av *Punge-makar* o. a. förkortningar, se n:o 1 i Topparla by, St. Ky.

2. *Lassila,* i lok. bruk *lassila* l. *gränden* (= by). Se bynamnet.

3. *Hilli,* vanl. *hakola:* 1699, 1810 Hilli. F. d. n:o 22 i Y.-Je. Av fsv. personn. **Hille,* jfr *Hilling, Hillugh* (Lundgren s. 102). *Hilli* förefaller bildat med fi. *i*-ändelse. I så fall kan man ock utgå från fi. *Hilti:* gen. *Hillin* = fsv. *Hilde* (Lundgren s. 101).

4. Kaukos, utt. *kaukkos:* 1699, 1810 Kauckos. F. d. n:o 16 i Y.-Je. Av fi. *Kauko.*

Digitized by Google

5. Kojonen: 1699, 1810 Kåjonen. F. d. n:o 10 i Y.-Je.

6. **Nybyggar,** utt. *nÿbÿjass:* 1699 Nybyggiars, 1810 Nybyggar. F. d. n:o 9 i Y.-Je.

7. Ojala, vanl. *åjas:* 1699 Dykgrefwarr, 1710, 1810 Dikgräfvar, 1917 Ojala. F. d. n:o 19 i Y.-Je. Av fi. *oja* = 'dike' (övers. o. förkortn. av »dikgrävar»).

8. **Heikfolk:** 1699, 1810 Heickilä, 1917 Heikfolk. F. d. n:o 20 i Ö.-Je. »Heikfolk» är försvenskning av fi. *Heikkilä.*

9. **Lillas:** 1917 Lillas, nybild. namn, jfr n:o 14 i Y.-Je.

10. **Bärs,** utt. *bässas:* 1699 Bärſs, 1810 Bärs. F. d. n:o 20 i Y.-Je. Av *Bärts,* gen. sg. av personn. *Bærte* (Lundgren s. 73). Jfr *Berts* i Y. Mal., i Kve., Petsmo.

11. **Lussi,** utt. *lossis:* 1699, 1810 Luſsi. F. d. n:o 21 i Y.-Je. Av msv. kvinnonamnet *Lucia,* se t. ex. Hausen I—III reg.

12. **Runt,** utt. *runttas:* 1699 Runtt, 1810 Rundt. F. d. n:o 3 i Y.-Je. Se n:o 15 i Y.-Je.

13. **Knuts,** utt. *knūss:* se n:o 1 i Y.-Je.

14. **Knock,** utt. *knåkkas:* se n:o 7 i Y.-Je.

15. Lävälä, se n:o 10 i Y.-Je.

Munsala socken,

utt. *monnsal, monnsäl.*

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 569 f. Av fi. *Mudan-salo* 'Dy-ö l. -skog' el. *Mutanen-salo* ('dyiga ön'). Uttalsformen *monnsäl* med *-säl* av fi. *salo* 'skogig ö' beror av det bekanta sekundära sv. dial. *u*-omljudet av *a.*

Munsala kyrkoby:

Hemmanen:

1. **Gästgivars,** utt. *jessjivass:* 1710, 1725 Gieſtgifwars, 1810 Gäſtgifvars.

2. **Flen,** utt. *fläin* (l. *snikkasmattas*): 1699, 1810 Fleen. Jfr msv. *flen* m. ? (sv. dial. Finl. *flen*) 'svulst, giktknuta, gikt' (Söderwall, Vendell, Ordb.).

3. Loilax, utt. *löylaks:* 1699 Låjlax, 1710, 1725 Låhilax, 1810 Låilax. Av fi. **Lohilaksi* 'Lax-vik'.

4. **Ollant** (vanl. *jottas-anttas, möyrbakk-ant, blikkstas-ant*): 1699 Ollant, 1810 Ållandt. Av *Olle* + *Ante.* Jfr n:o 9 i Nä. Kalaks.

5 **Damskata,** utt. *dammskatan:* 1699 Finck och Dambſkata, 1710, 1725 Dambſkata-Finck, 1810 Damskata (urspr.

Digitized by Google

n:o 9). Ordet *skata* är här en lantudde som skjuter ut i en f. d. havsvik (nu 'damm'), jfr del I s. 477. — Till namnet *Finck* jfr n:o 8 Fincka i Laih. Torstila.

6. **Sund,** utt. *matt-siſärs-sunndi* (Matts-Sigfrids-sundet): 1710 Joſsila, 1810 Juſsila (urspr. n:o 6), 1917 Sund.

7. **Hagas,** kyrkoherdebol: 1710, 1725, 1810 Hagas (urspr. n:o 10).

8. **Back,** i talspr.: *tjyrkbakk-anttas, bakkusas-mattas* osv.: 1699 Backan, 1710, 1810 Back (urspr. n:o 11).

9. **Jåvs,** utt. *jāvs* (i talspr.: *sarkjottas, skrīvas-jottas-ērikas*): 1699 Jåfz, 1810 Jåfs (urspr. n:o 12). Jfr n:o 2 i Vö. Tuckur.

10. **Ols,** utt. *åuls* (i lokalt bruk: *elljasas-mattas, bråuännndas kāl-johan*): 1556 (n. 4578) Oluff Jonſson o. Oluff Oluffſson, 1699, 1810 Ohls-Brännons (urspr. n:o 13). Jfr n:o 3 i Nkb. kkby.

11. **Vik,** äldre *possas:* 1710, 1725 Puſsas, 1810 Puss (urspr. n:o 14), 1917 Wik. Jfr n:ris 6 o. 14 i Laih. Storby, till *possas* n:o 8 i Maks.

12. **Trött,** utt. *tröytt* (vanl. *tröyt-jakopas, tröyttos-nȳbond*): 1710, 1810 Trött. Urspr. n:o 15. Av adj. *trött.* Jfr n:o 13 i Bertby, Vö.

13. **Svarvar,** utt. *svarrvass* (vanl. *sīmos-kāl, elljasas*): 1699, 1810 Swarfwar, 1725 Swarfwars. Urspr. n:o 16. Jfr n:o 3 i Kve. o. flerst.

14. **Adams,** utt. *ādams* (vanl.: *svarrvass-villi, niklasas*): 1710, 1810 Adams. Urspr. n:o 18.

15. **Bröms,** utt. *brömmsas:* 1699, 1810 Bröms. Urspr. n:o 20. Av insektnamnet ss. tilln. Jfr *Brims* o. *Broms* hos Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

16. **Storsved,** utt. *svedin:* 1810 Storsved. Urspr. n:o 24.

17. **Edesbacka,** utt. *äidisbakkan:* 1810 Edesbacka. Urspr. n:o 25. Jfr n:o 3 i Kve., Västerhankmo by.

18. **Flakabacka,** utt. *flakabakk-anttas:* 1810 Flakabacka. Urspr. n:o 27. Jfr sv. dial. Vendell *flake* svm. 'slätt, plan yta'.

Harjuks by, utt. *harrjoks, harrjokksan* = 'Harjuksborna'.

Jordeboksformer: 1699 Harjox, 1710 Simon Isackſon och Nils Axelſon, 1725, 1774, 1810 Harjux (urspr. = n:ris 3 och 6 i Mono by). Eg. ett personnamn? Jfr fi. *harjus,* gen. *harjuksen* 1) 'harr', 2) 'björnskinn på rankor o. pälskragar', 3) 'övre dragremmen i rankor l. bogträ', 4) 'nätteln', 5) 'vant' (sjöterm), se Lönnrot, lex. Namnformen har utgått från den finska genetiven

Digitized by Google

i sing. Tänkbart vore även ett samband med fi. *harju* 'ås', ty byn i fråga ligger å en ås: jfr I s. 520.

1. Harjuks: se bynamnet.

2. **Stenbacka,** nyare namn på en av Harjuksgårdarna: 1917 Stenbacka (ännu icke år 1810).

3. **Mickelsbacka,** i lokalt bruk *tjöuros* (enl. lokal trad. efter en från Keuru inflyttad finne): 1774, 1810 Mickelsbacka (urspr. n:o 14 i Mono by).

Hirvlaks by, utt. *härvlaks.*

Jordeboksformer: 1549 (n. 4537) Hiruilax, 1557 (n. 4573) Hirffuilax, 1699, 1710, 1810 Hirflax. Av fi. **Hirvi-laksi* 'Älgvik'.

Hemmanen:

1. **Pet,** utt. *pē̄tas:* 1699, 1725 Peetas, 1810, 1917 Peth. Jfr n:o 6 i Vö. Rekipeldo.

2. **Träsk,** i lokalt bruk *horras:* 1699, 1810 Träſk (jfr *Hurr* i Kve.).

3. **Mågas,** utt. *mā̄gas* (vanl. *saukkos*): 1699 Mågz, 1725 Måg, 1810 Mågas.

4. **Kock,** utt. *kåkkas:* 1699, 1710, 1810 Kåck. Jfr n:o 5 i Repl. Vallgr.-Norrby, n:o 6 i Karvat o. n:o 10 i Komossa, Or.

5. **Fågel,** utt. *fā̄gäl:* 1710, 1810 Fogell.

6. **Dalkarl,** i lokalt bruk *nȳ̄gā̄ls:* 1710, 1810 Dahlkarl. Jfr n:o 1 i Koskeby, Vö.

7. **Stubb,** utt. *stubbas:* 1699 Stubba, 1749, 1810 Stubb. Jfr *Stubbrödselbäcken* i Or. (I s. 133) samt *Ståbacka,* by i Nä. (se s. 40), å andra sidan fsv. personn. *Stubbe, Stubbiorn* (Lundgren-Brate s. 246).

Jussila by, utt. *jossila.*

Jordeboksformer: 1710, 1725 Jossila, 1810 Jussila (= n:o 6 i Munsala, se ovan). Av fi. *Jussila.*

Hemmanen:

1. *Jussila,* se bynamnet. Lokala namn: *södärgā̄ls, kristiasē̄rikas* osv.

2. ? Kiv, utt. *tjī̄v* (militiebost.): 1725, 1749, 1810 Kijf (urspr. n:o 17 i Munsala by). Av msv. *kif* (kiif) n. 'strid, kamp m. m.', i fall ej av fi. *kivi* 'sten'.

3. **Björkbacka,** utt. *björkbakkan*): 1710, 1810 Biörckbacka. Urspr. n:o 21 i Muns.

4. **Sandås,** utt. *sanndos:* 1810 Såndås. Urspr. n:o 23 i Muns.

Digitized by Google

5. **Rank,** i lok. bruk: *nȳgā̄ls:* 1679, 1749, 1810 Ranck. Urspr. n:o 13 i Mono by. Jfr n:o 16 i Nkb. Soklot.

Kantlaks by, utt. *kantlaks.*

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532) Kantelax, 1547 (n. 4534 a), 1557 (n. 4573) Kantelaxby, 1606 (n. 4846) Kanttlax, 1699, 1810 Kantlax. Av fi. *Kantolaksi* 'Stubb-vik'.

Hemmanen:

1. **Nyby,** i lokalt bruk: *tålvmans-gā̄lan, jōsepäs:* 1699, 1710 Anders Josepsson Nybys, 1725 Nybys, 1810 Nyby. Jfr n:o 4 i Andiala, Vö. samt 1547 (n. 4534 a) Henric Olsson i Nyby i Låtelaxby, Vö.

2. **Knuts,** utt. *knūs:* 1699 Knuus, 1810 Knuts. Jfr n:o 13 i Lassila, Je.

3. **Laggar,** utt. *laggass* (vanl. *simo-māss, laŋgens*): 1699 Laggare, 1810 Laggar. Av msv. *laggare* m. 'som hopsätter laggkärl'. Jfr n:o 5 i Waldarla by, St. Ky.

4. **Räv,** utt. *rä̆vas:* 1710, 1725 Räfwas, 1810 Räaf. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97. Jfr n:o 9 i Nä. Norrnäs.

5. **Spåra,** utt. *spå̆ra:* 1699, 1810 Spåra, 1725 Sporra. Av fsv. *sporri* m. 'sporre'.

6. **Back,** vanl. *kr^{u}åka:* 1699, 1810 Kråka. Av fågelnamnet. Jfr redan 1543 *Kråke* i Must., Kråkelund.

7. **Skytt,** utt. *šyttas:* 1699, 1810 Skytt. Jfr Skyttä, n:o 16 i Mieto by, Ilmajoki.

Mono by, utt. *måunbȳ(in).*

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 153, 497.

Hemmanen:

1. **Vit,** i lok. bruk *mittjils:* 1699, 1710 Hwijt, 1810 Hvit. Jfr n:o 7 i Bådde by, Laih.

2. **Gästgivars,** i lok. bruk *mátōs* (= Matt-Ols: jfr 1549, n. 4536 Oluff Anderson ibid.): 1699 Cnuth Mattsſon, 1710 Giestgifvaren Johan Matſon, 1725 Gieſtgifwar, 1810 Gästgivars. Jfr i Ö.-Mal. under n:o 5 *Mat-ols,* i Y.-Mal. u. n:o 19 *Bert-ols.*

3. Pelat, utt. *pḗlat:* 1699 Pälat, 1710 Peelat, 1749, 1810 Pelat. Av fi. **Pää-lahti* 'Huvud-vik'.

4. **Back:** 1710, 1749, 1810 Söderpelat (nu vanl. *södäränndan*). Urspr. n:o 5 i s. by.

5. **Knuts,** utt. *knūss:* 1699 Knuus, 1710 Knutz, 1810 Knut. Jfr n:o 2 i Kantlaks.

Digitized by Google

6. **Ryss,** utt. *rȳssas:* 1699, 1710, 1810 Ryſs. Urspr. n:o 8. Jfr n:o 3 i Nkb. Y.-Jeppo.

7. **Nygård,** i lok. bruk *gammbälgål̄s-ant, gammbälstu-ant:* 1710 Simon Larſon Gl:gård, 1749, 1810 Gammalgård. Urspr. n:o 9.

8. *Jaakkola,* utt. *jā̆kkola:* 1710, 1749 Jacola, 1810 Jakola. Urspr. n:o 10.

9. **Väst,** nu *vesstas* l. *gunilakkas* (= ? Gunil-folkas): 1710, 1749 Wäſtas, 1725 Weſtas, 1810 Wäſt. Urspr. n:o 11. Jfr n:o 5 i Or. kkby.

10. **Klockars,** nu *klåkkass* l. *nörrbis* (Norrbys): 1710 Klockars, 1810 Klåckar. Urspr. n:o 12.

11. **Rank,** nu *nȳgåls:* Urspr. n:o 13, jfr n:o 5 i Jussila.

Monäs by, utt. *månäs.*

Jordeboksformer o tydning: se I s. 467 f., 497.

Hemmanen:

1. **Sik,** utt. *sȳkas:* 1699, 1810 Sijk. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

2. **Suni,** utt. *sonis:* 1699, 1710, 1749 Sunis, 1810 Suni. Av fsv. personn. *Sune* (Lundgren-Brate s. 250).

3. **Näs,** utt. *nēs:* 1699, 1810 Nääs. Lokala namn: *gammbälgål̄s-jakop* (*-jäpp*) l. *höyvis* d. ä. Högvägs.

4. **Strömming,** nu *näsibakkan.*

5. **Knuts,** *knūs:* 1710 Knutz, 1810 Knut. Jfr n:o 5 Mono by.

6. **Flygar,** utt. *flȳgar:* 1699, 1810 Flygar. Jfr n:o 8 i Singsby, Must.

7. **Kock,** utt. *kåkkas:* 1699, 1810 Kåck. Jfr n:o 4 i Hirvlaks, Muns.

8. **Laggnäs,** utt. *laŋgnäs:* 1810 Laggnäs. Sannolikt av dial. *laŋgnäs* 'Långnäs' (jfr uttalsf.): nasalen har i så fall försvunnit i följd av dissimilation liksom i *Stagnäs* av **Stangnäs* (se I s. 320, 466, 469).

Pensala by, utt. *pennsäl.*

Jordeboksformer: 1699 Stoorpenssall (i Munsala by), 1917 Pensala. Av fi. **Pieni-salo* 'Lillö'. Svenska uttalsformen *-säl* häntyder på ett tillgrundliggande fi. *salo* (sekundärt u-omljud), jfr socken- och bynamnet *Munsala.*

Hemmanen:

1. Pesonen, vanl. *pennsäl:* 1699 Stoorpenssall, 1710, 1810 Peſonen. Urspr. n:o 2 i Muns.

Digitized by Google

2. **Karv,** nu vanl. *jakkos-jäppas:* 1710, 1810 Karf. Urspr. n:o 7 i Muns. Jfr Karfpräst u. n:o 4.

3. **Pått,** utt. *pättas, pätt-jottas* osv.: 1710 Påttas, 1810 Pått. Urspr. n:o 8 i Muns. Jfr n:o 9 i Nä. Ö.-Y-mark.

4. **Präst:** 1699 Karfpräſt, 1725 Karfpreſt, 1810 Karfpräst, 1917 Präst. Förbindelsen antyder att *Karf* är ett personnamn: eg. ? *Karulf* (Lundgren s. 145 u. Kalf). Alltså ? *Karulf- Präfter,* däri Präster är ett tillnamn. Jfr n:o 13 i Kimå by, Or.

5. **Aspnäs:** 1749, 1774, 1810 Aſpnäs. Urspr. n:o 22 i Muns.

6. **Södersved,** utt. *svedin:* 1810, 1917 Södersved. Urspr. n:o 26 i Muns.

7. Kengo: 1917 Kengo. Etymon?

Veksala by, utt. *vekksäl* (ang. efterleden- *säl* jfr *Munsala* o. *Pensala!*).

Jordeboksformer: 1544 (n. 4532), 1551 (n. 4542) Wexall, 1546 (n. 4534) Wexal, 1556 (n. 4566) Veckerſall, Vekerſall, 1562 (n. 4645) Wächerſall, 1606 (n. 4846) Wächſalaby, 1699, 1710 Wäxala, 1810 Wexala. Av ett fi. ? **Väkkäräsalo* (fi. *väkkärä* = 'lättrörligt föremål, väderleka' + *salo* 'ö'): jfr bynamnet *Väkkärä* i Urdiala, gårdn. *Väkkärä* i Eurajoki. Eller äro *Vexala* (1544, 1546 Wexal(l)) och *Veckersall* urspr. skilda namn??

Hemmanen:

1. *Bertula,* nu vanl. *nȳsto-anttas, bässas-eirikas:* 1710 Bertilä, 1725 Bertelä, 1749, 1810 Bertula. Jfr n:o 5 i St. Ky. Laurola by.

2. **Skrivars,** utt. *skrīvas:* 1699 Skrifwars, 1810 Skrifvars.

3. **Stenbacka,** ofta ännu *stāursvarttas:* 1710, 1725, 1810 Storſwart, 1917 Stenbacka.

4. **Fågel,** utt. *fāgäl* (ofta *jāvsanttas, jāvsgränd*): 1710 Fogell, 1810 Fågell. Jfr n:o 5 i Hirvlaks, Muns.

5. **Domarbacka** (f. d. häradshövdingebost.), nu *dāumarbakkan:* 1699, 1710, 1725, 1749, 1774 Justitiae hemmanet (»Häradshöfdings Säthe»), 1810 Domarbacka.

6. **Svartnäs,** utt. *svartnäs:* 1699 Swartnääs, 1810 Svartnäs.

7. **Mariedal,** ännu vanl. *runttas:* 1699 Runtt, 1725 Runt, 1810 Rundt. Av sv. dial. Öb. *runt* l. *rånt* 'gumse' (Vendell, Ordb.). Jfr n:o 3, i Nkb. Kovjoki.

8. **Fattig,** i lok. bruk *fati-jottas-ant:* 1699 Fattigh, 1810 Fattig.

9. **Smeds,** utt. *smess:* 1548 (n. 4534 e) Oluff Smedh, 1699 Smedz, 1810 Smeds. Jfr n:o 20 i Nkb. Soklot.

Digitized by Google

10. **Hälsing,** i lok. bruk *nȳgoss:* 1699, 1810 Hellſing, 1710 Helſing. Jfr n:o 8 i Lotlaks, Vö.

11. **Holm,** utt. *hålmas-jäpp:* 1699 Hollmas, 1810 Holm.

12. **Rutas** (militiebost.), utt. *rūtas-villes:* 1699 Ruuttas, 1810 Rutas. Jfr n:o 1 i Andiala, Vö., n:o 16 i Or. kkby.

13. **Nissas,** utt. *nissas:* 1699 Niſsas, 1810 Niſs. Av personn. *Nisse.*

14. **Henriksnäs,** vanl. *skatas-jäpp:* 1810 Henricsnäs.

År 1544 (n. 4532) nämnes en Nils *Brock* i Wexall; jfr 1546 (n. 4534) Oleff o. Nils *Prock* i Karlöö samt isl. *Brokkr,* en mytisk smed; år 1548 (n. 4534 e) i Wexall en Oluff *Gubbeson* (*Gubbe* < fsv. *Gudbiorn,* Lundgren s. 72).

Lappo härads nu finskspråkiga socknar:

1. Lappo socken,

fi. *Lapua.*

Jordeboksformer o. tydning: se del I s. 134 f.

Hemmanen i 1725 (o. 1810) års jordebok.

Kyrkioby:

1. Laſsilla, 2. Sarenpä, 3. *Herſilla,* 1710 Härſilä (av fsv. personn. *Hærse,* Lundgren s. 122), 4. *Andila* (Antila), 5. Tuhria, 6. Ahlaanala, 7. Yläanala, 8. Ylä-*herſilla,* 9. Haudola, 10. Ylaſari, 11. *Philpola,* 12. Ketåla, 13. *Poutu* (jfr n:o 20 i St. Ky. Topparla by), 14. Lachti, 15. Hiſsalla (jfr n:o 5 Hirsal, Hissal < *Hirvisalo i Vö. Andiala), 16. Talfwitie, 17. Ahlaſari, 18. Sätählä (Setälä), 19. Ahlatomala, 20. Ylitomala, 21. Karhumäki.

Tistenjoki by: 1. Hackonen, 2. *Ulfwinen,* 3. *Paſwola,* 4. *Martila,* 5. **Täppars,** 6. *Hijpacka* (jfr n:o 5 i Jurva), 7. Ämäläinen, 1710 Ämmälä, 8. Sippelä.

Hapakåſki by, nu *Haapakoski:* 1. Panulla, 2. *Laurilla,* 3. Ambiala, 4. Pöndinen, 5. *Erckela,* 6. Kangasluoma, 7. Ahlakåjonen, 8. Ylekåjonen, 9. Ylekarhu, 10. Ahlakarhu, 11. Ladva-**ſtekar,** nu *Latva-Teikari* (1548, n. 4534 a Stekar), 12. Wuore, 13. **Stekar,** nu *Teikari* (av fsv. *stekare,* isl. *steikari* 'kock'), 14. Keråla, 15. **Nyfrändi** (1548, n. 4534 a Frendi: av fsv. *frände* m.), 16. *Foſsi* (1548, n. 4534 a Eſkil Foſse: av sv. *Fors*), 17. *Harilla* (Harri).

Digitized by Google

Liuchtarla by, nu *Liuhtari* (1606, n. 4846 Liufftarla, 1699, 1725 Liuchtarla, 1810 Liuhtala, 1917 Liuhtari). Se u. n:o 2 nedan.

Hemmanen: 1. *Tijtu* (< *Titus*), 2. *Liuchtarla* (1548, n. 4534 a Philip o. Simon Liuchtari i Lappåå Stoorby, 1710 Liuchtar: av flt. *liuhtâri*, mlt. *luchter*, mht. *liuhtære*, nht. *Leuchter* 'lykta'; sannolikt dock förkortning av mlt. *luchte(n)-maker* 'Leuchter-, Laternenmacher', liks. t. ex. *Pungar*, fi. *Punkari*. i Ylistaro är en förkortning av *Pungemakar*, se n:o 1 i St. Ky. Topparla), 3. Huchtala, 4. Tuhrja, 5. Sutarla (Suutarla).

Nedernurmo by, nu *Alanurmo:* 1. *Kaupila* (Kauppila): jfr 1548 (n. 4534 a) Jöns o. Mattz Kauppi i Lappåå Stoorby, 2. *Clemettilä*, 3. Tynilä, 4. Kårtesåja, 5. *Ulfwilla:* 1548 (n. 4534 a) Jöns Wlff etc., 6. ? *Ilcka*, 7. Leſkelä, 8. Pernåja, 9. *Heickelä*, 10. Sauru, 11. *Kattilus*, 12. Yliſellä, 13. *Niſula* (jfr Nisuls n:o 7 i Övermark), 14. *Sijrilä* (*Siiri* av *Sigrid*), 15. Keyſala, 16. *Marttala*, 17. *Karra* (jfr *Skarra* i L. Ky.), 18. Kellåja.

Öwernurmo by: 1. *Bengtilä*, 2. Muilu, 3. ? *Jaſkar*, 4. Ahlakåſkela, 5. Laticka, 6. Soini, 7. Ladwa-Kalliſtaja, 8. Ylekåſkela, 11. Keſkikåſkela, 12. Hippi, 13. **Heming**, 14. Ahla-**hemmingh**, 15. Pahlo, 16. Låukoi, 17. Humå (nu Huumo), 18. Ryſsy, 19. Nyrhinen, 20. Åjala, 21. Teppoi, 22. Luckoi (nu Luukko), 23. Kalliſtaja, 24. Lembonen, 25. *Knutila*, 26. Pauhu, 27. Louma (Luoma).

Na(a)rasluoma by (= nuv. Härmä): 1. Keſkinen, 2. **Stråka** (se del I s. 161), 3. **Löpare** (jfr msv. Söderwall *löpare* 'ilbud, kurir; landstrykare'), 4. Louma (Luoma), 5. *Juſsilla*, 6. Kåſola, 7. Tackola, 8. Hirfwi, 9. Järfwi, 10. *Kaupi*, 11. Päſonen, 12. **Stråka** (se n:o 2), 13. **Gunnars**, nu *Kunnari* (jfr n:o 10 i Jungar by, Jeppo s:n), 14. Nuckala, 15. *Hilli* (jfr n:o 3 i Je. Lassila), 16. Hackala, 17. *Marckola* (: sv. *mark*), 18. Laituri, 19. Härmälä, 20. Påſola, 21. Ha(a)påja, 22. Raudajärfwi, 23. Kumbila (1710 Kumbula), 24. *Birilindo:* 1548 (n. 4534 a) Clemet Biri, 25. ? *Unguri* (jfr ? fsv. personn. *Unger:* Lundgren-Brate s. 291, fty. *Ungar:* Förstemann I² 1479).

Cauhafwa by (nu *Kauhava* s:n); jfr del I s. 141 ff. Bynamnet i fråga skrives ännu 1699, 1710 *Kauhajåki*, men redan 1725 *Cauhafwa*.

Digitized by Google

Hemmanen: 1. *Sompi* (jfr n:o 3 i Heikola by, St. Ky.), 2. *Storpaſs* (: fsv. personn. *Basse*, Lundgren s. 23), 3. **Täppars** (jfr *Täpparla* by i St. Ky.), 4. Nahkala, 5. *Bertula*, 6. Hirſimäki, 7. Humarkåſki, 8. Karjalachti, 9. Kandola, 10. *Lill-Puckinen*, 11. Luoma, 12. Wolte (1810 Wuoldti), 13. Så(a)rikåſki, 14. **Heming**, 15. *Campinen* (jfr n:o 10 i Je.), 16. *Eſkola*, 17. Sippola, 18. Pernåja, 19. Neucki, 20. Rengå, 21. *Lillpaſs* (jfr n:o 2), 22. *Frändila* (jfr n:o 15 i Haapakoski), 23. *Puckinen*, 24. *Hanuxella* (jfr sv. *Hannus*), 25. Kåppala, 26. *Routsala* (Ruotſala), 27. Pelkonen, 28. Ylipelkonen, 29. Lahden, 30. *Skuggila*, 31. Kalliokåſki, 32. *Sompi* (jfr n:o 1), 33. *Housula* (jfr s. 142), 34. *Finni* (jfr n:o 1 i Maks.), 35. Pållars (jfr n:o 27 i Kaukola by, St. Ky.), 36. Kåſola, 37. Lautamus, 38. Autio, 39. Ala-Autio, 40. Huchtala, 41. Laitinen, 42. Ylitalo, 43. Hångola, 44. Kandola, 45. Perälä, 46. Järfwi, 47. Lammi, 48. Niemi.

Pedersöre härad.

Pedersöre socken,

utt. *pedesi*, fi. *Pietarsaari*.

Namnformer före 1540: se del I s. 331.

Jordeboksformer o. tydning: se del I s. 331.[1])

Kyrkobyn, 1548 (n. 4534 e) Kyrkebyn.

Hemmanen:

1. **Skutnabba**, utt. *skūtnabba:* 1699, 1710 Skuutnabba, 1810 Skutnabba. Ang. främre leden *skūt* se del I s. 159, ang. senare leden del I s. 469 f. Lokala namn: *smĕds* (1548: n. 4534 e Jöns Smid), *frammstu*, *hinndrikas*, *mātass*.

2. **Stara**, utt. *stărabȳn*, f. d. n:o 16: 1548 (n. 4534 e) Juſse, Anders o. Oluff Stare i Sandſundh by, 1699 Stare, 1810 Stara. Av fågelnamnet *stare* ss. tilln. Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

---

[1]) Det i del I s. 331 cit. uttrycket »Petaris heredh» fr. c. 1375 innehåller sannolikt ordet »härad» i en äldre betydelse av 'bygd, nejd; mindre område, socken', jfr T. E. Karsten i Stud. i nord. fil. V. 2: s. 1 ff.

Digitized by Google

3. **Storstara,** utt. *stărabȳn,* f. d. n:o 19: 1710, 1725 Stara. Se föreg.

4. **Staffansnäs,** nu Rosenlund (kyrkoh. bol), f. d. n:o 21: 1699 Staffansnääs, 1810 Staffansnäs.

5. **Brännäs,** utt. *brennĕs:* 1556 (n. 4560) bl. Pinnonäs gårds egor Brendenes beck, 1710 Brännäs hemmanet, 1725, 1810 Brännäs. F. d. n:o 22. Se närmare del I s. 472.

6. **Bagarnäs,** vanl. *spellmans:* 1699, 1710 Bagare, 1810 Bagarnes. F. d. n:o 18. Jfr ? Olof *Baggare,* värderingsman i Ped. 1439 (Hausen III).

7. **Smeds,** nu vanl. *sederbärg:* 1710, 1810 Smeds. F. d. n:o 6. Jfr det lokala *smeds* under n:o 1 samt Herr Bengt Cederbergh 1699.

8. **Kivilös,** utt. *tsivilös:* namnbelägg från 1500-t. o. tydning i del I s. 537; jfr ännu 1699 Kifwilööss, 1710 Wästerkiwilööss, 1810 Westerkifvilös. F. d. n:o 4.

9. **Österkivilös:** 1710 Österkiwilööss, 1810 Österkifvilös. F. d. n:o 3.

10. **Lill sandsund,** utt. jfr *sannsus-kais:* 1548 Sandsundh by osv., se I s. 196; 1699 Sanſundz hemmanet, 1710 Lillſanſund, 1810 Lillsandſund. F. d. n:o 13.

11. **Sandsund:** 1699 Sansundz (se n:o 10), 1710 Sansund, 1810 Sandsund. F. d. n:o 2.

12. *Pirilö,* utt. *pirilö, pirilu:* 1548 Pirille osv. (se del I s. 305).

13. **Nygård** (nu fattiggård): 1699 Pirilöö hemmanet, 1810 Pirilö. F. d. n:o 5. 1710, 1774 Nygården, 1917 Nygård. F. d. n:o 14.

14. **Rosenlund,** kyrkoh:bol. Se n:o 4.

Bennäs by, utt. *bännäs:* jordeboksformer o. tydning, se del I s. 466.

Hemmanen:

1. *Kristola:* 1710 Chriſtola, 1810 Kriſtola. — Lokala namn: *gummis, svarrvars, elljesas, ſārras, ſrēdrikas, krisstuſärs.*

2. *Gunnila:* 1710, 1810 Gunnila. Av fsv. mansnamnet *Gunne* + fi. änd. *-la* (Lundgren s. 79, 80). — Lokala namn: *danils, grētas, hinndrikas, smedas, seksmans.*

3. **Skruv,** utt. *skrūv:* 1710 Skrufwila, 1725, 1749, 1774 Skrufs, 1810 Skruf. Jfr fsv. *skrūver* m. 'biskopsmössa'. Om beteckningar för kläder som tillnamn se Hellquist, Fsv. tilln. s. 98 f. — Lokala namn: *ſrammstu, nȳstu, nȳgåls, tålvmans, kolla.*

Digitized by Google

Edsevö by, utt. *ässävöyä.*

Jordeboksformer o. tydning se del I s. 147 (u. Esse). Tillägg: 1699 Edzeweöön, 1710, 1725 Edzeweön, 1810 Edſeveö, 1917 Edsevö.

Hemmanen:

1. **Storgård,** vanl. *nȳgåln:* 1699, 1710 Stoor, 1725, 1810 Storgård. Av adj. *stor* som tilln.

2. **Bredarholm:** 1699, 1710 Bredarhollm, 1725, 1749 Bredarholm, 1810 Bredaholm. Se del I s. 356. Främre leden är kanske en komp. av adj. *bred* (jfr de äldsta beläggen), icke best. f. av detta adj. ss. jag a. o. antog.

3. **Blässar,** utt. *blässare:* 1699, 1710, 1810 Blässar. Möjl. av fsv. **blädzare* 'välsignare' av vb. *bläza* (blezsa), isl. *bleza, blessa.*

4. **Riv,** utt. *rīv* el. *nåpisa:* 1699, 1710 Rijf, 1810 Rif. Av ? fsv. adj. *rīver* 'frikostig', sv. dial. Estl. *rīv* 1) 'riklig, ymnig', 2) 'givmild' m. m. (Vendell). Vad är *nåpisa?*

Forsby, utt. *fårsbȳ, fåssbȳ:* nybild. bynamn (ej ännu 1810), 1917 Forsby, för det äldre *Ytterpurmo:* se del I s. 144, 571; jfr ännu 1699, 1710 Ytterpurmå, 1810 Ytterpurmo.

Hemmanen:

1. **Bonde,** utt. *bonndas:* 1710, 1810 Bonde.

2. **Lillmåns,** utt. *liȧlmass:* 1548 (n. 4534 e) finnas 3 bönder i Purmo by med förnamnet *Måns;* 1699, 1710, 1810 Lillmåns.

3. **Jåskit,** utt. *jåsstjita:* 1699, 1710 Jåſkis, 1725 Joskis, 1749 Joſkit, 1774, 1810 Jåſkit. Av personnamnen *Josse* och *Kettil.* Jfr smsgr ss. *Matt-Juss, Kāl-Joan* o. talrika andra, i Sydösterb. t. ex. *Isuls* Lappfj., *Jossant* ibid. m. fl. Om ändelsen *-a* i *jåsstjita* o. a. gårdnamn i Ped. se kap. II nedan.

4. **Kock,** utt. *kåkka:* 1699, 1710 Kurfwi, 1725, 1749 Kurfwi-Kåck, 1774 Kurfwi och Kåck, 1810 Kurfvikåck. Av fi. *kurvi* 'spov, vindspole, nors' l. förfinskning av sv. *Skruv* (n:o 3 i Bennäs) + sv. *Kock.*

5. **Gunn,** utt. *gunna:* 1699, 1710, 1810 Gunn. Av fsv. personn. *Gunne* (Lundgren s. 80). Jfr n:o 2 i Bennäs.

6. **Stormåns,** utt. *mānsfålk:* 1699, 1710 Stoormåns, 1810 Stormåns. Jfr n:o 2.

7. **Björn,** utt. *bjöna:* 1699, 1710 Biörn, 1810 Björn.

8. **Inborr,** utt. *imbårr:* 1699, 1799 Täliknijf, 1725, 1810 Tälgknif, *Inborr* av *Ingeborg.*

9. **Niss,** utt. *nissfålk:* 1548 (n. 4534 e) finnas 2 bönder i Purmo med förnamnet *Nils;* 1699, 1710, 1810 Niſs.

Digitized by Google

10. **Hermans,** utt. *härrmass:* 1699, 1710 Herman, 1810 Herrmans.

11. **Grägg,** utt. *gräitsfålk:* 1699, 1710 Gregg, 1810 Grägg. Jfr *Gräggilä* by i L. Ky. etc.

12. **Mård,** *tseldfålk:* 1699 Kield, 1710 Kiäld, 1725 Kiäld-Mårs, 1749 Kiäld-Mårds, 1810 Käld-Mård. Av orden *källa* (dial. *tselldo*) o. *mård.*

13. **Käld:** 1699, 1710 2 bönder Kield, 1725 Kiäld, 1810 Käld.

14. **Barkar,** utt. *barkkar:* 1699, 1710 Barckar(e), 1810 Barkar Ollila.

15. **Finne,** utt. *finni:* 1710, 1725 Finnhemmanet, 1810 Finne.

16. *Pellis,* utt. *pellas:* 1699, 1710 Pellinen, 1725 Halt-Pellinen, 1810 Halt el. Pellinen. Av sv. personn. *Pelle.*

17. **Kull,** utt. *kolla:* 1699, 1725, 1749, 1774 Katt, 1810 Skatt.

18. **Bur,** utt. *būra:* 1710, 1725, 1810 Buur. Av fsv. *būr* m. 1) 'boning, hus, ssk. kvinnoboning', 2) 'förrådshus, visthus', 3) 'rum, kammare', 4) 'bur, fågelbur'.

19. **Fors,** vanl. *knūtas:* 1699 Fårſs, 1710, 1810 Forſs.

20. **Skult,** utt. *skulttas:* 1699 Skultt, 1710 Skultj, 1810 Skult. Jfr n:o 4 i Kuivila by, St. Ky.

21. **From,** utt. *frōmas:* 1699, 1710, 1810 From. Av msv. adj. *fromber* (*fromer, froom* < mlt. *vrome*) 1) 'framstående, förnäm, mäktig', 2) 'duglig, rask, manlig, tapper', 3) 'förträfflig, utmärkt' m. m. (Söderwall).

K a r b y, utt. *kārbi.*

Jordeboksformer: 1549 (n. 4536) Södre Karlby, 1550 (n. 4540) Sörkarby, 1551 (n. 4542) Södre Karlby. De under denna by upptagna hemmanen hörde år 1699 och ännu 1810 under byn Kovjoki och Strömmen i Pedersöre (numera i Nykarleby s:n, se ovan s. 177). Det gamla, ur jordeböckerna avförda Södre Karlby-namnet har i vår tid officiellt återupplivats under den lokala dialektformen *Karby:* ursprungligen *Karlaby, Karleby* (se u. Gamlakarleby!). Namnet *Karby* (Karlaby) förekommer även i Uppland, se Hellquist, Sv. ortn. på -by, s. 123.

1. **Vik:** ett nytt gårdnamn (ännu ej 1810). F. d. ? n:o 12: 1699, 1725 Wargh, 1810 Varg.

2. **Lille,** utt. *lillas:* 1710, 1725, 1810 Lille. F. d. n:o 13 i Kovjoki.

3. **Styrmans,** utt. *stȳrmans:* 1699, 1810 Styrmans. F. d. n:o 3 i Kovjoki.

Digitized by Google

4. **Smeds:** 1710, 1725, 1810 Smeds. F. d. n:o 10 i Kovjoki.
5. **Knuts:** jfr 1749 Lars Knutſon i Kofjoki o. Strömmen. F. d. n:o 11 i Kovjoki.
6. Raj: 1699 Raij, 1810 Raji. Av ? fi. *raja* 'gräns'.

Katternö, utt. *katärnöyä.*
Jordeboksformer o. tydning: se I s. 308.
Hemmanen:

1. **Kråknäs,** utt. *kråknäsä:* jordeboksformer 1548—1589, se I s. 471, 634; jfr 1699, 1710, 1725, 1810 Kråka (= n:o 1). Jfr n:o 27 i Ö.-Mal.
2. **Pil,** utt. *pīlsa:* 1699 Pijhl, 1710 Pijl, 1810 Pihl. F. d. n:o 11. Av msv. *pil* (piil) m. < mlt. *pîl* i lat. *pilum.* Jfr Jöns *Piil* 1546 (n. 4534) i Karlöö.
3. **Nicks,** utt. *nikksa:* 1699, 1810 Nix. Av personn. *Nicke.* Jfr n:o 14 i Nä., Finnby.
4. **Kass,** utt. *kassa:* 1699, 1710, 1810 Kaſs. Jfr Swen Kaſse i Egmo (Eugmo) by av Gkb. s:n år 1551 (n. 4542). Av sv. dial. *kass* m. 'fiskkasse' l. möjl. msv. personn. *Karse* (Lundgren s. 149).
5. **Kalvholm,** utt. *kalvhålmsbȳji:* 1699, 1710 Kalf, 1725 Kalfholmm, 1810 Kalfholm. F. d. n:o 9.
6. **Frans,** utt. *frannsa:* 1699 Frants, 1810 Frans. Jfr n:o 2 i Kve., Koskö.
7. **Katt,** utt. vanl. *katärnöyä:* 1699, 1710, 1810 Katt. F. d. n:o 1. Namnet ingår i bynamnet (jfr uttalsformen).

Kållby, utt. *kållbȳ:* byn uppkall. efter *Kåll* h:n (se n:ris 4—5 nedan), som ännu år 1810 hör under Katternö by.
1. *Pettil,* utt. *petilſålk:* 1699, 1810 Pettil. Av fi. **Pētilä, Pietilä.*
2. **Sudd,** utt. *sodda:* 1699, 1810 Sudd. Av ordet ? *sudd* 'pensel', jfr i Eg. Finl. *sudda* svf. 'okv. för en snuskig kvinna' (Vendell); se del I s. 627. I Stockholm fanns år 1407 en tysk rådman *Sodde* (Hellquist, Fsv. tilln. s. 90).
3. **Strang,** utt. *straŋga:* 1699 Strangh, 1810 Strang. Av ? adj. *strang* 'sträng' l. fsv. personn. *Strange* (Lundgren-Brate s. 245). F. d. n:o 4.
4. **Storkåll,** utt. *kålla:* 1699, 1710 2 bönder Kåll, 1725 Storkåll, 1749, 1774, 1810 Kåll. Av fsv. personn. *Kol* l. *Kolle* (Lundgren s. 152, 153).
5. **Lillkåll,** ofta *ålkaſålk:* 1725 Lillkåll, 1774, 1810 Kåll. F. d. n:o 7. Jfr n:o 4.

Digitized by Google

6. **Kittel,** lok. *tsitilfålk:* 1699 Kittell, 1710 Kitell, 1725 Kittel-Juut, 1810 Kittel Juts. Av fsv. personn. *Kætil* (Lundgren s. 158). Till namnet *Juut* se n:o 1 i Nkb. kkby.

7. **Torp,** utt. *tårppe:* 1699, 1810 Torp, 1710 Tårp. F. d. n:o 12. Jfr n:o 7 Åhstorp i Storå.

8. Tarvonen: 1699, 1710, 1810 Tarfwonen, 1725 Tarfwon. Möjl. av urnord. **staðwō-* 'hamn', se del I s. 126.

9. Timonen: 1699, 1710, 1810 Timonen. Hemmanen n:ris 8—9 hörde år 1699—1810 till byn »Dalabecken» och sammanfattas ännu å orten i fråga under namnf. *dalabättje.* Jfr del I s. 152.

10. **Åman,** utt. *åmans* (g. bel. vid en gren av Esse å): nybild. namn å ett h:n i f. d. Dalabäck by, som år 1699 o. 1710 upptager, utom de under n:o 9 nämnda hemmanen, 2:ne andra: Juuth o. Mattz Chriſterſon. — I Kållby finnes nu även en gård *Öst* (utt. *östfålk*).

Läpplaks, utt. *lepplaks.*

Namnformer före 1540: o. 1375 de opido Lappalax (Hausen I s. 359), 1479—83 Lappelaxeby, o. 1530 Leppelax by (Haus. saml.).

Jordeboksformer: 1543 osv. Leppelax. Av fi. **Leppälaksi* 'Alvik', se I s. 571.

Hemmanen:

1. **Abbors,** utt. *abboss:* 1699 Abbor, 1810 b Abors. Jfr fsv. *Aborre* ss. tilln. (Hellquist s. 97). F. d. n:o 3. År 1725 och ännu 1810 uppträder *Masaholm* ss. n:o 1 (jfr redan 1556 Masaholm, 1693 Stohr o. Lill Maasaholmen, se I s. 368).

2. **Väll,** utt. *välla:* 1710, 1725, 1810 Wäll. Av ? fsv. **Vädhle:* jfr det del I s. 169 anf. ortnamnet *Välar* (1420 Vædlom) i Närke och *Vedhlom* 1416 i Sörmland; se även Sv. O. 10: 75, 12: 134. Gården Väll i Ped. Läpplaks ligger invid en bäck, nära det ställe (ett forntida vad: ? **Vaedhil-*), där bäcken korsas av byvägen.

3. **Bodö,** utt. *bōdöyä:* 1699 Bodöö, 1810 Bodö. F. d. n:o 16. Se del I s. 299.

4. **Svensbacka,** utt. *svensbakka* l. *liilgåln:* 1699, 1710 Swensback, 1810 Svänsbacka. F. d. n:o 18. Jfr n:o 13 Vö. Rökiö.

5. **Klubb,** utt. *klubba:* 1710, 1810 Klubb. Om ordet *klubb* som holmnnamn se I s. 403, 625.

6. **Äm(p)tö,** utt. *ämptöyä,* nu vanl. *sveinsa:* 1699, 1710 Ämptöö, 1810 Ämintö-Knut. F. d. n:o 10. Bet. 'Svanö', se I s. 296.

Digitized by Google

7. **Södö,** utt. *söudöyä:* 1699, 1710 Södöö, 1810 Södö. F. d. n:o 2. Se del I s. 302.

8. **Söderholm,** nybildad nummer.

9. **Skepparnabba,** utt. *stjepanabba:* 1699 Skiepanabba, 1710 Skeppanabba, 1810 Skepparnabba. F. d. n:o 11. Av *skeppare* m. + *nabb* (del I s. 463).

10. **Riv,** utt. *rīva:* 1560, n. 4623 Oluff Rijff, 1699, 1710 Rijff, 1810 Rif. F. d. n:o 12. Av adj. *rīv,* se n:o 4 i Edsevö by, Ped.

11. **Lunabba,** utt. *lūfålk:* 1699, 1710 Loonabba, 1810 Lunabba. F. d. n:o 13. Innehåller f. leden det fsv. *lō* 'lund' l. 'sank äng', som omnämndes i fråga om *Lomby* i Vö. och *Låas* i Ö.-Mal. ? Jfr n:o 9 betr. senare leden.

12. **Finne,** utt. *finnare:* 1699, 1710 Finn, 1810 Finne. F. d. n:o 14. Till uttalsformen jfr sv. dial. Ål. *svenskare* 'person född i Sverge' (Vendell).

L ö v ö by, utt. *lövöyä.*

Jordeboksformer: 1543 Löffuö osv., se I s. 298; jfr ännu 1651 Vendellä l. Lööföö, 1699 Löföön och Strömsnääs, 1810 Löfö och Strömnäs.

Hemmanen:

1. **Löv,** utt. *lövöyä:* 1710, 1810 Lööf.

2. **Sack,** nybildat hemmansnamn (ännu ej 1810) = *sank* ? I lokalt bruk: *tumte:* 1710, 1725 Kopparskägg (vid Kopparbackan).

3. **Lövö:** 1699 Löföö hemmanet, 1710 Löfföö, 1810 Löfö.

4. **Kullnabba,** utt. *kolla:* 1699 Nabba, 1710 Kull, 1810 Kullnabba.

5. **Björn,** utt. *björn:* 1548 (n. 4534 e) Bijörn Perſson, 1699 Bioon, 1710 Bion, 1810 Björn.

6. **Murmästar,** tills. med föreg. n:o vanl. *gålas-bakka:* 1710, 1725, 1810 Murmäſtar. Jfr Tomas *Muremestar* 1543 (n. 4531) i Kyru.

7. **Greve,** utt. *gräivas:* 1699, 1710, 1810 Grefve. Jfr n:o 3 i Jungsund-Norby, Must.

8. **Strömsnäs,** i lok. bruk: *tålvmans, träskkolla, tsitthålme:* 1543 (n. 4531 f. 11) Strömſnes, 1699 (se byn.), 1710 Strömsnäs (h:n), 1725 Strömsnäs Pehr Mattſson, 1810 Strömnäs-Pehr Mattſson. — *Kittholmen* se I s. 367.

9. **Förste,** utt. *fössta:* 1710 Förſte, 1810 Förſti. Av msv. *förste* m. (mlt. *vorste*) 'förste, furste'.

Digitized by Google

10. **Hovslagars:** 1699 Hoofslagarr, 1710 Hofslagare, 1810 Hofslagars. Lokala namn: *lonnas, sannlȳns, lassas, teppo.*

Sundby by, utt. *sundbȳji.*

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 e), 1551 (n. 4542), 1699, 1810 Sundby. Jfr I s. 160. Tillägg: 1560 (n. 4623) Sundheby.

Hemmanen:

1. **Gästgivars,** utt. *dzessdzevass:* 1710 Giäſtgifware, 1810 Gäſtgifvars.

2. **Vannäs,** utt. *vannäse* l. *kolla:* 1544 Wannes, 1699 Wannääs, 1810 Wännes. Av **Vand-näs,* se I s. 476.

3. **Nymans,** utt. *pell-nȳmans (skreddassjukk* o. ä.): 1699, 1710 Nyman, 1810 Nymans.

4. **Finnäs,** vanl. *messtass* (mästars): 1699, 1710 Finnäs, 1810 Finnes. Jfr I s. 475.

5. **Kåll,** utt. *kålla:* 1710 Kolle, 1725, 1810 Kåll. Jfr ovan Kållby med n:ris 4—5.

6. **Grägg,** utt. *gräddja:* 1699 Michell Grelſson, 1710, 1810 Grägg. Lokala namn: *tummte* o. *valla* o. *pȳsbakka.* Grägg. Jfr n:o 11 i Forsby.

7. **Sandbacka,** utt. *sannbakka:* 1699, 1810 Sandbacka. Jfr I s. 506.

8. **Holländer,** utt. *hålänndes:* 1710 Holländar, 1810 Holländer. Jfr Nilis *Hollandi* 1547 (n. 4534 a, f. 17) i Haukipudas.

9. **Nybonde,** vanl. *näsibakka:* 1699, 1710, 1810 Nybonde.

10. **Storkassnäs,** utt. *kassa* l. *lassbakkeirikas:* 1699 Kaſsnäs, 1725, 1810 Storkaſsnäs. Se I s. 473, 634.

11. **Lillkassnäs,** utt. *kassa:* 1710, 1810 Lillkaſsnäs

12. **Barkar,** utt. *barkkass:* 1699 Barckarr, 1810 Barkar. Jfr n:o 14 i Forsby.

13. **Degernäs,** utt. *digärnäse* (med *digärnäsbōa* 'Degernäsbor'): 1810 Degerträsk, 1917 Degernäs. Jfr I s. 255, 465.

14. **Nygård:** 1810, 1917 Nygård.

15. **Hummeljuts,** utt. *hommbäljūto:* 1810 Hummeljutsbacka. Jfr I s. 504.

Västersund by, utt. *vésstärsåndsbȳji.*

Jordeboksformer: 1549 (n. 4537 f. 11), 1556 (n. 4560 f. 6) Weſtersund(h), 1665 Wäſterſundet (se del I s. 196), 1710 Wäſterſund h:n, 1725 (n:o 12) Weſterſund h:n, 1810 (n:o 12) Wäſterſund h:n i kkby.

Digitized by Google

Hemmanen:

1. **Västersund,** i lok. bruk ofta *hultɳ:* 1549 Weſterſundh (gård l. by, se ovan), 1710, 1810 Wäſterſund h:n. F. d. n:o 12 i kkby. Om namnf. *Hulten* se I s. 484.

2. **Sund,** vanl. *gammbälgālen:* 1710, 1810 Sund. F. d. n:o 10 i kkby.

3. **Skutnäs,** utt. *skūtnās:* 1430 Skutenes osv. (se I s. 468): 1699 Skuutnääs, 1710 Skuutnäs, 1810 Skutnäs. F. d. n:o 9 i kkby.

4. **Skutvik,** utt. *skūtvik* (utbruten fr. Skutnäs h:n): ännu ej 1810; 1917 Skutvik.

5. Kisor, utt. *tsīsor:* 1546 Kijſor, 1560 Kiſar (Ohls), 1699, 1710 Kijſor, 1810 Kiſor. F. d. n:o 7. Av fi. **Kivisaari* 'Stenö'.

6. Kiv, utt. *tsīva:* 1699 Kijf, 1810 Kif. F. d. n:o 20. Av fi. *kivi* 'Sten' ? Jfr n:o 2 i Jussila by, Muns.

7. **Torp,** utt. *tårppe:* nybildad nummer. Jfr n:o 7 i Kållby.

8. **Pörkenäs,** utt. *pörkkenäs:* 1637 (se I s. 476), 1699 Pörckenääs, 1710, 1810 Pörckenäs. F. d. n:o 11 i kkby. Av sv. **Börckenäs*, **Byrkenäs*, **Birkines* 'Björknäs'. *Pörcke-* med fi. *P-*.

9. **Nabba,** utt. *flatanabba:* 1810 Flatanabba, 1917 Nabba. Jfr n:o 4 i Lövö, n:o 9 och 11 i Läpplaks, n:o 1 i kkby.

10. **Bodnäs,** kapellansbol: 1544 Bones, 1810 Bodnäs osv., se I s. 472.

Pinnonäs gård i Västersund by (f. d. 'kyrkoby') nämnes redan 1556 (se I s. 474) och ännu 1749, men dess egor (4 mantal) underlades år 1661 Pedersöre stad, som år 1653 grundlagts på dess område.

Östensö by, utt. *ösöyä.*

Jordeboksformer: 1543 Östensöö, se I s. 306; tillägg: 1699 Öſtenſiöö, 1725 Öſtenſiö.

Hemmanen:

1. **Östensö:** 1725 Hahnstens (Johan Hahnstein), 1749 Öſtenſiöö, 1774, 1810 Öſtensö. Se bynamnet.

2. **Pers,** utt. *päras,* ofta *īsraels:* 1710 Israel Ehrſson Pehrs, 1725, 1810 Pehrs.

3. **Gästgivars,** utt. *dzessdzevass:* 1710 Giäſtgifwar, 1810 Gästgifvars.

4. **Klubb,** utt. *klubba:* 1699 Klubb hemmanet, 1810 Klubb. Jfr n:o 5 i Läpplaks by.

5. **Gota,** utt. *gåtas:* 1699 Peer Peerſson Gåta, 1710, 1725, 1810 Gåta. Av fsv. personn. *Goti* (Lundgren s. 70).

Digitized by Google

6. Tarvos, utt. *tarrvos:* 1699, 1810 Tarfwonen. Jfr n:o 8 i Kållby.

7. **Isakas,** utt. *ɪ̄sakas,* ofta *sdinas:* 1699 Johan Iſachſson, 1710 Iſach Iſakas, 1810 Iſakas.

Purmo socken,

utt. *porrmo;* jfr fi. *Purmojärvi,* källsjö för Purmo å och by i grannsocknen Kortesjärvi.

Jordeboksformer: 1544 Purmo osv., se I s. 144. Då en ordstam *purmo* ej är uppvisad från finskan (blott ett från västra Finland ? ouppvisbart *purmu* 'ett slags släde' meddelas hos Lönnrot, men ovisst varifrån), kan namnet med skäl misstänkas vara urspr. svenskt, se del I). Jfr *Ytterpurmo* = Forsby i Ped., ovan s. 193.

Nederpurmo by:

Hemmanen:

1. **Sisbacka,** utt. *sɪ̄sbakka:* 1699, 1799 Sijſbacka, 1810 Siſsbacka. Av **Sist-backa.* F. d. n:o 1 o. n:o 9 i Öfverpurmo by.

2. **Backa,** nu *måsfålk:* 1699 Wellbacka, 1710, 1810 Wilbacka, 1725 Willbacka. Av fsv. adj. *vilder* 1) 'vild, i ett av den mänskliga odlingen ej påverkat tillstånd' (Söderwall).

3. **Aspegrens,** kyrkoherdebol: 1810 Aspegren, 1774 Pederstad: innehas av prosten o. kkh. mag. Gabriel *Aspegren.* Namnet *Pederstad* väl efter Pedersöre s:n.

4. **Vit,** vanl. *petil:* 1699, 1710 Hwijt, 1810 Hvit. Gården bel. vid Purmo å. Jfr n:o 7 i Bådde by, Laih. [Uppg.: 'i Ö. Pu.' del I s. 250 är tryckfel].

5. **Pärtar,** utt. *pärrtar:* 1699 Perthåldar, 1710 Perthållar, 1810 Pärthållar. F. d. n:o 15 i Ö.-Purmo. Av *pärt-hållare* (som lyser med pärtbloss): ordet *pärta* ej hos Söderwall (Ordb.), men väl i Svenska akad:s ordlista.

6. **Svarvar,** utt. *svarrvar:* 1699, 1810 Swarfwar. F. d. n:o 14 i Ö.-Pu.

7. **Nordanå,** klockarbol (redan 1810). F. d. n:o 38 i Ö.-Pu.; bel. vid Norrån, se I s. 146.

8. Kecko, utt. *tsäkko:* 1699, 1710 Kekå, 1810 Kjeko. F. d. n:o 20 i Ö.-Pu. Av fi. *keko* 'sädes-, höstack'.

9. **Mattjuss,** utt. *mattjoss:* 1699 Matios, 1710 Matjos, 1810 Mattjus. F. d. n:o 12 i Ö.-Pu. Jfr en Erich *Mattin Jussi* år 1710 i Kelviå, Ruotsala by.

Digitized by Google

10. **Filpus,** utt. *filppos:* 1699, 1810 Philpus. F. d. n:o 17 i Ö.-Pu.

11. **Nygård,** nybild. namn, ej 1810.

12. **Bäck,** vanl. *vesstäbakka:* 1710, 1725, 1810 Bäck. F. d. n:o 22.

13. *Pass,* utt. *pass:* 1699, 1725, 1810 Pass. F. d. n:o 19. Förfinskning av fsv. personn. *Basse* (Lundgren s. 23). Jfr n:ris 2 o. 21 i Lappo, Kauhava, 1549 (n. 4536) Påll o. Clemet Pass i Eſſwöö by, Ped. (1560, n. 4623 Edzeffåå) samt Martin *Pass* å Runö (Livl.), se Ruswurm, Eibofolke II s. 12.

14. **Sandberg,** vanl. *tsörppas:* 1699 Kyrparr, 1710, 1725, 1749, 1774 Kyrpare, 1810, 1917 Sandberg. F. d. n:o 13. Av fsv. **kyrpare* av sv. vb. sv. dial. Västerb. (Rietz 385 b) **körpa* 'sy illa, hoptrassla o. rynka det man syr', no. *kyrpa* 'snerpe, trække sammen'. *Kyrpare* alltså möjl. ett okvädinsord för skräddare el. dyl.

15. **Bonds,** utt. *bunnsa:* 1699, 1810 Bonds. F. d. n:o 5 Ö.-Pu. Jfr n:o 1 i Ped. Forsby.

16. **Klåvus,** utt. *klāvos:* 1699, 1810 Klåfwus. Jfr n:o 12 i Repl.

17. **Rak,** utt. *rāk,* vanl. *häitsſåĺk* (jfr n:o 8 i Je. Lassila): 1699, 1710, 1810 Raak. Av adj. *rak* ss. tilln., i fall ej = fsv. *rak* n. 'vrak', sv. dial. Öb. *rak* n. 'vågdrivet gods'.

18. **Nybränn,** vanl. *nȳbrännar:* 1679, 1725, 1774, 1810 Nybrännar (1710 Nybränna!), 1917 Nybränn. F. d. n:o 16.

19. **Kallträsk,** i lok. bruk *nōpe* (?) = ? 1810 Kalajärfwi. Det sv. *Kallträsk* möjl. en försvenskning av sagda finska form. I så fall är min tydning I s. 256 av *Kallträsk* oriktig.

20. **Stenbacka,** nybild. namn (ej 1810).

21. **Wästerbacka,** vanl. *musikas;* nybild. namn (ej 1810).

22. Kalljärvi: 1810 Kalajärfvi, 1917 Kalljärvi. F. d. n:o 32.

Överpurmo by: 1629 Öffwer Purmå, 1699 Öfwerpurmå, 1810 Öfverpurmo.

Hemmanen:

1. **Slip,** utt. *slīp:* 1699, 1710 Slyp, 1810 Slip. F. d. n:o 11. Sannolikt av sv. dial. sv. f. *slīpa* (som dock i Ped.-målet enl. Vendell, Ordb. uttalas *λipu*) 'släpa', d. ä. redskap, varpå saker släpas korta avstånd.

2. **Storkamp,** utt. *kamppe* (d. ä. 'kampen'): 1699, 1710 Stoorkamp, 1810 Storkamp. F. d. n:o 10. Jfr n:o 15 i Lappo (Kauhava), n:o 10 i Je., Överjeppo.

Digitized by Google

3. **Villbacka,** vanl. *måsſålk:* se n:o 2 i Nederpurmo.

4. **Lassfolk,** utt. *lassſålk:* 1699 Kylänpää, 1710, 1810 Kylänpä. F. d. n:o 2.

5. Härmälä, utt. *härrmälä:* 1699, 1810 Härmälä. F. d. n:o 6. Jfr nuv. Ala- o. Ylihärmä socknar.

6. **Emaus,** utt. *ēmaus:* 1810 Emaus. F. d. n:o 39.

7. Kornjärvi, utt. *kōnijärv:* 1699, 1810 Kornjärfwi. Av fi. **Kornijärvi,* som torde förutsätta ett sv. **Kornsjö,* se I s. 251.

8. **Sandnabba,** utt. *sannabba:* 1710, 1810 Sandnabba. F. d. n:o 24 och 35.

9. **Eide,** utt. *äidi:* 1810 Eide. F. d. n:o 29. Dialektform för hsv. *Edet.* Se I s. 148.

10. **Stennabba,** vanl. *millasiubakka* (efter *Mellansjön,* se I s. 252): namnet *Stennabba* ej ännu 1810.

11. **Storbacka,** utt. *stōrbakka:* 1774, 1810 Storbacka. F. d. n:o 25.

12. Kauhajärvi: 1810 Lillkauhajärfvi. F. d. n:o 27. Se u. Kauhajoki del I s. 114, 141.

13. Hapbacka, utt. *hāpbakka:* 1810 Hapbacka. F. d. n:o 34. Av fi. **Haapa-pakka* 'Asp-back'.

14. **Vilobacka** = Villbacka n:o 3; 1917 Vilobacka. *Vilo-* är förfinskning ?

15. **Häribacka,** utt. *häribakka:* 1810 Storhärjebacka, 1917 Häribacka. F. d. n:o 31. Se I s. 154, 504, 520.

16. **Porkholm:** av sv.**Borgholm,* nytt ss. gårdnamn, ej ännu 1810, se I s. 164, 357.

17. Kalljärvi, se n:o 22 i Nederpurmo.

18. **Nars,** utt. *nās:* 1810 Narsträſk, 1917 Nars. F. d. n:o 28. Om namnstammen *Nar-* 'trång' se del I s. 114, 264.

19. **Österbacka:** 1810, 1917 Öſterbacka. F. d. n:o 36 (nyb. 1802).

20. **Stenvatten,** utt. *stäinvattni:* nytt ss. hemmans- och gårdnamn (ej ännu 1810), jfr om namnformen I s. 267.

21. Sääksjärvi, utt. *seksjärv:* 1774, 1810 Säxjärfwi. F. d. n:o 26. Fi.: 'Fiskgjussjön'.

22. **Härbärge,** i lok. bruk vanl. *dammbŏ:* 1810 Härbärge, 1917 Herrberge. F. d. n:o 33. Av sv. dial. **härbärge,* utt. *härber, häbbre* etc. (Vendell, Ordb.).

23. **Bäcksbacka:** redan 1810. F. d. n:o 42 (nyb. 1807).

24. **Åland,** utt. *āland:* 1810, 1917 Åland.

25. **Finnabba:** 1810 Finnabba (nybygge från 1802), se I s. 464.

26. **Åvist,** vanl. *ādaln:* ännu ej 1810. Om ordstammen *vist* i ortnamn se I, s. 405.

Digitized by Google

Esse socken,

utt. *esse*, fi. *Ähtävä*.

Namnformer före 1540: 1484—88 Jesszeffaa d. ä. 'i Esszeffaa'. (Utdr. ur St:holms stads tänkeb.), 1488 Jeffzsseaa (St:holms stads jordeb. I) Haus. saml.

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 147 ff. Den bevisande formen *Eidzeffåå* av år 1556 förek. i n:o 4562 f. 15 b (icke i n:o 4563 ss. i I s. 147 anges). Nämnas må att H. Ojansuu i »Suomalaista paikannimitutkimusta» u. »Ähtävä ja Ätsäri» s. 248 icke kunnat jäva denna tydning utan nödgats lämna den öppen.

Överesse by: 1608 (n. 4861) Öffuer Edzeueå, 1655 Öfwer-esewe, 1699 Öfweredzewe, 1710 Öfweredze, 1725 Öfwer Edzewe, 1810 Öfver Eſse.

Hemmanen:

1. **Mans,** utt. *mansfālk:* 1699 Manſs, 1710 Mans, 1810 Manns. Jfr n:o 32 i Lappfj. kkby.

2. Raj, utt. *rayjas-gåla* l. *lillbakka:* 1699, 1710 Raij, 1810 Raji. Av ? fi. *raja* gräns. Jfr n:o 6 i Karby, Ped.

3. **Teirfolk,** utt. *teirfālk:* 1699, 1710, 1725, 1749, 1774 Råkatapp, 1810 Teirfolck. Det äldre namnet oklart. Till *Teirfolk* jfr n:o 1 i Sid. mm.

4. **Borgmästars,** vanl. *iŋgäsfālk:* 1699 Borgmeſstar, 1710 Bormeſtar, 1810 Borgmästars. Jfr n:o 2 i Maks. Kvimo by.

5. **Rådmans,** vanl. *vadabacka:* 1699, 1810 Rådman, 1710 Råman. Jfr n:o 1 i Kvimo by, Maks.

6. **Värnå,** vanl. *värnum by:* 1710, 1725, 1749, 1774 Wärn, 1810, 1917 Wärnå. Se I s. 150 f. Jfr numera Hellquist, Sv. ortn. på -by, s. 26, 121.

7. **Stråka,** nu obebott h:n: 1699, 1710, 1810 Stråka. Se I s. 161 f.

8—9. **Storkung** o. **Lillkung,** tills. vanl. = *konosfālk* (Konungs-, Kunungs-folk): 1699 Påhl Anderſson Kungh, 1710 Påhl Anderſson Konungs o. Hans Ehrſson Konungs, 1725: 8—9 Kung, 1810: 8—9 Kung, 1917 Stor- o. Lillkung. Samma namn (Peder Kunwng) möter 1560 (n. 4623, f. 52 b) i Alijärff (Alajärvi) by av Pedersöre s:n samt år 1549 i Rekipeldo by av Vörå s:n (se s. 166 ovan).

10. **Hummelholm,** nu ofta *hattare:* hemmanet utbrutet ur n:o 20: 1699 Humbell, 1710, 1725, 1810 Humbla.

Digitized by Google

11. **Finnholm,** utt. *finnåll:* 1699, 1710 Finoll, 1725, 1810 Finnoll, 1917 Finnholm. Av personnamnen *Finne* o. *Ole.*

12. **Värn,** jämte n:o 6 = Värnum by, se ovan. År 1710, 1725, 1749, 1774 2 bönder *Värn,* år 1810 Värnå o. Värn (se n:o 6).

13. **Stubb,** vanl. *gränlanndi:* 1699, 1710, 1810 Stubb. Jfr n:o 7 i Muns. Hirvl.

14. **Jåssgårk,** utt. *jåssgårk:* 1699 Jåſsgarck, 1710 Jåſsgårck, 1810 Jåſsgårck. Av *Josse* och sv. dial. no. Öb. *gårk* m. 'pojke' (Vendell).

15. **Hattar,** vanl. *rayja:* 1699, 1810 Hattar. Utvidgning av ett gårdn. *Hatt* eller förkortning av *hattmakare,* jfr *Pungar* av *Pungemakar* i Ylist. (se s. 126).

16. **Rajby,** utt. *rajbȳ:* 1699, 1710, 1810 Raijby. Av ? fi. *rajakylä* 'gränsby': gårdarna ligga vid gränsen mot Ytteresse.

17. **Rundbacka,** ofta även *eisſålk* (? Eiriksfolk l. *Eids-*): 1710 Runback, 1726 Rundback, 1749, 1774 Rundback-Underback, 1810 Rund- och Underback. *Rundback* kan innehålla samma förled som sv. dial. Estl. *runbässe* 'gumse, vädur' och *run(n)bagge* i Sverge, no. *runnbakke,* ä. da. *runnvaedder* (Vendell, Ordb.). Namnformen *Rund-b.* är i så fall en ombildning.

18. **Back,** vanl. *tjyrkbakka:* 1710, 1810 Back.

19. **Nybacka,** vanl. *antſålk:* 1710, 1810 Nybacka.

20. **Humla,** vanl. *hattare:* 1699 Humbell, 1710 Humbla, 1810 Humla. Jfr n:o 10. Av ? fsv. personn. **Humble* (Lundgren s. 113). Jfr Hellquist, Fsv. tilln. s. 97.

21. **Södernäs:** 1810 Södernäs. I lokalt bruk: *nåddjärv* (fi.).

22. **Björknäs,** utt. *bjärknäs:* 1810 Björknäs.

23. **Äntbacka,** nu vanl. *hepovattni:* 1810 Endtbacka. Eg. **Ämtbacka,* ty gården ligger vid sjön Ämtvattnet 'Svansjön', se I s. 268.

24. **Uttervatten,** utt. *åtorvattni:* 1810 Uttervatten. Gården bel. vid ett litet träsk, se I s. 267.

25. **Klockars,** klockarbol, ännu ej 1810.

26. **Henriksborg,** kyrkoh. bol.

Ytteresse by, utt. *ȳtäresse:* 1608 (n. 4861) Ythеr Edzeueåå, 1699 Ytteredzewe, 1725 Ytter Ezewe, 1774 Ytteredse, 1810 Ytterſso.

Hemmanen:

1. **Påval,** utt. *påvalsſålk:* 1699 Påfwalls, 1810 Påfvals. Jfr 1560, n. 4623 Påuell Paſs o. Jönſs Påuelſson i Edzeffåå.

Digitized by Google

2. **Mård,** vanl. *mås-* (< *mårs-*)*antfålk:* 1710 Mårſa, 1725, 1749, 1774 Mård. Namnformen *Mårsa* av 1710 avser sannolikt ett dialektalt **Mårds-a,* en utbildning av genetiven *Mårds* med det för Pedersöremålets gårdnamn karakteristiska *a*-suffixet: jfr särskilt *Pīlsa, Nicksa* i Katternö (n:ris 2 o. 3), *Sväinsa* i Läpplaks (n:o 6), *Bun(d)sa* i Nederpurmo (n:o 75), *Jåvssa* nedan n:o 10, osv. Till *Antfolk* jfr n:o 5 i Påskmark, Krist. ldsförs.

3. **Lassfolk,** utt. *lassfålk:* 1699, 1710, 1810 Laſsfolck. Jfr n:o 3 i Sid.

4. **Mattbäck,** nu vanl. *bekkbȳji:* 1699, 1710 Matbeck, 1725, 1749, 1810 Mattbäck. Se närmare I s. 158.

5. *Lassila,* utt. *lassila* (i »Bäckbyn»): 1710, 1749, 1810 Laſsila. Finskt. Jfr n:o 3.

6. **Ena,** utt. *enaſålk:* 1699 Änaſ, 1710, 1774 Ena, 1810 Enä. Namnet sammanhänger med *Norrena* o. *Söderena,* hemmansnamn i Enapera l. Inaperä by (1557, n. 4562 Enaperä, 1655 Inaperan, 1699, 1810 Enaperä), nu Inakylä by i Evijärvi. I Evijärvi sjö, som Esse å genomrinner, ha vi även ett *Inan-saari* ('Ena-ön'). Sannolikt av sv. dial. *ena* f. 1) 'liten fisknot som ej har kil' (Norrb., Västerb., Häls.), 2) 'not som drages från båten, därav *lillena, storena* (Kvarkens öar), Rietz s. 118 a; *ene* (*ina*) svm. 'siknot' (Repl. Maks. Vö.), *enbåt* (*änebåt*) Repl. 'ett slags skötbåt' (Vend., Ordb.). De finl. namnformerna förutsätta det från Öb. belagda sv. mask. *ena,* icke det västerbottniska *ena* f. Jfr f. ö. Saxén, Den sv. bos. I s. 254.

7. **Öst,** utt. *östfålk:* 1699, 1710, 1810 Öſt. Av väderstrecksben. *öst* eller fsv. personn. *Øste* (Lundgren-Brate s. 320).

8. **Mattfolk,** utt. *mattfålk:* 1699, 1710, 1810 Mattfolck. Jfr n:o 2 i Lappfj.

9. **Sparv,** nu *kolla:* 1699, 1710, 1810 Sparf. Av fågelnamnet. Jfr n:o 2 i Gerby, Must.

10. **Jåvs,** utt. *jåvssa:* 1699, 1710 Jåfs. Jfr n:o 9 i Muns.

11. **Smeds,** vanl. *jörasfålk* (= Jörans-): 1699, 1749 Smedas, 1810 Smedz.

12. **Flink,** utt. *flink:* 1710, 1749 Flinck, 1810 Flink. Av adj. *flink.*

13. **Ingers,** i lok. bruk *jāpar* (jfr Vö. Bergby n:o 8): 1710, 1725, 1810 Ingers. Jfr fsv. personn. *Inger* (Lundgren 130).

14. *Kanckos,* utt. *kankkos:* 1699, 1710 Kanckos, 1810 Kankos. Av fi. *Kankkonen* (gen. Kankkosen), se n:o 2 i Gkb. Rödsö. Ändelsen *-os* svensk.

Digitized by Google

15. **Klemets,** utt. *klemits:* 1699 Klemeſ, 1725 Clemetz, 1810 Klemola.

16. **Berklar,** utt. *bärklare:* 1699, 1710, 1725 Bercklar, 1810 Bärcklar. Sms. av ? *Bærte* o. *Lar(s)*: **Bärtlar* > *Bärklar;* jfr Y.-Mal. n:o 10 Mattlar.

17. **Gers,** utt. *dzässa:* 1710, 1810 Öfwerfors, 1917 Gers. F. d. n:o 18.

18. **Överfors** (Gers): se föreg.

19. Punsar, utt. *punnsare:* 1699 Punſsar, 1710, 1810 Punſar. Av ett fi. **Puna-* l. **Puni-saari* 'Rödskär'.

20. **Fors,** utt. *fåssa:* 1699 Fårſs, 1710, 1810 Forſs.

21. **Bodbacka,** utt. *bōdbakka:* 1810 Bodbacka.

22. **Eldsbacka,** utt. *ellsbacka:* 1810 Eldsbacka = n:o 22 i Läpplaks by, Ped.

23. **Brändbacka,** utt. *brännbakka:* 1810 Bränbacka = n:o 21 i Läpplaks by, Ped.

Lappfors by, utt. *laſåss-bȳji.*

Jordeboksformer: se del I s. 161; jfr ännu 1650 (n. 9130) Lappfårsby, 1699 Lappforsen, 1710 Lapforſsen, 1725, 1810 Lapfors, 1917 Nederlappfors och Öfverlappfors.

Nederlappfors by:

1. **Fors,** nu vanl. *fåssbakka:* 1699 Forſsman, 1710, 1725, 1810 Forſs. Gården bel. vid Björkforsen (s. del I s. 160). Här finnes åkern »Lappmansviken» (jfr »Lappforsen»).

2. Tarvonen: 1699, 1810 Tarfwonen. Lokala namn: *hōg-kullbakka, hūsbakka, tålvmass* (tolftmans).

3. **Nygård,** utt. *nȳgåln* l. *sörbakka:* 1699, 1810 Nygård(h).

4. **Häll:** 1699 Häll, 1710, 1725, 1749, 1774, 1810 Hatt, 1917 Häll. Lokala namn: *jȫhas* l. *gobbas.*

5. **Hatt,** vanl. *grannas:* 1710, 1810 Hatt.

6. **Högkull,** vanl. *smedas:* 1749, 1810 Högkull.

Överlappfors by:

1. **Kisk,** utt. *tsīsk:* 1810 Kisk. F. d. n:o 10 i Lappfors by. Jfr det särsk. i Ped.-Pu. förek. fågelnamnet *alkiska* (*alitsisska*) sv. f. 'namn på en liten grå fågel, osäkert vilken' (Vend.). Gården bel. invid Kisksjön, se I s. 251, 259, 345.

2. **Långsjö,** utt. *laŋgvattni:* 1810 Långsjövattn. F. d. n:o 9 i Lappf. by, jfr del I s. 249.

3. **Högbacka,** utt. *hōgbakka:* 1810 Högbacka. F. d. n:o 11. Jfr I s. 504.

Digitized by Google

4. **Kroksjö** l. **Kroksjövattnet** (utt. *krōksi̯övattni*): ej ännu 1810, 1917 Kroksjö. Jfr I s. 249.

5. **Vitsjö,** utt. *vittsi̯ön:* 1810 Witsjö. F. d. n:o 7. Se I s. 250. Jfr n:o 4 i Nederpurmo.

6. **Lamabacka,** utt. *lą̄mabakka:* 1810 Lamabacka. F. d. n:o 8. Förled är väl adj. *lam,* dial. i n. Vasa län *lama* (jfr *lamaläij* 'lamläge', då ngt ej användes), Vendell, Ordb.

7. **Julfors,** utt. *jūkåsk:* 1810 Julkåski. Gården bel. vid Jujärv sjö (svensk-finskt blandnamn av sv. **Hjulsjö,* se I s. 162, 248).

Larsmo socken,

utt. *lą̄smo.*

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 498.

Larsmo kkby:

1. **Fagernäs,** utt. *fagänäs:* 1699 Fagernääs, 1710, 1810 Fagernäs. Se I s. 465.

2. **Fagerudd:** 1699 Fagernääs (3 skilda h:n), 1710 Fagernäs (2 skilda h:n), 1725, 1749, 1774, 1810 blott n:o 1 = Fagernäs (som i vår tid kluvits i tu).

3. **Sandvik,** utt. *sannvītje:* 1699, 1710 Sandwijk, 1810 Sandvik. F. d. n:o 2.

4. *Hannula,* utt. *hannola,* ofta *stȳrmans:* 1699, 1710, 1725, 1810 Styrman(s), 1917 Hannula. F. d. n:o 3. Redan 1810 finnes ett Hannila (= n:o 13). Jfr Must. Häls.-Norrby n:o 5.

5. **Holm,** utt. *hålmin:* 1699, 1710 Hollm, 1810 Holm. F. d. n:o 6.

6. **Litens,** i lok. bruk *massmå̄s* (= Matts-Måns): 1710, 1725 Lijten, 1810 Lithen. F. d. n:o 7. Jfr redan 1546, n. 4534 Per Lijtten i Brothöö by, Karleby.

7. **Strömsholm,** vanl. *hålmin* (jfr n:o 5): ännu ej 1810, 1917 Strömsholm.

8. **Byggmästar:** 1710, 1725, 1810 Byggmästar. F. d. n:o 12.

9. **Slussnäs:** 1699 Sluſsnääs, 1710, 1810 Sluſsnäs. Eg. ? **Slukes-näs.* Jfr år 1375 (Haus. III s. 359) *Bero Slukir* de opido Lamershamby (= ? Larismå by) i Ped. (av mlt. *sluker,* msv. *slukare* 'frånssare'), till ljudutv. *Jussarö* i Ekenäs skg.: c. 1250 Juxaræ.

10. **Brask,** utt. *brasska:* 1549 (n. 4536) Per Braſk, 1699, 1810 Braſk. Av fsv. *brask* n. 'buller' l. sv. dial. *brask* n. 'busksnår, vindfälle, saml. av sjögräs' (Vendell, Ordb.).

Digitized by Google

11. **Käld,** utt. *tselldu:* 1699, 1710 Kield, 1810 Käld. Av sv. dial. *tselldo* = 'källa'.

12. **Kackurs,** utt. *kakkos:* 1699, 1710 Kackor, 1810 Kackur. F. d. n:o 8. Av fi. *kakkuri*, sv. dial. Öb. *kakkur* 'lom'; det östnyl. *kakarn* överensstämmer med fi. *kakari* = *kakkuri*, *kaakko*. Sannolikt ett onomatopoetiskt ord.

13. **Sämskar,** utt. *sämskas:* 1699, 1710, 1810 Sämskar. F. d. n:o 4. Av *sämskmakare*, jfr *Skomar* < Skomakare.

Egmo by, utt. *öymo* l. blott *öyjan* 'öarna'.

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 498.

1. **Finnäs,** vanl. *vesstärbȳji:* 1699, 1710, 1725, 1774 Finne, 1810 Finnäs.

2. **Finne,** utt. *finnare:* 1699, 1710, 1725 Finne.

3. **Krok,** vanl. *kassa:* 1699 Kaſsnääs, 1710, 1810 Kaſs. F. d. n:o 7. Jfr redan 1549 (n. 4536) Swen o. Per Kasse i Egmo by. Jfr n:ris 10—11 i Ped. Sundby.

4. **Viss,** utt. *vissa:* 1699, 1710, 1810 Wiſs. F. d. n:o 9. Av adj. *viss*.

5. **Finnholm,** utt. *finnhålmin:* 1710, 1810 Finnholm. F. d. n:o 8.

6. **Bosund,** utt. *bȫsund:* 1544, 1548 Boſundh, 1549 Booſund, 1570 Bodeſund (se I s. 196), 1699, 1710 Boosund, 1810 Boſund. F. d. n:o 11.

7. **Murmästar,** vanl. *svännas:* 1699, 1810 Murmäſtar. F. d. n:o 12.

8. **Kaptens,** utt. *kapptę̄ns* l. *ālbäss* (Albergs): 1710, 1725 Captens, 1749 Capteen, 1810 Kapten. F. d. n:o 2.

9. **Björnvik,** vanl. *vīt̨jen:* 1699, 1725 Biörnwyk, 1810 Biörnvik. F. d. n:o 4.

10. **Björn,** vanl. *vīt̨jen:* 1710, 1725 Biörn. F. d. n:o 5. Jfr n:o 4.

11. **Gäddnäs,** utt. *jeddnes:* 1699 Giäddnääs, 1710, 1810 G(i)äddnäs.

12. **Gädda,** utt. *jedda:* 1710 Giädda etc. Jfr Gädda n:o 3 i Must. Smedsby.

13. **Gertrud,** utt. *dzę̄rtrus:* 1650, 1699 Gertrud Enckia, 1710 Gertrud Enckias hem:n, 1810 Gertruds. Jfr Giertrud Jåufsdotter redan 1546 (n. 4534) i Ped. Av tyskt ursprung: se Lundgren s. 64 (Gerthrudh), Förstemann I² 577.

Digitized by Google

Kronoby socken,

utt. *krōmbi* l. *krummbi.*

Jordeboksformer o. tydningsförslag: 1543 Påras, 1544 Poras osv. (se del I s. 163 ff.), 1607 Poras Cappell, Poras bynn, Croneby Sochn (Waaranen, Handlingar II s. 326 o. 328). Poras kapell blev pastorat kort efter Karl IX:s kröning 1607 och fick sitt namn därav; jfr 1650, 1699, 1725, 1749 Cronoby Sochn, 1810 Kronoby.

Poras by (se ovan).

Hemmanen:

1. **Byskata,** utt. *bȳskata:* 1650 Byſkatha, 1699, 1810 Byſkata.
2. **Storbjörk,** kallas jämte n:o 3 *bjärkböndren* (Björkbönderna): 1650 (n. 9130) Biörckboo, 1699, 1710, 1725 Björck, 1810 Björk.
3. **Lillbjörk,** se u. n:o 2.
4. **Sandbacka:** 1650, 1699, 1810 Sandbacka. F. d. n:o 2.
5. **Torkulla,** utt. *tårrkolla:* 1650 Torkulla, 1699 Tårrkulla, 1810 Tårkulla. F. d. n:o 14.
6. **Krok,** utt. *krōk:* 1650, 1699 Swijnkrok, 1810 Svinkrok. F. d. n:o 3.
7. **Krokfors,** utt. *krōkfåssn:* 1650 Krookfors, 1699 Krokfårs, 1810 Krokforſs. Se I s. 165.
8. *Finnilä,* utt. *finnila:* 1650 Finnelä, 1699, 1810 Finnilä. F. d. n:o 8.
9. **Skuthälla,** utt. *skūthällon:* 1650 Skwthella, 1699 Skuuth, 1710 Skuut, 1810 Skuthälla. F. d. n:o 9. Se I s. 396.
10. **Myrskog,** utt. *möurskōji:* 1650 Mörskogh, 1699 Myrſkogh, 1710 Myrſkoug, 1810 Myrſkog. F. d. n:o 10.
11. **Holgärds,** utt. *hålljäss:* 1650 Hålgersback, 1699 Hållgierdz, 1810 Hålljärds. F. d. n:o 5. Ombildning av fsv. personn. *Holmger* (Lundgren s. 108): märk 1554 (n. 4555) *Holmger* Anderson i Poras (Karleby)!
12. **Lillskrubb,** jämte n:o 13 vanl. *skrubbakkan:* 1650 Skrobackan, 1699 Skrobacka, 1710, 1774 Skrubbacka, 1810 Lillſkrubbacka. F. d. n:o 16. Se närmare I s. 506, 626.
13. **Storskrubb,** vanl. *skrubbakkan* (se n:o 12): 1810 Storskrubbacka. F. d. n:o 17 (1917, n:ris 12—13 Lill- o. Storſkrubb).
14. **Stål,** utt. *stālas:* 1650 Ståhlboo, 1699, 1810 Ståhl. Jfr n:o 4 i Pö.

Digitized by Google

15. **Bagge,** utt. *baggas:* 1650 Baggebo, 1699, 1810 Bagge. Jfr n:o 11 i Rökiö, Vö.

16. **Damskata:** ännu ej 1810. Jfr n:o 5 i Muns.

17. **Knippare,** utt. *knippass:* 1650 knipparr, 1699 Knippare, 1810 Knippare. F. d. n:o 22. Jfr ?? mlt. *knipper* = *knip-busse,* ett slags handpistol.

18. **Åstrand:** ej ännu 1810.

19. **Åkerlund,** utt. *åkärlund:* 1699 Stråcka, 1710, 1810 Stråka. F. d. n:o 13. Eg. = 'strömdrag', se I s. 161. Gården bel. vid Kronoby å.

Hopsala by, utt. *håppsal.*

Jordeboksformer o. tydning: 1543 (n. 4531), 1544 (n. 4532), 1548 (n. 4534 b), 1549 (n. 4536), 1550 (n. 4540) Hopsallby, 1557 (Arwidsson, Handl. IX s. 277) Hapessal by i Pärssiö Sochn, 1650, 8 nov. (Jakobst. hist. I s. 124) Hapsala by, 1650 (n. 9130) Hopſala by, 1699 Håpſala by, 1710 Håppſala by, 1810 Hoppſala. Av fi. *Haapa-salo* 'Asp-ö': del I s. 572. Jfr *Hapsal* i Estl. (1351 Hapesalis, 1439 Hapsal, 1440 Hapesel: Hausen I, III).

Hemmanen:

1. **Torgare,** utt. *tårrgass:* 1710, 1725, 1749, 1774 Anders Torgare, nu kyrkoherdebol. Jämlikt ett Kongl. Bref av den 27 Martii 1647 lades Anders Torgare:s och Erich Månſsons h:n under »Präſte Bordet». Se 1710 års jordeb. f. 650. En bildning på *-are* av ordet *torg* ? Se om detta ord i norska ortnamn Rygh, NG. Indl. s. 12; andra österb. ortnamn på *-are* omnämnas under Koustar by i Gkb.

2. **Forsnäs,** utt. *fårsnēs:* 1699 Fihlfårs, 1710 Fijhlfårſs h:n, 1725, 1774 Fijhlfårs l. Fårſnes, 1810 Forſnäs. F. d. n:o 3. Främre leden *Fihl-* = *fil* 'filmjölk'?

3. **Åminne,** vanl. *pärr-jöns:* 1650 Jöns Olſson i Åminne, 1699 Peer Jönſson Åminne, 1710 Hans Åminne, 1725, 1810 Åminne. F. d. n:o 1. Gården bel. vid den forna åmynningen. Jfr n:o 26 i Y.-Mal.

4. **Kackurs:** 1650, 1699 Kackur, 1774, 1810 Kackurs. Kapellansbol. Jfr n:o 12 i Larsmo kkby.

5. **Bjong,** utt. *bjōns* l. *bjōnas:* 1551 (n. 4542) Byörn Olſson, 1650 Biörnholm, 1699 Biörn, 1710, 1725, 1774, 1810 *Bjong.* F. d. n:o 11. Jfr *Biörnmossen,* utt. *bjōnmåsa.* Skriftformen *Bjong* har ej stöd i uttalet, sannolikt en godtycklig ombildning. Jfr dock i Repl. *Jångas* < *Jōn*? *Biōn* är en dialektal form av *björn.*

Digitized by Google

6. **Bjongbacka,** utt. *bjōns:* se n:o 5, särsk. Björnholm 1650. F. d. n:o 12.

7. **Biskop,** utt. *bisskus:* 1650, 1710, 1810 Biſkop. F. d. n:o 16.

8. **Tranubäck,** vanl. *tränos:* 1699 Tranubäck, 1710 Tranobeck, 1810 Tranobäck. F. d. n:o 13. Se I s. 165, 634.

9. **Rudnäs,** utt. *råkknes:* 1650, 1710, 1810 Rudnäs, 1650 även Ruthnääs. F. d. n:o 2. Eg. 'det ruttna näset', se I s. 476.

10. **Högnäs:** 1650, 1710, 1810 Högnäs. F. d. n:o 4. Se I s. 465.

11. **Rönnkrans,** utt. *röunkrannsas:* 1650, 1699 Rönkrantz, 1710 Röönkrantz, 1810 Rönkranz. F. d. n:o 22.

12. **Sunde,** utt. *sunndi:* 1650, 1699, 1810 Sunde. F. d. n:o 6.

13. **Lillsunde:** 1650, 1699 förek. 2 bönder Sunde, 1725, 1749, 1774, 1810 Haga l. Sunde. F. d. n:o 15. Jfr föreg.

14. **Haga,** vanl. *svenskas:* 1699 Haga, 1710 Haga (2 h:n), 1725, 1810 Haga. F. d. n:o 14. År 1699 nämnes i Håpſala by en bonde Peer Carlſon *Swensk.*

15. **Spikbacka,** utt. *spīkbakkan:* 1650 Spijknäſs, 1699, 1710 Spijkbacka, 1810 Spikbacka. F. d. n:o 5.

16. **Stor,** vanl. *bakkfålk:* 1650 Stooröö, 1699, 1710 Stoor, 1810 Stor. F. d. n:o 19.

17. **Finnholm,** utt. *finnhålmin:* 1650 Finholm, 1699 Finholmen, 1710 Finnhållm, 1810 Finnholm.

18. **Abbor,** utt. *abboras:* 1650 Abborr, 1699 Hans Hanſson Durr, 1710 Hans Durr, 1725 Durr, 1810 Durr l. Abbor. F. d. n:o 21. Jfr sv. dial. Finl. *durr* n. 'brak, doft buller, spec. åska' l. 'duggregn' (Vendell).

19. **Hummel,** utt. *hummblos:* 1650, 1699 Humbla, 1710, 1774, 1810 Hummel. Av insektnamnet ? Jfr även sv. dial. Öb. *humla* svf. 'grästorva' samt n:o 20 i Ö.-Esse.

20. **Vis,** utt. *vīsas:* 1699, 1710 Wijſs, 1810 Wis. F. d. n:o 9. Av adj. *vis.*

21. **Laggnäs,** utt. *laŋgnes:* 1650 Långnäſs, 1699 Lågnääs, 1710 Langnääs (2 h:n), 1725, 1774 Lagnäs, 1810 Laggnäs. F. d. n:o 17. Jfr del I s. 466.

22. **Backnäs:** ännu ej 1810.

23. **Hästö,** utt. *hestöyä:* 1650 Häſtöön, 1699 Häſtöö, 1810 Häſtö. F. d. n:o 8. Se I s. 295.

24. **Korpholm,** utt. *kårphålmen,* hospitalsh:n. Ännu ej 1810 ss. h:n. Hospitalet bestämdes att här uppbyggas i ett brev av år 1631 av Gustaf Adolf, men tillkom möjl. först 1677 (Fi.-fornminnesf:s tidskr. XIV s. 84).

Digitized by Google

År 1548 (n. 4534 b) nämnes en bonde Jöns *Herilofson* i Hopfall, år 1550 (n. 4540) ibid. en viss Oluf *Herlogfon*.

Knivsund by, utt. *knīvssund;* inbyggarne: *knīvsbōan* (-borna).

Namnform före 1540: 1531—1539 (Lasse Olssons räkenskap för Öb. åren 1531—39: Handl:r till belys. af Finl:s kam. förhåll. på 1500-t., 1 h., s. 126) Kniifs fjerding i Persöre s:n (jämte Karleby, Kyrkije och Sunerste fj.).

Jordeboksformer o. tydning: 1546 Kniffsund osv., se I s. 195, 634; jfr ännu 1650 Kniffsundh, 1699 Knifsundzby, 1810 Knifsund.

Hemmanen:

1. **Själ,** nu vanl. *lassfålk:* 1699, 1710, 1725 Siähl, 1810 Skähl. Jfr n:o 5 i Must. Jungs.-söderby.

2. **Kniv,** nu vanl. *mikkfålk* l. *tōs:* 1650 Kniffsundh, 1699, 1810 Knif, 1710 Knyf. Se bynamnet. *Kniv* ss. hemmansnamn är ellips av *Knivsund,* jfr redan 1531 Kniifs fierding.

3. **Kulla:** ej ännu 1810, 1917 Kulla.

4. Saari: 1699, 1725 Sari, 1710 Saari, 1917 Saari (fi. = 'ö'). F. d. n:o 10.

5. **Backa,** utt. *bakkfålk:* 1650 Oluff Anderfon på backan, 1699 Backa, 1710, 1725 Backa, 1810 Back. F. d. n:o 11.

6. **Haga,** utt. *hagafålk:* 1699, 1710, 1810 Haga. F. d. n:o 9.

7. **Djupsund,** utt. *dzūpsund:* 1543, 1549, 1650 Djupfund(h), 1710 Djupfund, 1810 Djupsund. F. d. n:o 3. Se I s. 194.

Långö by, utt. *laŋgöyä, laŋgöbōnan.*

Jordeboksformer o. tydning: 1543, 1544 Langnöö, 1544 Langöö, osv., se I s. 290, jfr 1650 Långöön: främre led var urspr. kanske *langna* f. 'ställe där man utlägger skötar'.

Hemmanen:

1. **Åkö,** utt. *åköyä:* 1650 Åke, 1699, 1710 Aköö, 1810 Åkö. F. d. n:o 13. Smsg. med personn. *Åke* (del I s. 306).

2. **Tjäru,** utt. *tsärofålk:* 1650 Tiera, 1699 Tieru, 1710 Tieuru, 1749 Tieru, 1810 Tjäru. F. d. n:o 1. Av subst. *tjära.*

3. **Sweins,** utt. *sväins:* 1699 Swäns, 1710 Swens, 1749 Sweins, 1810 Swains. F. d. n:o 6. Av fsv. personn. *Swen.* Jfr n:o 4 i Ped. Läpplaks.

4. **Näcksund,** utt. *nekksund:* 1650 Näckfundh, 1710, 1810 Näckfund. F. d. n:o 14. Se del I s. 198.

Digitized by Google

5. **Kort,** utt. *kårtton:* 1650 Kortbackan, 1699, 1749 Kårtt, 1810 Kårt. Ellips av *Kortbacka* (se år 1650).

6. **Bysund,** utt. *bỹsonndi:* ej ännu 1810.

7. **Lillkort:** 1699, 1710, 1749 Kårtt, 1810 Kårt (2 h:n). Se n:o 5.

8. **Krokvik,** nu vanl. *tumtbakkan:* 1554, 1650 Krockwijk, 1555 Krocke wick, 1699, 1710 Krookwyk, 1810 Krokvik. F. d. n:o 5. Se I s. 201.

9. **Lillkrokvik,** utt. *lillkrōkvīk:* 1710 Lillkrookwijk, 1810 Lillkrokvik. F. d. n:o 15.

10. **Bodö,** utt. *bōdöyä:* 1650, 1725, 1810 Bodöö, 1699 Bodöön. F. d. n:o 7. Se I s. 299. Jfr n:o 3 i Läpplaks, Ped.

11. **Kvarnnabba:** ej ännu 1810.

Norrby, utt. *nårrbỹji:* en del av Läpplaks by i Ped., ännu ej 1810; 1917 Norrby (se ovan s. 196).

Hemmanen:

1. **Holm,** vanl. *masahålme:* 1556 (n. 4567) Maſaholm, 1699 Maſaholllm, 1693 Masaholmen, 1710, 1810 Masaholm. Se del I s. 368.

2. **Käld,** utt. *tsällda:* 1699 Kieldh, 1810 Käld. F. d. n:o 5. Av subst. *källa,* dial. *tsälldu.* F. d. n:o 5. Uttalsformen *tsällda* med den för Ped.-målets gårdnamn karakteristiska ändelsen *-a.* Jfr n:o 13 i Ped. Edsevö by.

3. **Döragrep,** utt. *döragrīpa:* 1710 Döragrijp, 1725 Döragrip, 1749, 1810 Döragrep. F. d. n:o 6. Senare led är msv. *grīper* m. 'grip (örn)' av mlt. *grîp,* lat. *gryps;* i msv. även ss. sköldemärke (Söderwall). »Döragrip» avser måhända en på husdörr uppspikad rovfågel.

4. **Träisk,** utt. *träiska:* 1650, 1725 Treſk, 1699, 1710 Treeſk, 1749, 1774 Träſk, 1810 Träiſk. F. d. n:o 7. Se del I s. 254, 604.[1])

---

[1]) Då jag i del I s. 604 noten betecknade den av O. F. Hultman i Fi. Tidskr. 1920, s. 449 föreslagna härledningen *träisk* 'träsk' < **þrāhiska* som 'formellt oantaglig', utgick jag härvid närmast från den östsvenska formutvecklingen i härmed analoga fall. Å östsvensk botten har man härtills icke påvisat ett enda belägg för en så uppkommen *æi*-diftong: medan gammal *ai*-diftong här även framför konsonantförbindelse (bl. a. *-sk-*) ofta bevarats *(gäisp* 'gäspa', *träiskog* 'tredsk', *äild* 'eld' osv.), heter det däremot alltid *häst* (icke *häist!*), *näst* (icke *näist!*), *häl* (icke *häil!*). Även Hellquist Et. Sv. Ordb. betecknar Hultmans tolkning av ordet *träsk* som osäker och framhåller (under hänvisning till ett uttalande av mig), att det svenska ordet i fråga kan vara av icke-germanskt ursprung.

Digitized by Google

5. **Gers,** utt. *dzässa:* 1699, 1710 Girſs, 1749 Giärs, 1810 Gers. F. d. n:o 8.

6. **Bjon,** utt. *bjǭna:* 1699, 1710 Bion, 1810 Bjon. F. d. n:o 19. Jfr n:ris 5—6 i Krb. Hopsala by.

7. **Norrby,** utt. *nårrbȳji:* 1650 Naröön (? Norr-), 1725, 1749, 1810 Norrby.

Söderby, utt. vanl. *jöussn̥* (av fi. *joutsen* 'svan'): ännu ej 1810; 1917 Söderby.

Hemmanen:

1. Kivijärvi, utt. *tsivjärv* (av fi. *Kivijärvi* 'Stensjö'): 1699, 1725, 1810 Kivijerfvi. F. d. n:o 4 i Påras by.

2. **Snåre,** utt. *snå̄ri:* 1699, 1725, 1810 Snåre. F. d. n:o 5 i Påras. Jfr n:o 3 i Nkb. Soklot.

3. **Kulbacka,** utt. *kū̆lbakka:* ännu ej 1810; 1917 Kulbacka.

4. **Björklund,** ännu ej 1810; 1917 Björklund.

5. **Asplund,** vanl. *gammbäl-jöussin:* 1810 Aſplund. F. d. n:o 28 i Pårs.

6. **Skutnabba,** utt. *skū̆tnabba:* ännu ej 1810; 1917 Skutnabba. Jfr Skuthälla n:o 9 i Påras by.

7. **Fröjdö,** utt. *fröydöyjä:* ännu ej 1810; 1917 Fröjdö. Jfr I s. 289 u. *Frödön.*

8. **Hägglund:** ännu icke 1810, 1917 Hägglund.

9. Merijärvi, utt. *märrjärr:* 1699 Märijärf, 1810 Märijärfvi. Av fi. *Merijärvi* 'Havssjö'.

10. **Nyberg:** ännu ej 1810.

11. **Nygård:** ännu ej 1810.

Ytterbråtö by, utt. *ȳtär-bråtöy.*

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 300.

Hemmanen:

1. **Slotte,** vanl. *härrgā̆ln* (landshövd:s resid.): 1650 Slåttet, 1699, 1710 Slåtte, 1810 Slotte. F. d. n:o 7. Av msv. *slot* (mlt. *slot*) n. 'slott, borg, fäste'.

2. **Bäck,** utt. *bäkkas:* 1650 Hans Peerſson i Bäcken, 1699 Beck, 1710, 1810 Bäck. F. d. n:o 8.

3. **Fiskarholm,** utt. *fisskarhå̄lmin:* 1650 Hoſpitals Ladugårdh i Fiſkiarholmen, 1699 Hoſpit. hemm. Fiſkarholmen, 1810 Fiſkarholmen. F. d. n:o 25.

4. **Riska,** utt. *risska:* 1650 Riſkala, 1699 Riſka, 1810 Riſka. Av sv. dial. Öb. *riska* svf. 'ruska; okv. för kvinna; strimma av tunna moln' (Vendell). Formen av år 1650 är dock finsk: jfr fi. *riska* 'rist, riska'.

Digitized by Google

5. **Nygård:** ännu ej 1810; 1917 Nygård.

6. **Antbacka,** utt. *antbakkan:* 1699 Anttbacka, 1810 Andtbacka. F. d. n:o 22. F. led är personn. *Ant* ('Anders'). Se I s. 501.

7. **Still,** utt. *stillas:* 1699, 1710, 1810 Still. F. d. n:o 9. Av msv. adj. *stilla, stille* (mlt. *stille*).

8. **Lyttare,** utt. *lyttas:* 1650 Löttarr, 1699, 1710, 1810 Lyttare. F. d. n:o 13. Måhända en bildning på *-are* av adj. och hemmansnamnet *Lytt* (jfr n:o 9 nedan samt n:o 12 Lytts i Terijärvi). Namnet vore då en parallell till n:o 1 Torgare i Hopsala by (Krb.) o. a. österb. *are*-namn, som nämnas under Kåustar by i Gkb.

9. **Lyttbacka,** ännu ej 1810, 1917 Lyttbacka. Ung ombildning av namnet *Lyttare*? Ännu 1774 och 1810 finnas 2 h:n Lyttare (n:ris 13—14).

10. **Näse,** utt. *näsi:* 1650 Näſet, 1699 Näſe, 1710 Nääſe, 1810 Näse. Urspr. dat. sg. *Näse* av *näs*. Jfr *Sunde* n:o 12 i Hopsala by.

11. **Nynäs:** ännu ej 1810. Ombildning av *Näse?* År 1774 och 1810 upptagas tvenne h:n *Näse.*

12. **Boholm:** ännu ej 1810.

Överbråtö by, utt. *övran bråtöy* (jfr I s. 300).

Hemmanen:

1. **Möller:** ännu ej 1810: 1917 Möller.

2. **Lybeck,** utt. *libikk:* 1642 Matts Anderſson i Lybeck, 1650 Hans Jönsson i Lijbeck, 1699 Johan Hanſson Lybeck, 1710 Johan Lybeck, 1774, 1810 Lybäck (2 h:n n:ris 5 och 11). Namnet hänför sig redan från början — det möter tidigast på 1630-t. — till 2 hemman i Bråtö och ett 3:dje h:n i Pårasby. Då det i de äldsta jordeböckerna är förbundet med prep. *i* (se 1642 o. 1650), har A. Wilskman i sin Släktbok II: 1, s. 137 antagit att namnet ursprungligen varit ett (sannolikt med *-bäck* sms.) ortnamn, som senare övergått till familjenamn. I de äldsta jordeböckerna betraktas hemmansnamnet emellertid alltid som ett lokal- eller gårdnamn, något som bl. a. framgår av att samma hemmansnamn i regeln upprepas under formen av ett lat. »ibidem», även där hemmansnamnet från början är ett personnamn. Jfr härmed att t. ex. ett fi. *Flaaminki*, ursprungligen ett personnamn, som hemmans- och gårdnamn vanl. uppträder med lokalsuffixet *-la*, vilket erinrar om en svensk smsg med *i*-prep. Att *Lybeck* i Krb. icke är ett inhemskt bäck- resp. ortnamn framgår av uttalsformen *libikk*, ty namnen på *-bäck* kunna icke antaga

Digitized by Google

denna form. Namnet är utan allt tvivel nordtyskt: med hansastaden Lybeck hade Finland redan under medeltiden upprätthållit livliga förbindelser.

3. **Lindbäck:** ännu ej 1810.

4. **Lönnbäck:** ännu ej 1810.

5. **Lybeck,** utt. *libikk:* f. d. n:o 11 (se n:o 2).

6. **Huggare,** utt. *hoggas:* 1650, 1710 Huggare, 1810 Huggari. F. d. n:o 15. Jfr n:o 11 i Vö. Lotl.

7. **Sabel:** ännu ej 1810. Jfr n:o 4 i Must. Höstvesi.

8. **Spik,** utt. *spīkas:* 1699, 1710 Spijk, 1810 Spik. F. d. n:o 17. Jfr n:o 15 i Hopsala by.

9. **Kronlund,** utt. *krūnlonds:* 1650 Cronolundh [1]), 1699 Sahl. H(err) Probst. hemm. Cronlundh, 1710 Cronolund h:n, 1810 Kronlund. F. d. n:o 1. Namnet en efterbildning av sockennamnet Kronoby.

10. **Storvikar,** utt. *vīkas:* 1548 (n. 4534 e) Oluff o. Anders Wikar i Påras, 1650 Wijkarbacka, 1710 Wijkare, 1810 Wikar (f. d. n:ris 3 och 12). Av sv. dial. Finl. *vikare,* en sälart?

11. **Lillvikar,** utt. *lillvīkas:* se föreg.

12. **Harabacka,** utt. *harabakka:* 1650, 1810 Harabacka. F. d. n:o 6.

13. **Storå:** 1650 Stooråhn, 1699, 1710 Stooråå, 1810 Storå. F. d. n:o 2.

14. **Lillbroända,** utt. *brōännda n:* 1699 Brooenda, 1710, 1810 Broända. F. d. n:ris 18, 19 o. 20.

Bondenamn från 1500- o. 1600-t. i Bråtö, vilka försvunnit: Peder *Liittin* 1547 (n. 4534 a), Per *Lytthen* 1548 (n. 4534 e), 1560 (n. 4623), Jönss *Vinich* 1547 (n. 4534 a), 1650 Oluf Matzon *Teplare.*

Terijärvi socken,

sv. utt. *terrjärv, -järr.*

Jordeboksformer o. tydning: 1546 (n. 4534 f. 31 b) Terffuejerffui, 1547 (n. 4534 a) Terffui Jerffui by, 1556 (n. 4560) Terwaiärff, 1650 Terffwe Järffweby, 1699 Teiri Järfwi by, 1710 Teri-Jerwiby, 1810 Terijerfvi. — Av fi. *Tervajärvi* 'Tjärsjö', som senare ombildats till *Teiri-, Teerijärvi* (jfr I s. 572).

---

[1]) Om hemmanen »Slottet» och »Cronolund» anmärkes i 1650 års jordeb.: 'Kyrkieherden Hr Jacob fritt wtj fin och fin huft:s Lijfstidh efter H: K: M: bref.'

Digitized by Google

Kyrkobyn, utt. *tsyrkbȳji.*

Hemmanen:

1. **Granö,** utt. *gränibȳji:* 1650 Granöö, 1710 Gränöö (4 h:n), 1810 Granö. F. d. n:ris 9, 10 o. 11.

2. **Granbacka,** utt. *gränibȳji:* se föreg. Namnet ännu ej 1810.

3. **Granholm,** utt. *gränibȳ:* ännu ej 1810.

4. **Skullbacka,** ännu ej 1810. Tydning: se I s. 506.

5. **Sandkulla,** utt. *sandkolla:* 1699 Sandkula, 1710, 1810 Sandkulla. F. d. n:o 33.

6. **Timmerbacka,** utt. *timmärbacka:* 1699, 1710 Timberbacka, 1810 Timmerbacka. F. d. n:o 28.

7. **Långsjö:** ännu ej 1810; 1917 Långsjö. Jfr n:o 2 i Överlappfors, Es.

8. **Storrank,** utt. *stōrraŋk:* 1650 Rankbackan (?), 1699 Storranck, 1725, 1774 Storranck-Häsiebacka, 1810 Storrank. F. d. n:o 7. Jfr n:o 11 i Mono, Muns. Av sv. dial. Finl. *rank* m. 'bogträ kring hästens hals' eller *ranka* svf. 'skårved l. hop av sådan' (Vend.). Lokala namn: *båsskas, brinkkas, skomakas.*

9. **Häsjebacka,** utt. *häsibakk* l. *båsskas:* 1710 Häsibacka, 1725, 1774 Storranck-Häsiebacka. Ej år 1810. F. led är *häsja* f. 'avlång höstack'.

10. **Häggmans** (kyrkoherdebol): 1774, 1810 Häggmans.

11. **Fagernäs:** ännu ej 1810; 1917 Fagernäs.

12. **Lytts,** utt *lytts:* 1699, 1710, 1810 Kieurkall (i talspr. *tjöurkāl*), 1917 Lytts. F. d. n:o 6. Av ett personnamn *Keurukarl* (inflyttad från Keuru) resp. adj. *lytt,* fsv. *lytter* 'vanskaplig, lytt'.

13. **Fors:** 1699, 1710 Fårsbacka, 1725, 1749 Lyttz, 1774 Lytz, 1810 Lytt l. Forss. Lyttz = f. d. n:ris 4—5, Forsbacka = f. d. n:o 14. — Lokala namn: *tjälikskl̥ubben* (kärleksklubben ?) o. *maséisos* (Matts-Eriks).

14. **Byskata,** utt. *bȳskata:* 1699 Byſkatta, 1710, 1810 Byſkata. F. d. n:o 3. Dialektordet *-skata* (-skate) = 'ände'. — Lokalt namn: *tålvmans.*

15. **Björkbacka,** utt. *bjärkbakka:* 1699, 1810 Björkbacka.

16. Kaitajärvi, vanl. *hakkas:* 1699 Kajtajärff, 1810 Kajtajerfvi. Fi. = 'Smalsjö'.

17. **Lillrank:** 1650 Lille Ranck, 1699 Lillranck, 1810 Lillrank. F. d. n:o 27. Jfr n:o 8. — Lokala namn: *fårsbakk, kaitåsen* m. fl.

18. **Bredbacka:** ännu ej 1810.

Digitized by Google

19. *Sågslampi,* utt. *sågslamp:* 1810 Sågs Lampi. F. d. n:o 43. Av sv. *såg* + fi. *lampi* 'träsk'.

20. **Sågfors,** utt. *sågfåssi:* 1810 Sågsfors. (F. d. n:o 46). Gården vid en fors. Se I s. 168.

21. **Särs,** utt. *särss:* ännu ej 1810. Vid Särsträsk (Särsjö), se I s. 264.

Hästbacka by, utt. *hestbakka,* se n:o 4.

Hemmanen:

1. **Backmans:** ännu ej 1810; 1917 Backmans.

2. **Zittra,** utt. *sittras:* ännu ej 1810; 1917 Zittra.

3. **Sunabacka,** utt. *sunabakka:* ännu ej 1810. Sms. med personn. *Sune.* Jfr n:o 2 i Muns. Monäs.

4. **Hästbacka,** vanl. *svarttas:* 1650 Hestbacka, 1699, 1810 Hästbacka. F. d. n:ris 1, 12, 13, 18, 19, 30. Se bynamnet.

5. **Ravall,** vanl. *nörrbakka:* ännu ej 1810. Jfr n:o 9 i Ko. samt Jöns Raffualson 1548 (n. 4534 e) i Karleby, Röringe by. Av fsv. personn. *Ragnwald* (Lundgren-Brate s. 199).

6. **Smedjebacka,** vanl. *smidibacka,* ännu ej 1810.

7. **Varg,** utt. *varrgas:* ännu ej 1810.

8. **Forsbacka,** utt. *fåssbakka:* 1699 Fårsbacka, 1810 Forfbacka. F. d. n:o 14.

9. Vuojärvi, utt. *vūjärr:* ännu ej 1810.

10. **Knutar,** utt. *knūtas:* ännu ej 1810. (Jfr n:o 8 i Or. Kimå). Utbruten ur Kolam n:r. Namnet en ombildn. av fsv. *Knuter?*

11. ? Kolam, utt. *kōlamm-bȳ:* 1650 Olof Matzfon j Kolamb, 1699, 1710 Kolamb, 1810 Kolam. F. d. n:ris 15, 31, 32. Sammansatt av ? fi. *-lampi* 'träsk' och ett främre led, som ej mer kan fastställas (sv. *ko : kō-lampi* ett blandnamn ?).

12. ? Bäxar, utt. *bäkksar:* ännu ej 1810. Hör till Kolam by. Av ett ? sv.-fi. **Bäkki-saari* (Bäck-ön): jfr *Sågslampi,* n:o 19 i kkbyn.

13. **Aspfors:** ännu ej 1810. Hör till Kolam by.

14. **Emmet,** utt. *ämit,* fi. *Äimätti:* 1699, 1710, 1810 Emmet. F. d. n:o 29. Gården ligger vid Emmet sjö, nära sydänden av Nedervetil s:n. Närmare om namnet i del I s. 247.

15. **Åsbacka,** vanl. *dzōstas* (= Göstas): 1810 Åsbacka (n:o 55).

16. **Åsvik,** vanl. *drykksbäck:* ännu ej 1810. Nära Nedervetil rån (Överby).

17. **Drycksbäck,** utt. *drykksbäkks:* 1749, 1810 Drycksbäck (n:o 45).

18. **Djupsjö,** utt. *dzūpšō:* 1810 Djupsjö (n:o 50).

Digitized by Google

Kortjärvi by, utt. *kårtjärv.*

Jordeboksformer: 1650 Korttejerff, 1699 Kårtjärf, 1810 Kårtjärfvi. Av fi. **Kortejärvi* ('Fräkensjö'); jfr *Kortesjärvi* s:n. Bönderna i denna by el. en del därav kallas »Småbönder» (*småböndre*).

Hemmanen:

1. **Näse,** utt. *näsi* (fi. Rekijärvi, sv. utt. *rötjär(v)bakka*): 1699 Näse, 1710 Nääse, 1810 Näse. F. d. n:o 36. Dat. sng. av fsv. ordet *näs*?

2. **Dövnäs,** utt. *näsigå̄la:* 1650, 1725, 1810 Döfnäs, 1699, 1710 Döfnääs, 1749 Dufnäs. Tydning se I s. 473.

3. **Gistö,** vanl. *näsigrannas-gå̄la:* 1699, 1710 Kistöö, 1749, 1774, 1810 Gistö. Om de bägge äldsta beläggen äro de riktiga (och *Gistö* sål. en senare ombildning), kan man jämföra de österb. naturnamnen *Kistviken* o. *Kistören,* se I s. 201, 301 o. 314.

4. Kortjärvi, sv. utt. *kårtjärv:* se bynamnet. F. d. n:ris 2 och 25 i Terijärvi.

5. **Alsved:** ännu ej 1810.

6. **Sandvik,** utt. *sandvī̆k:* 1749, 1774, 1810 Sandvik (n:o 42).

7. **Grannabba,** utt. *gränn̄abba:* 1810 Gränn̄abba (n:o 54). Jfr n:o 1 Granö i kkby.

8. **Skytte,** vanl. *pekkas:* 1699, 1710, 1810 Skytt (n:o 24). Jfr n:o 7 i Muns. Jussila.

9. **Högnabba,** utt. *hög̅nabba:* 1810 Högnabba (n:o 49).

10. **Dalvik,** vanl. *låtas:* 1810 Dahlvik (n:o 51).

11. **Granvik,** vanl. *ämas:* 1810 Granvik (n:o 47). Till namnet *Ämas* se I s. 248.

12. **Svartsjö:** 1710, 1810 Swartsiö (n:o 23).

13. **Fura** i Småbönder by: 1699, 1710, 1810 Furu (n:o 34). Lokalt gårdnamn: *stråkas.* Jfr n:o 19 i Poras by Krb.

14. **Storbacka:** 1725 Storbacka (»nybygge»), 1810 Storbacka (n:o 38).

15. **Widjeskog,** vanl. *myndjäls:* 1650 Widjeskogh, 1699 Widjeskough, 1810 Vedjeskog (n:o 20).

16. **Vistbacka,** vanl. *vistgå̄la:* 1810 Wistbacka (n:o 48). Jfr n:o 26 i Ö.-Pu.

17. *Manderbacka,* utt. *manndärbakka:* 1810 Manderbacka (n:o 53). F. ledeń av ? fi. *manner,* gen. *manteren* 'fastland'. Ett blandnamn.

18. **Långbacka:** ännu ej 1810.

Digitized by Google

Gamlakarleby socken,

utt. *gammbäl-kārbi.*

Namnformer före 1540: 1375 (Hausen I s. 359) de opido Karlaby, 1489 Karlebuu, 1511—14 Karleby sogen (Haus. saml.), 1539 (n. 4529) Karlaby souckn.

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Karleby, 1548 (n. 4534 b), 1551 (n. 4542) Karlby, 1609 (n. 4863) Karlleby Sochn, 1650 (n. 9130) Gamble Carlby S:n, 1699 Gamble Carleby Sochn. — Tydning se del I s. 72, 302.

Kallis by, utt. *kallis* l. *kallisbȳji.*

Jordeboksformer: 1650 Kallisnäss, 1699 Kallis och Wentternääs, 1710 Kallis och Wentternääsby, 1749, 1774 Kallis och Wänternäs, 1810 Kallis. Sannolikt av äldre **Karlings by* (jfr t. ex. *Flemis* = Flemmings i Must. Aniksor, *Ölis* = Ölings i Maks.). Förra delen av namnet är gen. sg. av ett släkt- och personnamn, närmast motsvarande fsv. *Karlung*, varom se Lundgren s. 149. Det nysv. *Kallings* är även belagt från Gottl. (a. arb.). I en förteckning av år 1730 över Jakobstads borgerskap nämnes en handl. Mattz *Karling* (Carling) från Gamla Carleby (Jakobst. hist. II s. 110, 112) och jfr år 1810 *Kallinge* h:n i Kaustby, nu = *Kallinki* by i grannsocknen Ullava. I Kalajoki s:ns Övervieska by nämnes år 1808 glasmästaren Jacob *Kalling*. Jfr om fsv. *Karlunge(r)* Hellquist, Ortnamn på -inge s. 66, 250. Det österb. *Karling-* är dock ej identiskt därmed: det är ett på *Karlaby* bildat elliptiskt härstamningsnamn av samma art som isl. *skánungr* 'skåning' av *Skáney* och t. ex. österb. *Vargungar* av Vargö (Bergö). Jfr *Böling* n:o 1 i Böle by, Nä.

Hemmanen:

1. **Kallis,** utt. *kallis:* 1699 Anders Hansson Kallis, 1710, 1810 Kallis. Av **Karlings*, se bynamnet.

2. **Åsmus,** utt. *åssmos:* 1375 (Hausen I s. 359) de opido Asumunda by, 1699 Lars Åsmus (= *Åsmunds), 1810 Åsmus. Av fsv. personn. *Asmund* (Lundgren s. 19). Jfr 1546 (n. 4534), 1550 (n. 4540) *Asmund* Hanson i Karleby, Storby.

3. **Nygård,** utt. *nȳgā̆l*, ännu år 1810 Späks = 1774 Speksnäs, 1710 Spexnäs, 1699 Spexnääs, 1650 Spåknäs. F. leden *Späks-* oklar; möjl. gen. sg. av fsv. *späk* n. 'späck, fett'. — Lokala namn: *skrabb, gyllis* (dzyllis) m. fl.

4. Ventus, i talspr. *sällisbakka* o. *pimjalo:* 1699 Wentters, 1725 Wänttors, 1749 Wäntturs, 1774 Wäntnäs, 1810 Wäntus.

Digitized by Google

— Av fi. *ventere* 'gräsvall' ? Märk dock namnformen Wäntnäs 1774!

5. **Brink,** utt. *brink* (kapellansbol): ännu ej 1810.
6. **Villa,** utt. *villa* (f. d. kapellansbol): ännu ej 1810.
7. Prästgården.

Kirilaks by, utt. *tsirilaks.*

Jordeboksformer: 1650, 1699 Kirilax by, 1810 Kirilax. Av fi. *Kiriälaksi* 'Häftig vik' (jfr *kiriä koski* = 'strid fors').

Hemmanen:

1. Reipsar, utt. *reipsar:* 1650, 1699 Reipsar, 1710 Repsar, 1810 Räipsar. Av fi. **Raippasaari* 'Spö-ön'. Jfr *Raippaluoto-Replot* del I s. 339. — Lokala namn: *anttas, liilanttas, nȳstu, måsala.*

2. **Kåla,** utt. *kåla:* 1650, 1699 Kåhla, 1810 Kåla. Jfr Erich Kåla 1551 (n:o 4542) i Kåustar. Se I s. 179.
3. **Lillkåla,** utt. *lillkåla:* 1699, 1810 Lillkåla. Jfr föreg.
4. **Gunnars,** utt. *gunnass* (mil. bost.): 1710, 1810 Gunnars.

Korplaks by, utt. *kårplaks.*

Jordeboksformer: 1548 (n. 4534 e) Korpelax by, 1609 (n. 4863) Korplax, 1650 Korpelax, 1699 Kårplaxby, 1810 Korplax. Av fi. **Korpilaksi* 'Ödemarksviken'.

Hemmanen:

1. Kauko, utt. *kaukko:* 1650 Kauko, 1710 Kauka, 1810 Kaupo. Av fi. *kauko* 'långväga resande'.
2. **Vitick,** utt. *vitikk:* 1650, 1810 Witick. Av fty. personn. *Witicka* fsv. *Vidike* (Förstemann I² 1564, Ark. f. nord. fil. 16: 132). Jfr Saxén, Den sv. bos. hist. I s. 177 (*Vitikkala* i Kumo). — N:o 2 år 1650: Nisant, jfr 1699 n:o 1: Nisant, 1749, 1774 n:o 4: Niſsant.
3. Korpi, utt. *kårpi:* 1650, 1810 Korpilainen.
4. Kotkamaa, utt. *stȯrkåttka* o. *lillkåttka* (n:o 11): 1650 Kåttkama, 1699 Kåtma (2 h:n), 1810 Kotkama (n:o 5). — Fi. **Kotka-maa* 'Örnland'.
5. Hassinen, utt. *hassis:* 1650, 1810 Hassinen (n:o 6). Fi. *hassi* = 'tok, narr'.
6. **Räbb,** utt. *räbb:* 1650, 1710, 1725, 1749 Räbb l. Bruſibacka, 1810 Räbb (n:o 7). Jfr fsv. personnamnet **Ræbbe* (?), Lundgren-Brate s. 210. Besl. med (en kortform till) *Ræver* (Hellquist, Fsv. tilln. s. 89)?
7. Huhta, utt. *hukta:* 1650 Huckta, 1699, 1710, 1810 Hucktala (n:o 8). Av fi. *huhta* 'sved'.

Digitized by Google

8. *Heikkilä*, utt. *heitsila:* 1650 Heickilä, 1810 Häikilä (n:o 9).

9. Räihä, utt. *reihä:* 1650, 1810 Räihä (n:o 10). Fi. *räihä* 'bullerbas'.

10. **Präst,** utt. *präst:* 1650, 1810 Präſt (n:o 12). Jfr n:o 4 i Muns. Pensala.

11. Kotka, utt. *kåttka:* förkortn. av Kotkama (= n:o 4). F. d. n:o 13.

12. Hautonen, sv. utt. *halttos:* 1699, 1710 Hauchtonen, 1749, 1810 Hautonen (n:o 14). Fi. *hauta* 'grav'.

13. *Hilli*, utt. *hilli:* 1710, 1810 Hilli (n:o 15). Jfr n:o 3 i Je. Lassila.

14. Kourjärvi, utt. *kåurajärv:* 1810 Kaurjärfvi (n:o 16). Fi. **Kaurajärvi* 'Haversjö'.

15. Runtujärvi, utt. *ronttojärv:* 1810 Runtujerfvi (n:o 17). Fi. *runtu* = 'höbergning, skörd m. m.' — I Korplaks by förekommer även ett lokalt hemmansnamn *Fris* (*frīs*).

Kvikant by, utt. *kvīkant.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Kuiffuekant, 1610 (n. 4869) Quekant, 1650 Qwickant by (previligierat under Gle Carlby stadh), 1699 Qwikandt by, 1810 Qvikant. Av fi. **Kuivakanto* 'Torrstubbe'.

Hemmanen:

1. Kvikant, utt. *kvīkant:* 1725 Kwikant, 1810 Qvikant. Se bynamnet

2. **Mellangård,** utt. *millangāl:* 1725 Qwikant, 1810 Qvikant.

3. **Nygrann,** utt. *nȳgrann:* 1725 Qwikant, 1810 Qvikant.

Kåustar by, utt. *köustar.* Byn ligger vid kusten, N. E. om Gamlakarleby stad.

Jordeboksformer o. tydning: 1548 (n. 4534 e) Kouſtar by, 1551 (n. 4542) Kauſtar by, 1581 (n. 4762) Kouſtar nattbool, 1609 (n. 4863), 1650 Kåuſtar by, 1710, 1725 Kåuſtar, 1810 Kauſtar. Namnet beror sannolikt av utflyttning från Kaustby (se nedan). Härpå häntyda även de för bägge byarna gemensamma gårdnamnen *Varg* och *Mosala.* Jfr vidare *Kolabäck* g. i Kaustby och *Kolabäcken* i Gkb. Kirilaks samt byn *Kallinge* i Ullava (grannby till Kaustby), som år 1810 upptages som ett h:n (n:o 45) i Kaustby: namnet återfinnes vid kusten, i bynamnet *Kallis* (*Kallings), strax S om Kaustar by. Bynamnet *Kaustar* kan vara en utbildning på suff. *-are* av *Kaustby*, fi. *Kaustinen* (se

Digitized by Google

nedan) och betyder då egentligen 'kaustbybo'. Det har framgått ur sammansättningar ss. *Kaustar-viken* (*köustar-vīʦi*) l. *kaustar-skatan* (*köustar-skatą*) och är en parallell till namnbildningar av typen *Kyrobo-minne* 1490 eg. 'Kyrobornas åminne', *Effrąboaminne* 1344 'Eurabornas åminne', *Vittisbofjärd* 'Vittisbornas fjärd' osv. (se del I s. 234). Andra nybildningar på *-are* bland ortnamnen i Österbotten äro t. ex.: *Torgare*, n:o 1 i Hopsala by (Krb.), *Lyttare* n:o 8 i Y.-Bråto (Krb.), *Finnare* n:o 12 i Läpplaks Ped.; närmare i Översikten i kap. II.

Hemmanen:

1. Suomalaks, utt. *sǭmalaks* l. *summlas:* 1650 Suomalain, 1699, 1710, 1810 Suomalax. Eg. 'Finnvik'. Lokalt namn: *majabakka.*

2. **Kåustar,** utt. *köustar:* 1725, 1749, 1774 Kåuſtar, 1810 Kauſtar. Detta gårdnamn är identiskt med bynamnet, d. ä. ligger till grund därför; se ovan.

3. **Tylli,** utt. *tyllas:* 1650 Tylle, 1699, 1710, 1725 Tylli o. Yries, 1810 Tylli. Gården ligger vid Tyllfjärden, varav gården torde fått sitt namn. Se del I s. 89.

4. *Jubbila,* utt. *jobbil:* 1548 (n. 4534 e) Per Jobbe i Kouſtar by, 1650 Jubila, 1699, 1810 Jubbila. Jfr 1546 (n. 4534) Poual Jubb i Soclott, Ped., 1551 (n. 4542) Per Jubbe ibid. (Soclotto by). Av fsv. personn. *Jobbe, Jubbe,* kortform av *Iobiorn* (Lundgren s. 136, Hellquist, Fsv. Tilln. s. 91).

5. ? **Korp,** utt. *kårppas:* 1548 (n. 4534 e) Per Korpas (??), 1650 Korph, 1699 Korpi, 1710 Kårpp, 1810 Korp. Av sv. fågeln. *korp* l. fi. *korpi* 'ödemark'.

6. **Varg,** vanl. *kāks:* 1650 Kåckz, 1699, 1710 Wargh, 1810 Warg.

7. *Måsala,* utt. *măsa:* 1556 (n. 4566) Per Muſa i Kouſtar, 1650, 1699, 1710 Måſa, 1725, 1749, 1774, 1810 Måſala.

8. *Lillmåsala,* utt. *lillmåsa* (se n:o 7): 1725, 1749 Lillmåſa, 1774, 1810 Lillmåſsala.

9. Kykyr, utt. *tsytsys:* 1650 Kyckyr, 1699, 1710, 1810 Kykyr. Av fi. *kykkyrä* 'bylte' l. *kykyrä* 'krympling'.

10. *Gråssi,* utt. *krássi:* 1650, 1699 Gråſs, 1710, 1810 Gråſse. Jfr n:o 6 i Jukkaja by, Laih. Finsk ändelse.

11. **Domars,** utt. *dǭmass:* 1699 Domar, 1710, 1810 Domars. Jfr Laih. Jukk. o. Storby.

12. *Stormåsala,* utt. *stǭrmåsala:* 1725, 1749, 1774 Måſa, 1810 Måſala. Jfr n:ris 7—8.

År 1556 (n. 4566 f. 5 b) nämnes här en Per *Kolar.* Av msv. *kolare* m. 'kolare' (Söderwall).

Digitized by Google

Linnusperä by, utt. *linnospära.*

Jordeboksformer o. tydning: 1546 (n. 4534 f. 30 b Lindzperä, 1581 (n. 4762) Lindospäre, 1609 (n. 4863) Linnoſperä, 1650 Linnusperä, 1710 Linnusperä by, 1810 Linnuspera. Av fi. ? **Linnustusperä* 'änden av fågelskyttemarken'.

Hemmanen:

1. Indola, utt. *inntul:* 1650 Indula, 1699, 1810 Indola. Fi. *into* 'iver'.
2. **Vevar,** utt. *veivass, vēvass:* 1650, 1699, 1810 Wefware.
3. **Brant,** utt. *brant* (l. *skomass* = Skomakars): 1650, 1699, 1810 Brandt. Av adj. *brant.*
4. **Stor,** utt. *stōrbunss* (= storbondens): 1650, 1699 Stoor, 1810 Stor.
5. **Alskog,** utt. *ālskå:* 1650 Ahleſkogh, 1699, 1810 Ahlſkog(h).
6. Pulkis, utt. *pultsis:* 1699 Pulchinen, 1810 Pulkinen. Finskt.
7. Saari, utt. *sāri:* 1650 Sarj, 1810 Sare. Fi. *saari* 'ö'.

Lokala gårdnamn i Linnusperä: *ållas, kasobakka, pärkkas, högsvädi, druŋkkos, haltjākkos.*

Närvilä by, utt. *närrvil* (även *stårtsisbakka* 'Storkesbacka').

Jordeboksformer: 1650 Närfwilä, 1699 Närfwilä och Långnääs, 1710 Nerfwilä och Lågnääs by, 1725 Närfwilä och Långnäs by, 1774 Närfwilä och Långnäs, 1810 Närfvilä. I Karlby nämnes byn »Langenes» redan 1551 (n. 4542), se del I s. 466. Namnet *Närvilä* förutsätter sannolikt ett svenskt stamord, men ovisst i vad betydelse, se I s. 68, 574.

Hemmanen:

1. **Nygård,** utt. *nȳgål:* 1699 Nerfwilä, 1810 Närfvilä.
2. Hakalax, utt. *hakalaks:* 1725 Närfwilä l. Hakalax, 1699, 1810 Hakalax. Fi. **Haka-laksi* 'Hagvik'.
3. **Måttis,** utt. *måtts:* 1650, 1699, 1810 Måttis. Av subst. *måtti* n.?
4. *Heinola,* utt. *heinula:* 1650 Heinälä, 1699, 1810 Heinola.
5. **Vidnäs,** utt. *vīnäs* l. *vīns:* 1699 Wydnäs, 1810 Widnäs.
6. Savelä, utt. *savila-matta:* 1650 Safwo (i Långnäs), 1699 Safwå hemmanet, 1774 Safwila, 1810 Safvola. Av fi. *Savo* 'Savolaks'.

I Långnäs by nämnas år 1650 dessutom *Långnäs, Tylnäs* och *Winickala* hemman; jfr 1547 (n. 4534 e) Jöns *Vinick* i Broottöö samt *Viinikka* i Alavo (se u. Ilmajoki).

Digitized by Google

Palo by, utt. *palå.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Palo, 1551 (n. 4542) Palompä (av Palon pää 'Palo änden'), 1650 Palo by, 1710 Pahlåby, 1810 Palo. Av fi. *palo* 'svedjeland'.

Hemmanen:

1. Haukilaks, utt. *hautsi:* 1546 (n. 4534) Haukilax, 1650 Haukelax, 1810 Haukilax. Fi. **Haukilaksi* 'Gäddvik'.

2. **Borg,** utt. *bårrjis:* 1650 Borgh, 1699 Bårgh, 1725, 1774 Bårg-Karri, 1810 Karre l. Borg. Jfr Hans o. Matts Skarre 1551 (nu *Karra*) i Saarenpää by, L. Ky.

3. Puntus, utt. *ponttos:* 1650 Puntuſs, 1699 Punttus, 1810 Puntus. Av fi. *punttu, puntun* 'kar, tina'.

4. **Biskop,** utt. *bisskos:* 1650, 1810 Biskop.

5. **Viken,** utt. *vikå:* 1650, 1699 Wijkan, 1710, 1810 Wijken.

6. **Lytts** (delat mellan andra gårdar): 1699, 1710 Lyttz, 1810 Lytts. Jfr n:o 12 i Ter. kkby.

7. **Lussi,** utt. *lossi:* 1650 Luſsj, 1699, 1810 Luſsi. Av msv. kvinnonamnet *Lucia.*

8. **Strang,** utt. *straŋgas:* 1650 Strange, 1710 Strangas, 1725 Strangar, 1749, 1774 Strangas, 1810 Strang. Av adj. *strang.* Jfr Ped. Kållby.

9. Kuli, utt. *kuli-gā̊le:* 1699 Kuli, 1710 Kuhli, 1810 Kuli. Fi. *kuli* 'stabbe, rullstock m. m.'

År 1548 (n. 4534 b) nämnes i Palo by en Eric *Flemingh.*

Rödsö by, utt. *rössä.*

Jordeboksformer o. tydning: se del I s. 302.

Hemmanen:

1. Härmälä, utt. *härrmas:* 1650, 1810 Härmälä. Av fi. *Härmä* (socken), eg. 'rimfrost'. Lokalt namn: *lakksåbakka* ('dalback').

2. Kankkonen, utt. *kankkos:* 1650 Kanckoinen, 1699 Kangåinen, 1810 Kankonen. Av fi. ? *kanko* 'stor stång'. Jfr n:o 14 i Y. Esse.

3. Silakka, utt. *silakka:* 1699 Silachka, 1810 Silacka. Fi. *silakka* 'ströming'.

4. **Lidsle,** utt. *lissli:* 1650 Lidzlöö, 1699 Litzlöö, 1725 Littzlö, 1810 Lidsle. Eg. 'Lillö', fsv. **Litlöy* > **Litzlöy.*

5. **Harald,** utt. *haras:* 1650 Haral, 1699 Haraldh, 1810 Harald. Jfr n:o 9 i Soklot.

6. **Väster,** utt. *vesstär:* 1650 Wester, 1699, 1810 Wäster.

7. **Bredskär,** utt. *brēdšär:* 1810 Bredskär. Lokalt namn: *möllås.*

Digitized by Google

Storby by, utt. *stōbȳji.*

Jordeboksformer: 1546 (n. 4534) Storby, 1551 (n. 4542) Storeby, 1609 (n. 4863), 1650 Stoorby, 1810 Storby.

Hemmanen:

1. *Nabbala,* utt. *nabbala:* 1650 Nabbe, 1710 Nabb hemmanet, 1725, 1810 Nabbala. Av sv. dial. Finl. *nabb,* se I s. 463.

2. Kiviniemi, utt. *tsivine* 1546 (n. 4534) Kiwiniemi, 1710 Kifwiniemi, 1810 Kifvinjemi. Eg. 'Stennäs'.

3. *Sipola,* utt. *sipula:* 1710 Sipåla, 1810 Sipola. Av ? fsv. personn. *Sibbe* (Lundgren-Brate s. 215). Jfr sv. *Rabb:* fi. *Rapila,* sv. *Grägg:* fi. *Krekilä.*

4. *Hannila,* utt. *hannila:* 1725, 1810 Hannila. Av personn. *Hanne.*

5. **Broända,** utt. *brōännda:* 1650, 1710, 1810 Broända. Jfr n:o 14 i Krb. Ö.-Båtö.

6. ? *Juvala,* utt. *jūila:* 1650 Jufwela, 1699 Jufwala, 1810 Jufvela. Jfr n:o 13 i So. Ö.-Sund. Eller av fi. *juva* 'strömfåra'?

7. **Nynäs,** utt. *nȳnäs:* 1650 Pölſs, 1710 Pöllſs, 1810 Pöls. Jfr sv. dial. Finl. *pölsa* svf. 'löpmagen hos idisslare', fi. *pylsy* = sv. *pölsa.*

8. *Finnilä,* utt. *finnila* (l. *bjärrje:* högt bel. gård): 1650 Finnelä, 1710, 1810 Finnilä. Jfr n:o 3 i L. Ky. Tapoila. Av fsv. personn. *Finne* l. *Fin* (Lundgren s. 53).

9. **Lågland,** utt. *gammbällålanndä* o. *nȳlålanndä:* 1650 Låglandh, 1710, 1810 Lågland.

10. Rakså, utt. *rakksåbakka:* 1650, 1699, 1710 Raxå, 1810 Raxo. Av ? *raksu* 'knäpp'.

11. **Klockars,** utt. *klåkkass:* ännu ej 1810.

Såka by, utt. *såka.*

Jordeboksformer: 1581 (n. 4762) Sokoija [övs. av sv. *Såkabäcken*], 1609 (n. 4863) Soka, 1650, 1699, 1710 Såkaby, 1810 Såka. Best. f. sing. av adj. *såker* 'senfärdig' (eg. om bäck), se I s. 179, 594.

Hemmanen:

1. **Rasmus,** utt. *rassmos:* 1609 (n. 4863) Madz Raſmuſson, 1650, 1699 Raſmus, 1810 Raſsmuſs. Av fsv. personn. *Rasmund* (Lundgren-Brate s. 202).

2. Ventjärvi, utt. *väntjärv:* 1650 Wenter, 1699 Winterjärf, 1710 Wäntterjerfwi, 1810 Wänterjerfvi. Fi. **Venter-järvi,* däri *ventere* = *tantere* 'gräsvall, hård mark'. Jfr n:o 4 i Kallis by.

Digitized by Google

3. **Björndal,** utt. *björndāl:* 1699 Biörndaahl, 1810 Björndahl. Lokala namn: *röstuga, stȳrmans* o. *nȳbjörndāl.*

4. Tuomisalo, utt. *tumisal:* 1650 Thomeſalå, 1699, 1810 Tuomiſalo. Fi. = 'Hägg-ö'.

5. **Hällis,** utt. *hällis:* 1650 Herlewe, 1697 Herlefwi, 1810 Härlefvi. Av fsv. personn. *Hærlef* (Lundgren s. 120). Jfr gårdnamnet *Herlevi* (fi.) i Ullava o. Lochteå.

6. Notjärvi, utt. *nōtjärv:* 1650 Notjerff, 1699 Notjärf, 1810 Notjärvi. Av fi. **Nuottajärvi* 'Notsjö'.

7. **Skrabb,** utt. *skrabbas* (o. *gåsström*): 1650, 1699, 1810 Skrabb. Av sv. dial. Finl. *skrabb* m. 'skrabbig, eländig person' (Vendell).

8. **Kulla,** utt. *kolla:* 1650 Bårgare, 1699 Bårgarbacka, 1710, 1749, 1774 Borgarbacka, 1810 Kulla.

9. **Hals,** utt. *hāls:* 1650 Haal, 1699 Hals, 1710 Halſs, 1725 Hals, 1749 Halls, 1774, 1810 Haals. Se del I s. 463.

10. **Björk,** utt. *bjärkbakka:* 1650 Björckebacka, 1699, 1710 Björckbacka, 1810 Björkbacka.

11. ? *Porko,* utt. *pårrkå:* 1650 Pårckala, 1699, 1710 Pårckå, 1810 Pårko. Förfinskning av ett *Borgå?* Formen av år 1650 tyder på ett fi. *porkka* 'puls, stake', som är lån av sv. *fork.*

12. **Bäck,** utt. *åibättsi:* 1650 Åiwåbeck, 1699 Åifwåbeck, 1810 Åifvubäck. Om förleden *Åivu* se u. Åivu by.

13. **Furubacka,** utt. *forobacka:* 1810 Furubacka.

Vittsar by, utt. *vissarr.*

Jordeboksformer: 1543 (n. 4531) Widzsari, 1551 (n. 4542) Wissar by, 1609 (n. 4863) Witzsar, 1650 Wittsara by, 1699 Witzarby, 1810 Vittsar. Av fi. *viita* 'småskog' + *saari* 'ö'.

Hemmanen:

1. Honka, utt. *stōrhåŋka:* 1650, 1699, 1810 Hånga. Fi. *honka* 'furu'.

2. *Lillhonka,* utt. *lillhåŋka:* 1650, 1699 Hånga, 1710, 1810 Lillhånga.

3. **Masas,** utt. *masas:* 1650 Krompi, 1699 Krumppila, 1710, 1810 Krumpila. Av sv. dial. **krumb,* **kråmb* 'krokig', jfr *Krumba gärdan* i Kve. (I s. 542). Jfr fsv. tilln. *Krumber* (Hellquist s. 103). Till *masas* jfr msv. personnamnet *Mase* (Lundgren-Brate s. 176).

4. Vässi, utt. *väsi:* 1650 Weſse, 1699, 1810 Wäſsi. Av ? fi. *vässi* 'struntprat, struntpratare'.

5. Visur, utt. *visurs:* 1650 Wiſsor, 1699 Wiſur, 1710, 1810 Wiſsur. Av ? fi. *vesuri* 'lövskära' eller 'vattenkvarn'.

Digitized by Google

6. **Fordel,** utt. *fåddess* (< *Fordels): 1650 Fordel, 1699, 1710 Fordell, 1810 Fårdell. Jfr redan 1547 (n. 4534 a) Laſſe Fordeel o. Nils Fordeel i Heyckola by av Kyrobominne (Kyro), fol. 21 b o. 33 b. Av mlt. *vordel* = *vorder* adj. 'tidigare, äldre', i plur. *de vorderen* 'Ahnen, Vorfahren' (Lübben-Walther). Jfr superl. *Förste* ss. tillnamn: *Försti* i Kortesjärvi (se nedan).

7. **Nissant,** utt. *nissant:* ännu ej 1810. Jfr u. n:o 2 i Korplaks by.

Åivu by, utt. *åivo.*

Jordeboksformer: 1609 (n. 4863) Åiwå, 1650 Åiwå by, 1699 Åifwå by, 1810 Åifvu. Av ? lap. *oaive* 'huvud' l. fi. *oiva* 'ypperlig'.

Hemmanen:

1. Åivu, utt. *storåivå* (l. *åibättsi*): 1650 Hans Gunnarſson Åiwå, 1710 Simon Åifwå, 1810 Åivu.

2. **Lilláivu,** utt. *lillåivå:* 1650 Åiwå, 1710 Åifwå, 1725 Aifwå, 1810 Åivu.

3. **Högbacka,** utt. *högsvedi:* 1749 Nybygget Högbacka, 1774, 1810 Högbacka.

På 1500-t. finnes i Karleby s:n en by **Ristrandh** (Ri-strand l. fi. Risti-ranta ?): 1547 (n. 4534 a) Ristrandt by, 1551 (n. 4542) Ristrandh, 1609 (4863) Rijstrandt med 20 bönder, 1650 Rystrandh, men nämnes redan detta år som underlagd Gla Carleby stadh; 1810 Rystrand.

Nedervetil socken,

utt. *nedärvetil.*

Jordeboksformer o. tydning: se del I s. 168 f. — Tillägg: 1547 (n. 4534 a) Lisle Wettele by, 1609 (n. 4863) Nedher Wetill (o. Öffuerwetill), 1650 Nederwettil, 1699 Nederwetillby, 1710 Nederwettillby, 1810 Nederwettil.

Nedervetil by l. *kyrkbyn* (utt. *tsyrkbȳji*).

1. **Simonsbacka,** vanl. *krisståfärs:* 1650 Christopher Pedersson, 1699 Simon Christophersson, 1710 Christoph. Christophersson, 1725 Simånsbacka (n:o 11), 1810 Simonsbacka (n:o 11); 1774 Simonsbacka-Apalachti (n:o 12).

2. **Vik,** vanl. *apalaht* (fi. *Apajalahti* 'Varpvik'): *Vik* ännu ej 1810.

3. **Ahlskog,** utt. *ālskå:* 1650 Ahlskogh, 1699, 1710 Ahlskough, 1810 Ahlskog (n:o 6).

Digitized by Google

4. **Slotte,** utt. *slåttä:* 1650 Karin Enckia [på] Slåttet, 1699 Slåtte, 1810 Slotte. Jfr n:o 1 i Krb. Ytter-Bråtö.

5. **Bast,** utt. *bastbakka:* 1699, 1710, 1810 Baſtubacka, 1917 Bast.

6. **Brännkärr,** utt. *bränntsärre:* 1699, 1710 Brändkiär, 1810 Bränkärr (n:o 16).

7. **Hästbacka,** utt. *hestbakka:* 1650, 1710, 1810 Hästbacka. — N:r 6 och 7 sammanfattas ofta under ben. »Ruijar-sīdå», vari främre leden är oklar. Jfr byn Hästbacka i Ter.

8. **Broända,** vanl. *smedas:* 1810 Broända (n:o 38).

9. **Morik,** utt. *morikk:* 1650, 1710 Murick, 1810 Murik (n:o 14). Av fty. *Moricho, Morico,* nht. *Moricke, Morcke* Förstemann I² 1117.

10. Salo, utt. *salå:* ännu ej 1810.

11. **Mossbacka,** utt. *måsabakka:* ännu ej 1810.

12. Pelo, utt. *pelå:* 1650 Pelå, 1710 Pehlå, 1810 Pälo (n:o 1). Jfr fi. *pelut* 'agnar'?

13. **Lerbacka,** utt. *leirbakka:* 1810 Lerbacka (n:o 39).

14. **Storbacka,** utt. *stōrbakka:* 1810 Storbacka (n:o 29). Ett h:n Backa nämnes redan 1650.

15. **Skriko,** utt. *skrīkå:* 1650 Skrijka, 1710, 1725 Skrijk, 1810 Skriko. Jfr *Skrikot,* by i Ångermanland år 1557 (Norrl. Saml. I s. 16). Jfr n:o 4 i St. Ky. Kaukola.

16. **Markusbacka,** utt. *markkosbakka:* 1810 Markusbacka (n:o 41).

17. **Forsskans,** utt. *fårsskans:* ännu ej 1810. Kyrkoherdebol (bel. vid fors).

18. **Backända,** utt. *bakkännda:* ännu ej 1810.

Norrby, utt. *nårrbȳji.* Ännu ej 1810.

Hemmanen:

1. Paasiala, utt. *pāsila:* 1699, 1710, 1810 Paſiala. Av fi. *paasi* 'hälla' + ?*ala* 'område'. Ursprungliga namnet torde vara släktnamnet *Konung:* jfr i Nedervetil redan 1609 (4863) Anders *Konung.* I Loctho by (Lochteå) av Karleby s:n fanns redan år 1547 (n. 4534 a) en bonde Pedher *Konungh* och hos Hausen III nämnes år 1445 en Magnus *Konunghanpoyan* (-poika) d. ä. **Konungsson* i Ijo s:n.

2. **Dalbacka:** försv., nu *kotos* (vid Kutus träsk): 1810 Dalabacka (n:o 35).

3. **Västersund,** utt. *vesstärsund:* 1810 Wäſterſund (n:o 33).

4. **Högnäs,** utt. *högnäs:* 1810 Högnäs (n:o 31).

Digitized by Google

5. Pirttiniemi, utt. *pirttinjēm:* 1810 Pirtinjemi (n:o 36). Fi. = 'Pörtnäs'.

6. Jänislampi, utt. *jänislamp:* 1810 Jäneslampi ('Harträsk'), n:o 32.

7. Haavisto, utt. *hāvisstå:* 1699, 1725 Hafwiſtå, 1810 Hafvisto (n:o 24). Fi *haavisto* = 'aspskog'.

8. **Emmes,** utt. *emmes:* 1650 Ämmes, 1699, 1810 Emmes. Sannolikt en gen. sg. *Emmets,* eg. *Emme(t)s-träsk. Om namnet *Emmet* (dial. *ämit,* fi. *Äimätti*) i Terijärvi, se n:o 14 i Hästbacka by.

9. *Knihtilä,* nu vanl. *kuokka:* 1650, 1699, 1710 Knechtila, 1810 Knecktilä (n:o 23). Av msv. *knekt* (mlt. *knecht*) 'dräng'.

10. **Jolka,** utt. *jålkka:* 1650 Jolka, 1699, 1810 Jålcka. Jfr Jolka bäck o. träsk del I s. 177 f.

11. ? Saarukka, utt. *sārukka:* 1710 Sarucka. Oklart. Jfr fht. personn. *Saracho, Saricho* Förstemann I² 1301.

12. *Tuna,* utt. *tōna:* förkortat av 1810 (fi.) Tunajerfvi (n;o 37). Fi. *tuuna* som lån av fsv. *tūn* 'inhägnad', se del I s. 253. Jfr n:o 6 i Vö. Miemois.

Överby, utt. *övärbȳji:* ännu ej 1810.

Hemmanen:

1. **Ollisbacka,** utt. *āsbakka:* 1699 Ollisbacka, 1810 Ållisbacka. Främre led är personn. *Olle.*

2. **Tast,** utt. *tast:* 1650 Taſt o. Taſth, 1749, 1810 Taſt. Jfr 1560 (n. 4623) Nils Taueſth i Påras (Krb.). *Tast* är förk. av *Tavast.*

3. *Riippa,* utt. *rīppa:* 1650 Rippa, 1699 Rijppa, 1810 Rippa. Jfr 1551 (n. 4542 f. 40 b) Oluff Riip i Karlby.

4. Kaino, utt. *kajnå:* 1650, 1810 Kaino. Av fi. *kainu* 'lågländ', *kaino* 'låglänt', jfr *Kainu* = Österbotten, Kvenland'.

5. *Kaitfors,* vanl. *bólldāns* (efter en soldat ?): 1810 Kajtfors (n:o 34). Av fi. *kaita* 'smal' o. *fors.*

6. *Loulubacka,* utt. *låulos:* 1749, 1810 Låulubacka. Förra leden *Låulu-* återger kanske ett fi. ord, ovisst vad för ett.

7. **Palm,** utt. *pallmäs* (*stōrpallmä* '-palmen'): ännu ej 1810. Gården bel. i Viitavesi by.

8. Viitavesi, utt. *vītaves* (bȳ): ännu ej 1810. Fi. = 'Småskogs-träsket'. I denna 'by' ligger även *åtärsvedi* ('Uttersveden') el. f. d. *Skog* h:n (n:o 18).

9. *Gåsjärvi,* utt. *gåsjärv:* 1810 Gåsjärfvi (n:o 30). Svensk-finskt = 'Gåssjö'.

10. **Gylling,** utt. *dzylles:* 1810 Gyllenbacka (n:o 42). Jfr fsv. *Gyllinge,* by i Ög. (se Hellquist, Ortn. på -inge s. 42).

Digitized by Google

Till det forna Pedersöre hörande nu rent finskspråkiga socknar med äldre svensk bosättning:

1. Lappajärvi socken,

c. 1530 (Haus. saml.) Lappeierffwaby.

Savo by, n. v. kyrkobyn i 1699 o. 1710 års jordeböcker (»Safwå»):

Bland 28 h:n bära följande svenska namn: **Söderkärna** och **Norrkärna** (1650 Oluf Kierni: jfr *Kärnom* i Pargas, *Kärne* i i Sverge: Saxén, Sv. bos. hist. s. 49, 252), **Swarfware, Stoor Söfring, Lill Söfring** (jfr St. Ky. Palh.), *Finnilä*, **Öhrn,** *Luckarla*, **Eskels** (fi. *Eskeli*), **Lund.** Svenskt är från början kanske ock *Landelajnen* (jfr fi. *lantalainen* 'som är hemma från *lanta* = 'kustlandet'). I nuv. *Itäkylä* ('Österby') finnes ett **Öfvermark** (fi. *Evermarkki*), 1810 Öfvermark (n:o 40) i Savoby.

2. Vindala socken

(resp. by) (se I s. 157) år 1699 o. 1710.

Bland inalles 10 h:n ha följ. svenska namn: **Stoorſtrang** och **Lilliſtrang, Strang** (jfr n:o 8 i Palo, Gla Karleby), **Väfterſpangar** o. **Öfterſpangar** (jfr 1548, n. 4534 e Siffridh Spongar i Sandsundh by, Persöör souckn: förkortn. av **Spangemakare* 'spännmakare'), nu *Pankari*. I 1764 och 1801 års jordeböcker tillkomna: **Södervik, Wisti** (jfr n:o 26 i Ö.-Pu.), **Lindbacka** och **Elgland.** Invid Lappajärvi sjö i Vindala förekommer det i del I s. 409 meddelade fi. ängsnamnet *Repuli* av fsv. **Refuł* 'Revel'. Från samma s:n anför Saxén, Den sv. bos. I s. 251 även en del andra sv. naturnamn, ss. *Watpakka, Rampakka, Tallpakka, Ulkopakka, Spangarpakka, Kellpakka, Timberpakka, Vääklunti* (Väglund), *Heimosa* (Höymåsa).

3. Alajärvi socken

resp. by år 1699 och 1710 (»Ala Jerfwi» resp. »Alajerfwi ååby»).

Av inalles 16 hemman bära följande 6 svenska namn:

Skrabb: jfr n:o 7 i Gkb. Såka, *Pynttar* (mlt. *pundere* 'vägare'): jfr n:o 13 i Hälsing-Söderby, **Höök** 2 h:n (senare *Stor-* o. *Lill-*

Digitized by Google

Hök, fi. *Höykkylä*), *Sickilä* (sv. *Sigge ?*), *Sårfware* (1774 Swarfwar). — År 1805 äro följ. 7 h:n tillkomna: *Hörri* (?), **Forsbacka, Frabacka, Hannulabacka,** *Höykinpuro*, **Storgård** o. **Nygård.** Här förekom år 1560 en Peder *Kwnung* (se u. Ö. Es. n:ris 8—9), år 1562 (n. 4645) en Per *Rimning* (se del I s. 287).

4. Kortesjärvi socken

år 1699 och 1710 (»Kårt Jerfwi»).

Bland 12 h:n märkas följande med svenska namn:

Långsjöbacka, Frändi (jfr n:o 15 i Lappo-Haapakoski, n:o 22 i Kauhava), **Stor-** och **Lillkåck** (jfr n:o 4 i Ped. Forsby), *Wijnikainen* (jfr Vinich 1547 i Broottöö, Winickala 1650 i Gkb. Långnäs [se u. Närvilä], Viinikka i Alavo), **Kåck** l. **Finfiöbacka, Stor, Norrback, Skarr** (jfr n:o 10 i L. Ky. Merikart, n:o 10 i Saarenpää, n:o 2 i Gkb. Palo), **Back** och **Willbacka** (jfr n:ris 3 o. 14 i i Ö. Pu.). — År 1801 äro bl. a. följande h:n tillkomna: **Mannisholma, Byggmåsa, Mjölbacka, Larsbacka, Mannisbacka, Hölsbacka** och **Jacobsdahl.**

Från Purmojärvi by i Kortesjärvi s:n kunna för år 1710 (»Purmåjerfwi») följ. svenska hemmansnamn nämnas (bland inalles 10):

Storpellinen, Lillpellinen (av sv. *Pelle:* jfr n:o 5 i Väster-Y-mark, n:o 5 i Ö.-Y-mark), **Skåttar** (jfr n:o 1 i Vö. Palvis), **Förste** (jfr n:o 9 i Ped. Lövö), **Storwiss, Lillwiss** (jfr n:o 4 i Lar. Eugmo, n:o 20 i Krb. Hopsala) och **Kopparskiägg.**

5. Evijärvi socken

resp. by år 1699 (»Efwi Jerfwi») och 1710 (»Ewijerfwi»).

Bland inalles 13 h:n märkas följande med svenska namn:

Söderknifwilä (jfr n:o 2 Kniv i Krb. Knivsund), **Girfs** (jfr n:o 17 i Y. Esse), **Åby,** *Norrknifwilä*, **Brefdragar, Skärufors** (se del I s. 163). Senare tillkomna hemman: 1725 **Nabb,** 1764 **Jåspetnäs,** 1801 **Björkbacka, Stenbacka, Elgbacka.**

Från det till nuvarande Evijärvi s:n hörande Enaperä (se u. n:o 6 i Y. Esse) må nämnas hemmanen **Söderena** och **Norrena** samt *Kertkurf* och *Kurff* (1699 Kurfwi), det sista måhända ett förfinskat **Skruf** (= n:o 3 i Ped. Bennäs). I Kierto by (fi. Kerttua: jfr Kertkurf ovan) funnos ännu 1801 **Hästbacka** och **Särsbacka** h:n, det senare nu fi. *Särsi* (jfr n:o 21 i Terij.).

Digitized by Google

6. Soini socken:

1568 (n. 4697) Kunu(n)gå Sockn, 1608 (n. 4762) Konungxs ååboar, 1650 Konungz åå, 1710 Konungz å, se del I s. 156.

Bland de inalles 10 hemmanen år 1710 funnos med svenska namn: *Keysar* (jfr ? n:o 1 i Vö. Kaitsor), **Storskytt** och **Lillskytt** (jfr n:o 16 i Ilm. Mieto, n:o 7 i Muns. Jussila, n:o 8 i Terij. Kårtjärvi).

Till det forna G:la Karleby hörande nu rent finskspråkiga socknar med äldre svensk bosättning.

1. Kaustby socken,

sv. utt. *köustbȳji*, fi. *Kaustila* l. *Kaustinen*.

Jordeboksformer och tydning: 1555 (n. 4557) Koust, 1556 (n. 4567 f. 11 b, 13 b) Kouſta, 1581 (n. 4762) Kouſta nattbool, 1609 (n. 4863) Kouſta, 1650 Kouſtby, 1710, 1725 Kåuſtby, 1810 Kauſtby.

Namnet torde återgå på ett förlitterärt **Gaut-stadha*, varav närmast **Gausta-*, med ett från finskan inkommet K- för G- *Kausta*, **Kousta* och med ljudlagsenlig svensk dialektisk apokope av slutvokalen *Kaust*, **Koust*, *Köust*. Namnets förled är då personnamnet *Gaut* (= fsv. *Gøt*, *Gøte* Lundgren s. 86 f.), dess efterled ordet *stadh* = 'boplats'. Motsvarande rikssvenska ortnamn: *Gøtzstad* och *Gøzstadha*, nu Göstad, anföras hos Lundgren s. 86 från Östergötland, ett *Gowstadh* (1567), *Gautestadh* (1526), *Gåutestadh* (1567, 1568) av J. Nordlander i Sv. Landsm. XV. 2, s. 6 från Jämtland. Om svenska *stad*-namn f. ö. jfr A. Kock, Sv. landsm. XV, 5, s. 38. De finska namnformerna *Kaustila*, *Kaustinen* intyga, att namnet ej kan hava bildats på finska ordet *kausta* 'kust' (joki-kausta 'åstrand'), vilket skulle givit ett ortnamn **Kaustala* (jfr *Rantala* av *ranta* 'strand'). Å andra sidan visa de äldsta skriftformerna (före 1650), att förbindelsen med *-by* är sekundär: en ursprunglig sammansättning **Gaust-by* (jfr österb. personnamnet *Göust* 'Gösta' i Ko. o. Repl.) är således här utesluten och i detta fall skulle den svenska uttalsformen sannolikt lytt **Göusbȳ* av **Göustsby*.

Hemmanen år 1710 inalles 34, bland vilka följande med svenska namn:

Digitized by Google

Wirckala, 2 h:n (1699 Wärkala): fsv. *virke*, *værke* m. 'anläggning i en ström för fiskafänge'.

Wargh, 2 h:n (nu Varila), redan 1650 Wargh: jfr n:o 6 i Gkb. Kåustar.

Kaustinen, 2 h:n. Identiskt med socken- och bynamnet.

Winttur: 1650 Winter, 1748 Winttur, nu *Vintturi*, 'Vinter'.

Tast, av *Tavast:* jfr n:o 2 i N. Vet. Överby.

Giedda l. Kentala (1650 Giedda, 1748 Gäddala): jfr n:o 3 i Must. Smedsby, n:o 12 i Larsmo (Eugmo).

Bengdtilä: jfr n:o 1 i Lappo (Övernurmo by), n:o 10 i Vö. Koske by, n:o 1 i Repl. Vallgrund-norrby osv.

Kittillkåſki, sv. utt. *tsitillfäss*, fi. *Kattilakoski* (se del I s. 162, 180).

Rääf 2 h:n: jfr n:o 4 i Muns. Kantl.

Jåper, redan 1650, nu *Joopäri:* jfr *Jopers* i Or. Kimå, *Jåpar* i Y. Esse (n:o 13).

År 1801 ha bl. a. följ. h:n tillkommit: **Björknäs** (redan 1748), **Kålabacka, Kolabäck** (i sv. utt. *kåla:* jfr *Kolabäcken* i Gkb. Kirilaks, se I s. 178) och **Forsnabba**, år 1805 **Nygård**, år 1810 **Löfbacka, Näfverbacka** (I s. 505, 506) och **Kallinge** (se s. 220) bland inalles 46 hemmansn:r. Härtill kommer ännu ett antal yngre gårdnamn, delvis blott lokala (se redan Saxén, Den sv. bos. s. 257): **Harabacka** (l. Haarantalo), *Nyipakka* (sv. Nybacka), **Strömnäs**, *Klumppi*, *Finni*, *Krannintalo* (sv. *granne*).

2. Vetil socken,

sv. utt. *vetil*, fi. *Veteli*.

Jordeboksformer o. tydning: se I s. 168 f.

Hemmanen i »Öfwerwetillby» voro år 1710 inalles 15, bland vilka följande med svenska namn:

Läſp, fi. *Läſpä* (1650 Läſp): av adj. *läsper*' läspande'.

Tårpp, fi. *Torppa* (1650 Torpe): jfr n:o 7 i Ped. Kållby, n:o 7 i Västersundby.

? Pållare: jfr n:o 27 i St. Ky. Kaukola by.

Backala: av sv. *Backa*.

Töuru (1764 Töyrä): se I s. 288.

Junckar: jfr n:o 46 i Laih. Bådde by.

År 1725 har bl. a. **Dunckar**, fi. *Tunkkari* tillkommit (jfr del I s. 180), år 1810 **Nybacka**, ännu senare **Björkbacka, Forsbacka, Bäckända** (jfr n:o 18 i N. Vet.), **Nygård**.

Digitized by Google

I byn **Röringe,** fi. *Räyrinki* (se I s. 172, 274) funnos år 1710 hemmanen **Leija** (1650 Löija), *Finnilä* (redan 1650), **Stoor, Lång** (1650 Långela), *Alberi* (av sv. Alberg) o. a.

I byn **Halså,** fi. *Halsua* (se I s. 175) förekomma år 1710 bland inalles 9 hemmansnamn *Kauppinen* och *Tofferi* (*Kristoffer:* jfr n:o 1 i N. Vet., n:o 1 Kristola-Krisstufärs i Ped. Bennäs).

3. Kelviå socken.

I **Kelviå** by fanns år 1801 gårdnamnen *Tunala* (fi. *Tuunala:* jfr n:o 12 i N. Vet. Norrby), *Sirilä* (Siirilä) och *Saltbacka* bl. inalles 43 h:n.

I **Ruotsala** by 1710: *Ingellsu,* nu *Ingelsuo* (sv. **Ingelsö:* jfr *Ingelsön* i Kve. Petsmo, redan 1410, se I s. 304), **Skinnare** (1650 Skinnari), *Peitså* (?), *Hakundj,* nu *Hakuni* (jfr n:o 7 i Ilm. Mieto), *Bältar* (nu *Pelttari:* fsv. *bältare* 'gördel- o. sadelmakare'), **Bårre,** nu *Porri* (jfr *Imborr* i Ped. Forsby < *Ingeborg* o. *Brusi, Blusi* < *Ambrosius*). År 1801 nämnes **Granö.** Till det ovannämnda *Bältar* jämföre man Matz *Beltare* 1560 (n. 4623) i Jettkeiocki by av Karleby s:n.

I **Peltokorpi** by 1710: *Rijpa,* nu *Riippa* (jfr n:o 3 i N. Vet. Överby), *Gräggilä,* nu Krekilä, och *Klapuri* (1650 Klapurj): sv. dial. *klapur* 'klapperstenar'. — I Välikylä by Matz *Hillilä.*

Ullava kapell

(om vars namn se I s. 176).

Här märkas år 1710 de sv. gårdnamnen *Herlefwi* (jfr n:o 5 i Gkb. Såka) och *Asmundila,* redan 1650 (jfr n:o 2 i Gkb. Kallis). Senare **Näfverbacka, Forsbacka** och **Kallinge,** nu *Kallinki* (se u. Gkb. Kallis).

Från Kelviå skärgård må nämnas namn ss. **Birrskär, Hellusker**i och **Langari** (se I s. 432).

Lochteå socken.

Bynamnen **Ingervik** och **Maringais** berördes i del I s. 208, 243. Om Pedher *Konungh* 1547 i Loctho by av Karleby s:n se

Digitized by Google

Nedervetil, Norrby n:o 1. Ur 1699, 1710 m. fl. års jordeböcker har jag antecknat följ. hemmansnamn:

Bynamnet *Hillilä:* jfr n:o 3 i Je. Lassila, n:o 13 i Gkb. Korplaks samt Kelviå, Peltokorpi by.

Lochteå by: *Perttula,* **Klockare** l. **Nygård.**

Himango by: *Kuru* (= sv. ? Skuru) och *Tuorila* (= personn. *Thord*) samt år 1810 **Nyland** o. **Österbacka.**

Alavierte by: *Klokeri* (sv. *klōker,* jfr sv. *Glader* i Must. Häls. söderby, *Skarper* i Vö. Karvs. o. Maks. Kärkl.), *Sirilä* (fi. *Siiri* < sv. *Siri, Sigrid*), **Snickare,** *Kauppila.*

Maringais by: *Herlewi* (jfr ovan Ullava), *Langila* (= sv. dial. *Lang* 'Lång'), *Lundo.*

Även i nordligare finska kustkommuner upp till Torneå anträffas enstaka svenska gårdnamn, men de utgöras för det mesta av personnamn och kunna i och för sig oftast icke anses bevisande för svensk bosättning. Blott en ingående undersökning av där förekommande svenska naturnamn kunde i denna fråga leda till bestående resultat, men denna undersökning måste jag — utöver antydningarna i del I s. 180 ff. — överlåta åt en framtida forskning.

Digitized by Google

Kap. II.

De svensk-österbottniska kulturnamnens bildningssätt och betydelse.

En översikt.

A. Sockennamnen.

De rent svenska omfatta följ. grupper:

1) Bebyggelsenamn på **-by** (fsv. *bȳr* m. 'bostad, gård, lantgård'):
Sideby, Nykarleby, Kronoby, Gamlakarleby, Kaustby.
2) Ursprungliga skärgårdsnamn:
Lappfjärd, Korsnäs, Bergö, Vörå, Pedersöre.
3) Andra naturnamn:
a) Namn på gamla utmarker: *Övermark, Östermark.*
b) Ett f. d. bergnamn: *Bötom.*
c) Gamla ånamn: *Storå, Solv, Jeppo, (Vörå), Lappo, Esse.*
d) Ett f. d. monamn: *Larsmo.*

De svensk-finska sockennamnens betydelser:
Närpes, gammalt å- l. fjärdnamn.
Nedervetil och *Vetil* torde angiva vadställen i å.
Purmo ?, Vindala ?

De urnordisk-finska sockennamnens betydelser:
Laihia, å- l. fjärdnamn.
Alastaro o. *Ylistaro* torde beteckna forna hamnplatser i å.

De finsk-svenska sockennamnen:
Pörtom av fi. *pirtti* 'pörte'.
Petalaks, Malaks, Kvevlaks äro gamla viknamn.
Mustasaari är ett önamn.
Terijärvi samt *Alajärvi, Evijärvi, Kortesjärvi* och *Lappajärvi* äro eg. sjönamn.

Digitized by Google

B. Byanamnen.

1) Byanamn på **-stad** (se u. 2).

2) Byanamn på **-by:**

Sideby: *Sideby* kyrkoby, nu socken.

Lappfjärd: *Lålby.*

Närpes: *Bäckby, Finnby, Näsby, Rangsby.*

Korsnäs: *Töjby.*

Petalaks: *Gammelby* och *Nyby.* Bägge namnen av nyare datum.

Mustasaari: *Gerby, Hälsing-*(norr- och söder-)*by, Singsby, Smedsby, Staversby, Toby, Tölby, Vikby, Voitby.*

Laihela: *Bådde by* 1699 (nu Potila), *Kummarby* 1544 (nu Kummarla), *Liuskeby* 1548 (nu Lyyskilä), *Melteby* 1548 (nu Mieltylä, Miettylä).

Lillkyro: *Kudzby* 1544 (nu Kuuttila), *Röffwerby* 1544 (nu Röövärlä).

Vörå: *Bergby, Bertby, Lomby.* Jfr *Nyby* h:n i Andiala by.

Oravais: *Österby.* Ett nyare namn.

Munsala: *Nyby,* h:n i Kantlaks.

Nykarleby: *Forsby* och *Markby.* Nyare namn.

Pedersöre: *Forsby, Karby, Kållby, Sundby.*

Kronoby: *Norrby, Söderby.* Nyare namn liksom själva sockennamnet.

Gamlakarleby: *Karleby,* ett f. d. bynamn, *Storby.*

Nedervetil: *Norrby, Överby.* Unga namn.

Kaustby (nu finsk kommun): sockennamnet tidigare bynamn och ännu tidigare gårdnamn. -by är här ett senare tillägg, bel. dock redan 1650.

Ordet *-by* är i dessa namn förbundet: a) med adjektiv: *Sideby, Gammalby, Nyby, Storby;* b) med personnamn: *Lålby, Rangsby; Smedsby, Voitby; Båddeby, Kummarby, Liuskeby, Melteby; Kudzby, Röffwerby; Bertby; Kållby;* c) med en gen. plur.: *Karby* och *-karleby;* d) med naturnamn: *Bäckby, Gerby, Näsby; Töjby; Hälsingby ?, Singsby, Toby, Tölby, Vikby; Bergby, Lomby ?; Forsby* (2 gg), *Sundby;* e) med gen. sg. av ett appell.: *Staversby;* f) med väderstrecksnamn: *Norrby, Österby;* g) med en preposition: *Överby.*

Från dessa primära *by*-namn böra de sekundära förbindelserna med ordet *-by* hållas i sär, t. ex. Andiala by, Rökiö by Vö., Mono by, Monäs by Muns., Lövö by Ped., Kallis (*Kallings) by, Kåustar by Gkb., i vilka efterleden icke organiskt samman-

Digitized by Google

vuxit med huvudnamnet och särskilt i det lokala språkbruket oftast icke tillfogas.

Till de i Skandinavien och Sverge, särskilt Uppland så ytterst vanliga bebyggelsenamnen på *-stad* 'boplats', vilka vanligen äro försedda med hedniska personnamn som förled och därigenom framstå som förhistoriska, kunna bland bynamnen i Österbotten blott ett par fullt säkra motsvarigheter uppvisas: *Torstila* by i Laihela, 1500-talets *Torista* d. ä. **Thord-stad-* (se ovan s. 121), och *Kaustby* i det forna Gamlakarleby: 1500-talets *Kousta* d. ä. **Gaustadh*. Ett blott i lokalt bruk förekommande bynamn av samma art är möjligen *Leistus*, en del av Rekipeldo by, Vö.: 1500-talets finska *Leistoijnen* av ? fsv. **Leidstom* (s. 166). I samband med de egentliga gårdnamnen (se nedan) meddelas en del nära liggande fall: bl. dem de gamla bynamnen *Alastaro* och *Ylistaro* i Kyro samt *Äystö* i Östermark.

Ett f. d. *hem*-namn, tillhörande en skandinavisk namntyp av enbart förhistoriskt ursprung, har jag i del I s. 150 f. förmodat ingå i bynamnet *Värnum* Esse, sammanfattande nutida Värn och Värnå h:n. Detta är dock blott en möjlighet (jfr *Värnum* i Värml. av fsv. *Varnim* av **Varnhēm*). Det österbottniska *Värnum* kan även avse en fsv. dat. pl. **Värnom*, ehuru en fsv. dat. pl. på *-um* här ej f. ö. uppvisats (jfr *Bötom, Pörtom, Sundom, Wikom* i Öb.).

3) Byanamn på **-böle:**

Närpes: *Böle, Gottböle, Träskböle.*

Korsnäs: *Träskböle.*

Mustasaari: *Böle.*

4) Byanamn på **-gränd**

= fsv. *gränd* f. 1) 'grannskap', 2) koll. 'grannskap, grannar', 3) 'gränd' (Söderwall), fno. *grend* f., got. **garazniþa* f. av ordet *granne* (got. *garazna*). Hit höra:

Korsnäs, Träskböle: *Gränden* (utt. *grēnden*) = n:o 6 (lok.), Töjby: *Rappargränden*.

Malaks (Ö. Mal.): *Viasgränden, Knösgränden, Mickelsgränden* (ur bruk), *Paksalgränden, Havrasgränden*, se ovan s. 76, *Gullmans-gränden* = n:o 13 i Ö. Mal., s. 70.

Yttermalaks: *Köpingsgränd* och *Koppargränd.*

Solv (Y.-Sundom): *Öster-* och *Västergränden*, de bägge byhälfterna.

Munsala, Veksala by: *Jåvsgränd*, jfr n:o 4 i denna by.

Jeppo, Lassila by, även kallad *gränden.*

Om *-gränd* i norrländska ortnamn se Nordlander, Norrl. saml:r s. 229.

Digitized by Google

5) Byanamn på **-om** (ändelse i dat. pl.):

Bötom s:n, *Pörtom* s:n, *Sundom* by i So. s:n, *Vikom* 1440 = nuv. Vikby i Must. Om bynamnet *Värnum* i Esse se s. 239.

Dessa pluralformer ha sin grundförutsättning i själva terrängförhållandena (jfr även O. Rygh, NG. Indl. s. 10). Bötom by bär namn efter de s. k. Bötom-bergen: »Bötet» och »Bötsberget» (del I s. 518). Namnet »Pörtom» syftar på de »finnpörten», som enl. traditionen fordom funnits å orten (se ovan s. 62). Sundom-namnet syftar åter på de tre »sund», vi finna här å Vasa-kartan n:o 2 (se kap. VI). Det gamla bynamnet *Mormesundh* (1544 osv.), för vars förled jag i del I s. 198 ej än hade någon förklaring, innehåller med all sannolikhet ett *Mōr-mar* = 'Sumpfjärd' (jfr *Marins* o. *Marander* av *mar* 'fjärd' i Översundom). *Mōr-* har försvagats till *Mor-*, *Mur-* liks. i *Murkar* av *Mor(a)karl* i Laih. Bådde; *-mar-* åter till *-me-* liksom t. ex. *Edsǣvar-* till *Edseve-* (Esse). Man märke namnformen *Murmursundh* år 1548, 1554 (jfr *Tukkur* i Vörå av **Stukkari*).

6) F. d. **gårdnamn**:

Flere av de under B, 2) upptagna namnen höra eg. hit. Så *Lålby* Lpfj., *Rangsby* Nä., *Voitby* Must., *Bådde by*, *Kummarby*, *Liuskeby*, *Melteby* Laih., *Kudzby*, *Röffwerby* L. Ky., *Kållby* Ped., *Kaustby* s:n. I likhet med det sistsagda, ett *stad*-namn, hör hit ock svensk-fi. bynamnet *Torstila* i Laih. (*Toristo*). Sådana svenska bynamn äro ytterligare: *Veikars*, *Martois*, *Miekka* i Must., *Jöral* o. *Miemois* i Vö., *Jussila* i Muns., *Lassila* i Je., *Jungar* i Je., *Kallis* i Gkb., *Kåustar* i Gkb. Dessutom höra hit talrika svensk-finska bynamn i Laihela och Kyro-socknarna, men här har övergången från gård- till bynamn försiggått på finsk botten (jfr *Jackola*, *Swartila* i Laih., *Greggilä* i L. Ky. osv.) och kan här förbigås.

7) F. d. **naturnamn**:

a) F. d. **å- och bäcknamn o. dyl.**

Tjöck Krist., *Storå* by o. s:n, *Harrström* Ko., *Korsbäck* Ko., *Västersolv*, *Östersolv*, *Rimal* So., *Vörå* kyrkoby, *Kimå* Or., *Ytterjeppå* Nkb., *Överjeppå* Je., *Kauhava*, f. d. by i Lappo, *Överesse*, *Ytteresse*, *Lappfors* Esse, *Överlappfors* Esse, *Såka* Gkb., *Vetil* s:n, f. d. *Konungsåby* (= Soini), *Ullava* f. d. by i Kelviå, och möjligtvis *Vindala*.

Finska namn av denna art i svenska Österbotten:

Koskö Kve., *Koskeby* Vö., *Kovjoki* Vö., *Rökiö* Vö., *Kovjoki* Nkb.

b) F. d. **fjärd-, vik- och sundnamn**:

Lappfjärd, f. d. by i Nä., *Härkmär*, by i Lappfj., *Klaresund*, kyrkoherdebol i Nä., *Edsvik*, by i Ko., *Viken* l. *Vikby* i Must.,

Digitized by Google

Västervik by i Must., *Jungsund* o. *Sundom*, byar i Must., *Sundby* och *Västersundby* i Ped., *Knivsund* by i Krb.

Finska bynamn av denna typ i svenska Österbotten: *Kalaks* Nä., *Pielaks* Nä., *Tjärlaks* Nä., *Taklaks* Ko., *Petalaks* by o. kapell, *Malaks* by och s:n, *Höstvesi* by i Must., *Kvevlaks* by o s:n, *Lotlaks*, *Lålaks* o. *Palvis* byar i Vö., *Kärklaks* by i Maks., *Hirvlaks* o. *Kantlaks* byar i Muns., *Läpplaks* by i Ped., *Kortjärvi* by i Terij., *Kirilaks* o. *Korplaks* byar i Gkb.

c) F. d. näs-, ö-, skärnamn o. dyl.:

Kaldnäs Nä., *Knåpnäs* Nä., *Kåtnäs* Nä., *Norrnäs* Nä., *Nämpnäs* Nä.; *Karperö* Must., *Klemetsö* Must., *Colsöö* Must., *Björkö* Repl., *Monäs* Muns., *Bennäs* Ped., *Edsevö* Ped., *Katternö* Ped., *Lövö* Ped., *Östensö* Ped., *Långö* Krb., Ytter- o. Över-*Bråtö* Krb., *Rödsö* Gkb. — *Skaftung* Sid. torde urspr. beteckna en landtunga.

Finska namn av denna art i sv. Öb.:

Moikipää Ko., *Mustasaari-Mussor*, *Aniksor* Must., *Runsor* Must., *Replot* kyrkoby, *Vassor* Kve., *Kaitsor* Vö., *Karvsor* Vö., *Tuckur* Vö., *Soklot* Nkb., *Munsala* kyrkoby, *Pensala* Muns., *Veksala* Muns., *Hopsala* Krb., *Linnusperä* Gkb., *Vittsar* Gkb.

d) F. d. namn på skogsmark, mo, mosse:

Ömossa Sid., *Dagsmark* Lpf., *Mörtmark* Lpf., *Uttermossa* Lpf., *Påskmark* Krist., *Väster-* o. *Österyttermark* Nä., *Munsmo* So., *Iskmo* Must., *Kråklund* Must., Norra o. Södra *Vallgrund* Repl., *Teugmo* Maks., *Komossa* Or., *Marken* l. *Markby* Nkb., *Mono* Muns., *Larsmo* by o. s:n, *Eugmo* Lars.

Finska namn av denna art i sv. Öb.:

Karkmo Must., *Väster-* o. *Österhankmo* Kve., *Maksmo* by o. s:n, *Kvimo* Maks., *Kvikant* Gkb.

e) F. d. namn på höjder:

Åback Lpf., *Ståbacka* Nä., *Bötom* by o. s:n; jfr *Myrbergsby* Vö.

Finskt sådant namn i sv. Öb.: *Mäkipää* Vö.

f) Namn på odlad mark:

Näselöösby (1500-t.) i Kurikka (se del I s. 534 ff.), *Oxkangar* Or., samt de finska *Rekipelto* Vö., *Palo* Gkb.

g) Oklara namn:

Harjuks Muns., *Jungar* Je., *Poras* Krb., *Åivu* Gkb.

C. Hemmansnamnen.

1) **Egentliga gårdnamn:**

a) Namn på **-stad:**

Bland byanamnen anfördes som sådana *Torstila* i Laih. (1544 *i Torista* 2 gg), 1546 *Torista*, *Torsta*, ursprungligen identiskt

Digitized by Google

med gårdnamnet n:o 1 *Torsti* i sagda by, samt socken- och bynamnet *Kaustby* (1556, 1581, 1609 Kousta), även det egentligen ett gårdnamn: jfr *Kaustinen* h:n i samma by, som är identiskt med bynamnet. Däremot behöver det likalydande gårdnamnet *Kaustinen* i Palhojais, St. Ky. (n:o 5) och i Lomby, Vö. (n:o 12) icke vara ett *stad*-namn: det k a n hava bildats på ett fsv. personnamn = *Geust* n:o 4 i Ko. Töjby och n:o 12 i Repl. Björkö. Till *stad*-gruppen höra med en viss sannolikhet vidare gårdnamnen *Nyysti* och *Alanyysti* i Laih. Bådde, *Nyysti* i Laih. Storby, *Kastus* i Vö. Rekipeldo, *Konsti* i Vö. Bergby. *Änst* i Nä. Näsby och bynamnet *Kainasto* i Ylistaro böra snarare tolkas annorlunda. *Posti* i L. Ky. Torkkola är sannolikt ett förfinskat *Bo(l)stad*.

De enligt min mening fullt säkra österbottniska beläggen för ifrågavarande namngrupp reduceras sålunda till fallen *Torstila* i Laih. och *Kaustby* vid Vetil å. Men ett med *-stad* 'ställe, boplats' nära besläktat gammalt ord, motsvarande isl. *stǫð* f., nyno. *stod*, *stød* 'landningsplats för båtar', har kvarlämnat spår i österbottniska ortnamn: *Alastaro* (nu Lillkyro s:n) och *Ylistaro* (nu s:n) av urnord. **staðō* och gårdnamnet *Pasto* i Miekka by, Must. av ett **Pa(da)staðom*, dat. pl. De trenne ortnamnen representera olika delar av samma Kyro älvdal: Ylistaro och Alastaro de övre delarna, *Pasto* (med en yngre form av den gemensamma efterleden) den nedre. — Antingen *stad* = 'landningsplats' eller *stad* = 'boplats' ingår i följ. gårdnamn:

Öist n:o 20 i Lpf. kyrkoby, *Öist* n:o 9 i Övermark s:n och by, *Öist* n:o 19 (fi. *Äystö*), g. o. by i Östermark och *Öist* n:o 11 i Repl. kyrkoby. Förleden är i alla dessa fall *ö*, dial. *öy* i bet. 'strandäng' (jfr Replot-gårdens lokala varianter: *öyjen* och *öyjas*). De äldre skriftformerna för dessa namn tillåta ej en sammanställning med personnamnet *Östen*, vilket däremot ingår i n:o 15 *Östen*, fi. *Öösti* i Laih. Bådde by.

b) Namn på **tuna**, ett uråldrigt svenskt och skandinaviskt namnbildningselement i betydelse av 'stängsel, inhägnad gårdsplats, gård' (se del I s. 253). I Öb. höra hit gårdnamnen n:o 6 *Tunis* i Vö. Miemois, n:o 12 *Tuna* i N. Vet. Norrby samt *Tuunala* i Kelviå.

c) Ett namn på **-lös** 'äng': n:o 8 *Kivilös* (o. n:o 9 *Österkivilös*) i Ped. kkby. Jfr bynamnet *Näselöösby* i Kurikka s. 241 ovan.

d) Namn på **-land**, varom se i del I s. 95. Hit höra:

Ångland n:o 3 i Or. Österby, *Åland* n:o 24 i Ö. Pu., *Låg-land* n:o 9 i Gkb. Storby, *Elgland* i Vindala. — En östlig del av Pörtom s:n kallas i lokalt språkbruk *Österland*.

Digitized by Google

e) Namn på **-väg** = fsv. *vägher* m. i bet. 'riktning, håll, sida', fno. *vegr*, även i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 85). Hit höra:

Högväg n:o 6 i Nkb. Y. Jeppo, *Lågväg* n:o 5 ib., det senare av nyare datum, bildat i mots. till det förra. *Högvägs* (höyvis) är lok. namn för n:o 3 i Muns. Monäs.

f) Namn på **-by** (o. **-bygd**).

Till de ovan meddelade *by*-namnen, angivande officiella byar, fogas här följande, som avse enskilda gårdar l. smärre grupper av sådana:

Nyby n:o 4 i Vö. Andiala, *Nyby* n:o 1 i Muns. Kantl., *Norrbys*, utt. *nörrbis* lok. namn för n:o 10 i Muns. Mono, *Starabyn*, lok. namn för n:ris 2—3 i Ped. kkby, *Rajby* n:o 16 i Överesse, *Bäckbyn* (*bekkbȳji*), lok. namn för n:o 4 i Ytteresse, *Västerbyn* (*vesstärbȳji*), lok. namn för n:o 1 i La. Eugmo, *Granbyn* (*gränibȳji*), lok. namn för Granö, Granbacka och Granholm h:n (n:ris 1—3) i Terij. kkby, *Åby* h:n i Evijärvi. — N:o 4 Ingman i Jungsundnorrby kallas i lokalt språkbruk: *ingby-back*, *imby-jussas*, n:o 1 Öling i Maks. Kärkl. *ōlis-bȳin*.

Österbygd n:o 6 i Sid. Skaftung.

g) Namn på **-böle** (-bel, -bol):

Ovan s. 239 uppräknades en del österb. bynamn på *-böle*. Detta avledningselement anträffas (i likhet med *-by*) även i gårdnamn, men har i dessa fall (på grund av den svagtonighet, som i talspråket i regeln tillkommer en senare kompositionsled) vanligen reducerats till ett *-bel*. I bynamnen har *-böle* bevarat sin form på grund av den officiella namnformens inverkan. De hithörande fallen äro:

Lappfjärd kkby: n:o 13 *Håksell* < **Hoghs-böle*?

Kristinestads landsförs., Tjöck: n:o 4 *Äbbol* < ? **Äbb-bōle* l. *-bōl*.

Närpes, Böle by: n:o 6 *Härtsböle*. Senare leden är här oreducerad, emedan den understödes av bynamnet: eg. *Dalsböle*.

Närpes, Finnby: n:o 9 (1701) *Ståbbel* < **Ståbb-böle*.

Närpes, Kåtnäs: n:o 6 *Åbbel* < **Oſ-böle*.

» Nämpnäs: n:o 8 *Åbbel* < **Oſ-böle*.

Övermark s:n o. by: n:o 2 *Brommels* (1710 Brombell, 1749 Brombels) < **Brådmm-* < **Brånn-* < **Brunn-böle*.

Korsnäs kkby: n:o 11 *Uppels* < **Upp-böle*.

» Träskböle by: n:o 4 *Träskböle*. Gårdnamnet sammanfaller här med bynamnet.

Mustasaari: 1440, 1445 *Kokkoböle* »godz».

Digitized by Google

Lillkyro, Haaro by: n:o 3 *Nyppeli* < **Nȳ-böle* l. *-bȳli*.

Laihela, Bodde by: (1750) *Macaböle* (*-ä*) åkrar (ett ur bruk kommet gårdnamn). [1])

h) Namn på **-gård** = fsv. *garþer* m. i betydelsen 'gårdsplats med omgivande byggnader, gård, boning, hem' (Söderwall, Ordbok u. garþer 3), fno. *garðr*, även i talrika gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 51). Hit höra:

Sideby, Skaftung: *Norrgård.*

Lappfjärd, Härkmär: *Västergård.*

Närpes, Bäckby: *Uppgårds.*

» Finnby: *Nygård.*

» Kalaks: *Uppigårds* (lok.), n:o 12.

» Kåtnäs: *Nygård.*

» Norrnäs: *Nygård.*

» Nämpnäs: *Norrgård.*

» Rangsby: *Uppgårds.*

» Tjärlaks: *Övergårds* (lok.) = n:o 4.

» V. Ytterm.: *Nygårds.*

Korsnäs, kkby: *Nygårds* o. *Norrgård.*

» Moikipää: *Norrgårds* o. *Nygårds.*

Östermark: *Uppa*, finsk förkortning av ett **Uppgård.*

Pörtom: *Uppgårds.*

Ö. Malaks: *Norrgård.*

Y. Malaks: *Herrgårds; Utigårdarna* (*ūtigā̆la*), lok.

Bergö: *Mellangården* (försvunnet).

Solv, Y. Sundom: *Östergård.*

» Ö. Sundom: *Uppgård, Nedergård.*

Mustasaari, Böle: *Norrgård.*

» Hälsingnorrby: *Nygård.*

» Hälsingsöderby: *Nygård.*

» Karperö: *Norrgård.*

» Runsor: *Storgård, Nygård.*

» Smedsby: *Storgård, Norrgård.*

» Västervik: *Storgård* (lokalt n. för n:o 5).

Replot kkby: *Nygård.*

» Wallgrundsöderby: *Östergård, Gammalgård, Västergård.*

---

[1]) I samma by funnos sagda år *Iso-* oah *Vähä-Sikimi* åkrar. Döljer sig även här ett gammalt gårdnamn? I detta fall ett *hem*-namn: **Sighem?* Jfr i grannsocknen Must. bynamnet *Singsby* < **Sig-nes-by:* 'byn å det sanka näset'.

Digitized by Google

Kvevlaks kkby: *Herrgård* o. *Norrgård* (f. d. Lembo).
» Koskö: *Nygård.*
» Vassor: *Södergård.*
» Ö.-Hankmo *Nygård.*
Lillkyro, Ojaniemi: *Vanhakartano* = sv. *Gammalgård.
Seinäjoki: *Uppa* av ett sv. **Uppgård*, jfr Östermark.
Vörå, Karvsor: *Södergård.*
» Lålaks: *Norrgård.*
» Miemois: *Nygård.*
» Rökiö: *Nygård.*
Maksmo, Kärklaks: *Södergård.*
Oravais, Kimå: *Gammelgård.*
» Oxkangar: *Nygård.*
Nykarleby kkby: *Nygård.*
» , Markby: *Nygård.*
Pedersöre kkby: *Nygård.*
» Edsevö: *Storgård.*
Purmo, Neder-: *Nygård.*
Esse, Lappfors: *Nygård.*
Gamlakarleby, Kallis: *Nygård.*
» Kvikant: *Mellangård* (nytt namn).
» Närvilä: *Nygård.*
Alajärvi: *Storgård* o. *Nygård.*
Kaustby: *Nygård*, Vetil: *Nygård*, Lochteå: Klockare l. *Nygård.*

i) Namn på **-torp** = fsv. *þorp* n. 'på utmark anlagt nybygge, enstaka gård, gård l. by som uppstått av ett på utmark anlagt nybygge' (Söderwall). Grundbetydelsen belyses av got. *þaurp* 'åker'. Hit höra i Öb. blott:

Åstorp Storå, *Torp* i Ped. Kållby och Västersund, *Torppa* i Vetil.

j) Namn på **tomt** = fsv. *tomt* 'byggnadstomt', även i ortnamn (Söderwall), fno. *tupt, topt, tomt, tumt*, även i ortn. (Rygh, NG. Indl. s. 82). I Öb. höra hit blott:

Nytomt n:o 13 i Vö. Lotlaks, ett nyare namn för jordeböckernas *Slögh.* — *Nytomt*, lok. n. för n:o 3 i Kve. Vassor.

Tomtas, ett lokalt namn för n:o 8 i Kve. kkby.

k) Gårdnamn som syfta på **markens odling**:

Akers Vö. Tuckur, *Åkers* Vö. Lotlaks.

Bränn, n:o 28 i Lappfj. kkby.

Bränn, Brännas, Brännback i Övermark.

Bränn, Brännback, n:ris 22—23 i Y. Mal. samt »Bränno» (se n:o 13 ibid.).

Digitized by Google

Brännas, *Bränni*, n:ris 30, 37 i Laih. Bådde by. Jfr *Brännfors* Pö. n:o 22 och *Brännars* Or. Komossa u. avd. 2).

**Gärds* (*Gäls*) Nä. Kalaks, n:o 15.

Sved Pö. n:o 15, Ö. Mal. n:o 26, *Alsved* Terij. Kortjärvi n:o 5, *Storsved* Muns. kkby n:o 16. Jfr *Svedar* Or. Komossa u. avd. 2).

Tuna, se 1), b).

l) Gårdnamn som ange **vistelse** äro de på **-vist**: *Åvist* Ö. Pu., *Visti* Vindala, *Vistbacka* Ter. Kortj.; jfr I s. 405 samt M. Olsen's förklaring av no. gårdn. *Vist(ir)* i »Oldtiden's» festskrift till K. Rygh (1914), s. 115 ff.

m) Gårdnamn med **avledning**:

a) **-a**, d. ä. den svaga deklinationens gamla maskulina oblikändelse, som ursprungligen tillkom blott svaga maskuliner (på *-e* i nom.) men på analogisk väg här överförts även till andra gårdnamn. Såsom nedan följande österbottniska namnmaterial visar, har gruppen numera ett starkt begränsat geografiskt område. [1]) Hit höra:

Pedersöre, Forsby: n:o 3 Jåskit, utt. *jåsstjita*, n:o 4 Kock, utt. *kåcka*, n:o 5 Gunn, utt. *gunna*, n:o 7 Björn, utt. *bjöna*, n:o 17 Kull, utt. *kolla*, n:o 18 Bur, utt. *būra*.

Ped. Katternö: n:o 2 Pil, utt. *pīlsa*, n:o 3 Nicks, utt. *nikksa*, n:o 4 Kass, utt. *kassa*, n:o 6 Frans, utt. *frannsa*.

Ped. Kållby: n:o 2 Sudd, utt. *sodda*, n:o 3 Strang, utt. *stranga*, n:o 4 Storkåll, utt. *kålla*.

Ped. Läpplaks: n:o 2 Väll, utt. *välla*, n:o 4 *Svensbacka*, n:o 5 Klubb, utt. *klobba*, n:o 6 Ämtö, lok. *sveinsa*, n:o 10 Riv, utt. *rīva*, n:o 9 *Skepparnabba*, n:o 11 *Lunabba*.

Ped. Lövö: n:o 4 *Kullnabba*, utt. *kolla*, n:o 9 Förste, utt. *fössta*.

Ped. Sundby: n:o 5 Kåll, utt. *kålla*, n:o 6 Grägg, utt. *gräddja* (lokalt: *valla*), n:o 7 *Sandbacka*, n:o 9 Nybonde, lok. *näsibakka*, n:o 10 Storkassnäs, lok. *kassa*, n:o 11 Lillkassnäs, lok. *kassa*.

Ped. Västersundby: n:o 6 Kiv, utt. *tsīva*, n:o 9 *Nabba*.

» Östensö by: n:o 4 Klubb, utt. *klubba*, n:o 5 *Gota*, utt. *gåtas*.

Purmo, Neder: n:o 1 *Sistbacka*, n:o 2 *Backa*, n:o 15 Bonds, utt. *bunnsa* (Bonds-a), n:o 20 *Stenbacka*, n:o 21 *Wästerbacka*.

Purmo, Över: n:o 3 *Villbacka*, n:o 8 *Sandnabba*, n:o 10 *Sten-*

---

[1]) Anmärkas må, att detta *a*-suffix intet samband kan ega med den bekanta övergång av fsv. slutljudande *-in* (men icke *-inn*) till *-a*, som kännetecknar en mängd nsv. dialekter i Sverge och som utförligt behandlats av A. Noreen i »Vårt språk» bd III s. 415 ff.

Digitized by Google

nabba, n:o 11 *Storbacka*, n:o 13 *Hapbacka*, n:o 15 *Häribacka*, n:o 19 *Österbacka*, n:o 25 *Finnabba*.

Esse, Över: n:o 7 *Stråka*, n:o 17 *Rundbacka*, n:o 19 *Nybacka*, n:o 20 *Humla*, n:o 23 *Äntbacka*.

Esse, Ytter: n:o 2 Mård, 1710 *Mårsa* (*Mård-s-a), n:o 6 *Ena*, n:o 9 Sparv, vanl. *kolla*, n:o 10 Jåvs, utt. *jāvssa*, n:o 17 Gers, utt. *dzässa*, n:o 20 Fors, utt. *fässa*, n:o 21 *Bodbacka*, n:o 22 *Eldsbacka*, n:o 23 *Brändbacka*.

Esse, Överlappfors: *Högbacka*, *Lamabacka*.

Larsmo, kkby: n:o 10 Brask, utt. *brasska*.

» Eugmo: n:o 3 Krok, vanl. *kassa*, n:o 4 Viss, vanl. *vissa*.

Kronoby, Poras: n:o 5 *Torrkulla*, n:ris 12—13 Lill- o. Storskrubb: 1699 *Skrobacka*, 1810 *Storskrobacka*, n:o 19 Åkerlund: 1699 *Stråcka*.

Krb., Norrby: n:o 2 Käld, utt. *tsällda*, n:o 3 Döragrip, utt. *döragrīpa*, n:o 4 Träisk, utt. *träiska*, n:o 5 Gers, utt. *dzässa*, n:o 6 Bjon, utt. *bjōna*.

Från Sydösterbotten känner jag blott n:o 1 i Nä. Pielaks: lok. *bjärklīda* (av nom. *līd* 'sida, kant') och n:o 2 i Ko. Träskböle, lok. *būra* = n:o 18 i Ped. Forsby.

Utgångspunkten för denna namngrupp bildade väl de särskilt i Pedersöre-Purmo med omnejd så vanliga svaga maskulinerna av typen *-backa*, *-nabba*, *stråka*, i vilka best. artikeln *-n* genomgående bortfallit (utom i Krby; jfr dock även här *Torrkulla* o. 1699 *Skrobacka*, *Stråcka*). Av intresse äro särskilt fallen *Pilsa*, *Nicksa* (Katternö), *Sveinsa* (Läpplaks), *Bunssa* (Ned. Pu.) och *Jåvssa*, 1710 *Mårsa* (Y.-Esse), i vilka *a*:et sekundärt fogats till en *s*-genitiv.

Denna gårdnamnstyp, som företer visserligen nästan enbart »lokala» namn — jfr (utom de ursprungliga appellativerna på -backa, -nabba, -kulla etc.) bland jordeboksformer blott *Gota* i Ped. Östensö, *Humla* i Ö. Esse och *Mårsa* 1710 i Y. Esse — omnämnes icke ens av O. F. Hultman, De östsv. dialekterna § 11 och R. Saxén, Den sv. befolkningens ålder i Finl. belyst af ortnamnen s. 40, där de behandla hithörande namnbildningar. Däremot hava redan dessa författare uppmärksammat det nästföljande namnsuffixet, men deras utredning av dess användning och utbredning är synbarligen grundad på ett alltför knapphändigt namnmaterial.

β) **-as, -us,** d. ä. den svaga deklinationens gamla maskulina och feminina oblikändelser + genetivmärket *s*, voro hos nomina propria ursprungligen fördelade så, att *-as* tillkom de

Digitized by Google

maskulina, *-us* de feminina, men genom utjämning har *-as* i allm. blivit genomgående. Hultmans uppgift att utjämningen »i Vörå (och grannsocknarna i norr ?)» egt rum till förmån för *-us* gäller emellertid blott ett mindre tal av de här så talrika på personnamn bildade gårdnamnen och Saxéns uttalande, att hemmansnamnen »åtminstone i Vörå, Oravais, Malaks, Solf och Lappfjärd» låtit uniformeringen ske till förmån för *-us* är alldeles oriktigt. Gårdnamnsformen på *-as* dominerar särskilt i söder. I Sideby finner man inga *-us*-former, men väl talrika sådana på *-as:* Hansas (-es), Petteras, Kalleas, Kiasas (Malakias), Erlandas, Jusepas, Frivillias, Grannas, Öströmas o. a. Från Lappfjärd upptaga mina samlingar bland inalles 28 gårdnamnsgenetiver blott ett par på *-us:* Klåfwas 1710, 1725, *Klåfwos*, -us 1749—1918, *Pärus*, *Hannus*, men t. ex. *Sofīas*. I Närpes förekommer vid sidan av mycket talrika *as*-namn blott ett på *-us: Hannus* (hanos), och från Övermark, Korsnäs, Pörtom och Petalaks har jag ej antecknat ett enda sådant. Från Malaks (med Bergö) kan jag nämna Massas 1621, nu *Massus* samt *Erkkus*, f. ö. blott *as*-namn. I Solv anträffas åter ett enstaka *Pärus* bland talrika *as*-namn. I Mustasaari däremot blir *-us* något vanligare: jfr *Erkkusis*, *Lilljanus*, *Byos-Anttus*, *Niklasus*, *Jonasus*, Nissas (offic.) men i lok. bruk *Nissus*, Mattas (offic.) men i lok. bruk *Mattus*, Pellas (offic.) — lok. *Pellus* o. *Nypellus*, vidare *Jåpus*, *Gräddjus* (Karperö o. Tölby), *Markus*, *Marsus*, *Ķāndrus*, *Klasus*, men även här äro *as*-namnen vida talrikare. Från Replot har jag antecknat *Klavsus*, *Jåunus*, *Jåunuses*, från Kvevlaks *Annus*, *Jussus*, *Anttus*, *Häitjus*, *Isakus*, *Lindus*, *Södrus*, *Mattus*, från Maksmo *Härus* och *Markkus*, från Vörå *Hästus*, *Talus*, *Ollus*, *Anttus*, *Mattus*, *Gållus*, *Häitjus*, *Hannus*, *Håkus*, *Nikus*, *Månsus*, *Lassus*, *Erkkus*, *Jussus*, från Oravais *Lassus*, *Mattus*, *Anttus*, *Nissus*, från Munsala *Bakkusas* o. *Tröittus*, från Jeppo åter blott *as*-namn, från Nykarleby blott ett *Lukus*, från Purmo blott *Filppus* och *Klåvus*, från Pedersöre-Esse blott *as*-namn, från Kronoby *Humblus*, från Terijärvi och Gamlakarleby blott *as*-former.

Då gårdnamnen, där de bildats på personnamn, i regeln åtminstone återgå på mansnamn, frågar man sig emellertid, huru en utjämning mellan de maskulina och feminina formerna överhuvud någonstädes kunnat leda till *us*-former. Namn sådana som det lokala (icke-officiella) gårdnamnet *Annus* i Kve. (av *Annun* = *Anna* med slutart.) äro rena undantag. Vid närmare granskning av materialet visa sig *us*-formerna i själva verket oftast böra förklaras annorlunda. En stor del av dem

Digitized by Google

hade under medeltiden latinska originalformer på *-us* och förklaras osökt direkt ur dessa: *Klåfwus*~*Clawus* (Nicolaus), *Pärus*~*Petrus*, *Hannus* (fi. Hannuksela ur parad. Hannus, gen. Hannuksen)~*Johannus*, *Erkkus*~*Ericus*, *Häitjus*~*Henricius*, *Filpus*~*Philippus* (jfr fi. Vilppula), *Greggus* (Gräddjus)~*Gregorius*, *Ållus*~*Olaus*, *Larsus*~*Laurentius*. Lokala namn av typen *Håkus* (~*Hakuns*), *Hästus* (~Härtughs), *Smårus* (~*Småråds*), *Nikus* (~fi. *Nikonen*, gen. *-osen*), *Talus* (~fi. *talo*), *Sippus* (~fi. Sippo-la), alla från Vörå, *Mattus* n:o 3 i Or. Kimå (1699 Mattois) kräva icke heller antagandet av någon utjämning. Dessa exempel, vilkas antal väl kunde ökas, äro så talrika att de med lätthet kunde framkalla nybildningar resp. ombildningar av den ursprungliga *as*-typen (jfr i Must. offic. *Mattas*, *Nissas*, *Pellas* > lok. *mattus*, *nissus*, *pellus*). I andra fall ss. *Södros* i Kve. Vassor kan ett underförstått *stuga* (**Söderstygos*, jfr *Hagstygos* ibid.) hava bestämt namnets suffixform. I ingen enda kommun, ej ens i Vörå (jfr Hultman), äro *us*-formerna de förhärskande bland hithörande gårdnamn.

γ) **-e,** möjligen en fsv. dat. sg.:

Hede (*häidi*), by- l. gårdgrupp i Or. Kimå by (se del I s. 483).

Näse (*näsi*), n:o 10 i Krb. Y.-Bråtö. Den äldsta skriftformen (1650) lyder dock *Näset*!

Näse (*näsi*) Ter. Kortjärvi, n:o 1.

Sunde (redan 1650 Sunde), n:o 12 i Krb. Hops. *Näse* o. *Sunde* kunna dock även vara best. form i sing., såsom fallet är med *Slotte* i N. Vet. (1650 Slåttet).

δ) **-stu** (av *stuga*), en över hela det svensk-österbottniska bosättningsområdet utbredd, synnerligen talrikt företrädd grupp av yngre, alltid blott lokalt använda gårdnamn. De hithörande typerna uppräknas här. Samma namn möter å många olika orter.

Astu (ā̆stu) 'Anderstugan', *Framstu* (framastu), *Gamestu* (gambestu), *Högstu*, *Lillstu*, *Nedestu*, *Neristu* (Neder-), *Nårstu* (nåsstu), *Nystu*, *Nörstu* (nösstu) 'Nordligare st.', *Storstu* (stō̆stu), *Såstu* (Sår- = Söder-), *Sörstu* (sō̆stu) 'Söder-', *Upistu* (upp i st.), *Uppstu*, *Åpistu*, *Åppstu* (opp-i-st.), *Vestärstu*.

n) Gårdnamn som återgå på **naturnamn**:

Talrika och i ett flertal betydelsegrupper indelade exempel på sådana anfördes redan i del I s. 641—7. Här skall jag med siffertal angiva förhållandet mellan de som gårdnamn använda otvetydiga f. d. naturnamnen (djur- o. trädnamnen undantagna) och hela antalet officiella hemmansnamn i en och var socken.

Digitized by Google

Socken:	Summa h:snamn:	Natur-namn:	Socken:	Summa h:snamn:	Natur-namn:
Sideby	39	27	Oravais	62	12
Lappfjärd	54	39	Jeppo	37	7
Krist. lfs.	22	9	Munsala	80	26
Bötom	13 (sv. o. sv.-fi.)	6	Nykarleby	70	22
Storå	19 (sv. o. sv.-fi.)	9	Lappo-Härmä	21 (sv. o. sv.-fi.)	5
Närpes	171	46	Pedersöre	119	48
Övermark	39	21	Purmo	48	29
Korsnäs	89	50	Esse	62	29
Östermark	21 (sv. o. sv.-fi.)	5	Larsmo	26	13
Pörtom	43	24	Kronoby	105	64
Petalaks	29	17	Terijärvi	57	44
Malaks	73	22	Gamlakarleby	104	30
Bergö	10	4	Nedervetil	40	22
Solv	67	18	Lappajärvi	10 (sv. o. sv.-fi.)	2
Mustasaari	180	24	Vindala	9	3
Replot	45	14	Alajärvi	11 (sv. o. sv.-fi.)	3
Kvevlaks	36	13	Kortesjärvi	25 (sv. o. sv.-fi.)	12
Laihela	159	17	Evijärvi	15 (sv. o. sv.-fi.)	8
Storkyro, Lill-kyro o. Ylis-taro	90 (sv. o. sv.-fi. n.)	17	Kaustby	18 (sv. o. sv.-fi.)	11
Wörå	180	27	Vetil	18 (sv. o. sv.-fi.)	6
Maksmo	28	13			

o) Gårdnamn som återgå på **bibliska ortnamn**: *Betlehem* Or. kkby, *Emaus* Ö. Pu., *Mamrelund* Pet.

2) **Gårdnamnen äro f. d. personbeteckningar.**

a) Gård- o. släktnamn på **-ing, -ung:**

Böling Nä. Böle by, *Erving* Laih. Bådde by, *Flaming* L. Ky. Tervajoki by, *Fleming* Must. Aniksor by, Gkb. Palo by (1548), *Getung* Oravais (1548, 1549), *Gylling* N. Vet. Överby, *Helsing(h)* Must.: Mustasaari by (1548), Hälsingby, Jungsundnorrby, Vö. Lotlaks, Muns. Veksala, *Heming* Ö. Solv, Kauhava, Nkb. Soklot, *Kidelingh* Must. 1440, *Klipping* Laih. Bådde by, *Konung* Vö. Rekipeldo by (1549), Ö. Esse, Alijärvi (1560), Nedervetil (1609), Lochteå (1547), Ijoki (1445), *Köningsbäck* Ilm. (del I s. 117 f.), *Köping* Pö., Y. Mal., Laih. Bådde by; *Rimming* Alijärvi (1562), *Sköring* So. Ö.-Sundom by, Laih. Bådde by, *Strö-ming* Muns. Monäs, *Syring* Must. Gerby, *Söfring* St. Ky. Palhojais by, *Tomlings* och *Tummung* St. Ky. Palo by, *Tätting* Must. Tölby, *Töliks* (? *Tölings) Must. Tölby, *Westerlenning* Must. 1548, *Öling* Maks. Kärklaks by.

Digitized by Google

Av dessa namn äro följande tio identiska med resp. appellativ: *Erving* = sv. dial. Öb. *ärving* 'arvinge', *Flaming* o. *Fleming* = 'flamländare', *Getung* = 'geting', *Helsing* i en del fall = 'hälsinglänning', *Kidelingh* = fsv. *kiþlinger* 'killing', *Köping* = fsv. *køpunger* 'köping', *Rimning* = fsv. *rymning* 'ställe för malmletning' [1]), *Ströming* = 'strömming', *Syring* = 'pojke', *Tätting* = 'sparv'. *Heming* och *Sköring* äro personnamn, *Gylling* är ombildat av Gyllenbacka, *Söfring* av Severin. *Klipping* är en avledning av *klippa*, *Öling* av ett **öyla* f. 'holme'. Om *Konung* se nedan. — Återstå då blott följande, vilka jag betraktar som verkliga härstamningsnamn: [2])

α) Personnamn utgöra grundord för:

Konung: fsv. personn. *Koni*, med flere belägg i Öb.: *Konn* i Nä. Kaldnäs, *Kona* i Ilmola (1550) och *Kuni*, by i Kve. Jfr *Konungsböle* i Nyl. Esbo, *Kuninkainen* i Satak. Vittis (1422 Paedher *Kwnyngas* i Kumå, Svb.) samt fsv. *Kunungaby*, *Kyninge*, nu Kynge, gg. i Uppl. (Hellquist, Ortn. på -inge s. 79 f.). Se f ö. del I s. 118, 156. Namnets spridning antyder en hög ålder.

Tummung: personnamnsstammen *Tum-* i fda. *Tum(m)i* (Nielsen), isl. *Tumi;* jfr Hellquist, Ortn. på -inge s. 161, 200, som härur även avleder fsv. *Tymblinge* (märk det av Saxén och Hellquist icke omnämnda *Tomlinx by* i St. Ky. Öb., variant till *Tummung* o. *Tumungila*!), gottl. *Tummungs*, fht. *Zumminga*.

β) Ortnamn utgöra grundord för:

Böling: Böle by och *Karling*, **Kalling(s)*: Karlaby 'Karleby', vilka således eg. betyda 'bölebo' resp. 'karlebybo'.

Otvetydiga bildningar av denna art äro ock de bekanta sydösterbottniska kollektiva benämningarna för inbyggarna i vissa socknar och byar, näml.:

Böling(j)ar 'bölebor' i Nä. Böle by, *Harvungar* 'harvströmsbor' i Ko. Harvström by, *Korsungar* 'korsnäsbor' (Korsnäs s:n), *Töjbungar* 'töjbybor' i Ko. Töjby, *Vargungar* 'Vargö- (Bergö-)

---

[1]) De två sistanförda namnen höra således eg. till avd. 1).

[2]) Min ställning till frågan om *inge*-namnens ursprung är således i stort sett densamma som J. Steenstrups (»Indledende Bemerkninger» s. 333 ff.) och Hj. Falks (»Norske Gaardnavne» bd V och Germanisch-romanische Monatschrift årg. II s. 377), vilka vilja återföra dessa bildningar på appellativ, där sådana blott finnas. Jfr ang. de engelska *inge*-namnen J. H. Round, The Commune of London and other Studies (1899), ang. de tyska Fr. Kluge, Sippensiedlungen und Sippennamen (i Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgesch. VI, 1909) med samma uppfattning (de två sistanf. förff. cit. enl. Hj. Falk).

Digitized by Google

bor' i Bergö s:n. — Ändelsen *-ing, -ung* har här fogats till en stympad form av ortnamnet, alldeles som det fornisl. *Skanungar* (= Skåneyingar) bildats på *Skáney* eller ungefär som fornisl. *Siklingar* uppkommit av *Siggeirlingar*, *Veklingar* av *Végeirlingar* (jfr min upps. »De nord. ortn. som historiska vittnesbörd» i Hist. Tidskr. f. Finl. 1917, s. 172).

b) Gårdnamn på **-folk.**

Dessa talrika gårdnamn fördela sig på tvenne geografiskt skilda grupper, en sydlig och en nordlig.

Den sydliga gruppen:

Sideby, kkbyn: *Lassfolk, Pellfolk, Jossfolk.*
» Skaftung: *Teirfolk.*
Lappfjärd, kkbyn: *Mattfolk, Mannfolk.*
» Uttermossa by: *Uddfolk, Utfolk.*
Krist. landsförs., Tjöck: *Pellfolk, Tomasfolk.*
» » Påskmark: *Antfolk.*

Närpes, Bäckby: *Heikfolk*, Finnby: *Heikfolk*, Gottböle: *Mannfolk*, Kalaks: *Tomasfolk, Mattfolk, Nissfolk, Bondfolk*, Kaldnäs: *Mattfolk*, Norrnäs: *Markusfolk*, Nämpnäs: *Lassfolk, Jossfolk*, Pielaks: *Lassfolk, Ellfolk*, Rangsby: *Antfolk*, Ståbacka: *Lassfolk*, Tjärlaks: *Backfolk*, V. Yttermark: *Mannfolk, Pellfolk, Mattfolk, Lassfolk.*

Övermark, kkbyn: *Ersfolk.*

Korsnäs, » : *Markusfolk, Mannfolk, Mattfolk, Pellfolk, Antfolk*, Moikipää by: *Tomasfolk, Säbbfolk*, n:o 10 Jut, lok. *juttfålk*, Töjby: *Mannfolk.*

Den nordliga gruppen:

Jeppo, Lassila by: *Heikfolk.*

Pedersöre, Forsby: n:o 6 Stormåns, lok. *mānsfålk*, n:o 9 Niss, lok. *nissfålk*, n:o 11 Grägg, lok. *gräitsfålk*, n:o 12 Mård, lok. *tseldfålk*, Kållby: n:o 1 Pettil, lok. *petilfålk*, n:o 5 Lillkåll, lok. *ålkafålk*, n:o 6 Kittel, lok. *tsitilfålk*, Läpplaks: n:o 11 Lunabba, lok. *lūfålk.*

Purmo, Över: *Lassfolk*, n:o 3 Vilbacka, lok. *måsfålk.*
» Neder: n:o 2 Backa, lok. *måsfålk*, n:o 17 Rak, lok. *häitsfålk.*

Esse, Över: n:o 1 Mans, lok. *mānsfålk.*
» » *Teirfolk.*
» » n:o 4 Borgmästars, lok. *iŋgäsfålk.*
» » n:ris Stor- o. Lillkung, lok. *kunusfålk.*
» » n:o 17 Rundback, lok. *eisfålk.*
» » n:o 19 Nybacka, lok. *antfålk.*

Digitized by Google

Esse, Ytter: n:o 1 Påval, lok. *påvalsfålk*.
» » n:o 2 Mård, lok. *må(r)s-antfålk*.
» » *Lassfolk*.
» » n:o 6 Ena, lok. *enafålk*.
» » n:o 7 Öst, lok. *östfålk*.
» » *Mattfolk*.
» » n:o 11 Smeds, lok. *jörasfålk*.

Kronoby, Hopsala by: n:o 16 Stor, lok. *bakkfålk*, Knivsund by: n:o 1 Själ, lok. *lassfålk*, n:o 2 Kniv, lok. *mikkfålk*, n:o 5 Backa, lok. *bakkfålk*, n:o 6 Haga, lok. *hagafålk*, Långö by: n:o 2 Tjäru, lok. *tsärofålk*.

Av dessa namngrupper är den sydligare den rikare utvecklade: den omfattar 40 namn, alla utom ett (i Ko. Moikipää) officiella hemmansnamn. Den nordligare gruppens namntal stiger till 32, men av dem äro blott 5 officiella, de övriga 27 rent lokala nybildningar. Det är alltså klart, att namntypens österbottniska ursprung måste sökas i söder. Men ej ens här kan den göra anspråk på någon högre ålder. De äldsta av mig funna namnbeläggen härröra först från början av 1700-talet, men av frekvensen att döma går dess första upprinnelse dock ned till medeltiden. Förlederna äro för det mesta kristna personnamn: *Ant(e)-* (Anders), *Grägg-* (Gregorius), *Joss(e)-*, *Lass(e)-*, *Mann-* (Emanuel l. Magnus, jfr *Mangs*), *Markus-*, *Matt(e)-*, *Niss(e)-*, *Pell(e)-*, *Tomas-*. Nordiska äro personnamnen *Bond(e)-*, *Ers-*, *Säbb(e)-*, likaså tillnamnen *Teir-*, *Ell-* (Elpt-) eller förleder ss. *Back-*, *Udd-*, *Ut-*.

Å det norra området har suffixet intill våra dagar varit produktivt. I Satakunda är typen okänd, men detta kan åtm. delvis bero av att det svenska bosättningsområdet därstädes redan vid medeltidens slut torde varit till större delen förfinskat. I Eg. Finland med Åland har typen hittills blott uppvisats från Kökar, Korpo, Houtskär och Hitis (se W. Solstrand, Hembygden 1911, s. 42, 1917—1918, s. 136 not). Man märke även det bekanta *Eibofolke* 'öbofolket' i Estland. De enda skandinaviska motsvarigheterna från äldre tid äro *Vifolka*, härad i Östergötland, och *Vendelfolk* härad i Jylland. Gårdnamn av denna formationsklass hava hittills anträffats blott i en inre del av Sverge, Ekshärad i Värmland. Härifrån meddelar G. Langenfelt i »Toponymics or derivations from local names in English» (Uppsala 1920), s. 33 f. en hel del gårdnamn av samma sena typ som de österbottniska, t. ex. *Jonasfolk*, *Matsfolk*, *Håkanfolk*, *Halvarsfolk*, *Svensfolk*, *Kättilsfolk*, *Bondfolk*, *Eriksfolk*, *Larsfolk* o. a. De österbottniska och sydfinländska namnen kunde tänkas

Digitized by Google

återgå på något från Sverige utgånget medeltida inflytande, men de k u n n a även hava uppkommit självständigt på basen av talrika, här gångbara appellativa sammansättningar såsom *manfolk, kvinnfolk, brudfolk, gårdsfolk* m. fl. Från forngermansk tid känner man en produktiv *folk*-namnstyp blott på västgermansk botten: jfr de bekanta engelska ortnamnen *Norfolk* och *Suffolk* med anglosaksiskt ursprung: *norþfolc* n. '(people of the) north of England, (people of) Norfolk', *sūþfolc* n. 'southern people; Suffolk', samt framför allt en rikt företrädd grupp av forntyska personnamn ss. *Adavolch, Engilvolch, Geruolc, Hartfolk, Sigifolc* o. a. Typens äldsta kända företrädare är väl det fornslav. personnamnet *Svętoplŭkŭ*, ifall dess ursprung, som man antager, är germanskt (jfr min upps. »Ein westgermanischer Namenstypus in Finnland» i Zeitschr. f. d. Wortforschung, 1909).

c) Gårdnamn på **-bo.**

Avledningen motsvarar det fsv. *boe* m. 'boende, som bor l. befinner sig, inbyggare' ss. andra led i sammansättningar *a-bo, land-, na-bo* etc. (Söderwall). Jfr isl. *bui*, t. ex. *landbui, landsbui*. Även i egennamn, ss. fsv. *Ingerboo* (1450) 'ingermanländing' (Söderwall), sv. dial. *Eibo-folke* 'öbo-folket' (Estland) o. a., jfr G. Langenfelt, a. o. s. 30. — Från Öb. kunna nämnas:

Kyrobominne = Kyro s:n, se s. 126.

Baggebo Krb. Poras 1650, men 1699 och senare *Bagge.*

Björckbo » » » » » » » *Björk.*

Ståhlboo » » » » » » » *Ståhl*, Stål.

Dalbo n:o 27 Pö.

Holmboas, lok. ben. för n:o 3 Holm i Ö. Je.

Krūnboas, krymmbǫas 'kronobybo', lok. ben. för n:o 3 Fors i Je. Jungar by.

Gerbo-fladan av *Gerbybo-*, *Knivsboar* av *Knivsundbor*, se del I s. 634.

d) Gårdnamn på **-bonde, -bönder.**

Jfr fsv. *bonde* m. 'bofast man, jordegare, landbo, husbonde', även tillnamn (Söderwall), isl. *búandi, bóndi.* Hit höra i Öb. gårdnamnen:

Nybonde n:o 9 i Repl. söderby, n:o 3 i Or. kkby, n:o 6 i Nkb. Soklot, n:o 9 i Ped. Sundby. — Lokala namn: *Nybondas* = n:o 2 i Nä. Pielaks, n:o 9 i Nkb. Sokl., *Tröittos-nybond* = n:o 12 i Muns. kkby.

Storbonds, lok. ben. för n:o 4 Stor i Gkb. Linnusperä.

Åbonde n:o 5 i Övermark.

Björkbönderna (*björkbönndren*) = n:ris 2—3 i Krb. Poras.

Digitized by Google

Småbönder, lok. bynamn i Terij. Kortj. (se n:o 13).

e) Gårdnamn på **-bygge, -byggare.**

Jfr isl. *-byggi* m. 'Person som har sitt Hiem paa et eller andet Sted' = *búi* (Fritzner [2]), plur. *-byggjar* (t. ex. no. *Eyrbyggjar*) l. *-byggvar* (t. ex. *Falstrbyggvar*, *Jaðarbyggvar* i Heimskringla, jfr Langenfelt s. 30). I Sverge hör hit t. ex. *Rospiggar* < **Rodsbyggjar* i Roden. Avledningen *-bygg(j)are* (= fsv. *byggiare* m. 'innebyggare', Söderwall) är en utvidgning av *bygge*. — Från Öb. märkas:

Nordbygge, Anders, nämnes från Mustesara sockn år 1544 (n. 4532).

Finnbyggar = 'Finnbybor', *Näsbyggar* (l. *-byar*) = 'Näsbybor' i Nä. (jfr del I s. 634) innehålla samma avledning.

Typen *-byggjare: Nybyggar* Je. Lassila by, *Skog:* 1699—1810 *Skogsbyggiars* n:o 13 i Or. kkby, n:o 1 i Je. Jungar.

f) Gårdnamn på **-karl.**

Av fsv. *karl* m. 'karl, mansperson, fri enskild man, bonde' (Söderwall), jfr *Karleby* o. *Karlå* del I s. 71 f. samt *-karl* som andra led i sammansättningar: *jōmalkārar* 'Jomalabor', *Swnddekarla: Sund*, *Tiudekarla: Tjudö*, *Ödhekarlaby*, *Ödkarby: Öddeöö*, osv. från Åland (jfr Saxén, Den sv. befolkningens ålder i Finl. s. 24, Langenfelt o. a. a. s. 32). — I Öb. höra hit blott:

Dalkar(l) n:o 1 i Vö. Koskeby och n:o 6 i Muns. Hirvlaks.

**Morkarl* l. 'Morakarl', 1710, 1725 *Murckar*, *Mukari* n:o 34 i Laih. Båddeby och ? *Murkais* (utt. *morkkas*), 1725 *Murckanen*, n:o 1 i Vö. Mäkipää.

Kieurkall 1699—1810, utt. *tsöurkāl*, nu Lytts = n:o 12 i Terij. kkby. Av **Keuru-karl.*

g) Gårdnamn på **-man.**

Av fsv. *maþer, man* m. 'människa, man, karl m. m.' (Söderwall), även ss. andra led i sammansättningar, särsk. i folknamn: jfr t. ex. fty. *Alamanni*, *Marcomanni*, isl. *Norðmen*, *Suðrmen*, *Vestrmen*, *Austmen*, *Suðrmannaland* ('Södermanland'), *Vestmannaland* ('Västmanland'), fsv. *Södermän*, *Västmän*, *Ångermän* (Ångermanland), *Ingermän* (Ingermanland) osv. — I Öb. finnes knappt något enda hithörande stam- l. folknamn (jfr dock *Söderman*!), blott en mängd hemmans- och släktnamn, av vilka de allra flesta äro unga nybildningar: deras ålder framgår redan därav, att sådana namn alldeles saknas å det äldre (nu förfinskade) svenska bosättningsområdet. [1]) Hit höra:

---

[1]) I Sverge förekommer *-man* nu i åtminstone 678 familjenamn (Noreen, Vårt Språk bd V, s. 425).

Digitized by Google

Backman Must. (Karkmo, Toby, Tölby, Voitby), Maks. Kärklaks, Terij. Hästbacka, *Bodman* Sid. kkby, *Broman* Y. Mal., *Burman* Pö. o. Kve. Koskö, *Båtman* Ö. Mal., *Dalman* Must. Karkmo, *Forsman* Storå, Kärjenkoski (å Långfors h:n) o. Must. Voitby, *Hellman* So. Munsmo, *Hovman* Ko. kkby o. Vö. Kaitsor, *Höstman* Pet., *Ingman* Must. Jungsundnorrby, *Kronman* Must. Smedsby, *Lindman* V. So. (militiebost.), (*Ländsman* Laih.), *Nordman* Nä. Norrnäs, Pö., Y. Mal., *Nyman* Ö. Mal., Bergö, Must. (Böle, Staversby), Ped. Sundby, *Näsman* Ö. So., Kve. V. Hankmo, (*Rådman* Maks. Kvimo, Ö. Esse), **Rundman* Vö. Koskeby, *Smedman* Must. Karkmo, (*Spelman* Nä. Ö. Y-mark), (*Styrman* Must. Häls. norrby, Ped. Karby), *Söderman* Nä. Kalaks, Pö., V. So., *Vikman* Must. Vikby, *Åkerman* Must. Singsby, *Åman* Kve. Vassor, Ped. Kållby, *Ängman* Must. Häls. söderby, *Östman* Kve. Vassor.

h) Gårdnamn på **-ar(e)**.

a) Yrkesbeteckningar o. dyl., anv. ss. tillnamn:

Baddar Ö. Mal., *Bagar-* Ped. kkby (jfr *Baggare* ib. 1439), *Barkar* (fi. Parkkari) Laih. Bådde, L. Ky. Merik., Ped. Forsby o. Sundby, *Berskar* (fi. Perskari) Laih. Bådde, *Bindar* (Pindar) L. Ky. Selkämäki, *Bitzar* (fi. Piittari) L. Ky. Kuuttila, *Blässar* Ped. Bennäs, *Borgar* Must. Tölby, *Borgmästar* Maks. Kvimo, Ö. Esse, *Brevdragar* Evij., *Bryggar* L. Ky. Tapoila (nu Prykä), *Bryggar* i Kve. 1549, *Brännars* Övermark, Or. Komossa, *Nybrännar* N. Pu., *Bässars* So. Munsmo, *Båtmästar* So. Y. Sund., (*-byggar:* se u. e), *Byggmästar* Lars., *Bältar* (fi. Pelttari) Kelviå, *Danzar* (fi. Tanttari) Laih. Bådde, St. Ky. Laurola, *Dikgrävar* Je. Lassila, *Doktar* Rpl. Björkö, *Domar* (fi. Tuomari) Laih. Jukkaja o. Storby, Gkb. Kåustar, *Fiskar* Ö. Mal., *Flygar* Must. Singsby o. Muns. Monäs, *Gnidars* Nä. Näsby, *Gästgivar(s)* Laih. Jukkaja, Ö. So., Muns. Mono, Nkb. Soklot, *Hojar* Must. Karkmo, (*Höjer* Vö. Rekip.), *Hovslagars* Ped. Lövö, *Huggar(s)* So. Y. Sund., L. Ky. Hyyriä Vö. Lotl., Krb. Ö.-Bråtö, *Huovari* L. Ky. Perkiö, *Klockars* Lappfj. kkby, Nä. Kåtnäs, Y. Mal., Must. Höstvesi, Muns. Mono, Gkb. Storby, (*Lukkarla* L. Ky. Hyyriä), *Kolar* 1556 i Gkb. Kåustar, *Konstar* Laih. Käyppälä, *Krutar* (fi. Kruutari) Must. Häls. söd., L. Ky. Selkämäki, *Kuppari* L. Ky. Kalsila, *Kyrpar* N. Pu., *Kötar* Vö. Bergby, *Laggar(e)* (fi. Lakari) St. Ky. Valdarla, Muns. Jussila, *Leika(r)s* Laih. Storby, *Liuhtari* Lappo, *Löpare* Naarasluoma (Härmä), *Mjölnars* Ö. Je. (*Myllar*, fi. Mylläri i St. Ky. Orism.), *Murmästar* Ped. Lövö, Larsm. Eugmo, (1543 i Kyru), *Mätar* Ö. Je., *Pundars* Must. Häls. söd., *Pungar* St. Ky. Topparla, *Pyntar* Alij., *Pytar*

Digitized by Google

Vö. Rökiö, *Pärtar* N. Pu., *Renvaktar* Nkb. Forsby, *Riddar* Ko. Edsvik, Laih. Jukkaja, St. Ky. Kuivila, L. Ky. Kalsila, *Ropar* Or. kkby, *Ryttare* 1701 Krist. Tjöck, *Rövar* Must. Tölby, Laih. Bådde o. Torstila, L. Ky. Rövarla, St. Ky. Riarehto, *Skeppars* Or. Oxkangar, *Skinnar* Nä. Finnby, Y. Mal., Ö. So., Must. Västervik, (fi. Kinnari) Laih. Torstila, St. Ky. Orismala, Kelviå, *Skomars* Nä. Norrnäs o. Nämpnäs, *Skotars* Vö. Palvis, Kortesjärvi, *Skrattars* Or. Oxk., *Skrivars* Nä. Bäckby, Vö. Lomby, Muns. Veksala, *Skräddar* Kve. Ö. Hankmo, **Slukare* Lars. kkby, *Smalar* St. Ky. Ikola, *Snickare* Nä. Finnby, Vö. Lotlaks, Lochteå, *Spangar* Ped. Sandsund (1548), Vindala, *Spikar* Must. Singsby, *Steikar* (fi. Teikari) Storå, Ilm. Haapakoski, *Stundars* Ö. So., *Svarvar* (fi. Sorvari) Pö., So. Ö. Sund., Must. Tölby, Kve. kkby, N. Pu., Laih. Bådde, L. Ky. Saarensivu, Ilm. Mieto, *Svevar* Ö. Mal., *Sågars* Or. Kimå, *Sämskar* Lars. kkby, *Toppar* St. Ky. Topp., Vö. Bertby, *Trumbar* (fi. Trompari) St. Ky. Orism., *Veikars* Must. Veik., *Vevar* Gkb. Linnusp., *Vägare* Pö.

β) Andra gårdnamn på **-ar(e):**

Ursprungliga mansnamn: *Gunnar* (fi. Kunnari) Je. Jungar o. Alahärmä, *Halvar* Ö. Mal., *Ivar(i)* Kauhaj., St. Ky. Topp., Must. kkby, Kve. Vass., *Kommar* Laih. Bådde o. Komm., *Omar* Vö. Rekip., *Romar* Je. Jungar. Hit höra ock *Junkar* Laih. Bådde, Vetil, *Junkersund* Must., *Junkars*-bränno Ö. Mal.

Urspr. djurnamn: *Stegar* Must. Häls. söd., *Stor-* o. *Lillvikar* Krb. Ö.-Bråtö.

Ombildning av sammansättningar på *-karl: Dalkar(l)* Vö. Muns., *Murkar* Laih., *Murkais* Vö., se u. f), på personn. *-Lar(s):* ? *Berklar* Y. Esse, *Erklars-* Pö. n:o 12, *Mattlar* Pö. o. Y. Mal., och på fi. *-kari* 'skär': *Pilkar* Ö. Mal.

Namnutvidgning på *-ar(e)* för att beteckna härkomst, hemort: *Hattare* Ö. Esse, *Karpar-ö* Must., *Kåustar* Gkb., *Lyttare* Krb. Y.-Bråtö, *Torgare* Krb. Hopsala. — Blott lokalt använda namn av denna art äro: *Finnare* = n:o 12 Finne i Ped. Läpplaks, n:o 2 Finne i Lars. Eugmo, *Byengaren* å n:o 6 i Repl. Björkö, *Finskaren* o. *Smedaren* å n:o 2 ibid., *Strandaren* å n:o 5 ib. samt de i del I s. 634 f. anförda namnen: *Gissnaren, Krokbäckaren, Lillkullaren, Vikaren, Västerdalaren; Anttaren, Bonaren, Lappsåndaren, Mararen, Steinaren* (jfr de sydösterbottniska byinvånarnamnen *Gottbölsar, Kalaksar, Kaldnäsar, Knåpar, Näsbyar, Pielaksar, Ståbackar, Blaksnäsar*). Hit höra de talrika tyska familjenamnen på *-er:* Böhmer, Holländer, Irländer, Würtemberger osv., se F. Solmsen, Indogermanische Eigennamen s. 189 ff.

Digitized by Google

Oklara gårdnamn på **-ar(e)**: *Dunckar* Vetil, *Jaskar* Laih. Käyppälä, *Jungar* Je., *Knippare* Krb. Poras, *Teplare* Krb. Ö. Bråtö.

i) Gårdnamn på **-inas, -ens, -i(n)s.**

De hithörande namnen utgöras av en personbeteckning i gen. sg. av den bestämda formen. Hit höra:

Typen **-inas:**

Asposinas å n:o 1 i Lappfj. kkby. *Asposin* = egaren av *Aspås* g.

Åsinas-Reinhold å n:o 6 i Dagsmark Lappfj. *Åsin* = 'Åsbonden'.

Syrinas, lokal sv. namnform för Siiro gård i Storå, Vesijärvi. *Syrin* = 'Siiro-bonden'.

Maninas å n:o 1 i Nä. Finnby, *Smedinas*, ett annat lokalt namn i Finnby, *Snellinas*, lok. namn i Nä. Kalaks, *Bondinas*, lok. namn i Nä. Norrnäs, *Sūrinas* och *Tobīnas*, lokala namn i Nä. Rangsby, *Manninas*, lok. namn i Nä. Ståbacka, *Bigginas*, *Knäpinas*, *Mossinas*, lokala namn i Nä. Tjärlaks, *Holttinas* n:o 3 i Ko. Edsvik, *Sekksinas* å n:o 3 i Pö., *Stålbåstjinas* och *Stålsmedinas* å n:o 4 i Pö., *Mårtinas* å n:o 2, *Jūtinas* å n:o 3, *Antasinas*, *Erkasinas* o. *Jåssasinas* å n:o 8 i Pet. [1])

Typen **-ens, -ins:** *Jobbens* n:o 5 i Ko. Moikipää, *Ulvens* = n:o 1 i Ko. Töjby, *Maris*, 1801, 1810 Marins = n:o 6 i Nä. Näsby, *Marins* i So. Ö.-Sund. — Ändelsen *-i(n)s* med bortfallen nasal föreligger (jfr *Marins: Maris* i Nä.) i sådana fall som *Orris*, *Påttis*, *Stormis*, *Muntjis* m. m. i Must., *Prästis* eg. 'Prästens' i Kve., osv.

j) Gårdnamn på **-ans,** en äldre form av *-ens* (*-ins*), förekomma i Öb. blott i några få fall:

Gullans n:o 1 i Övermark, *Mattans* n:o 2 i Ko. Harrström, *Vitans* n:o 3 i Ko. Töjby, *Hårtans* n:o 2 i So. Y.-Sundom. I västra Nyland, t. ex. Esbo, är typen mycket allmän: *Frisans*, *Mankans*, *Oitans*, *Snettans* osv. (jfr »Nylands ortnamn» I). —

Av de under 1, m, *α*) och *β*) sammanställda namnen hör en stor del eg. hit: 2) Personbeteckningar.

k) Gårdnamn på **-ander:**

---

[1]) I denna dialekt (åtm. i Petalaks) kan slutartikeln *-en* (*-in*) tilläggas även ett kvinnonamn för att beteckna den så benämnda kvinnans äkta man: en man i Pet., vars hustru heter *Lina*, kallas *Linen* (dial. *līnī*), en annan man, som är gift med en *Mina*, går under namnet *Minas-en* (dial. *mīnasī*). Analogt härmed kan en man kallas »Fias Arvid« efter sin hustru. — En man som förfärdigar *kardor* kan helt enkelt nämnas »karden» (*kᵘådi*).

Digitized by Google

Nissander Lappfj. kkby, *Lassander* Nä. Finnby, *Perander* å n:o 3 Perus Nä. Näsby, *Marander* å n:o 3 Svarvar i So. Ö.-Sundom, *Kvevlander* Kve. kkby.

l) Gårdnamn sammansatta av **två personnamn** (oftast dopnamn).

Ant-Brams (Ambrams) Vö. Rökiö, *Ant-Bägg* (Ambägg) Ö. Mal. n:o 30, ? *Berklar* Y. Esse, *Bert-Ols* Y. Mal. n:o 19, *Erklars-* Pö. n:o 12, *Finnol* Ö. Esse n:o 11, *Fusjuss* Or. Oxk. n:o 5, *Ingandt* Tjöck, *Isuls* Lpf. kkby, ? *Jopers* Or. Kimå, *Jopmans* Ö. Mal. n:o 1, *Jossant* Lappfj. kkby, *Josslas* Nä. Finnby, *Joupers* Vö. Bergby, ? *Jåpar* Y. Esse n:o 13, ? *Jåper* Kaustby, *Jåskita* Ped. Forsby, *Jåspetnäs* Evij., (*Lillant* Tjöck), *Lillmåns* Ped. Forsby, *Maseisos* (Matts-Eriks l. Mans-) Ter. kkby n:o 13, *Mattjuss* N. Pu. (*Mattin Jussi* Kelviå 1710), *Mattlar* Pö. n:o 6, Ö. Mal., *Mass-mås* (Matts- l. Mans-Måns) Lars. kkby n:o 6, *Matt-Ols* Pö. n:o 11, Ö. Mal. n:o 5, Muns. Mono n:o 2, *Nissant* Gkb. Korplaks n:o 2, Vittsar n:o 7, *Nisslas* Tjöck, *Nissper* Ko. kkby, *Nisula* Östermark o. Nedernurmo, *Nisuls* Övermark, *Ollant* Nä. Kalaks, Muns. kkby, *Perjus* Ö. Mal., *Perjöns* Krb. Hops. n:o 3, *Singbengs* Ö. Mal. n:o 12, *Uljens* Nä. Ö. Y-mark.

Dessa namn fördela sig på två formgrupper:

α) Senare leden är i genetivform: *Antbrams, Bertols, Erklars, Isuls, Jopmans, Mattols, Nisuls, Perjöns, Singbengs, Uljens.* Här avser *Antbrams* ursprungligen sannolikt en *Ant* (Anders) *Bramson, Bertols* en *Bærte Olsson, Uljens* en *Ole Jönsson,* ehuru ett *-son* väl aldrig uttalats. Typen är således densamma som vi känna ur gamla latiniserade namn ss. *Olaus Magni, Olaus Petri, Laurentius Andreæ* eller tyska namn ss. *Edvard Sievers, Karl Diederichs* (med familjenamnet i gen. sg.), blott med den skillnad, att för- och familjenamn i de österbottniska namnen sammanvuxit till ett nytt enhetligt familjenamn, som går i arv.[1])

β) Senare leden är i stamform: *Antbägg,* ? *Berklar, Finnol, Fusjuss, Lillant, Lillmåns, Ingant, Jåper, Jåsskita, Jåsspetnäs, Mattjuss, Mattlar, Mass-må(n)s, Nissant, Nissper, Ollant,*

[1]) Enligt benäget meddelande av Lektor E. Brate (St:holm) av 17. 12. 1922 äro likartade tvåledade benämningar de vanliga gårdsnamnen i norra Västmanland (åtminstone i Norberg och grannsocknar). Men de beteckna gården blott som husbondens egendom och växla med honom. Heter alltså en gård: *Anders Ers'* (= Anders Erikssons) under en husbonde, så får den, då dennes son Pär övertager egendomen, namnet *Pär Anders'* (= Pär Anderssons). Detta namnbruk är således i grunden identiskt med det österbottniska, men har ej fört till fasta gårdnamn.

Digitized by Google

Perjuss. I *Fusjuss* och *Lillant, -måns* är bestämningsordet ett adjektiv, i *Finnol* möjligen det appellativa *finne*. Men det finska *Mattin Jussi* i Kelviå samt namnen *Maseisos* o. *Massmās* (i fall av Matts-Erik o. Matts-Måns) lära, att *Antbägg, Ingant, Mattjuss, Nissper* osv. åsyfta att beteckna *Antes Bigg* (Birgitta), *Ings Anders, Matts Jusse, Nisses Per* osv.

Denna namntyp är minst några århundraden gammal, att döma av avnötta former ss. *Perjus* 1683 i Mal., utt. *päris, Simon Bengtsgård* 1683 Mal., utt. *siŋgbäŋgs, Maseisos, Matus* (-ols) o. a. Det äldsta namnbelägget är *Antbägggård* i Mal. 1639.[1]) Betr. en del namn är det osäkert, om de höra till *α*) eller *β*), t. ex. *Perjöns, Uljens*, då *-Jöns* även är nominativform. Typen *β*) är till förra namnleden konform med sådana österbottniska namnförbindelser som *Sigg-Petter* o. *Tåg-August* Nä. Piel. n:ris 3 och 6 eller *Geust-Edvard* Rpl. Bjö. n:o 12.

m) **Folk- och stamnamn:**

Finne (fi. *Finni, Finnilä*) ingår ss. personnamn i ett större antal gårdnamn: Lappfj. Dagsmark, Nä. Norrnäs, Petalaks, Solv (Ö. Solv o. Över-Sundom byar), Must.: Voitby o. Västervik, Kvevlaks: Ö. Hankmo, Laihela: Båddeby o. Storby, L. Kyro: Harå o. Tapiola byar, Vörå: Bertby, Kaitsor o. Tuckur, Maksmo kkby, Nykarleby: Markby, Kauhava, Ped. Forsby, Läpplaks o. Sundby (Finnäs), Ö. Esse: Finnol < Finn + Ole, Larsmo: Eugmo Finne, Finnäs (1699—1774 Finne) o. Finnholm, Kronoby: Poras (Finnilä), Hopsal (Finnholm), Gamlakarleby: Storby (Finnilä), Lappajärvi, Kaustby o. Vetil-Röringe (Finnilä). — Bynamnet *Finnby* (Nä.) syftar antagligen på finska urinbyggare, men byns alla gårdnamn äro svenska.[2])

Finskas i Ö. Je., *Svenskas* i Krb. Hopsala o. *Ruotsala* (Ruotsin-koski) i Je. Jungar (jfr *Ruotsala* by i Kelviå) beteckna finsk resp. svensk nationalitet.

Tast (< Tavast) N. Vet. Överby o. Kaustby.

---

[1]) Om den minnesgoda hågkomsten av fäderna alltintill fjärde och femte led vittna i Närpes med omnejd även sådana ännu i vår tid gängse namnförbindelser som *Säras Mattas Antas pojken* eller *Dāl Īsakas Mattas Jossas Mattas liŋl Matt* (Freudenthal, Über den Närpesdial. s. 139) eller *Mattas Jossass Oskaras Gunhild*, det sista namnet (enl. G. Nikander i H:bl.) om en liten nämpnäsflicka, vars farfarsfar hette Matt, farfar Johan och far Oskar.

[2]) Angående de nord. personnamnen *Finn, Finne* se Noreen, Spridda studier 2: 149, A. Grape, De i fornsvenskan inlånade personnamnen, s. 33.

Digitized by Google

Karlas Vö. Miemois av *karjalainen?*

Saulandh, Staffan, Matz o. Lasse 1549 (n. 4537) i Hiruilax (Muns Hirvl.), bördig sannolikt från »Savoland» = Savolaks.

Ryss i So.: Ö. Solv, Or.: Oxkangar, Nkb.: Y. Jeppo, Muns.: Mono.

Ventälä by o. gård (Wende 1546, 1548) i St. Ky.

Härstamning från S v e r g e antydes genom gårdnamnen:

Svi Laih. Bådde, här dock personnamn.

Hälsing i Must. Jungsundnorrby, Vö. Lotlaks, Muns. Veksala. Lotlaks-namnet kan dock (i likhet med Hälsingby-namnet i Must.) även tolkas som ett naturnamn (*hals*).

Söderman i Nä. Kalaks, Pörtom och V. Solv.

Dalkar(l) Vö. Koskeby och Muns. Hirvlaks; jfr däremot *Dalbo* n:o 27 Pö. (å 'dalbakkan').

**Morakarl*, *Murkar* Laih. Bådde och ? *Murkais* i Vö. Mäkipää.

Wesgötte, Frans 1544 (n. 4532) i Persöör.

Westerlenning, Yrjan 1548 (n. 4534 f.) i Mustsore by (Must.) = västmanländning?

Härstamning från N o r g e kunde antydas genom *Nordman* i Nä. Norrnäs, Pö. och Y. Mal., men troligare är att namnen nybildats å resp. orter (märk att Nordman i Norrnäs är hemmanet n:o 1). Härstamning från D a n m a r k betecknar möjligen Anders *Dan* 1440 i Must., jfr Oloff *Danmark* 1549 (n. 1935) i Ulvsby, Svenskeby.

Trondila by med *Tronti* g. (1544 Tronde) i L. Ky., jfr *Trândåsen* i Nä. del I s. 527, där olika tydningsmöjligheter omnämnas. [1])

K o n t i n e n t a l g e r m a n s k a stam- och landnamn ingå i:

Bejar i Must. Karperö, Kve. Petsmo, *Flander* i L. Ky. Perkiö by, *Flaaminki* i L. Ky. Tervijoki, *Flemming* i Must. Aniksor by, *Friisilä* 1443 i St. Ky. Lehmäjoki by, *Fris* (lokalt hemmansnamn) i Gkb. Korplaks by (jfr del I s. 553 n. 2 och där cit. litt.), *Holländer* i Ped. Sundby, *Saks* i Ö. Yttermark o. lokalt n. i Nä. Pielaks, *Saksa* i Östermark, *Sassi* i Ö. Solv.

Ett b r i t t i s k t folknamn: ? *Skott* Vö. Tuckur.

n) Gårdnamn som innehålla **yrkes- och ståndsbeteckningar:**

Yrkes- (o. ståndS-) namnen på *-are* blevo sammanställda under h). Här följa en del andra tillnamn av samma art:

---

[2]) Se ang. *Trond*-namnets betydelse A. Grape, De i fsv. inlån. personnamnen, s. 34.

Digitized by Google

Biskop Krb. Hopsala, Gkb. Palo, *Pispa* St. Ky. Palo, L. Ky. Hiiripeldo, *Burman* Pö., Kve. Koskö, *Fogde* Ö. o. Y. Mal. (*Pouttu* St. Ky. Topp., Lappo kkby), *Giesti(lä)* (fi. Kesti) Östermark, L. Ky. Saarensivu, *Greve* Must. Jungs. no., Ped. Lövö, *Herr* Nä. Böle, Vö. Karvsor, *Herttua* St. Ky. Topp., *Härtul* Vö. Jör., *Härtus* Vö. And., *Kaptens* Lars. Eugmo, *Klärk* Vö. Rökiö, *Knaapi* St. Ky. Vend., *Knicktilä* N. Vet. Norrby, *Knåp* Nä. Knåpnäs, *Kock* (fi. Kokki) Repl. Vallgr. no., Or. Karv., St. Ky. Heikkola, Kortesj., ? *Kontturi* St. Ky. Topp o. Napå, L. Ky. Gregg., *Lavast, Överlavast* Ö. Je., *Majors* Y. Mal., Ö. So., *Munk* Must. Höstv., *Munkki* L. Ky. Hyyriä, St. Ky. Kylkkälä, *Plukka* St. Ky. Ulvila, *Plökki* St. Ky. Topp., *Prints* Nä. Gottböle, *Prost* Pet., *Präst* Vö. Kaits., Or. Kimå, Muns. Pens., Gkb. Korpl., *Rådman* Maks. Kvimo, Ö. Esse, *Skult* (fi. Kultti) St. Ky. Kuivila, Ped. Forsby, *Skytte* Muns. Kantl., Ter. Kortj., *Stor-* o. *Lillskytt* Soini, *Skyttelä* Ilm. Mieto, *Smedz, Smedas* osv. allm., *Spelman* Nä. Ö.-Yttermark, *Styrmans* Must. Häls. no., Ped. Karby, *Trutsa* L. Ky. Kalsila.

o) Gårdnamn bildade av **djurnamn** utan avledning (tillnamn):

Abbors Ped. Läppl., Krb. Hops., *Bagge* Vö. Rökiö, Or. Kimå n:o 6, Krb. Poras, *Biur* 1548 Y. Mal., *Bröms* Muns. kkby, *Elpe* Nä. Piel., *Falk* So. Y. Sundom, *Fincka* Laih. Torst., *Fågel* Muns. Hirvl. o. Veks., *Galt* Must. Staversby o. Repl. Bjö., *Gers* Y. Esse, Krb. Norrby, *Getungh* Or. (1548, 1549), *Girs* Evij., *Gumse* Östermark, St. Ky. Ikola, Ilm. Jalasj., *Gååse* (1544) Must. Singsby, *Gylling* N. Vet. Överby, *Gädda* Nä. V. o. Ö. Y-mark, Must. Smedsby, Lars. Eugmo, Kaustby, *Gök* Must. Vikby, *Harri* L. Ky. Haaro, Ilm. Jalasj., *Hjort* Kve. kkby, *Höök* Alaj., *Järpe* Must. Böle o. Singsby, *Järv* Must. Böle o. Karperö, *Kackurs* Lars. kkby, Krb. Hops., *Katt* Ped. Katternö, *Kidelingh* Must. (1440), *Kisk* Esse, Lappf., *Knip* Kve. kkby, *Kråka* Östermark, Must. Kråkelund, *Kärp* Vö. Bergby, *Lax* Must. Singsby, *Laxas* Must. kkby, *Lo* Must. Iskmo, *Lärka* Nä. Ö. Y-mark, Must. Böle, *Löja* 1548 Ö. Mal., Vet.-Röringe, *Mård* Ped. Forsby, Y. Esse, *Nalli* St. Ky. Kauk., *Nors* Nkb. Sokl., *Orre* Must. Böle, (Årre) Österm., *Pukka* Laih. Jukkaja, *Pukkinen* St. Ky. Kauk. o. Palo, *Riippa* N. Vet. Överby, *Rovhök* Övermark, *Runt* Nkb. Kovj., Muns. Veks., Je. Lass., *Rut* Laih. Bådde, Must. Tölby, Vö. And., Or. kkby, Muns. Veks., *Råtts* Nä. Piel., *Räv* Nä. Norrnäs, Must. Gerby, Muns. Kantl., Kaustby, *Röj* Ö. Mal., *Sik* Muns. Monäs, *Silakka* Gkb. Rödsö, *Själ* Must. Jungs. söd., Krb. Knivs., *Småfisk* Nä. Rangsby, *Sparv* Must. Gerby, Y. Esse, *Stara* Ped. kkby,

Digitized by Google

Stegar Must. Häls. söd., *Ströming* Muns. Monäs, *Svan* Kve. kkby, *Takku* L. Ky. Haaro, *Trast* L. Ky. Merik., ? *Tronde* L. Ky. Trondila o. Nä. (se I s. 527), *Tätting* Must. Tölby, *Utter* Lpf. Uttermossa, *Varg* Must. Böle, Kve. V. Hankmo, Ter. Hästb., Gkb. Kåustar, Kaustby, *Vikar* (Stor- o. Lill-) Krb. Ö.-Bråtö, *Örn* Must. Jungs.söd., Kve. Vass., Lappajärvi. —

p) Gårdnamn bild. av beteckningar för **träd, växter** och **växtdelar** (tillnamn):

Al Kve. kkby, *Björk* Kve. Ö.-Hankmo, Repl. kkby, Mal. osv., *Stor-* o. *Lillbjörk* Krb. Poras, *Blom* Ko. Taklaks, *En* Must. Tölby o. Västervik, *Enegren* Must. Tölby, *Enrot* Kve. kkby, *Furu* Ter. Kortjärvi, *Haavisto* N. Vet., *Havras gränd* Ö. Mal., *Haveri* Alavo, *Honka* o. *Lillhonka* Gkb. Vittsar, *Humalainen* St. Ky. Riarehto (jfr grupp 3 a), *Humla* Ö. Esse, *Hummel* Krb. Hops., *Kirsi* Laih. Perälä, *Löv* Ped. Lövö, *Quist* 1550 i Kyru, Orismala, *Riska* Krb. Y.-Bråtö, *Rusk* Nä. Kalaks, Ko. o. Pet. kkby, *Rusku* 1606 L. Ky., *Ruuska* St. Ky. Topp., *Rönn* Must. Toby, Rpl. kkby, *Smulter* Ö. Mal., *Äppel* Krist. Tjöck.

r) Gårdnamn bild. av **smäde-** och **skämtnamn:**

Fant Pet. kkby, Must. Staversby, Kve. Pets., *Fratt* Övermark, *Garp* (fi. Karpi) L. Ky. Hiiripelto, Laih. Jurva, Must. Karparö, *Gråbbil* Vö. Koskeby, *Housu* L. Ky. Savilaks, Lappo (Kauhava), *Jossgårk* Ö. Esse, *Knubb* Vö. Koskeby, *Kolkki* L. Ky. Merik., *Rövar* se avd. h) *a*), *Skarra* L. Ky. Merik., Kortesjärvi, Nedernurmo (Karra), *Skrabb* Gkb. Såka, Alajärvi, *Snåvs* So. Munsmo, *Sompi* (Skomp) Laih. Bådde, St. Ky. Heikkola, Lappo (Kauh.), *Sprättilä* L. Ky. Savilaks, *Stövel* St. Ky. Kaukola, *Syring* Must. Gerby. — Till denna klass höra dessutom åtskilliga av de namn, som upptagas under nästfölj. avdelning:

s) Gårdnamn bild. av a d j e k t i v som bet. **kroppsliga l. andliga egenskaper:**

Brant Gkb. Linnusp., *Dåli* Lpf. kkby, *Fattig* Muns. Veks., *Flink* Y. Esse, *From* Ped. Forsby, *Försti* St. Ky. Palh., *Gamal* Repl. kkby, Vö. Mäkipää o. Rökiö, *Glader* Must. Häls.söd., *Gram* Rpl. Bjö. (1546), *Hwass* Laih. Mieltylä, *Hwita* Laih. Bådde, (*Vit*) Muns. Mono, N. Pu., (*Vitans*) Ko. Töjby, (*Kvis*) Krist. Tjöck, *Klankki* L. Ky. Hyyriä, *Kloker* Lochteå, Alavierte, **Krumb* Gkb. Vittsar (n:o 3), *Lille* Nkb. Y.-Je., Je. Lassila, Ped. Karby, Gkb. Rödsö, *Liten* Pö. (n:o 43), Must. Singsby, Lars. kkby, Krb. Bråtö (1560), *Lustig* Must. Smedsby, Kve. kkby, *Lång* (Lang) Lpf. Dagsmark, Nä. Ö. Y-mark, Pö., Y. Mal., Bergö, Lappå, Lochteå, *Lytts* Ter. kkby, Gkb. Närvil, Palo,

Digitized by Google

Läsp Vetil, *Minders* Ö. Mal., *Ny* Must. Karkmo, *Rak* N. Pu., *Rank* Nkb. Sokl., Muns. Juss., Mono, *Lill-* o. *Storrank* Ter. kkby, *Riv* Ped. Läppl., *Skarper* Vö. Karvsor, Maks. Kärkl., *Sluuki* Laih. Bå., *Släthår*[1]) So. Ö.-Sund., *Slög* Vö. Lotl., *Smårådd*[1]) Vö. Rökiö, St. Ky. Vend. (1551), *Snabb* Rpl. Bjö., *Snabbas* Must. kkby, *Snull* Must. Voitby, *Stark* Bergö, *Still* Krb. Y.-Bråtö, *Stor* Krb. Hops., Gkb. Linnusp., Kortesjärvi, Vetil, *Strang* Ped. Kållby, *Stor-* o. *Lillstrang* Vindala, *Stuns* Ko. Töjby, *Styv* Pö., Must. Toby, *Svart* Storå, Laih. Svartila, Pö., Muns. Veks. (n:o 3), Ter. Hästb. (n:o 4), *Swinehår*[1]) (1550) Vö. Kaitsor, *Teir* Sid. kkby, Lpf. Härkmär, Nä. Kaldnäs o. Kåtnäs, *Vis* Krb. Hops., *Viss* Lars. Eugmo, Kortesj., *Värri* Laih. Storby.

t) Gårdnamn bild. av ord för **kroppsdelar:**

Kni Övermark n:o 11, *Knooka* L. Ky. Merik., *Liuski* Laih. Liuskila, *Mielty* Laih. Mieltylä, St. Ky. Orismala.

u) **Abstrakta** av olika slag betecknas av:

Blikt Repl. Bjö., *Brask* St. Ky. Hevonk., Lars. kkby, *Bulder* St. Ky. Kauk., *Dunder* Pö., *Frost* Nä. V. Y-mark, Nkb. Sokl., ? *Frusti* L. Ky. Hiirip., *Storm* Ö. Mal., Must. Västervik, Maks. Kärklaks.

v) **Väderstreck** betecknas av:

Söder Or. Kimå, *Väst* Bergö, V. So., Vö. Rekip., Or. kkby, Muns. Mono, *Västi* Ilm. Kokkola, St. Ky. Kaukola, *Väster* So. Munsmo, Gkb. Rödsö, *Öst* Y. Esse. Jfr *Nordman*, *Söderman*, *Östman* i avd. g).

x) **Naturföreteelser** av olika slag beteckna: *Blikt*, *Dunder*, *Frost*, *Storm* (se under u.), *Skuggi(la)* St. Ky. Kauk. o. Orism., Kauhava, *Wintur* Kaustby.

y) **Kulturföremål** och **kulturprodukter** av olika slag betecknas genom:

Ena Y. Esse, *Grind* Vö. Miemois o. Tuckur, *Housu* (se avd. r), *Järn* Must. Gerby, *Kagg* Maks. kkby, *Kasse* Ped. Katternö, Sundby (n:ris 10—11), Lars. Eugmo (n:o 3), ? *Kildilä* St. Ky. Tuurala, *Kniv* Krb. Knivsund, Evijärvi, (*Tälgkniv*) Ped. Forsby n:o 8, *Kölffua* Must. (1548), *Miekka* by o. h:n i Must., *Myntti* L. Ky. Rövarla, *Pil* Ped. Katternö, Karlö (1546), *Sabel* Must. Höstvesi, Krb. Ö.-Bråtö, *Spik* Krb. Ö.-Bråtö, *Stolpe* Ö. Mal., Rpl. Vallgr.söd., *Stål* Pö., Must. Iskmo, Krb. Poras, **Svärds* Vö. Tuckur, *Tjäru* Krb. Långö, *Zittra* Ter. Hästb.

z) **Släktskap, granskap, fiendskap** komma till uttryck i:

---

[1]) Namnet ändas på ett subst., men sammansättningen som sådan är adjektivisk: ett tillhörighetsadj. (»bahuvrihi»).

Digitized by Google

Mågas Muns.Hirvlaks, *Frändilä* Kauhava, Kortesjärvi, *Nyfrändi* Lappå (Haapakoski), *Grannas* Sid. Skaftung, Lpf. Härkmär, Krist. Tjöck, Vö. Andiala, *Norrgrann* Nä. Tjärlaks, So. Munsmo, *Södergrann* Nä. Tjärl., *Nygrann* Gkb.Kvikant, *Krannin talo* Kaustby, **Fiunds* Nä. Finnby (n:o 19).

å) Gårdnamn bild. av **verbala** grundord:

Bave V. So., *Hoppa* Laih. Jukkaja, St. Ky. Hevonkoski, Ilm. Peurala, Must. Karkmo, Tölby, *Sompi* (Skomp) Laih. Bådde o. Storby, St. Ky. Heikkola o. Hevonkoski, Must. Jungs. söd. (n:o 4).

Ett icke obetydande antal tillnamn från 1300-, 1400- och 1500-talen är nu ur bruk. De ha införts i materialsamlingen (kap. I) under resp. byar. Jfr den kronologiska sammanställningen i kap. V!

3) **Mans- och kvinnonamn** (*dopnamn*) **i svensk-österbottniska gårdnamn:**

a) Fornnordiska namn:

Asmund Gkb. Kallis, Kelviå (Ullava), Vö. Miemois (1606); *Aud-* Maks. Kärkl.; *Bardh-* Must. kkby, Laih. Bådde; *Basse* Kauhava, N. Pu.; *Birgher* (Biri) Ilm. Peltoniemi, L. Ky. Haaro, Lappo-Naarasl., Ped. kkby; **Biörmund* Lpf. kkby; *Biörn* L. Ky. Ojan., Must. Veik., Vö. Rekip. (n:ris 17, 18), Nkb. Sokl., Y.-Je., Ped. Forsby o. Lövö, Lars. Eugmo, Krb. Hops. o. Norrby; **Biörse* (Biorse) Lpf. kkby, So. Y.-Sund.; *Bodde* (Budde) Laih. Bådde, Vö. Lomby; ? *Bǭdh-* L. Ky. Selkämäki; **Bodhge* Laih. Perälä; *Bonde* Nä. Kalaks, Ped. Forsby, N. Pu., Vö. Jör.; *Brodde* Nä. Rangsby, Rpl. Bjö.; *Brodher* Vö. Tuckur; **But-* (Bot-) Krist. Tjöck, Ö. So. (n:o 4), Must. Gerby; *Bærn* Nä. Gottböle; *Bærte* Y. Mal. (n:ris 19, 24), Kve. Pets.; *Böse* Je. Jungar; **Elef* (Eilef) L. Ky. Hyyriä; *Erik* Krist. Tjöck, Östermark etc. (ett av de vanligaste namnen); *Erland* Tjöck [1]); *Finne* Nä. Norrnäs, Pet., Must. Voitby o. Västervik, Kve. Ö.-Hank., Maks. kkby, Nkb. Markby, Kauhava, Ped. Läppl., Lars. Eugmo, Krb. Poras, Gkb. Storby, Kaustby; *Fridh-* (Fred-) Must. Tölby; *Frille* Nkb. kkby; *Gaut* Kaustby; *Gote* Nä. Gottböle, Ped. Östensö; *Grim* Vö. Miem., *Gubbe* Muns. Veks., *Gudhmar* Ö. Mal. (Gullman), Laih. Bådde o. Kommarla; ? *Gudhze* (Guss) Krist. Tjöck, Bötom o. L. Ky. (Kuuttila); *Gulle* (*Golle) Nä. Ö. Y-mark, Övermark, Ko. kkby, Vö. Bertby; *Gunnar* Je.

---

[1]) Möjl. tyskt: jfr Förstemann I² 773 *(Eriland, Erland, Hariland).*

Digitized by Google

Jungar, Gkb. Kirilaks, (Kunnari) Härmä; *Gunne* Ped. Bennäs o. Forsby; *Göust, Geust* (fi. *Kausti*) Ko. Töjby, Rpl. Bjö., St. Ky. Palh., Vö. Lomby; *Hakon, Håkan* (fi. Hakuni) Ilm. Mieto, Nä. Finnby, Ö. Y-mark, Kve. Pets., Repl. Bjö., Kelviå; *Haldin* (Halfdan) Must. Voitby, L. Ky. Selkämäki; *Halvardh* Ö. Mal.; *Harald* Nkb. Forsby o. Sokl., Gkb. Rödsö; *Helge* Ö. So.; *Heming* Laih. Storby, Ö. So., Nkb. Sokl., Övernurmo, Kauhava; *Hille* Je. Lass., Naarasluoma, Gkb. Korpl., Lohteå; ? *Hiærne* Must. Gerby (jfr dock avd. 2, y); ? *Hofwaldę* Ilm. Kokkola; *Holmger* Krb. Poras (n:o 11); *Holte* Ko. Edsvik, L. Ky. Merik., Must. Martois; *Hudde* (Hodde) L. Ky. Ojaniemi, Must. Häls. söd.; **Hugh-* (Hogh-) Lpf. kkby (n:ris 12, 13); ? *Humalain* St. Ky. Riarehto; *Hwit, Hwite* Krist. Tjöck, Ko. Töjby, Laih. Bådde, Muns. Mono; ? *Hær-* L. Ky. Saarensivu, Maks. kkby; *Haerlef* Gkb. Såka (Hällis), Kelviå-Ullava, Lochteå; *Hærman* Krist. Tjöck, Nä. Böle o. Tjärlaks, Ped. Forsby; *Hærse* Lappo kkby; **Hærve* Nä. Böle; ? *Ighul* St. Ky. Ikola; *Inge* Must. Miekka, Vö. Kovjoki, Lomby; *Ingeman* Must. Jungs. norrby; *Inger* Y. Esse; *Ingve* (isl. *Yngvi*) Sid. Skaft., Lpf. kkby; ? *Ise-* Lpf. kkby; *Ivar* Lpf. kkby, Nä. Gottböle, Kauhajoki, St. Ky. Topp., Must. kkby, Kve. Vass. osv.; *Jubbe* (*Jobbe*) Ko. Moikipää Gkb. Korpl., *Jut, Jute* Lpf. kkby, Pet. kkby, Nkb. kkby; ? *Jåve* (*Juve*) So. Ö.-Sund., Vö. Bertby, Lålaks, Rekip., Tuckur, Muns. kkby; *Kar* Sid. kkby, Övermark, So. Ö.-Sund.; *Karl* Or. kkby (jfr Nä. Finnby); *Karv* (< ? *Karulf*) Muns. Pens.; *Ketil* (fi. *Katila*) Ilm. Palo, St. Ky. Orismala, Lappo-Nedernurmo, Ped. Forsby o. Kållby; *Knut* Lpf. kkby, Ilm. Marttila, Laih. Torstila, L. Ky. Haaro, Vö. Palvis o. Rökiö, Or. kkby o. Kimå, Nkb. Y.-Je., Muns. Mono o. Monäs, Ter. Hästb.; *Kon, Koni, Kuni* Nä. Kaldnäs, Ilm. (1550), Kve. Vassor; *Kulpe* Vö. Lomby; *Kæmpe* L. Ky. Tervaj.; *Lale* Lpf. Lålby; *Lall* Must. Aniks. o. Häls. söd., Ö. So.; *Malle* Must. Toby (n:o 8), Laih. Bådde, L. Ky. Hiirip.; *Oluf* med *Öle* o. *Olle*, vanliga namn i sv. Öb. (i fi. Öb. blott *Olli*): *Olofsbäck* Storå, *Ollila* Laih. Bådde, St. Ky. Palo, Vö. Bergby, Bertby, Koskeby, Lålaks, *Olis* Vö. Lomby, *Ols* Vö. Lotl. osv.; *Olgar* (*Ulvger*) Lpf. kkby; *Puke* L. Ky. Hyyriä; *Rag(n)wald* Övermark, Ko. kkby, Ter. Hästb.; *Rasmund* Gkb. Såka; *Rengo* St. Ky. Palh.; *Romar* (? **Hrōdhmar*) Je. Jungar, *Ræbb* Gkb. Korpl.; *Ræk* Must. 1440, Vö. Rökiö; *Salle* L. Ky. Savilaks; ? *Sibbe* Gkb. Storby; *Sigge* Nä. Piel., Alajärvi; *Sigurd* (*Siurd*) Lpf. Härkmär; ? *Skarve* Laih. Bådde; *Skægge* Rpl. Bjö. (*Kopparskiägg* Kortesjärvi); *Stave* Ö. Mal.; *Sten* Pö., Ö. Mal., Laih. Bådde, Must. Toby; ? *Stubbe* Muns. Hirvlaks; *Sur*

Digitized by Google

Krist. Tjöck; *Sven* Nä. Finnby, Ståbacka, Y. Mal., Vö. Rekip., Krb. Långö; *Svi* Laih. Bådde; *Sæbbe* Ko. Moikipää, Pet., Kve. kkby (n:o 12); *Thord* Övermark, Pet. kkby, Laih. Bådde o. Torstila, Ö. So, L. Ky. Ojaniemi, Vö. Bertby, Or. kkby, Lochteå; *Thorkel* Ilm. Mieto, Laih. Jukkaja, St. Ky. Torkkola, L. Ky. Selkämäki o. Torkkola (jfr sv. dial. *torkel*, appell. i Öb.: Vendell, Ordb.); *Thure* Ö. Mal., Laih. 1543, St. Ky. Heikkola, Hevonkoski, Lehmäjoki o. Tuurala; *Tuve* Y. Mal.; *Udd* Lpf. Uttermossa, Ö. Mal.; *Ulv* Lpf. kkby, Ko. Töjby, Or. Karvat, St. Ky. Ulvila, Lappo (Tiistenj. o. Nedernurmo); ? *Unger*. Naarasluoma-Härmä; *Un(e)* Nä. Ståbacka; *Valdar* St. Ky. Valdarla, L. Ky. Kuuttila, Perkiö o. Saarensivu; *Vidd* Vö. Kovjoki; *Åke* St. Ky. Topp.; *Æbbe* Lpf. kkby, Krist. Tjöck; *Æs-* (Es-) Maks. Kärklaks; *Æskil* Nä. Kalaks, Or. kkby, Lappajärvi; *Östen* Laih. Bådde, Ped. Östensö by. —

De i gårdnamnen belagda fornnord. kvinnonamnen inskränka sig till *Barbro* Ö. Mal., *Ingeborg* Ped. Forsby (jfr ? *Bårre*, *Porri* i Kelviå), *Siri* (*Sigrid*) Nedernurmo, Lochteå, *Valborg* St. Ky. Palo o. Perälä byar, L. Ky. Greggilä.

b) Forntyska dopnamn:

Bertil, fi. *Perttula* Nä. Knåpnäs, Östermark, Maks. Kärklaks, Vö. Kovjoki, Kaitsor, Jörala, Or. kkby, Muns. Veks., St. Ky. Torkkola, Nåpå, Laurola, Kauhava, Lohteå; *Fromholt* Rpl. Vallgr. söd. (n:o 8); *Hartvik* Ko. Edsvik, Laih. Bådde, *Heinul* Vö. Jörala, Gkb. Närvil; *Henikala* Kyru (se avd. d); *Hints(a)* Krist. Tjöck, Laih. Bådde, Nkb. Soklot; *Hovman* Ko. kkby, Vö. Karvsor; *Kontse* St. Ky. Palo; *Morik* N. Vet. kkby; *Omar* Vö. Rekip.; *Reinikka* Kurikka; *Viinikka* (Viinikainen, Viinikkala) Alavo, Kortesjärvi, Krb. Ö. Bråtö (1547), Gkb. Närvil (1650); *Vitick* Gkb. Korplaks; *Wilmar* (se nedan, avd. d). Tyskt är även kvinnonamnet *Gertrud* i Lars. Eugmo.

Av de här anf. namnen med ändelsen *-ika: Henika-*, *Morik*, *Reinikka*, *Viinikka* och *Vitikka* hava de tre sistnämnda även uppvisats från sydligare (finskspråkiga) delar av vårt land (se Saxén, Den sv. bos. hist. reg. och särsk. s. 21 f., 134 ff. och 138). Men Saxéns uppfattning att de inlånats redan före finnarnas ankomst till Finland, när desse ännu »bodde i närheten av något sydgermanskt (ostgermanskt) folk, sannolikt goterna» är tvivelsutan oriktig: namnen äro uppenbarligen tyska och få sin osökta förklaring ur våra äldsta handelsförbindelser med kontinenten. Jfr förf. i Stud. i nord. fil. II 2 (1911), s. 29 ff. A. Grapes i »Stud. över de i fornsv. inlånade personnamnen» (1911), s. 43 utlovade bevis för att dessa namn kunde vara av svenskt

Digitized by Google

ursprung torde icke ännu hava presterats. Med de här sammanställda tyska d o p n a m n e n jämföre man ett avsevärt antal redan i det föreg. meddelade tysk-österbottniska t i l l n a m n, om vilka i ett sammanhang något närmare i kap. IV.

c) K r i s t n a d o p n a m n.

Dessa ha här ordnats efter den frekvens, varmed de uppträda i de ovan behandlade svenska och svensk-finska hemmansnamnen i Öb.:

Johannes i inalles 37 namn: (*Jusse* i 19, *Hannus* i 14, *Jönn* i 2, *Hans* i 1), *Nikolaus* i 28 (*Nicke* o. *Nisse* i sammanlagt 25, *Klavus* i 3), *Laurentius* (*Lars*, *Lasse*) i 25, *Anders* (*Ant*) i 24, *Petrus* (*Per*, *Pelle*) i 23, *Klemens* (*Klemet*) i 18, *Magnus* (*Mangs*, *Manne*) i 15, *Mathias* (*Matte*) i 14, *Jakob* (*Jop*, *Jeppe*, *Joppe*, *Jackus*, *Jack*) i 12, *Benedictus* (*Bengt*) i 10, *Gregorius* (*Grägg*, *Jöran*, *Yrjän*) [1]) i 10, *Martinus* (*Martin*, *Mårten*) i 10, *Paulus* (*Påval*, *Påv*, fi. *Paavo*) i 10, *Mikael* (*Mittjil*, *Mitt*) i 6, *Philippus* (*Filpus*) i 6, *Simon* i 6, *Abra(ha)m* (*Bram*) i 3, *Ambrosius* (*Brusius*, *Blusi*, *Blosi*) i 3, *Franciscus* (Frans) i 3, *Isak* i 3, *Kristofer* i 2, *Marcus* i 2, *Severinus* (Söfring) i 2, *Staffan* i 2, *Tomas* i 2; *Adam*, *Gabriel* (Gabil), *Israel*, *Lukas*, *Oll*, *Sylvester* (*Silvast* i Ö. Je. n:o 3), *Titus* o. *Zachris* i vart sitt gårdnamn. Härtill komma kvinnonamnen *Birgitta* (*Biggas* i Nkb. Kovjoki) och *Lucia* (*Lussi* i Je. Lassila o. Gkb. Palo).[2])

Bland de »kristna» dopnamnen kunde även de »forntyska» i avd. b) nämnas, enär de allra flesta väl införts hit först efter kristendomens införande. Ett tyskt namn från kristen tid är sålunda även *Henrik* (*Heik*), belagt i 19 österb. hemmansnamn. Även de »fornnordiska» namnen (avd. a) härröra väl till betydande del från erövrings- resp. korstågstiden, ty i Sverge hade de kristna namnen ännu så sent som vid tiden närmast efter år 1300 ej fått absolut majoritet över de inhemska, »som ännu uppträda i en mångfald och omväxling, märkligt vittnande om det gamla namnskickets rikedom och resurser» (se Grape i hans o. a. arbete s. 86). Ett hedniskt namn, som först genom kristendomen vunnit spridning i Finland, är med full säkerhet *Erik*, uppvisat i ej färre än 14 av de ifrågavarande österb. hemmans-

---

[1]) Av dessa varianter är *Grägg* en inhemsk nybildning, medan *Jöran* och *Yrjän* återge fsv. *Iurian* resp. *Yrian*.

[2]) Enligt denna statistik har således *Johan(nes)* varit det vanligaste dopnamnet i Österbotten och i detta fall överensstämmer namnskicket här med det allmänt nordiska (se Noreen, Vårt Språk bd V, s. 411, jfr Grape s. 56).

Digitized by Google

namnen, och ett annat sådant ha vi väl i det för några århundraden sedan i Öb. än vanligare *Olof* (Ole, Olle).

d) Medeltida mans- och kvinnonamn i Öb., vilka icke fortleva i nutida gårdnamn.

Ur Hausen I—III samt 1500-talets äldsta jordeböcker har jag antecknat ett antal mans- och kvinnonamn i Österbotten, vilka veterligen icke kvarlämnat spår i landskapets bebyggelsenamn. Sådana mansnamn äro:

1303: *Tobbe* de Tiuka (Tjöck), 1439: Lasse *Ærwastess(on)* i Ped., 1440: Magnus *Arfuedzsson* i Must. Murmesund (Sundom), *Folcke* Gregersson i Must. Juncksund, Jöns *Ingeldzsson* i Must. Höstvesi, Jöns *Kedelmansson* i Must. Wikom (Vikby), 1442: *Erwast* i Rawaldzby (Nä. Rangsby).

1543 (n. 4531): *Algott* Anderson i Lapu, Nils *Ödmundson* i Must. Per *Ö(d)gersson* i Must., Siffrid *Wilmarson* i Kyru (: fty. *Willamar* Förstemann I² 1604); 1544 (n. 4532): Lasse *Wibbe* (se e, *α* nedan), Mattz *Tyrisson*, Morten *Törysson* (Tyrgils), *Urbanus* i Kyru; 1546 (n. 4534): *Engelbert* Jönson i Kalajoki; 1548 (n:ris 4534 b, e, f): *Dorde* (etymon ?) i Kyru, Hakomecki by, jfr *Dordola* s. år ibid., *Henikala* by i Kyru (: fty. *Hannicho*, nht. *Hänicke* Förstemann I² 746), *Jerenimus* Quiffuin i Kyru, Pål o. Lasse *Wilmar* i Wilmar by (Kyru, jfr ovan år 1543), *Kelffue* Nilson i Mustesar, *Augustinus* i Vö. Tukur, Oleff *Sebyörsson* i Ped., Oluf *Tidemanson* bland »Markboghan» i Ped., *Blasius* Michelsson i Pyhäkoski, *Dionysius* i Lapu, *Tadeus* (?) Jönson i Laih.; 1549 (n. 4537): Oluff *Gubbesson* i Vexall (Muns.); 1551 (n. 4542): *Botvid* Olson i Vö. (Quiffuimo), *Leffue* Pålson i Kyru; 1554 (n. 4555): Jöns *Stigsson* i Ped.; 1562 (n. 4645): Hans *Lydickson* i Löfö̈ö (Ped.).

Kvinnonamn i samma urkunder:

1442: *Ödgjerd* i Jungsund, Must.

1544: *Agda* Hermansdotter i Ped., *Karin* encke i Weröö (1546 Kadrin vidua), 1546: *Martha* ænkæ i Kyru, 1548: *Maritt* vidua i Vö., *Elin* encke i Vö. Rökiö, *Kristin* vidua i L. Ky. Hyyriä, *Malin* vidua i L. Ky., *Ursula* vidua i Laih., *Agata* vidua ib., *Margret* vidua ib., *Cecilia* vidua Must. Höstvesi, *Marita* vidua i Vallgrund, *Anna* vidua i Munsmo, 1549: *Gunbor* i Lapu, 1550: *Kela* (1551 Kedla) vidua i Ped. Katternö, *Ödbor* vidua i Lapu, *Gudelogh* vidua i Kyru, *Helgha* vidua i Laih., *Agnett* encke i Must., *Inge* encke i Must. Gerby, 1551: *Sissil* puella i Soclotto by (Nkb.), 1556 *Guneborg* i Ped.

Digitized by Google

e) Kortformer av dopnamn (»Kurznamen»):

α) Person- och tillnamn med media geminata:

I del I s. 629 sammanställde jag ett antal sådana i samb. med likartade naturnamnsbildningar. Här meddelas en fullständigare förteckning av namnen: Mansnamn: *Abb* (Abraham), *Add* (Adrian) Rpl., *Edd* (Edvard), *Gabb* (Gabriel), *Grägg* (Gregorius), *Gubbe* (se avd. a!), *Jobb*, *Jubb*, *Ræbb*, *Sibb*, *Sigg*, *Sæbb*, *Vidd*, *Æbbe* (se avd. a!). Om *Tobbe* (*Thorbiorn*) se del I s. 629. Hit hör ock Lasse *Wibbe* i Maximo 1544 (n. 4532) av ? *Vidhbiorn* (jfr Lundgren-Brate s. 295).

Kvinnonamn: *Bigg* (Birgitta) allm., *Fredd* (Fredrika), *Hedd* (Hedvig) Rpl. kkby, *Lubba* (Lovisa) Ped., *Ludda* (Lovisa), *Magg* (Margareta) allmänna.

β) Två- eller trestaviga namn förlora sin första stavelse: *Doll* (Must. Rpl.) < Adolf, *Bram* (Vö.) < Abraham, *Brusius*, *Blusi*, *Blosi* (Vö. Lotl.) < Ambrosius, *Borre* (Kelviå) < ? Ingeborg, *Räll* (Kve.) < Israel, Isräl).

γ) Annan stympning av namnet:

Er (Erik), *Hinders* (Henrik), *Biri* (Birgher), *Frille* (Fridhlef), *Gulle* (Gudhlef), *Gunne* (Gunnar), *Jāk* (*Jāksi* i St. Ky. Perälä), *Jack* (*Jackula* Laih., *Jakas* Vö. Jörala) < Jakob, *Jōn* (*Jåun*, *Jång* Ko., Repl.) < Johan, *Jönn* (Ö. Mal., Kauhaj.) < Johannes, *Ole*, *Olle* (Olof), *Hällis* (<Herlev) Gkb. Såka. Jfr gårdnamnen *Filla* < Finnilä L. Ky. Haaro, *Tast* < Tavast N. Vet. och *Backils* < ? *Backhympils Vö. Bertby.

δ) Med tillagd slutstavelse: *Pelle* (allm.) och *Jonte* (Johan) i Vö. och Kve.

Digitized by Google

Kap. III.

Kulturnamnen och våra nationaliteter.

Del I av föreliggande arbete var egnad de österbottniska naturnamnen, såväl de svenska och finska i nutida svenskbygd, som även de svenska i vår tids rent finska bygder, och de bebyggelsehistoriska slutsatser, vilka ur dem kunde dragas, blevo till sina huvudpunkter meddelade därstädes ss. 635—650. På grund av ett rikt namnmaterial fastställdes där främst, att det österbottniska naturlandskapet under de förhistoriska tidsskedena, ja delvis ännu för några århundraden sedan burit en tydlig prägel av dess befolknings tvåspråkighet, och riktigheten av dessa konklusioner bekräftade sig genom de ömsesidiga lånord, de bägge folkelementen under tidernas lopp upptagit av varandra, särskilt finnarna av sina svenska grannar. De i denna II del behandlade eg. bebyggelsenamnen styrka dessa antaganden. Jag hänvisar till nedan givna statistiska översikt av de här i fråga kommande namnklasserna, d. ä. socken-, bya- och hemmansnamnen i de fyra häradens både svenska och finska kommuner.

Översikt

av det svensk-österbottniska bosättningsområdets bebyggelsenamn med hänsyn till språkform.

A. Sockennamnen.

Närpes härad.

a) Svenska kommuner:

α) Med svenska namn:

Sideby 6, *Lappfjärd* 9, *Kristinestads landsförsamling* 18, *Övermark* 46, *Korsnäs* 50.

β) Svensk-finskt namn: *Närpes* 23.

b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:

Digitized by Google

α) Med svenska namn:
Bötom (fi. Karijoki) 21, *Storå* (fi. Isojoki) 22, *Östermark* (fi. Teuva) 59.

Korsholms härad.

a) Svenska kommuner:
α) Med svenska namn:
Bergö (Vargö) 76, *Solv* 77.
β) Med ursprungligen finska namn:
Pörtom (fi. Pirttikylä) 62, *Petalaks* (fi. Petolahti) 65, *Malaks* (fi. Maalahti) 68, *Mustasaari* 82, *Replot* (fi. Raippaluoto) 109, *Kvevlaks* (fi. Koivulahti) 104.
b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:
α) Med urnordisk-finska namn:
Laihia (sv. Laihela) 113, f. d. Ala*staro* (fi. Vähäkyrö) 140, Yli*staro* 139, (*Kauha*joki, se bl. bynamnen).
β) Med urspr. finska namn:
Isokyrö 126, *Vähäkyrö* 140, *Ilmajoki* 150 och *Kurikka* 151.

Lappo härad.

a) Svenska kommuner:
α) Med svenska namn:
Vörå 153, *Nykarleby* 175, *Jeppo* 180.
β) Med ursprungligen finska namn:
Maksmo (fi. Maksamaa 168, *Oravais* (fi. Oravainen) 171, *Munsala* (fi. Munasalo) 183.
b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:
α) Med svenskt namn:
Lappo (fi. Lapua) 189.
β) Med urnordisk-finskt namn:
Kauhava (se u. by-namnen).
γ) Med urspr. finska namn:
Nurmo, Naarasluoma (Härmä), se u. by-namnen.

Pedersöre härad.

a) Svenska kommuner:
α) Med svenska namn:
Pedersöre 191, *Esse* 203, *Larsmo* 207, *Kronoby* 209, *Gamlakarleby* 220.
β) Med svensk-finska namn:
Purmo (fi. Purmoo) 200, *Nedervetil* (fi. Alaveteli) 228.

Digitized by Google

γ) Med urspr. finskt namn: *Terijärvi* (sv. Terrjärv) 216.
b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:
α) Med svenska namn:
Vindala ? (fi. Vimpeli) 231, *Kaustby* (fi. Kaustinen) 233. — Om *Konungsåby* (fi. Soini), *Ullava* se u. by-namnen.
β) Med svensk-finskt namn: *Veteli* (sv. Vetil) 234.
γ) Med urspr. finska namn:
Lappajärvi 231, *Alajärvi* 231, *Kortesjärvi* 234, *Evijärvi* 232.

B. Byanamnen.

Närpes härad.

a) Svenska kommuner:
α) Byar med svenska namn:
i Sideby: alla (*Kyrkobyn*, *Skaftung* 8, *Ömossa* 9);
i Lappfjärd: alla (*Kyrkobyn*, *Dagsmark* 14, *Härkmär* 15, *Lålby* 16, *Mörtmark* 16, *Uttermossa* 17, *Åback* 17);
i Kristinestads landsförsamling: bägge (*Tjöck* 18, *Påskmark* 20);
i Närpes: 15 av inalles 18 (*Bäckby* 23, *Böleby* 24, *Finnby* 25, *Gottböle* 27, *Kaldnäs* 30, *Klaresund* 31, *Knåpnäs* 31, *Norrnäs* 33, *Nämpnäs* 35, *Näsby* 36, *Rangsby* 38, *Ståbacka* 40, *Träskböle* 41, *Väster-Yttermark* 42 och *Öster-Yttermark* 43);
i Övermark: bägge (Kyrkobyn och Överträsk 49);
i Korsnäs: 7 av inalles 9 (*Kyrkobyn*, *Edsvik* 52, *Harvström* 52, *Korsbäck* 54, *Träskböle* 56, *Töjby* 57, *Överträsk* 59).
β) Byar med finska namn:
i Närpes: *Kalaks* 28, *Pielaks* 37 och *Tjärlaks* 40;
i Korsnäs: *Moikipää* 54 och *Taklaks* 55.
b) Finska kommuner:
Byar med svenska namn: *Bötom* och *Storå* äro f. d. byar i Lappfjärd (se u. sockennamnen s. 272!). I Östermark (Teuva) höra hit *Östermark*, f. d. by i Närpes (se u. sockennamnen!), *Äystö* 59 och möjligen *Norin kylä* (? Norrby) 60.

Korsholms härad.

a) Svenska kommuner:
α) Byar med svenska namn:
i Petalaks: bägge (*Gammelby* o. *Nyby*);
i Bergö: Kyrkobyn (enda byn);

Digitized by Google

i Solv: alla (*Öster-* och *Väster-Solv, Munsmo, Rimal, Ytter-* och *Över-Sundom*);

i Mustasaari: 19 av inalles 27 (*Böle by, Gerby, Hälsingnorrby* och *-söderby, Iskmo* ?, *Jungsundnorrby* och *-söderby, Karperö, Klemetsö, Kråklund, Singsby, Smedsby, Toby, Tölby, Veikars, Vikby, Voitby, Västervik* och det forna *Colsöö;*

i Replot: tre av fyra (*Vallgrund norrby* o. *-söderby, Björkö*);

i Kvevlaks: *Kuni*, ursprungligen h:n (se s. 107), numera by, är ett »svensk-finskt» namn.

β) Byar med finska namn:

i Pörtom: *Pörtom* kyrkoby (se bl. sockennamnen!);

i Malaks: Över-*Malaks* och Ytter-*Malaks* byar (se u. sockennamnen);

i Mustasaari: *Mustasaari* (*Mussor*) kyrkoby (se u. sockenn.), *Aniksor, Höstvesi, Karkmo, Martois, Miekka, Runsor;*

i Replot: *Replot* kyrkoby (se u. sockenn.);

i Kvevlaks: *Kvevlaks* kyrkoby, *Koskö, Petsmo*, Väster- och Öster-*Hankmo, Vassor.* — Frånsett *Kuni* (se ovan) äro alltså a l l a bynamn i denna nu rent svenska socken finska.

b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:

Byar med ursprungligen svenska namn:

i Laihia (Laihela) 9 av inalles 13: *Bådde* by (fi. Potila) 113, *Torstila* by 121, *Jackola* by 121, *Storby* (fi. Isokylä) 122, *Mieltylä* by (fi. Miettylä) 123, *Kommarla* by (fi. Kumarla) 123, *Liuskila* by (fi. Lyyskilä) 124, *Swartila* by (fi. Suorttila) 124, *Jurva* by 125;

i Isokyrö (Storkyro) 10—12 av inalles 22: *Topparla* by (fi. Toppaala) 126, *Torkkola* by 129, *Heikkola* by 130, *Orismala* by 131, *Napå* by 132, *Ventälä* by 132, ? *Ikola* by 134, *Tuurala* by 135, *Riddarla* by (fi. Ritaala) 137, *Valdarla* by (fi. Valtaala) 137, *Ulvila* by 138, *Laurola* by 138. — (Av dessa byar höra Topparla, Torkkola, Heikkola och Ulvila numera till Ylistaro);

i Vähäkyro (Lillkyro l. det forna Alastaro) 6 av inalles 18: *Kuuttila* by 141, *Krekilä* by 142, *Torkkola* by 143, *Rövärlä* by (fi. Röövöölä) 144, *Trontila* by 148, *Kalsila* by 150;

i Ilmajoki (Ilmola) 1 l. 2 bland inalles 13: *Joupila* by 151 och möjl. *Päntäne* by 150. Namnet *Nenättömä* by synes vara finsk översättning av *Näselös* by 151.

Lappo härad.

a) Svenska kommuner:

α) Byar med svenska namn:

i Vörå: 4 av inalles 18 (*Bergby* 153, *Berlby* 154, *Lomby* 159, *Myrbergsby* 163, det sista av ungt datum);

Digitized by Google

i Maksmo: 1 av 4 (*Teugmo* 170);
i Oravais: 4 av 6 (*Kimå* 172, *Komossa* 173, *Oxkangar* 174, *Österby* 176);
i Nykarleby s:n 4 av 6 (*Kyrkobyn* 176, *Forsby* 177, *Markby* 178, *Ytter-Jeppo* 179);
i Jeppo: 2 av 3 (*Över-Jeppo* 180, *Jungar by* 181);
i Munsala: 2 av 9 (*Mono* 186, *Monäs* 187).
β) Byar med finska namn:
i Vörå: *Andiala* (eg. urnordisk-finskt) 153, *Jörala* (eg. svensk-finskt) 156, *Kaitsor* by 156, *Karvsor* by 157, *Koske* by 158, *Kovjoki* by 159, *Lotlaks* by 161, *Lålaks* by 162, *Miemois* by 163, *Mäkipää* by 164, *Palvis* by 164, *Rekipeldo* by 165, *Rökiö* by 166, *Tuckur* by 167;
i Maksmo: *Maksmo* kyrkoby 168, *Kvimo* by 169, *Kärklaks* by 169;
i Oravais: *Oravais* kyrkoby 171, *Karvat* by 172;
i Nykarleby s:n: *Kovjoki* by 177, *Soklot* by 178;
i Jeppo: *Lassila* by 182 (eg. ett svensk-fi. namn);
i Munsala: *Munsala* kyrkoby 183, *Harjuks* by 184, *Hirvlaks* by 185, *Kantlaks* by 186, *Pensala* by 187, *Veksala* by 188 och det svensk-finska *Jussila* by 187.
b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:
Byar med ursprungligen svenska namn:
i Lappo: *Lappo* kyrkoby 189, *Liuhtarla* by 190. Därtill det urnordisk-finska *Kauhava* 190, nu egen s:n.

Pedersöre härad.

a) Svenska kommuner:
α) Byar med svenska namn:
i Pedersöre: 11 av inalles 12 (*Kyrkobyn* 191, *Bennäs* 192, *Edsevö* by 193, *Forsby* 193, *Karby* 194, *Katternö* by 195, *Kållby* 195, *Lövö* 197, *Sundby* 198, *Västersund* 198, *Östensö* 199;
i Purmo: Neder*purmo* 200 och Över*purmo* 201, eg. svensk-finska ? ?;
i Esse: alla 4 (*Över-Esse* 203, *Ytter-Esse* 204, *Lappfors* by 206, *Över-Lappfors* by 206);
i Larsmo: bägge (*Kyrkobyn* 207, *Eugmo* by 208);
i Kronoby: 6 av inalles 8 (*Knivsund* by 212, *Långö* by 212, *Norrby* 213, *Söderby* 214, *Ytter-Brådö* och *Över-Brådö* byar 214 f.;
i Terijärvi: 1 av inalles 3 (*Häslbacka* by 218);
i Gamlakarleby: 5 av inalles 13 (*Kallis* by 220, *Kåustar* by 222, *Rödsö* by 225, *Storby* 226, *Såka* by 226);
i Nedervetil: 2 av inalles 3 (*Norrby, Överby* 228 f.).

Digitized by Google

β) Byar med finska namn:
i Pedersöre: *Läpplaks* 196;
i Kronoby: *Hopsala* by 210 och *Poras* by 209;
i Terijärvi: *Terijärvi* kyrkoby 127 och *Kortjärvi* by 219;
i Gamlakarleby: *Kirilaks* by 221, *Korplaks* by 221, *Linnusperä* by 224 f, ? *Närvilä* by (? svensk-finskt) 224, *Palo* by 225, *Vittsar* by 227, ? *Åivu* by 228.

b) Finska kommuner med äldre svensk bosättning:
Byar med svenska namn:
De i sockennamns-översikten upptagna namnen *Vindala* (Vimpeli), *Kaustby* (Kaustinen), *Konungsåby* (Soini), *Ullava* avse ursprungligen byar i det forna Pedersöre resp. Gamlakarleby.

C. Hemmansnamnen.

Proportionen mellan svenska och finska gårdnamn å såväl det nutida som det forna svenska bosättningsområdet i Öb. framgår av följande sammanställning:

Närpes härad.

a) Svenska kommuner:

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Sideby	1) Kyrkobyn	22	alla svenska
„	2) Skaftung	11	„ „
„	3) Ömossa	6	„ „
Lappfjärd	1) Kyrkobyn	14	„ „
„	2) Dagsmark	10	„ „
„	3) Härkmär	9	1 finskt
„	4) Lålby	2	bägge svenska
„	5) Mörtmark	9	4 finska, 1 svensk-finskt (n:o 1)
„	6) Yttermossa	7	alla svenska
„	7) Åback	3	„ „
Kristinestads landsförs.	1) Tjöck	16	„ „
„	2) Påskmark	6	„ „
Närpes	1) Bäckby	4	„ „
„	2) Böle	7	„ „
„	3) Finnby	22	„ „
„	4) Gottböle	7	„ „
„	5) Kalaks	17	„ „
„	6) Kaldnäs	3	„ „
„	7) Klaresund kyrkoherdebol	—	— —

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
„	8) Knåpnäs	4	„ „
„	9) Kåtnäs	7	„ „
„	10) Norrnäs	14	„ „
„	11) Nämpnäs	11	„ „
„	12) Näsby	10	„ „
„	13) Pielaks	10	„ „
„	14) Rangsby	12	„ „
„	15) Ståbacka	3	„ „
„	16) Tjärlaks	6	„ „
„	17) Träskböle	1	1 finskt
„	18) Väster-Yttermark .	11	alla svenska
„	19) Öster-Yttermark....	22	„ „
Övermark	1) Kyrkobyn	32	„ „
„	2) Överträsk	7	„ „
Korsnäs	1) Kyrkobyn	19	„ „
„	2) Edsvik	5	„ „
„	3) Harvström	10	„ „
„	4) Korsbäck	7	„ „
„	5) Moikipää	12	„ „
„	6) Taklaks	15	„ „
„	7) Träskböle	6	„ „
„	8) Töjby	13	„ „
„	9) Överträsk	2	1 finskt

b) Finska kommuner:

Bötom (1725—1805)	Kyrkobyn	29	7	sv. (6 naturn.), 6 sv.-fi. (personn.)
Storå (1724—1774)	1) Kyrkobyn	62	7	sv. (4 naturn.), 6 sv.-fi. (personn.)
„	2) Vesijärvi (1725 Siroi, nu Syrinas)	—	2	sv. naturn.
„	3) Kärjenkoski	—	2	sv. „
Östermark (1725—1774)	Kyrkobyn	62	9	sv. (4 naturn.), 11 sv.-fi. (1 naturn.)

Korsholms härad.

a) Svenska kommuner:

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Pörtom	Kyrkobyn	43	2 finska (n:ris 23 o. 35)
Petalaks (kap.)	1) Gammelby	19	alla svenska
„	2) Nyby	10	1 finskt. (n:o 1)
Malaks	1) Övermalaks	45	2 finska (n:ris 24, 28; jfr n:o 12 o. Packanen 1500-t.)
„	2) Yttermalaks	28	1 fi. (n:o 23)
Bergö	Kyrkobyn	10	alla svenska
Solv	1) Östersolv	23	„ „
„	2) Västersolv	10	„ „
„	3) Munsmo	5	„ „

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Solv	4) Rimal	3	alla svenska
„	5) Ytter-Sundom	11	„ „
„	6) Över-Sundom	15	„ „
Mustasaari	1) F. d. Mustasaari (Mussar) by	9	„ „
„	2) Aniksor	2	bägge „
„	3) Böle	7	alla „
„	4) Gerby	8	„ „
„	5) Hälsingnorrby	9	„ „
„	6) Hälsingsöderby	13	„ „
„	7) Höstvesi	7	„ „
„	8) Iskmo	4	„ „
„	9) Jungsundnorrby	8	„ „
„	10) Jungsundsöderby	7	„ „
„	11) Karkmo	9	„ „
„	12) Karperö	10	„ „
„	13) Klemetsö (svenskt)	—	— —
„	14) Martois by	2	2 svensk-finska
„	15) Miekka by	3	1 fi., 1 sv.-fi.
„	16) Runsor	7	1 sv.-fi. (n:o 1), 1 fi. (n:o 7)
„	17) Singsby	9	alla svenska
„	18) Smedsby	10	„ „
„	19) Staversby	5	„ „
„	20) Toby	10	„ „
„	21) Tölby	14	„ „
„	22) Veikars	8	1 sv.-fi. (n:o 6), 1 fi. (n:o 7)
„	23) Vikby	5	alla svenska
„	24) Voitby	9	1 fi. (n:o 3)
„	25) Västervik	5	alla svenska
Kvevlaks	1) Kyrkobyn	13	2 fi. (n:ris 5 o. 7)
„	2) Koskö	5	1 sv.-fi. (n:o 4)
„	3) Petsmo	7	alla svenska
„	4) Västerhankmo	5	„ „
„	5) Österhankmo	6	1 ? fi. (n:o 6)

b) Finska kommuner:

Replot	1) Kyrkobyn	14	1 sv.-fi. (n:o 1)
„	2) Björkö	15	alla svenska
„	3) Vallgrundnorrby	8	„ „
„	4) Vallgrundsöderby	8	„ „
Laihia (1725)	1) Bådde by	51	26 sv. (2 naturn.), 14 sv.-fi. (1 naturn.), 1 blandn. (n:o 10)
„	2) Juckaja by	22	5 sv. (1 naturn.), 6 sv.-fi. (1 naturn.)
„	3) Torstila by	9	2 sv. personn., 4 sv.-fi.
„	4) Jackola by	7	3 sv.-fi. personn., 2 urnord.-fi. naturnamn (n:ris 2 o. 3)
„	5) Storby (Isokylä)	15	7 sv. (2 naturn.), 4 sv.-fi.
„	6) Mieltylä by	10	1 sv., 5 sv.-fi. personn.
„	7) Kommarla by	4	3 sv. personn.
„	8) Liuskila by	3	1 sv.-fi. personn.

Digitized by Google

Socken:		By:	Antal hemman:	Namn:
Laihia (1725)	9)	Käipälä (Käyppälä) by	7	2 sv. (1 naturn.), 2 sv.-fi. personn.
„	10)	Swartila by	5	2 sv. personn., 1 sv.-fi.
„	11)	Pärälä (Perälä)	11	1 sv. naturn., 4 sv.-fi. personn.
„	12)	Jurfwa by	12	2 sv.-fi. (1 naturn.)
„	13)	Sarfjåki (Sarvijoki)	6	1 sv. personn.
Storkyro-Isokyrö (1725)	1)	Tåpparla by	25	4 sv. personn., 4 sv.-fi. d:o
„	2)	Kaukola by	28	2 sv. personn., 7 sv.-fi. d:o
„	3)	Torckola by	5	2 sv.-fi. personn.
„	4)	Heikola by	11	3 sv.-fi. personn.
„	5)	Rijarechto by	11	1 sv. personn., 6 sv.-fi. (3 naturn.)
„	6)	Orismahla by	16	3 sv. (1 naturn.), 4 sv.-fi. (2 personn.)
„	7)	Napå by	9	1 sv. ? och 1 sv.-fi. personn.
„	8)	Wändälä by	8	1 sv. och 5 sv.-fi. personn.
„	9)	Pahlo by	13	2 sv. (1 naturn.), 6 sv.-fi. personn.
„	10)	Lähmäjoki by	13	3 sv.-fi. personn.
„	11)	Ikola by	5	1 sv. och 2 sv.-fi. personn.
„	12)	Turala by	9	2 sv. personn., 2 sv.-fi. (1 naturn.)
„	13)	Pahlojais by	9	3 sv. (1 naturn.), 2 urnord.-fi. personn.
„	14)	Hävonkoski	8	2 sv. o. 4 sv.-fi. personn.
„	15)	Riddarla by	4	1 sv. o. 1 sv.-fi. personn., 1 urnord.-fi. naturn.
„	16)	Kylkelä by	5	3 sv.-fi. (2 personn.)
„	17)	Waldarla by	5	2 sv. o. 1 sv.-fi personn.
„	18)	Qwifwila by	7	1 sv. personn., 1 sv.-fi. d:o, 1 urnord.-fi. naturn.
„	19)	Ulfwila by	4	3 sv.-fi. personn.
„	20)	Laurola by	5	1 sv. o. 2 sv.-fi. personn.
„	21)	Yrisella by	4	1 sv.-fi. personn.?
„	22)	Pärälä by	3	1 sv.-fi. personn.
Ylistaro	1)	Kainasto by	10	1 sv. naturn.
„	2)	Mettälä by	5	1 sv.-fi. naturn.
Lillkyro-Vähäkyrö (1725)	1)	Terfwaioki by	12	2 sv. personn., 4 sv.-fi.
„	2)	Kutila by	13	2 sv. (1 naturn.), 4 sv-fi. personn.
„	3)	Greggilä by	8	4 sv.-fi. personn. 1 sv.?
„	4)	Safwilax by	7	5 sv.-fi. personn.
„	5)	Sarensivuby	6	3 sv.-fi. personn.
„	6)	Torkola by	4	2 sv.-fi. (1 gård-, 1 personn.)
„	7)	Merikart by	16	4 sv. personn., 4 sv.-fi. av varier. art.
„	8)	Röffwarla by	3	2 sv. o. 1 sv.-fi. personn.
„	9)	Sarenpä by	10	2 sv. personn., 2 sv.-fi. (1 naturn.)
„	10)	Harå by	12	1 sv. personn.?, 7 sv.-fi. personn., 1 sv.-fi. böle-n.

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Lillkyro-Vähäkyrö (1725)	11) Åianiemi by.....	6	1 sv. o. 2 sv.-fi. personn.
„	12) Pärckiö by	7	1 sv. o. 2 sv.-fi. personn.
„	13) Hiripeldo by	8	6 sv.-fi. (5 personn.)
„	14) Tapioila by	3	3 sv.-fi. personn.
„	15) Trändila by.....	3	2 sv.-fi. personn.
„	16) Hyriä by	7	6 sv.-fi. personn.
„	17) Sälkimäki by	6	1 sv. o. 4 sv.-fi. personn.
„	18) Kallsila by	5	2 sv. o. 2 sv.-fi. personn.
Ilmajoki (1725)	1) Pendenä by.....	13	3 sv.-fi. (1 naturn.)
„	2) Kauhajåki by	38	1 sv. naturn., 6 sv.-fi. personn.
„	3) Mieto by	21	5 sv.-fi. personn.
„	4) Jalaxjerfvi by.....	26	1 sv. personn., 2 sv.-fi. d:o
„	5) Kuricka by	5	2 sv.-fi. personn.
„	6) Tuiskula by.....	9	3 sv.-fi. personn.
„	7) Nänätömä by	5	1 sv.-fi. personn.
„	8) Joupila by	11	3 sv.-fi. personn.
„	9) Kåckola.....	14	1 sv. o. 3 sv.-fi. personn.
„	10) Peurala by	6	1 sv. personn.
„	11) »Kyrkio By»	8	6 sv.-fi. personn.
„	12) Pahlo by	4	3 sv.-fi. personn.
„	13) Peldoniemi by	7	3 sv.-fi. personn., 1 naturn.
„	14) Säinäjåki by	22	6 sv.-fi. (5 personn.)
„	15) Alavo by	24	2 sv.-fi. personn.

Lappo härad.

a) Svenska kommuner:

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Vörå	1) Andiala	7	2 sv.-fi., 1 fi.
„	2) Bergby	8	3 sv.-fi., 2 fi.
„	3) Bertby	16	2 finska
„	4) Jörala...	8	4 sv.-fi.
„	5) Kaitsor	8	1 fi.?
„	6) Karvsor.....	8	alla svenska
„	7) Koskeby	12	1 sv.-fi., 1 fi.
„	8) Kovjoki.....	5	alla svenska
„	9) Lomby	13	4 sv.-fi., 1 fi.
„	10) Lotlaks	16	alla svenska
„	11) Lålaks	9	„ „
„	12) Miemois.....	8	2 fi., 1 sv.-fi.
„	13) Mäkipää	9	2 sv.-fi., 1 fi.
„	14) Palvis.....	7	alla svenska
„	15) Rekipeldo.....	18	1 sv.-fi. (n:o 18), 2 lokala finska
„	16) Rökiö.....	16	alla svenska
„	17) Tuckur	12	„ „
Maksmo	1) Kyrkobyn.....	11	1 sv.-fi.
„	2) Kvimo	2	bägge svenska
„	3) Kärklaks	14	1 sv.-fi.

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Maksmo	4) Teugmo	1	1 sv.
Oravais	1) Kyrkobyn	17	1 sv.-fi., 1 fi.
„	2) Karvat	6	alla svenska
„	3) Kimå	15	2 finska
„	4) Komossa	13	2 sv.-fi., 4 fi.
„	5) Oxkangar	8	1 svensk-fi.
„	6) Österby	3	2 finska.
Nykarleby	1) Kyrkobyn	14	alla svenska
„	2) Forsby	11	1 sv.-fi., 2 fi.
„	3) Kovjoki	6	2 sv.-fi.
„	4) Markby	4	alla svenska
„	5) Soklot	20	3 sv.-fi.
„	6) Ytterjeppo	15	alla svenska
Jeppo	1) Överjeppo	10	2 sv.-fi.
„	2) Jungar by	12	3 fi.
„	3) Lassila by	15	2 sv.-fi., 4 fi.
Munsala	1) Kyrkobyn	18	1 fi.
„	2) Harjuks	3	1 fi.
„	3) Hirvlaks	7	alla svenska
„	4) Jussila	5	1 sv.-fi.
„	5) Kantlaks	7	alla svenska
„	6) Mono	11	1 sv.-fi., 1 fi.
„	7) Monäs	8	alla svenska
„	8) Pensala	7	2 finska
„	9) Vexala	14	1 sv.-fi.

b) Finska kommuner:

Lappo (1725—1810)	1) Kyrkobyn	21	5 sv.-fi. (personn.)
„	2) Tistenjoki	8	1 sv., 4 sv.-fi. (1 naturn.)
„	3) Hapakåski	17	3 sv. personn., 3 sv.-fi. (1 naturn.)
„	4) Liuchtarla	5	2 sv.-fi. personn.
„	5) Nedernurmo	14	9 sv.-fi. personn.
„	6) Öfwernurmo	27	2 sv. personn., 2 sv.-fi. d:o
„	7) Na(a)rasluoma(Härmä)	25	4 sv. (2 naturn.), 5 sv.-fi. (1 naturnamn: n:o 17)
„	8) Cauhafwa	48	2 sv. personn., 15 sv.-fi. personnamn

Pedersöre härad.

a) Svenska kommuner:

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Pedersöre	1) Kyrkobyn	14	1 sv.-fi. (n:o 12)
„	2) Bennäs	3	2 sv.-fi.
„	3) Edsevö	4	alla svenska
„	4) Forsby	21	1 sv.-fi.

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Pedersöre	5) Karby	6	1 ? fi.
„	6) Katternö	7	alla svenska
„	7) Kållby	10	1 sv.-fi., 2 fi.
„	8) Läpplaks	12	alla svenska
„	9) Lövö	10	„ „
„	10) Sundby	15	„ „
„	11) Västersundby	10	1 sv.-fi., 2 fi.
„	12) Östensö	7	1 fi.
Purmo	1) Nederpurmo	22	1 sv.-fi., 1 fi.
„	2) Överpurmo	26	1 sv.-fi. (n:o 16), 1 fi.-sv. (n:o 13), 5 fi.
Esse	1) Överesse	26	1 fi.-sv. (n:o 16), 1 fi. (n:o 2)
„	2) Ytteresse	23	1 sv.-fi., 1 fi.
„	3) Nederlappfors	6	1 fi.
„	4) Överlappfors	7	alla svenska
Larsmo	1) Kyrkobyn	13	1 sv.-fi.
„	2) Eugmo	13	alla svenska
Kronoby	1) Poras	19	1 sv.-fi.
„	2) Hopsala	24	alla svenska
„	3) Knivsund	7	1 fi.
„	4) Långö	11	alla svenska
„	5) Norrby	7	„ „
„	6) Söderby	11	2 fi.
„	7) Ytterbråtö	12	alla svenska
„	8) Överbråtö	14	„ „
Terijärvi	1) Kyrkobyn	21	1 sv.-fi. (n:o 19)
„	2) Hästbacka	18	1 fi., 2 sv.-fi.?
„	3) Kortjärvi	18	1 fi., 1 fi.-sv.?
Gamlakarleby	1) Kallis	7	1 fi.?
„	2) Kirilaks	4	1 fi.
„	3) Korplaks	15	10 fi., 2 sv.-fi.
„	4) Kvikant	3	1 fi.
„	5) Kåustar	12	5 sv.-fi., 1 fi., 1 sv. l. fi.
„	6) Linnusperä	7	3 fi.
„	7) Närvilä	6	1 fi., 1 sv.-fi.
„	8) Palo	9	3 fi.
„	9) Rödsö	7	3 fi.
„	10) Storby	11	4 sv.-fi., 2 fi.
„	11) Såka	13	3 fi., 1 sv.-fi.?
„	12) Vittsar	7	3 fi., 1 fi.-sv.
„	13) Åivu	3	1 fi. l. lapskt.
Nedervetil	1) Kyrkoby	18	2 fi.
„	2) Norrby	12	4 fi., 2 sv.-fi., 1 oklart
„	3) Överby	10	3 sv.-fi., 1 fi.-sv., 2 fi.

b) Finska kommuner:

Lappajärvi	1) Kyrkoby l. Safwå (1710)	28	8 sv. (1 naturn.), 2 sv.-fi.
„	2) Itäkylä (1810)		1 sv. naturnamn
Vindala	Kyrkoby (1710—1801)	21	9 sv. (3 naturn.)
Alajärvi	Alajärfwi o. Alajerfwiåby (1710—1805)	30 + 24	7 sv., 4 sv.-fi. (4 naturn.)

Digitized by Google

Socken:	By:	Antal hemman:	Namn:
Kortesjärvi	Kyrkoby (1710—1801) ..	32	18 sv. (12 naturn.), 1 sv.-fi. personnamn
„	Purmojärvi (1710).....	10	4 sv., 2 sv.-fi. personnamn
Evijärvi	1) Kyrkoby (1801)	37	8 sv. (6 naturn.), 2 sv.-fi. personnamn
„	2) Enaperä by (1801) ..	6	2 sv. personn.
„	3) Kierto by (1801)	9	2 sv. naturn.
Soini (Konungzå)	Kyrkoby (1710)	8	2 sv. personn.
Kaustby	Kyrkoby (1810)	46	14 sv. (10 naturn.), 4 sv.-fi.
Vetil	1) Kyrkoby (1810).....	23	4 sv. (1 naturn.), 2 sv.-fi.
„	2) Röringe (1710)	10	3 sv., 2 sv.-fi. personnamn
„	3) Halså (1710)	9	2 sv.-fi. personn.
Kelviå	1) Kyrkoby (1710—1810)	43	1 sv.-fi. gårdn.
„	2) Ruotsala (1801).....	27	4 sv. (1 naturn.), 1 sv.-fi. naturn. o. 1 personn.
„	3) Peltokorpi	7	3 sv.-fi. (1 naturn.)
„	4) Välikylä	7	1 sv.-fi. personn.
Ullava (kap.)	Kyrkoby (1710)	15	3 sv. (2 naturn.), 2 sv.-fi. personnamn
Lochteå	1) Kyrkoby (1810).....	32	2 sv., 1 sv.-fi.
„	2) Himango by (1810)..	24	2 sv. naturn., 1 sv.-fi.? naturn. o. 1 personn.
„	3) Alavierte by (1810) ..	20	1 sv., 3 sv.-fi. personn.
„	4) Maringais by (1810)..	26	3 sv.-fi. (1 naturn.)

Av denna översikt framgår alltså:

I **Närpes härad** ha av fem svenska kommuner fyra (*Sideby*, *Lappfjärd*, *Övermark* och *Korsnäs*) svenska namn, den femte och största av dem (*Närpes*) ett svensk-finskt namn, medan de tre finska kommunerna (*Storå*, *Bötom* och *Östermark*) bära gamla svenska namn vid sidan av yngre finska. Av de 41 bynamnen i de svenska kommunerna äro 36 svenska, medan de tre finska kommunernas äldsta bynamn (de nutida svenska sockennamnen) alla äro svenska. Vad hemmansnamnen vidkommer, är deras beviskraft för nationaliteten ej lika bindande som socken- och bynamnens. Kristna dopnamn ss. Abraham, Isak, Jakob, Johannes, Nikolaus o. a. tillades svenskar och finnar utan urskiljning och där ändelsen i ett gårdnamn, bildat på ett sådant namn, är finsk, intyga de finsk eller b l a n d a d nationalitet. Även de fornnordiska personnamnen äro ss. gårdnamn ej sällan försedda med finska ändelser, men redan den förste egaren av en så benämnd gård kan ha varit av blandad härkomst. Bland hemmansnamnen i Närpes härad äro emellertid de 39 i Sideby alla svenska, av de inalles 54 i Lappfjärd 48 svenska, alla 22 i Kristinestads landsförsamling svenska, av de inalles 171 i Närpes s:n alla utom ett svenska, alla 39 i Övermark svenska,

Digitized by Google

av de 89 i Korsnäs alla utom ett svenska. Bland de 29 hemmansnamnen i det finska Bötom (Karijoki) funnos år 1725 6 svenska naturnamn och 7 svenska (resp. svensk-finska) personnamn, bland de 63 hemmansnamnen i det finska Storå (Isojoki) 8 svenska naturnamn och 9 svenska (resp. svensk-finska) personnamn, bland de 62 hemmansnamnen i det finska Östermark (Teuva) 4 sv. naturnamn och 16 svenska (resp. svensk-finska) personnamn.

Av **Korsholms härads** åtta svenska kommuner bära blott tvenne (*Bergö* och *Solv*) svenska namn, de övriga sex (*Pörtom, Petalaks, Malaks, Mustasaari, Replot* och *Kvevlaks*) ursprungligen finska. De svenska byanamnen äro här 32 (av dem 1 svensk-finskt: *Kuni*), de finska 17. I häradets finska kommuner (*Laihela, Storkyro, Lillkyro* och *Ylistaro*) äro av inalles 53 byanamn c. 25 ursprungligen svenska. Av de 43 hemmansnamnen i Pörtom äro blott 2 finska, av de 29 i Petalaks blott 1 finskt, av de 73 i Malaks blott 3 finska, de 10 i Bergö alla svenska, de 67 i Solv likaså alla svenska, av de 180 i Mustasaari 9 finska resp. svensk-finska, av de 36 i Kvevlaks 2 finska, av de 45 i Replot 1 svensk-finskt. Av de 162 hemmansnamnen i det finska Laihela voro år 1725 99 svenska resp. svensk-finska (inkl. 10 sv. naturnamn och 2 ? urnordisk-finska sådana), av de 222 hemmansnamnen i det finska Storkyro (inkl. Ylistaro) 92 svenska (bl. dem 20 sv. naturnamn och 5 urnord. finska namn), av de 136 hemmansnamnen i det finska Lillkyro 80 svenska. Bland de sistnämnda ingår blott ett naturnamn (3 h:n *Mulloi* i Saarenpää), men i del I s. 108 har jag förmodat svenska ånamn dölja sig i bynamnen *Hyyriä* och *Håro* (Haaro), s. 504 ett svenskt höjdnamn i *Höysölänmäki* (backe), och de forna svenska personnamnen (tillnamnen) framträda här (liks. i landskapet överhuvud) nästan alltid i en ljud- och skriftform, som är fullt bevisande i nationalitetsfrågan.

I **Lappo härad** ha vi tre svenska kommuner med svenska namn (*Vörå, Nykarleby* och *Jeppo*) samt tre med ursprungligen finska (*Maksmo, Oravais* och *Munsala*). De svenska byanamnens antal är 17, de finska byanamnens 29 (bland dem dock 1 urnordisk-finskt: *Andiala* och 3 svensk-finska: *Jörala, Lassila* och *Jussila*). I de finska kommunerna tillkomma ett svenskt bynamn (*Lappo*), 1 svensk-finskt (*Liuhtarla*) och 1 urnordisk-finskt (*Kauhava*). Hemmansnamnen uppgå i Vörå till 180 — bland dem 30 finska resp. svensk-finska, i Maksmo till 28 — bland dem 2 svensk-finska, i Oravais till 62 — bland vilka 13 finska resp. svensk-finska, i Nykarleby till 70 — bland dem 8

Digitized by Google

finska resp. svensk-finska, i Jeppo till 37 — bland dem 11 finska resp. svensk-finska och i Munsala till 80 — bland vilka 8 finska resp. svensk-finska. Av de 165 hemmansnamnen i det nu rent finska Lappo voro år 1725 ej färre än 57 svenska eller svensk-finska (bland dem 5 naturnamn).

Av **Pedersöre härads** åtta svenska kommuner ha 5 svenska namn (*Pedersöre, Esse, Larsmo, Kronoby* o. *Gamlakarleby*), två kommuner svensk-finska namn (? *Purmo* och *Nedervetil*), 1 kommun finskt namn (*Terijärvi*), och av de finska kommunerna i häradet ha 4 svenska namn (? *Vindala, Kaustby, Konungsåby* och *Ullava*), 1 kommun ett svensk-finskt namn (*Veteli*). Av byanamnen i de svenska kommunerna äro 31 svenska och 12 finska (av dem 2 osäkra: *Närvilä, Åivu*), och de ovannämnda 4 finska kommunernas svenska namn äro egentligen gamla byanamn. Av 119 hemmansnamn i Pedersöre äro 11 eller 12 svensk-finska resp. finska, av 48 i Purmo 9 svensk-finska resp. finska, av 62 i Esse 5 svensk-finska resp. finska, av 26 i Larsmo 1 svensk-finskt, av 105 i Kronoby 3 finska och 1 svensk-finskt, av 57 i Terijärvi 6 svensk-finska resp. finska (delvis osäkra), av 104 i Gamlakarleby 48 finska resp. svensk-finska (2 osäkra), av 40 i Nedervetil 14 finska resp. svensk-finska. För de finska kommunerna i häradet hänvisas till »översikten».

Närpes härad utgör således alltsedan äldsta tid landskapets renaste svenskbygd. Utom av socken- och byanamn framgår detta av hemmansnamnen: bland inalles 414 sådana äro blott 8 eller 1,9 % finska. Därnäst följer, sett ur samma synpunkt, Korsholms härad. Av åtta kommuner ha visserligen endast 2 svenska namn, och av de 49 byanamnen äro ej färre än 17 (34,7 %) finska, men bland de inalles 483 hemmansnamnen i de svenska delarna nå de finska upp till blott 18 (3,7 %). De relativt talrika finska socken- och byanamnen kunna lätt förklaras. Häradet utgör sedan de äldsta tider ett centrum för hela landskapet och dess gamla odling bar, såsom i inledningen till del I s. 19 f. framhållits, redan under vår järnålder i stort sett prägeln av en germansk-finsk blandkultur. Detta av arkeologien påvisade faktum styrkes på ett i ögonen fallande sätt av 1500-talets och de följande seklens, ja delvis ännu av traktens nutida namnskick: i de stora, nu rent finska bebyggelsehärdarna vid och närmast S om Kyro älvdal äro de 53 byanamnen nära nog till halva antalet svenska eller germanska, och av de 520 hemmansnamnen (under 1700-t.) äro ej färre än 271 icke-finska. Såsom nedan skall visas, sammanhänga de svenska områdena bebyggelsehistoriskt intimt med denna nu finska inlandsbygd.

Digitized by Google

I de två norra häraden blir det finska inslaget i stort sett starkare, ju nordligare bygden ligger. I Lappo härad äro av sex sockennamn tre finska, av 46 byanamn 29 (eller 63 %) finska, av 457 hemmansnamn 71 eller 15,5 % finska. I Pedersöre härad bära visserligen fem av åtta kommuner rent svenska namn och fem nu finska kommuner f. d. svenska namn. Likaså äro av 43 byanamn i de nu svenska socknarna blott 12 (27,9 %) finska. Men hemmansnamnen förete en annan bild. Bland inalles 561 sådana namn förekomma 99 eller 17,6 % finska. Antalet finska hemmansnamn faller här dock huvudsakligen på de tvenne nordligaste svensk-socknarna: Gamlakarleby och Nedervetil. I flere av de hithörande sydligare kommunerna, ss. Pedersöre, Esse och Larsmo är bebyggelsens allmänna prägel från såväl natur- som kulturnamnens synpunkt nästan rent svensk. I stort sett tilltager den ovan anmärkta språkblandningen emellertid märkbart i riktning mot norr, och N om Gamlakarleby ha de allt glesare vordna germansk-svenska utposterna redan för några århundraden sedan helt gått under. Denna omedvetna men med nedärvd germansk seghet genom tiderna förda österbottniska nationalitetskamps utveckling har enligt min tanke sin historiska grundförutsättning i själva riktlinjen för den österbottniska urbebyggelsen, som både börjar och får sin tyngdpunkt i söder.

Dessa namnforskningens resultat bekräftas i stort sett av den antropologiska vetenskapen, så ofullständigt dess hittills insamlade bevismaterial än måste anses vara. Enligt iakttagelser å svenska värnpliktiga från södra Österbotten företer deras raskaraktär rätt starka avvikelser från den utpräglat nordgermanska yp, som i vår tid är bäst bevarad i vissa inre delar av Sverge samt — för Finlands vidkommande — å det isolerade Åland. De viktigaste kroppsliga egenskaper, antropologerna fästa avseende vid, äro huvudskålsformen och kroppslängden. Förhållandet mellan huvudets längd och bredd eller bredden uttryckt i procent av längden kallas som bekant huvudets index. Ur denna synpunkt skiljer man emellan s. k. dolikocefaler (»långskalliga») och brakycefaler (»kortskalliga») med ett flertal mellanformer. De förras index är 70 till 74,9, medan de senares når upp till 90,0 och därutöver. Hos svenskarna å Åland utgjorde medeltalet 79,2, vilket anger en s. k. mesocefal (mellanliggande) klass, hos svenskarna i Nyland 79,3 (d. ä. nära nog detsamma som för Åland). De svenska sydösterbottningarnas medeltal var däremot 80,2: denna befolkning faller således inom en hög klass av det brakycefala (kortskalliga)

Digitized by Google

området, vars högsta index är 80. Den finska befolkningen i Sydösterbotten företer ungefär samma bild: dess rastyp är överhuvud starkt germaniserad.

Svenskarna äro som bekant ett av jordens resligaste folk, ehuru ej heller detta drag är jämt fördelat på Sverges olika delar. Bland Finlands svenskar äro ålänningarna längst, med en medellängd av 1,700—1,703 mm. Därnäst kommer befolkningen i Åbo skärgård med 1,694 mm., slutligen nylänningar och österbottningar med resp. 1,683 och 1,680 mm. De svenska delarna av södra Österbotten avvika ej heller i detta avseende i högre grad från de finska, ty finnarnas medellängd är här 1,679 mm. — I fråga om hår- och ögonfärg, ett tredje raskännetecken, är skillnaden mellan svenskar och finnar i de västra delarna av Finland överhuvud obetydlig.

De svenska österbottningarnas här berörda avvikelser från den utpräglat »svenska» typen anses bero av finsk raspåverkan.[1]) Men ännu under vår äldre järnålder var befolkningen åtminstone i Kyroälvdalen ställvis någorlunda rent »germansk». Detta tyckes framgå av det i del I s. 111 omnämnda berömda Levänluhtafyndet i St. Ky. (Orismala by) från folkvandringstidens blomstringsskede i Österbotten (6—7. århh.). De 8 här funna människoskallar, som kunnat uppmätas, visa alla en index från 70 till 75, utom en med index 78,8, således alla av en utpräglat dolikocefal klass.

---

[1]) Angående ovan meddelade uppgifter hänvisar jag till medicinalrådet dr F. W. Westerlund: Antropologiska uppgifter om Finlands befolkning (Atlas öfver Finl. 1910, Tex II) samt Om svenskarnas i Finland kroppsliga egenskaper eller antropologi (Det svenska Finland II). Jfr beträffande Sverge numera Dr. H. Lundborg, Svenska folktyper, St:holm 1919 (översikt). De finska rasdragen visa sig vara »ganska betydande» även i Sverge. Dr Lundborg uppskattar antalet sådana personer »med all sannolikhet till något, kanske några 100,000-tal».

Digitized by Google

Kap. IV.

Kulturnamnen och våra äldsta förbindelser med det germanska Västeuropa.

Min i kap. I meddelade samling österbottniska kulturnamn upptager, vad den yttre språkformen beträffar, trenne huvudklasser av namn: rent svenska, svensk-finska och finska namn, och deras varierande allmänspråkliga karaktär har markerats genom uppslagsformernas stilart. Men en avsevärd del av de svenska och svensk-finska namnen har vid den etymologiska behandlingen omedelbart kunnat anknytas till västgermanska, oftast medellågtyska originalord, och dessa namn ega det kulturhistoriska intresse, att de väl förtjäna sitt särskilda kapitel. På denna namnkategori och de historiska förutsättningarna för dess förekomst i Finland riktade jag uppmärksamheten redan år 1906, i uppsatsen »Minnen av forntysk kultur i Österbotten» (Valan II, alb. utg. af Studentför. U. V.), och senare har jag med utförligare motivering behandlat detta ämne i uppsatserna »Deutsche Kulturströmungen im Spiegel des finnischen Lehnworts» (Indogerm. Forschungen 26) och »Till frågan om den äldre tyska handeln på Finland» (Stud. i nord. fil. II. 2). Bevisen för detta västgermanska kulturinflytande på vårt land äro dels sakliga, dels språkliga. Från och med första årtusendet e. Kr. har såväl den skandinaviska Norden som det avsides belägna Finland stått i livliga beröringar med de germanska stammarna å Nordsjöns och Östersjöns kuster. På grund av fynd redan från de fem första århundradena e. Kr. har vår arkeologiska forskning (A. Hackman, Die ältere Eisenzeit in Finland I s. 345) förutsatt möjligheten av direkta handelsrelationer mellan Finland och Östersjöns sydkust. Av de präktiga väst- och östromerska guldarbeten, guldmynt och andra konstskatter, vilka under folkvandringstidens första århundraden och särskilt under årtiondena omkring 500 strömmade in till Skandinavien, ha visserligen blott smärre smulor anträffats i finländsk jord. Men ett par från denna tid härstammande romerska guldmynt, präglade för kejsarne Valentinianus III (423—455), Zeno (474—491) och Phokas (602—610), ha blivit funna så högt uppe som i Österbotten (dels i Vörå, dels i

Digitized by Google

Laihela), och då ett par andra av dessa fynd härröra från ödemarkstrakter i det inre av landet, har man därav slutit, att romerskt mynt införts till landet i större mängd än man på grund av hittills bekanta fynd kunde förmoda.

Vida märkligare äro spåren av detta inflytande under perioden c. 950—1100, det skede av vår äldsta utlandshandel, som kännetecknas av de talrika anglosachsiska och sachsiska silvermynten, vilka i Finland stundom gå ned ända till Karl den stores tid (768—814). I dessa har J. R. Aspelin (»Saksa ja Suomen saksat» i Joukahainen XII) velat se »de första säkra bevisen för tyskarnas handelsrörelse på Finlands kuster». Senare bli dessa förbindelser allt livligare, särskilt efter det Lybeck år 1200 blivit en medelpunkt för hela Östersjöhandeln. Hansahandeln bildar här som överallt i Norden en kulturhistorisk epok och vår nyare historieforskning har tillbörligen beaktat densamma. Jag hänvisar här framför allt till de viktiga inläggen av O. A. Forsström, Suomen keskiajan historia (s. 747 ff.), J. W. Ruuth, Björneborgs stads historia s. 8 f., Viborgs stads historia s. 5 f., 55 ff., Åbo stads historia II,3 samt T. Hartman, Borgå stads hist. s. 12 och s. 27 f. [1])

Här intresserar oss närmast periodens tidigare del, ty redan av denna ha våra ortnamn bevarat oss en del märkliga minnen. Våra många urgamla handelsplatser vid havet — i södra Österbotten funnos sådana åtminstone i Karleby, Pedersöre, Vörå (»Vörå hamn» 1367) och Mustasaari — skulle enligt J. R. Aspelin just hört till dessa tyska sjöfarandes forna hamnar. Dessa fortleva delvis i folktraditionen. En folksägen i Ålands skärgård förmäler att detta område engång varit tyskt, och finnarna invid gränsen mot Vörå i Österbotten ha än i vår tid kallat socknens kustbyar »Saksanmaa» (Tyskland). Aspelin har a. o. hänvisat även till andra språkliga spår av detta handelsfolk. Finska ordet *saksa*, som betyder 'tysk' och 'Tyskland', men därjämte 'köpman', inginge i ett antal gård- o. a. ortnamn i vitt skilda delar av landet, likaså benämningen *gäst* (fi. *kesti*), avseende köpmän i vinterkvarter, och *Tyskas* benämnda gårdar funnes flerstädes o.s.v. Aspelins språkliga behandling av ämnet var emellertid mer antydande än utförande, krävde en del rättelser och framför allt komplettering. Ett försök härtill har

[1]) Jfr för Sverges vidkommande den förträffliga översikten hos A. Grape, De i fornsvenskan inlånade personnamnen (Upps. 1911), s. 89 ff. Här beaktas även Finland (med åberopande av min upps. i Stud. i nord. fil. II och mitt där givna referat av Forsström).

Digitized by Google

gjorts i mina ovan citerade uppsatser, vilkas innehåll jag här i korthet refererar. För Österbottens vidkommande äro bevismaterial och motivering här delvis nya. — Närmast komma en del västgermanska stamnamn i fråga. De ha redan sammanställts s. 261. De voro:

Saks Nä., *Saksa* Östermark, *Sassi* So.

Flaaminki L. Ky., *Fleming* Must., *Flander* L. Ky.

Friisilä 1443 St. Ky., *Fris* (lokalt namn) i Gkb.

Holländer Ped., *Hollandi* 1547 i Haukipudas. — *Bejar* i Must. o. Kve. är även det ett tyskt folknamn.

Beviskraften hos dessa gårdnamn styrkes främst genom en del naturnamn: Lilla och stora *Tyskviken* i Replot skärgård, *Fratthamnen* i Mustasaari (Toby) och *Garpören* i Replot skärgård. Ordet *Fratt*, vilket även anträffas såsom hemmansnamn (n:o 18 i Övermark, belagt redan 1701), är ett bland den svenska allmogen i Vasa-trakten brukligt dialektalt speord för personer av rikssvensk härstamning, bland de angränsande finnarna ett öknamn för de svensktalande grannarna. Förbindelsen *Fratthamnen*, som enligt folktraditionen avser en uråldrig marknadsplats å stranden av Toby å, invid stora landsvägen från Gamla Vasa mot söder, synes giva nyckeln till namnets härkomst: denna torde få sökas i det tyska *Fraht-lude* (Frachtleute) 'köpmän', se närmare s. 48. Namnet *Garpören* sammanhänger med hemmansnamnet *Karpi* (1544 Garp) n:o 5 i L. Ky. Hiiripelto, n:o 12 i Jurva och *Karp* n:o 9 i Must. Karperö. Det bevarar ett fornskandinaviskt smädenamn för tyska köpmän i Norden (se del I s. 303 f.). Den vanligaste benämningen för utländsk köpman å främmande ort var dock *gäst* (fsv. *gaester*, isl. *gestr*), ett särskilt vid tyskarnas handelsförbindelser med Skandinavien, Ryssland och Finland mycket allmänt uttryck. Jfr även mlt. *gaste-gut* 'främmande köpmans varor' och fornryska *gosti* 'grosshandlare'. I Öb. hör hit gårdnamnet *Kestilä* i Östermark, Lillkyro, Karlö, Limingo, Siikajoki (se s. 58, 143).

Vad speciellt de ovan åberopade hemmansnamnen *Flander* i L. Ky. (Perkiö by) och *Flaaminki* i L. Ky. (Tervajoki by) vidkommer, kompletteras deras innebörd, utom av *Fris*-namnet i grannsocknen St. Ky., av själva bynamnet *Perkiö* och hemmansnamnet *Pärkkä* (Perkiö) i Tervajoki, om nu dessa namn, ss. sannolikt är, innehålla det ursprungligen frisiska ordet *ber(e)k*- i dess i Norden utvecklade betydelse av 'marknadsplats'. Här synes man ej undgå en hypotes om frisiska handelskolonier i Österbotten. Om *Perkiö*- och *Flander-*: *Flāming*-namnen verkligen ega ett historiskt samband, ha byarna i fråga möjligen

Digitized by Google

grundats av flamländare och detta sannolikt redan för mer än c. 1500 år sedan, ty redan vid den tiden voro dessa orter av fornfynden att döma befolkade (se ovan s. 146). Arkeologiskt sett kunde detta uttalande möjligen stödas av den nya hypotes, den svenske fornforskaren Sune Lindqvist nyligen (i Fornvännen 1922: »Till vår folkvandringstids historia») framställt angående folkvandringstidens kulturform på de stora Östersjöarna och i Finland, särskilt Österbotten. Den rika och nya kultur som nu plötsligt uppträder härstädes, skulle ej kunna förklaras genom en svensk invasion från Uppland eller Norrland: den framstode fastmer som »en stark ström av kontinentala former — företrädesvis vapen med tillbehör» (sådana man anträffar dem bl. a. i Österbotten) — och vore hit införd av till Norden återvändande (invandrande ?) kontinentalgermanska folkelement. De skulle delvis förskriva sig från Renländerna. I ingen händelse kan man dock med Lindqvist förutsätta »återvandring av hela krigarskaror och folkstammar» (s. 185). På sin höjd blir det blott fråga om i Norden grundlagda utländska handelsgillen i stil med det av O. von Friesen i Sigtuna påvisade frisiska på 1000-talet.[1]) Anmärkas bör ännu, att namnet »Fläming» under medeltiden ej avsåg inbyggare blott i Flandern, utan alla nederländare och vid nedre Ren bosatta franker.[2]) En utpräglat frisisk namnform vore emellertid hemmansnamnet *Berskar* i Laih. Bådde n:o 48, om min tydning därav är riktig, och *friser*-namnet har tvenne belägg i Ob. och flere andra i södra Finland.[3])

Men även en hel del andra kulturnamn i Österbotten få språkligt talat sin förklaring ur nordtyska namnformer. Jag hänvisar först till de s. 267 sammanställda forntyska dopnamnen. De voro: *Bertil, Fromholt, Hartvik, Heine, Hen(n)ika-, Hintsa, Hovman, Konts-, Morik, Omar, Reinik-, Vilmar, Vinik-, Vitik-* och kvinnonamnet *Gertrud*. De äro delvis åtminstone yngre än den ovan förutsatta förhistoriska periodens namn, d. ä. härröra sannolikt först från vår medeltid. Deras väg till Finland är svår att bestämma, men ursprunget är tvivelsutan tyskt.

---

[1]) Ur Sigtunas äldsta historia. Ett frisiskt handelsgille i Sigtuna på 1000-talet, Upplands Fornminnesförenings Tidskrift, Häfte XXVI: 11 ff.

[2]) O. Bremer, Ethnographie der germ. Stämme § 191.

[3]) I Eg. Finland *Friisilä*, gårdn. i Reso och Gustavs (1540 Frijsenby, 1589 Frijsby), i Nyland *Frisas* i Sibbo och *Frisans* i Esbo (1540 osv. Frijsby). Jfr min uppsats i Indog. Forsch. 26, s. 241.

Digitized by Google

Till denna kontinentala namngrupp ställer jag även det i Finland under vår medeltid rätt vanliga [1]) och ännu i talrika finska gårdnamn uppträdande personnamnet *Kaupe*. Det är hos Lundgren s. 163 uppfört under formen *Køpe*, varom säges: »så bör man väl fatta det nästan uteslutande i Finl. förekommande *Kaupe*». Det antages (hos Lundgren) vara förkortat av ett *Køpman* och från början möjligen hava varit ett tillnamn (jfr fda. *Niels Kjøbe*). Namnet förekommer som gårdnamn i Finland b l o t t å det nu finska folkområdet, i Öb. i följande kommuner: Östermark, Laihela (Jukkaja o. Käyppälä byar), Storkyro (Riarehto o. Riddarla byar), Ilmola (Ilmajoki) kyrkoby, Nedernurmo, Naarasluoma-Härmä och Ö. Jeppo. Även själva den finska namnformen: *Kauppi*, *Kauppila* hänvisar genom sin *au*-diftong (vars nysvenska motsvarighet i Öb. vore *öu*) på förhistorisk tid och utbredningsområdet är minst lika vidsträckt som det tysk-finska *Saksa*-namnets. Namnet har sannolikt i förhistorisk tid införts till Finland direkt från kontinenten, där det var ett forngermanskt lån av det lat. *caupo* 'värdshusvärd, krämare' i en (ss. Kluge, Deutsche Sprachgeschichte s. 133 säger) »förtydligande germansk sammansättning»: fht. mht. *koufman*, ags. *cēapmann*, isl. *kaup-maðr*, fsv. *køpman* (fi. *kauppa-mies*): Det fi. *Kauppi* är således eg. ett appellativ = 'köpman' (jfr fi. *saksa* 'köpman'). Förkortningen har sannolikt skett på finsk botten i enlighet med en finsk princip vid upptagandet av germanska sammansättningar (jfr fi. *murkina* 'frukost', *Pietari* 'Petersburg' osv.). Ernst Förstemann anför I² 375 ett fty. personnamn *Coufman*, nht. *Kauf(f)mann* (ags. *Copman*), O. Rygh, Gamle Personnavne s. 158 ett fno. mansnamn *Kaupmaðr*, Lundgren s. 163 ett fsv. *Køpman* (med få belägg). Ett germ. osammansatt *Kaup-* är osäkert belagt: blott hos Nielsen, Oldda. Personnavne s. 59: *Niels Kiøbe* (**Køpi*) av år 1491.

I detta sammanhang bör även det österbottniska gårdnamnet *Köping* i Pö., Y. Mal., Laih. (Bådde) nämnas. Det är icke en avledning av personnamnet *Kaup-* utan motsvarar fsv. *köpunger* 'saluplats' (se n:o 17 i Pö.), i likhet med en del rikssv. sockennamn *Köpinge*. Enär samtliga dessa rikssv. socknar ligga vid eller nära Östersjön, antager Hellquist, Ortnamn på -inge s. 240, att namnen äro minnen av gamla handelsplatser, som förmedlade handelsförbindelser med utlandet, speciellt den mitt emot liggande tyska kusten. Vad de österbottniska namnen

[1]) Jfr t. ex. i Öb. ännu år 1546 (n. 4534) Oleff *Caupson* i Laihela, 1550 (n. 4540) Matz *Caupison* i Lappo.

Digitized by Google

beträffar, höra Malaks och Laihela till landsdelens viktigaste och äldsta bosättningscentra. Gårdarna Köping därstädes (märk *Köpings-gränd* i Y. Mal.) ligga i f. d. kustbyar, ha således varit väl egnade till saluplatser (jfr fi. *kaupunki* 'stad', ett fsv. lånord).

Även talrika österbottniska tillnamn härstamma medelbart eller omedelbart från kontinenten. Tillnamnet *Grot* i *Gros* Nä. Finnby, *Grössi* Laih. Jukk. etc. återgår på mlt. adj. *grōt* 'stor'. Rent tysk även till skriftformen är förleden *Voit-* i *Voitby* ('Fogdeby') och tyska äro de äldsta skriftformerna för namnet *Korsholm* (Crysseborgh 1384, Krytzeborgh 1388). I inledningen till Korsholms härads namn förklarades dessa former ur det tyska inflytandet under konung Albrekts av Meklenburg regeringstid. Från denna eller måhända redan någon äldre period härstamma väl ock de tyska tillnamnen *Plukka*, *Plökki* och *Skult*, olika beteckningar för fogdevärdigheten (se avd. 2) n), måhända ock det sannolikt tyska *Kontturi* 'komtur' (föreståndare för en riddarorden). Tyska äro även de flesta andra tillnamnen inom denna grupp för ståndS- och yrkesbeteckningar, men då de torde vara uppvisbara även från Sverge, härstamma de österbottniska namnen kanske närmast därifrån. Hit höra *Biskop*, *Burman*, *Fogde*, *Härtug*, *Knape*, *Kock*, *Skytte*, *Trutsa* o. a.

Också de talrika yrkesbeteckningarna på *-are* (se grupp 2) h) äro såväl till själva namntypen som vad de enskilda namnen beträffar ursprungligen tyska, och flere av de österbottniska namnen äro sannolikt icke hitkomna över Sverge. Utan mig nu bekanta motsvarigheter i Sverge äro t. ex. tillnamnen *Berskar*, *Hojar*, *Konstar*, *Krutar*, *Liuhtar*, *Måtar*, *Skotar*, *Smalar*, *Sämskar*, *Toppar* och *Veikar*.

Ett avsevärt antal person- och ortnamn i Österbotten bära således rätt talande vittnesbörd om direkta, i många fall dock måhända av Östersjöprovinserna förmedlade förbindelser mellan Österbotten och den germanska kontinenten. Deras intyg bekräftas av ett antal appellativa lånord med samma, delvis sannolikt direkta tyska upprinnelse. Även om de flesta av de i grunden lågtyska lånorden i finskan upptagits i samband med de fornsvenska, återstå dock åtskilliga, vilka på goda grunder kunna antagas vara omedelbara. Därom närmare i mina ovan cit. uppsatser i Indogermanische Forschungen bd 26, 236 ff. (1909), Zeitschr. für deutsche Wortforschung 12, s. 87 ff. (1910), Studier i nordisk filologi bd II (1910).[1])

[1]) Mitt antagande att en del finska lånord från lågtyskan sannolikt inkommit utan Sverges förmedling godtages av prof. K. B. Wiklund i Indogerm. Jahrbuch V (1917), s. 12.

Digitized by Google

Kap. V.

Kulturnamnen och bebyggelsens ålder.

a) **Urkundernas vittnesbörd:** de äldsta ort- och familjenamnen.

Ehuru ett ortnamns absoluta ålder, i regeln åtminstone, självfallet är högre än dess i skrift bevarade äldsta former, utgöra dessa senare dock en mycket värdefull källa för bestämmandet av den förra. Här lämnas därför en kort översikt av åratalen för de svensk-österbottniska kulturnamnens äldsta skriftformer:

Ortnamn som fortleva:

1300-talet: *Lappfjärd* och *Tjöck* 1303, *Mustasaari* 1348, 1357, *Karleby*, *Åsmus* (h:n i Gkb. Kallis), *Larsmo*, *Läppoby* (Nykarleby), *Pedersöre*, *Läpplaks* — alla c. 1375, *Korsholm* 1384, 1388, 1398.

1400-talet: *Närpes* 1413, *Kokkoböle* (Must.) 1414, 1445, *Soklot* (Nkb.) 1424, *Pedersöre*, *Sandör* (Nkb.), *Brunsund* o. *Skutnäs* (Ped.) 1439, *Solv*, *Laihela*, *Kvevlaks*, *Höstvesi*, *Vikby*, *Sundom* (Mormesund), *Miekka*, *Smedsby*, *Jungsund*, *Vesikurkku* (Voitby), *Vakviken* (Must.), *Petsmo*, *Kvimo*, *Maksmo*, *Tuckur*, *Ulfnäsholm*, *Björkelskär*, *Ingelsö* (Petsmo) o. *Karperö* — alla 1440, *Väster-Kalaks*, *Tjärlaks*, *Nämpnäs* o. *Rangsby* (Nä.), *Korsnäs*, *Friisilä* (St. Ky.) — alla 1442, *Kyrobominne* (St. Ky.), *Finnby* o. *Yttermark*, *Karlå*, *Molnå* (Nä.), *Vallgrund* (Rpl.), *Voitby* (Must.), *Hankmo* (Kve.), *Kärklaks* (Maks.), *Kaitsor*, *Karvat*, *Ulvsö* (Vö.), *Oxkangar* (Or.) — alla 1443, osv. osv. — Flertalet socken- och byanamn och de allra flesta gårdnamn äro uppvisbara först från 1500-talet och ännu senare århundraden.

Tillnamn som utdött:

1400-talet: Jöns o. Peder *Brwn* samt Henric *Dækæn* 1439 i Ped., Anders *Dan* = 'dansk' (Lundgren s. 44, Grape s. 35), Anders *Drucken* [1]), Juss *Hård* [2]), Tord *Kidelingh*, Oloff *Meer-*

[1]) År 1548 (n. 4534 b) nämnes en Knudtt *Drucken* från Kerkelax i Maximo. Om en släkt *Drucken* i Raumo by i Torneå (år 1539) se J. Nordlander, Norrl. samlingar s. 320.

[2]) Jfr. fsv. personn. *Hardh* (Lundgren s. 97, Grape s. 35). Möjligen = fno.-isl. *Hordr*, pl. *Hordar*, 'inbyggare i Hordaland'.

Digitized by Google

man, Nils *Möör*, Nisse *Wastein* — alla 1440 i Must., Olaf *Bijsi* (Lundgren s. 26), Magnus *Konunghanpoika*, Henos *Spæk* (= fsv. *spaker, späker* 'förståndig') — alla 1445 i Ijoki (se Hausen III).

1500-talet: *Biur* 1548 Y. Mal., *Bryggare* 1544 Kve., *Fordell* 1548 St. Ky. (Heikola), *Getung* 1548, 1549 Or., *Grabbe* 1548 So. (Mormesund), *Kolar* 1556 Gkb. (Kåustar), *Konung* 1549 Vö. (Rekip.), 1562 Alijärvi, 1609 N. Vet., 1547 Lochteå, *Kwist* (Quist) 1550 St. Ky. (Orism.), *Loija* (Löja) 1548 Ö. Mal., *Månedag* 1543 So., *Nordbygge* 1544 Must. (jfr Sid. Skaft. n:o 2), *Packanen* (**Backa*) 1544 Ö. Mal., *Pispa* 1546 St. Ky. (Ardhanpelto), *Småråd* 1546 ibid., *Swinehår* 1550 Vö. (Kaitsor), *Tolk* 1548, 1549 Must. (Toby), *Welgåår* 1544, 1550 Vö. (Kaitsor).

1600-talet: *Durr* (sv. dial. Finl. *durr* = 'duggregn') l. Abbor (1699—1810) Krb. Hops. n:o 18, *Råkatapp* (1699—1774) Ö. Esse n:o 3 (jfr sv. dial. *ruke, råka* 'rök, skyl' + *tapp* 'bulvan').

Tillnamn som fortleva:

1300-talet: Bero *Slukir* c. 1375 Ped. — nu ? n:o 9 Larsmo.

1400-talet: Jonis *Saxa* 1424 Nä. — nu n:o 18 i Nä. Ö. Y-mark; Olof *Baggare* 1439 Ped. — nu n:o 9 i Ped. kkby; Eleff *Barckare* 1440 Must. — nu n:o 15 L. Ky. Merik., n:o 14 Laih. Bådde; Juss *Heere* 1440 Must. — nu n:o 7 Maks. kkby, n:o 8 Kve. Vassor; *Kasa* Clemetz 1440 Must. — nu n:o 22 Laih. Jukkaja; Påual *Räck* 1440 Must. — nu n:o 12 Rex i Vö. Rökiö; Kætil *Smidh* 1440 Must. Smedsby — nu n:o 8 i s. by; Nils *Weickare* 1440 Must. Witzekurku — nu n:ris 1 o. 8 i Veikars; Jönss *Bothe* 1442 i Lappfjärd — nu n:o 13 (Buts) i Tjöck; Jop *Gudze* 1442 i Nä. Nämpnäs — nu ? n:o 5 Guss i Tjöck; Matz *skomakare* 1442 Nä. — nu n:o 10 i Norrnäs o. n:o 4 i Nämpnäs (Skomars).

1543—1650: [1])

Sideby: Skaft. n:o 2, **Kristin.:** *Tjöck* (n:o 6)[2]), **Närpes:** *Finnby* n:ris 5, 16, 19, *Kaldnäs* (n:o 2), *Rangsby* (n:o 1), *Ö. Yttermark* n:o 17, *Östermark* n:o 6. — **Pörtom:** (n:o 2), **Petalaks:** (n:ris 1 och 4). — **Ö. Malaks** (n:o 1), n:o 2, (n:o 4), n:o 12, n:o 13 o. Havras gränd; *Y. Malaks* n:o 9, (n:o 19). — **Solv:** *Y. Sund.* (n:o 10), *Ö. Sund.* (n:o 6), (n:o 13). — **Mustasaari** *kkby* n:o 5. (1606), *Aniksor* n:o 1, *Häls. söd.* n:o 8, *Jungs. söd.* (n:o 4), *Karperö* n:o 2 (1606), (n:o 9), *Martois* n:o 1, *Smedsby* n:o 3, *Staversby* (n:o 3), *Toby* n:o 6, *Tölby* n:o 4, (n:o 10), *Voitby* n:o 5, (n:o 6). — **Replot:** *Björkö* n:o 1,

---

[1]) Uppträder namnet först *efter* år 1560, har åratalet för det äldsta belägget utsatts.

[2]) En i parentes innesluten hemmansnummer anger att 1500-talsformer av namnet icke uppvisats från samma by l. socken utan från någon annan ort i Österbotten.

Digitized by Google

n:o 3, n:o 6, *Vallgrund norrby* n:o 5 (1606); **Kvevlaks:** *kkby* (n:o 7), *Koskö* (n:o 4), *Petsmo* (n:o 2), (n:o 6) o. (n:o 7), *Vassor* (n:o 6), (n:o 8), n:o 11, *Ö. Hankmo* (n:o 3). — **Laihela:** *Bådde by* n:o 1, n:o 2, n:o 3, n:o 6, n:o 16, n:o 22, (n:o 25), (n:o 38), n:o 43, n:o 48, *Jukkaja* by n:o 4, n:o 5, n:o 6, n:o 15, (n:o 22), *Torstila* by n:o 1, *Jakkula* by n:o 1, n:o 6, *Storby* n:o 2, n:o 6, n:o 8, n:o 13, *Mieltylä* by (jfr n:o 3 i St. Ky. Orism.), *Swartila* by n:o 5. — **Storkyro:** *Topparla* by n:o 1, n:o 5, n:o 10, (n:o 16), n:o 20, (n:o 21, år 1606), n:o 22, *Kaukola* by n:o 18, n:o 19, n:o 20, n:o 23, n:o 27, *Torkkola* by n:o 2, *Heikkola* by (n:o 3), (n:o 4), n:o 8, (n:o 10), *Riarehto* by (Isokylä) n:o 2, n:o 4, *Orismala* by n:o 3, n:o 8, *Napå* by n:o 8, *Vendelä* by n:o 1, n:o 2, n:o 6, n:o 8, *Palo* by n:o 4, n:o 10, n:o 11, n:o 12, n:o 13, *Ikola* by n:o 1, *Tuurala* by n:o 2, n:o 6, *Palhojais* by n:o 1, n:o 3, n:o 5, *Hevonkoski* (n:o 3), n:o 5, *Riddarla* by n:o 1, *Valdarla* by n:o 2, n:o 5, *Kuivila* by n:o 5, n:o 7, *Ulvila* by n:o 1, *Laurola* by n:o 3, n:o 5. — **Lillkyro:** *Tervajoki* by n:o 1, n:o 10, *Kuuttila* by n:o 1, n:o 4, n:o 8, *Greggilä* n:o 1, *Savilaks* by n:o 2, n:o 6, *Saarensivu* by n:o 3, n:o 6, *Merikart* by n:o 8, n:o 10, n:o 13, n:o 15, *Rövärlä* by n:o 1, n:ris 2—3, *Saarenpää* by n:o 7, *Hard* by n:o 4, n:o 7, n:o 9, *Ojaniemi* by n:o 2, *Perkiö* by n:o 3, n:o 5, *Hiiripelto* by n:o 4, n:o 5, n:o 6, n:o 7, *Tapoila* by n:o 4, *Trondila* by n:o 1, *Hyyriä* by n:o 2, n:o 3, n:o 4, n:o 6, n:o 7, *Kalsila* by n:o 3, n:o 4, **Ilmajoki:** Peltoniemi n:o 7; jfr Morten Kona 1549 i Ilm. (*Konn* i Nä. Kaldnäs, *Kuni* Kve. Vassor). — **Vörå:** *Andiala* n:o 1, n:o 4, n:o 6, n:o 7, *Bertby* n:o 10, n:o 11, *Jörala* by n:o 1, n:o 4, n:o 5, *Kaitsor* by n:o 2, *Koskeby* n:o 1, n:o 8, *Kovjoki* by n:o 1 (1606), n:o 4, *Lomby* n:o 4, n:o 5, n:o 8, n:o 12, *Lotlaks* by n:o 1, n:o 2, n:o 3, n:o 6, n:o 7, n:o 13, *Lålaks* by n:o 5, *Miemois* by n:o 2, n:o 3, n:o 4 (1606), n:o 6, n:o 7 (1606), *Mäkipää* by n:o 2, n:o 4, n:o 8, n:o 9 (1606), *Palvis* by n:o 2, *Rekipeldo* by n:o 3, n:o 8, n:o 13, n:o 17, n:o 18 (samt Leistus o. Leistoinen, 1540-t.), *Rökiö* by n:o 1, n:o 6, n:o 11, n:o 12, n:o 14, *Tuckur* by n:o 12. — **Maksmo:** *kkby* n:o 1, n:o 7, n:o 8. — **Oravais:** *kkby* n:o 9, n:o 10, n:o 16, n:o 17, *Karvat* by n:o 1, n:o 4, *Kimå* by n:o 2, *Komossa* by n:o 3 (1606), *Oxkangar* n:o 3, n:o 4. — **Nykarleby:** *kkby* n:o 1, n:o 2, n:o 3, n:o 11, *Markby* n:o 3, *Soklot* by n:o 2. — **Munsala:** kkby n:o 10, *Mono* by n:o 2. — **Lappo:** *Haapakoski* by n:o 11, n:o 13, n:o 15, n:o 16, *Liuhtarla* by n:o 2, Nedernurmo by n:o 1, n:o 5. — **Pedersöre:** *kkby* n:o 1, n:o 2, n:o 5, n:o 8, n:o 10, *Forsby* n:o 2, (n:o 9), *Katternö* n:o 1, (n:o 2), *Lövö* n:o 5, n:o 8, *Sundby* n:o 2, (n:o 8), *Västersundby* n:o 1, n:o 3, n:o 5, n:o 10. — **Purmo:** *Nederpurmo* (n:o 13). — **Esse:** *Ö. Esse* (n:ris 8—9). — **Larsmo:**

Digitized by Google

Eugmo by n:o 6, n:o 13. — **Kronoby:** *Poras* n:o 11, *Knivsund* n:o 7, *Långö* by n:ris 1, 2, 4, 5, 10 från 1650, n:o 8 från 1544, *Norrby* n:o 1, *Ytterbrådö by* n:ris 1, 2, 3, 4, 8, 10 fr. 1650, *Överbrådö* n:o 2 fr. 1642, n:ris 6, 9, 12, 13 fr. 1650, n:o 10 fr. 1548. — **Gamlakarleby:** *Kallisby* n:o 2, *Kirilaks* by n:o 2, *Kåustar* by n:o 4, n:o 7, *Storby* n:o 2, *Såka* by n:o 1 (1609), n:ris 5, 7 (1650), *Vittsar* by n:o 6 (1650), *Åivu* n:ris 1, 2 (1650). — **Nedervetil:** *kkby* n:ris 1, 2, 3, 4, 7, 9, 12, 15 fr. 1650, *Norrby* n:ris 8—10 fr. 1650, *Överby* n:o 2, n:o 3, n:o 4 (1650). — **Vindala:** (Spangar 1548). — **Alajärvi:** 1560 Kunung, 1562 Rimming. — **Kortesjärvi:** (Viinikainen 1547). — **Soini:** Kunung 1568. — **Kaustby:** Warg, Winttur, Gädda o. Jåper fr. 1650. — **Vetil:** Läsp o. Torp fr. 1650.

Denna översikt visar oss, att de nutida österbottniska hemmansnamnen äro vida äldre än vad tidigare antagits, t. ex. av namnforskaren R. Saxén, som uttalat, att sådana skulle börja framträda först i 1700-talets jordeböcker (se detta arbetes del I s. 36). Icke så få av dessa tillnamn ha ovan påvisats t o. m. i 1300- och 1400-talens urkunder, och därav kan slutas, att deras urtyp härstammar från vår äldre medeltid. Den förkristna perioden känner å hela det germanska språkområdet ännu inga familje- eller släktnamn. Den forngermanska namnbildningen ger under heden tid på sin höjd blott antydningar om släktsammanhanget, då den stundom använder gemensamma beståndsdelar i de besläktade individernas enda individualnamn, såsom då cheruskerhövdingen *Segimundus* (c. 100 e. Kr.) bär ett namn, vars främre del även ingår i fadersnamnet *Segestes*, eller då fader, son och sonson i tyskarnas äldsta hjältedikt (från c. 800 e. Kr.) enligt samma »variationsprincip» gå under namnformerna *Heribrant*, *Hildebrant* och *Hadubrant*, eller då Istabystenen i Blekinge från 600-talet talar om *Härjulf* och hans broder *Hadhulf*, son av *Hjorulf*. Ett blott skenbart undantag från denna tidsbestämning för uppkomsten av germanska tillnamn utgör det från Lillkyro i Österbotten meddelade finska hemmansnamnet *Flaaminki* och dess nysvenska motsvarighet *Flemming* i grannsocknen Mustasaari. Växlingen mellan omljudd och omljudslös stamvokal intygar förhistoriskt ursprung för det österbottniska namnet. Redan i Joukahainen XII (»Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria») uttalade jag angående det finska *Flaaminki*, att namnformen (på grund av det nordiska *i*-omljudets kronologi) icke kunnat upptagas av finnarna senare än på 800-talet, och denna uppfattning har godtagits av E. Hellquist i »Svenska ortnamn på -inge» s. 188: han fastslår på grund av dessa finländska namnformer att ordet *Flæming*

Digitized by Google

'flamländare' »åtminstone redan på 800-talet har varit brukligt i Norden». En tydning av den icke-omljudda formen **Flāming* (= fht. *Flāmingi*) som en under viss annan aksentering tillkommen nordisk sidoform till det omljudda *Flæming* är icke antaglig, så länge en sådan skandinavisk namnform ingenstädes uppvisats. Den omljudslösa formen *Flāming* uppträder — väl att märka — i Österbotten b l o t t i det finskspråkiga Lillkyro, icke även i det svenskspråkiga Mustasaari, där vi ha namnet i sin nysvenska form med omljud. Fi. *Flaaminki* låter sig därför förklaras blott som ett förhistoriskt finskt låneord. Vid sitt första upptagande som egennamn i Lillkyro av den där bosatta finsk-germanska befolkningen gällde namnet emellertid väl icke som ett tillnamn i nutida mening; det var ett gård- eller ortnamn, såsom även det äldsta belägget: Lasse skomakar i *Flamingla* 1544 (med det finska lokalsuffixet *-la*) visar.[1]) Först senare har därav (liksom av talrika andra gårdnamn) utvecklats ett verkligt till- eller släktnamn.

Prof. Hellquists i detta arbete så ofta åberopade avhandling om de fsv. tillnamnen visar emellertid, huru rikt utbildad och allmänt spridd denna namntyp varit redan i fornsvenskan och det förvånar därför ej, om man finner den tidigt företrädd även i Österbotten. Dess utbredning härstädes var av jordeböckernas namnregister att döma emellertid rätt ojämn. Typen *Anders Olsson:* fadersnamnet med ett vidfogat *-son* är i Österbottens jordeböcker före 1700-talet det vanligaste sättet att beteckna hemmansegarne, och i en del germanska länder har detta namnbruk bibehållit sig in i våra dagar. I Sverge börjar »fjärde ståndet» enligt A. Noreen, Våra familjenamn (Grundlinjer till föreläsningar, Upps. 1907) egentligen först på 1800-talet att anta familjenamn och dessa äro av tre väsentligen olika slag: a) »Farsnamn» av typen *Andersson*, vilka nu gå i arv oberoende av fädernas dopnamn och även till döttrar, b) soldatnamn, givna av befälet, t. ex. *Bruse, Bång, Kämpe, Malm, Modigh* osv., c) borgerliga namn av typerna *Almqvist, Grönblad, Granberg, Ljungstedt, Berglund* o. a. I Tyskland framträda familjenamnen

---

[1]) Även i mellersta och östliga Tyskland finnas talrika av flamländska kolonister grundade orter med namnet *Fläm(m)ing*: jfr t. ex. *Henricus Flemingus* 1209 i Altmark, *Vlemins dorp* 1293 (nu Flemsdorf), *Flemmingen* 1140 vid Naumburg o. a. Den icke-omljudda formen t. ex. i det latiniserade *Pons Flammingorum* 1174 beror av att *i*-omljudet av *ā* icke alltid betecknas av den dåtida skriften. Jfr om hithörande tyska kolonier O. Bremer, Ethnographie §§ 188—191.

Digitized by Google

tidigast i de västliga och sydvästra landsdelarnas städer. Där utbildar sig förr än annorstädes ett typiskt stadsliv och i fråga om yttre och inre kultur ha dessa städer ett betydligt försprång framom det mellersta och östliga Tyskland. För Köln kunna familjenamn uppvisas från och med år 1106, för Zürich från 1145, för Basel från 1168, för Mainz och Worms från slutet av samma århundrade, men i mellersta Tyskland, t. ex. för Frankfurt, först från 13. årh., i Nordosttyskland för Hamburg sedan andra hälften av 13. årh., i Pommern först från och med 14. årh. Och dessa familjenamn fördela sig icke jämnt på de olika stånden. De visa sig tidigast hos de förnäma borgarna, hos biskopars och furstars tjänstemän och inom med dem socialt likställda patricierfamiljer. De under dem stående hantverkarne och bönderna följa dem först småningom åt. Där städernas förebild saknas och livet utvecklar sig i gamla bondeformer, där har man även på kontinenten ännu för århundraden stannat vid det gamla ettnamnssystemet. Å kusterna av Nordsjön, i Frisland, Holstein, Slesvig, Danmark har ända in i 18., delvis in i 19. årh. den sed varit rådande, att individen betecknas utom med sitt individualnamn även med något patronymikon, så att alltså i de olika generationerna en *Clas Nielsen*, *Niels Classen*, *Clas Nehlsen*, *Nehls Classen* följa efter varandra. Antagandet av fasta familjenamn har genomförts här först på grund av lagstiftning i 18. årh., i Ostfrisland t. ex. först genom en förordning av år 1826.[1])

Bland de svenska hemmansnamnen i Österbotten är den berörda »farsnamns»-typen på *-son* ända till 1700-talets tidigare årtionden jordeböckernas vanligaste beteckning för hemmansegarne, men numera är den nästan alldeles obekant. Man nöjer sig här i dess ställe med fadersnamnet i genetivform (*Ingves*, *Kars*, *Mickels*, *Tors*) eller med en därav utbildad gårdnamnsform på *-as*, *-us*, *-inas* (se s. 258). Den s. 259 behandlade sammansatta namntypen *Antbrams*, *Mattols* o. s. v. är, som vi sett, ingen egentlig förkortning av namn på *-son*, om än detta ord här kan underförstås. De appellativa tillnamnen och de av föråldrade individualnamn (förnamn) uppkomna äro däremot vanliga (se kap. II, grupperna 2, a-å), men variera mycket till sin ålder i olika delar av landskapet. I det stora Närpes (inkl. Sid., Lappfj., Pört. o. Pet.) stiger 1500-talsnamnens

[1]) Dessa uppgifter har jag erhållit hos F. Solmsen, Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte (Heidelb. 1922).

Digitized by Google

antal blott till 8, vartill dock komma 4 redan från 1400-talet. Från Malaks och Solv har jag antecknat 11 tillnamn från 1500-talet, från Mustasaari (inkl. Kvevlaks o. Replot) 26 sådana, men först med de stora, nu helt finska kommunerna Laihela, Storkyro och Lillkyro samt det gamla men ännu nästan helt svenska Vörå vidtar deras egentliga utbredningsområde under medeltiden. Från Laihela har jag antecknat 24, från Storkyro 47, från Lillkyro 37 och från Vörå (inkl. Maksmo och Oravais) 47 1500-talsformer av de nutida hemmansnamnen. I norr bliva de gamla tillnamnen åter sällsyntare: Nykarleby uppvisar 6, Munsala blott 2 och Jeppo alls inga sådana. I Pedersöre stiger deras antal emellertid till 17, men sjunker åter i Purmo och Esse till 1 belägg i vardera socknen, i Larsmo till 2. I Kronoby ha vi blott 4 hemmansnamn med 1500-talsbelägg, men inalles 17 redan från år 1650, i Terijärvi blott 5 från år 1650. I Gamlakarleby anträffas 5 hemmansnamn från 1500-talet, 1 från 1609, 3 från 1650, i Nedervetil 2 från 1500-talet, 12 från 1650.

Denna statistik skulle måhända förskjutas något genom fortsatt granskning av jordebokslitteraturen, men i stort sett bleve slutresultatet tvivelsutan detsamma: de ifrågavarande tillnamnens (familjenamnens) frekvens och ålder å olika orter av- eller tilltar synbarligen med orternas läge i förhållande till större bosättnings- och kulturcentra och deras därav betingade högre eller lägre kulturnivå. Förhållandet är väsentligen detsamma som i Tyskland. Indirekt vittna dessa tillnamn således även om bebyggelsens ålder, ty i regeln stiger en bygds kultur med dess ålder. Laihela och Kyro-socknarna med Vörå, där tillnamnen äro så allmänna redan under 1500-talet, bilda i själva verket ett äldsta kulturcentrum för hela landsdelen.

b) **Namntypernas kronologi.**

I del I s. 641 ff. av detta arbete har jag i en kort återblick berört naturnamnens roll i spörsmålet om den österbottniska bosättningens ålder och därvid i förbigående även uppmärksammat landhöjningen. På grund av en del sydösterbottniska märkliga naturbeteckningars förhållande till nivåförändringarna trodde jag mig utan tvekan principiellt kunna fastslå, att den svenska bosättningen i Österbotten utgjorde en omedelbar fortsättning av den germanska och finska bebyggelse, den förhistoriska arkeologien förutsätter hava existerat därstädes redan under sten-, brons- och äldre järnåldern. Den svenska bosättningen i denna del av vårt land vore följaktligen i stort

Digitized by Google

sett att fatta som germansk urbebyggelse. I ett följande kapitel skola dessa något allmänt hållna uttalanden i detalj kontrolleras på grundval av de kombinerade nivå- och bebyggelseundersökningar, vilka jag sedan utgivandet av sagda del I varit i tillfälle att å ort och ställe utföra. Härigenom ha en del ytterst viktiga absoluta data ernåtts för en lång räcka naturnamn längs den forna strandlinjen i Österbotten och medelbart således även för den äldsta bebyggelsen. I och med denna åtminstone i finländsk namnforskning nya och relativt exakta forskningsmetod framstår naturnamnens stora grupp som den bebyggelsehistoriskt sett allra värdefullaste av våra topografiska beteckningar. Men därav följer ej att de s. k. bebyggelse- eller kulturnamnen vore betydelselösa för vår fråga. För den relativa kronologien ega de alltjämt ett stort intresse och kunna därför ej heller här förbigås.

Sockennamnen pläga vara de äldsta bland bebyggelsenamnen. De i svensk form till vår tid bevarade österbottniska äro, som vi sett s. 237, till större delen naturnamn, oftast å- eller skärgårdsbeteckningar, och flere av dem höra tvivelsutan till landskapets äldsta svenska namnbestånd. Därom närmare i kap. VI. Egentlig bebyggelse ange 5 namnbildningar på *-by*, men dessa äro (även *Karleby*, den äldsta) f. d. byanamn. Inom sistsagda klass uppgå de primära namnen på *-by* till ett betydande antal, men de låta ej alltid strängt avsöndra sig från de sekundära (särskilt de nu förfinskade by-namnen i Laihela och Lillkyro samt unga nybildningar ss. *Vikby* i Must., *Markby* i Nykarleby, *Gammelby* och *Nyby* i Petal., *Norrby* och *Söderby* i Kronoby).

Av det faktum att efterleden *-by* i Österbotten, liksom i sydligare delar av Finland och i Skandinavien, även förekommer i namn, som delvis sedan gammal tid beteckna socknar (i Öb. *Karleby*, *Sideby*, *Kaustby*, jfr *Ulvsby* i Satakunda, *Messuby* i Tavastland), kunde man frestas att tillmäta *by*-namnen i Öb. en jämförelsevis hög ålder. Men i *Kaustby*, som betecknar en äldre inlandsby vid Vetil å, är *-by* ett senare tillägg (tidigast belagt år 1650, se s. 233). *Karleby* i norr (såväl det nutida Gamlakarleby som Karby = Karl(e)by i Ped.) och *Sideby* i söder åsyfta åter orter, vilka ännu i vår tid ligga invid eller nära kustlinjen och, såsom i kap. VI skall visas, sannolikt först omkring 800 e. Kr. höjt sig ur havet. Det äldsta österbottniska *by*-namnet är utan tvivel *Bergby* i Vörå, vilket betecknar en berömd fyndort från äldre järnåldern (500- och 600-talen e. Kr.). Omkring hundra meter NW från Gulldynt backe, där

Digitized by Google

fynden gjorts, stod redan under äldre järnåldern en rätt stor by, såsom de där funna stora mängderna av klinler synas ådagalägga (se J. Tegengren, Ark. för Sv. Österb. Bd I s. 9). Med all sannolikhet härstammar bynamnet, om ej redan från denna tid, så åtminstone från en nära liggande. I den nutida, tätt invid belägna byn finnes intet i terrängen, som kunde ha föranlett denna namngivning. Även i Sverge och det övriga Skandinavien ges det *by*-namn från heden tid, om än även sådana från kristen. I den år 1919 publicerade undersökningen »De svenska ortnamnen på -by» av prof. E. Hellquist uttalas s. 126, att t. o. m. de *by*-namn, som höra till en äldre typ, icke kunna vara äldre än järnåldern och att ett icke ringa antal av dem måste placeras i järnålderns yngre skede. Ingenstädes där man har påtagliga fakta att hålla sig till komme man längre ned än på sin högsta höjd till folkvandringstidens senare århundraden (6—700-talen). I stort sett vore *by*-bebyggelsen en vikingatidens skapelse.

Avledningen *-by* ingår som sekundärt tillägg i det ovannämnda sockennamnet *Kaustby* ävensom i det nutida bynamnet *Torstila* by i Laihela. Bägge namnen företräda en än äldre namntyp: den i Skandinavien så vitt utbredda, enbart förhistorska *stad*-namnsgruppen (se de s. 239, 241 f. behandlade österbottniska exemplen). Sydfinländska företrädare för typen ha sammanställts i mitt arbete »Svenskarnas bosättningar i Finland» s. 48 ff. = Sv. Litt. sällsk:s Förh. o. Upps. 27; jfr ock min uppsats »De nordiska ortnamnen som historiska minnesmärken» (i Hist. Tidskr. f. Finl. 1917) s. 167, 172. Enligt Hellquists ovan nämnda monografi över *by*-namnen s. 113 skulle de svenska (o. nordiska) *stad*-namnens huvudmassa böra förläggas till bronsålderns senare och järnålderns tidigare skeden, men somliga skulle säkerligen uppstått ännu under vikingatiden, och detta torde vara det riktiga. Geologen A. G. Högboms uppfattning, att de svenska ortnamnen på *-sta(dha)* till större delen skulle härröra från bronsåldern har gendrivits av J. Sahlgren i Namn o. bygd 1921, s. 155 ff., 1922, s. 127 ff.; jfr Högbom ibid. s. 119 ff. Kaustby s:n vid Gamlakarleby älv (l. Vetil å) ligger vid c. 50 meters höjd över havet, kunde alltså hava varit bebodd t. o. m. redan under tidig bronsålder, ehuru detta är föga troligt, då fornfynden från denna trakt tillsvidare äro »tillfälliga» och ej äldre än från yngre järnåldern (700—1100 e. Kr.). Torstila by i Laihela befinner sig åter på en nivå av c. 20 m. över havet, kan alltså hava erbjudit möjligheter för bosättning redan omkring Kr. födelse. Bägge namnen innehålla urgamla

Digitized by Google

hedniska personnamn: *Gaut-* i Kaustby, *Thordh* i Torsta (Torstila). Det förra har efterlämnat även andra finländska spår: som främre led i det gamla person- och gårdnamnet *Göust* i Ko. o. Repl. etc. (se s. 57, 111).

Den såväl i Skandinavien som på den germanska kontinenten och i England ej ovanliga, jämväl blott från förhistorisk tid uppvisbara namntypen på ordet *-hem* i betydelsen 'bygd' är ej med oomtvistlig visshet företrädd bland Österbottens bynamn, ty *Värnum* i Ö. Esse har jag (s. 239) blott under reservation kunnat uppföra som ett *hem*-namn och för *Lomby* i Vörå (s. 160) är denna möjlighet väl ännu avlägsnare. Se om denna namngrupp f. ö. i mina nyss åberopade uppsatser »Svenskarnas bosättningar» s. 45 ff. och »De nord. ortnamnen som historiska minnesmärken» s. 166 och 171.

Av förhistoriskt ursprung äro även de över hela Skandinavien och andra gamla germanska folkområden utbredda ättenamnen på *-inge* och de av dem bildade ortnamnen. Se om dem i »Svenskarnas bosättningar» s. 51, »De nordiska ortnamnen» s. 166 f., 172. Av denna typ visa de österbottniska bynamnen blott 2 belägg: *Konung* flerst. samt *Tomungila* by 1546, *Tumungila* 1548, *Tumunkila, Tumungila* o. *Tomlinxby* 1557 i St. Ky. Palo by (se s. 251). Det senare uppträder sedan 1699 blott som gårdnamn: *Tummung(h)*, fi. *Tummunki*. Dess höga ålder framgår av det däri ingående germanska personnamnets sällsynthet samt av den fullständiga överensstämmelsen med gottl. *Tummungs*. Varianten *Tomlinx* erinrar åter om det uppländska *Tymblinge*. Suffixformen *-ling* är en ej ovanlig utbildning av *-ing, -ung*. Palo by i St. Ky. ligger i ett urgammalt kulturcentrum å en nivå av c. 20 meter ö. h. — De s. 251 berörda byinbyggar-namnen på *-ing, -ung* äro yngre nybildningar, ehuru själva typen är gammal. Jag hänvisar här f. ö. till den förträffliga monografien av E. Hellquist: Om de svenska ortnamnen på -inge, -unge, och -unga, som jag flerstädes åberopat. Jfr samme förf. i Ark. för nord. fil. 26: 361 ff. En enskildheter rörande men tillika principiell avvikelse från Hellquists ståndpunkt har jag antytt s. 251 not 2 ovan, där även annan litteratur meddelas. Jfr redan del I s. 275 (*Vätinge) och s. 593, 614. Senast uttalar Hellquist sig i frågan i sin *by*-monografi s. 124: till tiden komme *inge*-namnen ganska nära *by*-namnen och vore åtminstone väsentligen järnåldersnamn.

Om ett enstaka bynamn på *-lösa* 'fuktig äng': Näselöösby (1550-t.) i Kurikka se nedan bl. hemmansnamnen!

Övergångsskedet mellan hedendom och kristendom, ungefär tiden omkring år 1000, torde i Sverge företrädas av bl. a.

Digitized by Google

namnen på *-böle* 'gård, hemman'. Sådana finnas även i Norge och Danmark. Finländska namn av denna typ ha sammanställts hos R. Saxén, Den sv. befolkningens ålder i Finl. belyst av ortnamnen s. 28 ff. samt i mitt arb. »Svenskarnas bosättningar i Finl.» s. 55 f. De fem österbottniska byanamn på *-böle*, vilka anförts s. 239, härstamma alla från unga bygder: Närpes, Korsnäs, Mustasaari. I *Gottböle* (Nä.) är förleden rätt gammal: det i Öb. sällsynta hedniska mansnamnet *Gote, Gute*, medan *Dalsböle* o. *Härts-* (Herrs-)*böle* i Nä. (se u. bynamnet *Böle*) bära en yngre prägel. Ungt är även *Träskböle* i Ko. (i jordeb. först från år 1801). Om hithörande gårdnamn se nedan!

Bynamnen på *-gränd* och *-om* härröra först från medeltiden. De förra äro rent lokala, d. ä. saknas i jordeböckerna.

Det stora flertalet österbottniska byanamn utgöras, som vi sett s. 240, av skärgårds- o. a. naturnamn, och deras vare sig relativa eller absoluta ålder kan filologen eller kulturhistorikern som sådan i regeln ej uttala sig om. Tidsbestämningar bli här möjliga blott på grund av kombinerade undersökningar av skärgårdsnamn och landhöjning, i fråga varom jag hänvisar läsaren till kap. VI. Anmärkningsvärda naturnamn äro även de för Sydösterbotten karakteristiska byanamnen på *-mark* 'skog' ('utmark'): *Dagsmark, Mörtmark, Påskmark, Yttermark, Östermark, Övermark* (se del I s. 486 ff.).

I detta sammanhang även ett ord om den österbottniska bebyggelsens ursprungsform: äro de svenska och f. d. svenska eller svensk-finska bysamhällena i Österbotten till sin uppkomst individuella eller äro de av kollektiv och kooperativ natur? Denna fråga har i senaste tider ofta diskuterats i skandinavisk namn- och fornforskning och beröres i förbigående även i Hellquists *by*-monografi med nödiga litteraturhänvisningar. Tidigare trodde man allmänt, ja fann det självklart, att den första fasta bosättningen varit kollektiv. Med denna åskådning bröt först dansken P. Lauridsen, i tvenne undersökningar av åren 1896 och 1899. Den äldsta fasta bebyggelsen är enligt honom ett individuellt initiativ och bybebyggelsen sålunda av mycket senare datum. Denna teori bekräftas för Danmarks vidkommande genom arkeologen S. Müllers undersökningar av de danska sten- och bronsåldersgravarnas fördelning och läge, som häntyda på enstaka gårdar, ej byar. För den svenska bybebyggelsen har man redan före Hellquist kommit till samma resultat som Lauridsen. Denna kunde man ej följa längre tillbaka än till yngre järnåldern. Hellquists egen, på studiet av *by*-namnen grundade uppfattning är, som vi funnit, i stort sett densamma.

Digitized by Google

Så förhöll det sig av allt att döma även i Österbotten. De tvenne byar, vilka jag på enbart filologiska grunder kan tillägga en högre (förhistorisk) ålder: Kaustby vid Gamlakarleby älv och Torstila by i Laihela, ha bägge utvecklats till sådana från enskilda gårdar, om min tydning av deras namn är riktig, i enlighet varmed förlederna i dessa utgöras av personnamn. Och det äldsta Bergby i Vörå kan arkeologiskt sett näppeligen hava avsett en by i vår tids mening, blott en enstaka större gård. *Karleby,* 'böndernas by' i Gamlakarleby o. Pedersöre, och *Finnby,* (Finneby 1492—99) 'finnarnas by' i Närpes, åsyfta bägge en samling av bondgårdar, men namnen härröra av geologiska skäl först från historisk tid. Vore namnet *Hälsingby* i Must., som man menat, ett forntida **Helsingaby* = 'hälsingarnas by' (något som jag ej finner övertygande), är det analogt med *Karleby* och *Finnby,* men även denna by ligger rätt nära den nutida kusten, kan således ej vara gammal. Även bynamnen på *-böle* avse ursprungligen enstaka gårdar, då ju detta namnelement egentligen betyder 'boning, bostad' och åtminstone i *Gottböle* är förbundet med ett personnamn. Även talrika andra bynamn i Österbotten måste språkligt sett betraktas som gamla gårdnamn. Sådana namn ha sammanställts i kap. II, B, 6) ovan. De mångenstädes i Österbotten nu så talrika smärre och större bysamhällena företräda i allmänhet en yngre utvecklingsform. Den ovan antydda hävdvunna meningen, att redan den äldsta bosättningen i Norden egt karaktären av bybebyggelse, har emellertid nyligen gjorts gällande även för Österbotten. I »Det svenska Finland» del I (H:fors 1921) s. 133 yttrar numera prof. G. Nikander, att bosättningen därstädes »tyckes ha skett i medelstora och mindre byar ungefär som i södra Finland» och i fråga om det stora antalet byar i de tre österbottniska storsocknarna Närpes, Mustasaari och Pedersöre talas där om »dessa byars första anläggning». Att bosättning i g å r d a r här varit vanlig, åtminstone i ådalarna, belyses ännu i dag som är t. ex. av förhållandet i det uråldriga Malaks, ty i denna stora socken känna jordeböckerna icke mer än två byar: Ytter- och Övermalaks, bägge längs ådalen, på ett ringa avstånd från varandra. De nutida »gränderna» i Malaks äro, som ovan framhållits, främmande för jordeböckerna och ha begynt användas om de gårdgrupper, som med tiden växt upp kring stamgårdarna. Nämnas må ock att bosättning i enstaka gårdar å den germanska kontinenten går tillbaka ända till urtiden, om än därjämte en del urgamla byformer förekommit (Reallex. der germ. Altertumskunde I s. 543). —

Digitized by Google

Bland »hemmansnamnen» möta oss till en början samma typer, som vi funno hos bynamnen, främst en del *stad*-namn. De namn, som där överhuvud komma i fråga, tillhöra samma gamla centralbygd som de under »byanamnen» diskuterade, och de k u n n a således vara förhistoriska. Hit höra 3 gårdar *Nyysti* (**Nystad*-) i Laihela, *Kastus* i Vö. Rekipeldo, *Konsti* i Vö. Bergby, alternativt även gårdarna *Kaustinen* i St. Ky. Palhojais och Vö. Lomby. För dessa namn saknas emellertid beviskraftiga fornformer.

I samband med de eg. *stad*-namnen nämndes en del namn på gamla hamnplatser (med efterleden *-staðr*-): *Alastaro*, *Ylistaro* och *Pasto*. Åtminstone de två förstnämnda torde vara förhistoriska. Gårdnamnet *Öist* i Lpf., Östermark, Övermark och Replot är (i likhet med *Pasto* i Must.) troligen yngre, sannolikt först från historisk tid.

Till de förhistoriska ortnamnen hänför man i Skandinavien även de på *-tuna* 'stängsel, gård'. I Uppland finnas över 40 sådana, bland dem 15 sockennamn. I de norra svenska landskapen äro de sällsynta. Vidkommande Finland se mitt arbete »Svenskarnas bosättningar i Finland» s. 47 f. Knappt något av de finländska namnen är av hedniskt ursprung, ty ordet *tun* 'stängsel' har intill nyare tid här fortlevat som dialektord (se del I s. 253). I Öb. företrädes blott den osammansatta typen *Tuna:* med 3 bel. (se s. 242).

Ett ortnamnssuffix *-lösa*, som antagits betyda 'äng', har mycket diskuterats i nordisk ortnamnslitteratur och hänförts till avlägsen förhistorisk tid (se min upps. »De nord. ortnamnen som hist. minnesmärken» s. 166, 168). De österbottniska exemplen: *Näselöösby* (1550-t.) i Kurikka, *Kivilös*, gårdnamn i Ped. sedan c. 1550, samt ängsnamnen *Grytlös* och *Kivilös* äro emellertid i c k e förhistoriska, enär ett appellativ *lös-* = 'äng' länge synes ha fortlevat i Finland; se del I s. 119, 278, 351, 534 ff. För de tre sistanförda namnen förbjudes antagandet redan av själva bygdernas ringa ålder (se kap. VI, avd. II: Pedersöre, Kivilös).

Ett redan i fornnordisk tid utdött appellativ *vin* 'betesmark' ingår enligt gängse mening som efterled (i avnött form) i talrika sms. skandinaviska ortnamn, vilka en del forskare velat tillmäta hög förhistorisk ålder. Se min upps. om de »De nordiska ortnamnen» s. 160, 162 f., 169. I Österbotten höra de gamla ängsnamnen *Vrängene* (**Vrang-vin*) i Vö. (Mäkipää o. Rokiö byar) och *Helene*-mosse i Ö. Mal. (utt. *hällne*, fi. *Helineva* av **Helgin-neva*, fornnord. **Helg-vin*-) sannolikt hit; se del I s. 537 ff.

Digitized by Google

De övriga namntyperna bland de egentliga hemmansnamnen härröra nästan alla först från historisk tid. Delvis förhistoriska äro namnen på *-by* (se s. 301 f.). Detta ord har i Österbotten även använts för bildning av gårdnamn och, som vi ovan sett, är detta bruk därav det äldre. Jfr kap. II, C, f.).

Särskilt anmärkningsvärda äro de sydösterbottniska gårdnamnen på *-böle, -bel* (en försvagningsform som även anträffas i Sverge och Norge). De äldsta av dem kunna ha tillkommit redan i heden tid. Hit höra: ? *Håksell*, ? *Åbbol* (*-bel*), *Härtsböle, Ståbbel, Åbbel, Brommels, Uppels, Träskböle, Macaböle, Kokkoböle, Nyppeli*. De nå ej högre upp än till Lillkyro-Mustasaari (se s. 243). Det reducerade *-bel* uppträder blott i gårdnamn, ej i bynamn. I de senare undgick efterleden den av svagton föranledda avnötningen till *-bel* i följd av inverkan från det officiella namnuttalet. Blott i *Härtsböle* och *Kokkoböle* (?) är förleden ett personnamn. *Macaböle* i Laih. och *Nyppeli* i Lillkyro äro sannolikt de äldsta, att döma av själva bygderna. I det förstnämnda namnet utgöres förleden förmodligen av det gamla och mycket sällsynta förstärkningsordet *Magg-* (se s. 119), men även detta namn tillhör socknens nedersta och yngsta del (liksom *Nyppeli* i L. Ky.). Avledningen *-böle* begynte först senare att användas för bildning av byanamn.

De fyra namnen på *torp* och de rätt talrika på *-gård* tillhöra enbart historisk tid. Relativt unga äro väl även de gårdnamn, som återgå på naturnamn. Även om naturnamnet är gammalt, kan det först i senare tid ha begynt användas som bebyggelsenamn.

Bland gårdnamn, som framgått ur personbeteckningar, märkas främst de på *-inge*. Säkert förhistoriska äro det gamla folknamnet *Flaaminki-Flemming* (s. 297 f.) och ättenamnet *Konung* (s. 251). Det sistnämnda, som till sin bildning är analogt med by- och gårdnamnet *Tummung* (s. 251, 303), var fordom spritt över ett flertal socknar från och med Vörå till Lochteå i norr och eger motsvarigheter i Satakunda, Tavastland, Nyland och Uppland (jfr *Cuningas* de Rapalum i Sääksmäki 1380, Paedher *Kwnyngas* 1422 i Kumå (Svartb.), *Konungsböle* 1533 osv. i Esbo, fsv. *Kyninge* 1292 i Uppl.).

Flere av de sms. gårdnamnstyperna i Öb. ha motsvarigheter redan i forngermanska språk. Så namnen på *-folk*, men dessa, vilka aldrig uppträda som bynamn, förskriva sig i Öb. tydligen först från medeltiden. Typen är där hemma eg. på området Sideby—Lappfjärd—Närpes—Korsnäs, men uppvisar belägg först från början av 1700-talet. I mellersta Öb. har den (genom

Digitized by Google

inflyttning eller samfärdsel?) vunnit spridning framför allt i Esse, där den kan påvisas redan 1699. Gruppen är där (mell. Öb.) alltjämt livskraftig, såsom de talrika rent lokala nybildningarna ådagalägga. — Gårdnamnen på *-bo, -bygge, -karl, -man* och *-are* företräda likaså kända fsv. ordbildningstyper. De yngsta klasserna utgöras av suffixnamn på *-s, -as, -us, -inas, -ans* och *-ander*.

Digitized by Google

Kap. VI.

Landhöjning och bebyggelse.

Kännedomen om våra bygders ursprung och äldre utveckling grundar sig som bekant alltjämt nästan enbart på arkeologiens och ortnamnsforskningens vinningar, men insikten om de med dessa hjälpmedel ernådda resultatens begränsning och om betydelsen av att även härvid om möjligt draga nytta av den egentliga naturvetenskapen börjar mer och mer tränga igenom. Geologien eller lärán om jordytans uppkomst och utveckling träder vid sidan av geografien här i förgrunden och visar sig allt värdefullare för frågorna om den allra äldsta bebyggelsens förutsättningar och ålder. Geologien har i själva verket redan länge med framgång samarbetat med arkeologien och i Sverge har den sedan ett årtionde även tagit ortnamnsforskningen i sin tjänst.[1]) Å andra sidan har också den nyare ortnamnsforskningen, åtminstone i Sverge, beredvilligt erkänt värdet av att i bebyggelsehistoriska frågor samarbeta med geologien och därvid särskilt betonat nivåkartornas betydelse för ortnamnens ålder och spridningskronologi.[2]) Men om jag frånser dessa allmänt hållna önskningsmål av svenske namnforskare och geologen prof. Högboms inlägg i frågan om *stad-* och *inge*-namnsbebyggelserna i Uppland, ha skandinaviska ortnamn ännu ej blivit undersökta enligt denna kombinerade forskningsmetod. Då föremålet för detta arbete, Österbotten, är ett utpräglat havslandskap och landhöjningen här varit mycket betydande, låg tanken att på grundval av denna märkliga naturföreteelse söka bestämma åldern för en del därav beroende naturnamn och således medelbart även för bebyggelsen å den forna österbottniska kustlinjen synnerligen nära. Ett första försök till förverkligandet av denna tanke gjordes av mig sommaren 1922 å sträckan Storkyro—Vörå i Sydösterbotten, och undersökningarna ha fortsatts denna sommar längs den långa sträckan från Sideby

[1]) Jfr geologen prof. A. G. Högboms uppsatser »Studier över Uplands äldre bebyggelsehistoria« (Ymer 1912) och »Om *sta*-bygder och *inge*-gårdar, ett bebyggelsehistoriskt spörsmål« (Ymer 1921) samt den härav föranledda polemiken med språk- och ortnamnsforskaren Doc. J. Sahlgren i »Namn och bygd» 1922.

[2]) Se Hj. Lindroth i Fornvännen 1914, s. 137, J. Sahlgren i Namn och bygd 1921, s. 155 f.

Digitized by Google

i söder till Gamlakarleby i norr. Avvägningsresultaten från sommaren 1922 och de därur dragna bebyggelsehistoriska slutsatserna ha publicerats i »Finsk Tidskrift» 1922, sept. s. 134—146. Det väsentliga i denna uppsats avtryckes nedan. De där meddelade höjningstiderna ha dock nu blivit något avrundade i enlighet med de av prof. R. Witting för mina under sommaren 1923 vunna avvägningsresultat beräknade tidsuppgifterna, angående vilka jag hänvisar till ingressen i avdelning II här nedan.

I. Avvägning av sträckan Storkyro—Vörå.

Redan i mina »Österbottniska ortnamn I» (H:fors 1906) drog jag ur en del svenska och finska viknamn inom Kyroälvdalens område, på ett avstånd av c. 2 mil från den nuvarande kustlinjen, den slutsats, att en eller sannolikt flere armar av havet fordom gått upp till dessa nu långt inne i landet belägna trakter. De då åberopade namnen voro: *Kyrobominne* d. ä. Kyrobornas forna åmynning, en medeltida benämning för det nutida Storkyro, *Ankkurilahti* d. ä. Ankarvik i samma Storkyro socken, nu betecknande en stor mossmark mellan Storkyro och grannsocknen Laihela, samt *Havändan*, en gammal lokal benämning för den sydliga, mot Storkyro-sidan vettande delen av Rekipeldo by i Vörå socken. Från sistsagda ort nämndes även själva sockennamnet *Vörå*, eg. = 'Hamnån'. Det fornnordiska namnet *Vör* 'landningsplats' hänvisar här på tider, då havet ännu svallade bortom den nutida kyrkobyn, från vars östliga utmarker vi än i dag känna namnen *Vörsmossen* och *Vörsträsk*. Dessa vattendragsnamn åberopade jag även i min år 1914 utgivna skrift »Svenskarnas bosättningar i Finland», men först i min senaste ortnamnsundersökning »Svensk bygd i Österbotten I» (1921) har jag något närmare utfört tanken. Från Kyro älvdal nämnde jag i detta arbete dessutom Lillkyro sockens kyrkoby *Savilahti* (Savilaks) = 'Lervik', grannsocknen i söder *Laihia* (Laihela), vars namn i min tolkning betyder 'Lervik', samt några gårdnamn *Vik* i samma Laihela socken. Men större delen av de här berörda skärgårdsnamnen i inlandet var hämtad från den nyss omnämnda svenskspråkiga grannsocknen i norr, Vörå, främst dess sydligaste by Rekipeldo, som bildar socknens gräns mot det nu finskspråkiga Storkyro. Ungefär 5 km från Rekipeldo mot SE, mot 'finnrōvin' (finnrån), på ett avstånd av blott ett par km från det nu finskspråkiga Lehmäjoki (i svenskt uttal *lemjok*), en by i Storkyro, ha vi en urgammal, nu delvis odlad mossmark benämnd *Norrsund* (i vörådialekt *nörrsånd*), belägen såle-

Digitized by Google

des minst c. 20 km från den nuvarande kusten. I omgivningen möta de svenska namnen *Brännäsuddhällar* samt *Långviksmossen* (*langvīksmåsan*). Även talas här om *Gammalsundet* (*gambälsåndä*) och *Tulsalsåndä*, det senare med namn efter Tulisalo (sv. uttal *tulsal*), gränsby mot Storkyro. En ett par km lång ängsmark S om Rekipeldo by och dess sydliga del Havändan bär än i dag namnet *Hemmossen* (dial. *häimmåsan*) och utgör synbarligen gammal havsbotten. Mossen avgränsas i NE av en skogslid benämnd *Stranden*. Ortens karaktär av gammal skärgårdsmark belyses även av namnen å en del nutida ängsbackar längs kanten av nämnda hemmosse, såsom *Holmen*, *Fjäderholmen*, *Hällholmen*, *Björknäs*, *Järknäs*, *Svartnäs*. Här nämndes byn *Tulisalo* mellan Storkyro och Rekipeldo. Namnet är liktydigt med ett svenskt *Brännholmen*. Det finska *salo* betyder nämligen 'skogbevuxen ö, skogsholme', sedan 'skogsmark i allmänhet'. Grundbetydelsen hos detta namn hänvisar således på ett havslandskap. Av samma art äro även en del finska namn invid den nämnda gamla mossen nedanom Rekipeldo—Havändan. Tvenne skogsbackar därstädes nämnas av den nu enbart svenska ortsbefolkningen *Korpsor* och *Reiksor*. Namnen återgå givetvis på de finska originalformerna *Korpisaari* 'Ödemarksön' och *Reikäsaari* 'Hålön'. Det senare namnet synes sammanhänga med bynamnet *Rekipeldo*, ty denna högsvenska skriftform är en försvenskning av det finska *Reikäpelto* 'Hålåker', såsom byn än i dag allmänt heter bland omgivningens finnar och varpå även det lokala svenska uttalet *Reippelt* häntyder. Finskt är likaså namnet *Päran* (av fi. *perä* 'ände'), som syftar på den östra delen av den långsmala skogskant, vars västra del redan omnämndes under namnet »Stranden».

Fortsätta vi från Rekipeldo norrut längs den till Vörå kyrka ledande landsvägen, finna vi ortnamnen även här bevara talrika minnen av det flyende havet. Efter att hava tillryggalagt blott ett par km från Rekipeldo äro vi i Jörala by, där en del av byområdet i lokalt språkbruk ännu i dag kallas *Stranden*, ett namn som vi tidigare iakttogo i Rekipeldo. Efter ytterligare c. 1 km ha vi nått Andiala by. Namnet återger en försvenskad skriftform av finskt *Antiala* och detta har bildats genom fogandet av finska ändelsen *-la* till det urnordiska **andia*, grundformen till vårt svenska *ände*. Från Havändan i Rekipeldo hade havsviken i fråga således redan i urnordisk tid, språkligt sett allra senast c. 800 e. Kr. men i verkligheten långt tidigare, vikit undan till denna ort: det gamla germanska namnet fäste sig åter här, men har — då ortens förhistoriska befolkning av ortnamnen att

Digitized by Google

döma var tvåspråkig — blott i sin finska form överkommit till oss. Liksom finnen nu av ett finskt *perä* 'ände' bildar ett *Perälä*, ett mångenstädes förekommande finskt gård- och bynamn, kunde hans förfäder här, vilka synas förstått och talat även ett germanskt tungomål, av ett urnordiskt *andia* 'ände' bilda ett *Antiala*, som i verkligheten ligger till grund för det lokala svenska uttalets *Antjil* (denna svenska form visar klart, att vi här omöjligen kunna tänka på ett finskt *Anttila* av Antti = Anders).

Även i omgivningen av byn Bergby, ett par km härifrån åt NW, finnas namn tillhörande denna skärgårdsonomatologi: *Vassarna*, *Storträsk* och *Lilltträsk* (nu ängsmark), *Kåvärskatan*, *Rävanäs*, *Sarsveden* (av finska *Saari-* 'ö'), *Svidiholmen*, *Pansarholmen* m. fl., och de bli allt talrikare ju närmare kusten vi komma. Det svenska namnet *Vör* (*Vör-å*), 'hamnen, landningsplatsen', är som ovan framhållits bundet vid kyrkobyn. Denna ligger nu vidpass 11 km från kustlinjen, men ännu så sentida som år 1367 nämnes Vörå uttryckligen som hamnplats. Ett par km N om kyrkobyn ha vi byarna Lotlaks och Lålaks, med ursprungligen finska namn på *-laksi* (-lahti) 'vik', och ännu nordligare, utan att vi dock nå fram till den egentliga kusten, möta byar med de likaså finska namnen *Tukkur* (= ? **Stuk-kari* 'Stockskär'), *Karvsor* och *Kaitsor* (*-sor* av fi. *saari* 'ö').

Hela Vörå socken, från dess sydände 'Havändan', som ligger c. 2 mil från den nutida kustlinjen, upp till de nordligaste byarna, visar sig sålunda redan på grund av dessa ortnamn vara gammal skärgårdsbygd, upplandad havsbotten, och då landhöjningens förlopp i denna landsdel sedan länge kunnat uppskattas till ej fullt en meter per århundrade, frågar sig ortnamnsforskaren med skäl, om ej de även för blotta ögat här så uppenbara verkningarna av denna naturföreteelse kunde utnyttjas i och för hållbara ortnamnskronologiska tidsbestämningar. Bebyggelsekronologien underlättas här dessutom högst avsevärt av de kulturhistoriskt sett så ytterst viktiga fornlämningarna å orten. Redan Rekipeldo by (Kaparkullen) längst i söder är en sedan årtionden bekant viktig fyndplats med föremål från 600- och 700-talen e. Kr. I Andiala har man funnit ett tveeggat järnsvärd, som man antar, från slutet av folkvandringtiden. Gravar ha ej anträffats här, men något längre mot kusten äro de synnerligen talrika [1]), och i Bergby bys omgivning, på c. 4 km avstånd

[1]) En god översikt av fornfynden i Vörå, även av rösena, vilkas karaktär av verkliga forngravar för en hel del fall dock ej ännu är vetenskapligt fastställd, gives av Jacob Tegengren i Arkiv för Svenska Österbotten I (1921).

Digitized by Google

västerut från Rekipeldo, har man upptäckt en av de rikaste fyndorter (Gulldynt) vi överhuvud känna från vår äldre järnålder (500- och 600-talen e. Kr.).

Redan på här anförda grunder, vilkas beviskraft synes rätt betydande, trodde jag mig i »Svensk bygd i Österbotten I» kunna fastslå, dels att skärgårdsnamnen i södra Vörå bevara minnen av en oavbruten 'svensk' tradition ända sedan förra hälften av första årtusendet e. Kr., dels ock att bosättningen såväl i Vörå som i Kyro-älvdalens gamla kulturcentrum i det hela kunde karakteriseras som en parallellt löpande finsk-germansk urbebyggelse.

De ur ovannämnda premisser dragna bebyggelsehistoriska slutsatserna kunde emellertid ej ännu med denna bevisföring betecknas som höjda över alla tvivelsmål, och man har — prof. O. F. Hultman i Finsk Tidskrift 1921, juli—aug., s. 27 f. — på fullt allvar ifrågasatt, om ej ovan omtalade landhöjningsprocess kunnat försiggå i så sen tid, att den stode i samklang med den bekanta hypotesen om en först vid den historiska tidens gryning (enligt prof. Hultman c. 1100) begynnande svensk bosättning i Österbotten och i Finland överhuvud. För skingrandet av dylika tvivelsmål återstod blott att vädja till den exakta forskningen: landhöjningsförloppets beräkning medels nivellering. Ett förefintligt äldre nivellement för Vörå kyrkoby, som var uppgjort enligt föråldrad metod, ledde ej till fullt tillförlitliga höjdvärden och för det äldsta bosättningsområdet, södra Vörå, fanns ej ens ett sådant att tillgå. Nu existerade emellertid en under inseende av Överstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna i Finland under perioden 1892—1910 utförd s. k. precisionsavvägning av vårt järnvägsnät, bl. a. för hela sträckan Helsingfors—Vasa. Utgångspunkten för detta nivellement befinner sig å Astronomiska observatoriets i Helsingfors område, söder om huvudbyggnadens mittelparti och består av en horisontal blankpolerad yta av det fasta berget. Läget utmärkes av ett granitmonument. De följande »fixpunkterna» äro anbragta på ungefär 2 km avstånd från varandra i berg, jordfasta stenar, större brolandfästen och dyl. och uppgår deras antal inom hela nivellementsnätet således till flera tusenden.[1])

Här ifrågavarande Vörå socken ligger på sidan om vårt järnvägsnät och har därför ej berörts av denna precisionsav-

[1]) Se arbetet »Finlands precisionsafvägning 1892—1910, utgifven af Öfverstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna i Finland», Helsingfors 1910, särskilt s. 141 ff.

Digitized by Google

vägning. Men dess sydligaste by Rekipeldo — orten för de ovan berörda talrika skärgårdsnamnen — befinner sig på blott c. 15 km avstånd från Storkyro järnvägshaltpunkt, i vars närhet vi ha ett flertal särskilda fixpunkter av precisionsnivellementet (se anf. arb. s. 211: Linje 19). Det gällde således nu närmast att få denna vägsträcka behörigen avvägd. En i sådant syfte till föreståndaren för Hydrografiska byrån vid Överstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna i Finland professor *Edvard Blomqvist* av mig gjord vädjan möttes av stor beredvillighet, och en den 5 juni 1922 av sagda hydrografiska byrå för sommararbeten i norra Österbotten utsänd avvägningsexpedition hade i uppdrag att därförinnan verkställa noggrann nivellering av hela den nu ifrågavarande vägsträckan mellan Storkyro haltpunkt och Vörå kyrka. För utseendet av de platser, vilkas höjdvärden främst borde bestämmas, var jag själv expeditionen följaktig. Under fem dagar nivellerades nu den med alla bilinjer till närmare fyra mil uppgående vägen ned till Vörå kyrka, och i och för kontroll av resultatets riktighet utfördes avvägningen i dubbel riktning: fram och tillbaka. Vid återkomsten till Storkyro haltpunkt var skillnaden emellertid ej större än — 4 cm. Såsom utgångspunkt tjänade precisionsnivellementets fixpunkt N:o 1115, vilken ligger omkring 850 meter W om sagda haltpunkt och på en höjd av + 20,291,8 m över nollpunkten å pegeln vid Skatuddskanalen i Helsingfors; vilken nollpunkt befinner sig 13 cm under medelvattenståndet för perioden 1889—1912. Medeltalet av nivellementen fram och tillbaka framgå av den s. 316 nedan införda tabellen.

Att de där meddelade höjduppgifterna äro i det närmaste riktiga bekräftas av det nivåläge, som en på initiativ av Dir. J. Tegengren i Vörå från distriktkontoret för väg- och vattenbyggnaderna i Vasa blott några få veckor senare till de närmare kusten liggande delarna av Vörå utsänd avvägningsexpedition (som dock utgick från annan beräkningsgrund: medelvattenståndet i Vasa enligt avläsning å vattenpegeln därstädes) fastställde för Gulldynt ovannämnda fyndplats i Bergby, några km på sidan om landsvägen Rekipeldo—Vörå kyrka. Den 100 meter NW om Gulldynt backe uppdagade förhistoriska boplatsen befanns ligga 17,98 m över havets medelnivå.

Vidkommande höjdvärdena i Rekipeldo må f. ö. anmärkas, att de togos så lågt som möjligt, att de därför i det närmaste torde sammanfalla med strandlinjen å det »hav», som en gång svallat mot »stranden» av denna »havsände», och sålunda med tillförsikt kunna läggas till grund för beräkningar av den tid

Digitized by Google

som förflutit sedan denna havsarm sköljt landet invid de avvägda punkterna. Och de bebyggelsehistoriska slutsatser, jag tillåtit mig draga ur dessa höjdvärden, meddelar jag så mycket tillitsfullare, som jag därförinnan ingående konsulterat en sakkunnig naturvetenskapsman i frågan, professor *Rolf Witting*, som om någon väl här bör äga domsrätt och som varit mig direkt behjälplig vid de kronologiska beräkningarna.

Jag nämnde här tidigare, att man uppskattar landets höjning i Österbotten till ej fullt en meter på århundradet, medan t. ex. den nyländska kusten anses höja sig blott hälften så snabbt. Denna kunskap grundar sig ej på blotta förmodanden utan är frukten av mödosamma exakta iakttagelser och undersökningar. Frågan har nyligen varit föremål för utförlig behandling i Wittings år 1918 (Fennia bd 39, n:o 5) utgivna bekanta viktiga arbete »Hafsytan, geoidytan och landhöjningen utmed baltiska hafvet och vid Nordsjön» (s. 1—346), vartill jag tillåter mig hänvisa. Av fig. 23 (s. 274), som illustrerar medellandrörelsen under perioden 1898—1912 beräknad i cm per år, framgår bl. a., att landhöjningens medelhastigheter äro något olika å olika trakter t. o. m. inom ett så begränsat område som Österbotten: höjningen varierar mellan 1,1 cm per år i nordligaste Österbotten och 0,9 i Sydösterbotten. Av största intresse äro prof. Wittings undersökningar av frågan om landhöjningens förlopp under äldre tider och han kommer här till ett resultat, som är av avgörande vikt i det av mig diskuterade spörsmålet. Han fastslår för det första (s. 322), att vi i landhöjningen i dess helhet ha att se ett sedan istiden till våra dagar pågående fenomen av enhetligt ursprung, att vi ännu kunna anse det vara i full gång, att vi ha att vänta en utsträckning i tid framåt av samma storleksordning som i det förgångna samt att vi kunna förutse en återstående höjning ungefär av samma storlek som den redan inträdda. Och speciellt i fråga om *Finland* anser han sig (s. 316) kunna uttala, att vi under de senast förflutna 4,000, ja kanske 6,000 åren i landhöjningen haft ett fenomen, vars resulterande förlopp hela tiden uppvisat en hastighet av samma storleksordning.

Enligt uppskattning av prof. Witting kan den under de senaste 2,000 åren försiggångna landhöjningen i Rekipeldotrakten (södra Vörå) icke hava understigit 80 cm och knappast hava överstigit 100 cm per århundrade. Det sannolika värdet av den i våra dagar därstädes pågående landhöjningen kan beräknas till något över 85 cm och bör då vid tiden för Kr. föd. knap-

Digitized by Google

past hava uppgått till mer än 90 à 95 cm. För en beräkning av landhöjningsförloppet i Vörå under de två sista årtusendena torde höjningsresultatet per århundrade närmast kunna värderas till 90 cm eller ock obetydligt mera. Nedanföljande landhöjningskronologiska kalkyl är baserad på denna sannolika höjningstid. Höjningen beräknas blott för hela sekel. Ett efter åldersuppgiften fogat ± 200 osv. anger den latitud (övre och undre gräns) för tidsbestämningen, varmed man i anledning av den relativa osäkerheten vid landhöjningsvärdets fixerande här måste räkna.

	Höjd över havet	Vid havets yta sannolikt
»Hemmossen» nedanom »Havändan» (vid foten av en stenbro, som leder över Kyromossvägen, c. 1,850 m i S från Rekipeldo by	18,2 m	c. 100 f. Kr. ± 200
»Stranden» (746 m E om sagda stenbro)	19,8 m	c. 300 f. Kr. ± 200
»Dalen», en odling nedanom Väste gård (den första i »Havändan») vid landsvägen.....	19,9 m	c. 300 f. Kr. ± 200
»Kaparkullen» i norra Rekipeldo invid folkskolan, där man gjort rika fornfynd från 600- och 700-talen e. Kr...	22,2 m	c. 500 f. Kr. ± 300
»Gulldynt», förhistorisk boplats i Bergby från 500- och 600-talen e. Kr. ...	17,9 m	c. 100 f. Kr. ± 200

Alltså:

Kustlinjen, som av fornfynd, bosättning o. a. att döma med tiden dragit sig mot allt lägre nivåer, nådde fram till mittpunkten av *Hemmossen* möjligen redan c. 300 f. Kr., sannolikt dock först c. 100 f. Kr., allra senast c. 100 e. Kr.; — till *Stranden* kanske redan c. 500 f. Kr., sannolikt dock först c. 300 f. Kr., allra senast omkr. 100 f. Kr.; — till *Dalen* (foten av »Havändan») möjligtvis redan c. 500 f. Kr., sannolikt dock först c. 300 f. Kr., allra senast c. 100 f. Kr.; — till fyndplatsen å *Kaparkullen* måhända redan c. 800 f. Kr., sannolikt dock först c. 500 f. Kr., allra senast c. 200 f. Kr. — Gulldynt förhistoriska boplats i Bergby hade möjligtvis redan c. 300 f. Kr. höjt sig ur havet, sannolikt dock först c. 100 f. Kr., i varje händelse redan c. 100 e. Kr.

Tilläggas må att *Lotlaks* by c. 4 km i NW från Vörå kyrka (namnet av fi. *Luotolaksi* 'Skärvik') enligt avvägningen från kusten (se s. 314) befinner sig på en höjd av 11,9 resp. 10,5 m över havet, vilket nådde hit således ännu c. 600—700 e. Kr.

De bebyggelsehistoriska slutsatserna av ovan anförda premisser giva sig själva och äro synnerligen intressanta. De med strandnamnen *Havändan* och *Stranden* betecknade platserna i Rekipeldo, till vilka en havsarm enligt det ovan sagda sannolikt

Digitized by Google

nått fram ännu omkring 300 år *före* Kristi födelse och i ingen händelse senare än c. 100 år *före* Kr., äro ej begripliga till sin namngivning i annan händelse, än att den nutida svenska bosättningen å orten är en direkt fortsättning av denna förhistoriska bosättning. Härför tala ännu bestämdare de flera km bortom »Stranden» belägna, likaså med svenska skärgårdsnamn försedda mossmarkerna *Långviksmossen* och *Norrsund*, vilka på grund av sin avlägsenhet och oländighet ej blevo avvägda. Svenska nybyggare, vilka inflyttat till Rekipeldo först under perioden 1100—1300, skulle här funnit mark, från vilken havet hade vikit allra senast c. 1200 år därförinnan: den dåtida »havändan» bör ha legat någonstädes ej långt från kyrkan, på c. 6 km avstånd från »Havändan» i Rekipeldo, och svenska namnbildningar av den art som de här i fråga varande vore, då svenskarna ej översätta de finska namnen utan upptaga dem som sådana (jfr t. ex. de ovan anförda *Reikäpelto—Reippelt—Rekipeldo, Korpsor* och *Reiksor*) ofattliga, om de tillkommit först bland så sentida invandrare.

Den hittills på förnämligast arkeologiska och språkligt-mytologiska argument baserade teorien om en etnisk och språklig kontinuitet mellan Kyroälvdalens med omgivning germanska forntid och nutid kan ej längre hallstämplas blott som ett 'hugskott' eller en svag 'möjlighet': hypotesens i fråga vetenskapliga sannolikhetsvärde har genom de här kombinerade undersökningarna av ortnamn och nivåläge — så synes det nu — bragts upp till måttet av full evidens.

Även en annan slutsats låter sig draga ur de ovan berörda Rekipeldo-namnen. Själva bynamnet *Rekipeldo* är som sagt finskt (eg. *Reikäpelto* 'Hålåker') och sammanhänger påtagligen med namnet på den nutida skogsbacken *Reiksor* (försvenskning av fi. *Reikäsaari* 'Hålön'), som ligger strax S om Rekipeldo—Havändan. Såväl Reiksor som skogsbacken *Korpsor* (försvenskning av fi. *Korpisaari*) i dess omedelbara närhet hänvisar på samma avlägsna tider som de svenska namnen *Havändan* och *Stranden:* de ha bägge en gång bildat öar i den havsvik, varom de nämnda svenska namnen erinra oss. Till dessa samma tider återföras vi sannolikt även genom de här tidigare åberopade finska namnen *Tulisalo* (= sv. Brännholmen) från trakten mellan Storkyro kyrkoby och Rekipeldo samt *Päran* (försvenskning av fi. *perä* = 'ände'), som betecknar den östra delen av den skogsås, vars västra, närmare Havändan liggande del bär det här ofta nämnda namnet *Stranden*. Finnar och germaner synas

Digitized by Google

således åtminstone redan något sekel *före* Kristi födelse hava gemensamt brutit bygd i södra Vörå och i äldsta tid torde finnarna av ortnamnen att döma även här utgjort befolkningens flertal. Såväl Rekipeldo längst i söder som de flesta övriga byar i det nutida Vörå bära än i dag ursprungligen finska namn: rent svenska äro endast *Vörå*, själva sockennamnet, samt bynamnen *Bergby*, *Bertby* och *Lomby* bland inalles 20 namn. I den ännu för ett par årtionden sedan nästan enbart svenskspråkiga stora socknen — dess inbyggartal steg år 1880 till 7,960 kyrkskrivna och år 1920 till 6,504 närvarande — har följaktligen det svenska mindretalet språkligen segrat över en fordom finsktalande flertalsbefolkning. Vad som häri kanske mer än allt annat väcker intresse är att de äldsta beröringarna mellan germaner och finnar i Finland även i en så nordlig och starkt isolerad avkrok av landet som Vörå sålunda otvivelaktigt börjat redan *före* vår tideräkning. Slutsatsen härav kan ej bli en annan, än att den till dogm vordna *Thomsenska* kronologien för det äldsta germanska inflytandet på finnarna — detta skulle som bekant ej hava vidtagit tidigare än under de första århundradena efter Kr. — svårligen kan vara riktig: de allra äldsta beröringarna mellan de bägge folkelementen, de som synas hava egt rum redan under perioden för de västfinska stammarnas sambygge i det östersjöfinska urhemmet S om Finska viken, böra helt visst redan av detta skäl skjutas flera århundraden tillbaka i tiden. På språkliga grunder har jag tidigare[1]) trott mig böra förlägga begynnelsen av dessa beröringar senast till c. 500 f. Kr. och de här berörda äldsta nationalitetsförhållandena i Vörå stöda kraftigt detta antagande.

II. Avvägningar å sträckan Sideby—Gamlakarleby.

För den bebyggelsehistoriska tillämpningen av de avvägningsresultat, jag under senaste sommar (1923) vunnit för talrika orter å sträckan Sideby—Gamlakarleby, både vid den nu-

[1]) Se mitt år 1915 utgivna arbete »Germanisch-finnische Lehnwortstudien« s. 200 och t. ex. prof. H. Pippings anmälan därav i Finsk tidskrift årg. 1916, sept. s. 229 ff. Jfr även mina senare skrifter »Fragen aus dem Gebiete der germanisch-finnischen Berührungen» (Översikt av Finska Vet. Soc. Förhandl. Bd LXIV, B, N:o 3) och »Zum Anfangsterminus der germanisch-finnischen Berührungen. Ergänzungen» (Soc. Scient. Fenn., Comm. Humanarum Litterarum I. 2), som komplettera mina »Lehnwortstudien«.

Digitized by Google

varande kusten och i inlandet, har prof. R. Witting på min anhållan beräknat den ungefärliga tid, då de ifrågavarande orterna legat vid havets yta. Den ledande tanken vid dessa beräkningar framgår av följande uttalande av prof. Witting, vilket med hans begivande här återges:

»Den recenta landhöjningen kan med tämlig visshet sägas i trakterna mellan Sideby och Gamlakarleby uppgå till nära en meter för århundradet. Alla med landhöjningen i samband stående fakta, som äro av mig kända, låta förena sig med den uppfattning, att under de senaste årtusendena landhöjningen här i stort sett försiggått ganska kontinuerligt, om ock en del mindre variationer i höjningens förlopp väl ha förekommit. För en på måttlig höjd över havet belägen ort bör denna dess höjd därför ge en ungefärlig uppgift om tiden, då orten var i havsbrynet.

Under antagande av en med samma intensitet fortgående landhöjning har denna tidpunkt bestämts ur höjduppgifterna. Därvid har såsom värde på landhöjningen använts för Sideby 0,8 meter per sekel, för trakterna från Petalaks upp till Gamlakarleby 0,9 meter för århundrade, för de mellanliggande Lappfjärd, Närpes och Övermark mellanliggande värden. Å ena sidan har landhöjningen under geologisk tid avtagit, men under de sista årtusendena har detta avtagande väl varit mycket ringa. Å andra sidan föreligger möjligheten av att variationer i landhöjningen även gjort sig märkbara i den sekulära höjningsintensiteten.

Har det förra i nämnvärd mån egt rum, ligga de vunna tidpunkterna för långt tillbaka. Har landhöjningen åter tidvis varit mindre intensiv, blir orternas ålder än högre.

För att detta må ihågkommas vid behandlingen av materialet, har en uppgift om den förändring, som eventuellt måste vidtagas med talen, tillfogats (± 100 osv.). Denna uppgift anger då, att om landhöjningen i själva verket varit 0,1 meter i århundradet hastigare eller långsammare, så bör tidpunkten förskjutas det angivna antalet år närmare eller fjärmare från vår tid. Alla tidsuppgifter ha avrundats till hela sekel.» —

Avvägningarna och deras resultat:

		Höjd:	Vid havets yta sannolikt:
Sideby (0,8.0)	Sockelns fot å Rosnäs prästgård (invid kyrkan)	9,3 m	c. 800 e. Kr. ± 100
»	Sten vid gästgiveriet i Ömossa by	20,1 m	c. 600 f. Kr. ± 300
»	»Ömossen» i Ömossa by	20,9 m	c. 700 f. Kr. ± 300

Digitized by Google

		Höjd:	Vid havets yta sannolikt:
Sideby (0,8.0)	Foten av »Öbacken»	22,1 m	c. 800 f. Kr. ± 300
»	»Öbackens» topp	29,9 m	c. 1800 f. Kr. ± 500
»	»Öviken»(ängsmark, dess mittpunkt)	23,1 m	c. 1000 f. Kr. ± 400
»	»Övikbacken» (dess början)	24,7 m	c. 1200 f. Kr. ± 400
»	Första gården i »Västervik»by	28,0 m	c. 1600 f. Kr. ± 400
Lappfjärd (0,8.2)	Jordfast sten vid kyrkan (fixp. n:o 1761)	11,0 m	c. 600 e. Kr. ± 200
Närpes (0,8.6)	Foten av »Prästö»-backen	4,8 m	c. 1400 e. Kr. ± 100
»	Krönet av »Prästön», vid Kommunalstugan	15,7 m	c. 100 e. Kr. ± 200
»	Högsta punkten i Näsby by	20,7 m	c. 500 f. Kr. ± 300
»	Kåtnäs by nedanför »Prästön»	4,2 m	c. 1400 e. Kr. ± 100
»	Kalaks slätten	10,6 m	c. 700 e. Kr. ± 100
Övermark (0,87)	»Öist» gård i »Hängnäset»	15,7 m	c. 100 e. Kr. ± 200
Petalaks (0,90)	Vägskälet till Mamrelund, å slätten nedanför kyrkbacken	5,1 m	c. 1400 e. Kr. ± 100
»	»Degerträsk», f. d. »Diggrewijkj» 1491 (se del I s. 199)	17,3 m	c. Kr. föd. ± 200
Malaks	»Utbånn» gård	5,9 m	c. 1300 e. Kr. ± 100
»	Hörnet vid »Herrgård»	11,1 m	c. 700 e. Kr. ± 100
»	Toppen av »Bränno» med »Brännbånn» gård	15,0 m	c. 300 e. Kr. ± 200
»	En kvarnsten å landsvägen vid gästgiveriet	10,5 m	c. 800 e. Kr. ± 200
»	Prostgården (nedanför Malaks kyrka)	14,2 m	c. 300 e. Kr. ± 200
»	Folkskolan i Övermalaks (å landsvägen)	16,9 m	c. Kr. föd. ± 200
»	»Vias» gård	14,8 m	c. 300 e. Kr. ± 200
»	Vägskälet till Kråknäs-gårdarna	14,4 m	c. 300 e. Kr. ± 200
»	Foten av »Paksalgränd»	14,8 m	c. 300 e. Kr. ± 200
»	Toppen av d:o	20,2 m	c. 300 f. Kr. ± 200
»	»Junkarsbränno»: gravkumlet n:o 1	15,6 m	c. 200 e. Kr. ± 200
»	D:o : gravkumlet n:o 2	19,6 m	c. 300 f. Kr. ± 300
»	En gård i Kråknäs Ö. Mal.	20,3 m	c. 300 f. Kr. ± 300
»	Kråknäs sågs sockel	17,8 m	c. 100 f. Kr. ± 200
»	»Falur» ('Fall-ör') gårdar Ö. Mal.	c. 20 m	c. 300 f. Kr. ± 300
»	Landsvägsbacke invid folkskolan nära »Langåminne» gästgiveri med fixp. n:o 1806	c. 18 m	c. 100 f. Kr. ± 200
»	Slätten därinvid	c. 16 m	c. 200 e. Kr. ± 200
Laihia	Kari gård i Potila by (Bådde)	10,1 m	c. 800 e. Kr. ± 100
»	»Potilanmäki» backe nära »Hulmi» f. d. kaserner	15,3 m	c. 200 e. Kr. ± 200
»	Torsti gård i Torstila by	20,2 m	c. 300 f. Kr. ± 300
»	Viianen gård i övre delen av Laihia (mot Malaks sidan)	c. 25 m	c. 900 f. Kr. ± 300
Lillkyro	Merikaarto by, fixp. n:o 8 (invid ån)	8,2 m	c. 1000 e. Kr. ± 100
»	De lägst belägna stugorna i byn	c. 10 m	c. 800 e. Kr. ± 100

Digitized by Google

		Höjd:	Vid havets yta sannolikt:
Kvevlaks (kkby)	»Bodnäsören»	3,8 m	c. 1500 e. Kr. ± 100
„	»Stranden»	2,7 m	c. 1600 e. Kr. ± 100
„	Nedanför »Öurasbacke» å vägen till »Stranden»	3,1 m	c. 1600 e. Kr. ± 100
„	Toppen av »Öuras backe»	11,2 m	c. 700 e. Kr. ± 100
Maksmo (kkby)	Kyrkgrunden	7,5 m	c. 1100 e. Kr. ± 100
Oravais (kkby)	Begravningsplatsens fot	13,0 m	c. 500 e. Kr. ± 200
„	»Radbandstenens» fot	14,1 m	c. 400 e. Kr. ± 200
„	Gamla kyrkans plats	17,1 m	c. Kr. föd. ± 200
Munsala (kkby)	Kyrkbackens topp	19,7 m	c. 300 f. Kr. ± 200
„	Gamla kyrkans plats	11,1 m	c. 700 e. Kr. ± 100
„	Ängen (f. d. vik) E om kyrkan vid Vik gård (1710—1810 »Puss»)	2,8 m	c. 1600 e. Kr. ± 100
„	»Sund» gård nedanför kyrkan invid ett upplandat sund	4,3 m	c. 1400 e. Kr. ± 100
Kovjoki (Nkby)	»Helgabackens» fot	14,8 m	c. 300 e. Kr. ± 200
„	»Helgabackens» topp	22,1 m	c. 500 f. Kr. ± 300
Pedersöre (kkby)	Kyrkgrunden	9,7 m	c. 800 e. Kr. ± 100
„	Högsta punkt å kyrkogården	12,3 m	c. 600 e. Kr. ± 200
„	Nedanför »Landnäslund»	6,6 m	c. 1200 e. Kr. ± 100
„	»Landnäslund»	8,2 m	c. 1000 e. Kr. ± 100
„	»Lappfjärden»	4,0 m	c. 1500 e. Kr. ± 100
„	Å landsvägen nedanför »Kivilös» gård	5,3 m	c. 1300 e. Kr. ± 100
„	»Kivilös» gård (by)	8,8 m	c. 900 e. Kr. ± 100
„	Bennäs slätt	2,4 m	c. 1700 e. Kr. ± 100
„	Kållby slätt	5,3 m	c. 1300 e. Kr. ± 100
Esse (kkby)	Kyrkgrunden	21,1 m	c. 400 f. Kr. ± 300
„	»Kungsforsen» vid Stor- o. Lillkung gårdar E om kyrkan, fixp. n:o XIII	17,0 m	c. Kr. föd. ± 200
„	Begravningsplatsen	25,4 m	c. 900 f. Kr. ± 300
„	»Värnum» backe	28,4 m	c. 1200 f. Kr. ± 400
„	»Värnum» kvarnfors, fixp. n:o XVI i sten å en holme i ån	12,9 m	c. 500 e. Kr. ± 200
Kronoby	Hopsal bys högsta p. vid prostgården	18,0 m	c. 100 f. Kr. ± 200
„	Påras by	8,7 m	c. 1000 e. Kr. ± 100
„	Bråtö bys högsta punkt (Harabacka g.)	14,0 m	c. 400 e. Kr. ± 200
„	»Rudnäs» gård, toppen	9,5 m	c. 900 e. Kr. ± 100
„	»Krokvik» äng	7,3 m	c. 1100 e. Kr. ± 100
Glakarleby	Fixp. n:o 1217 370 m åt SW fr. Glakarleby järnvägsstation	4,7 m	c. 1400 e. Kr. ± 100
„	Vittsar (Viitasaari) by vid Vässi g.	14,7 m	c. 300 e. Kr. ± 200
„	Nedanför Vittsar by	3,8 m	c. 1500 e. Kr. ± 100
„	Kirilaks bys slätt	3,1 m	c. 1600 e. Kr. ± 100

Digitized by Google

		Höjd:	Vid havets yta sannolikt:
Glakarleby	Reipsar gård	6,1 m	c. 1200 e. Kr. ± 100
„	Slätten mellan Kallis och Storby byar.....	3,0 m	c. 1600 e. Kr. ± 100
„	Kyrkbacken i Kallis by	9,8 m	c. 800 e. Kr. ± 100

Jag sammanställer här bebyggelsehistoriens huvudslutsatser av ovan meddelade avvägningsresultat. För Vörå-bygdens vidkommande drogos de redan i samband med redogörelsen för själva undersökningen (avd. I). Ej mindre lärorika äro de data, som vunnits i avd. II. Den höga förhistoriska ålder, som på denna väg kunde fastställas för en omfattande naturnamnsgrupp i södra Vörå, bekräftas indirekt genom de där tidigare gjorda rika förhistoriska fynden. Avvägningarna av dessa naturnamnslokaliteter komplettera emellertid arkeologien i ett viktigt avseende, då de direkt intyga kontinuiteten mellan arkeologernas fornkultur och den historiska bebyggelsen. Den stora betydelsen av samarbetet mellan arkeologisk fornforskning samt naturnamns- och nivåundersökningar framträder ej mindre i resultaten av avvägningsserien II. Naturnamn stående i samband med landskapets nivåförändringar visa sig ega hög ålder e n d a s t å orter, där även gravrösen och andra fornfynd vittna om odlingens förhistoriska ursprung.

I *Ömossa* avlägsna inlandsby av *Sideby* s:n äro »Öviken» och »Västervik» by sådana lokalnamn och de tillhöra en ort, som sedan länge är känd för sina fornfynd.[1]) Från denna by eger vårt Nationalmuseum t. o. m. ett enstaka stenåldersredskap (en stenyxa), och bronsåldern eller den äldsta järnåldern företrädes å orten genom ett flertal s. k. nakna stenrösen (6 st. i Ömossa, 7 st. i grannbyn Hedkrok, nära Västervik gård). Med stöd av avvägningsdateringarna bör sammansättningsleden »Vik» i de nyss anförda viknamnen snarast hänföras till vår äldre järnålders tidigaste skede d. ä. den kan knappast vara yngre än tiden omkring eller närmast efter Kr. föd. Sideby kyrkoby låg däremot först omkring 800 e. K. i havsbrynet: dess namn (»kustbyn») kan alltså ej vara äldre än så, men ej heller mycket yngre.

Även *Lappfjärd*-namnet präglades redan under en förhistorisk period: icke lång tid efter c. 600 e. Kr. Man lägge märke

[1]) Angående nedan meddelade arkeologiska uppgifter se A. Hackman, Die ältere Eisenzeit I och A. M. Tallgren, Om södra svenska Österbottens förhistoriska minnen (Hembygden 1913, s. 41 ff.).

Digitized by Google

till bynamnet *Tjöck* därinvid, som redan år 1303 betecknar en bebodd ort. Från den inre delen av Lappfjärd s:n känner man ej mindre än 79 stenrösen.

I *Närpes* är den historiska huvudbygden ung. »Prästön» med Närpes kyrka låg ännu c. 100 e. Kr. helt under havets yta. De historiska anteckningarna och lokala traditionerna om bygdens karaktär av skärgårdsmark ännu för några århundraden sedan (se kap. I, Närpes: »Klaresund») bekräftas fullständigt genom avvägningarna. Även i Närpes finnas gravrösen, såvitt känt 49 till antalet, men ej i den nutida centralbygden.

Petalaks, som omnämnes redan 1480, har till sin nu bebodda huvuddel först i historisk tid höjt sig ur havet. Men gränsmarken mot Malaks var redan i förhistorisk tid känd av germaner. Det nuvarande *Degerträsket* hette ännu 1491 »Diggrewijk», men en verklig vik fanns här sannolikt ej mycket senare än c. 200 e. Kr.

Malaks eger, som man på grund av fynden vet, en glänsande forntid. Avvägningarna bekräfta detta. Ortnamnen låta en följa landhöjningens förlopp därstädes genom närmare tvenne årtusenden. Längst borta i änden av Övermalaks by ha vi *Langåminne* utmark med *Minne-fors* invid ån: en språklig erinran om den avlägsna tid då Malaks »åminne» låg i denna översta del av Malaks n. v. socken, som då var en havsvik med skär och grund. Nu befinner sig åmynningen på ett par mils avstånd därifrån: i Yttermalaks, något bortom *Åminne* gård. Det var senast sannolikt omkring 100 år e. Kr. som Malaks viken (**Made-laksi*) nådde upp till dessa trakter. »Hällne»-ängen eller -mossen, som i SE gränsar till Langåminne marker, utgjorde vid den tiden och möjligen ännu c. 400 e. Kr. en del av denna havsvik. Jag anmärker ännu, att backen med fixp. n:o 1806 (i Precisionsnivellementet) alltjämt nämnes »Häljuöyä» d. ä. »den heliga ön» el. »ön invid Heligån»; backen var fordom en ö i sagda viks botten. Vid sydänden av Hällne-äng ha vi sedan Junkarsbrännoförhistoriska fyndplats från vår äldre järnålder (5. årh. e. Kr.). Den intygar detsamma som ortnamnen, att bygden redan då var under odling. Från 5. årh. äro även fynden å Vias-gränd, som enl. avvägningen ännu på den tiden torde legat vid havsbrynet. Och ortsbefolkningen var ej enbart germansk. Finskt är ej blott själva Malaks-namnet. Även ett par smärre orter långt borta i Övermalaks äro uppkallade-med finska skärgårdsnamn: *Paksal*-gränd (*Pako-salo* = '-ö') och *Pilkar* (*Pihlajakari* 'Rönnskär'). Finskt klingande namn finnas här ännu på 1500-talet: *Vias* heter då *Viianen* (liks. i Laih.) och ett sv.

Digitized by Google

**Backa* skrives *Packanen*. Gamla svenska skärgårdsnamn möta emellertid, som man kan vänta, även närmare kusten. I Ö. Mal. ha vi *Falur* ('Fallör') och *Kråknäs*-backe, i Y. Mal. framförallt *Bånn* i »Bränno», eg. *Botn* d. ä. havsvik. Enligt avvägningen nådde Malaksviken hit senast c. 500 e. Kr. Flere km lägre ned mot kusten ha vi gården »Utbånn». Den betecknar en utflyttning från »Brännbånn», tidigast omkring 1400 e. Kr., ty därförinnan gick havet över platsen.

I *Laihia* (Laihela) märkas särskilt de höga nivåerna för de förhistoriska namnen *Viianen* och *Torstila*. Det senare, ett *stad*-namn, kan på grund av sitt höjdläge icke härröra från bronsåldern. Gammalt är även det svenska *Hulmi*, en plats vidpass 1 km N om kyrkan, senast c. 400 e. K. en 'holme' i Laihia-viken. Denna vik ligger nu i »Vikby (Viken)» i Must. Finska sockennamnet *Laihia* är enligt del I s. 86 ff. ett urnordiskt fjärdnamn. En äng i Hälsingby (Must.), vid ingången till Laihela-slätten, heter ännu *Gloppet* d. ä. »fjärdöppningen» (jfr del I s. 218).

I *Lillkyro* härstammar det finska *Merikaarto* 'Havsbukt' eller möjligen 'Havsgrund' senast sannolikt från c. 900 e. Kr. Havsviken var densamma, som engång i E gått upp till Ankkurilahti 'Ankarviken' i Tervajoki by av L. Ky., något senare till Savilahti ('Lervik') by i L. Ky. (den nutida kyrkobyn) och som i vår historiska tids gryning låg invid *Kvevlaks* kyrkoby (Koivulahti < *Kuivalaksi), där Kyro älv i vår tid finner sitt utlopp. Orten vid älvmynningen heter nu *Nörrminne* »det norra minnet». Som vi tidigare sett, hade namnet därförinnan fäst sig vid *Åminne* (dial. *åning, ånimm*) i Voitby, därförinnan åter vid *Minnilä* by och gård (ung. mittemellan Lillkyro o. Storkyro kyrkor) i St. Kyro, 1400-talets »Kyrobominne». Storkyroslättens nivå är i sockeln av stationsbyggnaden å Tervajoki station (c. 1 km i SW från Minnilä) 17,2 m över h. Älvens mynning låg alltså här omkring Kr. föd. I Kvevlaks härrör den egentliga bebyggelsen först från vår medeltid. Detta har kunnat förutsättas, men nu bekräftar sig antagandet. Senast ännu c. 800 e. Kr. svallade havet över högsta punkten av kyrkobyn: *Öuras*-backe (av *öur, ör* 'holme').

I *Maksmo* kkby stucko sannolikt ännu c. 1200 e. Kr. blott högre belägna ställen som klippor och grund upp över havsytan.

Oravais gamla kyrkogård, ännu kallad »Öuren» (d. ä. holmen), ligger ej långt från den nutida kusten. Men den är högt belägen, var säkert redan c. 700 e. Kr. en holme (»öur»), kan dock ej mer vid tiden för den kristna lärans införande ha varit kring-

Digitized by Google

fluten, varpå namnet dock tyder. Mitt antagande att de genom traditionen bekanta medeltida ceremonierna kring »Radbandsstenen» ha sin rot i heden Fröjskult är därför med stor sannolikhet riktig.

I *Munsala* är bebyggelsen jämförelsevis ung. Platsen för gamla kyrkan låg sannolikt ännu c. 700 e. Kr. invid en havsvik. Ännu c. 1400 e. Kr. gick ett sund upp till *Sund* gård i närheten av kyrkan. Skogen bortom denna gård kallas »öyjen».

I *Kovjoki* by av Nykarleby s:n ha vi *Helgabacken* med fornfynd (bl. a. ett romerskt mynt) från c. 200 efter Kr. Omkr. 300 e. Kr. var denna »backe», av dess avvägda nivå att döma, sannolikt ännu en kringfluten ö. Man jämföre ett *Helgøy* mångenstädes i Norge, vilket enl. Rygh NG. Indl. s. 88 ofta nog borde översättas »den heliga ön». Jfr *Heligå* i Mal. del I s. 84 och not 1. Namnet *Helgabacken* i Kovjoki grundar sig sannolikt på lokala traditioner ända från heden tid.

Pedersöre kkby synes senast omkring 900 e. Kr. ha fått sitt svenska namn på »öre» (holme); förleden *Peder-* kan dock vara senare tillsats. Men åtminstone ännu c. 400 e. Kr. låg orten helt och hållet under vatten. *Kivilös*-namnet är att döma av höjdvärdet för gården knappast av förhistorisk härkomst (jfr s. 306 ovan): ängen nedanför byn var ännu c. 900 e. Kr. en havsvik.

Esse-bygden är bebyggelsehistoriskt äldst i hela häradet. Namnet betyder 'Edsjö', vari *-sjö* använts för att beteckna 'havsvik' (jfr *Edsvik* by i Ko.) eller snarare — liksom i det norska Nordland — 'landningsplats (nere vid sjön, havet)'.[1]) Vid tiden för den äldsta bebyggelsen i Överesse by (kyrkobyn) låg denna »landningsplats» d. ä. alltså havet någonstädes i närheten. Enligt avvägningen kan orten knappast ha betecknats som landningsplats senare än c. 200 e. Kr. och bör således dessförinnan ha mottagit sin mer eller mindre bofasta befolkning. Då präglades ortens ännu gällande namn och namngivarne voro germaner. Det »ede» (dial. *eid*) i Överesse by, där färden uppför den av talrika forsar besvärade ån — 18 sådana uppräknas i del I s. 160 ff. — först måste avbrytas för att fortsättas över land och som synes hava föranlett själva namngivningen, var väl »Kungsforsen» strax i SE från kyrkbacken vid Stor- och Lillkung l. Konungs-folk (dial. kunusfålk) gårdar. Att ordet *ed* här, som så ofta i Norge (Rygh NG. Indl. 48) och även i Norrland, Sverge (jfr t. ex. *Edz åå* 1552, 1554 å 2 orter i Ångermanl., Norrl. samlingar s. 9) syftar på forsar framgår av namnet *Stor-*

[1]) Se O. Rygh, NG. Indl. s. 81.

Digitized by Google

edsfors i Kronoby å (del I s. 167) samt av gårdnamnet *Edet* vid Purmo å i Ö. Pu. I Esse kyrkobys omgivningar har man anträffat fornfynd också redan från vår äldre järnålders både äldre och yngre skede: 3:dje samt 5:te och 6:te århundradena e. Kr. »Landningsplatsen» vid »Edet» i Ö. Esse försköts emellertid med landets höjning allt längre mot W. Vi möta samma namn senare i *Ytteresse* och sist och slutligen i *Edsevö* by vid den nutida kusten.

Kronoby fick sin äldsta svenska bebyggelse sannolikt först i kristen tid. Därförinnan hade orten varit skärgård och besökts både av svenskar och finnar, såsom namnen *Bråtö* och *Hopsal* (*Haapa-salo* 'Aspö') angiva. Poras by är den äldsta i kommunen (märk det gamla namnet »Poras kapell»!), men den ligger relativt lågt. Ännu vidpass 900 e. Kr. sköljdes orten av havets vågor.

Ung är den svenska bosättningen jämväl i *Gamlakarleby* stads omgivningar. Ännu omkring 1400 e. Kr. var platsen för stadens n. v. järnvägsstation havsbotten, ja ännu så sent som omkr. 1500 l. 1600 var detta sannolikt även fallet med slätterna invid *Vittsar* och *Kirilaks* byar. Bägge dessa bynamn äro i likhet med gårdnamnet *Reipsar* i Kirilaks finska skärgårdsbeteckningar och intyga att det var finska fiskare eller jägare, som tidigast uppsökt dessa platser. Själva huvudbygden: *Karlaby* (Karleby) bär dock ett svenskt namn, likaså dess väl äldsta gård: **Kallings* (Kallis), å vars mark vi även ha kyrkan. Denna kyrkbacke låg emellertid sannolikt ännu c. 800 e. Kr. vid havets nivå. Bebyggelsen har således även här gått ut från inre delar av ådalen, där vi ha Vetil, Kaustby och Nedervetil socknar. En utflyttning från det inre mot kusten intygas här genom en bynamnsparalell som *Kaustby—Kåustar* samt en del gårdnamn gemensamma för bägge byarna med omgivning. Detta hindrar emellertid ej, att något enskilt namn såsom *Karlaby* (Karleby) möjligen präglats av inflyttare från Norrland, där denna namntyp är företrädd.

III. Vasabygdens topografi, landhöjning och geografiska namn.

Ur en av dr H. Renqvist i Geografiska sällskapets skriftserie »Fennia», bd 44: 3 publicerad geofysisk-topografisk studie »Vasatraktens topografi, landhöjning och geografiska namn», vilken tillkommit i direkt anslutning till mina här ovan under I och II meddelade, på avvägning baserade tidsbestämningar

Digitized by Google

för en del österbottniska ortnamn, bifogar jag nedan följande namndateringar från Vasa stads omgivning (Solv, Mustasaari och Kvevlaks socknar). Materialet för sin studie har dr Renqvist erhållit ur de topografiska kartbladen XXXV: 12, 13 och XXXVI: 12, 13, med tillhjälp av vilkas höjdkurvor (för 5, 10 resp. 15 meter ö. h.) hans kartor utarbetats. Kartan n:o 1 hänför sig till tiden omkring 300 e. Kr., kartorna n:ris 2, 3 och 4 till tiderna omkring år 800 e. Kr., medlet av trettonhundratalet, resp. nuvarande tid. Kartornas ortnamn ha fixerats med siffror, vilka återfinnas i texten. Namntydningarna äro mina egna.

Kartan n:o 1 ger stöd för antagandet att namnen *Fågelberget* (1: 2) i Kvevlaks (invid landsvägen Vasa—Kvevlaks, se del I s. 509), *Vattviken* (1: 5), eg. *Vakviken*, 1440 Wackujken i Mustasaari, Smedsby (se del I s. 206) och *Öberget* (1: 3) i Solv, Sundom by (del I s. 514) kunna göra anspråk på mycket hög ålder. »Vattvik» namnet torde ej vara mycket yngre än c. 3—400 e. Kr. »Fågelberget» är beläget strax N om en vidsträckt mosse, »Fågelmossen» (i dial. *fūlmåsan*, se del I s. 282), som delvis täcker platsen för den forna Vattviken. Ordet *fågel* avser här sannolikt sjöfågel. Fågelberget höjde sin hjässa över havet redan c. 1 000 år före Kr., d. ä. var då en ö. Dess nordsluttning bildas av den i del I s. 564 nämnda »Veklaks»-backen, invid en f. d. vik: sv. *Veklaks* av fi. *Vehkalaksi* 'Missne-viken'. Det s. k. Öberget i Solv var redan c. 300 e. Kr. en 30 m hög holme. Sin karaktär av holme har platsen möjligen bibehållit ända in på 1200-talet e. Kr.

Å **kartan n:o 2** framträda 2:ne bosättningscentra:

a) *Gerby* (2: 12) och *Västervik* (2: 11) byar i Mustasaari (se ovan s. 85 och 103). Bägge namnen synas ha tillkommit under perioden 800—1 000 e. Kr. Förleden i *Gerby*-namnet syftar av kartbilden att döma på den forna vik, vid vars strand bosättningen uppkom. Av de alternativa tolkningsförslag jag s. 85 ovan framställt för detta namn är således det förra det sannolika: *Ger-* återgår på fsv. *gere* m. 'kil' ('bl. a. om jord'), här i betydelse av 'vik'. Jfr den i del I s. 421 från Replot skärgård omnämnda *Gierviken* (1757). »Gorrvikmossen» S om Iskmo by i Mustasaari antyder att den S om mossen belägna vik, som omkring år 900 e. Kr. avsnörts till det n. v. »Degerträsk», hetat *Gorrvik* (= 'Dyvik').

b) *Sundom* byar i Solv. Namnets pluralform (se s. 240) syftar på de å kartan synliga sunden resp. de tvenne byar, vilka

Digitized by Google

med tiden uppstodo å ömse sidor om dessa. Sundom-namnet hänför sig sannolikt ursprungligen till denna epok (c. 800 e. Kr.) och åtminstone redan före 1300-talet (se kartan n:o 3) hade sunden i fråga förlorat sin karaktär av »sund». Den äldsta namnformen för den här befintliga byn, *Mormesundh* (se del I s. 198), har s. 240 här ovan antagits vara sammansatt med ett *Mōr-mar-* = 'Sumpfjärd' och denna »sumpmar» representerar möjligen en epok, som föregick uppkomsten av de egentliga sunden. Namnet *Stråkafladan* eller -viken eller blott »Stråkan» i Sundom (2: 28) torde på grund av sitt namn (del I s. 161) böra hänföras till den tid, då sunden i fråga ännu förefunnos. Namnet *Söderfjärden* (2: 27) kan göra anspråk på samma ålder. Korsholmsarkipelagen (2: 17) existerar redan på kartan n:o 2, men är — även *Mustasaari* »ö» och *Korsholms* »holme» — så obetydlig, att den möjligen saknat bofasta bebyggare.

Kartan n:o 3 (»Korsholms-kartan»: c. 1350):

Korsholm (3: 59) egde vid den tiden en skyddad och lätt tillgänglig hamn. Borgen nämnes redan år 1384. *Mustasaari* (»Svartön»), (3: 60), är här redan en 5 km lång ö. Dess första bebyggelse faller alltså mellan 800 och — låt oss säga — 1000, ty redan år 1348 nämnes Mustasaari som medelpunkt för den mellersta av de tre äldsta storsocknarna i Österbotten. *Jungsund* (3: 32) byar torde fått sin första bosättning först under 1300-talet eller däromkring. *Karperön* (3: 39) var känd och uppkallad redan tidigare — dess högsta punkter höjde sig redan 1000 år tidigare över havet —, men torde ha sin fasta bosättning först från 1300-talet, varom gårdarna invid stranden av *Karperöfjärd* (3: 40) bära vittne. I *Singsby* (3: 41) är den äldsta bebyggelsen sannolikt något sekel äldre. Namnet återgår i min tydning (del I s. 468) på ett **Sig-näs-by* ('byn å det sanka näset'). Detta f. d. »näs» sköt in i »Infjärdens» (3: 42) nordände på en tid, då denna fjärd egde förbindelse med havet i S. Denna förbindelse avbröts något sekel före Korsholmsepoken. *Dragnäsbäck*-namnet (3: 44) kan ha uppkommit först efter Korsholms tid, sedan *Brändö* (2: 16) blivit fastland. Bosättningen i *Böle* (3: 46) och *Smedsby* (3: 47) kan gott härröra från 1300-talet. *Klemetsön* (3: 73) finnes ej ännu på kartan n:o 2, ett par små skär undantagna. Å Korsholmskartan framträder den som ett stort, sannolikt bebott land. Kokkoböle gods, som låg här, nämnes första ggn år 1414. *Vasklot*-namnet (3: 48) kan vara från Korsholms tid, men även äldre. Äldre än 1300-talet äro knappast namnen för sådana större skär resp. f. d. skär i Stadsfjärden som *Bolot*,

Digitized by Google

Henrik Renqvist, Vasatraktens topografi, landhöjning och geografiska namn, FENNIA 44, 3

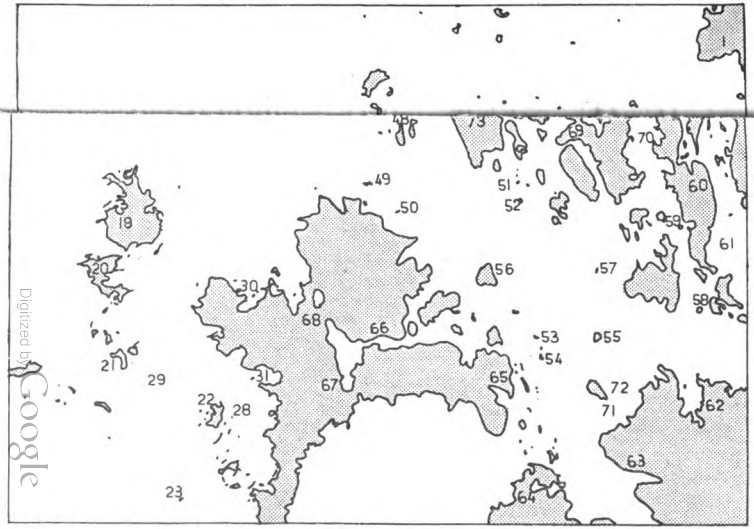

Digitized by Google

Nº 3 Vasatrakten i mitten av 1300-talet.

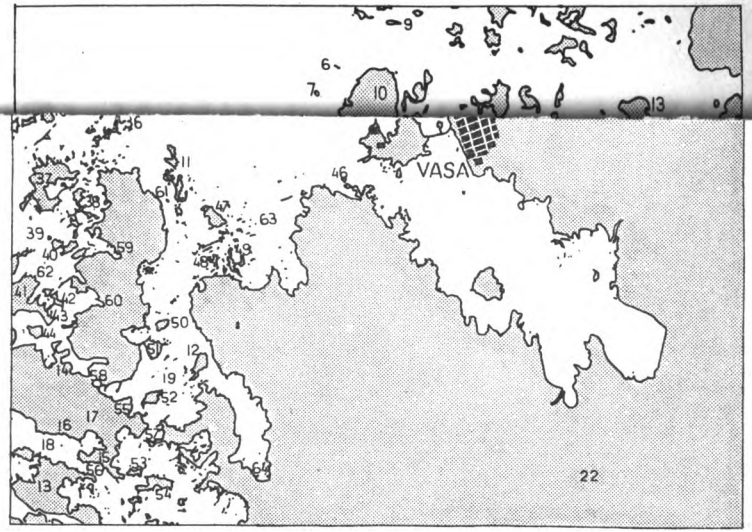

Nº 4 Vasatrakten i början av 20nde seklet.

1:200,000

Digitized by Google

Bastö, Petskär, Svartön, Rövarskär, Abborön. — *Runsor*-by (3: 58) (fi. *Rudansaari* l. »Ruto-ön») i Mustasaari fanns något tidigare: gårdarna *Aura* (av urnord.-fi. *aura* 'holme') och *Va(k)slaks* (»Kopparvik» ?) ligga invid Korsholms-kartans strandkontur. Namnet *Grundfjärden* (Norra och södra), som möter E om Korsholm, är något sekel äldre än sistsagda namn. Namnet *Vikby* (»Viken») (3: 62) syftar på den vik, som å kartan n:o 3 sticker in mot byn. Byarna *Tölby* (3: 63) (i Mustasaari) och *Solv* (3: 64) (i Solv s:n) ha tillvuxit också efter Korsholms epoken. Byarna *Munsmo* (3: 65) samt *Ytter-* och *Översundom* (3: 66, 67) i Solv ha fått nya strandbyggare under Korsholms-tid. Till gårdnamnen från denna period hör t. ex. *Lervik* i Översundom.

Efter Korsholmsepoken.

Originalkartan upptager delvis även en höjdkurva för 2,5 m över havet och fölle en på grund härav uppgjord höjdkarta i tid således mellan kartorna n:ris 3 och 4. Av holmar i kartans NW del, tillkomna efter Korsholms tid men före 1600-talet, må nämnas: *Hummelgrund* (4: 1), *Berggrund* (4: 2), *Rönnskär* (4: 6), *Gingergrund* (4: 4), osv. I SW delen voro de båda numera tillandade uddarna *Bastuskär* (4: 14) och *Häggören* (4: 15) särskilda holmar under 1600-talet, då även *Seydesund* (4: 16) och *Bredflakan* (4: 17) betecknade mynningar av en vattenpassage mellan *Långskärssjön* (4: 18) och *Skärifjärden* (4: 19). Från E delen av kartan märkas särskilt *Kosköby* i Kvevlaks (4: 21) och *Kalvholm* därsammastädes (4: 20). Bägge synas ha tillkommit under reformationstiden. Koskö är i själva verket by redan år 1543. *Roparnäs* invid Vasa stad (3: 69) och *Långfjärden* (3: 70) äro antagligen från en ännu senare tid. I SE var *Söderfjärden* (2: 27) ännu på 1700-talet en havsvik. *Giningholm* (4: 22) faller inom reformationstiden. Talrika smärre holmar och grund äro än yngre, t. ex. *Kopparören* nära Vasa stad (4: 39). Fjärdar av samma sena åldersklass äro t. ex. *Stenfjärden* och *Svartöfjärden*.

* *
*

Den på avvägningar baserade naturforskningens stora betydelse ej blott för bebyggelsens utan även ortnamnens kronologi har för Österbottens vidkommande härmed fastställts. N a t u r n a m n e n framstå nu obestridligt som landsdelens allra äldsta namngrupp. Vad intuitivt uttalats av mig år 1905 i »Österbottniska ortnamn», Inl. s. 25 samt av norrmannen K. Rygh samma år angående motsvarande landsdel i Norge (»Om Gaardnavne

Digitized by Google

i Nordland» i Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter, 1905, N:o 4, s. 20 ff.) bekräftar sig här på grund av exakt forskning. Och detta omdöme gäller ej blott osammansatta naturnamn (vilka Rygh avser) utan, i Österbotten åtminstone, stundom även sammansatta: namn sådana som *Havändan* i Vörå, *Edseveå* i Esse, vilka visat sig ega inemot samma höga ålder som det redan hos Plinius belagda *Scadin-avia*, 'Skandinavien', en germansk ordförbindelse med minst 2,000-åriga anor. Å andra sidan anträffas flere av de namntyper, som skänka den äldsta fasta bosättningen i Skandinavien dess prägel: *hem-*, *vin-*, *tuna-*, *lösa-* och *stad*-namn, här ytterst sparsamt eller icke alls. Avsaknaden av sådana namntyper är således i och för sig intet kriterium på sen bebyggelse, vad man dock hittills har trott. Från de svenska ortnamnens synpunkt bildar Österbotten i viss mån en särskild kulturprovins och sina närmaste motsvarigheter har den i eget land: i Satakunda, Eg. Finland och Nyland.[1])

[1]) Jfr J. Sahlgren, Forntida svenska kulturprovinser och kulturvägar (tidskr. »Rig», 1920), där Finland dock lämnats alldeles å sido.

Digitized by Google

Kap. VII.

Bosättningscentra. — Urhemsfrågan.

Språkhistoriens och särskilt ortnamnens vikt och betydelse för vår kännedom om de tider, som ej nås av de historiska dokumenten, är sedan länge känd och erkänd av vetenskapen. Redan i förra delen av detta arbete åberopades sålunda naturnamnen i Österbotten som vittnesbörd om natur- och terrängförhållanden å talrika orter, där den. svensk-österbottniska bebyggelsens banbrytare slogo ned sina bopålar, och flere av de i denna II. del uppställda gårdnamnskategorierna upplysa oss ej blott om den forna språkliga klyvningen inom landskapets befolkning utan bland annat ock om dess näringsliv och yrken. Men utom dylika antydningar av kulturhistorisk innebörd lämna oss ortnamnen ej sällan även värdefulla vinkar om folks och folkstammars äldsta politiska historia, om förhistoriska folkförflyttningars utgångsorter och riktningar m. m., varom vår kunskap annars vore torftig eller ingen. Här må blott erinras om de förgrekiska ortnamnens eminenta värde för frågan om den förhellenska kulturepoken i Grekland eller om de keltiska och romerska ortnamnen i Rentrakterna som oomtvistliga minnen om de äldsta beröringarna mellan kelter resp. romare och germaner.

Ortnamnen orientera oss även om de forngermanska stammarnas öden, i det de ofta möjliggöra för oss bestämmandet av deras stamland och deras vandringar eller utbredning därifrån. De gamla langobarderna bodde ännu vid vår tideräknings början vid nedre Elbe, där byn *Bardowiek* vid Lüneburg bevarar deras stamnamn, och orter ss. *Engern* och *Bodenengern* utgöra språkliga minnen av den forna västtyska folkstammen *Angrii* vid nedre Weser. Men som ortbeteckning är ett sådant stamnamn — yttrar med rätta Felix Solmsen i Indogermanische Eigennamnen als Spiegel der Kulturgeschichte s. 86 — tänkbart blott, där det är fråga om enstaka kolonier av stammen inom en annan stam eller om kvarblivna rester eller om stammens gränser mot en annan. Inom en sluten stam är blotta stamnamnets

Digitized by Google

användning för en enskild ort utesluten.[1]) Då vi t. ex. mitt över Frankfurt a. Main anträffa ett *Sachsenhausen* eller i Baden (S om Weinheim) ett *Gross-* och *Lützelsachsen*, så intyga dessa orter förekomsten av forna sachsiska kolonier mittibland frankerna, en kolonisation som möjligen härrör från Karl den stores regeringstid.

Men även uppträdandet av samma ortnamn i olika trakter av samma land eller landskap är ofta upplysande för forntida folkförflyttning och kolonisation. I Tyskland förekommer namnet *Frankfurt* vid Main och vid Oder, och tyringar ha överbragt ortnamn ss. *Salfeld, Osterode, Friedland* till Ostpreussen. Lårorika äro de tyska ortnamnen särskilt för den tyska kolonisationen av östra Tyskland, i och för bestämmandet av den andel olika stammar egt däri. Sedan den under 10—12 århh. förda kampen mellan tysk och slavisk nationalitet i öster hade lyktat med slavernas underkuvande, vidtog en livlig tysk kolonisationsrörelse, vari huvudsakligen tvenne geografiskt skilda folkstammar i Tyskland deltogo: en lågtysk (sachsisk, frankisk och flamländsk) samt en medeltysk. Lågfrankernas framgångar intygas framför allt av det i Östra Tyskland så vanliga stamnamnet *Fläming*, men även av utbredningen av namn ss. *Franken* och *Holland* i samma trakter.

Och även nordiska utvandrare ha ej sällan till nyförvärvade boplatser överfört sin gamla hembygds ortnamn. Jag nämner blott vikingatidens nordmän på Island, Färöarna, i England, Skottland och Normandiet och de talrika fornnordiska ortnamnen därstädes. Men på dessa frågor skall ej här ingås. Se min upps. i Hist. Tidskr. för Finl. (»De nord. ortn. som hist. minnesmärken») s. 185, där en del nyare undersökningar i ämnet citeras.

Dessa synpunkter i nutida ortnamnsforskning har jag här velat bringa i erinran, då de ju i stort sett måste ha sin giltighet även i fråga om Österbottens ortnamn, till vilka jag nu övergår.

I inledningen till kap. I av föreliggande del II av mitt arbete framhölls, att det fordom så vidsträckta **Närpes**, landområdet från och med Sideby i söder till och med Petalaks i norr, ända till år 1605 i administrativt hänseende hade utgjort en del av Satakunda nedre härad. Den judiciella samhörigheten med den uråldriga centralbygden kring Kumo älv hade emellertid, synes

[1]) Jfr redan T. E. Karsten, Finsk Tidskrift 1920, s. 303, K. B. Wiklund i Namn och bygd 1920, s. 141.

Digitized by Google

det, en bakgrund i själva bebyggelsen: detta framgår av en jämförande granskning av de bägge landsdelarnas ortnamn. Strax norr om Kumo älvs nedre lopp vidtar sålunda en räcka gamla ortnamn med sammansättningsleden **-mark**, som eg. betyder 'gränsmark, utmark', senare även 'skog' (jfr det härmed urbesläktade lat. *margo* = 'rand, kant'). Sådana namn äro *Svartsmark* och *Karlsmark* i Ulvsby, sockennamnet *Norrmark*, kapellnamnet *Påmark* samt gårdnamnen *Klåsmark* och *Södermark* i Norrmark. Den långa raden av dessa gamla benämningar för den äldsta norrut gående utmarksbosättningen i Satakunda fortsättes i de första storsocknar man beträder i Österbotten: i **Lappfjärd** och **Närpes**, men nästan uteslutande blott här, d. ä. å det landområde, vilket tidigare hört till Satakunda. Här märkas de gamla byarna *Dagsmark*, *Påskmark* och *Mörtmark* i Lappfjärd, de bägge storbyarna *Väster-* och *Öster-Yttermark* i Närpes samt de två yttersta »utmarkerna» å hela bosättningsområdet: *Övermark* och *Östermark* socknar i norr och öster, dessutom gården *Högmark* i Övermark. Norrom detta område finnas inga gamla b e b y g g e l s e n a m n av denna art: blott *Idmarksmossen* i Ko., *Långmarks-bäcken* i Mal., skogsnamnet *Marken* i So. samt ett gårdnamn *Markkula* i St. Ky. (som även kan ha bildats på personnamnet *Markus*). De i norr mötande *mark*-namnen äro få och unga: *Marken*, en ung by i Nkb., och *Markit*, ett appellativt kollektivnamn för Pedersöre utmarker.

Men även en annan större svensk namngrupp bildar ett föreningsband mellan Satakunda och Sydösterbotten: **böle**-namnen. Redan i 1549 års jordebok (n. 1935) möta i Ulvsby socken namn ss. *Kasaböol* (det nuv. Kasaböle i Sastmola), *Gördheböol* (Gölby), *Lijtteböol*, *Hywlböol* (jfr nu *Juupeli* i Kumo) och *Skörböol*. Från något senare tid belagda namn på *-bel* av *-böle* föreligga sannolikt i *Härkkeli* (? **Härg-böle:* jfr *Härkmär*, **Härgh-mar* i Lpf.) och *Rågeli*, 1750 *Rogell* (jfr *Rågetsböle* på Al.: Freudenthal Al. ortnamn) i Sastmola. De sydösterbottniska beläggen av denna typ uppräknades s. 239 och 243. I det forna Lappfjärd höra hit sannolikt *Håksell* och *Äbbol*, i Närpes *Böle* (Dalsböle), *Härtsböle*, *Gottböle* och *Träskböle* samt *Ståbbel* och *Åbbel* (i 2 byar), i Övermark *Brommels*, i Korsnäs *Träskböle* och *Uppels*, i Mustasaari *Kokkoböle* och *Böle*, i Laihela *Macaböle*, i Lillkyro *Nyppeli*. Längre norrut gå *böle*-namnen ej i Finland. Att typen ej är rikare företrädd i Satakunda, där de österbottniska namnen sannolikt ha sina förebilder, beror väl av bebyggelsens där så tidigt inträdda förfinskning.

Även många **enskilda ortnamn** av varierande bildning äro

Digitized by Google

gemensamma för Satakunda och den sydligare delen av Sydösterbotten. Sockennamnet **Ulvsby** har ej någon sydligare parallell än gårdn. *Ulvens* i Ko. Töjby; jfr *Ulvila* (by) i St. Ky. och *Ulvis* gård i Or. Karvat. I sagda jordebok av år 1549 förekomma följande namn med anknytningar i Sydösterbotten: *Rwſkeby:* jfr *Rusk* n:o 2 i Nä. Kal., n:o 8 i Ko. kkby, *Leistilä* by: *Leistus* i Vö. Rekip., Morten *Hoffuar* i Leistilä: *Huovari* L. Ky. Perkiö, *Rawalz by: Rangsby* i Nä., Oloff *Danmark* i Swenſkeby: Anders *Dan* 1440 i Must., *Kasaböol: Kas* n:o 4 i Påskmark, n:o 10 i Pö., n:o 15 i Y. Mal., n:o 22 i Laih. Jukk., *Stubbom:* jfr *Ståbacka* (Stubbe-b.) i Nä., *Finneby* i Norrmark: *Finnby* i Nä., Jöns *Buddhe* i Ulvsby: *Bådde* i Laih.: *Budd* i Vö., *Grotela* (nu Krootila) i Kumo: *Gros* (Grots) i Nä.: *Gråssi* i Laih. o. L. Ky., *Ruasnäs* i Ulvsby: *Rosnäs* i Sid. samt ett flertal andra gamla bynamn av den särskilt i Närpes så vanliga typen på **-näs**: *Bernäs, Tåårſnäs, Pånäs, Torbonäs, Sunnäs:* i Nä. *Näsby, Kåtnäs, Norrnäs, Nämpnäs* o. a. Jfr vidare de bägge **bo**-namnen *Vittisboſjärd* i Sat. och *Kyrobominne* (1443) = Kyro (Öb.), ett namn som ansetts syfta på Tavastkyroborna i Satakunda. Gårdnamnet *Syring* i Must. Gerby har sin enda av mig kända finl. motsvarighet i gårdn. *Syyrinki* i Kumo (redan 1727). Förtjänta av att nämnas äro väl även namnen på **-mal**: *Sastamalſierdh* (Sastmola) 1552, *Swartismål* 1549 (nu Swartsmark, Suosmeri) i Satakunda samt *Rimal* i Solv, *Orismala* och *Untamala* i St. Ky.

För en närmare frändskap mellan det sydösterbottniska bosättningsområdet och det i Satakunda tala även en del för de där talade **svenska dialekterna** gemensamma drag i den språkliga utvecklingen, varom närmare hos O. F. Hultman, De östsv. dialekterna § 29. Alla dessa överensstämmelser — de onomatologiska och de allmänt språkliga — äro begripliga, om sydösterbottningarna väsentligen få betraktas som nybyggare från den urgamla kulturbygden vid Kumo älv. Såsom de på landhöjningens avvägning grundade åldersbestämningarna i föregående kapitel intyga, härrör den svenska bosättningen i Sydösterbotten, upptill gränsen mot Malaks, å de flesta orter i själva verket först från historisk tid. Enstaka förhistoriska kolonier förekomma dock även här, framför allt i söder, ss. det inre Sideby.

Hela Närpes härad, inklusive Pörtom och Petalaks av Korsholms härad, bildar till namnskick, dialekt och bebyggelse i stort sett ett enhetligt område. Dock är det ej nu och har väl aldrig varit så slutet, att beröringar ej funnes även med de nordligare socknarna, särskilt i fråga om namnskicket. En del sådana namnparalleller må anföras: *Barkar* Nä. Kalaks: Laih.: L. Ky. Merik.:

Digitized by Google

Vö. Miemois — *Frost* Nä. V. Y-mark: L. Ky.: Sokl. — *Gros* Nä. Finnby: *Gråssi* Laih. Jukk.: Kyrobominne (Ojaniemi) 1546, 1547 — *Gädda* Nä. V. o. Ö.-Yttermark: Must. Smedsby: Larsmo: Kaustby — *Kas* Lpf. Påskmark: Pö.: Y. Mal.: Laih.: Must. (Kasa 1440) — *Konn* Nä. Kaldnäs: *Kona* Ilm.: *Kuni* Kve. — *Kvis* (*Hvits) Tjöck: *Vitans* Ko. Töjby: *Huita* Laih. Bådde: *Vit* Muns. Mono — *Mann* Lpf.: Nä. Ö. Y-mark: Ko. kkby o. Moikipää: Rpl. Vallgr.: Laih. Bådde — *Rusk* Nä. Kalaks: Ko. kkby: Pet.: St. Ky. Topp.: L. Ky. 1606 — *Skinnar* Nä. Finnby: Y. Mal.: Laih. Bådde: Ö. So. — *Styv* Pö.: Must. Böle, Staversby, Toby: Ped. Sundby — *Tors* Övermark: Pet.: So.: Laih.: Vö. (Bertby o. Lomby).

Trängre utbredning ha följande namn: *Bura* Ko. Träskböle: Ped. Forsby. — *Burman* Pö.: Kve. — *Grop* Övermark: Must. Veikars. — *Gumse* Östermark: St. Ky. — *Knös* Nä. Ö.-Y-mark: Ö. Mal. — *Orre* Östermark: Y. Mal. — *Nordman* Pö.: Mal. — *Rein* Kauhajoki: St. Ky. Palo. — *Saks* Nä. Ö.-Y-mark: *Saksa* Östermark. — *Spärring* Pet. Mal. — *Steikar* Storå: Ilm. Haapakoski. — *Stor* Pö.: Mal. — *Svart* Pö.: Laih. — *Teir* Sid,: Nä. Kaldnäs: Östermark. — *Öist* Övermark: Östermark: Replot, o. s. v.

I och med **Malaks** vidtar emellertid i stort sett ett nytt bosättningsområde. Såsom redan i del I av detta arbete (sid. 16 och 78 f.) ävensom i föreg. kapitel framhållits, har Malaks s:n och särskilt dess övre och äldre del, Övermalaks att uppvisa en glänsande äldre järnålder med talrika kummel och gravfynd av en germansk kulturform från perioden 500—700 e. Kr., och de nyss delgivna avvägningsresultaten ange med all önskvärd tydlighet, att den nutida bebyggelsen därstädes väsentligen är en oavbruten fortsättning av den forntida. Arkeologiskt sett hör Malaks emellertid till samma kulturkrets som den gamla bygden kring Kyro älv och ortnamnens vitsord gå i samma riktning. Exemplen må belysa det sagda. Av de ovan meddelade gårdnamnen från Närpes-bygden voro *Kas* och *Skinnar* gemensamma även för M a l a k s och L a i h e l a. Samma är förhållandet med: *Gullman* Mal.: *Kummar* Laih. (bägge av *Gudhmar*) — *Vias* Mal. (1549, 1559 Vian(en): *Viianen* Laih. — *Pakkanen* 1544 Ö. Mal.: *Pakkanen* Laih. Bådde (bägge av sv. **Backa*) — *Sten* Ö. Mal.: Laih. Bådde — *Bränn* Ö. Mal. o. Y. Mal. (jfr *Junkars bränno*): Laih. Bå. *Bränas* (Pränny) — *Junkars*-bränno Ö. Mal.: *Junkkari* h:n o. *Junck-åkren* c. 1750 i Laih. — *Ture* Ö. Mal. o. *Tur-landet:* Laih. 1543, 1546 *Ture*, St. Ky. *Tuura* h:n i *Tuurala* by — *Koppargränd* Y. Mal.: *Kupparla* by i Laih., *Kuppari* L. Ky. Kals. — *Köping* Y. Mal.: Laih. Bådde o. s. v.

Digitized by Google

Ånamnet *Heligå* Mal. k a n ega en betydelseparallell i gårdnamnet *Tyyki* i Laih. Bådde.

Även med andra grannsocknar i norr har Malaks gemensamma gårdnamn. *Baddar*, n:o 10 i Ö. Mal. återkommer i Must. Tölby n:o 9, *Jönn* (Ö. Mal.) i det finska Kauhajoki, *Berts* (Y. Mal.) i Kve. o. Vö., *Skinnar* och *Majors* samt den både från Över- och Yttermalaks kända *gränd*-namnstypen i Solv. Jfr ock *Heligå* Mal.: *Helgas*, gårdn. i So. Gårdnamnet *Nyman* Ö. Mal. finner man även på Bergö.

Solv är sannolikt från begynnelsen en yngre nordlig utpost till Övermalaks, den närmaste storbygden i söder, men har senare mottagit tillflöden från både NE och N (Laihela och Mustasaari).

Laihela vidsträckta och folkrika socken, med fornfynd redan från vår bronsålder (1100—550 f. Kr.), hör jämte det sydligare Malaks till Kyroälvdalens gamla kulturcentrum, som i norr även omfattar de äldsta delarna av Vörå-bygden. För denna samhörighet tala även talrika gårdnamn, vilka dock oftast torde härröra från senare tider. I *Bådde* by, nederst i Laihela, har bynamnet en motsvarighet i Vö. Lomby (n:o 2 *Budd*). N:o 2 *Ruuth* i Bådde by återfinnes i Vö. Andiala, Or. kkby, Muns. Veks., Je. Lass. och Nkb. Kovj., *Olle* i n:o 8 Ollila möter i St. Ky. (Palo) och Vö. (Bergby, Bertby, Koskeby o. Lålaks), n:o 14 *Barckar* i L. Ky. Merikart och Vö. Miemois 1547, n:o 25 *Dantzar* i St. Ky. Laurola, n:o 28 *Tuori* i L. Ky. Ojaniemi, Vö. Bertby och Or. kkby, n:o 34 *Murckar* i Vö. Mäkipää (? Murkais), n:o 38 *Sompi* i St. Ky. Heikkola o. Hevonkoski samt i Kauhava. — *Jukkaja* by: n:o 6 *Gråssi* motsvaras av *Grussi* 1546, *Krossi* 1547 i Kyro, n:o 12 *Pucka* av *Puckinen* i St. Ky. Kaukola. N:o 15 *Riddar* anträffas i St. Ky. Kuivila och L. Ky. Kalsila, n:o 16 *Håppa* i St. Ky. Hevonkoski och Ilm. Peurala. — *Tårstila* by: *Knuuti:* Ilm. Marttila: L. Ky. Haaro: Vö. Palvis o. Rökiö, Or. Nkb. osv. — *Jackola* by o. n:o 1 *Jacko:* jfr St. Ky. Perälä *Jaaksi*, Vö. Jörala *Jakas*, n:o 2 *Wattiloinen* (Vatilo): jfr *Vatil*-hällorna i sö. Vö., n:o 3 *Warå* (Varo): jfr sockennamnet *Vörå* (< urnord. **Varō*), n:o 6 *Joupi:* jfr *Joupila* by i Ilm. och n:o 8 *Joupers* i Vö. Bergby. — *Storby:* n:o 1 *Haka:* jfr Vö. Lålaks *Haga*, n:o 7 *Håppa:* jfr *Hoppa* St. Ky. o. Ilm. (se Jukkaja by), n:o 12 *Karhu:* jfr *Karhu* i St. Ky. Heikkola o. Orismala samt i Vö. Rekipeldo. — *Mieltylä* by: jfr n:o 3 *Mielty* i St. Ky. Orismala, n:o 4 *Nikkola:* jfr L. Ky. Trondila *Nickola* och Vö. Jörala *Nickull*. — *Jurva* by (nu s:n), n:o 5 *Hiipakka:* jfr St. Ky. Pyhäkoski *Hipack* 1548, n:o 12 *Karp:* jfr *Karpi* i L. Ky. Hiiripelto, o. s. v.

Digitized by Google

Till den sydösterbottniska centralbygden omkring Kyro älvdal föres från fornfyndens synpunkt, som här nämnts, även det gamla **Vörå** i norr. I kyrkligt avseende hörde orten under hela medeltiden under Storkyro moderförsamling, och ännu år 1606 omfattade »Wörå Capelgäldh», som vi sett sid. 140, även »Alastårå Fierdingh» eller huvuddelen av nuvarande Lillkyro socken. I administrativt hänseende utgjorde likaså en betydande del av Vörå-bygden ännu år 1557 (se s. 140) en utkant (»Wörs fierding») av Kyrö administrativa socken. Vörå socken har tvivelsutan mottagit sina såväl germanska som finska urinbyggare från Kyrobygden, som ju, enligt vad såväl fornfynd som ortnamn lära oss, tidigare och i gränsbyarna invid det svenska Mustasaari ännu i senare tider bebotts av svenskar och finnar i gemen. Ortnamnen i **Vörå** och **Kyrosocknarna** bära ännu i vår tid vittnesbörd härom. Redan sydligaste byn i Vörå: *Rekipeldo* (fi. Reikäpelto) är ett språkligt fornminne. Namnet har bildats på fi. *pelto* 'åker' (av germ. **felþo*) och ansluter sig närmast till tvenne gamla bynamn i Kyro-socknarna: *Hiiripelto* ('Mössåkern') i L. Ky. och det medeltida *Ardapelto* ('Plogåkern': fsv. *ardher* = 'plog'), nu Ikola by i St. Ky.[1]) Hemmansnamnen i Rekipelto äro till en del finska eller svensk-finska och ha motsvarigheter i Kyro. N:o 3 *Svens* nämnes gård emellan 'Karhu' d. ä. fi. *karhu* 'björn' (sannolikt en finsk översättning av det i Kyro icke ovanliga personnamnet *Björn*). I jordeböckerna går denna n:r redan 1547 och ännu 1810 under detta finska namn, som har många paralleller i Kyro: n:o 2 i Lehmäjoki, n:o 1 i Orismala, n:o 2 i Heikkola (St. Ky.), n:o 5 i Kuuttila (L. Ky.), n:o 12 i Isokylä (Laih.). — N:o 5 *Väst* (*vesste*) är det sv.-fi. *Västi* i St. Ky. o. Ilm. (se s. 128, 151). — N:o 12 *Fors* ersätter jordeböckernas *Jåsskarhu* (utt. *jåsskaru*) = Jusse Karhu, jfr n:o 3. —

[1]) Anmärkningsvärt är att dessa tre orter med namn på fi. *-pelto* (av germ. **-felþo*) ligga vid åar (Kyro älv och Vörå å). Det ges i Tyskland en grupp ortnamn på *-feld: Birkenfelde, Leinefelde, Mollenfelde* o. a., vilkas förleder utgöras av gamla ånamn. Leinefelde är en ort, där floden Leine upprinner, Birkenfelde sammanhänger med Birkenbach, Mollenfelde med floden Molle o.s.v. (E. Schröder, Reallex. der germ. Altertumsk. II s. 74). En möjlighet är att de finska förlederna i *Hiiripelto* o. s. v. ursprungligen avse en del av åloppet. Invid Hiiripelto by finnes också forsen *Hiirikoski* i älven. De finska namnen äro dock naturligtvis bildade av finnar. Finska paralleller finnas i sö. Finland: *Änianpelto, Hirvenpelto* (Saxén S N F. I. 3, s. 37 f.). Jfr i Sverge blott *Görvälln*, fjärd vid *Järfälla* socken, 1409 *Gerfelda, eg.* 'fälten vid fjärden *Ger*' (Hellquist, Sjönamn s. 206 f.).

Digitized by Google

N:o 13 *Kullas* motsvarar jordeböckernas *Korſſuulajin, Karfuolain*, ett namn som återkommer i Vö. Miemois n:o 2 samt i St. Ky. Tuurala n:o 2. — N:o 18 *Pörnull* går tillbaka på det sv.-fi. *Pernula* 1557 i Kyro (se s. 166). Nämnas må ock att namnet *Havändan*, som avser den sydligaste delen (själva »änden») av Rekipeldo by, och namnet *Andiala* (av urnord. *andia* 'ände'), som betecknar en grannby i norr, ha finska motsvarigheter i *Perälä* (av *perä* 'ände'), bynamn i Ylistaro och Laihela.

Bland andra gårdnamnsparalleller i **Kyro—Vörå** märkas: *Bertils* Vö. (Jörala, Kovjoki, Kaitsor), Maks. (Kärklaks): St. Ky. Laurola — *Guttas* Maks. (Kärklaks): *Kuuttila* by (Kudzby) L. Ky. — *Huggars* Vö. Lotl.: L. Ky. Hyyriä (So. Y.-Sund.) — *Härus* Maks. kkby: *Häro* L. Ky. (Saarensivu) — *Härtus* Vö. Andiala o. *Härtul* Vö. Jörala: *Herttua* St. Ky. Topparla — *Kamis* (Kamminen) Vö. Koskeby: *Kamila* L. Ky. Kalsila — *Smårus* Vö. Rökiö (1544 Småråd): Bertill *Småråd* 1551 i St. Ky. Vendelä — *Toppars* Vö. Bertby: *Topparla* by med *Toppari* g. i St. Ky. osv. En inflyttning från Kyro-socknarna synes ha förekommit ännu under de senaste århundradena. Blott så förstår man, huru ett par gårdnamn i Vörå, vilka ännu c. 1550 framträda i svensk dräkt, senare kunna hava förfinskats. Sådana äro n:o 1 *Härtul* (fi. **Herttula*) i Jörala by: 1551 *Hertogh*, n:o 8 *Londil* (fi. **Lontila*) i Mäkipää: 1557 *Lundh*.

Gårdnamn gemensamma för **Mustasaari—Kvevlaks—Vörå** finnas även, t. ex. *Rut* Must. Tölby: Vö. Andiala, *Ræk* Must. 1440: *Rex* Vö. Rökiö, *Miekka* (= 'Svärd'), by (eg. h:n) i Must.: jfr *Sväls* (**Svärds*) Vö. Tuckur, *Lustig* Must. Smedsby: Kve. kkby, *Örn* Must. Jungsund norrby: Kve. Vassor, osv.

Bebyggelsen i Vörå fortskred med landhöjningen till allt lägre nivåer, som vi ovan sett. Dess yngsta utlöpare i W och N äro Maksmo, Oravais, Munsala och Jeppo socknar jämte skärgård. Alla dessa orter bilda nu i stort sett ett relativt enhetligt dialektområde.

Arkeologien har påvisat enstaka spår av en stenålderskultur även i Sydösterbotten, nämligen i **Östermark**—Teuva, **Ilmajoki** och **Lappo** socknar. Jfr därom del I ss. 15, 64, 136, 141 f. Om språkliga minnen från detta primitiva skede i den sydösterbottniska bebyggelsen fortleva kan icke säkert avgöras. Men senast till tiderna närmast före och efter Kr. födelse har jag i varje händelse trott mig kunna återföra en del sydösterbottniska ånamn, såsom *Teuva, Lappå* och *Kauhava*. S. 136 i del I not 1 framhölls emellertid, att den fasta bosättningen i Lappå vore jämförelsevis ung och att orten (ursprungligen) koloniserats

Digitized by Google

från Storkyro. Att urinbyggarne i Lappo—Kauhava åtminstone delvis varit germaner synes framgå både av fornfynden och en del gamla naturnamn, och för den historiska tiden intyga såväl gårdnamnen som en hel del unga svenska låneord (se del I s. 638) att här (jämte finska) talats ett svenskt österbottniskt folkmål, väsentligen identiskt med de kringliggande svenska kustbyggdernas. De svenska gårdnamnen i Lappo storsocken (se s. 189) hänvisa i flera fall till Kyrobygden inklusive Vörå. I Lappo kyrkoby sammanfaller n:o 13 *Pouttu* med n:o 20 i St. Ky. Topparla. I Tiistenjoki by är n:o 6 *Hiipakka* identiskt med n:o 2 i Ylistaro, Mettälä, medan n:o 2 *Ulfwinen* och n:o 5 *Tåppars* ansluta sig till bynamn i St. Ky. och hemmansnamn i Vö. Bertby och Or. Karvat. I Haapakoski by återfinnes n:o 16 *Fossi* i Ilm. Peltoniemi, i Nedernurmo by n:o 1 *Kauppila* i St. Ky. och Laih., n:o 5 *Ulvila* i St. Ky. o. Vö., n:o 11 *Kattilus* i St. Ky. Orismala o. Vö. Andiala, n:o 17 *Karra* i L. Ky. (Skarra). I Kauhava by (nu s:n) möter n:o 1 *Somppi* även i St. Ky. Heikkola, n:o 3 *Tåppars* även i St. Ky., n:o 5 *Bertula* även i St. Ky. (3 byar), n:o 19 *Neucki* (Näykki) även i St. Ky. Topparla, n:o 23 *Puckinen* även i St. Ky., n:o 24 *Hannuxel(l)a* även i Ilm., n:o 30 *Skuggila* även i St. Ky. (2 byar), n:o 33 *Housula* även i L. Ky. Savilaks, n:o 34 *Finni* även i L. Ky. (2 byar), osv.

Följer så bebyggelsen å **nutida kust** jämte **skärgård:**

Kuststräckan från och med Sideby i söder till och med Korsnäs och Petalaks i norr hör såväl språkligt som bebyggelsehistoriskt sett till det stora enhetliga bosättningsområdet i Närpes forna storsocken. **Bergö** ùnga ösamhälle är f. d. kapell under Malaks och har sin bosättning väsentligen väl därifrån. **Replot** nutida s:n är jämte byn Björkö ett av Mustasaari storsockens forna kapell och har befolkats dels därifrån, dels från närliggande fastlandsorter. Skärgårdsbebyggelsen i Öb. är överhuvud ung. »Så länge fasta landet eij var populerat, så satte sig ingen i Skiährgårdar» heter det redan i en gammal lagmansdom för Mustasaari från slutet av 1600-talet (se Mustasaari lagmansting 20—21 I. 1691 och 23—24 III. 1693 enligt J. W. Ruuth i Joukahainen XI s. 137). Men även **Mustasaari** s:n och särskilt dess yttersta **kustbyar,** även de i den forna kapellförsamlingen **Kvevlaks,** höra till den skärgårdsbebyggelse, varom nu är fråga, och i nästföregående kapitel sågo vi av där refererade avvägningar, huru ung denna bygd i själva verket är. Även ifråga om denna kust- och öbebyggelse äro ortnamnens upplysningar av stort intresse. I **Replot** kkby tyder hemmanet n:o 1 *Lassila* på bosättning från den finskspråkiga delen av fasta landet (jfr *Lassas* i Must. Höst-

Digitized by Google

vesi). N:o 2 *Väst* har paralleller i St. Ky., Ilm. och Vö. Rekip. (se s. 337), n:o 9 *Gammal* i Vö. Mäkipää o. Rökiö byar, n:o 10 *Rönn* i Must. Toby, medan n:o 11 *Öist* återfinnes i Lpf., Övermark o. Östermark, n:o 12 *Klavus* i Nä. Näsby. I **Björkö** by finner man n:o 1 *Brådd* även i Nä. Rangsby, n:o 2 *Ols* flerstädes, t. ex. i Vö. o. Kve., n:o 3 *Galt* i Must. Staversby, n:o 4 *Sand* i Hälsingsöderby o. Kve. V.-Hankmo, n:o 7 *Brink* i Laih., n:o 8 *Snabb* i Must. Mussor by, n:o 12 *Geust* i Ko. Töjby, n:o 15 *Håkans* i Kve. Petsmo, i **Vallgrund norrby** n:o 1 *Bengtas* i Must. Hälsingnorrby, n:o 5 *Kock* i St. Ky. Heikk. o. Or. Karv., n:o 6 *Norrgård* i Must. Karperö; i Vallgrund **söderby** n:o 1 *Östergård* i So. Y.-Sund., n:o 3 *Gammalgård* i Or. Kimå, n:o 5 *Stolpe* i Ö. Mal., osv.

Men även i sin nutida begränsning är Mustasaari s:n, enligt vad också dess namn ('Svartö') anger, egentligen en skärgårdskommun, särskilt i fråga om dess utbyar. Samma är fallet med Solv s:n i söder och Kvevlaks s:n i norr. Även detta förhållande bekräftas av namnskicket. De inflyttade härstamma även här — ss. gårdnamnen visa — i talrika fall från de inre delarna: Laihia och Kyro-bygden med omgivning.

Laihia: Solv, Mustasaari, Kvevlaks.

Av byarna i Mustasaari erinrar *Vikby* om de många gårdarna *Vik* i det längre inne i landet (vid Lahela å) belägna Laihela (i Käyppälä, Storby o. Perälä byar). Jfr även *Vik* n:o 3 i Kve. Vassor. Andra beröringspunkter mellan de svenska kustsocknarna kring Kyro älvs utlopp och Laihela äro hemmansnamnen: *Hemming* Ö. So. och Laih. Storby, *Sköring* i So. Ö.-Sund. och Laih. Bådde, *Båskas* i Must. Veikars och *Buska* i Laih. Bådde, *Hoppa* i Must. (Karkmo, Tölby) o. Laih. Storby, *Junkersund* (Jungsund) i Must. o. *Junkkari* i Laih. Bådde, *Keto* i Must. Veikars o. Laih. Liuskila, *Rabb* i Kve. Vassor och Laih. Bådde, *Rövar* i Must. Tölby o. Laih. (Bådde, Torstila), *Skinnar* i Must. Västervik o. Laih. Torstila, osv.

Kyro-socknarna: Mustasaari (Solv), **Kvevlaks, Replot.**

Ordet *minne* 'åmynning' har åtföljt landhöjningen och fäst sig vid olika punkter av Kyro älvs ådal: tidigast i Storkyro, därnäst i Voitby (Must.) och slutligen i Kve. Petsmo (se ovan s. 324). Detta naturnamn och de med ordet *-stad* 'landningsplats' sammansatta bebyggelsenamnen *Ylistaro* (s:n), *Alastaro* (= Lillkyro s:n) och *Pasto* (gård i Miekka by, Must.) intyga att bebyggelsen även här med tiden dragit sig allt mer mot W. Bland hemmansnamnen vittna följande paralleller i olika delar av älvdalen om samma förskjutning:

Digitized by Google

Pörn (*Björn) Must. Veikars, *Björnis* Kve. Vassor: *Björn* L. Ky. Ojaniemi: *Pernula* by 1557 i St. Ky. (*björn* av urnord. **bernu-*). Jfr s. 166.

Bryggare Kve. kkby 1549: L. Ky. Tapoila by.

Dan, Anders, 1440 i Must.: ? *Taanonen* St. Ky. Hevonkoski by.

Finne Kve. Ö. Hankmo: L. Ky. (2 byar).

Flemming Must. Aniksor: *Flaaminki* L. Ky. Tervajoki.

Haldin Must. Voitby: L. Ky. Selkämäki.

Heir Kve. Vassor o. Maks. kkby: L. Ky. Hiiripelto.

Holti Must. Martois: L. Ky. Merikart.

Hoppa Must. (Karkmo, Tölby): St. Ky. Hevonkoski, Ilm. Peurala o. Laihia (se ovan).

Hudd Must. Hälsingnorr- och -söderby: L. Ky. Ojaniemi.

Huggare So. Y.-Sundom: L. Ky. Hyyriä.

Hurr Kve. kkby: St. Ky. Yryselä.

Karp Must. Karperö: L. Ky. Hiiripelto.

Klockars Must. Höstvesi: L. Ky. Hyyriä.

Kock Rpl. Vallgrundnorrby: St. Ky. Heikkola.

Kolkki (sv. *Golkas*) L. Ky. Merikart: fi. *Kurikka* s:n.

Krutar Must. Jungsundsöderby o. Staversby: L. Ky. Selkämäki.

Kuni Kve. Vassor: *Kona* Ilm. kkby 1500-t. (jfr ? *Konsti* Vö. Bergby).

Lembo Kve. kkby: St. Ky. Torkkola (eg. Lembois-bo ?).

Munk Must. Höstvesi: L. Ky. Hyyriä.

Rullu V. So.: L. Ky. Tervajoki.

Rövar Must. Tölby: L. Ky. *Rövärlä*, St. Ky. Riarehto.

Dessa talrika namnparalleller kunna svårligen tolkas annorlunda än som språkliga minnen av en under århundraden fortgående bosättningsrörelse mot det vikande havet. Ett par av dessa namnformer äro redan förlitterära (förhistoriska): *Flaaminki* i L. Ky. och *Pernula* i St. Ky. Sådana förekomma emellertid b l o t t i inlandet, där bebyggelsen är äldre. Havet har i själva verket i äldre som i nyare tider varit våra kustbors — svenskars som finnars — viktigaste näringskälla och i många trakter har fiskerätten till våra skärgårdsvatten in i senaste århundraden med uråldrig hävd varit delad mellan olika socknar och byar i inlandet, svensk- som finskspråkiga.[1]) Öster-

[1]) Som ett första historiskt meddelande om förbindelser mellan inlandet och havskusten har man att för Österbottens vidkommande betrakta konung Birgers i del I s. 63 not 3 omnämnda brev av

Digitized by Google

bottens gamla domböcker från 1600-talet bevara intresseväckande meddelanden om de finska sydösterbottningarnas tvister särskilt med de svenska Mustasaariborna om sin urgamla rätt till dessa fiskevatten och mer än vanligt spännande bliva dessa stridigheter på 1690-talet, då hela den gamla Kyro-bygden, bägge Kyro-socknarna samt Laihela, Lappo och Ilmajoki resa sig i gemen för att hävda sina anspråk på dessa vatten och skär vid Replot och Vallgrund. Saknades — yttrar J. W. Ruuth i Joukahainen XI s. 137 — alla andra intyg om den finska inlandsbebyggelsens högre ålder i Österbotten, kunde man avgöra denna i vår kulturhistoria så viktiga fråga enbart med stöd av dessa stridigheter.[1]) Detta uttalande bygger emellertid uppenbart på falska premisser. Kyro-bygden samt Laihela och Lappo socknar voro, som min föregående framställning torde hava ådagalagt, ingalunda e n b a r t finskspråkiga. De germansk-svenska folkelementen voro särskilt i Laihela och Kyro-socknarna fordom så utomordentligt talrika, att de i kraft av den högre kulturform de redan på grund av språkets förmån närmast förmedlade sannolikt även socialt sett intogo en ledande ställning. Skärgårdsvattnen utanför den stora älvens mynning beforos helt visst av inlandets både svenskar och finnar och blott detta antagande förklarar den brokiga blandning av urgamla svenska och finska skärgårdsnamn vi där anträffa. Det är då klart, att de vatten och skär, som företrädesvis uppsöktes av finnar, fingo finska namn, medan andra platser och orter kommo att döpas av svenskar. Men senast redan vid vikingatiden (under 800—1000-talen) hade det germanska folkelementet i våra äldsta kulturcentra sjunkit ned till ett mindretal och då förstår man, huru de finska namnen i Österbottens skärgård kunna vara så talrika och ofta bundna även vid centrala svenskbygder, såsom Malaks och Mustasaari socknar. I de flesta inlandsbygder — men ej t. ex. i södra Vörå — sammansmälte sedan svenskarna med flertalsbefolkningen och blott dessa utflyttare ha hävdat sin nationalitet. I den vida skärgården var det gott om fotfäste

---

år 1303, däri konungen ger »Michael de Lappafærd, Andar de Sastamell och Tobbe de Tiuka [Tjöck]» rätt att få till odling begagna skogar i Tavastland, från vilka man sökt utränga dem.

[1]) Denna uråldriga svensk-finska sameganderätt i fråga om fiskevatten och betesmarker i skärgården norr och väster om Vasa omnämnes även av G. Nikander i »Det svenska Finland« II s. 83, men ur sin där anlagda ensidigt urkundshistoriska synpunkt kan han ej inställa företeelsen i dess bebyggelsehistoriska sammanhang.

Digitized by Google

och den lockade måhända ej finnar i samma grad som svenskar. Den svenska erövringen av landet blev för många trakter en avgörande faktor härvid. Någon massinflyttning av rikssvenskar har av allt att döma visserligen aldrig förekommit till Österbotten, men den nya tiden var särskilt egnad att skänka de germanska folkelementen även i denna landsdel trygghet och nya tillflöden.

Å de nordligare bosättningsområdena, där bebyggelsen alltid varit glesare, gör sig rörelsen mot havet vida mindre märkbar, åtminstone inom namnskicket. Lappo-härad (från och med Maksmo i söder till och med Jeppo—Nykarleby i norr) hör vad ortnamn och dialekt vidkommer ännu väsentligen till Kyroälvdalens centrum. Pedersöre härad bildar i fråga om ortnamn[1]) och folkspråk över huvud i stort sett en vidsträckt centralbygd för sig. Den äldsta bygden ligger, som vi sett, i det inre av Purmo, Esse och Vetil ådalar. En landhöjningen åtföljande äldre förskjutning mot kusten är skönjbar även här, men därjämte en troligen först under den senare medeltiden begynnande inåtriktad kolonisation av Pedersöre »utmarker» (de finska »markit»). Denna »mark»-bebyggelse är en yngre motsvarighet till den, som här tidigare fastställts för det nordligaste Satakunda och det sydligaste Österbotten.

De nordligare bygderna stå emellertid icke helt isolerade gentemot de sydligare, åtminstone ej vad ortnamn och nutida folkspråk vidkommer. De talrika om än något yngre *folk*-namnen i Esse med omgivning voro, som tidigare framhållits, en föreningslänk med Närpes-området i söder. Talrika enskilda hemmansnamn i norr återfinnas å Kyro—Vörå-området: *Fordel* Gkb? Vittsar: Kyro (1547), *Hummel* Krb. (Hops.): St. Ky. Riarehto, *Hälsing* Muns. (Veks.): Vö (Lotl.): Must. (Mussor, Jungsnorrby), *Kittel* Ped. Kållby: *Katila* St. Ky. Orismala, *Knock* Je. Lassila: L. Ky. Merik., *Kock* Kortesjärvi: Muns. (Hirvl., Monäs): Or. (Karvat): Vö. (Tuckur): Maks. kkby: Rpl. (Vallgrund norrby): St. Ky. (Heikkola), *Konung* Esse, Alijärvi, N. Vet.: Vörå (Rekip.), *Skult* Ped. Forsby: St. Ky. Kuivila, *Styrmans* Ped. Karby: Must. Hälsingnorrby, *Söfring* Lappajärvi: St. Ky. (Palhoj.), *Tuna* N. Vet.: Vö. (Miemois), osv.

[1]) Speciellt nordösterbottnisk är den för Pedersöre-trakten karakteristiska gårdsnamnsavledningen *-a*. Esse-bygden framstår genom sina många sjönamnsbildningar på *-vatten* (se del I s. 266 ff), och genom sina *folk*-namn är den avsöndrad från det mellersta bosättningsområdet.

Digitized by Google

Om bosättningsrörelsen från de inre ådalarna mot kusten eller mot N, i vissa fall från kustsidan mot det inre, vittna följ. namnparalleller:

Vörå å: Om en betydande tillandning erinrar redan själva sockennamnet, som betyder 'Hamnå'. Centralbygden, Vörå kyrkoby, ligger nu c. 1 mil från kusten. Även kustbyarna äro numera tätt befolkade. Andra namn av denna art äro *Havändan* i Rekipeldo: *Andiala,* bynamn (urnord. **andia* 'ände'), *Nyby* n:o 4 i Andiala by: *Nyby* i Muns. Kantlaks, *Kovjoki* (bynamn): *Kovjoki* by i Nkb., osv.

Lappo å eller Nykarleby älv: Det gamla svenska å- och ortnamnet *Lappo* i en nu rent finsk s:n återfinnes under en dialektisk form i *Läppo* by, ett gammalt lokalt namn för Nykarleby rent svenska kyrkoby vid älvens nutida mynning. Ett liknande fall var det germansk-finska å- och sockennamnet *Teuva* vid övre delen av en å, som vid sin mynning bär samma namn i dess nysvenska form: *Tjöck.* — By- och gårdnamn gemensamma för olika delar av Lappo å: *Över-* och *Ytterjeppo* byar, *Hilli* i Alahärmä och Je. (Lassila), *Gunnar* (Kunnari) i Alahärmä och Jeppo (Jungar), *Markkola* i Alahärmä: *Markby* i Nkb. s:n, *Sorvisto* i Alahärmä: *Sorvist* i Nkb. Forsby, *Kauppi* i Alahärmä: *Kaup* i Ö. Je., *Harald* h:n i Nkb. Forsby o. Soklot byar. — Lappo å mottager från höger Kauhavanjoki biflod. Här finnes *Kamppinen* h:n, som även möter i Ö. Je. Ett flertal h:n i Lappo älvdal med omgivning återfinnas vid närmaste å i N, Purmo å: *Filppula* i Lappo kkby: *Filpus* i N Pu., *Frändi* i Kauhava o. Kortesjärvi, *Kamppinen* Kauhava, Ö. Je.: *Storkamp* Ö. Pu., *Lill-* o. *Storpass* Kauhava: *Pass* N. Pu., *Härmälä* h:n i Alahärmä o. Ö. Pu., *Naarasluoma* by = Alahärmä: *Nars* i Ö. Pu., *Stråka* h:n i Alahärmä, Ö. Esse o. Krb.

Purmo å: *Över-* och *Nederpurmo* byar, *Vilobacka* h:n i Kortesjärvi: *Villbacka* i Ö. och N. Pu., *Lill-* och *Storkock* i Kortesjärvi: *Kock* i Ped. Forsby, *Försti* i Purmojärvi: *Förste* i Ped. Lövö, osv. — Purmo å mottager från S *Kovjoki* å, med ett namn som är en yngre försvenskning av det finska *Kauhajoki,* såsom åns övre del ännu heter. Detta finska namn är identiskt med *Kauhava* vid Lappo å. Vid en nordligare del av Kovjoki å ha vi Sundby by i Ped. med hemmansnamnet *Kåll,* som återkommer i den nordligare byn *Kållby.*

Vid **Esse å** intyga ortnamnen jämväl livliga forna förbindelser mellan olika delar av ådalen. Mellan Esse och kusten: *Överesse, Ytteresse* och *Edsevö* byar; gårdnamnen på *-folk* i Över- och Ytteresse samt Pedersöre; *Rajby* i Ö. Esse: *Raj* i Ped. Karby; *Åmt-*

Digitized by Google

backa vid sjön *Ämtvattnet* i Ö. Esse: *Ämtö* i Ped. Läpplaks, *Finnol* i Ö. Esse: *Finne* (*finnare*) i Ped. Läpplaks o. Lars. Eugmo; *Fors* i Y. Esse: *Forsby* i Ped., *Gers* i Y. Esse: Ped. Läpplaks, *Sparv* i Y. Esse: Ped. Läpplaks, osv.

Om samfärdseln mellan Pedersöre—Esse och de inre delarna av Esse ådal vittna namn såsom *Ena* i Y. Esse: *Norrena* och *Söderena* i *Enaperä* by av Evijärvi s:n, *Gers* i Y. Esse: *Girs* i Evijärvi kkby, *Strang* i Ped. Kållby: *Stor-* och *Lillstrang* i Vindala, *Spangar* 1548 i Ped. Sandsund: *Spangar* (*Pankari*) i Vindala, *Stor-* och *Lillkung* i Ö. Esse: *Konung* 1560 i Alajärvi, *Kungsfors* i Ö. Esse: *Kungsån* i Soini s:n (»Konungsåby»).

Samfärdseln längs Esse å, vilken som bekant genomrinner Evijärvi, Lappajärvi och Alajärvi sjöar, ledde slutligen till upptäckten av åns källsjö **Ätsäri** sjö (nu 155 m över havet). I vår tid ligga Esse ås källor c. 1 km N om denna sjö, men på grund av de äldre strandlinjer, som där kunna iakttagas, har det gjorts sannolikt att sjön tidigare legat ett par meter högre och haft sitt utlopp genom Esse å.[1]) Namnet *Ätsäri* skrevs år 1591 *Edziöö*, 1592 *Edzäröö* och bevarar det gamla ånamnets själva huvuddelar i en äldre fsv. form, varom se del I s. 148 f.: *Edziöö* är 'Ed-sjö', *Edzär-* åter förkortning av den fsv. gen. sg. **Edsǣvar*, som oförkortad enligt regelrätt svensk ljudutveckling senare givit *Edseve-*, varav *Esse*. Då *Esse*-namnet överfördes till Ätsäri, var dess karaktär av en sammansättning på *-sjö* således ännu levande för språkkänslan och detta talar indirekt för dess höga ålder. Att namnet u r s p r u n g l i g e n skulle avsett källsjön, efter vilken ån då vore uppkallad — såsom R. Saxén antar SNF. I. 3, s. 120 — är alldeles otänkbart[2]), ty Ätsäri är en ödemarksbygd djupt inne i landet med jämförelsevis ung bebyggelse. Förhållandet är uppenbart det motsatta: källsjön bär sitt namn efter ån, liksom t. ex. i de nära liggande fallen *Kovjoki* (Kauhajoki): *Kauhajärvi, Purmo å: Purmojärvi, Poras å: Porasjärvi.* I smsgen **Edsävar-å* (~ *Edzäröö*) har sista leden *-å* utbytts mot ortbeteckningen *ö:* jfr t. ex. *Vörå* ~ *Vörö, Tjockå* ~ *Tjockö, Karlå* ~ *Karlö* (se del I s. 120 f.).

---

[1]) Se W. Tolvanen, Eteläpohjanmaan ja Satakunnan välisen vedenjakajaseudun geomorfologiasta (Helsinki 1917), s. 155.

[2]) Att floderna vore uppkallade efter källgebitets terrängförhållanden har även uttalats för Tysklands vidkommande (Th. Lohmeyer, Die Hauptgesetze der germ. Flussnamengebung, Kiel 1904), men den kritiska namnforskningen har betecknat denna »lag» som »dilettantische Spielerei» (E. Schröder, Reallex. der germ. Altertumsk. II s. 77).

Digitized by Google

Också längs de **nordligare floddalarna** möta dylika namnparalleller, om än till färre antal. Jfr t. ex. *Kniv* h:n i *Knivsund* by (Krb.) och *Knifvilä* h:n i Evijärvi. Vid Gamlakarleby älv ha vi *Vetil* och *Nedervetil* socknar. Från den mellanliggande socknen *Kaustby* har, såsom ovan s. 222 antagits, en utflyttning skett till kustbyn *Kåustar* i Gamlakarleby s:n. Själva bynamnet är en utbildning av namnet för moderbyn Kaustby, och ett flertal gårdnamn i denna återfinnas i Kåustar eller omgivning. Jfr. även *Tast* i Kaustby och N. Vet. Överby.

De större bosättningscentra, vilka här uppställts, äro som vi sett ej avsöndrade från varandra genom skarpare gränser. Särskilt bland gårdnamnen äro icke så få, även sådana av högre ålder, utbredda över större delen av det österbottniska bosättningsområdet. Till dem hör namnet *Finne* med inalles närmare 30 belägg (s. 260), ett namn som på grund av denna frekvens i Öb., åtminstone från början, synes hava syftat på finsk nationalitet. Även ur folkspråkets synpunkt är den österbottniska bebyggelsen i stort sett homogen och i äldre tider har den varit än enhetligare. Ett flertal dialektala drag ha fordom bevisligen egt större utbredning än i vår tid. Så t. ex. den bekanta diftongeringen *ō* > *åu*. Munsala gäller som dess nutida nordgräns, norra Mustasaari (med Replot) som dess sydgräns (Hultman, De östsv. dial. § 24). Den anträffas enligt mina egna iakttagelser emellertid än i dag hos en något äldre generation även i Petalaks, och ännu på 1870-talet förekom den enligt av mig funna namnbelägg i Lappfjärd—Dagsmark[1]), i början av 1700-talet även i Sideby—Ömossa och Närpes—Böle.[2])

Men trots alla de många sammanhållande dragen i den språkliga utvecklingen synes den nutida svenskbygden i Öb. ur namnskickets (och dialekternas) synpunkt i enlighet med ovan givna utredning i stort sett dock fördela sig på minst tre huvudcentra: 1) *Närpes härad* d. ä. Sideby, Lappfjärd, Närpes, Övermark, Korsnäs samt *Petalaks* och *Pörtom* av *Korsholms hä ad* 2) *Den övriga delen av Korsholms härad:* Malaks, Bergö, Solv, Mustasaari, Replot, Kvevlaks samt *Lappo härad:* Vörå, Maksmo, Oravais, Nykarleby, Jeppo och Munsala; 3) *Pedersöre härad:* Pedersöre, Purmo, Esse, Larsmo, Kronoby, Terijärvi, Gamlakarleby och Nedervetil. — Urbygder för dessa centra äro: för 1) Satakunda, för 2) Malaks, Laihia (Laihela), Kyrosocknarna och Vörå, för 3) Purmo, Esse och

[1]) Sv. litt. sällsk:s samlingar n:o 275 (J. E. Wefvar).
[2]) Se kap. I: Sideby, Ömossa by n:o 1, Nä. Böleby n:o 7.

Digitized by Google

Kaustby—Nedervetil. Bebyggelsen längs Vetil å (Gamlakarleby älv) och dess omgivningar i N, vilka nu äro helt finska, kunde dock måhända med större rätt avsöndras till ett särskilt centrum.

Denna överblick av den svensk-österbottniska bosättningens allmänna gång kan lämpligen avslutas med en kort hänvisning till bebyggelsens utveckling i motsvarande landsdel av Sverge, sådan denna ter sig i den nutida forskningens ljus. Parallellismen är slående och styrker indirekt men kraftigt riktigheten av den bild jag redan i »Österbottniska ortnamn» I (1906), s. 24 och här med utförlig motivering givit av förhållandena östanhavs. Den svenske geologen prof. A. G. Högbom yttrar i tidskr. »Ymer» 1921, s. 278 angående Sverge, att den mening varit gängse, att landets första besittningstagande skett genom ätter, klaner, stammar, horder eller vad man vill kalla det. »Detta föreställningssätt har emellertid icke fått anslutning av senare forskare. Åtminstone i mellersta delarna av vårt land har bebyggelsen i de förnämsta och äldsta jordbrukstrakterna efter all sannolikhet skett i form av utflyttningar på de genom fortgående landhöjning tillgängligblivna markerna; och det är väl i sådant fall naturligt tänka sig, att det då varit mera individuella nybyggen från den innanför liggande bygden till de nyvunna marker, som denna och dess enskilda jordägare kunde ha anspråk på att betrakta som sig tillkommande landvinningar».

Urhemsfrågan.

Det svenska folknamnet ingår i Öb. i *Sui* (fi. *Suila*), n:o 1 i Laih. Bådde, alltså i samma uråldriga form, som föreligger i det bekanta *Svithjod*. Så redan T. E. Karsten 1904 (under tvekan) i Joukahainen XII s. 286 samt Saxén, Den sv. bosättn. hist. (1905), s. 230. Ett fsv. personnamn *Swie(r)* förutsättes emellertid numera, hos Lundgren-Brate s. 254, på grund av förleden i gårdnamnen *Swiestad* (Svista) i Uppland (2 belägg), Södermanland (2 bel.) och Östergötl. (1 bel.), och det där ingående *Swie-* kan i enlighet med den onomatologiska princip, som omnämndes s. 331 i det föreg., icke heller gärna fattas som folknamn, då ju de flesta beläggen (4 av 5) härröra från svearnas själva stamland. Även det österbottniska *Svi* bör då betraktas som personnamn (»dopnamn»), ej som ett härstamningsnamn = 'den svenske'. Men i varje fall hänvisar namnet till Sverge. Från Norge, Danmark eller Tyskland kan jag ej anföra

Digitized by Google

något belägg därav. Den förste bäraren av Laihela-namnet *Svi* var väl en svensk invandrare. I finsk återgivning möter det svenska folknamnet i *Ruotsinkoski* (Ruotsala) 'Svenskfors' i Je. Jungar samt i bynamnet *Ruotsala* i Kelviå, men i bägge fallen väl i bet. »finlandssvensk». Gårdnamnet *Svenskas* i Krb. Hopsala avser sannolikt från början en svergessvensk åbo.

Det finska folknamnet *Finne* ingår sannolikt i bynamnet *Finnby* i Nä. I gårdnamn är det så vanligt å såväl det nutida som det forna svenska bosättningsområdet i Öb. (se s. 260), att det här med stor sannolikhet anger finsk nationalitet. Även ur synpunkten av detta namn har den svenska bosättningen i Öb. etnografiskt sett icke varit fullt enhetlig. Jfr *Finskas* i Ö. Je.

Av de rikssvenska stamnamnen anträffar man i Öb. inga andra än *hälsing* och *gaut* 'göte'. Det förra namnet avsåg under medeltiden inbyggare å hela den norrländska kuststräckan. Men det är osäkert om a l l a de österbottniska *hälsing*-namnen innehålla folknamnet. Obestridligt finner jag detta blott i fråga om tillnamn från 1500-talet såsom *Jöran Helsingh* 1550 i Mustasaari, *Jöns Helsingh* 1655 i Naarasluoma (Alahärmä) och *Johan Helsingh* 1655 i Muns. Veksala. I vissa andra fall är det möjligt, ja delvis sannolikt, att namnet är en naturbeteckning, bildad på ordet *hals* (se del I s. 74, 102, 176, 358, 384, 393, 401). Ett anmärkningsvärt förhållande är att *hälsing*-namn s a k n a s å det äldre svenska, nu förfinskade bosättningsområdet: om *hälsing*-namnen i Öb. avse norrländsk inflyttning, har en sådan inträffat först i historisk tid.

Namnet *gaut* 'göte, götisk man' kan tänkas ingå i sockennamnet *Gau(t)stadh*, Kaustby, liksom det ingår i österb. person- och gårdnamnet *Geust*. I *Kaustby* ha vi dock snarare »dopnamnet» *Gaut* = fsv. *Gøte*.

Om namnet *Medelpad* i Sverge påminner i Öb. gårdnamnet *Pasto* i Must., Miekka by, i fall detta återger ett **Pade-stad*. I det svenska landskapet närmast i V, Jämtland erinrar *Öijestadh* (1560-t.) om *Öist* i Lappfj. och Repl. samt *Äystö* i Östermark, *Gautestadh* 1526, *Gowstadh* 1567 därsammastädes ävensom i Östergötl. (*Gøtzstad*) om *Kaustby* (1500-talets *Kousta*) i Öb.

Namnet *Ångermanland*, som betecknar landskapet mitt emot Kyro älvdal, saknar anknytningar i Öb., även vad beträffar stamordet *ånger* 'vik', som är ett rätt vanligt ortnamn i Norrland. Närmare härom i min redan tidigare cit. upps. i Historisk Tidskr. f. Finl. 1917, s. 187.

De norrländska landskapen uppvisa även andra namntyper, särskilt sockennamn, alldeles främmande för Finland och Öster-

Digitized by Google

botten. Okända äro här bl. a. de i Ångermanland så utbredda sockennamnen på *-radh*, nu *-rå*: *Bertaradh*, nu Bjertrå, *Gudmundaradh* nu Gudmundrå, *Multradh*, nu Multrå, *Nordungeradh*, nu Nordingrå o. a. Sådana sockennamn finnas även i Hälsingland och Medelpad. Andra hos oss icke företrädda ortnamn äro de ångermanländska och västerbottniska på *-sil*, nu *-sele*, t. ex. Edsele, Junsele, Långsele, Arsele, Lycksele o. a. Den totala avsaknaden i Öb. av dessa i Norrland rikt företrädda typer, delvis även av andra gamla namnklasser[1]), är rätt anmärkningsvärd och tyder snarast därpå, att de förbindelser mellan Norrland och Österbotten, vilka komma till synes i det svensk-österbottniska folkspråket, väsentligen tillhöra en yngre, historisk tid. Under de förhistoriska perioderna var bebyggelsen i större delen av Norrland i själva verket ännu så gles, att en yttre anledning till emigration väl ej ens förefanns.

Denna bild förändras ej i högre grad därigenom, att enstaka ortnamn, gemensamma för Öb. och Norrland, dock kunna uppvisas, även sådana med något äldre prägel. Jag åberopar här åter J. Nordlanders värdefulla »Norrländska samlingar». Bland benämningar för »Ångermanländska fiskevatten på 1500-talet» märkas t. ex. *Edzåå*, *Ytter edh* och *Öffuer eedh* samt *Kniffuetresk*, vilka påminna om *Edseve å* (Esse) resp. *Knivsund* i Öb. I Medelpad finnes *Hafverö* s:n (1543 Haffre s:n): jfr *Havras gränd* i Malaks; i Västerbotten t. ex. *Stor Seffuare tresk* 1554, *Pedhersö* 1482, *Kimingebeck* 1546, vilka ega österbottniska motsvarigheter i **Ed-sevar-å* (Esse), *Pedersöre* resp. *Kiiminginjoki* i no. Öb. (del I s. 187). Från något senare tid bliva de norrländsk-österbottniska beröringspunkterna något mer i ögonen fallande. Hit höra de talrika *mark*-namnen i Västerbotten och *gränd*-namnen flerstädes i Norrland (Nordlander s. 229, 299). Även enskilda österbottniska släktnamn återfinnas i Norrland: *Burman* (Nordl. s. 324): Pö. Kve. i Öb., *Drucken* (Nordl. s. 320): Must. i Öb. 1440, Nils *Oravainen* 1500-t. (Nordl. 324): *Oravais* s:n i Öb., *Stegher* 1618 (Nordl. 358): *Stegar* Must. i Öb., osv. Namntypen *bölingar* av *böle* förekommer även i norra Sverge (Högbom, Ymer 1921, s. 289), men den är allmänt skandinavisk. Alla dessa överensstämmelser bära överhuvud mer tillfällighetens prägel: större grupper av enskilda namn, gemensamma för Öb.

[1]) En granskning av J. Nordlanders år 1907 utg. undersökning »Om Norrlands urgamla kulturbygd» (Ymer) visar att ett flertal förhistoriska namntyper, ss. de på *-hem*, *-vin*, *-tuna* och *-stad* varit rätt livskraftiga i stora delar av Norrland. I kap. II ha vi sett, i vilken ringa utsträckning dessa typer äro kända från Öb.

Digitized by Google

och t r ä n g r e delar av Norrland, sådana vi i det föreg. funnit inom olika samfärdsområden av det forna och nutida svenska Österbotten, har jag hittills ej kunnat upptäcka.

Den norrländska emigrationen till Öb. har av allt att döma ej försiggått massvis eller under någon kortare, närmare avgränsbar period: d e n h a r f a s t m e r h a f t k a r a k t ä r e n a v e n s k i l d a u t f l y t t n i n g a r f r å n o l i k a h å l l u n d e r e n l ä n g r e, d o c k h u v u d s a k l i g e n h i s t o r i s k t i d r y m d.

Arkeologiskt sett är det ej heller i Norrland, utan i mellersta Sverge, i de gamla Svealandskapen, främst Uppland, där Finlands äldsta kulturkälla bör sökas.[1]) Denna slutsats stödes i viss mån av en del äldre, delvis redan förhistoriska ortnamn i Finland. Om det svenska folknamnet och gårdnamnet *Svi* i Laihela var ovan fråga. Den gamla uppsvenska landskapsindelningen i *hunda-* eller senare *hundare-* områden återspeglas sannolikt av det finländska landskapsnamnet *Satakunta*, som till sin senare led starkt påminner om de gamla uppländska folklandsnamnen *Attundaland*, *Fiädhrundaland* och *Tiundaland*. Dessa och andra ortnamn i mellersta Sverge innehålla ett urnordiskt ord *hunda*, vilket användes i betydelse av 'folkmängd, -avdelning, -land' men egentligen var ett för- och urgermanskt räkneord = '100': svenska ordet *hundra* har uppkommit av sammansättningen *hundarath* = '100-tal'. Finska *kunta*, som nu betyder 'kommun', är även det eg. ett mängduttryck: jfr t. ex. *kymmenkunta* '10-tal'. Men det användes därjämte att beteckna 'folkavdelning', 'landskap', 'bygd': jfr fi. *kansakunta* 'folk, nation', *maa-kunta* 'landskap', landskapsnamnen *Satakunta* i Finl., bynamnet *Paaskunta* (Pastakunta) i Eg. Finl., de medeltida provinsnamnen *Loppegunda*, *Murumgunda*, *Normegunda* i Estl. m. m. Om Uppland erinrar även det finska *Ruotsi*, det namn, med vilket alla finska stammar vid Bottenviken och Östersjön beteckna Sverge. Namnet syftar närmast på *Roslagen* och dess inbyggare, forntidens *rōds-karlar*, våra dagars »rospiggar». Hit höra kanske ock *Söderman* 'sörmlänning' i Nä. Pö. So. samt *Westerlenning* (? västmanlänning) i Must. (se ovan s. 261).

Exempel på enskilda orters namn, gemensamma för Uppland resp. mellersta Sverge och Finland, kunna även anföras:

[1]) Se t. ex. J. Ailio, Übersicht der steinzeitlichen Wohnplatzfunde in Finland (H:fors 1909), s. 101. Härför tala i viss mån även de »östsvenska» dialekterna, se förf:s »Svenskarnas bosättningar i Finland» s. 44 och där cit. litt.

Digitized by Google

**Morakarl* (*Murkar*) i Laihela synes vara ett sådant. I Vörå finnes *Murkais*, även det ett *Morakarl* (?), samt *Dalkar*(*l*). Det senare namnet möter även i Munsala. Gård- och bynamnet *Torsti*(*la*), 1500-talets *Torista* i Laih. är identiskt med *Torsta* i Södermanland (1393 Thorista, 1357 Thorstadha). Gårdnamnet *Pasto* i Must. Miekka by är sannolikt samma namn som bynamnet *Pasto* i Honkajoki, Satak., som förleden i bynamnet *Paastakunta* i S:t Karins, Eg. Finl. samt de två uppländska ortnamnen *Pasta* ävensom *Pathastadh* 1303 i Östergötl., se ovan s. 94. I sina *inge*-ortnamn s. 200 uppräknar Hellquist ett antal sådana finländska namn med motsvarigheter i Sverge, och flere av dessa namn förekomma just i Österbotten: *Böling:* nsv. *Bölinge* Hall., *Flemming:* nsv. *Flämminge* Ög., *Hemming:* gottl. *Hemmungs*, *Sperringe:* nsv. *Spærringe* Ög., *Tummung:* gottl. *Tummungs*. Till dessa fogar jag här från Öb. ännu: *Kidelingh* 1440 i Must., *Klipping* i Laih., *Konung* i Vö. o. Esse, alla tre med paralleller i Uppland. Av dessa *inge*-bildningar äro emellertid blott tvenne: *Konung* och *Tummung* beviskraftiga i denna fråga (se ovan s. 251). Till Sverge i allm. hänvisa *Karby* (Karlby) i Ped. samt *Karleby*-namnet: »det mest demokratiska» bland alla *by*-namnen, yttrar Hellquist därom i sin *by*-bok s. 77. Det uppträder i Skåne, Blekinge, Småland, Väster- och Östergötland, Bohusl., Värmland, Södermanl., Uppl., Västmanl., Västerb. och på Gottland.

Märkligast bland alla dessa namnlänkar mellan Österbotten och Sverge äro tvivelsutan de, som rent språkligt anknyta sig till Sverges land och folk: namnen *Morakarl*, *Dalkarl*, det uråldriga folknamnet *Svi* (om än inkommet först som personnamn), de av *Hälsing*-namnen, som sannolikt innehålla det norrländska stamnamnet, vidare *Wes*(*t*)*göte*, *Söderman* och *Westerlenning*. Dessa namn intyga, som i inledningen till detta kapitel principiellt redan antytts, att de så uppkallade gårdarna grundats av personer bördiga från den ort, namnet åsyftar, och de inflyttade träda därigenom i ett slags motsats till sin omgivning, vars härkomst då måste vara en annan, något som i Österbotten blir fullt tydligt i fråga om sådana redan i 1500-talets urkunder mötande bönder som en Thavest, en Saulandh (Savolainen) eller en Karjalainen. Såsom särskilt prof. Wiklund framhållit (se s. 332 noten), finnas *dalkarls*-namn icke inom Dalarna, *hälsing*-namn icke i Hälsingland, *jämt*-namn icke i Jämtland, utan endast u t a n f ö r dessa respektive landskap, i trakter, där dalkarlar, hälsingar och jämtar äro främlingar, och motsvarande namn i Finland, såsom *Gestrikaby*, *Dalakarlaby*, *Helsingaby* o. dyl. skulle enligt hans mening visa, att traktens

Digitized by Google

egentliga, gamla befolkning räknade sig tillhöra en annan svensk stam eller andra svenska stammar än gästrikar, dalkarlar och hälsingar. Detta resonemang är riktigt, om jag frånser uttalandet om den »egentliga, gamla befolkningens» härstamning. Ty i Öb., liksom f. ö. i hela Svensk-Finland, förekomma t. ex. *Hälsing*-namnen endast å det nu svenska kustbältet, där hela bebyggelsen är jämförelsevis ung, där en »gammal» befolkning av rent »svensk stam» ej alls kan hava funnits eller finnas, enär bygden som sådan först i nyare tider blivit beboelig. Slutsatsen av prof. Wiklunds premisser blir följaktligen för Österbottens vidkommande, att den nutida svenska kustbefolkningen därstädes icke till sin huvudmassa, utan blott till mindre delar är av norrländsk härkomst. Tidigare ha vi sett av ortnamnen i den viktigaste österbottniska urbygden, Kyro-älvdal med närmaste omgivning i söder och norr, att icke heller denna bosättning till sin huvuddel kan härledas från Sverge, något som ju är tydligt och klart redan på grund därav, att denna urbebyggelse sedan ett par årtusenden uppburits av en blandad germansk-finsk befolkning, däri det germanska inslaget redan långt före vår histories gryning varit det svagare.

Ur synpunkten av de rikssvenska folk- och ortnamnens förekomst i Österbotten blir landsdelens allmänna etniska karaktär således i huvudsak densamma vi funno den vara vid vår granskning av de svenska och finska bebyggelsenamnen samt av bosättningens forna och nutida centralbygder ävensom i vår korta översikt av den antropologiska forskningens huvudresultat. Men de närmare proportionerna mellan germanskt och finskt, mellan gammalt och nytt i denna bebyggelse äro i likhet med själva urbefolkningens sammansättning frågor, vilkas slutliga lösning ej än är mogen. Rasens konstitution är i dess brokiga mångfald av enskildheter här som annanstädes i vår världsdel än så länge ett spörsmål.

Digitized by Google

Kap. VIII.

Spår av heden folktro i svensk-österbottniska ortnamn.

Om den svensk-österbottniska bygdens rötter nå så djupt i tiden som ovanstående undersökning vidhandenger, bör man här som överallt i Norden, där germansk stam bygger och bor sedan hedenhös, i nutida folktro och ortnamn kunna spåra bleknade minnen av en tankevärld, som ännu är heden. En kulturhistorisk forskningsuppgift, lik den jag här sökt lösa, inbegriper självfallet åtminstone en kortfattad översikt av dessa folkföreställningar, för så vitt de tagit sig uttryck i ortnamnen. Rester av heden folktro, som blott återspeglas i dikt och saga[1]), falla däremot utom ramen för denna sammanställning. Ej heller inlåter jag mig på mytologiska spekulationer av rent teoretisk art, vilka ej betingas av ortnamnens tydning.

I. Lägre mytiska väsen

av varierande art spela ej sällan en framskjuten roll i Finlands och särskilt Österbottens svenska folktro. De fortleva ofta även i ortnamnen. De viktigaste av de hithörande namngrupperna sammanställas här nedan (med en hänvisning till de ställen i detta arbete, där de behandlats).

a) **Troll (trull):**

Trollbacken Must. Vikby (Hälsingby) I 507, *Trollberget* Vö. Mäkipää I 512, *Trollbottnen*, äng i Purmo, Kalljärvi I 209, *Trollglo* Rpl. Björkö I 217, *Trollgrund* Rpl. Björkö, Or. Oxkangar, Gkb. I 392, *Trollhamnsmaran* o. *-viken* Rpl. I 220, *Södertrollhamn* Rpl. Björkö, *Trollholmen* Lpf. Kve. I 369, *Trollkunabacken* Must. Singsby I 507, *Trollkärrshagen* N. Pu. I 287, *Trollmossen* So. I 283, *Trollskat(an)* Ko. Repl. Vö. I 480, *Trollsten* Nä. (var?), *Trollstugan* Vö. Lotlaks, Or. (Röukasträsk), *Trollön* (Trullön) o. *Trullöklubb* Gkb. I 306, 404.

[1]) Se Skrifter utg. av Sv. Litt.sällsk. i Finland CXLVII: Finlands svenska folkdiktning VII; Folktro och trolldom 1. Övernaturliga väsen (H:fors 1919).

Digitized by Google

Jfr *Trulle forss* 1590-t. i Ångerml. (Norrl. saml. s. 9), rikssv. sjönamnen *Trollsjön* o. *Trolltjärn* hos Hellquist, Sjön. 439.

Att den forntida trollvärld, varom dessa österb. ortnamn bära vittne, ännu fortlever i mången avlägsen vrå av landskapet, framgår av de sägner om »bergtroll» och »bergtagne» människor, vilka anknyta sig till landsdelens mera betydande berg. I Mårten Lassus' »Utdrag ur de gamles berättelser» av år 1852 (se del I s. 42) ingå sålunda sägner om »Bergtroll», »Bergtagne», »Skogs-, sjö- och träskeråd», »Tomtegubbar» m. m. Sägnerna om de bergtagne (»bärgtrulltaiji») lokaliseras här till Mono och Veksala byar i Nykarleby (nu Munsala) s:n, till Mäkipää och Rökiö byar i Vörå, Karvat by i Oravais (»Bötesberget», se del I s. 517) samt till Bötombergen i Sydösterbotten (I 517). Om innehållet i sägnerna jfr Finlands sv. folkdiktn. VII s. 657. En av dessa sägner — varav jag f. ö. själv år 1912 upptecknat en variant i Vörå — låter trollen i Mäkipää-berget (Vörå) fördrivas genom en präst. Är detta en förbleknad reminiscens av Tors kamp mot trollen? I myt och kult representeras guden Tor i kristen tid ej sällan av kristna helgon. Så är Olof den helige i Norge även trollens arvfiende och bekämpare, i Tyskland åter S:t Petrus (E. H. Meyer, Mythologie der Germanen s. 361).

b) **Drakar:**

Drakåsen Nä. Nämpnäs I s. 526.

Drakabaka Nkb. Forsby, n:o 1. Se II 177.

Nsv. *drake*, fvn. *dreki*, mlt. *drake*, fht. *trahho*, ags. *draca* 'fabelaktigt djur', eg. pappersdrake (romerskt fälttecken), närmast av lat. *draco*, som återgår på gr. *drakon* 'orm, drake'. Drakarna spela sedan gammal tid en viktig roll i germansk folktro och -diktning. De ruva över dolda guldskatter. Jfr de även i Öb. gängse uttrycken »drakgömmor» och »drakeldar (som nattetid brinna över ett drakbo)». Om dessa föreställningars ålder vittna bl. a. den fornnordiska myten om Sigurd Fafnesbane samt den forntyska om »der hörnerne Sigfrid». Den nordiska sagan var före vikingatid huvudsakligen bekant bland götarna. Härifrån härstammar sägnen om drakdödaren Beowulf, som vi känna från den anglosachsiska hjältedikten av samma namn. Detta berömda sagomotiv ställer svenske arkeologen K. Stjerna i samband med folkvandringstidens stora svenska (götiska) guldskatter.[1])

[1]) K. Stjerna, Drakskatten i Beowulf (Fornvännen 1906, s. 119 ff.), jfr B. Nerman, Studier över Svärges hedna litteratur s. 16.

Digitized by Google

c) **Jättar:**

Jättehögdarna Nä. Norrnäs I 520, *Jättenhuvud* Pu. I 249, 481, *Jättenneva* Lappå I 136, *Jättenrösbacken* Ö. Pu. I 504, *Jätterholmsbrunn* Vö. I 369, *Jättesten* Nä. Näsby, *Jättrösberget* Vö. I 510. De sydösterbottniska finnarna använde för det svenska *jättröysor* ordet *jätinroukkiot*, de nordösterbottniska *jatulinlinnat* ('jätteborgar'), vari förleden är ett lån av det svensk-finl. dialektordet *jättul* 'jätte'.

d) **Lappar:**

De ovannämnda nordösterbottniska *jatulinlinnat* 'jätteborgarna' gå ställvis under namn av *lapinkirkot* ['lappkyrkor'] [1]). I begreppet »lapp» inlägges här något mytiskt och lapparne ha i själva verket sedan de äldsta tider varit i ropet för trollkunnighet. Man märke de i Vendells ordbok över de östsvenska dialekterna meddelade uttrycken *lappsalva* = 'trollsmörja' (Vörå), *lappskott* 'påtrollad sjukdom' (Nyland). Jfr härmed det fornisl. *finngerd* 'trolldom' (eg. finn-verk), däri »finn» förekommer i sin äldre betydelse av 'lapp'. I denna mytiska betydelse ingår ordet *lapp* möjligen i de icke alldeles fåtaliga därmed bildade sammansatta finländska ortnamnen. I Öb. höra hit:

Lappas, lokalt namn för n:o 6 i Kve. kkby, *Lappfjärd* s:n I 193, *Lappfors*, by i Esse I 161, *Lappholmen* Vö. skg. I 367, *Lappmansviken*, ega i Lappfors by (Esse) å n:o 1 Fors I 161, *Lappnäs* Ped. o. Mal. I 475, *Lappsundet* i Kve. Västerhankmo I 198, *Lappå* s:n i mell. Öb. I 134, *Lappörarna* Rpl. Björkö o. Be. I 331.

Som argument för verklig lapsk bosättning i Finland kan ordet knappast utnyttjas. I Savolaks och Kemi har det intill våra dagar använts som spenamn för finnar med lapska (nomadiserande) levnadsvanor (J. Fellman, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken III s. 6) och i Sydösterbotten var *lappalainen* ännu på 1500-talet ett skymford, för vilket man ådömdes böter (J. W. Ruuth, Joukahainen XI s. 130). Namnet »lapp» var redan från början ett skandinaviskt öknamn på den av skandinaverna ringaktade lapska folkrasen och det innebär sannolikt redan enligt sitt språkliga ursprung något ringaktande. Såsom jag i min skrift »Om östersjöländernas äldsta folk- och ortnamn» i Arkiv för Svenska Österbotten I s. 126 uttalat, sammanhänger det förmodligen med medelhögtyska och medellågtyska ordet *lappe* 'enfaldig människa', som tillhör en även i nordiska språk företrädd ordgrupp.

---

[1]) Hj. Appelgren, Suomen muinaislinnat (Fi. fornminnesför:s tidskr. XII, s. LXXXI).

Digitized by Google

e) **Tomtar:**

Tomtas (*tonntas*) Rpl. kkby n:o 12, *Tomtas* (*tommtas*) Kve. kkby n:o 8, *Tomtbacka* (*tuntbakka*) Krb. Knivsund, *Tomte* (*tumte*) Ped. Lövö by n:o 2, *Tomtfors* Mal. I 86, 262, *Tomthagen* (*tunthagan*) och *Tomthörnet* (*tunthörnä*) Krb. Knivsund, *Tomtis* (*tåumtis*) Vö. Palvis, *Tomtören* (*tuntöun*) Krb. skg.

Det är osäkert om man i dessa namn har att söka ordet *tomt* '(till bebyggande lämplig) jämn, vid l. öppen plats' eller möjligen *tomte* = 'gårds skyddsande', oftast sannolikt det förstnämnda ordet. I skärgårdsnamnen *Gubbgrund* i Replot och Gamlakarleby skg. samt *Gubbholmen* i Vö. skg. ingår möjligen en förkortning av ordet *tomtegubbe*.

f) **Skratten:**

Från msv. litteratur anför Söderwall ett *skratte* svm. 'skratte, tomte'; det har inlånats i finskan under formen *kratti:* 'vårdare av i jorden gömda skatter'. Om de nsv. betydelserna se Vendell Ordbok s. 825. I fornhögtyska förekommer ett *scrato*, benämning på en i G. T. (Jes. 13: 21) omtalad hårbevuxen skogsande, i Schweiz ett *schrat* med diminutivet *schrettele* om en 'tryckande nattdämon'. De österb. namnbeläggen äro:

Skrattgrund Sid. I 392, *Skrattmossen* Krb. I 283, *Skrattnäs* Nä. Pielaks n:o 10, *Skrattin*, mossmark i Nä. Rangsby.

g) **Näcken,**

en vattenande med samgermansk utbredning och samgermanskt namn: jfr fvn. *nykr* 'vattenande i skepnad av en häst', ags. *nicor*, fht. *nikkus* 'krokodil', mndl. *nicker*, holl. *nikker* 'vattenande'. I Öb. ingår ordet i ortnamnen *Näcksund* g. i Krb. Långö (n:o 4) samt i *Näckgräven* Gkb. Korplaks I s. 179 och *Näckören* Rpl. Björkö.

h) **Dyrkan av heliga vatten**

(eller egentligen deras andar), som var allmän såväl hos de forna nordborna som andra germanstammar, har i Österbottens svenska ortnamn kvarlämnat blott ett otvetydigt minne: *Heligå* i Mal. I 78. I omedelbar förbindelse med denna å befinner sig *Haelene mosan* (utt. *hällne måsa*), vars finska namnform *Helineva* tyder på en ursprunglig smsg **Helgvin-neva*, däri förra leden är ett fsv. **Helg-vin* 'helig äng', senare leden ett här förtydligande finskt *neva* 'mosse'. *Pielaks*, 1403 Pyhaelax d. ä. 'Heligvik', bynamn i Närpes, har bildats på finsk botten, likaså gårdnamnet *Tyykki* i Laih. Bådde (n:o 10), ifall det ej innehåller ett personnamn (II s. 114).

Digitized by Google

II. Rester av heden gudatro.

Frågan om de i finländska ortnamn bevarade verkliga eller blott förmenta kvarlevorna av germansk gudatro har under de senaste decennierna varit föremål för upprepade kortare eller längre utredningar. De här avsedda ortnamnen utgjorde ett viktigt argument redan i A. O. Freudenthals på 1860-talet publicerade, i del I av detta arbete (s. 24) omnämnda undersökningar över den svenska befolkningens ålder i Finland och de ha indragits i diskussionen även i de många därefter utkomna bidragen till denna fråga, angående vilken man jämföre t. ex. min i del I s. 24 ff. av detta arbete givna korta litteraturöversikt. Själv har jag behandlat ämnet utförligt i Finsk Tidskrift 1912: »Spår av fornnordisk tro och kult i östsvensk folktradition», s. 153—180, samt i »Germanisch-finnische Lehnwortstudien» (H:fors 1915), s. 3—64, blott en del huvudfrågor därav i Historisk tidskrift för Finland 1916 (»De nordiska ortnamnen som historiska minnesmärken»), s. 173—182 samt i Det svenska Finland bd II (»Ortnamnens vittnesbörd»), s. 73—75. De av mina läsare, vilka möjligen ej tidigare orienterat sig i frågan, hänvisas till dessa något fylligare behandlingar därav, särskilt till mina »Lehnwortstudien», där även annan litteratur i ämnet är förtecknad. Jfr även min s. 318 not nämnda kompletterande skrift »Fragen aus dem Geb. der germ.-fi. Ber.». I detta sammanhang upptagas i huvudsak blott frågor, i vilka bevismaterialet är österbottniskt.

De fornnordiska gudar, vilkas dyrkan kvarlämnat spår i våra finländska ortnamn äro Tor, Fröj och Oden, men ortnamnen i Österbotten känna blott de två förstnämnde.

1. Torskult.

Jag meddelar först allt det namnmaterial, här kan komma under diskussion.

Gårdnamn i svenska Österbotten:

Stortors och *Lilltors* n:ris 19—20 i Övermark kkby.

Tors n:o 5 i Pet. Gammelby.

Tors n:o 2 i So. Ö. Solvby.

Tors n:o 10 i Vö. Bertby, n:o 4 i Vö. Lomby.

Tors n:o 4 i Or. kkby.

Gårdnamn i finska Österbotten:

Tuori n:o 28 i Laih. Bådde, *Tuorila* n:o 1 i L. Ky. Ojaniemi o. Lochteå, Himango.

Torstila by med n:o 1 *Torsti* gård i Laih.

Digitized by Google

Vid min behandling av ovanstående gårdnamn har jag överallt utgått från ett personnamn *Thordh* som främre led. Det är uteslutet att gudanamnet förelåge i något enda av dessa fall. Namnen intyga att detta personnamn under medeltiden varit rätt allmänt i Öb. Ytterst vilar denna namngivning dock på gammal Torskult. Namnet är utbildning av gudanamnet, som i heden tid oförändrat ej tilllades människor.

Naturnamn, sammansatta med främre leden *Tor-:*
Torgrund, Yttre och Inre, invid Vasa I 392.
Torholmen Kve. I 369.
Torsbacka Vetil II s. 234 (det där anf. *Forsbacka* är tryckfel!).
Torsfladen Kve. skg. I 213.
Torsgrund Repl. Björkö I 392.
Torsholmarna Nä. Kaskö I 369.
Torskatan Vö. skg. I 480.
Torskär med *Torskärsfjärden* Vasa skg. I 354.
Torssundet Vö. Bertby, Palvis I 197.
Torsviken Vö. skg. I 207.
Torsön Nkb. skg. I 306.
Torsören Gkb. skg. I 332.
Toräng Vö.-Kve. skg. Jfr ? fi. *Turenki,* bynamn i Janakkala, Tavastl. (enl. H. Pipping av **Thur-engi*), *Torsänge* 1566 i Jämtland (J. Nordlander, Ymer 1908, h. 2, s. 116).

I sin »Indledning» till det stora verket »Norske Gaardnavne» yttrar prof. O. Rygh om önamnet *Helgøy,* att detta vore alltför vanligt för att alltid kunna antagas innehålla någotdera av personnamnen *Helgi* eller *Helga:* det borde säkerligen i många fall översättas »den heliga ön». Detta uttalande torde *mutatis mutandis* kunna i viss mån tillämpas på de nu uppräknade österbottniska naturnamnen på *Tor-.* Inom ett trångt begränsat område av landskapets äldsta och centralaste del stiger antalet sådana namn till ej mindre än ett 10-tal. Även här föreligger måhända ofta nog personnamnet *Thord* som främre led — med all sannolikhet t. ex. i *Torssund* Vö., ty detta får väl ej avsöndras från gården *Tors* i Bertby —, men de anförda fallen äro något för talrika för att förutsättningen vore antaglig för ett och vart av dem.

Därav följer dock ej att de ifrågavarande namnen innehölle gudanamnet.

Torskulten är i sitt äldsta utvecklingsskede en enkel naturdyrkan. Åskan är den starkaste av alla naturmakter; att denna företeelse spelar en märklig roll i alla naturfolks fantasiliv, är

Digitized by Google

därför begripligt. I skandinavisk folktro har ingen annan elementargud någonsin intagit en så framskjuten plats som åskans gudom, och ingen annan har så segt som Tor förmått hävda sin ställning genom tiderna. Om *Tor*, åskguden, erinrar oss ännu ett stort antal uråldriga ord och uttryck i skandinaviska och även östsvenska folkmål. Under hänvisning till den förtjänstfulla behandling, som svensken Lundgren egnat detta ämne i sitt bekanta arbete av år 1874 »Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverge» (s. 41 ff.), sammanställer jag här nedan, ur Vendells Östsvenska ordbok, det i fråga kommande östsvenska ordmaterialet. Österbotten: *tōrin*, *tōri*, *tourin* = 'åskan', t. ex. i uttr. *t. gar* = 'åskan går'; *toreld* = 'ljungeld', *tor-il* = 'åskil', *tor-vigg* = 'ljungeld', *tor-väder* = 'åskväder'. I Närpes folkhögskolas »Bygdeminnen» I s. 56 anföres från södra Ob. *torsten* som benämning på gammalt stenredskap, varav man skrapar stenmjöl till medicin mot sjukdom. Från landskapen Eg. Finland och Nyland kunna till denna förteckning fogas: *tor-*, *torenbuller* = 'åska', *tor-dönst* = 'åskknall' (jfr hsv. *tordön*), *tor-gubbe* = 1) 'ett slags täta skyar', 2) 'moln, som förebåda snar vinter', *tor(e)n-gubbe* = *torgubbe* 2) *toren-kil* = 'forntida stenredskap funnet i jorden (tros hava nedfallit med blixten)', *tor-* l. *tor(e)n-pil* = 'åskvigg', *tor-* l. *torenregn* = 'åskregn', *tors-hagel* = *toren-kil*.

Ordet *tor* betecknar här, synes det, blott själva naturföreteelsen, åska eller blixt. Men att detta begrepp även i Finland ursprungligen, eller jämsides med ovan sagda användning, fattats personligt, därpå tyder redan det finländska uttrycket *torin gar*, som f. ö. har paralleller i Sverge, t. ex. i det hos Lundgren från år 1721 anförda talesättet »Thorgubben eller Gogubben eller Korngubben åker, går» (om åskan), samt bland svenskarna i Estland i uttrycket *bisin* (= gubben) *buldrar*. En österbottnisk folksägen om den s. k. *Hälsinggubben*, ett skogsrå, som då och då visat sig på Hälsingön i G:la Karleby skärgård, har måhända sin rot i gammal Torskult. Då »gubben» varit synlig, skulle det nämligen ha »buldrat» starkt. I en nyländsk folksägen från Esbo (sammelverket Nyland II, n:o 82) omtalas ett därstädes fordomdags dyrkat träbeläte, som kallats *Tori* och förmodligen avsett åskguden. Begreppen »åskgud» och »åska» gå hand i hand även hos andra folk: hos kelterna i ordet *Taranos* (ir. *toran*), hos littauerna i *Perkunas*, forntyskarna i *Dunar* (*donar* 'åska').

Att Finlands svenskar i forna tider dyrkat åskguden Tor, intygas dessutom medelbart genom *finnarnas* gudalära. Att

Digitized by Google

finnarnas likaväl som lapparnas åskkult är starkt påverkad av skandinavisk folktro, antogs redan år 1877 (i Norsk hist. tidskr. 4) av norrmannen Johan Fritzner och har sedermera ytterligare bestyrkts genom undersökningar av dansken Axel Olrik och finnen Kaarle Krohn. Lapparnes gud *Horagalles* eller *Thoragalles* är den norska och lapska Tor-visans *Thorekarl.* Tavasternas krigsgud heter hos biskop Mikael Agricola *Turisas* (*Tur isä* eller *isänen*) = 'Fader Tor' och hos Porthan kallas åskan *Isäinen* = 'Lille Far'. Finnarnas *Ukko* betecknar såväl 'åskgud' som 'gubbe', svensk-lapparnas *Aija* såväl 'farfar' som 'åska'. Dessa uttryck synas bero på skandinaviskt inflytande. I en dansk variant av Tor-visan uppträder Tor med epitetet '*Vor gamle fader*', och även i Sverge bär han flerstädes smeknamn sådana som *Fader Toren, Gofar*[1]), *Gogubben* o. s. v. I några finska trollrunor växlar rentav *Tuuri* med *Ukko* som namn på åskguden, och ännu år 1545 beklaga sig bönder i Savolaks över att de blivit bötfällda för att de druckit *Thordns gildhe,* ett uttryck, som uppenbarligen syftar på svensk Torskult. Genom dessa omskrivningar ansluter sig *Tor*-namnet till de förbjudna, de s. k. tabu-namnen, icke ovanliga inom den forngermanska världen. Detta förklarar väl även, varför Tor-namnets förhistoriska form (**punraz*) ej är uppvisad hos finnarna: de ersatte namnet med *Ukko.* Även namnet på Ukkos maka, *Rauni,* har förmodats vara ursprungligen svenskt: en urnordisk form av det svenska *rönn* (isl. *reynir*). Detta träd var i den germanska folktron sedan uråldrig tid helgat åt åskguden, och bland Finlands svenska allmoge tillmätes detsamma ännu i vår tid mångenstädes vissa övernaturliga, hemlighetsfulla egenskaper. Fi. *Rauni* har dock även härletts från ett urnord. **Frauni,* en feminin bildning till st. **Frauja-* i *Freyr, Freyja.* Till stöd för denna i FUF 1913, s. 437 tillbakavisade tydning hänvisar jag till fty. namnstammen *Frauni-* i *Fraunehildis* (fem.) och *Fronimuth* Förstemann I[2] 521.

En personlig åskgud med namnet Tor har — redan av de finska vittnesbörden att döma — sålunda varit känd och dyrkad även i Finland, och det är svårt att inse, varför denne mäktige folkgud, som spelar en så märklig roll vid skandinavisk ortnamnsbildning, icke alls skulle framträda i vårt lands ort-

[1]) Denna uppfattning av guden Tor som en äldre *husfader* har paralleller hos inder, greker och romare, i det indoeuropeiska gudanamnet ind. *Dyâûs pitâ,* grek. *Zeus patär* och lat. *Ju-piter,* vilket kan översättas med „Fader Himmel".

Digitized by Google

namn. Enligt dansken J. Steenstrups undersökning om gudars namn i skandinaviska ortnamn (Hist. Tidskr. 6, R. 6) höra just naturnamnen till de namnkategorier, vilka ofta bevara gudanamn.

I sin personliga betydelse tillhör ordet *Tor*, i Finland likaväl som i Sverge, emellertid en rätt avlägsen tid. Av de ovan uppräknade finländska naturnamnen på *Tor-* kunna därför blott de, vilka beteckna större lokaliteter, tänkas bevara detta ord som gudanamn. I de allra flesta föreligger väl, där de icke rätt och slätt innehålla ett personnamn, blott det ovan nämnda *torin* = 'åska, blixt'. Något annat appellativt ord *tor* är icke känt från våra östsvenska folkmål. Hit skulle i så fall även de ovan nämnda ortnamnen *Toräng* i Vörå skärgård och *Turenki* i Tavastland höra; det senare innehåller ordet *Tor* under samma nordiska biform *Thūr*, som ingår i de finska gudanamnen *Turisas* och *Tuuri* (se ovan) och som enligt prof. K. B. Wiklund (Finnisch-ugr. Forsch. XII 32) även möter i lapskan. Av förledens form, genetivform eller stamform — bägge typerna äro företrädda bland de österbottniska namnen — kan ingen slutsats dragas angående förledens innebörd.

Bland finländska orter, som bära ett namn på *Tor-*, ville jag fästa särskild vikt vid den stora **Torsön** nära Nykarleby. I urkunderna möter namnet tidigast år 1557, men därvid bör märkas, att de skriftliga källorna för Österbotten i regeln ej börja förr än vid mitten av 1500-talet. Namnet kan således, även i betraktande av öns storlek, vara vida äldre. Och detta är ej blott möjligt utan sannolikt: namnbildningen är av allt att döma mytisk till sin ursprungliga innebörd. Orten i fråga ligger på samma breddgrad som Esse kyrkoby, som enligt vår arkeologiska fornforskning har att uppvisa fasta fornlämningar efter ett germanskt äldre järnåldersfolk och enligt avvägningarna var befolkad redan under århundradena närmast efter Kr. föd. För denna uppfattning av namnet *Torsön* finner jag ett positivt stöd i nedan behandlade närsläktade folk- och fornminnen från samma bygd.

2. Fröjskult.

Vidpass 3 km söderut från Torsöns sydände ligger den nu med fastlandet sammanvuxna Frösön (1712 *Fröisö*), av samma storlek ungefär som Torsön. Ön omnämnes, såvitt mig är bekant, tidigast år 1620, i Nykarleby stads privilegier. Att detta namn eger ett direkt samband med den bland svearne i heden tid så

Digitized by Google

ivrigt dyrkade fruktbarhetsguden *Fröj* (isl. *Freyr*) — i den isländska Flatöboken (en samling norska konungasagor från slutet av 1300-talet) kallas han *Svia god* och *blotgud Svia* (svearnes offergud) — synes mig mycket sannolikt, ja säkert. Särskilt mot slutet av den hedniska tiden delade Fröj med den urgamle åskguden äran av att vara den populäraste bland svearnes folkgudar. Mångenstädes, t. o. m. å de yngre norrländska kolonisationsområdena, i norr ända upp till Ångermanälvens dalgång, bära ortnamnen ännu i dag som är bleknade minnen av dessa gudomars dyrkan. Sålunda ha vi uppe i Jämtland, i en trakt med gammal odling, å en stor ö i Storsjön en socken med namnet *Frösö*, uppvisat redan från år 1314. Andra fall, där dessa gudars namn kunna förmodas ingå, äro t. ex.: i Uppland *Frösåker* (1311 *Frösaaker*), *Fröslunda*, *Frötuna*, *Frösvik*, *Thorsakers hundare* 1314, *Thorslunda* flerstädes, *Thorstuna*, *Torsvi*, i Hälsingland *Frös Lwndha* 1535, *Fröstuna* 1543 och naturnamnen *Torsås*, *Torsberget*, i Ångermanland *Fröstdal* (1557 *Fröszdall*), *Fröstvik* (1535 *Frössvik*), *Torsåker* (1314 *Thorsakir*) och naturnamn ss. *Torsberget*, *Torså*, *Torsön*. Fullständiga samlingar av hithörande ortnamn lämnas hos Lundgren i »Språkliga intyg» samt, vidkommande Norrland, hos Nordlander i »Minnen af heden tro och kult». Av dessa förteckningar framgår även, att andra gudars namn än Tors och Fröjs äro rätt sällsynta i Norrlands ortnamn: jfr i Hälsingland en by *Onsänge* år 1543 (en parallell till *Torsänge* 1566 i Jämtl.), i Jämtland en by *Odensala* (1410 *Odhinsal*). Sockennamnet *Ullånger* (1316 Uldanger) i Ångermanl. innehåller ej gudanamnet *Ull*.

Namnet *Torsön* i Öb. kan i och för sig tolkas ur ett personnamn, ty mansnamnet *Tord* är som ovan nämnts ännu under 1500-talet icke ovanligt i Österbotten. Men för namnet *Frösön* är en analog tydning föga antaglig. Ett osammansatt personnamn *Frö* är icke bekant från Österbotten, ja har med säkerhet ej uppvisats ens från Sverge, åtminstone ej från de nordligare landskapen (Lundgren, Personnamn från medeltiden s. 58). Och lika okända äro i Österbotten de på *Frö-* bildade sammansatta mansnamn, som anföras i Lundgrens sagda arbete.

Det österbottniska önamnparet *Torsön : Frösön* bevarar därför med stor sannolikhet minnen av de gamle svearnes bägge övergudar, av samme gudar, som enligt historiskt trovärdiga meddelanden redan för ett årtusende sedan (jämte Oden) uppträdde sida vid sida i det ryktbara Uppsala templets avgudabeläten och ännu i dag som är så uppträda i en del skandinaviska ortnamnsgrupper. Den förbindelse mellan gudarna Tor

Digitized by Google

och Fröj, som rent geografiskt kommer till synes i dessa österbottniska öars ömsesidiga läge, återspeglar ytterst måhända en mellan dessa gudaväsen rådande andlig frändskap. Norrmannen M. Olsen fastslår nämligen i en uppsats av år 1908: »Haernavi, en gammel svensk og norsk gudinde»[1]), genom sammanställningar av en del svenska (uppländska) och västnorska ortnamn, att en fast förbindelse existerat mellan Tor och fruktbarhetsguden Fröj, en förbindelse, vartill Olsen (i anslutning till K. Krohn) trott sig finna en parallell även i Kalevala, i vissa finska myter, som skulle återspegla nordiska Tors- och Fröjskulter. Belysande för denna samhörighet mellan gudarna Tor och Fröj är även, att — såsom Lundgren i sitt ovan citerade arb. »Språkliga intyg» framhåller — av nära anhöriga den ene kunde bära ett namn på *Tor-*, den andre ett på *Frö-*. Så t. ex. omnämnes i Snorre Sturlusons Saga Ólafs hins helga kap. 96 tvenne svenske bröder vid namn *Freyviðr* och *Thorviðr*. Att Torskulten i ett senare skede av sin utveckling var nära besläktad med Fröjskulten, framgår f. ö. av ett uttalande i Adams av Bremen bekanta kyrkohistoria av år 1075, enligt vilket Tor hos svearne varit den egentlige guden för sädesodling. Tor, åskans personifikation, var sålunda ej blott fruktansvärd. Då han åt den törstande jorden sände regn, blev han tillika välsignelsebringande, en åkerbrukets välgörare. Därför dyrkades han främst av bonden, och på denna hans härledda egenskap av en åkerbrukets herre häntyda ännu sådana av hans många nysvenska binamn som *Kornbonden*, *Åkergubben*, *Gobonden* (Lundgren).

I finländska ortnamn är gudanamnet *Fröj* eljes icke med säkerhet uppvisat, ty gårdnamnet *Frönäs* i Övermark (Syd-Österb.) innehåller sannolikt adj. *frö* = 'fruktbar'.

Men av synnerlig vikt är, att vissa historiskt bekanta, karakteristiska drag i den fornuppländska Fröjskulten kvarlämnat omisskännliga rester i finländsk folktradition. Sådana anträffas redan i de finska Kalevalasångerna. Sedan prof. J. Krohn i sin finska litteraturhistoria (Kalevala I) påvisat en del slående likheter mellan Kalevalasagan om Sämpsä-Pellervoinen och den germanska Njord-Fröj-myten, har denna hypotes sedermera bekräftats genom folkloristerna finnen K. Krohn, dansken A. Olrik och norrmannen M. Olsen. Och omnämnas bör här särskilt, att lapparnes fruktbarhetsgud *Varalden* eller *Veralden*

[1]) Jfr M. Olsen, Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne I s. 194 ff.

Digitized by Google

olmay (= världens man) enligt Olrik är en fullständig motsvarighet till svearnes *veraldar god* (= världens gud), ett ärenamn, som av desse (enligt Ynglingasagan) just tillades guden Freyr. Å en lapsk trolltrumma är denna fruktbarhetsgud avbildad vid sidan av tordönsguden Horagalles — även det en parallell till den ovan berörda förbindelsen mellan den nordiska Tors- och Fröjstron.

Den uppsvenska Fröjskulten synes sålunda ha varit känd t. o. m. av finnar och lappar. Men i så fall finnes väl ännu mindre anledning att betvivla möjligheten och sannolikheten av dess utbredning inom Finlands svenska folkstam, som enligt våra nulevande östsvenska folkmåls vittnesbörd till någon del torde härstamma från mellersta Sverge, Fröjskultens själva centrum i Norden.

Om gammal Fröjsdyrkan i svenska Finland föreligga numera även direkta intyg, om också blott från en undanskymd del av det östsvenska folk- och språkområdet: Österbotten. Mina österbottniska ortnamnsstudier ledde för mer än ett decennium min uppmärksamhet på en del dittills obeaktade svenska folkminnen, vilka, betraktade i ljuset av några viktiga språkligt-mytologiska undersökningar i Skandinaviens nyare namnforskning, synas mig ega en avgörande betydelse för här berörda fråga.

I en av häradsdomaren *Mårten Lassus* i Vörå efterlämnad, nu i Vörå kyrkoarkiv förvarad handskriven samling folksägner av år 1852: »Utdrag ur de gamlas berättelser, utan tillägg, i korthet antecknade» handlar den första berättelsen om Oravais kapell, särskilt om kyrkan: »det gamla kyrkstället, *Ön* kallad, den nuvarande begravningsplats». Lassus förtäljer: »På södra sidan inom ringmuren finnes en något stor jordfast sten, R a d b a n d s t e n kallad, der folk i forntiden skall hafva sammanträdt och derstädes hållit sin Gudstjenst, förr än någon kyrka å orten var till finnandes. De äldsta seremonier skall hava bestått i sång och dans, de sednare på Radband, och har blifvit nyttjadt en derstädes såkallad R a d b a n d s t a k e n, i skapnad som en muskötstocke, med en knopp å ena ändan, och med ett snöre fästadt långsefter stocken, derpå pärlor af muskötkulors storlek varit uppträdda, hvarvid de då framfördt pärlorne på snöret, då de hafva flere gånger upprepadt och sagt: »Neni, neni». Sedan skall [ett] annat sätt uppkommit, så att de ofta hafva läst böner, dervid de upprepat desse ord: »Tre nystom gröna, Gud ville vi tjena», likaledes en annan: »Här sätter jag mig neder, tolf Guds Englar tage mig veder, två till hand och

Digitized by Google

två till fot, och två till hvart ledamot, två mig söfve, två mig väcke, och två mina synder och sorger utsläcke». Äfvensom: »Jungfru Maria satt och läste, Jesus Guds son hade hon på sitt knä, Guds ord och amen». — De omnämnde pärlor har blifvit der i sednare tider upphittade . . .» Och Lassus fortsätter: »Under katholska tiden i Åravais kapell hafva de der dyrkat ett såkallad[t] Skyddshelgon, såsom en medlare emellan Gud och menniskor, benämnd *S:t Mårten*, hvars beläte varit stående uti kyrkan. Sedan de hade brukat och besådt sine åkrar, i synnerhet de nära intill kyrkan belägne åkrarne, uttog(o)s detta Skyddshelgons beläte från kyrkan, och bars det omkring åkrarne med högtidlighet. Och då det belätet således kringfördes, messades och sjöng(o)s Littanien. Detta skedde och iakttog(o)s årligen såsom en nödvändig angelägenhet: att anropa nämnde helgon om årsväxtens bevarande, en helsosam och gynnande väderlek samt slutligen om en ymnig och rik skörd.»

De av Lassus här beskrivna Oravais-ceremonierna visa vid närmare granskning en slående frändskap med viktiga moment i en rent hednisk gudakult.

Radbandsstenen och radbandsstaken, av vilka den förra ännu i dag som är står kvar på Oravais-ön, invid nuvarande begravningsplatsen, intyga redan i och för sig att här närmast är fråga om katolska kyrkoceremonier. Men vissa urgamla, hedniska kultdrag framskymta ännu i bakgrunden. Främst sången och dansen kring radbandsstenen. Enligt tillförlitliga historiska vittnesbörd var den fornnordiska offergudstjänsten, liksom den forngermanska över huvud, förbunden med sång och dans. Sålunda veta vi genom Mäster Adam av Bremen att det glada festjublet vid Fröjblotet i Uppsala var åtföljt av sånger, danser och mimiska upptåg. Rester av dessa danser och lekar vid den gamla Fröjsritualen har en svensk forskare trott sig finna i en över mellersta Sverge (Södermanland, Uppland, Västmanland o. s. v.) samt delar av Norge och det svensktalande Finland utbredd bröllopslek, »stabbdansen» (se N. E. Hammarstedt, Kvarlefvor af en Frös-ritual i en svensk bröllopslek, i Svenska landsmål 1911). Av särskilt intresse är, att den enda ort i vårt land, där denna plägsed hittills synes blivit iakttagen, Kvevlaks socken något N om Vasa, ligger blott på c:a 30 km:s avstånd från Oravais. —

Hedniska fornminnen av intresse bevarar Mårten Lassus' sägen åt oss vidare i (Radband-) stenen och (Radband-) staken. Dessa kultföremål torde vara okända i den katolska gudstjänsten, men ega goda paralleller i den skandinavisk-hed-

Digitized by Google

niska. Germanska folk och särskilt vikingatidens svenskar i Ryssland använde trästolpar vid sin gudakult, och samma sed fortlevde länge som skandinaviskt lån bland lapparna. Hit hörde sachsarnes ryktbara *Irminsul*, en under öppen himmel upprest trädstam av betydlig storlek. En sådan för kultändamål använd helig stolpe kallas i den fornnorska Eidsivathingslagen *stafr*, och i såväl Gottlandslagen som Gutasagan koordineras ordet *stafgardr* med *vi* = 'helgedom' och torde enligt prof. A. Kock (Arkiv för nord. fil., Bd 28, 1911) böra tolkas som 'inhägnad, inom vilken finnes en eller flera sådana heliga *stavar*'. Kock håller för, att denna heliga stolpe vanligen varit av *trä*, men stundom möjligen av *sten*. Dylika kultstavar äro även kända från Lappland. Å en namnkunnig lapsk offerplats funnos två höga stenar, emot vilka käppar av torrt furuträ voro korsvis resta. Vid den östra sidan av samma stenar fanns en lång, 4-kantig, på samma sätt som käpparna utskuren bjälke, som med sin nedersta ände satt fast i jorden. — I denna belysning torde radbandsstenen och -staken i Oravais kunna historiskt förklaras. Att särskilt de höga stenarna så ofta anträffas å nordiska kultplatser, är knappast en tillfällighet. Bruket sammanhänger nog ytterst med den primitiva stenkult, om vilken vi påminnas t. ex. i Upplandslagens kyrkobalk, som stadgar att »ængin skal a lundi ællr *stenæ* troæ»[1]).

Vår Oravais-sägen länkar våra tankar ännu vid ett tredje hedniskt kultmoment, det måhända intressantaste. Det högtidliga kringbärandet av S:t Mårtens beläte på åkrarna innebär en omisskännlig erinran om en urgammal ceremoni vid den uppländska Fröjskulten. I den isländska Flatöboken förtäljes (kap. I 338) bl. a., huru i Svitjod Fröjs bild om vintern uttages från gudatemplet i Uppsala och köres omkring i landet, människorna till god äring. Liksom så mången av den nordiska hedendomens sedvänjor fortlevde denna Fröj-ceremoni, åtminstone i Uppsala, långt in i kristen tid, blott med den i kristendomens livsåskådning grundade omtydning av kultföremålet, att guden ersattes av ett helgon. Som bekant är medeltidens helgondyrkan, i stort sedd, en fortsättning av den antika

---

[1]) En del österbottniska »offerstenar», förbundna med vissa primitiva folkföreställningar, omtalas i del I s. 413 f. Jfr J. Tegengren i Arkiv för sv. Österbotten I s. 46 ff. Själva namnen för dessa stenar (t. ex. »Klockastenen») äro dock genomgående unga (icke-hedniska) och de avse ej heden gudakult. Jfr Rafael Karsten, Förmodade spår av fornnordisk kult i Österbotten, Bothnia I (Wasa 1922), s. 32 ff.

Digitized by Google

polyteismen. Så var det ock i Norden. Ett av de bekantaste exemplen är Olof den helige, Norges skyddshelgon, som blev Tors, den norske nationalgudens, arvtagare. Från Sverge kan Helge kung Erik nämnas. I en år 1898 utgiven undersökning, »Erik den helige, en sagohistorisk studie», ådagalägger svenske arkeologen K. Stjerna, med en bevisföring som till viktiga delar synes bindande, att månget karakteristiskt drag ur den hedniska Fröjskulten återfinnes hos Erik den helige. Denne är i mångt och mycket den forne uppsaliensiske guden Fröj som historiserad svensk konung. Det allbekanta uttrycket *Eriksgata* skulle bevara ett språkligt fornminne av den nyss omnämnda åkerprocessionen med Fröjs beläte. Ty att landets konung och överstepräst medföljt det tåg, i vilket folkgudens bild kringburits, får tagas för givet. Även det religiösa elementet i ceremonien kvarlevde till en del under medeltiden. »För att helga Fruchten med på Jorden» fördes — omtalar Stjerna i anförda skrift (s. 24) — under hela medeltiden på Sankt Eriks dag Eriksfanan ut från Uppsala. Den följdes av de heliga relikerna i stor procession. Också under distingsmarknaden, arvtagaren till festligheterna under det gamla storblotet, utfördes skådespelet. Guden Fröj hade framför allt dyrkats som sädesväxtens herre, och just därigenom framstår den uppländska Erikskulten som en motsvarighet till svearnas Fröjsdyrkan. Under ett svårt missväxtår sammankommo sålunda bönderna i ett par uppländska byar för att besluta om, huru de skulle söka avvärja den hotande hungersnöden. De överenskommo då att tre fredagar anställa bön och offra åt Sankt Erik och fingo så »nyttoghan wäderleek oc godhan aarswext». Även officiellt anropades Erik den heliges makt över jordens alstring. Seden att utföra Sankt Eriks fana på åkrarna ville ej så lätt gå ur uppländingarna. Då Gustaf Vasa upphävde all katolsk styggelse, ingingo kanikerna i Uppsala domkapitel och stadens råd med begäran att obehindrade få fortsätta ceremonien. Bönderna läto dessutom tillverka egna Eriksbanér, som buros kring på åkrarna »till ymnigare åhrswäxt förväntande».

I Sverge var Fröj, såsom även de hos Lundgren i »Hednisk gudatro i Sverge» (s. 66 ff.) sammanställda ortnamnen intyga, också utom Uppland ett föremål för dyrkan. Från Vånga i Västergötland är en med den ovan beskrivna S:t Mårtenceremonien i Oravais alldeles analog plägsed känd. I en i »Vestergötlands Fornminnesförenings tidskrift» I, 3 häftet (1877) ingående uppsats, »Kornguden i Vånga», berättar K. Torin bl. a. följande. Enligt en år 1828 till domkapitlet i Skara riktad pas-

Digitized by Google

torsberättelse angående fornminnena i Vånga skulle i ortens kyrka förvarats tvenne gamla träbilder, av vilka särskilt den ena utmärkt sig genom sin smakfulla utarbetning. Bilderna hade sedermera överförts till Skara museum. Något år före 1877 besöktes museet av en gammal gubbe, som här igenkände det vackra träbelätet. Enligt gubbens utsago skulle detta tidigare i Vånga allmänt burit namnet »Kornguden». Bönderna hade varje vår haft för sed att i hemlighet uttaga bilden ur kyrkan för att i soluppgången bära den kring åkrarne, varigenom de trott sig vinna en god skörd. Riktigheten av gubbens berättelse hade senare på annat håll kunnat bekräftas.

Beröringspunkterna mellan Flatöbokens berättelse om Fröjgudens Eriksgata och de omtalade nysvenska åkerprocessionerna i Uppland, Västergötland och södra Österbotten äro alltför slående för att bero av en tillfällighet. Roten till alla dessa folkbruk är utan tvivel densamma: hednisk fruktbarthetskult. Uppgiften att S:t Mårtens beläte varit »stående i kyrkan» tyder snarast på en helgonbild av trä: en trägud. Så beskaffad var den ovan beskrivna »Kornguden» i Vånga, och Flatöbokens Fröjsbilder i Gamla Uppsala och Trondhjem voro även de av trä och kallades »*tremenn*». Den ovan citerade folksägnen från Nyland, däri guden *Tori* nämnes, talar likaså om »två stora träbilder», som stått på bänken i stugan. Den andra trägudens namn mindes sagoberätterskan ej mer.

Att uppländingarnas Helge kung Erik i Österbotten företrädes av helgonet Mårten är blott en namnförändring: själva idén är densamma. Denne S:t Mårten är i grunden identisk med franske biskopen *Martin av Tours* († 400), som var ett av den katolska kyrkans märkligare helgon. Hans dödsdag, den 11 november, som i den katolska kalendern uppkallades efter honom och som i den protestantiska bibehållit hans namn, blev en av medeltidens större kristliga festdagar, kallad Martinalia, Mårtensmässa. Men liksom så mången kristen högtidlighet upptog S:t Mårtensfirandet i sig en del drag ur den döende hedendomen. Martinsdagen spelar sedan gammalt en anmärkningsvärd roll i den västeuropeiska kontinentens folktro. Redan i en forntysk besvärjelse, den s. k. Wiener Hundesegen från 10 årh., som till sin grundbeståndsdel tillhör den urgamla allitterationspoesien, anropas den helige Kristus och »hans herde Sankt Martin» om skydd för hundarna mot varg och varginna. Liksom årstidernas och kalenderdagarnas personifikationer över huvud i den germanska folktron ofta förbundit sig med äldre mytiska

Digitized by Google

föreställningar särskilt ur vegetationsdämonernas krets — frågan är utförligt behandlad i W. Mannhardts bekanta stora verk »Wald- und Feldkulte» II — blev S:t Martinsdagen tidigt en märkesdag inom lanthushållningen. Den bar, som den kände mytologen E. H. Meyer uttrycker sig i sin »Mythologie der Germanen» (s. 325), prägeln av en forngermansk nyårsdag, ty den avslöt åker- och arrendeåret och blev redan på Karl den stores tid bestämd till en allmän skatte- och uppbördsdag. Också boskapen blev i månget tyskt landskap först på denna dag hemdriven och ställd på stall. Martinsdagen blev arvtagare till germanernas hedniska h ö s t f e s t, liksom den kristna julhögtiden ännu i mångt och mycket återspeglar deras »m i d v i n t e r s f e s t». Denna höstfest hade firats med tacksägelseoffer för lycklig skörd och för boskapens hemkomst. Den inföll under en årstid, som med hänsyn till höstens boskapsrikedom blev årets förnämsta slakt- och offermånad, och ursprungligen var den måhända den viktigaste av årets tre stora offerfester. I Norden voro dessa höstoffer främst egnade fruktbarhetsgudaparet Njord—Fröj: man drack som det hette till *års ok fridar* — för ett gott år och fred, och av dessa offerfester är våra dagars »Mårtensgås» ett bleknat minne. I den tyska folktron, för vilken en Njords- och Fröjskult var obekant, vilar Sankt Martins mytiska roll enligt E. H. Meyer väsentligen på den gamla Wodans- (= Odins-) tron. »Ohne Wind verscheint das Korn», säger den tyske bonden: vindguden Wodan gällde hos honom tillika som en åker- och skördegud.

Mårten har ännu i våra dagar varit ett av de vanligaste dopnamnen i Vörå och Oravais — ett indirekt vittnesbörd om den roll det spelat i ortens äldre folktro.

Till den historiska helhetsbilden av här beskrivna, i sina grunddrag väl hedniska kultutövning i Oravais bidrager icke oväsentligt en i den ifrågavarande gamla kyrkans närhet belägen »*offerkälla*», som i ortstraditionen ännu i dag bär detta namn. »Vid *Tacksamviken* i Åravais by finnes» — berättar Mårten Lassus i sina Vörå-sägner — »en gammal offer-källa, hvartill folk haft mycket förtroende, att enär som de fått någon krämpa, så skulle detta källd-watten begagnas till läkemedel och offras någonting i källdan när vattnet togs, och deraf de sedan blifvit frisk». — — — »Den förenämnde Tacksamviks-källdan troddes hafva sitt ursprung ifrån kyrkogården, och derföre höllts den då helig, undergörande och för en offerkällda». Namnet på den havsvik, Tacksamviken, invid vilken sagda källa ännu ligger, anger redan i och för sig, att folktron har djupa

Digitized by Google

rötter. Då källan i fråga enligt traditionen står i förbindelse med själva den gamla kyrkogården och just i följd härav anses »helig och undergörande», är bryggan mellan dessa folkminnen därmed slagen. Även i Sverge ligga gamla offerkyrkor och offerkällor icke sällan bredvid varandra, och att dessa senare ofta härröra från hednatiden, framgår bland annat därav, att en »Odenskälla» redan på 1200-talet fanns i Västergötland, och att en offerkälla i Småland kallas »Helge Tors källa» och av ålder varit helgad åt Tor. Om även »offerkällan» i Oravais är från heden tid eller tagits i bruk först senare, under den katolska kristendomen, kan dock ej avgöras. Den senare nämnda möjligheten är den sannolikare, men själva tron på dess undergörande kraft var den gamla hedniska.

De ovan omtalade S:t Mårten-ceremonierna i Oravais berördes även i min Finsk Tidskrift-uppsats av år 1912 samt i mina »Germanisch-finnische Lehnwortstudien» (1915) s. 33. I sin anmälan av sistnämnda arbete i Arkiv för nord. fil. 34: 179 ff. säger prof. E. Hellquist att dessa ceremonier äro »av stort intresse» samt att de utan tvivel böra sammanhållas med t. ex. de liknande lapska ceremonier, i förbindelse med stenar och stavar, som ha germanskt ursprung, med vilka de också av mig hade jämförts. Att här föreligga gamla Fröriter eller åtminstone fruktbarhetsriter — såsom av mig hade framhållits —, »finnes väl intet skäl att betvivla». Men jag hade även bort tänka mig »den mycket stora möjligheten, att v i s s a med den helige Martin sammanhängande bruk — framför allt det att föra hans bild kring åkrarna — helt enkelt införts utifrån samtidigt med helgonets dyrkan. Seden att på så sätt använda helgonens reliker är ju allmän i de södra katolska länderna och fråga är för övrigt, om icke också S:t Eriksprocessionerna i Uppland ha samma källa.» Med liknande tvivelsmål framträder G. Nikander i »Folkloristiska och etnografiska studier» I (H:fors 1916), s. 306: »Oravais-processionen [med S:t Mårtens bild] förefaller att ha varit en vanlig katolsk fältvälsignelse, måhända förbunden med en kyrkmässofest.» Till allt detta genmäler jag redan s. 325 här ovan, på grund av avvägningarna i Oravais, att begravningsplatsen därstädes, den s. k. öuren (holmen), ej mer vid tiden för ortens kristnande kunnat vara kringfluten, varom dess namn dock bär vittne, samt att de medeltida ceremonierna kring »Radbandstenen» förty med stor sannolikhet ha sin rot i moment av en heden Fröjskult. Frågan om dessa och andra katolska kyrkobruks eventuella samband med kända hedniska föreställningar och sedvänjor borde f. ö. undersökas på en

Digitized by Google

mycket bredare grund för att kunna med säkerhet besvaras. Men a priori förefaller det osannolikt, att en katolsk helgonkult som den nu ifrågavarande skulle förblivit oberörd av all heden styggelse, då kristenhetens centralaste högtid — julen — i folkets djupare lager i många stycken som bekant blott är en ombildning av hedendomens största offerfest. Själva dess namn är ju en gammal pluralform, en kollektiv beteckning för de talrika hedniska julriterna.[1]) Det urnordiskt-finska *joulu* 'jul' återger troget denna pluralform.[2]) Nämnas må att även den bekanta Staffansritten (Staffansskedet) väsentligen synes ha framgått ur Fröjskulten.[3])

Med de folk- och fornminnen i Oravais, på vilka jag byggt mina här i korthet refererade antaganden, ville jag ännu förbinda en annan ortstradition, som tyckes mig stöda de förra. På inre sidan om Frösön, i dess närmaste grannskap, ligger en liten grupp om 7 vackra, höga holmar, vilka samfällt bära namnet *Brudholmarna*. En genom sekler buren folksägen i Nykarleby och omnejd upplyser oss om den innebörd detta holmnamn eger i ortens folktro. Mitt i högsommarn komma tre stora kyrkbåtar från Vörå sidan, styrande för sakta vind genom Nykarleby skärgård åt Pedersöre till. Det är brudfolk med sitt följe. Man är på väg till Pedersöre gamla kyrka, där brudparet skall vigas. (I äldre tider hörde norra delen av Vörå till Pedersöre). Alla äro muntra och glada och mat och dryck finnes i överflöd. I bakstammen av den främsta båten sitta brud och brudgum högtidsklädda bredvid styrmannen. Spelmannen har tagit plats i framstammen och spelar. Brudtärnorna sjunga och brudsvennerna sitta vid årarna. Vinden mojnar nu av, och för att ej behöva ro besluter man på brudens inrådan lägga till vid den största av de vackra holmarna och där taga nattläger. På brudgummens förslag skall det nu firas bröllop på förhand, och det blir ett liv på holmen sådant man sällan skådat, med dans och dryckjom och slagsmål, och i synd och rus sjunka män och kvinnor ned här och var på holmen. Men då mulnar himlen och det uppstår en rasande storm, däri brud och brudgum och allt deras stora följe förgås.[4])

---

[1]) R. Meringer, Das Julfest (Wörter u. Sachen bd 5: 184 ff.).
[2]) T. E. Karsten, Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 55 f.
[3]) E. Wessén, Forntida gudsdyrkan i Östergötland II: Skedevi (Östergötl:s fornminnes- o. Museiförening 1922).
[4]) En poetiskt starkt färglagd version av denna folksägen lämnar *Gånge Rolf* (K. E. Wichmann) i »Skrifter utgivna av Föreningen Svenska Folkskolans Vänner», häfte 18 (»Hvad den gamle skolmästaren berättade»).

Digitized by Google

I södra delen av Vörå skärgård, Maksmo (förut kapell under Vörå), på blott par mils avstånd från Nykarleby, fortlever en variant av samma folksägen. Den är här bunden vid de s. k. *Präst-* och *Brudsunden*. Under denna rubrik ingår härom i Lassus' Vörå-berättelser av 1852 följande sägen: »I Maxmo skäregård ha dessa namn tillkommit genom en såkallad bröllopsskara, hvilken der drunknade uti sjön ytterom Maxmo, då sjön uppkastade den medföljande presten på ett ställe (Prästsundet) och bruden med skruden på ett annat ställe (Brudsundet).» Undervattensklippan, mot vilken båten kantrade, heter än »Brudhällan». Brudgummen återfanns å en strandäng, som ännu kallas »Brudgummen», medan två fiolstråkar hamnade i två vikar, som nu heta »Stråkan».

Liknande namn och sägner förekomma å följande orter i svenska Österbotten:

Brudskär i Gamlakarleby.

Brudforsen med *Brudstenen* i Kronoby ås delta.

Brudhamnen i Oravais med *Brudhamnshällan*, mot vilken en båt kantrat.

Brudfallet i Bäckby mellan Kronoby och Esse.

Brudhällan mellan byarna Kovjoki och Tuckur i Vörå. Ett brudpar red längs en skogsväg. Brudens häst stötte huvudet mot en klippa och störtade. Bruden föll död ned. Ett avtryck av hästhuvudet ses än i stenen.

Brudbrinken å gamla kyrkvägen mellan Vörå och Storkyro. Ett brudpar färdades till Storkyro för att vigas. Vid sagda »brink» snavade brudens häst: bruden kastades av och bröt nacken.

Bruden, holme Nä. Kalaks, *Brudholmen* Nä. Norrnäs, utan sägner.

Jungfruhällan i Bergby, södra Vörå. Ett brudfölje färdades under musik och glam längs vägen över Kangas. Brudens häst snavar mot en stenhäll, bruden kastas av och bryter nacken. Sedan den dagen kallas stenen »Jungfruhällan».

I Kyro älv (Ilmola) har likaså i en *Uhrikoski* (= Offerforsen) benämnd fors, invid *Uhrimäki* backe (= Offerbacken), tidigare funnits en stor sten med namnet *Kruunu-kivi* = (Brud-) kronstenen, vid vilken enligt sägnen en brudbåt skulle gått i kvav. I södra Finland anknyter sig en alldeles liknande folksaga till det s. k. *Morsiusvuori* (Brudberget) [1]) invid Raumansunti sund nära Nådendal samt till *Morsiuskivi* ('Brudstenen') i Aura å, och ortnamn på *Brud-* finnas flerstädes i Nyland (se mina »Ger-

[1]) I närheten ligger en s. k. *Uhrilähde* (= Offerkälla) l. *Kauneudenlähde* (=Skönhetskälla) med „undergörande vatten".

Digitized by Google

manisch-finnische Lehnwortstudien» s. 41). I Sverge anträffas många paralleller (se Norrlander, Norrl. saml. h. 3, s. 153).

Jag motstår icke frestelsen att i denna finländska folkbrud finna en förbleknad återglans av de forna germanernas bekanta fruktbarhetsgudinna: *Nerthus* eller *Terra mater*, d. ä. den moderliga jorden, som hon omkr. år 100 e. Kr. kallas av romaren Tacitus i hans »Germania» kap. 40 — eller, rättare kanske, av en med henne till sitt väsen identisk naturgudomlighet. Enligt sagda trovärdiga källa dyrkades gudinnan Nerthus gemensamt av 7 smärre folkstammar i Danmark eller i dess närhet, och hon troddes personligen uppträda bland människorna och fara från folk till folk. På en ö i havet fanns en obesmittad lund och i denna en med en duk betäckt helgad vagn. Prästen är den ende som får beröra denna. Han blir varse när gudinnan är tillstädes i helgedomen och ledsagar henne under vördnad då hon kör omkring i sin av kor dragna vagn. Högtidsglädje och fester möta henne överallt. Inga krig få föras, vapnen vila, ja äro gömda: helig frid råder, — tills gudinnan fått nog av de dödligas fröjder och av prästen återföres till helgedomen. Sedan badas i sjön såväl vagnen och täckelset som — »om man får tro det» — själva gudinnan, men alla de som härvid tjänstgjort uppslukas omedelbart av samma sjö.

Den forndanska Nerthus-kulten infördes tidigt till västra Norge, enligt M. Olsens undersökning »Det gamle norske ønavn Njarðarlog» (Christiania 1905) kanske icke mycket senare än omkring Kr. födelse. Huru länge denna dyrkan där oförändrad fortlevat, kan väl ej mer avgöras. I den senare norsk-isländska mytologien är *Njǫrðr* — namnformen är en nordisk utveckling av det urgermanska *Nerthus* — emellertid redan en manlig gudom, som råder för vind och väderlek, och denna hans övergång från en representant för jorden till den gudom, som bringar människorna rikedom från havet, torde föranletts därav, att Njord i västra Norge, liksom i Danmark, dyrkats på en ö i havet, där havet var befolkningens viktigaste näringskälla.

Men också på en annan väg vann Nerthuskulten utbredning i Norden. I Sverge möter namnet *Njord* i icke så få ortnamn. Här synes Njord-kulten dock redan tidigt hava fått vika för Fröjskulten. Vår tids mytologer och forntidsforskare äro ense om, att den ivriga dyrkan man främst i Uppsala egnat svearnes huvudgud Fröj väsentligen är identisk med den äldre Nerthuskulten, att m. a. o. Fröjskulten från Danmark blivit införd till Uppsala. Det danska ursprunget förklarar även Fröjs isländska binamn *Ingunarfreyr* eller *Yngvifreyr*. Det var

Digitized by Google

ingvæonska folk som dyrkade Nerthus och genom sagda tillnamn betecknas Freyr som ingvæonernas stamgud. Liksom Nerthus ledsagas av sin präst, utan tvivel uppfattad som hennes gudomlige brudgum, ledsagas guden Fröj i Uppsala å sitt, även-ledes i vagn företagna, festtåg genom bygderna av sin prästinna, en ung och fager kvinna, som kallas hans hustru (*kona*). Hans tjänare gå före vagnen. Tåget mottages överallt med gästabud och blodiga offer.

Prof. M. Olsen framhåller i uppsatsen »Fra gammelnorsk myte og kultus» (Maal og Minne 1909) som egendomligt för den nordiska jordgudinnan, att hon aldrig uppträder ensam, utan alltid är hustrun i ett gudapar. Av norska ortnamn, som innehålla minnen om gammal gudsdyrkan, kan man sluta, att jordgudinnan Nerthus utgjort ett gudapar med himmelguden Tyr. Denne manlige hälft har senare undanträngts av Freyr, Nerthus' eller Njords son. I en av Äldre Eddans skönaste guda-sånger, Skírnismál, uppträder Freyr, himmelljusets och frukt-barhetens gud, som den fagra Gerds kärlekstrånande tillbed-jare och brudgum, och Gerd — kornåkerns gudinna — är enligt Olsen väsensidentisk med Nerthus. I sin ovan omnämnda uppsats »Hærnavi, en gammel svensk og norsk gudinde» har Olsen påvisat spår av sådana fruktbarhetsgudapar även i svenska ortnamn (Uppland), och hans resultat ha blivit styrkta och kompletterade av svensken O. Lundberg i en »Härnevi» benämnd skrift av år 1912. Gudinnan Nerthus uppträder här vanligen under annat namn: *Hærn* = isl. *Hǫrn*, ett av Fröjas många binamn i Snorra-Eddan.

Under sådant förhållande är det kanske ej alltför djärvt att i ortnamnsparet *Frösön : Brudholmarna* invid Nykarleby och i den folksägen, som ännu är förbunden med det senare namnet, vilja se en reflex av det gamla uppsvenska fruktbarhetsguda-paret. I Eddan bär Fröja, som i den fornisländska gudaläran är Fröjs syster, binamnet *Vanabrud* d. ä. »vanernas brud», och gudinnan Skade kallas »gudarnas strålande brud». Den forngermanska Nerthuskulten var en utpräglad vårfest och eger, såsom framförallt Mannhardt påvisat, talrika yngre paralleller i nord- och mellaneuropeiska vårupptåg, med vilka man firar vegetationsdämonernas återkomst i naturen. Dessa yngre variationer av fruktbarhetsgudens festtåg ha karaktären av b r ö l l o p s-t å g. Vegetationsdämonerna antaga mänsklig gestalt och äro dels manliga, dels kvinnliga, dels förenade till ett *par*. I Sverge äro de kända under namnen »blomsterbruden» eller »pingstbru-den» eller »majgreven» och hans »majbrud» — i slående över-

Digitized by Google

ensstämmelse med de österbottniska skärgårdsnamnen Brudholmarna och Brudsundet. Sådana vårseder ha förekommit även i Finland. I Vasa landsbygd kan man ännu i våra dagar på fastlagstisdagen eller senare få se en s. k. *lappbrud*, en liten flicka i full brudstass, åtföljd av byns gossar och flickor i ordnat brudtåg vandra från gård till gård för att uppbära gåvor, med vilka »bruden» sedan för sitt följe tillreder ett lek- och dansgille. De här tidigare berörda bröllopsfärderna i båt, vilka nu kvarleva blott i folktro och ortnamn, representera sannolikt ett primitivare utvecklingsskede av samma plägsed.

En av de betydelsefullaste ceremonierna i det religiösa skådespel, vari gudinnan Nerthus spelat huvudrollen, var, framhåller prof. Olsen, gudinnans bad eller nedsänkning i vatten, vilket symboliskt skulle uppfriska jorden och bringa dess krafter till utveckling. Gudinnan blev m. a. o. dränkt, och i anslutning därtill förrättade man ett offer, vid vilket även offren, hennes tjänare, dränktes, — ett moment i en urgammal offerritual, vartill prof. H. Schück i sina »Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria I», s. 115 ff. uppvisat många paralleller hos andra folk. Nu förstår man även, varför den österbottniska folktron låter hela bröllopsskaran, brud och präst och brudgum med tärnor och svenner, drunkna.

Av de österbottniska sagovarianterna i fråga visar sig den sydligaste, den från Maksmo, vara den äldsta. Här nämnas blott brud och präst — som hos Tacitus. Här »uppkastas» bruden med sin skrud (jämte prästen) av havet, ett drag, som måhända erinrar om den symboliska innebörden av »gudinnebadet»: ett medel att skänka gudomen nytt liv, ny vegetationskraft. Även grekernas Adonis, som bekant en vegetationsgud, dog varje år för att ånyo leva upp igen, och i en Kalevala-sång om Sämpsä-Pellervoinen väckes den sovande Sämpsä vid islossningens tid till liv av sommargossen.

Med den finska Sämpsä-myten eger den germanska Nerthuskulten, såsom tidigare antyddes, en del märkliga beröringspunkter. Om Sämpsä, som i likhet med Njord (Nerthus) har sin syster till maka, heter det bl. a., att han hämtades »ute i havet från en holme, från ett skär, där trän ej växte». Detta påminner ju, som A. Olrik framhållit, starkt om jordgudinnan Nerthus, som från en ö i havet kommer dragande till sina tillbedjare, men i någon mån väl även om den svensk-finländska folktrons brud och brudgum (= Fröj) å skären i Österbotten.

Från detta huvudmotiv avviker emellertid ett flertal av de österbottniska varianterna i påfallande grad. De sägner som

Digitized by Google

äro förbundna med namnen *Brudhällan*, *Brudbrinken* och *Jungfruhällan* förlägga hela skådespelet till fastlandet (ej till skärgården eller flodmynningar) och ersätta båtfärden med en ridtur, under vilken häst och brud omkomma. Härrör det här inkomna hästmotivet i grund och botten även det ur Fröjskulten? Hästen är forngermanernas heligaste offerdjur och omtalas redan av Tacitus i hans Germania (kap. 10). Den spelade en viktig roll ej blott vid det stora Fröj-blotet i Uppsala (Adam av Bremen) utan vid fruktbarhetsgudarnes kult överhuvud i och med den därmed förbundna kappritten.[1]) Eller ha tvenne ursprungligen väsensskilda motiv här sammankopplats? Bland primitiva folk höra just bröllopen till dessa kritiska tillfällen i livet, då illasinnade övernaturliga makter särskilt antagas vara i rörelse för att störa människornas lycka och anstifta ofärd. Såväl brudgum som brud och särskilt den senare äro utsatta för dessa attacker. Denna föreställning kunde hava kommit till uttryck även i den österbottniska folktrons sägner om brudar, som genom ett fall från hästryggen eller annan olyckshändelse ljutit en våldsam död.[2]) Ett sådant motiv kan verkligen tänkas hava spelat in vid en del av dessa olycksfall, de som äro förbundna med hästmotivet. Men det är näppeligen tillfyllest att förklara de så vitt utbredda sägnerna om förolyckade bröllopsfärder i båt och framför allt deras lokalisering främst i de trakter, där Fröj-traditionerna med tillhörande ortnamn äro bäst företrädda. Detta sammanträffande är nog ej ren tillfällighet. Men även om de från Österbotten samt sydvästra och södra Finland upptecknade bröllopstågen i båt sålunda ytterst vila på mytiskt underlag, får varje enskild så benämnd holme icke antagas hava varit en särskild kultplats: det mytiska motivet kan hava verkat som produktiv namnbildningsprincip även sedan dess ursprungliga innebörd fördunklats. Att den sydösterbottniska skärgården mellan Maksmo—Vörå och Nykarleby varit ett huvudcentrum för dessa folkföreställningar och att en primitiv, verklig fruktbarhetskult här engång förekommit synes dock sannolikt på grund av ortnamnens vittnesbörd.

Denna i sina grunddrag redan år 1912 framförda uppfattning har ytterligare stärkts hos mig genom de många kritiska fackmannauttalanden, den under denna mellantid varit före-

[1]) K. F. Johansson, Über die altindische Göttin Dhisánā und Verwandtes, E. Wessén, Forntida gudsdyrkan i Östergötl. II (Medd. fr. Ögtls Fornm. o. Museiför. 1922, s. 24 ff.).

[2]) R. Karsten, Förmodade spår av fornnordisk kult i Österbotten, Bothnia I (1922), s. 33.

Digitized by Google

mål för. Dessa ha i det stora hela givit mig rätt. E. Mogk har i Reallex. der germ. Altertumsk. II s. 93 (under godkännande) åberopat mina i Finn.-ugr. Forsch. 12: 311 ff. meddelade intyg angående forntida Fröjskult i mellersta Österbotten (mitt meddelande gällde här blott namnen Torsö—Frösö samt S:t Mårtensfesten i Oravais). E. Brate har i Vanerna, en mytologisk undersökning (St:holm 1914), s. 21—22, godtagit min förklaring både av S:t Mårtenslegenden och av Brudsägnerna (med anförande av en belysande parallell till de senare från Gripsholmsviken). E. Hellquist yttrar i Arkiv f. nord. fil. 34: 182, att det synes honom höjt över allt tvivel, att jag med rätta söker en religionshistorisk bakgrund för Brudtraditionerna. Prof. F. Hartmann menar i sin anmälan av mina »Lehnwortstudien» i Anzeiger für deutsches Altertum bd LVIII, s. 8 att de talrika sagorna om förolyckade brudtåg vore förtjänta av att insamlas även utanför Finlands gränser och betecknar min religionshistoriska förklaring av dem som »geistvoll». Andra forskare ha sedan mer eller mindre bestämt uttalat sig i samma riktning: Hj. Lindroth i Namn o. bygd 1917, s. 26, S. Erixon i Rig 1920, s. 20, E. Wessén i Forntida gudsdyrkan i Östergotland (Medell. fr. Ögtls Fornminnesför. o. Museiför. 1921, s. 121 f.) samt H. Jungner, Gudinnan Frigg och Als härad (Upps. 1922), s. 300.

Den kände mytologen prof. Eugén Mogk har i ett år 1909 utgivet arbetę »Die Menschenopfer bei den Germanen» bl. a. uttalat sig om den forngermanska Nerthus-kultens historiska utveckling. På Taciti tid och väl långt senare egnades denna kult icke ensamt *Nerthus*, den moderliga jorden, utan även hennes gemål: himmelguden *Tivaz*, som man i Sverge och Norge allmännare dyrkade under epitetet *Freyr*, ett ord som eg. betydde »herre». Men småningom trädde den manliga gudomen i förgrunden av denna dyrkan, måhända i följd av konungarnas (= Ynglingarnas) växande makt, vilka i himmelguden (= Yngvefreyr) dyrkade sin stamheros. Medan sålunda g u d e n s anseende var i stigande och i Sverge kulminerade i det praktfulla Fröjblotet vart nionde år i Uppsala, nedsjönk kulten av g u d i n n a n i samma mån till en rit, en folklig religiös plägsed, som återupprepades årligen vid naturens uppvaknande. — Denna senare utvecklade rangskillnad mellan makarna i det gamla fruktbarhetsparet återspeglas i sin mån i de här tidigare nämnda skären i Österbotten: i den stora *Frösön* och de jämförelsevis obetydliga *Brudholmarna* vid Nkby. Guden, himmelljusets forne herre — Fröj — möter oss ännu här med sitt gamla äre-

Digitized by Google

namn. Hans maka, den forna »jordgudinnan», som i Uppland, Fröjskultens svenska hemort, länge synes dyrkats under en mångfald egna epitet, har här, liksom även i andra periferiska delar av det svenska språkområdet, nedsjunkit till en vanlig »folkbrud», utan det egna namnets adelsmärke.

Den uppländska Fröjskulten hade enligt gängse mening först några århundraden efter Kr. blivit införd i Sverge. Till Finland kan den då ej tänkas ha vandrat förr än tidigast något århundrade senare. Ej långt senare synes den även sökt sig en väg till Norge: Trondhjem, där den i ortnamnen företer en rik utveckling[1]).

III. Kultplatser och deras namn.

Det antogs här ovan med vissa anspråk på sannolikhet att ögruppen Torsö ~ Frösö ~ Brudholmarna i Nykarleby skärgård jämte Vörå—Oravais-området söder om denna varit ett huvudcentrum för en forntida primitiv Fröjskult i Österbotten. Men f. ö. finnas blott mycket få orter i detta landskap, som kunna förmodas hava tjänat som platser för en hednisk gudadyrkan.

Inom den germanska Nordens hedendom urskiljer man utvecklingshistoriskt tvenne huvudstadier: en primitiv naturreligion d. ä. en urgammal naturbunden gudstjänst i lundar, på berg, vid källor och floder samt en yngre tempel- och bilddyrkan, som i Skandinavien tager sin början först med den romerska järnåldern (vid vår tideräknings början). Dessa utvecklingsskeden företrädas redan inom det gamla berömda Uppsalatemplet[1]), som har sin heliga offerlund, sin offerkälla och sitt evigt grönskande offerträd vid sidan av de tre högsta gudarnas: Odens, Tors och Fröjs bildstoder. Det svenska folkets stora massa stod — yttrar prof. Adolf Noreen i sina »Spridda studier I s. 33» — ännu då den kristnades, ja vida senare väsentligen kvar på den primitiva naturreligionens ståndpunkt. Stora tempel med en utbildad gudstjänst funnos väl blott på vissa den dåtida kulturens viktigare säten, såsom i Uppsala, men ej på avlägsna utmarker. Även ortnamn sådana som *Odensharg* (nu Odensala), *Torsvi*, *Fröslunda* o. a. i Uppland, vilka torde

[1]) Mogk, Reallex. der germ. Altertumskunde II s. 92. Jfr E. Hellquist, Sjönamn 5: 119, M. Olsen, Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne, Kristiania 1915, s. 68.

[2]) Härom senast Sune Lindqvist, Hednatemplet i Uppsala, Fornvännen 1923.

Digitized by Google

angiva orter, helgade åt en viss gud: Oden, Tor, Fröj, saknas sålunda, betecknande nog, t. ex. i Finland. Men i samma landskap, Uppland, liksom ock i andra delar av Sverge, förekommer därjämte en del osammansatta ortnamn av typen *Harg* (stundom = offeraltare), *Hof* (stundom = 'tempel'), *Vi* (stundom = 'heligt ställe'), *Viby, Lunda, Lundby,* vilka icke hänvisa till någon enskild gud, utan blott till en helig ort, en offerplats, offerlund. Antalet så beskaffade ortnamn i Sverge är mycket stort, men då Hildebrand i Sverges medeltid III s. 7 ff. hit bl. a. hänför ej mindre än 20 namn *Vi* och 9 *Via,* är dock måhända flertalet av dessa namn av alldeles annat ursprung.[1]) Också i Danmark äro de ortnamn, som syfta på gamla kultplatser, särskilt i sparsamt befolkade trakter, ss. t. ex. Jylland, icke sällan av denna osammansatta typ. Vilka gudomar man å sådana ställen dyrkat, därom är det — menar A. Olrik i »Danske Studier» 1911, h. 1 — överflödigt att spörja. Orten var i sig själv helgedomen och dess namn angav blott allmänbegreppet av heligt ställe: *Vium, Viberg, Hargby* o. dyl.

I det glest befolkade Norrland i Sverge höra kultnamnen oftast till sistberörda osammansatta typ och samma är fallet i Finland. Sammansatta äro hos oss, utom *Torsö-Frösö,* blott sådana beteckningar för en primitiv dyrkan av heliga vatten och heliga berg som *Heligå*[2]) och *Hällne-äng* i Malaks eller *Pyhälaksi-Pielaks* ('Helig vik') i Närpes eller *Helgabacken* i Nykarleby, Kovjoki. Hit hör sannolikt ock *Lundberget* i Vö. Mäkipää by. Men den å detta berg belägna s. k. Benkammaren får trots all den övertro, som ännu i vår tid är anknuten därtill[3]), nog ej tolkas som en heden offerplats, egnad någon högre gudoms dyrkan. Lundberget och den offerkälla folktron förlägger till dess närhet äro även de nog ej annat än kvarlevor av en lägre, »primitiv» folkreligion[4]). Detsamma är möjligtvis fallet med gårdnamnen *Lund* i Laih. Båddeby (n:o 39) samt *Lund* (senare Lillund och Storlund) i Vö. Mäkipää (n:ris 7—8), i fall ej ordet *lund* här förelåge i själva sin grundbetydelse av »liten skog», vilket kanske är troligare. I norska gårdnamn är detta ord

[1]) Hj. Lindroth, Namn o. bygd 5: 30, Hellquist Arkiv f. nord. fil. 34: 183.

[2]) För intet enda av de talrika norska ortnamnen på *heilagr* 'helig' har man gjort sannolikt att de härstamma från kristen tid (M. Olsen, Minner om guderne og deres dyrkelse i norske stedsnavne s. 8 (215)).

[3]) J. Tegengren, Arkiv för svenska Österbotten I s. 43 f.

[4]) R. Karsten, Bothnia I s. 34.

Digitized by Google

mycket allmänt, men det anses knappt nog i något fall med säkerhet syfta på en hednisk offerlund [1]).

Ordet *hof* har blott ett belägg i österbottniska ortnamn: *Hov* i Vö. Karvsor n:o 3. Men det betecknar här nog blott »gård» och är ett lån av det synonyma medellågtyska *hof*.

Den i Finland vanligaste beteckningen för hednisk kultplats är det fornnordiska *vi* 'helgedom'. De sannolika finländska beläggen för detta uttryck har jag sammanställt i Österbottniska ortnamn I (1906), s. 55 ff., Finsk tidskrift 1912, s. 173 f., Historisk tidskrift för Finland 1917, s. 181 f., i Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 50 ff. samt i detta arbete, del I s. 78 ff. En del av detta material finner man även hos R. Saxén, Den sv. bosättningens historia i Finland I (1905), men namnen härledas här ur fornnordiska personnamn. Detta sammanhänger synbarligen med Saxéns principiella ståndpunkt i frågan om den svenska stammens ålder i Finland. Han utgår ännu här, särskilt för Österbottens vidkommande, från tvenne skilda bosättningsskeden, en förhistorisk och en yngre historisk, mellan vilka han ej medger något samband hava existerat: »de äldre skandinaverna måste hafva hunnit denationaliseras, innan den yngre svenska inflyttningen vidtog» (s. 275). För denna ståndpunkt äro de fornnordiska kultnamnen i nu svenska trakter (t. ex. Malaks) helt visst obekväma. Med den bevisföring jag i detta arbete presterat i frågan (särskilt i kap. VI) hoppas jag själva kärnan därav ej längre vara i behov av diskussion. En befolkning av nordgermansk stam förekom i landskapets centralare delar redan vid vår tideräknings början och finnes här än: följaktligen ha vi att även här räkna åtminstone med rester av germanska kultnamn.

De nu ifrågavarande *vi*-namn i Österbotten, som kunna anses fullt säkra, inskränka sig emellertid till *Vias* i Malaks (del I s. 78, del II s. 70) och *Viianen* i Laihela (del II s. 119). Vida osäkrare är gårdnamnet *Visas* i Mussor by, Mustasaari av år 1606 (del II s. 83): här kunna vi även ha ett adjektiv, och själva orten mottog, som dess nivåläge anger, sin fasta bebyggelse sannolikt först under övergångsskedet mellan hedendom och kristendom. Den av Hj. Lindroth i Namn och bygd 1917, s. 30 uttalade tanken, att de finländska *Via*-namnen kunde återge ett fsv. **Vidha*, är av ljudhistoriska skäl alldeles oantaglig.

---

[1]) O. Rygh, NG. Indledning s. 66, M. Olsen, Minner om guderne og deres dyrkelse i norske stedsnavne s. 9 (216).

Digitized by Google

Kultnamnen kunna i varje händelse, här liksom i Skandinavien och andra gamla germanska folkland, blott med stor försiktighet utnyttjas för bebyggelsehistorisk argumentering. I och för sig betraktade ega de på grund av sin fåtalighet ej någon större beviskraft i den svensk-österbottniska bosättningens historia. Men sammanställda med de grunder här tidigare åberopats, utfylla de den av bygd och stam skisserade helhetsbilden, som dem förutan vore väsentligen ofullständig.

Då detta går i press, når mig ett nytt häfte av tidskriften »Namn och bygd» (1923, h. 2—4), som bl. a. innehåller en värdefull kritisk undersökning »Oäkta *vi*-namn» av J. Sahlgren. Det är mycket möjligt att förf. oftast har rätt i sin negerande granskning, men ej heller denna tillåter någon slutsats beträffande de av mig åberopade österbottniska *Via*-namnen, vilka genom sina finska namnbelägg (*Viianen* redan från år 1549) utesluta all tanke på ett äldre **Vīdha*. Författaren manar f. ö. de »mytosofiska ortnamnsforskarna» till varsamhet och denna dygd är förvisso ej minst här nödvändig. Må man blott akta sig för att med badvattnet utkasta själva barnet. Den nordiska ortnamnsmytologien har, även där den varit bäst företrädd, ofta nog i likhet med annan namnforskning vågat sig för långt ut i fantasiens rymder. Men den väg den beträtt är helt viss riktig och alla överdrifter till trots har den redan nu riktat vår kunskap om forngermansk religion med talrika fakta av ett betydande värde. Det återstår dock än att erfara den verkliga, jämförande religionsvetenskapens ställning till frågan, ty dennas talan kan ej föras vare sig av en ensidig filologi eller en mångfrestande folklivsforskning. Religionshistorien har emellertid redan ådagalagt religionens och magiens enastående roll i de primitiva folkens samhällsliv och därav framgår, huru i allo skevt det är att med vissa hyperkritiker anlägga en nutida måttstock på våra hedniska förfäders religiösa föreställningsvärld.

I samma häfte av »Namn och bygd» ingår även en längre undersökning »Birca och bjärköarätt» av E. Wessén, som söker fastställa bjärköarätten som svensk till sin upprinnelse, såväl med hänsyn till namnet som till det ursprungliga innehållet. Uppsatsen vänder sig således väsentligen mot den av mig s. 145 f. refererade Wadsteinska tolkningen av denna fornsvenska lag-

Digitized by Google

term. Det av Wadstein påvisade etymologiska sambandet mellan medelnederländska *berek* 'rättskipning', 'rättsdistrikt' och det fullständigt synonyma danska *birk* synes mig Wessén ej ha kunnat definitivt rubba. Man frågar sig med skäl varför ett nord. appellativ *birk* = mndl. *berek* lösgjort sig ur ett fsv. *bjærköæ rætter* blott i Danmark: den del av Norden, som ligger det frisisk-nederländska området närmast. Wadsteins härledning av da. *birk* från det synonyma ndl. **birek*, *berek* synes mig i hög grad sannolik, men då han för det västgermanska substratets verifiering nöjer sig med en hänvisning till lat. *regere* och tyska *Recht*, *Gericht*, är denna knappa motivering här icke till fylles, och det är därav Wessén förts på avvägar. Wesséns förklaring s. 168, att av ett västgerm. **birek* — »med annan avljudsvokal än i verbet (*berekken* < **bi-rakjan*)» något spår ej ens påvisats, är icke hållbar. Mndl. vb. *berekken* har i dess av Wessén åberopade betydelse av »besturen, regeeren» — detta bör här främst konstateras — ej någon motsvarighet i andra germanspråk, och då ligger det antagandet nära att denna betydelse i själva verket härstammar från det ifrågavarande substantivet *berek*. Ty detta är ej en deverbal »nybildning», såsom Wessén tror. Det föreligger ej blott i mndl. utan även i den med frisiskan så nära besläktade anglosachsiskan, blott med annat prefix: i ags. (Bosworth-Toller) *gerec* n. 'Rule, government, management, order, direction, explanation'. Härmed sammanhänger nära såväl ett ags. nom. agentis *gereca* m. 'A governor, ruler, prefect' som ett sv. vb. *ge-reccan* 1) 'shew, relate, express, denote, explain m. m.', 2) 'order, rule, control m. m.' (jfr mndl. *be-rekken* 'besturen, regeeren'). Hit höra ock mht. *ge-rëch* adj. 'in gutem stande, wohlgeordnet', som subst. (stnm.) 'guter zustand, wohlbefinden' samt fsachs. *rekon* 'ordnen, richten'. Pref. *ge-* ersättes emellertid å tyskt och nederländskt språkområde även i andra fall med pref. *bi-*, *be-*: jfr got. *ga-raiþs*, ags. *ge-ræde*, fvn. *greiðr*, mlt. *ge-rêde:* fht. *bi-reiti*, mht. *bereite* (o. *ge-reite*), ags. *ge-crême:* fht. *bi-quâmi*, mht. *be-quæme*, mlt. *be-quême*, ndl. *bekwaam*. I dessa fall härrör pref. *be-* påtagligen från de närstående verben med *bi-*, *be:* mht. *be-reiten* och fht. *bi-queman*, och mndl. subst. *berek* (för äldre **gerek*) har då även sitt *be-* ur mndl. vb. *berekken* 'besturen, regeeren' (= ags. *ge-reccan* 2), vilket i sin tur till betydelsen influerats av substantivet. Subst. *rek* n. i ags. *ge-rec* och mndl. *berek* möter f. ö. med samma neutrala genus i det fornvästnordiska *af-rek* 'udmaerket Gjerning' (Fritzner 2), sms. med ett *af*-intensivum; jfr även fornvästnordiska nomina agentis ss.

Digitized by Google

folk-rekr 'furste' och *land-reki* 'konung' (= ags. *ge-reca* m.). Ett fornnederländskt, väsentligen denominalt **birek*, mndl. *berek* har av allt att döma alltså existerat och existerat tillräckligt tidigt för att kunna antagas ligga till grund både för da. *birk* och fsv. *bjärköarätter*, vilkas härledning ur det fsv. *Birka*-namnet trots Wessén ej undgår att verka konstlad och osannolik. Som gammalt nominalkompositum bibehöll **birek* huvudtonen regelrätt på prefixet (jfr fht. *bibot* 'befallning' men *bibiotan, úrteil* men *irteilen* osv.) och kunde på nordisk botten blott ge ett *birk, berk*.

Den Wadsteinska tydningen i fråga måste f. ö. bedömas mot bakgrunden av hela det frisiska inflytandet i Norden och detta har genom Wadsteins undersökning av de frisiska lånorden i Skandinavien visat sig vara vida mäktigare än man förr anat. Detta inflytande visar sig f. ö. ej blott här utan ock i Nordtyskland: i medellågtyskan. Jag hänvisar till det medellågtyska *schrāder* 'skräddare', som blott kan vara ett lån av ett förfornfrisiskt *skrādari*[1]). En yngre form av detta ord, fornfris. *skredere* (med *i*-omljud av *ā*), föreligger som lån i Norden: i fornvästnord. *skreddari*, fornsv. *skrædare* (Wadst. Fries. Lehnwörter s. 9). Det finska *kraatari* 'skräddare' återgår även det på det förfornfrisiska **skrādari*, vilket inkommit i finskan antingen medelbart genom den förlitterära fornsvenskan eller omedelbart över kontinenten. Genom den finska namnformen *Flaaminki* i Lillkyro (Österb.) och det finska appellativet *kraatari* har det frisiska inflytandet i öster och norr ryckts ned i en avlägsnare tid än man förr kunnat förutsätta: väl allra senast till tiden omkr. 800 e. Kr. Antagandet att även mndl. ord som *berek* och *berekker* inlånats till Norden vinner i sannolikhet genom allt detta. Anmärkas bör ännu att det finska bynamnet och gårdnamnet *Perkiö* i Lillkyro äro de enda beläggen av detta bebyggelsenamn å det vida syd- och mellanösterbottniska bosättningsområdet. Namnen förekomma i tvenne byar av Lillkyro sn, av vilka den ena uppvisar det gamla gårdnamnet *Flander* (1550-t.), den andra det lika gamla gård- och bynamnet *Flaaminki* och i vilkas omgivning vi ha ett *Friisilä* från år 1443 och ett *Flemingh* från år 1548. Är detta ren tillfällighet? Det finska *Perkiö* återgår — om denna tydning vore riktig — emellertid möjl. blott medelbart på det mndl. *berek:* det beror då

[1]) Ett mlt. *fcrâdere* är uppvisat redan 1250 (Ag. Lasch., Mnd. Gr. § 57, 336). Om frisiska egenheter i fornsachsiska, bl. a. talrika fall av fris. *â* = germ. *au*, se Holthausen, Altsächs. Elementarb.[2] § 29, 9.

Digitized by Google

närmast på u p p k a l l e l s e efter det fsv. *Bjäerkö*, som i finsk återgivning måste leda till denna form. Om de från Sverges äldsta handelsstad *Birka* å Björkö i Mälaren utgående många gamla handelsvägarna se Wadstein, Friserna och forntida handelsvägar i Norden samt Wesséns ovan cit. uppsats. Till de efter det svenska *Birka* uppkallade finländska handelsplatserna hänför jag (i mots. till dr. Jaakkola, se ovan s. 147, not) även det gamla *Birkala* vid Tammerfors, vilket ej nämnes vare sig av Wadstein eller Wessén.

Digitized by Google

ÖTERBOTTNISKT NAMNREGISTER.

(Ur kap. I blott de officiella namnen; ang. viktigare form- och betydelsegrupper se »översikten» i kap. II.)

Abbor 211
Abbors 196
Abborön 329
Abrams 174
Adams 184
Agnesbäck 174
Agnäs 11
Ahlholm 73
Ahlkulla 13
Ahlskog 228
Akers 168
Al 105
Ala-Andila 151
Ala-Hannula 21
Alajärvi 231
Ala-Kauppila 152
Ala-Nyysti 116
Alastaro 140. 242. 306
Alavo 152
Alberi 235
Alholm 65
Alnäs 179
Alskog 102. 224
Alskogs 74
Alsved 219
Andiala 136. 153. 311
Andila 143. 152. 189
Aniksor 83
Annala 136
Ankkurilahti 310
Anneberg 79
Antas 29
Antbacka 215
Antbrams 167
Antfolk 21. 39. 51. 55
Antil 153
Anttila 142
Antus 155. 158. 167. 174
Appelö 7
Ardapelto 134. 337
Arkkola 131
Aspbäck 49
Aspegrens 200
Aspfors 218
Aspholm 65. 73
Asplund 57. 214
Aspnäs 49. 188
Audas 170
Aunela 131
Aura 94. 155
Auras 174

Back 28. 39. 54. 63. 77. 86. 89. 92. 106. 109. 112. 168. 173. 180. 181. 184. 186. 204. 232
Backa 120. 171. 200. 212
Backala 135. 234
Backas 83. 113
Backfolk 41
Backholm 81
Backils 155
Backman 91. 97. 99. 103. 170. 218
Backnäs 211
Backull 161
Backända 229
Baddar 70
Badstubacka 166
Badstuvik 8
Bagarnäs 192
Bagge 167. 174. 210
Balsars 83.
Barck 59. 198
Bar(c)kar 115. 144. 194
Bast 229
Bastuskär 329
Bastö 329
Bav 79
Bejar 91. 106. 290
Bengdtilä 22. 151. 190. 234
Bengs 21. 44. 86. 97. 166
Bengtas 112
Bengts 159
Bennäs 321
Bentala 133
Benvik 30. 32
Berg 17. 39. 71. 77. 80. 81. 88. 89. 98. 100
Bergby 153. 301. 318
Berggrund 329
Bergkulla 13
Bergvik 9
Bergö 76. 339
Berklar 206
Berskar 118
Bertby 154. 318
Bertils 32. 156. 157. 159 170. 171
Berts 75. 106
Bertula 129. 132. 138. 188. 191
Betlehem 172
Biggas 178
Birilindo 190
Birilä 152
Birrskär 235
Biskop 211. 225
Bitzare 141
Biörn 145
Biörnbäck 21
Bjon 214
Bjong 210
Bjongbacka 211
Bjons 166. 180
Bjurbäck 56
Bjurnäs 68

Digitized by Google

Björk 109. 227
Björkas 76. 110
Björkbacka 185. 217. 232. 234
Björklund 21. 214
Björknäs 65. 73. 204. 234. 311
Björkö 110. 340
Björman 10
Björn 60. 179. 193. 197. 208
Björndal 65. 73. 227
Björnvik 208
Björs 12. 20. 81
Björses 10
Blacknäs 58
Blikt 111
Blom 56
Blusi 161
Blåsila 151
Blässar 193.
— bo 254. 308. 334
Bobacka 158
Bodbacka 49. 206
Bodman 7
Bodnäs 199
Bodnäsören 321
Bodö 196. 213
Boholm 215
Boj 91
Bolot 328
Bondas 156
-bonde, -bönder 254
Bonde 30. 193
Bondefolk 29
Bonds 201
Bonäs 177
Borg 225
Borgar 99
Borgmästar(s) 169. 203
Bosund 208
Brams 167
Brant 224
Brask 136. 207
Braxenholm 102
Bredarholm 193
Bredbacka 217
Bredflakan 329
Bredskär 225
Brevdragar 232
Brin(c)k 111. 117. 220
Bro 70. 177. 179
Broman 74
Brommels 46
Brors 168
Broända 226. 229
Brud- i ortn. 371. 372
Brusius 21
Bryggilä 148
Brådd 39. 110
Bråtö 321. 326
Brändö 328
Bränn 13. 75
Brännars 47. 174
Brännas 117
Brännback 48. 75. 206
Brännbånn 320. 324
Brännfors 64
Bränni 117
Brännkärr 229
Bränno 320
Brännäs 192
Brännäsuddhällar 311
Bröms 184
Budd 160
Bulder 129
Bur 194
Burman 64. 105. 349
Busk 79
Buska 118
Buskas 100
Buss 78. 85
Buts 19
-by 238. 243. 301. 304. 307
-bygge, -byggare 255
Byggmåsa 232
Byggmästar 207
Byskata 209. 217
Bysund 213
Bådde 113. 114
Bånn 73
Bårre 235
Båsk 14. 39. 53. 66. 87
Båssars 80
Båtman 69
Båtmästar 81
Bäck 92. 95. 177. 201. 214. 227
Bäckby 23
Bäckelund 14. 22
Bäcks 47. 53
Bäcksbacka 202
Bäckända 234
Bärnas 28
Bärs 183
-böle (-bel) 239. 243. 304. 307. 333
Böle 24. 84. 328
Böling 24. 351
Bösas 182
Bötom 21

Campinen 191
Carlela 150
Christola 128
Clemettilä 190

Dagsmark 14
Dal 95. 112
Dala 73
Dalabacka 180
Dalbacka 229
Dalbo 64
Dalen 316
Dalkarl 158. 185. 351
Dalman 91
Dalvik 219
Damskata 183. 210
Dancka 141
Dantzar 116. 138
Degernäs 198
Degerträsk 320. 323. 327
Demansör 9
Diggrewijk 320. 323
Djup 111
Djupbäck 59
Djupsjö 218
Djupsund 212
Djupträsk 23
Doktar 111
Domarbacka 188
Domars 223
Dommar 120. 123
Dragnäsbäck 328
Draka 180
Drakabacka 177
Drake- i ortn. 354
Drucken 349
Drycksbäck 218
Dunck 162
Dunckar 234
Dunder 63
Dåli 10
Dängh 128
Döragrep 213
Dövnäs 219

Edesbacka 184
Edet 326

Digitized by Google

Edseveå 330
Edsevö 193. 326
Edsvik 52. 325
Eide 202
Eilefvi 149
Ejlå 131
Eldsbacka 206
Elgbacka 232
Elgland 231
Ellfolk 38
Ellilä 143
Elpe 38
Emaus 76. 202
Emmes 230
Emmet 218
En 98. 103
Ena 205
Enegren 99
Enholm 81
Enkulla 13
Enlund 64
Enrot 104
Erckilä 138. 144. 189
Erfving 115
Eriks 18. 88
Erikslund 18. 33. 73
Erkas 29
Erkus 71
Erlands 19
Erola 137
Ers 26. 46. 165. 166. 168
Ersfolk 47
Esars 170
Eskels, -ils 172. 231
Eskilä 143
Eskilsö 30. 32
Eskola 125. 191
Esse 203. 321. 325. 344. 349
Eugmo 208
Eur 98
Eurs 169. 172
Evijärvi 232

Fagernäs 207. 217
Fagerudd 207
Falk 81
Falur 70. 320
Fant 66. 97. 106
Fattig 188
Filpus 23. 201
Fincka 121
Finsiöbacka 232
Finnabba 202
Finnas 155
Finnby 25. 305. 348
Finne 14. 34. 66. 79. 82. 103. 109. 118. 122. 157. 168. 178. 194. 197. 208. 348
Finni 191
Finnholm 204. 208. 211
Finnilä 145. 148. 209. 226
Finnäs 198. 208
Finskas 181. 348
Fiskar 70
Fiskarholm 214
Fjäderholmen 311
Flaaminki 140. 290. 297. 307
Flakabacka 184
Flander 148. 290
Flemming 84. 290. 351
Flen 183
Flink 205
Flygar 86. 96. 187
Fogde 69. 74. 293
-folk 252. 307
Fordel 130. 228
Fors 162. 166. 182. 194. 206. 217
Forsbacka 176. 218. 232. 234. 235
Forsby 22. 177. 193
Forsman 23. 103
Forsnabba 234
Forsnäs 210
Forsskans 229
Fort 99
Fossi 152. 189
Frabacka 232
Frans 66. 195
Fransi 123
Frants 34. 105
Frasa 59
Fratt 47
Fratthamnen 290
Fred 98
Friisilä 134. 290
Frill 177
Fris 222. 290
From 194
Frost 43. 179
Frusti 148
Frändi 232
Frändila 191
Fröjdö 214
Frönäs 49
Frösön 361. 374
Fura 219
Furubacka 227
Furunäs 170
Fågel 185. 188
Fågelberget 327
Fågelklo 110
Fåssila 152
Förnäs 15
Förste 136. 197. 232

Gabbels 47
Galt 97. 111
Gamlakarleby 220. 321. 326
Gammal 110. 167
Gammalgård 113. 173
Gammals 164
Gammalsundet 311
Garpören 290
Geisor 15
Genas 78
Gerby 85. 327
Gers 206. 214
Gertrud(s) 179. 208
Geust 57. 111. 303
Giestilä 143
Gingergrund 329
Giningholm 329
Girss 232
Gistö 219
Glader 87
Glasmästar 89
Gloppet 324
Gnidars 37
Gorrviksmossen 327
Gota 199
Gottböle 27
Granbacka 217
Granberg 67
Granfors 48
Granholm 73. 101. 217
Grankull 9
Granlund 22. 54. 76
Grannabba 219
Grannas 8. 15. 18. 153. 163. 165
Granskog 25. 40. 54
Granvik 219
Granö 41. 217. 235
Greggilä 142
Grekola 151

Digitized by Google

Grev 89
Greve 197
Grims 163
Grind 163. 168
Grindas 83
Gro(o)p 20. 47. 100
Gros 27. 293
Grundfjärden 329
Grytlös 306
Gråbbil 158
Grässi 119. 223
Grägg 66. 164. 194. 198
Gräggas 34
-gränd 239. 304. 349
Grötas 182
Gull 44. 50
Gullans 46
Gulldynt 316
Gullman 70
Gullmes 11. 26
Gumbse 59. 151
Gumbsila 134
Gunn 193
Gunnar 182
Gunnars 190. 221
Gunnila 192
Guss 18
Gylling 230
Gåll 155
-gård 244
Gåsjärvi 230
Gädda 42. 44. 96. 208. 234
Gäddnäs 208
Gäddträsk 8
Gäddvik 8
Gärds 30
Gästgivars 63. 69. 77. 78. 120. 178. 183. 186. 198
Gök 101
Göust, se Geust

Hackari 149
Hackuni 151
Hafras 152. 349
Hafveri 152
Haga 30. 75. 162. 184. 211. 212
Haka 122. 125
Hakala 21. 141
Haldin 102
Haldinen 149
Hållå 118
Hals 169. 227
Halså 235
Halvar 71
Hannila 226
Hannula 21. 207
Hannulabacka 232
Hannus 15. 36. 38. 157
Hanses 7
Hanuxela 142. 152
Haapakoski 189
Harabacka 216. 234. 321
Harald 177. 179. 225
Haaranoja 21
Harri 145. 151
Harrila 189
Harjuks 184
Hartvik 52. 115
Harv 24
Harvström 52
Harå 144
Hatt 206
Hattar 204
Hattu 123
Havrasgränd 76
Havändan 310. 316. 330
Hebblas 20
Hedback 8
Hede 174
Heden 9
Hedkrok 7
Heickeselä 140
Heickilä 22. 122. 138. 142. 148. 150. 190. 222
Heikfolk 24. 27. 183
Heikola 130
Heikus 157
Heinul 156
Heinola 224
Heir 107. 169
Heiri 148
Helenelund 53. 73. 80
Helene-mosse 306
Helgabacken 321. 325
Helgas 78
Heligå 356
Heligå-ön 323
Helineva 306. 356. 379
Hellman 80
Helluskeri 235
Hem(m)ing 78. 122. 190. 191
Hemmossen 311. 316
Henriksborg 204
Henriksdal 9
Henriksnäs 189
Herlevi 236
Hermans 19. 24. 41. 194
Herr 157
Herrgård 104. 320
Herrgårds 74
Hersila 189
Herttua 127
Herå 142
Hiipakka 128
Hiiripeldo 148. 337
Hilli 182. 190. 222
Hillilä 236
Hinders 10. 82. 108
Hinsa 124
Hints 19. 179
Hirsal 153
Hirvlaks 185
Hjort 104
Hojar 91. 293
Holgärds 209
Hollandi 198. 290
Holländer 198. 290
Holm 12. 13. 75. 86. 91. 96. 102. 109. 167. 170. 181. 189. 207. 213
Holmen 311
Holtti 52. 93. 143
Hoppa (Håppa) 91. 120. 122. 136. 152
Hopsala 210. 321. 326
Housu 142
Housula 191
Hov 157. 380
Hovman 51. 157
Hovslagare 198
Hudd 86. 87
Huddi 145
Huggar 81
Huggare 162. 216
Hulmi 320
Hultholm 67
Humalain 131
Humla 204
Hummel 211
Hummelgrund 329
Hummelgård 45
Hummelholm 203
Hummeljuts 198
Huofvare 147
Hvaszs 123
Hwita 114

Digitized by Google

Hyyriä 149
Hyövāldi 151
Håkans 26. 43. 106. 112
Håks 11
Håkséll 11
Håkus 157
Hårtans 80
Hägglund 214
Häggmans 217
Häggvik 54
Häggören 329
Häll 206
Hällbacka 65
Hällholmen 311
Hällis 227
Hällne- 356. 379
Hällneängen 323
Hälsing 90. 161. 189. 348. 351
Hälsingby 86. 305
Hängnäset 320
Härbärge 202
Häribacka 202
Härkmär 15
Häros 169
Härts 24
Härtsbacka 57
Härtsböle 24
Härtul 156
Härtus 153. 293
Häsjebacka 217
Hästbacka 218. 229. 232
Hästö 211
Högbacka 7. 57. 65. 77. 176. 206. 228
Högdal 65
Högkull 206
Höglund 56. 64
Högmark 49
Högnabba 219
Högnäs 211. 229
Högväg 180
Höjers 167
Hölsbacka 232
Höstvesi 88
Höstman 66
Höök 231

Ickola 135
Ifvar 11. 28. 36. 83. 108. 127. 150
Ikola 134
Ilcka 151. 152. 190
Ilmajoki 150. 338
Inborr 193
Ingandt 20
Ingels 53
Ingers 205
Ingervik 235
Ingman 89
Ingo 94. 159. 160
Ingves 8. 13
Isakas 158. 176. 200
Iskmo 89
Isokyrö 126
Israels 166
Isuls 13
Isåjåupila 151
Ivars, se Ifvar

Jaakkola 187
Jaaksi 125
Jacko 122
Jackola 121. 149
Jakas 156
Jakkula 106
Jakobs 171. 172
Jakobsdahl 232
Jalasjärvi 151
Jaskar 124. 190
Jeansborg 177
Jeppe 37
Jeppo 180
Jobbens 55
Johannesberg 28. 67
Johannesdal 64. 113
Jol(c)ka 139. 230
Jont 168
Jopers 173
Joppas 42
Jossant 11
Jossfolk 7. 35
Jossis 162
Josslas 27
Joupers 154
Joupi 122. 152
Joupila 151. 152
Jubbila 223
Juckaja 119
Julfors 207
Jun(c)kar 118. 234
Jungar 181. 182
Jungarå 182
Jungfruhällan 372
Jungsund 89. 328
Junkarsbränno 320. 323
Jurva 125
Jussil 154
Jussila 121. 133. 141. 148. 152. 185. 190
Jut 12. 53. 55. 66
Jutas 176
Jutbacka 176
Juvala 226
Jåper 234
Jåskit 193
Jåspetnäs 232
Jåvs 82. 155. 156. 162. 165. 168. 184. 205
Jäppil 160
Järknäs 311
Järn 85
Järpe 84. 95. 180
Jåssgårk 204
Järv 84. 92
Jätte- i ortn. 355
Jönn 70
Jönni 151
Jörala 156
Jöran 124

Kackurs 208. 210
Kagg 169
Kaija 142
Kainasto 139
Kaitfors 230
Kaitsor 156. 312
Kalaks 28. 320
Kaldnäs 30
Kallinge 234. 235
Kallis 220. 322. 326
Kallsila 150
Kallträsk 8. 201
Kalvholm 89. 195. 329
Kamb 36. 42. 44. 56
Kamp(p)inen 128. 181
Kanckos 205
Kantlaks 186
Kaparkullen 316
Kapell 110
Kaptens 208
Karby 194
Kari 320
Kariluoma 21
Karkmo 91
-karl 255. 308
Karleby 301. 305. 326. 351
Karls 171
Karlå 27
Karp 92

Digitized by Google

Karperö 91. 328
Karpi 148
Karra 190
Kars 7. 46. 82
Karv 188
Karvat 172
Karvsor 157. 312
Kas 21. 63. 75
Kasi 120
Kass 195
Kastus 165. 306
Katilain 131
Katt 195
Katternö 195
Kattil 156
Kattilus 190
Kauhajoki 150
Kaukola 128
Kaup 180
Kauppi 119. 124. 190. 292
Kauppila 59. 131. 137. 190. 292
Kauppila 236
Kauppinen 235
Kaustby 233. 301. 326. 348
Kaustinen 136. 160. 233. 306
Kelviå 235
Kempas 140
Kestilä 143. 290
Keto 101. 124
Kidelingh 251. 351
Kiiminginjoki 349
Kildilä 135
Kimå 172
Kirilaks 221. 321. 326
Kirsi 125
Kisk 206
Kittel 196
Kittillkoski 234
Kivilös 192. 306. 321. 325
Kivistö 9
Kiättälä 152
Kiöping 115
Klampu 135
Klankki 149
Klaresund 31
Klavus 110
Klemets 14. 26. 37. 86. 158. 166. 170. 206
Klemetsö 92. 328
Klemola 134
Klipping 117. 351
Klo 89
Klockare 236
Klockars 13. 33. 75. 79. 88. 176. 187. 204. 226
Klokeri 236
Klubb 196. 199
Klåvus 11. 36. 201
Klärk 167
Knape 293
Knap-Sippola 133
Knip 105
Knippare 210
Kniv 212
Knivsund 212. 349
Knock 180. 183
Knubb 159
Knus 13
Knutar 218
Knuters 171. 173
Knuutti 121. 152
Knuuttila 132. 145. 190
Knuts 34. 160. 165. 167. 179. 183. 186. 187. 195
Knåka 143
Knåp 32
Knåpnäs 31
Knäck 159
Knöp 141
Knös 45. 71
Knöusgränd 76
Kock 112. 168. 169. 172. 185. 187. 193
Kocki 174
Kolabäck 234
Kommar 116. 123
Kommarla 123
Komossa 173. 174
Kona 31
Konn 31
Konstar 124
Konsti 154. 306
Kontturi 293
Konung 251. 303. 307. 351
Koppargränd 76
Kopparskiägg 232
Kopparören 329
Kornbäck 14
Korp 223
Korpholm 211
Korpi 17
Korplaks 221
Korpsor 311. 317
Korsbäck 14. 54
Korsholm 60. 328
Korsnäs 50
Kort 213
Kortesjärvi 232
Kortjärvi 219
Korv 110
Koskeby 158
Koskö 105. 329
Kovjoki 159. 177. 321. 325
Kriikku 128
Kristola 192
Krok 29. 208. 209
Krokbäck 18
Krokfors 209
Krooks 161. 163
Kroksjö 207
Kroksjövattnet 207
Kroksmåssa 43
Krokvik 213. 321
Kronbacka 52
Kronlund 216
Kronman 96
Kronoby 209. 321. 321. 326
Krus 106
Krutar 90. 97. 149 293
Krypar 82
Kråka 59
Kråklund 93
Kråknäs 71. 195. 320
Kuddnäs 176
Knihtilä 230
Kuivila 137
Kulbacka 214
Kull 26. 74. 87. 170. 194
Kulla 100. 212. 227
Kullas 161. 166. 167
Kullnabba 197
Kulp 160
Kungsforsen 321
Kuni 107
Kupari 128
Kuppare 150
Kurikka 151
Kurckoi 132
Kuru 236
Kuutila 21

Digitized by Google

Kuuttila 141
Kvarnnabba 213
Kvevlaks 104. 321. 338. 340
Kvevlander 104
Kvikant 222
Kvimo 169
Kvis 19
Kyro 337. 340
Kyrobominne 310
Kåck 130. 232
Kåckola 151
Kåla 221
Kålabacka 234
Kålcki 144
Kåll 198
Kållby 195. 321
Kånstar 222. 223
Kåntsas 133
Kånttur 127. 132. 142
Kåtnäs 32. 320
Kåustar 326
Käld 194. 208. 213
Källbacka 91. 162
Källberg 101
Käppå 181
Kärjenkoski 23
Kärklaks 169
Kärp 154
Kärr 177
Kärri 131
Käyppälä 124
Köningsbäck 152
Köping(s) 64. 74. 292
Köpingsgränd 76
Kötar 154

Lachtis 152
Laggar(e) 137. 186
Laggnäs 187. 211
Lahti 139
Laihia (Laihela) 113. 310. 320. 324. 336. 340
Lall 79. 84. 87
Lamabacka 207
-land 242
Langari 235
Langels 35
Langila 236
Langåminne 320. 323
Lannäslund 321
Lapp- i ortn. 355
Lappajärvi 231
Lappfjärd 10. 320. 322
Lappfjärden 321
Lappfors 206
Lappo (Lapua) 153. 189. 338. 344
Larsbacka 232
Larsmo 207
Lassander 25
Lassas 34. 53. 88
Lassfolk 7. 35. 37. 40. 43. 202. 205
Lassila 109. 178. 182
Lassus 161. 164. 170. 172
Latva-Teikari 189
Laurila 123. 131. 150. 189
Laurinen 150
Laurola 138
Laurosela 152
Lavast 181
Lax 95
Leija 235
Leikas 122. 123
Lerbacka 229
Lervik 82. 329
Lidsle 225
Liimakka 131
Lillant 20
Lillas 180. 183
Lillbacka 174
Lillbjörk 209
Lillbroända 216
Lillbåsk 53
Lillbäck 8
Lille 194
Lillflamming 141
Lillgreggilä 142
Lillhannus 11
Lillhonka 227
Lilljut 12
Lillkassnäs 198
Lillkort 213
Lillkrokvik 213
Lillkull 14
Lillkung 203
Lillkyro 140. 320. 324
Lillkåck 232
Lillkåla 221
Lillkåll 195
Lillmals 20
Lillmars 52
Lillmartosela 21
Lillmulloi 144
Lillmåns 193
Lillmåsala 223
Lillnicks 27
Lillollas 177
Lillpass 191
Lillpellinen 232
Lillphilpuxela 22
Lill-Puckinen 191
Lillrank 217
Lillsandsund 192
Lillsjö 15
Lillskrubb 209
Lillskytt 233
Lillstrang 231
Lillsund 13. 164
Lillsunde 211
Lill-Söfring 231
Lilltors 48
Lilltträsk 17. 312
Lillvik 13
Lillvikar 216
Lillviss 232
Lillåhls 16
Lillåivu 228
Lindbacka 231
Lindbäck 216
Lindmans 79
Lindström 56
Linnusperä 224
Liten 95
Litens 207
Liuchtar(la) 190. 293
Liuski 115. 124
Liuskila 124
Lo 89
Lochteå 235
Lomby 159. 303. 318
Lotlaks 161. 316
Loulubacka 230
Luckarla 149
Lukus 178
Lunabba 197
Lund 106. 117. 231
Lundberg 175
Lundo 236
Lunelund 105
Lussi 183. 225
Lustig 96. 105
Lybeck 215. 216
Lyttare 215
Lyttbacka 215
Lytts 217. 225
Lågas 72
Lågland 226
Lågväg 180

Digitized by Google

Lålaks 162
Lålby 16
Lång 14. 44. 63. 75. 77. 235
Långbacka 67. 219
Långfjärden 329
Långfors 9. 23
Långholm 178
Långs 166
Långsjö 206. 217
Långsjöbacka 232
Långskärssjön 329
Långvik 39
Långviksmossen 311
Långåls 29
Långö 212
Lehmäjoki 134
Ländzman 118. 151
Läpplaks 196
Lärka 44. 84
Läsp 234
Löfbacka 234
Lönnbäck 216
Löpare 190
-lös 241. 306
Löv 180
Lövö 197

Macabölä 119. 307
Majors 75. 78
Maksmo 168. 321. 324
-mal 334
Malaks 68. 320. 323. 335
Mallis 117
Mallula 148
Malm 27. 75
Mamrelund 67. 320
-man 255. 308
Manderbacka 219
Mangs 11. 44
Mann 55
Mannas 112
Manfolk 13. 28. 42. 50. 58
Mannfors 179
Manni 121
Mannil 153
Mannila 21. 115. 153
Mannisbacka 232
Mannisholma 232
Mans 203
Mara 78. 86
Marckola 131. 190
Mariedal 188
Marielund 52
Maringais 235
Marins 81
Maris 36
-mark 237. 241. 304. 333. 349
Markby 178
Marken 178
Markus 172
Markusbacka 229
Markusfolk 34. 50
Mars 51. 52. 54. 57
Marsus 72
Martens 35. 48
Martila 152
Martins 82
Martois 93. 160
Martola 93
Martonen 21. 141
Marttala 190
Masas 227
Mattans 53
Mattas 90
Mattbäck 205
Mattfolk 10. 29. 31. 43. 51. 205
Mattila 16. 136. 152
Mattjuss 200
Mattlar 74
Mattus 155. 173
Maunuxela 137
Mellangård 222
Merikart 143. 320
Mettälä 139
Mickels 25. 45
Mickelsbacka 177. 185
Mickelsgränd 76
Mickilä 127
Miekka 94
Mielty 131
Mieltylä 123
Miemois 163
Mieto 151
Mikkilä 179
Minders 72
Minnefors 323
Minni 136
Minnilä 136. 324
Mitts 12. 81
Mjödträsk 35
Mjölbacka 232
Mjölnars 181
Moikipää 54
Mono 186
Monäs 187
Morik 229
Mormesund 240. 328
Mosa 162
Mossbacka 229
Mulloi 144
Munk(ki) 88. 137. 149
Munsala 183. 321. 325
Munsmo 79. 329
Murckar 117. 351
Murkais 164. 351
Murmästar 197. 208
Mustasaari 82. 83. 328. 338. 340
Myllar(i) 21. 131
Myllykoski 21
Mylläre 21
Myntti 144
Myrbergsby 163
Myrskog 209
Mågas 185
Månsus 159
Mård 92. 194. 205
Mårtens 95. 171
Måsala 223
Måskå 118
Måtar 181. 293
Måttis 224
Mått 51
Mäkipää 164
Mälsor 108
Möller 215
Mörtmark 16
Möuts 106

Nabb 109. 111. 232
Nabba 199
Nabbala 226
Nalli 129
Napå 132
Na(a)rasluoma 190
Nars 202
Nedergård 82
Nedermo 78
Nedernurmo 190
Nedervetil 228
Nickinen 122
Nicko 123
Nickola 134. 149. 151. 152
Nicks 27. 195
Nickull 156
Niemi 17
Nikonen 159. 179

Digitized by Google

Niss 193
Nissander 13
Nissant 228
Nissas 90. 189
Nissfolk 29
Nissil 161
Nissilä 144
Nisslas 20
Nissper 50
Nissus 175
Nisula 179. 190
Nisuls 46
Nordanå 200
Nordbäck 65
Nordman 34. 63. 74
Norrback 8. 16. 49. 64. 232
Norrby 213. 214. 229
Norrena 232
Norrgrann 28. 41. 80
Norrgård(s) 8. 36. 51. 55. 73. 84. 85. 91. 96. 104. 112. 163
Norrholm 43
Norrknifvilä 232
Norrkärna 231
Norrnäs 33
Norrsund 311
Nors 179
Ny 91
Nyback 77
Nybacka 34. 176. 204. 234
Nyberg 214
Nybonde 113. 171. 179. 198
Nybränn 201
Nyby 67. 153. 186
Nybyggar 183
Nyfrändi 189
Nygrann 222
Nygård(s) 26. 29. 32. 34. 42. 50. 55. 86. 87. 95. 104. 105. 109. 110. 112. 163. 167. 175. 177. 178. 187. 192. 198. 201. 206. 214. 215. 220. 224. 232. 234. 236
Nykarleby 175
Nyland 236
Nyman(s) 72. 77. 84. 97. 198
Nynäs 33. 215. 226
Nyppeli (Nippelä) 145
Nytomt 162
Nyysti 115. 122. 306
Nåls 110
Näck- i ortn. 356
Näcksund 212
Näfverbacka 234
Nämpnäs 35
Nenättömä 151
Närpes 23. 320. 323
Närvilä 224
Näs 34. 35. 44. 79. 90. 96. 112. 187
-näs 334
Näsby 36. 320
Näse 215. 219
Näselöösby 151. 306
Näsman 77. 108
Nörrminne 324

Ojala 17
Olis 164
Olofsbäck 22
Ollant 29. 183
Ollil 154
Ollila 114. 133. 152
Ollis 160
Ollisbacka 230
Ollus 155. 158. 162
Ols m. 161, 176. 184
Omars 165
Oravais 171. 321. 324. 349
Orisberg 131
Orismahla 131
Orre 75. 84
Oxkangar 174

Packanen 116
Pada 87. 92
Paavola 123. 133. 151
Palo 133. 152. 225
Paksalgränd 76. 320. 323
Palhojais 135
Palm 230
Palsi 118
Palvis 164
Pansarholmen 312
Paro 102
Pass 201
Pasto 94. 242. 306. 348. 351
Pedars 155
Pedersöre 191. 321. 325. 349
Pellas 44. 90
Pellfolk 7. 18. 42. 51
Pellinen 232
Pellis 194
Pendenä 150
Pensala 187
Perjus 47. 73
Perkiö 145. 290
Pers 199
Perttula 236
Perus 12. 33. 36. 78. 173
Pet 165. 185
Petalaks 65. 320. 323
Petas 165. 178
Petskär 329
Petsmo 106
Pettersborg 39
Pettil 195
Philpula 124. 150. 189
Pielaks 37
Pietilä 151
Pil 58. 195
Pilkar 323
Pindare 149
Pinnonäs 199
Piri 145
Pirilä 192
Pispa 134. 148
Plukka 138. 293
Plussu 145
Plökki 126. 293
Pollari 129
Poras 209. 321
Porkholm 202
Porko 227
Potilanmäki 320
Pouttu 127
Poutu 137. 189
Prin(t)s 28
Prost 67
Präst 157. 173. 188. 222
Prästsundet 372
Prästön 320
Pukka 120
Pukki 141
Pukkila 129. 150
Pukkinen 129. 134. 191
Pundars 87
Pungar 126
Puotela 149
Puoto 137

Digitized by Google

Purmo 200. 344
Puska 150
Puss 169. 321
Puukila 149
Pytar 167
Påls 167
Påskmark 20
Pästi 143
Påtka 125
Pått 44. 55. 78. 79. 96. 188
Påval 204
Påvs 71. 99.
Päran 311. 317
Pärckiö (Perkiö) 145
Pärckö (Pärkkä) 140
Pärtar 200
Pärälä (Perälä) 125. 139
Pörkenäs 199
Pörn 100
Pörnull 166
Pörtfors 49
Pörtom 62

Rabb 107
Rabbi 116
Radbansten 321. 325. 364
Raggnäs 20
Ragvals 46. 51
Raippasaari 221
Rajby 204
Rak 201
Rangsby 38
Rank 179. 186. 187
Rasmus 160. 226
Raukko 94
Ravall 218
Reiksor 311. 317
Rein 50. 133. 150
Reipsar 221. 322. 326
Reinikka 151
Rekipeldo 165. 311. 337
Renlund 21
Renvaktar 177
Renvik 23
Replot 109. 339. 340
Reth 88
Rex 167. 168
Ribacka 67
Ribäck 15
Riddar 52. 120. 137. 138. 150
Riddarla 137
Riipi 59
Riippa 230
Rijarechto 130
Riko 109
Rimal 80
Riska 214
Ristrandh 228
Risås 45
Riv 193. 197
Rivall 68
Rodas 98
Romar 181
Ropar 171
Roparnäs 329
Rosenback 9
Rosenberg 17
Rosenlund 9. 110. 192
Rosnäs 7. 319
Rost 96
Rouru 138
Rovhök 47
Rudnäs 211. 321
Rullas 79
Rullu 141
Rundbacka 204
Runsor 94. 329
Runt 178. 180. 183
Ruotsala 191. 235. 348
Rusk 28. 51. 67
Ruska 127
Rut 99
Rutas 189
Ruts 153. 172
Ruuth 114
Ryss 77. 175. 179. 187
Råbacka 54
Rådman(s) 169. 203
Råholm 65. 73
Rånman 158
Råtts 37
Räbb 221
Rännar(s) 162. 172
Räv 34. 85. 186
Rävanäs 312
Rävsbäck 48
Rävså 48
Rääf 234
Rödsö 225
Röfvarla 144
Röfvar 131. 144
Röj 69
Rökiö 166
Rönbäck 21
Rönlund 21
Rönn 97. 110
Rönnberg 98
Rön(n)holm 65. 73. 86
Rönnkrans 211
Rönnskär 329
Röringe 235
Rös 35
Rövarskär 329

Sabel 88. 216
Saks 45. 290
Saksa 59. 290
Salli 142
Samson 103
Sand 87. 108. 111
Sandbacka 59. 198. 209
Sandberg 201
Sandkulla 217
Sandnabba 202
Sandsten 52
Sandsund 192
Sandvik 17. 207. 219
Sandås 161. 185
Saaran luoma 21
Saarenpää 144
Saarensivu 142
Sarsveden 312
Sarvijoki 125
Sassi 78. 290
Savilahti 142. 310
Savo 231
Seydesund 329
Sid 90
Sidbäck 64
Sideby 6. 319. 322
Sigfrids 157. 173. 175. 178
Sigg 37
Siirilä 236
Siiro 22
Sijrilä 190
Sik 187
Siljamäki 17
Silvast 182
Silverberg 8
Simons 24. 44. 95. 157. 165. 171
Simonsbacka 228
Singsby 95. 328
Sipola 226
Sippus 158
Sisbacka 200
Sjuls 15
Själ 90. 212
Skaftung 8

Digitized by Google

Skarf 114
Skarper 158. 170
Skarr 232
Skarra 143. 144
Skata 36. 95. 162
Skepparnabba 197
Skeppars 175
Skinnar(s) 27. 74. 78. 103. 114. 121. 125. 132. 235
Skog(as) 79. 83. 171. 181
Skogman 9
Skomakar 118
Skomars 34. 35. 45
Skotar(s) 164. 293
Skott 168
Skrabb 227. 231
Skratte- i ortn. 356
Skrattnäs 38
Skriko 229
Skrivars 17. 23. 160. 188
Skruv 192. 232
Skräddare 59. 109
Skuggi 128. 132
Skuggila 191
Skullbacka 217
Skult 194
Skulti 138. 293
Skur 98
Skuthälla 209
Skutnabba 191. 214
Skutnäs 199
Skutvik 129
Skyl 50
Skytt 186
Skytte 219. 293
Skyttelä 151
Skålka 130
Skåttar 232
Skägg 111
Skärifjärden 329
Skärufors 232
Sköring 81. 114
Slangar 182
Slip 201
Slotte 214. 229
Slussnäs 207
Sluuki 117
Släthår 81
Slögs 162
Sma(h)lar 135. 293
Smedjebacka 218
Smedman 91
Smeds 19. 26. 34. 45. 47. 66. 72. 96. 98. 108. 154. 159. 165. 170. 179. 188. 192. 195. 205
Smedsbacka 176
Smedsby 96. 328
Smulter 71
Småfisk 39
Smårus 166
Småträsk 13
Smått 63
Snabb 111
Snabbas 83
Snickar(s) 26. 34. 78. 92. 162. 236
Snull 102
Snåre 178. 214
Snåvs 80
Soini 233
Soklot 178
Solaks 16
Solv 77. 329. 336. 340
Sompi 117. 130. 191
Sorvari 22. 142. 151
Sparv 85. 205
Spelman 44
Spik 216
Spikar 96
Spikbacka 211
Sprättilä 142
Spåra 186
Spärring 66. 74. 351
-stad 238. 241. 302. 306
Staffans 80. 164. 173
Staffansnäs 192
Stara 191
Stark 77
Stav 72
Staversby 97
Stegar 87. 349
Stekar (Stäkar) 22. 189
Sten 63. 71. 97. 116
Stenbacka 22. 180. 185. 188. 201. 232
Stenfjärden 329
Stenfors 49
Stenholm 59
Stenkull 170
Stenlund 55
Stennabba 202
Stenvatten 202
Still 215
Stolpe 69. 113
Stor 63. 72. 211. 224. 232. 235
Storbacka 202. 219. 229
Storbjörk 209
Storby 122. 226. 322
Storedsfors 326
Storgeust 58
Storgård 95. 96. 193. 232
Storhannus 11
Storjacko 121
Storkamp 201
Storkassnäs 198
Storkull 14
Storkung 203
Storkåck 232
Storkåll 195
Storlund 164
Storlåhls 16
Storm 72. 87. 103. 170
Stormals 21
Stormåns 193
Stormåsala 223
Storpass 191
Storpellinen 232
Stor Philpuxela 22
Storrank 217
Storröfvar 144
Storsjö 8. 13
Storskrubb 209
Storskytt 233
Storstara 192
Stoorstrang 231
Stoor-Söfring 231
Storsved 184
Stortors 48
Storträsk 312
Storvikar 216
Storviss 232
Storå 22. 216
Storås 17. 58
Strand 155
Stranden 311. 316. 317. 321
Strandholm 56
Strang 195. 225. 231
Stråka 190. 203
Stråkfladan 328
Ström 69. 95. 109. 113. 165
Strömming 187
Strömsholm 207

Digitized by Google

Strömsnäs 7. 197. 234
Stubb 185. 204
Studd 100
Stundars 79
Stuns 58
Styris 71
Styrmans 86. 194
Styv 62. 98
Ståbacka 40
Stål 63. 89. 209
Stöfvell 128
Störfvi 143
Sudd 195
Suila 113
Sump 90
Sunabacka 218
Sund 26. 81. 184. 199. 321
Sundby 198
Sunde 211
Sundnäs 9
Sundom 240. 327
Suni 187
Surs 20
Svalskulla 38
Svan 105
Svart 63. 125
Svartbäck 27
Swartij 22
Svartila 124
Svartnäs 49. 188. 311
Svartsjö 219
Svartöfjärden 329
Svartön 329
Svarvar(e) 65. 73. 81. 99. 104. 116. 128. 184. 200. 231
Sved 64. 71
Svedar 174
Svens (Sveins) 26. 40. 74. 155. 165. 167
Svensbacka 196
Svenskas 211. 348
Svevar 69
Svi (Suila) 113. 347
Svidiholmen 312
Sväls 168
Syring 85
Sågars 173
Sågfors 218
Såka 226
Säbbas 66
Säbbfolk 55
Sämskar 208. 293
Särs 218
Särsbacka 232
Söfring 136
Söder 173
Söderback 45. 49. 65. 68
Söderby 214
Söderena 232
Söderfjärden 328. 329
Södergrann 41
Södergård 107. 158. 170
Söderholm 49. 197
Söderknifvilä 232
Söderkärna 231
Söderman 30. 62. 79. 350. 351
Södernäs 204
Södersved 188
Södervik 231
Södö 197

Taanonen 136
Tacksamviken 369
Takku 145
Taklaks 55
Tassi 151
Tast 230. 234
Teir 6. 15. 30. 33. 36
Teirfolk 8. 203
Terijärvi 216
Tervajoki 140
Teugmo 170
Tiistenjoki 189
Tijtu 190
Timmerbacka 217
Tjärlaks 40
Tjäru 212
Tjöck 18
Toby 97
Tomasfolk 20. 28. 55
Tomlinxby 133. 251. 303
Tomt 245
Tomt- i ortn. 356
Topparla 126
Toppars 126. 127. 155. 191. 293
Tor- i gårdnamn 357
Tor- i naturnamn 358
Torgare 210
Torkkoi 119. 129. 149. 150. 151
Torkkola 129. 143
Torkulla 209
Torp 196. 199. 234. 245
Tors 66. 77. 155. 160. 171
Torsti(la) 121. 303. 320. 324. 351
Torsön 361. 362
Tottesund 169
Tranubäck 211
Trast 143
Trumbar 131
Trutsa 150. 293
Tråki 117
Trändi 148
Trändila 148
Träsk (Träisk) 156. 185. 213
Träskbacka 56
Träskbäck 67
Träskböle 41. 56. 57
Träskvik 14. 56
Trött 155. 184
Tuckur 167. 312
Tulisalo 311. 317
Tulsalsundet 311
Tummung 133. 251. 303. 307. 351
Tuna 230. 242
Tunis 163. 242
Tunkkari 234
Tuori 116
Tuorila 145. 236
Tuura(la) 135
Tuuri 68. 130. 134. 136
Tuv 73
Tylli 223
Tyskviken 290
Tyykki 114
Tåg(s) 38. 178
Tätting 99
Täuru 234
Töjby 57
Tölby 98. 329
Töliks 99

Udd 71. 74
Uddfolk 17
Uljens 43
Ullava 235
Ulvens 57. 334
Ulves 10
Ulvila 138. 190
Ulvinen 138
Ulvis 172
Unguri 190

Digitized by Google

Unis 40
Uppa 152
Uppels 51
Uppgård(s) 23. 40. 62. 82
Utbånn 320. 324
Utfolk 17
Utter 17
Uttermossa 17
Uttervatten 204

Vadbacka 54
Vakki(la) 129
Vakkinen 129
Vakslaks 95. 329
Valda 147
Valdarla 137
Valdar(s) 137. 141. 144
Vallgrund 112. 340
Vallvik 39
Valsberg 49
Valsås 49
Vannäs 198
Vappula 139. 142
Varg 84. 108. 218. 223. 234
Varpola 133
Varroi 137
Warå 121
Vasberg 108
Vasklot 328
Vassor 106
Wattiloinen 121
Vattviken 327
Veikar(s) 99. 101. 293
Veklaksbacken 327
Veksala 188
Vesijärvi 22
Vesterlenning 350. 351
Westgöte 351
Vetil 234
Vevar 224
Vias 70. 320. 380
Viasgränd 76
Vidd 159
Vidjeskog 219
Vidnäs 224
Wiikus 122
Viinikka 152
Wii(j)anen 119. 320. 324 380
Vik 85. 107. 122. 124 125. 178. 184. 194. 228. 310. 321
Vikby 101. 329
Vikbäck 13
Viken 225
Vikman 101
Villa 221
Villbacka 202. 232
Villför 97
Vilobacka 202
Vindala 231
Vinttur 234
Vis 211
Visas 380
Wisas 83
Viss 208
Vistbacka 219
Visti 231
Vit 186. 200
Vitans 57
Vitick 221
Vittsar 227. 321. 326
Vitsjö 207
Vitting 139
Voitby 101. 293
Vrängene 306
-väg 243
Vägare 64
Vähäkyrö 140
Väll 196
Vändälä (Vendelä) 132. 151
Värn 204
Värnum 239. 303. 321
Värnå 203
Wärri 122
Väst 76. 79. 110. 128. 151. 165. 171. 187
Väster 26. 225
Västerback 7. 21. 41 65. 68. 201
Västerdal 58
Västergård 16. 113
Västerhankmo 108
Västerholm 56
Västerlund 56
Västermark 56
Väster-Solv 79
Västerspangar 231
Västersund 198. 199. 229
Västervik 9. 103. 320. 322. 327.
Västerö 169
Vörsmossen 310
Vörsträsk 310
Vörts 99
Vörå 153. 310. 318. 337. 344
Vöråborg 164
Vöyri 153

Yli-Renko 135
Yli-Kauppila 152
Yli-Pikkala 136
Ylistaro 139. 242. 306
Yläbersila 189
Yriselä 139
Yrjas 165. 177
Yrjens 20
Ytterbråtö 214
Ytterby 73
Ytteresse 204. 326
Ytterjeppo 179
Yttermalaks 73
Yttermark 42
Yttersundom 80

Zachris 155
Zittra 218

Åback 17. 18. 20
Åbb 53
Åbbel 33. 35
Åbonde 46
Åblad 56
Åby 232
Åggers 11
Ågren 68
Åhstorp 22
Åivu 228
Åkerlund 210
Åkerman 95
Åkers 162
Åkila 127
Åkö 212
Åland 202
Ålgars 11
Ålme 19
Åman 107. 196
Åminne 75. 210. 323. 324
Åmossa 68
Ånäs 15. 78
Årre 60
Åsbacka 218
Åsmus 220
Åstrand 49. 210

Digitized by Google

Åsvik 218
Åvist 202

Äbb 10
Äbbol 18
Ämtö 196
Änges 162
Ängland 175
Ängman 87
Änst 36
Äntbacka 204
Äppel 19
Ätsäri 345

Öbacken 320
Öberget 327
Ö(h)rn 90. 107. 231
Öist 12. 47. 59. 110. 242. 306. 320. 348
Öling 170
Öman 9
Ömossa 9. 40. 319. 322
Öst 205
Östen 115
Östensö 199
Österback(a) 9. 57. 65. 68. 202. 236
Österberg 101
Österby 175
Österbygd 9
Österdal 58
Östergård 81. 112
Österhankmo 109
Österholm 55. 68
Österkivilös 192
Östermark 56. 59. 338
Östersolv 77
Österspangar 231
Österö 169
Östman 77. 79. 107
Öström 9
Öurasbacke 321. 324
Överbråtö 215
Överby 230
Överbådde 115
Överesse 203. 325
Överfors 206
Överlappfors 206
Övermalaks 68
Övermark 46. 231. 320
Övermo 78
Överpurmo 201
Översundom 81
Överträsk 49. 59
Öviken 320

Digitized by Google

TILLÄGG OCH RÄTTELSER.

Del I.

S. 95 r. 5 nedifr. läs: *Lågland* Gkb. Storby.
S. 103 r. 19 uppifr. läs: (utt. *drainisbä'kk*).
S. 274 *Veken*: Tillfoga *Gollmes-vekan*, åker och äng i Nä. V. Yttermark.
S. 369 r. 18 uppifr. läs: *Bjonholm* i st. f. Bånholmen (*bjōn* = 'björn').
S. 524 r. 4 „ „ (dial. *svāskulla*).
S. 526 *Andsolsåsen*: Mag. R. A. Krook uppger i sin ortnamnssamling från Närpes för detta namn uttalet *annšusāsin* och ser däri ett **and-hjuls-* som förled, däri *hjul* skulle använts i bet. av 'sol'.
S. 553 r. 12 uppifr. läs Lillkyro i st. f. Storkyro.
S. 562 r. 13 „ *Vasklot*: den finska kartformen är *Vaskiluoto* ('Kopparskär'), icke *Vasikka-luoto* 'Kalvskär'. Enligt okontrollerad uppgift skulle en gammal karta invid Vasklot holme uppvisa namnet *Vassgloet*. Om ett sådant engång existerat, kan det dock ej ha avsett själva holmen, utan något därå befintligt kärr eller träsk. Uttalsformen *vassklōt* talar avgjort för en bildning på *-luoto*.
S. 571 r. 10 uppifr. läs *Raistall* (Stor- o. Lill-), icke Raistallet.
S. 614 r. 16 „ „ *-färgaren*.
S. 627 r. 7 nedifr. läs: Ped. Kållby i st. f. Katternö.
S. 690 till s. 521: *Kamminen* hör sannol. ej till sv. dial. *kamb*, se del II s. 159.
Följande skärgårdsnamn i Pedersöre och Larsmo skärgård ha i del I med orätt uppgivits tillhöra Gamlakarleby skg. (varpå Lektor G. A. Hedberg godhetsfullt gjort mig uppmärksam):
S. 245 o. 454 *Svarten*, del av Ådöfjärd, s. 325 *Svinören*, s. 330 *Gräggören*, s. 363 *Fjäleholmen*, s. 369 *Labakholmssundet* o. *Lysarholmen* (Lysör- finnes ej!), s. 392 *Pällmentgrund*, s. 405 *Kejsarklubb*, s. 445 *Rödkon*.
En del viktigare nyfunna naturnamn: *Finnsättre*, holme i Nä. Norrnäs, *Hörningen*, sjö i Esse (Finl:s sv. folkdiktn. VII s. 697), *Vräitin* (= 'vreten') och *Vräitviejin* (= 'vretvägen') i Nä. Norrnäs.

Del II.

S. 88 r. 4 uppifr. läs: **Höstvesi.**
S. 89 r. 8 „ läs: **Lo,**
S. 126 r. 1 „ läs: **Isokyrö,**
S. 147 r. 2 nedifr. står: f. d. frisiska, läs: fordom av friser besökta.
S. 164 r. 19 nedifr. läs: 7. **Lillund,**

Digitized by Google

S. 210 *Torgare*: måhända en gammal plural på *-ar* liksom det no *Torgar*. Eg. 'torget, marknadsplatsen', ett fornryskt lånord i Norden, jfr fi. *Turku* 'Åbo'. Se nu även Wessén, Namn o. bygd 1923, s. 153.

S. 231 r. 7 uppifr. **Söder-** och **Norrkärna**: jfr även fi. *kärnä* 'yttre barken på träd'.

S. 233 r. 12 nedifr. (Kaustby): om formutvecklingen *-stadha* > *-sta* i Sverge se även E. Wigfors i Ark. f. nord. fil. 35: 209 f.

S. 234 r. 2 nedifr. läs: *Torsbacka* i st. f. Forsbacka.

S. 346 r. 20 uppifr.: Svensk-österbottniska ljudutvecklingen *rs* > *ss* kommer till synes även i en så avlägsen finsk inlandsbygd som Ilmajoki: i gårdnamnet *Fåssila,* 1548 Fossi, se s. 152 (Peldoniemi).

Digitized by Google

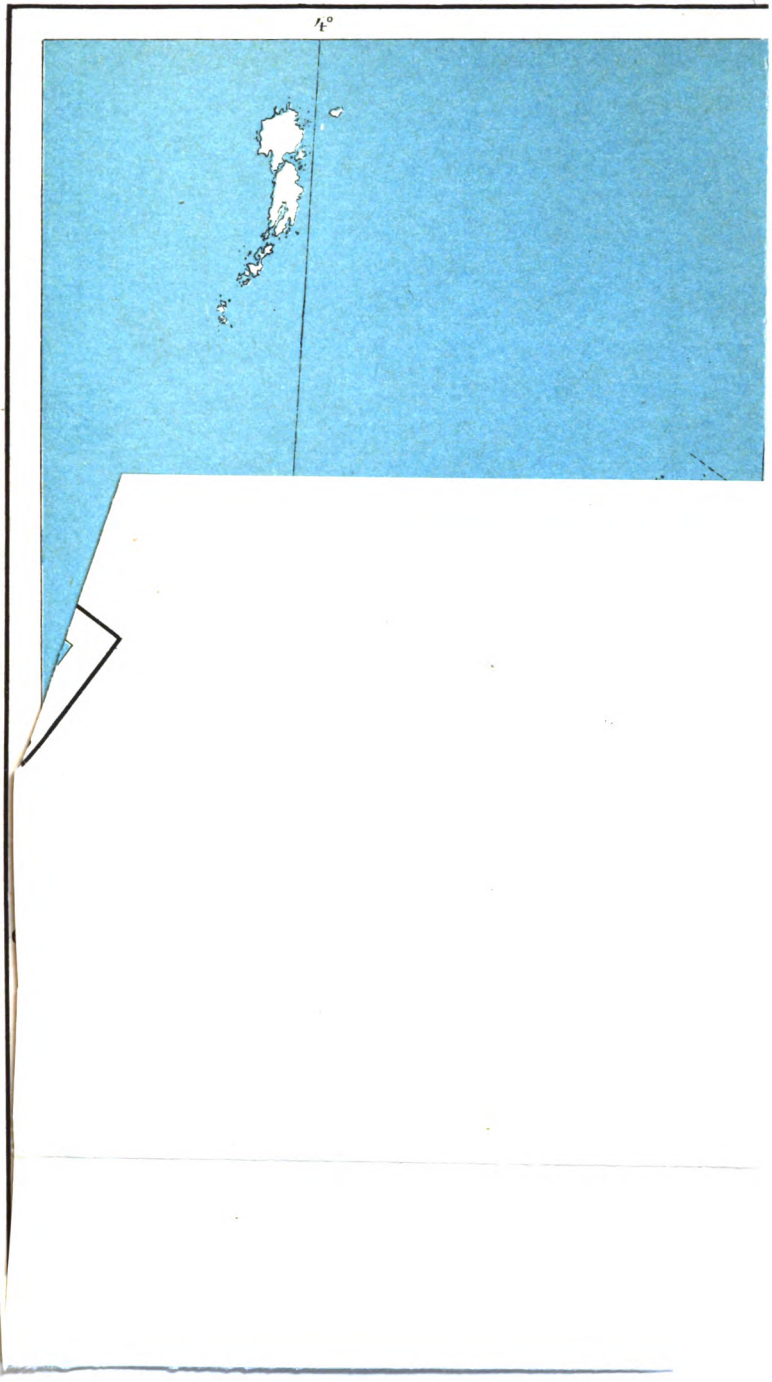

Digitized by Google

3°

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google